T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE BATI TRAKYA'DA TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE FAALİYETLERİ (1923-2020)

MURAT DERİN
1188229208

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. İBRAHİM KAMİL

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Türk Sivil Toplum Kuruluşları ve Faaliyetleri (1923-2020)

Hazırlayan: Murat DERİN

ÖZET

Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'a resmi azınlık olarak bırakılan Batı Trakya Türkleri geçmişten günümüze kimlikleri, dilleri, dinleri, örf ve adetleri gibi kültürel miraslarını korumak, gelecek nesillere aktarmak amacıyla yoğun mücadeleler vermişlerdir. Bu mücadeleler toplumsal örgütlenmenin ilk adımı olan İskeçe Türk Birliği ile başlamış, günümüze kadar devam etmiştir.

Batı Trakya Türklerinin bölgede oluşturdukları sivil toplum kuruluşları uzun yıllar resmi statüde faaliyet göstermişlerdir. Ancak, Türk Yunan ilişkilerinin iyi ya da kötü olma durumu bu kuruluşlara doğrudan yansımıştır. Yunanistan, bazı istisnalar dışında çoğu kez ülkesinde Türk olmadığına ilişkin politika izlemiştir. Özellikle 1980'li yıllardaki gelişmeler ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile azınlığın isminde Türk kelimesi olan derneklerin resmiyetleri yargı kararlarıyla durdurulmuştur. Batı Trakya Türkleri, haklarının iadesine yönelik uluslararası mahkemelerde davalar açmış ve AİHM kararlarıyla haklılıkları onaylanmıştır. Buna karşın Yunan makamları AİHM kararlarını tanımayarak derneklere resmiyetlerini iade etmemektedir. Ayrıca, Türk kelimesinin dışında Batı Trakya ve azınlık kelimeleri ile kurulmak istenen derneklere de izin verilmemektedir. Bu nedenle bölgede Türkler tarafından kurulan ve isminde Türk kelimesi geçmeyen çok fazla sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Bu çalışma, Batı Trakya Türklerinin karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukları aşmak için oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini incelemeyi amaçlamıştır. Saha araştırması olarak planlanan çalışma, önce dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi nedeniyle sekteye uğramış, daha sonra da Yunan makamları tarafından araştırmacıya ülkeye giriş yasağı konulmuştur. Tüm bu engeller farklı yol ve yöntemlerle aşılarak, çalışma başarıyla tamamlanmıştır. Çalışma azınlığın bir asırlık sivil toplum mücadelesine ışık tutmaktadır.

Bu çalışma Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası: 2021/118

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Sivil Toplum, Türk Yunan İlişkileri

Name of the Thesis: Turkish Non-Governmental Organizations and the Activities of their in Western Thrace from Lausanne to Present (1923-2020)

Prepared by: Murat DERİN

ABSTRACT

Western Thrace Turks, who were left to Greece as an official minority with the Lausanne Peace Treaty, have struggled to preserve their cultural heritage such as their identities, languages, religions, customs and traditions and to pass them on to future generations. These struggles started with the Xanthi Turkish Union, the first step of social organization, and continued until today. Non-governmental organizations established by Western Thrace Turks in the region have been officially active for many years. However, the good or bad state of Turkish-Greek relations was directly reflected on these non-governmental organizations. With some exceptions, Greece has often followed a policy claiming that it is not Turkish in its country. Especially with the developments in the 80s and the proclamation of the Turkish Republic of Northern Cyprus, the officialdom of the associations with the word Turkish in the name of the minority was ceased by judicial decisions. Western Thrace Turks fought legally and their righteousness was confirmed by the ECHR decisions. On the other hand, the Greek authorities do not recognize the ECHR decisions and do not return their official status to the associations. In addition, associations that are intended to be established with the words Western Thrace and minority other than the word Turk are not allowed. For this reason, there are many non-governmental organizations established by the Turks in the region that do not have the word Turkish in their names.

This study aimed to examine the difficulties faced by the Western Thrace Turks and the activities of the non-governmental organizations they formed to overcome these difficulties. In this direction, the study, which was planned as a field research, was interrupted first due to the Covid-19 pandemic, which affected the world, and then the researcher was banned from entering the country by the Greek authorities. All these obstacles were overcome with different ways and methods, and the study was successfully completed. The study sheds light on a century-old civil society struggle of the minority.

This study was funded by Scientific Research Projects Coordination Unit of Trakya University Project number: 2021/118

Keywords: Western Thrace, Civil Society, Turkish-Greek Relations

ÖNSÖZ

Azınlık,
Hudutta bir yolcu,
Asmalık'ta istimlâk edilen bir tarla,
Yeni Cami'ye giren bir cemaattir.

Azınlık,
Yasak dağ bölgesinde,
Yürekleri salt coşkuyla dolu,
Keder dolu gözlerdir.

Azınlık,
Yarısı kopmuş bir minare,
Almanya'da bir işçi,
İzmir'de Ege'ye bakan bir gelin,
Ve Rumeli türküleri dinleyen ninemdir.

Azınlık,
Her şeyden habersiz gülümseyen Neslihan,
Ve geleceğine ağlayan Emine'dir.

Azınlık,
Rodoplara başını dayamış bir sevgili,
Şehirden kopup gelen sımsıcak bir Türkçe'dir.

Azınlık,
Tütün tarlalarında yıpranan,
Anlamsız bir tohum değil,
Kendisiyle büyüyen bir düşüncedir.

Batı Trakya Türklerinin ödüllü yazarı Rahmi Ali, "Azınlık" isimli şiirinde azınlık olmanın zorluğunu, toplumun kederlerini ve özlemlerini dile getirirken aynı zamanda Türklüklerine de vurgu yapmıştır. Batı Trakya Türkleri, asırlardır Türk

olarak yaşadıkları topraklarda Lozan Barış Antlaşması ile resmi azınlık olarak Yunanistan'a bırakılmışlardır. Bu azınlık geçmişten günümüze özlerini yitirmemek ve çoğunluğun içinde erimemek için sivil toplum kuruluşları çatısı altında toplumsal ve kültürel alanlarda büyük mücadeleler vermiştir. Bu çalışma, Batı Trakya Türklerinin ortak amaçlar doğrultusunda oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarını ve faaliyetlerini ele almaktadır. Bilimsel hatalar, akademi ve araştırma dünyasının bir gerçeğidir. Bu bakımdan çalışmada çıkabilecek eksiklik ya da hataları önceden kabul etmekle birlikte literatüre katkı sunmanın, azınlığa hizmet etmiş kurumları ve bu kurumlarda görevler üstlenmiş önemli şahsiyetleri bir araya getirerek tarihe not düşen bir envanter oluşturmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Çalışmanın her aşamasında zamanını ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışman hocam Sayın Doç. Dr. İbrahim KAMİL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin rehberliği, önerileri ve değerli katkıları bu çalışmanın şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Tez izleme komitesi üyeleri Sayın Prof. Dr. Sibel KAVUNCU ve Sayın Doç. Dr. İbrahim KELAĞA AHMET'e de olumlu katkılarından ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sibel TURAN ve tüm bölüm öğretim üyelerine eğitim öğretim sürecindeki katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ) ve tüm çalışanlarına, Batı Trakya'dan bilgi ve belge desteği veren tüm dostlara, aileme, sevgili eşim Müge'ye ve oğlum Meriç Mert'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (TÜBAP) tarafından 2021/118 sayılı proje kapsamında desteklenen bu çalışmanın, Türk bilim dünyasına faydalı bir eser ve gelecek nesillere güzel bir kaynak olmasını umuyorum.

Murat DERİN

Edirne-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
GİRİŞ **1**
Çalışmanın Analitik Yapısı 6
Araştırma Yöntemi 7
Bilimsel Literatür Taraması 9

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK TARTIŞMALAR

1.1. Batı Trakya ve Bölgedeki Türk Varlığı 22
1.2. Sivil Toplumun Tanımı 24
1.3. Sivil Toplumun Tarihsel Gelişimi 30
1.4. Sivil Toplumla İlgili Temel Kavramlar 33
1.5. Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Sivil Topluma Yaklaşımı 37
1.6. Sivil Toplumun Önemi 45
1.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri, İşlevleri ve Faaliyet Alanları 47
1.8. Sivil Toplum Kuruluşlarının Örgütlenme Türleri 51
1.9. Yunanistan'da Sivil Toplum 52
1.10. Batı Trakya'da Sivil Toplum 57
1.11. Batı Trakya'da Sivil Toplum Kurma Prosedürü 68

II. BÖLÜM

2. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ÜST KURULUŞLARI

2.1. Çatı Kuruluşlar 76
2.1.1. Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu 76
2.1.2. Batı Trakya Türk Kadınları Platformu 84
2.2. Siyasi Partiler 89
2.2.1. Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi 90
2.3. Müftülükler 105
2.3.1. İskeçe Müftülüğü 116

2.3.2. Gümülcine Müftülüğü 117
2.3.3. Dimetoka Müftülüğü 118

III. BÖLÜM

3. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ÖNCÜ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1. Batı Trakya'da Türk Varlığına Faydalı Sivil Toplum Kuruluşları 120
3.1.1. İskeçe Türk Birliği 120
3.1.1.1. Kuruluş ve Örgütlenme 121
3.1.1.2. Tarihi Süreç ve Hukuksal Mücadele 127
3.1.1.3. İskeçe Türk Birliği'nin Faaliyetleri 142
3.1.1.3.1. Derneğin Sportif Faaliyetleri 143
3.1.1.3.2. Derneğin Kültürel Faaliyetleri 144
3.1.2. Gümülcine Türk Gençler Birliği 148
3.1.2.1. Kuruluş ve Örgütlenme 149
3.1.2.1. Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin Faaliyetleri 155
3.1.3. Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği 160
3.1.4. Batı Trakya Türk Azınlığında Öğretmen Dernekleri 160
3.1.4.1. Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği 160
3.1.4.2. Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği 163
3.1.4.3. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği 165
3.1.4.3.1. Kuruluş ve Örgütlenme 165
3.1.4.3.2. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin Faaliyetleri 167
3.1.4.4. Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti 171
3.1.4.5. Batı Trakya Emekli Türk Öğretmenler Birliği 179
3.1.4.6. Rodop Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği 179
3.1.5. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği 183
3.1.5.1. Kuruluş ve Örgütlenme 184
3.1.5.2. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin Faaliyetleri 190
3.1.6. Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği 193
3.1.7. Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi 196
3.1.8. Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği 199
3.2. Batı Trakya'da Türk Varlığına Zararlı Sivil Toplum Kuruluşları 201
3.2.1. İttihad-ı İslam Cemiyeti 203
3.2.2. İntibah-ı İslam Cemiyeti 207

IV. BÖLÜM

4. BATI TRAKYA'DA KURULAN YEREL SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

4.1. Kültürel ve Sportif Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları 209
4.1.1. Alantepe Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği 210
4.1.2. Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği 210
4.1.3. Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği 212
4.1.4. Çınar Derneği 213
4.1.5. Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği 214
4.1.6. Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği 215
4.1.7. Dolaphan Gençlik ve Kültür Derneği 220
4.1.8. Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği 220
4.1.9. Harmanlık Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği 222
4.1.10. İskeçe Ova Kültür Dayanışma Kardeşlik Derneği 224
4.1.11. İskeçe Koyunköy Gençleri Spor Kültür ve Eğitim Derneği 226
4.1.12. İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği 226
4.1.13. Ketenlik Gençlik Derneği 227
4.1.14. Kalkanca Kültür Derneği 229
4.1.15. Küçük Doğanca Kadınlar Derneği 230
4.1.16. Koşnalar Kültür ve Kalkınma Derneği 231
4.1.17. Köprü Derneği 232
4.1.18. Meriç-Evros İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği 232
4.1.19. Mustafçova Gençlik Derneği 233
4.1.20. Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği 234
4.1.21. Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği 237
4.1.22. Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği 237
4.1.23. Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği 238
4.1.24. Rodop İli Kurcalı Kadınları Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği 241
4.1.25. Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği 245
4.1.26. Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği 246
4.1.27. Batı Trakya Türk Azınlığı Encümenler Birliği Derneği 247
4.1.27. Rodop İli Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği 248
4.1.28. Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği 248
4.1.29. Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği 250
4.1.30. Şahin Eğitim ve Kültür Derneği 252
4.1.31. Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği 253
4.1.32. Diğer Spor Dernekleri 255
4.1.33. Azınlık Okulları Dernekleri 256
4.1.34. Dini Amaçlı Dernekler 257
4.1.35. Faaliyete Geçemeyen Dernekler 257
4.2. Diğer Yerel Sivil Toplum Kuruluşları 259
4.2.1. Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi 259
4.2.2. Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi 261
4.2.3. Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği 261
4.2.4. Tarım ve Havyancılık Enstitüsü 262

4.2.5. Trakya Tarım Kooperatifi 263
SONUÇ 265
KAYNAKÇA 271
EK-1 STK LİSTELERİ 302
EK-2 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ 304
EK-3 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ 305
EK-4 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ 307
EK-5 BTTA YÜRÜTME KOMİTESİ KARAR ÖRNEĞİ 308
EK-6 BTTA DANIŞMA KURULU KARAR ÖRNEĞİ 310
EK-7 BTTA DANIŞMA KURULU KARAR ÖRNEĞİ 311
EK-8 150'LİKLERE KARŞI BATI TRAKYA'DA KURULAN GENÇLİK DERNEKLERİNİN DESTEKLENMESİ GEREKTİĞİNE İLİŞKİN RESMİ YAZI 312
EK-9 MEHMET HİLMİ'NİN YAZDIĞI MAKALEDEN SONRA ORTADAN KAYBOLDUĞUNA İLİŞKİN ARAŞTIRMA BELGELERİ 313
EK-10 YARIN GAZETESİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİNİN YASAKLANDIĞINA İLİŞKİN KARARNAME 316
EK-11 İTTİHAD-I İSLAM DERNEĞİNİN YAYINLADIĞI BEYANNAMENİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİNİN YASAKLANDIĞINA İLİŞKİN KARARNAME 317
EK-12 BTTADK TÜZÜĞÜ 318
EK-13 AİHM KARARI (TOURKIKI ENOSI XANTHIS VE DİĞERLERİ) 322
EK-14 AİHM KARARI (BEKİR USTA VE DİĞERLERİ AİHM KARARI) 344
EK-15 AİHM KARARI (EMİN VE DİĞERLERİ) 362
EK-16 TÜZÜK ÖRNEĞİ (ŞAPÇI DERNEĞİ) 376
EK-17 İTB BAŞKANLAR LİSTESİ 377
EK-18 GTGB BAŞKANLAR LİSTESİ 377
EK-19 BTTÖB BAŞKANLAR LİSTESİ 378
EK-20 BTAYTD BAŞKANLAR LİSTESİ 378
EK-21 İTB KURUCU ÜYELERİ, TÜRK ŞEHİT LİSTESİ 379
EK-22 GÖRÜŞME FORMU 380

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKBK	:	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi
AP	:	Avrupa Parlamentosu
BAKEŞ	:	Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi
BTAYTD	:	Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği
BTTDD	:	Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği
BTTKP	:	Batı Trakya Türk Kadınları Platformu
BTTÖB	:	Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği
BTMMMMC	:	Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti
BTCDGD	:	Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği
DEB	:	Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi
ECRI	:	Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
EFA	:	Avrupa Hür İttifakı
FUEN	:	Avrupa Hakları Federal Birliği
GTGB	:	Gümülcine Türk Gençler Birliği
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
İTB	:	İskeçe Türk Birliği
İAHM	:	İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesi
TİM	:	Trakya İstinaf Mahkemesi
a.g.e	:	Adı Geçen Eser
bkz	:	Bakınız

GİRİŞ

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), bir toplumun dil, kültür ve manevi değerlerinin korunmasında ve yaşatılmasında önemli bir role sahiptir. Özellikle azınlık statüsünde olan bir toplum için bu rol daha da büyük bir önem arz etmektedir. Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde yaşayan Batı Trakya Müslüman Türkleri de 1923 Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan "Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübâdelesi"[1] sözleşmesiyle Yunanistan'a resmi azınlık olarak bırakılmışlardır. Yunanistan, ülkesinde yaşayan Makedonlar, Ulahlar, Arnavutlar ve Yahudiler gibi birçok azınlığı ve çeşitli toplulukları etnik olarak tanımayıp, nüfusunun homojen bir yapıda olduğunu iddia etmektedir. Batı Trakya Türklerini de Lozan Barış Antlaşması'nda geçen "Müslüman" ifadesi nedeniyle dini kimliğine vurgu yaparak "Müslüman azınlık" ya da "Yunan Müslümanı" olarak tanımlamaktadır. Yunan vatandaşı olmakla birlikte sağlam bir Türklük bilincine sahip olduğu bilinen azınlık toplumu bölgede varlık mücadelesi vermekte, dillerini ve kültürel değerlerini muhafaza edip, gelecek nesillere aktarmak amacıyla Lozan'dan günümüze kadar birçok STK'yı hayata geçirmişlerdir. Başlangıçta yasal olarak kurulan bu STK'lar, Türk Yunan ilişkilerinin seyrine göre Yunan idaresi tarafından resmi ya da resmi varlığı düşürülmüş olarak ilan edilmişlerdir. 1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı Azınlık Okulları Eğitim Kanunu (Maraşel Papagos Kanunu)[2] ile bölgede adında Türk ve Türkçe ifadeler bulunan okulların ve çeşitli kuruluşların bu ifadeyi kullanmalarına izin verilmiştir. Hatta Trakya Genel Valisi G. Fessopoulos (Γενικός Διοικητής Θράκης Γ. Φεσσόπουλος) tarafından, Belediye başkanları ve Nahiye müdürlerine "Acil" (Επείγον) notuyla *"Sayın Hükümet Başkanının emri üzerine bundan böyle gereken her yerde "Müslüman-Müslümanca" deyimleri yerine "Türk-Türkçe" deyimler*

[1] İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Antlaşmalar (1920-1945) Cilt I, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000, ss. 185-191; M.Cemil Bilsel, Lozan II. Cilt, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998, ss.666-672.

[2] 3065/6.10.1954 sayılı Kanun Hükmünde Kararname; Başbakan Mareşal Aleksandros Papagos, (Πρωθυπουργός Στρατάρχης Αλέξανδρος Παπάγος,1883-1955)

kullanmanızı rica ederiz"[3] şeklinde talimat da verilmiştir. Böylece azınlık okullarının tabelalarıyla birlikte öğrencilerin karne ve diplomalarındaki "Müslüman" ibareleri "Türk" kelimeleriyle değiştirilmiştir. Fessopoulos, bazı yerlerde talimata uyulmadığı gerekçesiyle ikinci bir emir de yayınlamıştır.[4] Bu uygulama sivil hayata da yansımış ve STK'ların tabelalarında, mühür, resmi evrak ve broşürlerinde de "Türk" kelimeleri yer almıştır. Fakat 6-7 Eylül 1955'te İstanbul'daki Rum nüfusun saldırılara uğraması ve daha sonra başlayan Kıbrıs olayları neticesinde bu olumlu süreç bozulmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler kötüleşmiştir. Bu durumun Batı Trakya'ya yansıması da çok ciddi olmuştur. 1967-74 yılları arasında idari yönetimi eline alan askeri cunta Batı Trakya'daki Türklere yoğun baskı ve yaptırımlar uygulamıştır. 1967-74 cunta idaresinden itibaren "Yunanistan'da Türk Yoktur" teziyle "Türk" kimliği inkâr edilmiştir. Özellikle 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile Yunanistan'da Türk kelimesine olan hassasiyet aşırı derecede artmıştır. Yunan makamları 1984 yılında "Türk" dernek ve birlikleri aleyhine davalar açıp, 1988'de faaliyetlerini tamamen yasaklamışlardır. Böylece Türk STK'larının resmiyetleri Yunan Devleti tarafından düşürülmüştür.

Çalışmada 1923-2020 yılları arasında Batı Trakya'nın Rodop (Merkezi: Gümülcine/Komotini), Ksanthi (Merkezi: İskeçe/Ksanthi) ve Evros (Merkezi: Dedeağaç/Aleksandrupolis) illerinde Türkler tarafından kurulup, faaliyet göstermiş/gösteren resmi ve resmi varlığı düşürülmüş tüm STK'lar ele alınmıştır. Araştırmaya Batı Trakya'da kültürel faaliyetleri daha yoğun olan ve Türkçe öğretimine yönelik faaliyetler yaptığı tespit edilebilen STK'lardan başlanılmıştır. Ardından küçük çaptaki sosyal, kültürel ve sportif dernekler genel olarak incelenmiştir. STK'ların tamamını ele alırken, hepsinin kapasiteleri, bunlar arasında işbirliği olup olmadığı ya da organik bağlantı durumu ve ikisinde de yönetim kurulu üyesi olan kaç ortağın olduğu gibi incelemeler de sistematik olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu

[3] Trakya Genel Valisi G. Fessopoulos'un 27/12/1954 tarihinde "Acil" olarak Belediye ve Nahiye Başkanlarına gönderdiği talimat (Destroying Ethnic Identity – The Turks of Greece – *A Helsinki Watch Report, 1990,* s. 51).

[4] Fessopoulos, Hükümetin sert emirlerine rağmen Gümülcine-Dedeağaç devlet/kamu yolu üzerindeki "Karacalıköy" (Άρατος) okulunun "Müslüman Okulu" (Μουσουλμανικό Σχολείο) ibareli levhasının değiştirilmediğini vurguladığı, bununla birlikte Rodop bölgesinde -her nerede varsa- ilgili ibarelerin derhal (αμέσως) "Türk Okulu" olarak değiştirilmesini istemiştir. (05/02/1955)

STK’ların Batı Trakya’daki Türk azınlığın etnik kimliğinin, ana dilinin, kültürünün ve manevi değerlerinin korunması, gelecek nesillere aktarılmasındaki etkinlikleri irdelenmiştir. Ayrıca, bu toplumun en temel insani haklarının yanı sıra uluslararası metinlerle güvence altına alınmış olan özerklik haklarını kullanabilmeleri amacıyla yürüttükleri faaliyetler de araştırılmıştır.

Batı Trakya’daki Türk STK’ların sayısı 1923’ten günümüze savaş ve darbe dönemleri dışında sürekli artış göstermiştir. 1967-1974 yılları arasında Yunanistan'da hüküm süren Albaylar Cuntası dönemi, ülkenin "kara yılları" olarak anılmaktadır. Bu dönemde Batı Trakya Türkleri ve Türk sivil toplum kuruluşları rejim tarafından hedef alınan gruplar arasında yer almış ve en çok zarar görenler arasında olmuştur. Albaylar Cuntası dönemi sonrasında bile, Batı Trakya Türkleri azınlık toplumu olarak diğer Yunan vatandaşlarına göre haklarını geri kazanamamıştır. Bu dönem, azınlık için bir duraklama dönemi değil, gerileme dönemi olarak adlandırılabilir. Dönemin etkisiyle, birçok sivil toplum kuruluşu kapatılmış ve bu nedenle sayıları önemli ölçüde azalmıştır. Günümüzde Yunanistan yönetimi, geçmişteki darbe döneminden miras kalan "Yunanistan'da Türk yoktur" tezini savunarak, Batı Trakya Türklerinin etnik kimliğini inkâr eden politikalar uygulamaktadır. Bu nedenle, "Türk" ifadesini kullanan sivil toplum kuruluşları resmi olarak tanınmamaktadır. Bu kuruluşların yöneticileri çeşitli sebeplerle sürekli olarak mahkemeye çıkarılmakta ve cezalandırılmaktadırlar.

Bu çalışmada, Batı Trakya'daki Türkler tarafından kurulan STK'ların, azınlığın etnik kimliği, ana dili, kültürü ve manevi değerlerinin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması sürecindeki rolü incelenmiştir. Ayrıca, bölgede yaşayan Türklerin en temel insani haklarının yanı sıra uluslararası metinlerle güvence altına alınmış olan özerklik haklarını kullanabilmeleri için söz konusu STK'ların yürüttükleri çalışma ve faaliyetlerin hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı araştırılmıştır. Bununla birlikte, Batı Trakya'da STK'ların nasıl bir sosyal ortamda ortaya çıktığı, başlangıçtaki durumları ve nasıl bir seyir izledikleri incelenerek, geleceğe yönelik öngörülerde bulunulmuştur.

Bilimsel Literatür Taraması bölümünde değinileceği üzere Batı Trakya’daki STK’lar üzerine yeterince araştırma yapılmamıştır.

Yukarıda ortaya atılan araştırma sorularının cevaplandırılabilmesi için aşağıdaki yol haritası izlenmiştir:

Öncelikle çalışmanın analitik yapısı, yöntemi, bilimsel literatür taraması, kavramlar ve kuramsal çerçeve ortaya konmuştur. Ardından Batı Trakya'daki STK'ların örgütlenme sürecine değinilerek, bölgedeki STK'lar detaylı bir şekilde tasnif edilmiş ve faaliyetleri kaleme alınmıştır. Daha sonra STK'ların yaşadıkları zorluklar, sorunlar ve etkinlikleri araştırmacının nesnel değerlendirmesi çerçevesinde çözümlenmiştir.

Çalışma 4 bölümden oluşmakta olup, öncelikle metodolojik çerçeve ortaya konarak, analitik yapı kapsamında çalışmanın önemi, kullanılan yöntem, ulaşılmak istenen hedef, araştırma soruları ve sınanacak hipotezlere yer verilmiştir.

Birinci bölümde Batı Trakya ve Bölgedeki Türk Varlığına ilişkin tarihsel arka plan verilerek, kavramsal ve teorik açıdan sivil toplum tanımlanmıştır. Ardından Sivil toplumun tarihsel gelişimi, temel kavramları, STK'ların özellikleri, işlevleri, faaliyet alanları, örgütlenme türleri, sivil toplumun önemi ve uluslararası ilişkiler teorilerinde sivil toplum tartışmaları ele alınmıştır. Genelden özele bir yaklaşımla Yunanistan'da ve Batı Trakya'da sivil toplum değerlendirilmiştir. Batı Trakya'daki STK'ların örgütlenme süreci ortaya konduktan sonra bölgede bir STK'nın nasıl kurulabileceğine ilişkin yasal prosedürlere de yer verilmiştir.

İkinci bölümde Batı Trakya Türklerinin üst kuruluşlarına odaklanarak, azınlığın yönünü belirleyen ve liderlik eden Çatı Kuruluşlar, Siyasi Partiler ve Müftülükler üç alt başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde, her bir üst kuruluşun tarihsel gelişimi, yapılanması, faaliyetleri ve etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu sayede, Batı Trakya Türkleri'nin siyasi, dini ve toplumsal hayatındaki önemli aktörlerin rolleri ve işlevleri daha iyi anlaşılmıştır.

Üçüncü bölümde "Batı Trakya Türklerinin Öncü Sivil Toplum Kuruluşları" başlığı altında özellikle 80'li yılların sonunda mahkeme kararlarıyla resmiyetleri düşürülerek kapatılan İskeçe Türk Birliği (İTB), Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) başta olmak üzere azınlığın varlık mücadelesine katkı sunan STK'lar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu

STK'ların tarihsel gelişimi, yapılanmaları, hukuki mücadeleleri, faaliyetleri ve etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece, Batı Trakya Türkleri'nin toplumsal ve siyasi hayatında önemli bir rol oynayan bu kuruluşların önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, Batı Trakya'da Türk varlığına zarar veren STK'lar da bu bölümde ele alınmıştır. Bu STK'ların faaliyetleri, etkileri ve neden oldukları zararlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek, Batı Trakya Türklerinin mücadelesi için zararlı olan bu tür kuruluşların varlığına dikkat çekilmiştir.

Dördüncü bölümde, "Batı Trakya'da Kurulan Yerel Sivil Toplum Kuruluşları" başlığı altında, Batı Trakya'da yerel düzeyde faaliyet gösteren kültürel ve sportif amaçlı sivil toplum kuruluşları ile diğer sivil toplum kuruluşları kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır.

Sonuç bölümünde, elde edilen bulgular titizlikle analiz edilerek kapsamlı bir şekilde sonuçlar değerlendirilmiştir.

Araştırmacının konuya ilgisi Balkan kökenli bir aile üyesi olması ve Edirne'nin sınır kasabası Yenikarpuzlu'da doğup, büyümesiyle ilgilidir. Ayrıca, araştırmacının 2009 yılından itibaren Batı Trakya'yı sürekli olarak ziyaret etmesi, azınlık mensupları ve STK temsilcileriyle yakın ilişkiler kurması, çalışmanın konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışma Trakya Üniversitesi TÜBAP (2021/118) tarafından desteklenmiştir.

Çalışmanın Analitik Yapısı

1923-2020 yılları arasında Batı Trakya'da Türkler tarafından kurulup, faaliyet gösteren STK'ların incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sorular irdelenmiştir:

1- Batı Trakya'daki STK'lar, Batı Trakya Türk azınlığın etnik kimliğinin, ana dilinin, kültürünün ve manevi değerlerinin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasında nasıl bir rol oynamıştır?

2- Batı Trakya'daki STK'ların, bölgede yaşayan Türklerin en temel insani haklarının yanı sıra uluslararası metinlerle güvence altına alınmış olan özerklik haklarını kullanabilmeleri için yürüttükleri çalışma ve faaliyetler nelerdir?

Araştırmanın Temel Hipotezi: Batı Trakya'daki STK'lar, bölgedeki Türklerin milli bilincini uyandırmış, siyasal, sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerini sağlayarak, Yunan toplumu içinde eriyip, yok olmalarını önlemiştir. Ayrıca, STK'lar hak ihlallerine karşı etkin şekilde mücadele vermişlerdir.

Hipotez 1- 1923 yılından itibaren resmen başka bir ülkede azınlık olarak kalan Batı Trakya Türkleri her ne kadar uluslararası yazılı metinlerle koruma altına alınsalar da yaşamsal varlıkları tehdit altına girmiştir. Türkler varlıklarını idame ettirebilmek için örgütlenme ve savunma ihtiyacı duymuşlardır.

Hipotez 2- Yunan hükümetlerinin Türk azınlığa dayatmak istedikleri "Yunan Müslümanları" kimliğine karşın, bölgedeki Türkler, Türk STK'ların önderliğinde Türk kimliğinin varlık mücadelesini vermişlerdir.

Hipotez 3- Batı Trakya'daki STK'lar, Türklüğün yanı sıra bu bölgede Türk-İslam kimliğinin de muhafaza edilmesine katkı sağlamışlardır.

Yukarıdaki hipotezlerin sınanmasıyla, Batı Trakya'da yaşayan Türklerin örgütlenerek tesis ettikleri STK'ların faaliyetlerinin Türklük bilincine etkisi değerlendirilmiştir.

Çalışmadaki yer, şahıs, kurum ve kuruluş isimleri Türkçedeki kullanımları esas alınarak ifade edilmiştir. (Örneğin: Komotini yerine Gümülcine, Ksanthi yerine İskeçe, Aleksandroupoli yerine Dedeağaç gibi). Bununla birlikte gerekli görülen hallerde iki dilde kullanımlar da verilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma teorik ve ampirik bir araştırmadır. Teorik kısım, ulusal ve uluslararası bilimsel literatürdeki birincil ve ikincil kaynakların detaylı bir şekilde incelenmesiyle hazırlanmıştır. Türkiye'deki kütüphanelerde konuyla ilgili sınırlı bilgi ve belgeye ulaşıldığı için, Batı Trakya'daki özel bir kütüphane olan Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi'nde (BAKEŞ) literatür taraması yapılmıştır. BAKEŞ'ten birçok bilgi, belge ve azınlık basınına ait gazete içerikleri sağlanmıştır. Bu sayede, Batı Trakya'da 1923'ten 2020 yılına kadar faaliyet gösteren Türk sivil toplum kuruluşları hakkında genel bir arka plan bilgisi edinilmiştir.

Nitel araştırmada, en sık başvurulan bilgi toplama yöntemleri arasında görüşme, gözlem ve yazılı doküman incelemesi yer alır. Bu yöntemlerden en çok tercih edileni ise görüşme yöntemidir. Bu yöntem, araştırmacıların görüştüğü kişilerin bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını anlamalarını sağlayan etkili bir araştırma yöntemidir. Bu doğrultuda literatür taramasından sonra Batı Trakya'da sahaya inilmiştir. İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç'taki resmi ve resmi varlığı düşürülmüş sivil toplum kuruluşlarının görevdeki yöneticilerine ulaşılarak kendileriyle yüz yüze mülakatlar yapılmış ve kurumlarıyla ilgili bilgi ve belge talepleri iletilmiştir. Bu dönemde dünya genelinde yaşanan Coronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle, Yunanistan'a giriş ve çıkış yasaklanmıştır. Uzun bir süre sonra kontrollü ve sınırlı sayıda giriş ve çıkış izni verilmiştir. Pandemi, araştırmada bazı aksaklıklara neden olmuştur.

9 Nisan 2022 tarihinde, araştırmacıya Yunanistan'a giriş yasağı konulmuştur. Yasak içeriği hakkında bilgi verilmemiş ve araştırmacının pasaportuna "Kabul Edilemez Yolcu" mührü vurularak, araştırmacı Kipi sınır kapısından uzaklaştırılmıştır. Araştırmacının tüm girişimlerine rağmen, yasağın kaldırılması için olumlu bir gelişme olmamıştır. Bu durum, araştırmanın en önemli ve en büyük sınırlılığı olmuştur. Yunanistan, tamamen bilimsel araştırmalar yapmak için ülkesini ziyaret etmek isteyen akademisyene antidemokratik bir yasak koymuştur. Bu yasağın temel nedeninin araştırmacının Türk azınlık üzerine yaptığı çalışmalardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada kullanılan verilerin çoğu, 01.03.2021 ile 30.12.2021 tarihleri arasında Batı Trakya'da yasak öncesi dönemde sahadan elde edilmiştir. Yunanistan'a giriş yasağı nedeniyle aksayan saha çalışmalarını gidermek amacıyla, Batı Trakya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarının başkan ve yöneticilerinin Türkiye'de gerçekleşen iftar yemekleri, toplantılar, sempozyum, kongre, panel gibi etkinliklere katılımları takip edilmiş ve bu etkinliklerde bazı yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. İkincil kaynak olarak BAKEŞ'ten temin edilen bilgi ve belgelerin yanında Batı Trakya'daki sivil toplum kuruluşlarının resmi internet sayfaları da tamamlayıcı nitelikte olmuştur.

Batı Trakya'daki Türk sivil toplum kuruluşları, Türk nüfus yoğunluğuna paralel olarak Gümülcine'de daha fazla bulunmaktadır. Araştırmaya kültürel faaliyetleri daha fazla olan ve Türkçe öğretimine yönelik faaliyetler yaptığı tespit edilen sivil toplum kuruluşlarından başlanılmıştır. Bunlar arasında İskeçe Türk Birliği (1927), Gümülcine Türk Gençler Birliği (1928) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (1936) öne çıkmaktadır. Ayrıca, yaklaşık 100 sivil toplum kuruluşunun verilerine ulaşılmıştır. Günümüzde faal olmayan sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve belgelerine BAKEŞ'ten ulaşılmış, hayatta olan üyeleriyle görüşülmüş ve bu sivil toplum kuruluşları genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Önceden randevu alınarak gerçekleşen görüşmeler ortalama 30 dakika ile 1 saat arasında sürmüştür. Yöneltilen 30 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu[5] ile yöneticilerin özellikleri, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, karşılaştıkları sorunlar gibi veriler tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşülen kişilerin görüşme sorularının dışında eklemek isteyebilecekleri sorun ya da diğer konular açısından esneklik tanınmıştır. Böylece görüşme formunda belirtilenlerin dışında da görüş alabilme imkânı sağlanmıştır. Görüşmelerde hiçbir ayrıntının zayi olmaması amacıyla görüşme yapılan kişilerin izni alınarak, ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yine ilgili görüşmecilerin izni ile isimleri çalışmada kullanılmıştır. Araştırmacının Yunanistan'a girişinin yasaklanması yerinde ve yüz yüze mülakat yapma imkânını ortadan kaldırmıştır. Bunun yerine, teknolojik araçlar aracılığıyla, internet ve telefon

[5] Görüşme formu için bkz. Ek-22.

gibi iletişim kanalları kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu sayede araştırmacı, araştırma konusu hakkında ayrıntılı bilgi edinmeye devam edebilmiştir.

Batı Trakya'da bulunan Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin belirlenmesi için, özellikle BAKEŞ'in kütüphanesinde yer alan azınlık basın arşivi derinlemesine incelenerek içerik çözümlemesi yapılmıştır. Güncel faaliyetler ise STK'ların resmi web sitelerinden elde edilmiştir. Ayrıca, ilgili STK'lar da faaliyetleri hakkında bilgi ve belgeler sunmuşlardır.

Bu çalışma, Batı Trakya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin tespiti ve azınlık sorunlarının analizi üzerine odaklanmaktadır. Temel amacı, Batı Trakya'daki Türk azınlığın karşılaştığı sorunları belirlemek, bu sorunlara dikkat çekmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmanın bulguları, bu amaç doğrultusunda titiz bir çalışma sonucunda elde edilmiştir. Yazar tarafından elde edilen tüm veriler objektif bir şekilde çözümlenerek kaleme alınmıştır.

Bilimsel Literatür Taraması

Sivil toplum demokratik yaşamın geliştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Demokratik politikaların hayata geçirilmesi için vatandaşların bir araya gelerek toplu hareket etmeleri, gönüllü derneklerin kurulması ve ekonomik krizden etkilenen savunmasız gruplara refah hizmetlerinin sunulması gibi faaliyetler, sivil toplumun rolünü örneklemektedir. Bu yapılar, demokratik hükümetin istikrarlı ve verimli olmasına yardımcı olmakta ve sosyal işbirliğini teşvik etmektedir. Dolayısıyla, sivil toplumun etkinliği, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından son derece önemlidir.[6]

20. Yüzyıl'da siyasi ve toplumsal açıdan büyük çalkantılar yaşanan Yunanistan'da sivil toplum hayatı da bu faktörlerden etkilenmiştir. Lozan Antlaşması'nın 37. ve 45. maddeleriyle hakları garanti altına alınan Batı Trakya Türkleri, ülkedeki en büyük azınlık grubunu oluşturmakta ve sivil toplum yaşamları Yunanistan'ın siyasi ve sosyal gelişimi kadar Türkiye ile ilişkilerinden de

[6] Robert D, Putnam, Robert Leonardi and Rafaella Y. Nanetti, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, 1992;

etkilenmektedir.[7] Yunanistan genel olarak bölgede yaşayan Türkleri yok sayma politikaları uygulamıştır ve Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin gerginleştiği dönemlerde Batı Trakya Türklerine yönelik baskılarını artırmıştır. Bu bağlamda, Batı Trakya'da yaşayan Türkler, hem haklarını hem de kimliklerini sivil toplum faaliyetleriyle korumaya çalışmışlardır.

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada azınlık grupların haklarının korunmasına yönelik uluslararası hukukta yaşanan gelişmeler akademik alanda bu gruplara yönelik ilgiyi tetiklemiştir. Bu çerçevede, Batı Trakya Türklerinin sosyal, siyasal ve kültürel yaşamlarına dair yerli ve yabancı birçok akademik çalışma yapılmıştır. Ancak Batı Trakya'daki Türk Sivil Toplum Kuruluşlarını konu edinen, faaliyetlerini ve sorunlarını ayrıntılı olarak ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yine de geniş bir yazın taraması yapılmış, yazarların ele aldıkları konuları inceleyiş biçimleri, bakış açıları, yöntemleri ve vardıkları sonuçlar titizlikle ele alınmıştır. Bilimsel literatür taramasında elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

Baskın Oran'ın "Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu" adlı kitabı, Türk-Yunan ilişkilerine ilişkin temel kaynaklar arasında sayılabilecek bir çalışmadır. Kitap, Batı Trakya Türklerini ve haklarını koruyan uluslararası metinleri ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Ancak, kitapta sivil toplum kuruluşları hakkında ayrıntılı bilgiler yer almamaktadır. Yazar, sadece çağdaş örgütlenme biçimleri başlığı altında Gümülcine Türk Gençler Birliği, İskeçe Türk Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği gibi en bilinen örgütler hakkında genel bir değerlendirme yapmıştır. Bu bölüm, çalışmaya bir katkı sağlamıştır.

Hikmet Öksüz[8], Halit Eren[9] ve Hakan Baş[10], "Batı Trakya Türkleri" isimli eserlerinde genel olarak Batı Trakya'nın tarihsel arka planı ve hak ihlalleri üzerinde yoğunlaşmışlar, ancak STK'lara değinmemişlerdir. Mehmet Koca ise "Dr. Sadık Ahmet Fırtınası"[11] isimli eserinde milli kimliğin inkârı, hak ihlalleri ve Dr. Sadık

---

[7] *Lozan Barış Antlaşması.* Türk Tarih Kurumu, https://ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf (20.07.2022)
[8] Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum 2006.
[9] Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri,* Rebel Basım, İstanbul 1997.
[10] Hakan Baş, *Batı Trakya Türkleri,* Umay Yayınları, İzmir 2005.
[11] Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası,* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bursa 2012.

Ahmet'in siyasi mücadelelerini ayrıntılı olarak ele almıştır. Sebahattin Abdurrahman[12], "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları" başlıklı azınlık eğitimini ele aldığı eserinde Batı Trakya'daki derneklerin kapatılmalarına genel hatlarıyla değinmiştir. M. Murat Hatipoğlu "Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar" başlıklı çalışmasında Batı Trakya'ya ve azınlık toplumuna yer vermiş, dernek ve birliklerin kapatılmaları üzerinde durmuştur.[13] Özkan Hüseyin "Batı Trakya Türklerinin El Kitabı Teşkilat ve İdare"[14] isimli çalışmasında dernekçilerin okuması gereken bazı kavramları açıklamış, bilinmesi gereken uluslararası metinlere değinmiş ve genel olarak bir derneğin kuruluşundan feshine kadar süreci özetlemiştir. Bu çalışmalar, Batı Trakya ve Türk azınlığı hakkında önemli bilgiler sunarken, doğrudan ve bütüncül olarak Batı Trakya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarını inceleyen çalışmalar değildir.

Adil Özgüç, "Batı Trakya Türkleri"[15] başlıklı çalışmasının "Batı Trakya Türk Toplumunun Yapısı" başlıklı bölümünde bazı sivil toplum kuruluşlarına yer vermiştir. Bu bölümden faydalanılarak, Batı Trakya Türk toplumunda yer alan sivil toplum kuruluşlarına dair bazı bilgiler edinilmiştir.

Fehim Kelahmet'in "Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu-Yürütme Komitesi-Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)"[16] başlıklı çalışması, Batı Trakya Türklerinin üst kurul kararlarını ele almaktadır. Ayrıca bölgedeki birkaç öncü STK'ya da yüzeysel olarak değinilmiştir. Kelahmet'in çalışması, Batı Trakya Türk azınlığının siyasi ve sosyal alanlarındaki faaliyetleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu önemli kaynak çalışmaya katkı sunmuştur.

İskeçe Türk Birliği'nin 2003 yılında yayınladığı "Batı Trakya Türklerinin Dernekler Tarihi 1"[17] başlıklı çalışma İTB'nin 1927 yılında kuruluşundan 2003 yılına

---

[12] Sebahattin Abdurrahman, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları,* 1.Baskı, Türk Tarih Vakfı, İstanbul 2019.
[13] M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, SAEMK Yayınları, Ankara 1999.
[14] Özkan Hüseyin, *Batı Trakya Türklerinin El Kitabı Teşkilat ve İdare*, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, 3.Baskı, Bursa 2002.
[15] Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974.
[16] Fehim Kelahmet, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu-Yürütme Komitesi-Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005),* Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Yayınları: Gümülcine 2006.
[17] "Batı Trakya Türklerinin Dernekler Tarihi 1", İskeçe Türk Birliği Yayını, İskeçe 2003.

kadar olan tarihsel süreç ele alınmıştır. Çalışmada, söz konusu eserden yararlanılmıştır.

İbrahim Baltalı 2006 yılında kaleme aldığı "Çeyrek Yüzyıllık Dava İskeçe Türk Birliği"[18] başlıklı eserinde İskeçe ve Gümülcine'de düzenlenen etkinliklere, kınamalara, açıklamalara, duyurulara, bildirilere ve imza kampanyasına yer vermiştir. Özellikle İTB ile ilgili kısımda eserden yararlanılmıştır.

Hüseyin Baltacı, "Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya'da Din Eğitiminin Problemleri"[19] başlıklı çalışmasında Türkiye'deki uygulamaların Batı Trakya'ya etkilerini ele almıştır. Özellikle medrese-mektep çatışmasına, yeni-eski harf sorununa ve Türk Birliklerinin Latin alfabesini yayma çabalarına değinmiştir. Söz konusu bölümün çalışmaya katkısı olmuştur.

Şerafettin Hurşit, "Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi" başlıklı çalışması ile Batı Trakya'daki eğitim konusunda önemli bir eser ortaya koymuştur. Ancak, çalışmasında sivil toplum kuruluşlarını ele almamıştır.

Cem Şentürk'ün "Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu: Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme"[20] adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'dan Batı Avrupa'ya göç süreçleri ve bu süreçte ortaya çıkmış örgütlenmeler ele alınmıştır. Ayrıca, Batı Trakya'da örgütlenme başlığı altında sosyal, sportif ve kültürel amaçlı dernekler, meslek birlikleri ve diğer dernek ve birliklere yer verilmiştir. Şentürk, özellikle en bilinen sivil toplum kuruluşlarının kısa tarihçelerine ve faaliyet alanlarına değinmiştir. Sözü edilen kısım, çalışmaya katkı sağlamıştır.

---

[18] İbrahim Baltalı, *"Çeyrek Yüzyıllık Dava İskeçe Türk Birliği"*, Rodop Rüzgârı Gazetesi Yayınları: 2, Gümülcine 2006.

[19] Hüseyin Baltacı, *"Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya'da Din Eğitiminin Problemleri"* BAKEŞ Yayınları 48, Gümülcine (Komotini) 2021.

[20] Cem Şentürk, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu: Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2006.

Nilüfer Erdem, “Lozan Antlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu”[21] başlıklı yüksek lisans tezinde Batı Trakya Türklerinin eğitim konusunda kurmuş oldukları sivil toplum kuruluşlarına yer vermiştir. Ayrıca Erdem’in “Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli”[22] başlıklı makalesinde özellikle isminde “Türk” kelimesi bulunan dernekler üzerinde durmuş ve bu derneklerin kapatılma süreci ele almıştır. Bu çalışmalar, araştırmaya önemli katkılar sunmuştur.

Şirin Elçin Çakal’ın “Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci”[23] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde başta Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi olmak üzere Batı Trakya derneklerinin azınlık sorunları üzerindeki etkisini derneğin gerçekleştirdiği projeler ışığında çözümlemiştir. İlgili tezin bu çalışmaya benzer yanları bulunmaktadır. Ancak en önemli ve en büyük fark çalışma sahadır. Çakal, Türkiye’de Batı Trakyalılar tarafından kurulan dernekler üzerine çalışmıştır. Bu çalışma ise Batı Trakya’da Türkler tarafından kurulan ve bölgede faaliyet gösteren STK’ları daha geniş bir zaman diliminde ve detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Tzichan Kara “Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri’nin Sorunlarının İncelenmesi”[24] başlıklı yüksek lisans tezinde azınlığın en önemli birkaç derneğine yüzeysel olarak değinmiştir.

Aikaterini Damianidou, “Batı Trakya'da Müslüman / Türk Azınlık: İskeçe'deki Türk Birliği”[25] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, Yunan yönetiminin Batı Trakya Türkleri ile ilgili yaklaşımı ve hak ihlalleri üzerinde durarak, İskeçe Türk Birliği'nin tarihsel arka planını detaylı bir şekilde sunmuştur. Ancak, tezde

---

[21] Nilüfer Erdem, Lozan Antlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003.

[22] Nilüfer Erdem, “Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli”, Tarafların Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu, 9-10 Mayıs 2014 İstanbul, Bildiriler Kitabı, ss.212-221.

[23] Şirin Elçin Çakal, “Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2020.

[24] Tzichan Kara “Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri’nin Sorunlarının İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi 2005.

[25] Aikaterini Damianidou, “Batı Trakya'da Müslüman/Türk Azınlık: İskeçe'deki Türk Birliği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul 2009.

İskeçe Türk Birliği'nin faaliyetleri ve güncel sorunlarına yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır. Benzer şekilde, bölgedeki diğer sivil toplum kuruluşlarına da yer verilmemiştir.

Salih Şenol, "Yunanistan'ın Avrupa Birliği Üyeliğinin Batı Trakya Türk Azınlığı Üzerindeki Etkileri"[26] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Yunanistan'ın Avrupa Birliğine girmesine rağmen azınlığın haklarını ihlal etmeye devam ettiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca Batı Trakya'daki birkaç STK'nın genel bilgisini vermiştir.

Barış Hasan'ın "Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığın Politizasyonu ve Mobilizasyonu"[27] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, sivil toplum kuruluşlarına genel hatlarıyla yüzeysel olarak değinilmiştir.

Pervin Chairoula'nın "Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi"[28] başlıklı eserinde "Batı Trakya Sivil Toplum Yapılanması" başlığında kapatılan derneklere değinmiştir. Ayrıca bölgedeki birçok STK'nın isim listesini ek olarak sunmuştur. Söz konusu kısmın çalışmaya önemli katkıları olmuştur.

Didem Özcan, "Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları"[29] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde azınlığın en bilinen birkaç STK'sına genel hatlarıyla değinilmiştir.

Şule Chousein, "Evolution of minority rights in Europe: the case of western thrace Muslim Turkish minority/Avrupa Kıtasında Azınlık Haklarının Gelişimi: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Vaka Çalışması"[30] başlıklı yayınlanmamış yüksek

---

[26] Salih Şenol, "Yunanistan'ın Avrupa Birliği Üyeliğinin Batı Trakya Türk Azınlığı Üzerindeki Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2019.
[27] Barış Hasan, "Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığın Politizasyonu ve Mobilizasyonu" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul 2013.
[28] Pervin Chairoula, *"Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi"*, BAKEŞ Yayınları 44, Gümülcine (Komotini) 2021.
[29] Didem Özcan, "Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2019.
[30] Şule Chousein, "Evolution of minority rights in Europe: the case of western thrace Muslim Turkish minority", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2006.

lisans tezinde, hukuksal ve politik bir perspektif içerisinde Yunanistan'daki Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın durumu, Avrupa kıtasında azınlık haklarının gelişimi bağlamında incelenmiştir. Çalışmada Avrupa'da azınlık hakları konusunda yaşanan gelişmelerin Batı Trakya Türkleri örneğinde Yunanistan'ın azınlık politikalarına yansımaları üzerinde durulmuştur. Yunan hükümetlerinin Türk sivil toplumuna yönelik baskı politikalarının irdelendiği çalışmada, Türk toplumunun başta eğitim olmak üzere sosyal haklarında yaşanan gelişmelerden bahsedilmiştir. Çalışmada Türk toplumunun sivil toplum faaliyetleri üzerinde ise sınırlı bir şekilde durulmuştur.

Ali Chousein, "Countinuities and changes in the minority policy of greece: The case of Western Thrace/Yunanistan Azınlık Politikasında Süreklilik ve Değişimler: Batı Trakya Örneği"[31] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, Yunanistan'ın Batı Trakya azınlık politikaları incelenmiş, 1991 yılından sonra bu politikalarda yaşanan değişimin Türk azınlık üzerinde sosyal, siyasal ve ekonomik etkileri irdelenmiştir. İskeçe Türk Birliği ve Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği hakkında bilgi verilen çalışmada ayrıca Yunanistan'ın azınlıklara yönelik politika değişiminde etkili olan faktörler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda özellikle Avrupa'da ve Batı Trakya'da faaliyet gösteren Türk STK'ların, 1991 yılından itibaren Yunanistan'ın azınlık rejiminin değişimi üzerindeki rolleri değerlendirilmiştir. Başta Almanya olmak üzere Avrupa'ya göç ederek dernekleşen Batı Trakya Türklerinin bu ülkelerde Batı Trakya'da Türk toplumuna yönelik insan hakları ihlallerini duyurmaya yönelik faaliyetlerinden örnekler verilmiştir.

Maria Demesticha "Minorities in the Balkans in the era of globalisation: The case of the Western Thrace"[32] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, 1991 yılından sonra Yunanistan'ın azınlık politikalarının olumlu yönde değişimi üzerinde etkili olan faktörler irdelenmiştir. Soğuk Savaş'ın bitmesi ve küreselleşmeyle birlikte yoğunlaşan uluslararası azınlık korumacılığının detaylı bir biçimde açıklandığı

[31] Ali Chousein, "Countinuities and changes in the minority policy of greece: The case of Western Thrace/Yunanistan Azınlık Politikasında Süreklilik ve Değişimler: Batı Trakya Örneği" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 2005.
[32] Maria Demesticha, "Minorities in the Balkans in the era of globalisation: The case of the Western Thrace", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2004.

çalışmada, Yunanistan'ın politika değişiminde etkili olan faktörler arasında Batı Trakya'da kurulmuş olan Türk STK'lar ve faaliyetleri üzerinde sınırlı bir şekilde durulmuştur.

Levent Gür'ün "Batı Trakya Azınlığın Sivil Toplum Örgütleri Bağlamında Türkiye ve Yunanistan Dış Politikalarına Etkileri"[33] başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Batı Trakya Türkleri'nin Lozan Antlaşması'ndan itibaren yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlar çerçevesinde bölgede kurulan Türk sivil toplum örgütlerinin hukuki mücadeleleri ve faaliyetleri değerlendirilmiştir. Çalışma daha çok sivil toplum örgütlerinin hukuki alanda yaptıkları mücadelelere odaklanmış olup, sosyal ve ekonomik faaliyetlere yüzeysel olarak değinilmiştir.

Turgay Cin, "The current problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a member of the European Union"[34] başlıklı çalışmasında Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki Müslüman Türklerin hukuki statüsünü tespit etmekle birlikte Yunanistan'ın azınlık vatandaşları olarak çeşitli hak ihlallerini hukuki bir perspektiften incelemeyi ve ortaya koymayı amaçlamıştır. Ayrıca Cin, "Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci"[35] başlıklı makalesinde İskeçe Türk Birliği ve hukuk mücadelesini ele almıştır. Söz konusu makalenin çalışmaya katkıları olmuştur.

Ali Hüseyinoğlu'nun "Batı Trakya'da İslam ve Dini Özgürlükler"[36] adlı çalışması, tek resmi azınlık olma özelliğini taşıyan Batı Trakya Türklerinin dini özgürlüklerinden ne kadar yararlandığını sorgulamakta ve bu resmi azınlık statüsünün Avrupa Birliği'nin güneydoğu ucunda Müslüman kimliğinin korunmasındaki rolünü araştırmaktadır. Araştırma, bölgede yaşayan Türklerin dini özgürlüklerine

---

[33] Levent Gür, "Batı Trakya Azınlığın Sivil Toplum Örgütleri Bağlamında Türkiye Ve Yunanistan Dış Politikalarına Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ 2021.

[34] Turgay Cin, "The current problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a member of the European Union", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 9, Sayı 4, 2009.

[35] Turgay Cin, Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2010 Cilt: 12 Sayı: 1 ss. 137-182.

[36] Ali Hüseyinoğlu, "Batı Trakya'da İslam ve Dini Özgürlükler" Balkanlarda İslam: Miadı Dolmayan Umut, Edit: Muhammed Savaş Kafkasyalı, TİKA Yayınları, Ankara, 2016.

odaklanmakta ve bölgedeki vakıf, dernek gibi sivil toplum kuruluşlarına özel bir vurgu yapmamaktadır. Çalışma, resmi azınlık statüsünün azınlık nüfusunun din özgürlüklerinin korunmasındaki etkisini anlamak açısından önemlidir.

Avrupa Azınlık Hakları Grubu'nun destekleriyle Evelin Verhás tarafından hazırlanan "Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi"[37] başlıklı raporda Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın hak ve özgürlüklerinin incelendiği bir çalışmadır. Raporda, etnik kimliğin tanınmasıyla ilgili yaşanan sorunlar, dini özerklikle ilgili karşılaşılan zorluklar ve eğitimle ilgili durum açıklanmaktadır. Bununla birlikte, bölgede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

İlker Alp'in "Batı Trakya Türkleri"[38] başlıklı çalışmasında Balkan Savaşlarından itibaren Batı Trakya Türklerinin tarihsel süreç içerisinde sosyal ve siyasi durumlarında yaşanan gelişmeler hakkında bilgiler verilmiş olup, çalışma bu bölgede yaşayan Türklere yapılan baskılara odaklanmıştır. Özellikle bölgede yaşayan Türk toplumunun Lozan anlaşmasına dayanarak eğitim faaliyetlerini sürdürebilmeleri için kurmuş oldukları vakıflar hakkında sınırlı bir bilgi verilmiştir.

Şule Chousein, "Unwelcome Citizens: Muslim Turks of Greece and Orthodox Greeks of Turkey"[39] başlıklı çalışmasında, Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın ve Türkiye'deki Rum Ortodoks azınlığın 1924'ten günümüze ulus-devlet kurma sürecinde yaşadıklarına odaklanılmıştır. Çalışmada, Türk STK'lara herhangi bir atıf yapılmamıştır.

Vemund Aarbakke "The Muslim Minority Of Greek Thrace"[40] başlıklı doktora tezinde, Türk-Yunan ilişkileri, azınlık eğitimi, dini sorunlar, 1967-1974 cunta dönemi, Batı Trakya'da siyaset ve bağımsız listeler, Dr. Sadık Ahmet ve mücadelesi, Yunan azınlık politikaları gibi konuları ele alarak son derece analitik bir çalışma ortaya

---

[37] Evelin Verhás, *"Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi",* Avrupa Azınlık Hakları Grubu, Eylül 2019.
[38] İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt.11, Sayı 33, 1995.
[39] Şule Chousein, "Unwelcome Citizens: Muslim Turks of Greece and Orthodox Greeks of Turkey", SDU Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences, Cilt 2, sayı 69, 2009.
[40] Vemund Aarbakke, *The Muslim Minority Of Greek Thrace*, Unpublished Phd Thesis, University of Bergen, Norway 2000.

koymuştur. Aarbakke, özellikle İskeçe Türk Birliği'ne yer vermesine rağmen bölgede faaliyet gösteren diğer STK'ları ayrıntılı bir şekilde ele almamıştır.

Natalia Ribas Mateos'un, "Old communities, excluded women and change in Western Thrace"[41] başlıklı çalışmasında Batı Trakya'da yaşayan nüfusun tarihsel bağlamda durumunu ve bölgedeki göçlerin özellikle kadınlar üzerindeki etkisini incelemiştir.

Christina Borou "The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative "Other"?"[42] başlıklı çalışmasında, Yunanistan'daki Türk azınlık sorununun, Ege ve Kıbrıs meselelerinde Yunan-Türk diplomatik ilişkilerinin normalleşmesine olan etkilerini incelemiştir. Ayrıca Türk azınlığın en önemli siyasi iddiası olan etnik Türk kimliğinin tanınması yönündeki mücadeleyi açıklamış, ancak STK'lardan bahsetmemiştir.

Thalia Dragonas ve Anna Frangoudaki'nin "Educating the Muslim Minority in Western Thrace"[43] başlıklı çalışmalarında, Batı Trakya'daki Türk çocukların eğitimine odaklanarak, 1977-2004 yılları arasında uygulanan disiplinler arası bir proje üzerinde durmuşlardır. Ancak, bölgedeki sivil toplum kuruluşlarına değinilmemiştir.

Iris Boussiakou "Religious Freedom and Minority Rights in Greece: the case of the Muslim minority in western Thrace"[44] başlıklı çalışmasında Lozan ve uluslararası insan hakları belgeleri çerçevesinde korunmakta olan Batı Trakya'da toplumunun haklarına ve yaşanan sorunlara odaklanmıştır. Bunu yaparken azınlığı Türk olarak ifade etmemiş, Müslüman olarak ele almıştır. Bölgede faaliyet gösteren Türk STK'larından söz etmemiştir.

---

[41] Natalia Ribas Mateos, *"Old communities, excluded women and change in Western Thrace"*, Papers. 60, 2000.

[42] Christina Borou, "The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative "Other"?" Journal of Muslim Minority Affairs, Cilt 29, Sayı 1, 2009.

[43]Thalia Dragonas ve Anna Frangoudaki, "Educating the Muslim Minority in Western Thrace", Islam and Christian–Muslim Relations, Cilt 17, Sayı 1, 2006.

[44] Iris Boussiakou "Religious Freedom and Minority Rights in Greece: the case of the Muslim minority in western Thrace", Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, December 2008.

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF)[45] tarafından hazırlanan "The problems of The Turkish Minority of Western Thrace in Greece"[46] başlıklı rapor ile Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın temel sorunları araştırılmıştır. Bu sorunlar çerçevesinde bölgede faaliyet gösteren Türk sivil toplum kuruluşlarının karşılaşmış oldukları temel problemler üzerinde sınırlı da olsa durulmuştur.

Ali Dayıoğlu ve İlksoy Aslım "Reciprocity Problem between Greece and Turkey: The Case of Muslim-Turkish and Greek Minorities"[47] başlıklı çalışmada, 1923'ten bu yana Türkiye ve Yunanistan azınlık sorunları "karşılıklılık ilkesi" çerçevesinde ele alındığını belirtmişlerdir.

Thalia Dragonas, "Negotiation of Identities: The Muslim Minority in Western Thrace"[48] başlıklı çalışmasında Batı Trakya'daki Müslüman azınlığı oluşturan farklı grupların ulusal, etnik, dini, dilsel ve kültürel kimliklerinin karmaşık etkileşimini araştırmış ve analiz etmiştir. Bu çalışmada, azınlık gruplarının kimliklerini nasıl tanımladıkları, kendilerini hangi kimliklerle özdeşleştirdikleri, bu kimlikleri nasıl işledikleri ve güçlendirdikleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada, azınlık grupları arasındaki ilişkiler, farklı azınlık gruplarının birbirleriyle olan etkileşimi ve Batı Trakya'daki azınlık toplumunun genel durumu hakkında da bilgi verilmiştir.

Konstantinos Tsitselikis tarafından hazırlanan "Personal Autonomy of the The Turkish Muslim Minority of Thrace in Greece"[49] başlıklı raporda, azınlık okulları, müftülük ve vakıflarla ilgili sorunlara değinilmiş, bölgedeki sivil toplum faaliyetinden sınırlı bir biçimde bahsedilmiştir.

Anastasia Matana tarafından Yunanca olarak kaleme alınan "Yunan Devletinin Trakya'daki Müslüman Azınlığa Yönelik Eğitim Politikası: İlköğretim

---

[45] Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Kuruluş Tarihçesi, https://www.abttf.org/about.php?id=79 (01.02.2023)

[46] The problems of The Turkish Minority of Western Thrace in Greece, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, 2007.

[47] Ali Dayıoğlu ve İlksoy Aslım, "Reciprocity Problem between Greece and Turkey: The Case of Muslim-Turkish and Greek Minorities", *Athens Journal of History,* Volume 1, Issue 1, 2015.

[48] Thalia Dragonas, "Negotiation of Identities: The Muslim Minority in Western Thrace", New Perspectives on Turkey, Cilt 30, 2015.

[49] Konstantinos Tsitselikis, *"The Turkish Muslim Minority of Thrace in Greece"*, Autonomy Arrangements in the World, December 2020.

Azınlık Eğitimi Örneği"[50] başlıklı çalışmada, tarihsel, siyasal ve toplumsal koşullar göz önünde bulundurularak, Batı Trakya'daki Türk azınlık örneğinde mevcut ilköğretim azınlık eğitim sistemini şekillendiren faktörler analiz edilmiştir. Çalışmada, Türk STK'lara yer verilmemiştir.

İbrahim Kelağa Ahmet'in "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi"[51] başlıklı resmi izinli olarak sahada gerçekleştirilen doktora tezi azınlık eğitiminin sorunlarına odaklanmıştır. Batı Trakya'daki okulların devletin uygulamaları sonucu işlevsizleştirildiği, anadili Türkçe ve ikinci dil Yunancayı öğretmez bir hale geldiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca yapılan araştırmada azınlık ilkokullarından mezun öğrencilerin gerek anadilde gerekse ikinci dildeki yetersizliklerine vurgu yapılmıştır. Söz konusu çalışmada sivil toplum kuruluşları ele alınmamıştır.

Hristos İliadis'in kaleme aldığı ve Lale Alatlı tarafından Türkçe'ye çevrilen "Trakya Tehdit Altında" Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi-Gizli Politikalar-Azınlık Grupları"[52] tarafından yayımlanmıştır. Çalışmada, Türk-Yunan ilişkilerinin Batı Trakya Türk azınlığına yansımalarına odaklanılmış, azınlık eğitimi alanındaki gelişmeler ve Batı Trakya Türk Azınlığı ile Yunan Devleti arasındaki anlaşmazlık ve çelişkiler incelenmiştir. Özellikle, Batı Trakya Türklerinin eğitim alanında faaliyet gösteren Trakya Eşgüdüm Komitesi (TEK) Yunan resmi evraklarına dayanılarak ortaya çıkarılmıştır. Bu gelişme çalışmanın en önemli noktalarından birini oluşturmuştur. Çalışmada bölgede faaliyet gösteren Türk STK'larına ise yer verilmemiştir.

---

[50] Anastasia Matana, "Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους για τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης: Η περίπτωση της πρωτοβάθμιας μειονοτικής εκπαίδευσης, Yunan devletinin Trakya'daki Müslüman azınlığa yönelik eğitim politikası: İlköğretim azınlık eğitimi örneği", Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών. Sayı, 116, 2005.

[51] İbrahim Kelağa Ahmet, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi",* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2005.

[52] Hristos İliadis, Trakya Tehdit Altında" Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi - Gizli Politikalar - Azınlık Grupları, Çeviri: Lale Alatlı, BAKEŞ Yayınları 45, Epikoinonia A.E. Komotini 2020 & Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Trakya Üniversitesi Matbaası, Edirne, 2021.

Yukarıda bahsedilen kitaplar ve tezlerin dışında kaleme alınmış olan çeşitli makaleler ve bildiriler mevcuttur. Ancak bu materyallerin çoğu hak ihlalleri konusunda yoğunlaşmıştır. Bu çalışma, yukarıda bahsedilen eserlerden farklı olarak Batı Trakya'daki sivil toplum kuruluşlarını tüm ayrıntılarıyla ele alarak, sorunları tespit etmekte ve çözüm önerileri sunmaktadır. Bilimsel literatür taramasında Batı Trakya'daki sivil toplum kuruluşlarına ve faaliyetlerine yönelik kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Batı Trakya'da yaşayan Türklerin 1923 yılında Lozan Antlaşması ile Yunanistan'da azınlık statüsünü kazanmaları Türk-Yunan ilişkileri açısından önemli bir konudur ve bu konunun uluslararası düzeyde ele alınması gerekmektedir. Bu bakımdan çalışma literatürde yer alan boşluğu doldurma amacı taşımaktadır.

Çalışmanın uluslararası ilişkiler açısından önemi Batı Trakya'daki Türk azınlığın durumu gibi hassas bir konunun Türk-Yunan ilişkilerine etkisi ve bu konunun uluslararası toplum tarafından nasıl ele alındığı gibi konuların incelenmesiyle ilgilidir. Bu konu Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin yanı sıra, azınlık hakları, insan hakları, uluslararası hukuk ve uluslararası toplumun rolü gibi geniş kapsamlı konuları da içermektedir. Bu nedenle çalışmanın uluslararası düzeyde ilgi çekmesi ve bu konunun çözümüne yönelik katkı sağlaması beklenmektedir.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK TARTIŞMALAR

Bu bölüm, çalışmanın genel çerçevesini belirleyen konulardan oluşmaktadır. İlk olarak, Batı Trakya'nın coğrafi tanımı yapılarak bölgedeki Türk varlığına dair önemli noktalara değinilmiştir. Daha sonra, sivil toplum kavramı detaylı bir şekilde ele alınarak, sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, işlevleri, faaliyet alanları ve örgütlenme türleri incelenmiştir. Yunanistan'da sivil toplum ve Batı Trakya'da sivil toplum kuruluşları genel hatlarıyla değerlendirilerek, Batı Trakya'da bir STK'nın nasıl kurulabileceğine ilişkin prosedürler ele alınmıştır. Son olarak uluslararası ilişkiler teorileri bağlamında sivil topluma yaklaşım tartışılmıştır.

İlk bölüm çalışmanın temel konularının ele alındığı kavramsal çerçevenin belirlendiği ve mevcut teorik tartışmaların incelendiği bir çerçeve sunmaktadır.

1.1. Batı Trakya ve Bölgedeki Türk Varlığı

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasındaki varlığı 14. yüzyılın ortalarında Gelibolu'ya geçişle başlamış ve fethedilen bölgelere Türkler yerleştirilmiştir. Bu coğrafyada tarım, ticaret ve sanayi geliştirilerek şehirler kurulmuş, nüfuslandırılmış ve huzur sağlanmıştır. Âbâd edilen bölgelerden biri de Batı Trakya'dır. Bölgede beş buçuk asır süren Türk hâkimiyeti 1913 yılında Balkan Savaşlarının kaybedilmesiyle son bulmuştur.[53]

Coğrafi ve tarihi açıdan zenginlikler barındıran Trakya bölgesi, Doğu ve Batı olarak iki kısma ayrılır. Doğu Trakya, günümüzde Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki topraklarını oluşturur. Diğer kısım Batı Trakya olarak adlandırılır ve 1913'te kurulan Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi sınırları göz önüne alındığında, bir kısmı Yunanistan'ın, diğer bir kısmı da Bulgaristan'ın sınırları içinde yer almaktaydı.[54]

---

[53] *Türkiye'nin Göç Tarihi: "14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler"*, (Der: M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, ss. 22-31.

[54] Yusuf Halaçoğlu ve Halit Eren, "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 144.

Batı Trakya, coğrafî olarak Doğu'da Türkiye sınırını oluşturan Meriç nehri, batıda Mesta-Karasu (Nestos) nehri, kuzeyde bölgeyi Bulgaristan'dan ayıran Rodop dağları ve güneyde Ege Denizi ile çevrili 8578 km^2'lik dar bir arazi parçasından oluşmaktadır. 1923 yılında Lozan AntIaşması'yla sınırları çizilen ve Yunanistan'ın kuzeydoğu topraklarını oluşturan Batı Trakya, günümüzde tamamen Yunanistan'ın idaresi altındadır.[55] Batı Trakya'da, Ege Denizi'ne kadar uzanan düz arazilere "Ova" denirken, Ova ile Rodop Dağları arasındaki bölge "Yaka" olarak adlandırılır. Yaka'nın kuzeyinde yer alan dağlık alan ise genellikle "Cebel" veya "Balkan Kolu" olarak bilinmektedir.[56] Doğuda Evros, ortada Rodop ve batıda ise Ksanthi illerinden oluşan Batı Trakya, günümüzde "Doğu Makedonya ve Trakya" olarak tanımlanan idari yapı içerisinde kalmaktadır.

Yunanistan, 1923 yılındaki Lozan Barış Antlaşması'ndaki "Müslüman" ifadesi nedeniyle azınlığın etnik kimliğini inkâr ederek "Müslüman azınlık" terimini kullanmaktadır. Ancak, tarihsel olgular dikkate alınmakla birlikte, bölgedeki insanların kendilerini Türk olarak tanımladıkları bilinmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada, "Türk azınlığı" kavramı kullanılacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşları olarak adlandırılan oluşumlar, resmi kurumların dışında faaliyet gösteren, bağımsız ve kar amacı gütmeyen, gönüllülük esasıyla üye toplayan, gelirlerini bağışlar veya üyelik aidatları yoluyla sağlayan, sosyal, kültürel, siyasal, hukuksal ve çevresel amaçlar doğrultusunda lobi faaliyetleri, ikna ve eylemler gerçekleştiren kuruluşlardır. Bu çalışmada ele alınan STK'lar, Yunanistan'da yaşayan Türk azınlığın kurduğu kuruluşlardır. STK'lar, değişim yaratmak ve çözüm üretmek amacıyla oluşurlar. Toplumu bilinçlendirmek maksadıyla eğitim çalışmaları yaparlar. Toplumun zararına olan etkenlerin ortadan kaldırılması için mücadele ederler, yurttaş ile devlet arasında diyaloğu sağlarlar ve halkın hak ve çıkarlarını korurlar. STK'lar toplumun içinden gelip, toplumun sorunlarına çözüm arayan, aynı zamanda toplumla

[55] Baskın Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2.Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, ss. 24-25.
[56] İlker Alp, *a.g.e.,* s. 614.

bağları sağlam olan oluşumlardır.[57] STK'lar, dernek, vakıf, birlik, sendika ve oda adı altında faaliyet gösterirler ve dayandıkları esas "Birlikten Güç Doğar" ilkesidir. Kuruluş amaçları farklılıklar gösterse de birey olarak baş edilemeyecek uygulamalarla STK olarak baş etmek mümkündür.[58]

Bu çalışmada ele alınan STK'lar Türk azınlığın kurduğu oluşumlardır ve bölgede diğer Yunan vatandaşlar (çoğunluk) tarafından kurulan STK'lar konu kapsamı dışında bırakılmıştır.

1.2. Sivil Toplumun Tanımı

Son dönemlerde yeniden gündeme gelmiş olan ve birçok kesimlerin odak noktasına girmiş olan sivil toplum kavramının, siyaset ve felsefe tarihine bakıldığında oldukça eski bir geçmişinin olduğunu ve kavramın geçirmiş olduğu dönüşüm ve değişimler yanında ve terime yüklenen anlam muhtevasının dönemsel farklılıklar ve kimi dönemlerde ise karşıtlıklar sergilediği gözlenmektedir. Kavramın üretken bir şekilde kullanılması muğlaklaşmasına da yol açmıştır. Totaliter, Liberal ve Marksist fikirlerin sahiplendiği ve kendi bakış açıları çerçevesinde anlam yüklediği sivil toplum kavramına yönelik günümüz akademik literatürde genel kabul gören bir tanımının olduğunu söylemek mümkün değildir. Aynı zamanda kavrama yüklenen anlam da tarihsel süreçte değişmiş ve dönüşmüştür.[59]

Sivil toplum kavramının felsefî köklerine inildiğinde Antik Yunan felsefecilerinden Aristoteles'in kavramı siyasal toplumu vurgulamak amacıyla Politike Koinonia (politik toplum) şeklinde kullanmış olduğu görülmektedir. Aristoteles, vatandaşların, kentli nüfusun oluşturmuş olduğu siyasal düzen olarak isimlendirdiği Politike Koinonia kavramını siyasal toplum anlamında kullanmış ve toplum ile devlet arasında bir ayrım yapmamıştır.[60]

---

[57] *Sivil Toplum Analizi ve T83 Bölgesi Sivil Toplumu Geliştirme Stratejisi*, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Nisan 2014.
[58] Sivil Toplum Analizi, *a.g.e.* s.3.
[59] Seyfettin Aslan, "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33),Yaz-2010 189.
[60] İlyas Doğan, Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.41.

Aristoteles tarafından siyasal toplum anlamında kullanılmış olan Politike Koinonia kavramının Latinceye Societas Civilis ya da Civitas Appelator şeklinde çevrildiği iddia edilmiştir.[61] Genel olarak kavram bu dönemde hem despotizme hem de anarşiye karşı özgürlüklerini korumak için siyasi özyönetim yoluyla ortak çıkarlarını ilerletme isteğiyle birbirine bağlanmış özgür ve eşit, erdemli vatandaşlardan oluşan bir siyasi topluluğa atıfta bulunmuştur. Modern anlayıştan uzak olarak kullanılan kavram, siyasi kurumların kurulması ve korunması için gerekli olan toplumsal anlayışlar, yaşam biçimleri ve eylem biçimlerinin neler olabileceğine açıklık getirmemektedir. [62]

Erken dönem Avrupalı siyaset felsefecileri sivil toplumu, esas olarak devlet ve toplum arasındaki ilişki bağlamında tanımladılar. Toplumu Aristoteles'in yaptığı gibi doğal bir topluluk olarak değil, bir toplumsal sözleşmenin sonucu olarak düşünmeye başlayan düşünürlerden olan Hobbes, bireylerin toplumun bir parçası olarak önemli olduklarını ancak doğal olarak politik varlıklar olmadıklarını belirtmiştir. Bu nedenle hayatta kalabilmek için siyasi bir birliğe girmeleri gerekiyordu. Başka bir deyişle insanlığın zayıflığı siyasal toplumun kurulmasını zorunlu kılmıştır. Bir insan doğası gereği politik olmasa da politik bir birliktelik insan doğasına aykırı değildi. Hobbes, bireylerin iyiliği için yapay bir ürün olarak bir sivil toplumun kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Hobbes'e göre devlet, barışı ve kendini korumayı garanti ettiği için en önemli rolü oynamaktaydı. Sivil toplum ancak devlet güçlü olduğunda gelişebilirdi.[63]

Locke'a göre ise toplumsal yaşamın en önemli yönü, önce sivil toplumu oluşturan bireylerin, sonra da bireylerin haklarını koruyan devletin özgürlüğüydü. Locke, hükümet ve toplum arasındaki iki aşamalı ilişkiyi tanımlamıştır. Buna göre bireyler kendilerini grubun çoğunluğuna yükümlü kılan toplumu yaratırlar, bu da

---

[61] Kurtuluş Cengiz, Önder Küçükural, Uğraş Ulaş Tol, Bahattin Akşit, Türkiye ve Ortadoğu'da Sivil Toplum Tartışmaları, (Editor: Lütfi Sunar), Sivil Toplum ve Demokrasi, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2005, s.223.

[62] Rainer Forst, "Civil Society", *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, (Edit: Goodin E. Robert, Philip Pettit, Thomas W. Pogge), Wiley-Blackwell, New York, 2007, s. 452.

[63] Pervin Yiğit, "The Analysis of the Relationship between God, Religion and Politics in Thomas Hobbes's Leviathan and De Cive" *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(3), 2019, s.1390; Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. by Richard Tuck, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996, s.14,64.

topluluğu kendisi tarafından kurulan belirli bir hükümete yükümlü kılacağını belirtmiştir. Doğa durumundaki çatışma ve çekişmelerin ortadan kaldırılabilmesi açısından başvurulacak ortak bir otoriteye gerek duyulacağını vurgulayan Locke, bunun ancak doğa durumundan sivil toplum durumuna geçiş ile mümkün olacağını belirtir. İnsanlar bu şekilde kendi aralarında bir sözleşme yapmak suretiyle haklarını kendi rızalarıyla sivil bir iktidara devredeceklerini ifade eder. [64]

Aydınlanma dönemi düşünürlerinin tanımlamalarında sivil toplum kavramı modern dönemlerdeki anlam muhtevasını kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Fransız devrimi öncesi süreçte, sivil toplum kavramı, krallıkların Avrupa'da despotik yönetim tarzlarına karşı hürriyetçi fikirlerin dayanağı şeklinde daha önceki kullanımlardan çok farklı olarak kullanılmıştır.[65]

Sivil toplumu, özellikle İskoç aydınlanmacıları devlete karşı olmaktan ziyade, despotik ve mutlakiyetçi devletin gücünü dengeleyecek bir mecra şeklinde tasavvur etmişlerdir.[66] Bu bağlamda sivil toplum, devletten ayrı bireysel çıkarların peşinde koşan bir alana esas olarak piyasa kurumuna odaklanan bir özerk eylem ve sosyal entegrasyon alanına atıfta bulunmaktadır. Eskilerin kamusal olmayan zorunluluk ve özgürlüğün sınırlandırıldığı alan olarak gördükleri şey, burada bireysel özgürlük, girişim ve toplumsal koordinasyon alanı haline gelmiştir.[67] Diğer bir ifadeyle sivil toplumu devletin topluma müdahalesinin sınırlandırılabileceği ve toplumun devlete karşı kendi haklarını koruyabileceği bir alan şeklinde değerlendirmişlerdir.[68]

Montesquieu, Ferguson ve de Tocqueville gibi düşünürler sivil toplumu, özerk olarak oluşturulmuş birlikler ve aynı zamanda sivil çıkarların oluşturulduğu ve özyönetimin öğrenildiği ve uygulandığı ara kurumlar alanı olarak görmüşlerdir. Bu aydınlar Sivil toplumu, devlet, ekonomi ve özel alan arasındaki kamusal bir eylem

---

[64] Lokman Çilingir, "Locke'un Toplum Sözleşmesi Kuramı", *Temâşâ Felsefe Dergisi*, 11, 2019, s.40.
[65] Ergun Yıldırım, "Apolitik Politikaların İnşacısı Olarak Sivil Toplum", Sivil Toplum, 3 (10), 2005, s.64.
[66] M. Halis Özer,, Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 2008, 89.
[67] Rainer Forst, *a.g.e.*, s.453.
[68] İlyas Doğan, *a.g.e.*, s.41.

alanı ve diğer alanlara göre daha az yabancılaşmış ve despotizme karşı siper olan bir "sivil" yaşam alanı olarak değerlendirmişlerdir.[69]

Bu aydınlardan Montesquieu, siyasi güç ve yerleşik grup hakları arasında bir denge olarak uygulanabilir bir modern sivil toplum kavramı geliştirmiştir. Sivil toplum kavramı, onun siyaset ve hukuk teorisinin bir parçasını oluşturdu.[70] Sivil toplumu devletten ayrı ve apolitik bir örgütlenme alanı olarak kuramlaştıran Locke'den farklı olarak Montesquieu, monarşilerin despotluğa dönüşmelerini önlemek için kilit bir siyasi işlevi yerine getiren bir sivil toplum alanı kavramsallaştırmıştır.[71]

Tocqueville ise, devletin sadece eşitlik ve özgürlüğe önem vermesini yeterli görmemiş bununla birlikte sivil toplumun oluşabilmesi için gereken ortamı sağlaması gerektiğini vurgulamıştır. Sivil toplumun demokrasi için vazgeçilmez olduğunun altını çizen Tocqueville'ye göre bireysel özgürlükler kadar örgütlenme hürriyeti de önem taşımaktadır. Örgütlenme hakkına sahip sivil toplum sayesinde demokrasinin gereksinimi olan toplumsal uzlaşmanın sağlanabileceğini iddia etmiştir. Tocqueville sivil toplum tabirini hiç kullanmamış olsa da onun örgütlenme hakkındaki fikirleri kavramın işlevsel anlamını çağdaş araştırmalarda kullanan bilim adamları için temel teşkil etmektedir.[72]

Sivil toplumun bu yapısal anlayışı Hegel ve Marx'ın yazılarında daha da gelişmiştir. 19. yüzyılın başlarında Hegel, sivil toplumu birey ve devlet arasında bir ara güç olarak tanımlamış ve sivil toplum ile devlet arasında açıkça ayrım yapan bir teori inşa etmiştir. Marx ayrıca sivil toplumu devletten ayrı olarak açıklamış ancak Hegel'den farklı olarak sivil toplumu, bireylerin sınıf çıkarlarını takip ettiği burjuva toplumunun ekonomik alanıyla eşdeğer görmüştür. Antonio Gramsci'nin sivil toplum hakkındaki fikirleri, genel yapıtları bağlamında nispeten marjinal olsa da devlet ve

---

[69] Rainer Forst, *a.g.e.*, s.453.

[70] Melvin Richter, "Montesquieu and the Concept of Civil Society" Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu, Routledge, 2009, s. 112.

[71] Charles Taylor, "Invoking Civil Society." Philosophical Arguments. MA: Harvard University Press Cambridge, 1995, s.224.

[72] Murat, Tumay ve Firdevs Okatan, "Alexis de Tocqueville'e Göre Sivil Toplum", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 19(3), 2015, s. 320.

piyasanın yanında üçüncü bir sektör olarak bu alana ilişkin modern kavramsallaştırmaların öncülleri olarak kabul edilmektedir. Hegel ve Marx gibi, Gramsci de sivil toplumu devletten ayrı değerlendirmiş, ancak aynı zamanda sivil toplumu ekonomik faaliyetlerden ayırmıştır. Gramsci, sivil toplumu, piyasa ve devlet arasında komünist bir devrimin sahnelenebileceği geçici bir üçüncü alan olarak ele almıştır.[73]

20. yüzyıla gelindiğinde sivil toplum teorisyenleri yapısal, normatif ve işlevsel unsurları içeren bir sivil toplum anlayışı ortaya koymuşlardır. Parsons, yapısal üçüncü sektör kavramına öncülük etti. Çünkü sivil toplumu devlet veya piyasa dışındaki dernek yaşamı olarak anladı, ancak yaklaşımı aynı zamanda açık normatif ve işlevsel unsurlar içermekteydi. 1980'lerde, 'sivil toplum' terimi parlak bir geri dönüş yaşamıştır.[74]

Sivil toplum terimi, 1980'lerde Doğu Avrupa ve Latin Amerika'daki otoriter rejimlerdeki devlet dışı protesto hareketleriyle özdeşleşince popüler hale geldi. Özellikle Doğu Orta Avrupa'da diktatörlük karşıtı eleştiride merkezi bir ifade haline gelmiştir. Habermas, postmodern dönemde sivil toplum kavramındaki değişimleri "burjuvazi kurumsalcılığı" içinde inceler ve onun "iletişimsel eylem teorisi"ne göre toplumdaki kurum ve yapılar, toplumun kültürü ve değerleri ile iletişim ve etkileşim içinde değerlendirir.[75]

Van Dyck, sivil toplum ortamında zaman içinde önemli değişiklikler olduğunu ve kavramın, dernek platformlarından farklı biçim, işlev ve büyüklükteki çok çeşitli organize ve organik grupları içerecek şekilde geliştiğini savunmaktadır. Farklı dönemlerde toplum temelli kuruluşlar, işçi veya işçi sendikaları, meslek birlikleri ve STK'lar sivil toplum alanında en önde gelenler olmuştur. Bununla birlikte, bugün sivil toplum, bireyler, topluluklar ve kuruluşlardan oluşan çeşitli ve her zamankinden daha geniş bir ekosistem olarak kabul edilmektedir.[76]

---

[73] Jocelyn Viterna, Emily Clough ve Killian Clarke, "Reclaiming the "Third Sector" from "Civil Society" *Sociology of Development,* 1(1), 2015, s.178.
[74] Şeyhmus Demir ve Mutlu Sesli, Kamusal Alan (Türkiye'de Kamusal Alan Kavramlaştırılmasının Muhtevası: Tektiplilik mi, Çoğulculuk mu?, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 1, 2010, s.274-277.
[75] Şeyhmus Demir ve Mutlu Sesli, *a.g.e.*, s.274-277.
[76] Rachel Cooper, "What is Civil Society, its role and value in 2018?" Helpdesk Report, 2018, s.4.

Sivil toplum, bir ülkede hükümet ve özel sektörün dışında kalan, vatandaşların gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturduğu, bağımsız, özerk ve örgütlü bir yapılanmadır. Sivil toplum kuruluşları, genellikle sosyal, kültürel, insani, çevresel veya siyasi konularda faaliyet gösterirler ve amaçları genellikle toplumda iyilik, adalet, demokrasi, insan hakları, eşitlik gibi değerlerin korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Sivil toplum kuruluşları, toplumun farklı kesimlerini temsil edebilir ve genellikle hükümetle işbirliği içinde çalışarak kamu yararına faaliyet gösterirler.

Sivil toplum kuruluşları hükümetle işbirliği yapabilirler, ancak bağımsız olmaları ve hükümetin politikalarına karşı bağımsız bir ses oluşturmaları gerektiği düşünülür. Sivil toplum kuruluşları hükümetle işbirliği yaparken bile belirli değerler, amaçlar ve bağımsız bir duruşu korumalıdır. Ancak, bazı sivil toplum kuruluşları hükümetle çalışmayı reddederler ve daha bağımsız bir pozisyon alırlar.

Sönmezoğlu, sivil toplum kuruluşlarının dış politika oluşum sürecine katılımının çeşitli yol ve biçimleri olduğunu, bunların yarışmacı, tamamlayıcı veya işbirlikçi nitelikte olabildiği ifade etmiştir. Yarışmacı olanlar, ilgilendikleri konularda devletin politikalarını pek beğenmeyen sivil toplum kuruluşları olarak, alternatif öneri ve uygulamalarla çeşitli yollardan kendi doğru bildikleri biçimde etkili olmaya yönelmektedirler. Tamamlayıcı olanlar, devletin boş bıraktığı veya henüz konuya ilişkin belirli bir tutum takınmadığı zeminlerde, konuya ilişkin kendi politikalarını ortaya koymaya ve dikkate alınmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bazıları ise devletin konuya ilişkin yapısına eklemlenerek, onunla işbirliği içerisinde ve müzakere yoluyla kendi görüşlerinin dikkate alınmasını sağlamaya çalışabilmektedirler.[77] Bu çalışmada ele alınan Batı Trakya Türkleri tarafından kurulan sivil toplum kuruluşları yarışmacı olarak sınıflandırılabilir.

[77] Faruk Sönmezoğlu, "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasının Analizi İçin Bir Çerçeve", *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış,* Der: Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, Der Yayınları, İstanbul 2014, ss. 611-612.

1.3. Sivil Toplumun Tarihsel Gelişimi

Avrupa orijinli bir kavram olan sivil toplum'un ilk ortaya çıktığı coğrafya yine bu kıtadır. Bu yüzden sivil toplumun ortaya çıkması ve gelişmesini ortaya koyabilmek için Avrupa'daki sivil toplumun serüvenini takip etmek gerekir. Bununla birlikte, Avrupa'daki sivil toplum alanında yaşanan gelişmelerden Türkiye'nin sivil toplum serüveni de bağımsız değildir.[78]

Modern anlamda sivil toplumun temelleri 13. yüzyılda atılmış olsa da Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde de bu kavrama yönelik bir takım izler mevcuttur. Bu bağlamda Sokrates, toplum içindeki çatışmaların kamusal tartışmalar yoluyla çözülmesi gerektiği fikrini desteklemiş, Platon ideal devleti insanların kendilerini ortak iyiliğe adadığı bir toplum olarak değerlendirmiş, Aristoteles, 'polis'i, yurttaşların sosyalleşmesini sağlayan bir 'birlik' olarak görmüştü.[79]

Modern bağlamda Avrupa'da yaşanan zenginleşmenin sonucu olarak, özel hayat, lüks hayat ve özel mülkiyetin yaygınlaşmasıyla sivil toplum olgusu gelişmeye başlamıştır. Bu süreçte özel alanlara ve özel alanların toplum içinde ortaya çıkan kurumu aileye önemli bir atıfta bulunulduğu dikkat çekmektedir. Aile, iktisadi yaşamın merkezinde yer alması ve toplumsal statünün kaynağı olması sebebiyle önem atfedilen kurum olmuştur. Üretim faaliyetlerinin aile kurumu çerçevesinde yapılıyor olması, bundan dolayı da sermayenin de bu çevrede büyümesi, kişilerin ailelerinden almış oldukları paye ile toplumlaşması, aileleri ile kendilerini anlamlandırmaları, bu süreçte aile kurumunun merkezi bir noktada yer almasının en önemli sebeplerindendi. Netice itibariyle aileler, kilise ve devletin karşısına önemli bir kimlik ve güç odağı olarak çıkmasının önünü açmıştır. Sivil toplumun gelişiminde bu durum aileyi önemli bir faktör durumuna getirmiştir.[80]

Sivil toplumun gelişiminde Avrupa'da bu süreçte etkili olan esnaf loncaları da önemli rol oynamıştır. İktisadi sahada çok sayıda yetkisi bulunan bu loncalar kentlerin biçimlenmesinde de etkili olmuştur. Güçlü kilise otoritesi ve feodal

---

[78] Muhammet Talha Sağlam, "Türkiye'de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK'lar", *Turkish Studies*, 15(1), 2015, s. 598.
[79] Rainer Forst, *a.g.e.*, s.453.
[80] Ömer Çaha, *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Orion Kitabevi, Ankara, 2012, s. 92-96.

toplumsal yapı sebebiyle orta çağ Avrupası'nda mutlak otoriteye sahip bir merkezi devlet yapısı inşa edilememişti. Devlet yukarıda bahsedilen unsurlarca çevrelendiğinden ve bu durum toplumun farklı kesimleri arasında devletin, dengeleyici unsur şeklinde rol oynamasına imkân tanımıştır. Sivil toplumun gelişiminde devletin bu fonksiyonu önemli köşe taşlarından birini oluşturmaktadır.[81]

Avrupa toplumunda Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilaliyle beraber köklü değişiklikler yaşanmıştır. Serbest pazar hakkı bunların başında gelmekteydi. Kilisenin ve aristokratların haricinde pazarı kontrolü altına alan ve yönlendiren bir yeni bir kesim ortaya çıkmıştır. Bu kesimin iktisadi kapasitesi hızlı bir şekilde genişlerken buna paralel bir şekilde toplumda yeni bir sınıf oluşmaya başlamıştır. Burjuva olarak isimlendirilen bu sınıf kilisenin ve aristokrasinin karşısında önemli bir güç şeklinde ortaya çıkarak birtakım talepleri olmuştur. Sivil toplum açısından önem taşıyan bu talepler birey ve bireysel hakların gündeme gelmesine de olanak sağlamıştır. Bundan sonraki süreçte aileler, statü kaynağı ve üretimin merkezi olmaktan çıkıp toplum içindeki önemini kaybetmeye başlamıştır. Ticaret yaparak sıradan bir köylünün çocuğu zengin olma imkânı yakalarken, soylular arasında da önem kazanmıştır. Zenginliğin kaynağı ve mülkiyet haklarının değişimini yaşanan bu gelişmeler beraberinde getirmiştir.[82]

Toprak ile ölçülen zenginlik bu süreçten sonra anlamsızlaşmaya başlamıştır. Gerçekleştirmiş oldukları iktisadi faaliyetlerle altın benzeri değerli madenlere sahip olan burjuva sınıfının elde ettiği zenginlik, yeni mülk edinme yollarının ortaya çıkmasına yol açmıştır.[83] Özellikle 17. yüzyılda toprak, emek, sermayenin ticarileşmesi, piyasa ekonomisinin genişlemesi, yeni keşifler ve devrimler etrafındaki gelişmeler, mevcut siyasi düzen ve otoritenin sorgulanmasıyla sonuçlanmıştır.[84] Soylular, devlet, kiliseden oluşan yerleşik düzene karşı girişilen bir mücadelenin

---

[81] Ömer Çaha, *a.g.e.*, 96-98.

[82] Emin Fuat Keyman, "Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum", *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No 3*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. https://doi.org/10.31589/joshas.134, 2004, s.2-4.

[83] Muhammet Talha Sağlam, *a.g.e.*, s.599.

[84] Gamze Aksan, "Globalization and Civil Society or 'Global Civil Society'", *Mavi Atlas,* 7(2), 2019: s. 153

sonucunda hem serbest pazar ve burjuva sınıfı teşekkül etmiş hem de mülkiyet hakları oluşmuştur. Burjuva ile yerleşik düzen arasında yaşanan bu mücadele, sivil toplumun 18. yüzyılda daha önce olduğundan çok daha farklı biçimde Avrupa'da gündeme gelişini hazırlamıştır.[85]

Yüzyılın sonunda Batı'nın geleneksel siyasal kültüründe var olan tanrı, kral, devlet, birey, kadın, erkek gibi kavramlar modern dünyanın gereksinimlerine göre yeniden doldurularak siyasal sistemin temel unsurları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çağdaş bağlamında, modern sivil toplum fikri, yani bireyin devlet karşısında elde ettiği temel hak ve özgürlükler bağlamı 18. yüzyılın sonlarında aydınlanma sürecinde belirgin hale gelmiştir. Batı toplumlarında toplumsal düzen krizinin ve düzenleyici paradigmaların çökmesi ile öne çıkan bu normatif ideal, pek çok siyaset kuramcısı tarafından yurttaşların kendi çıkarları ve arzuları doğrultusunda katılabilir ve devlete paralel ama ondan ayrı bir alan olarak yaşamak istediği bir bağlamda tartışılmıştır. Bu yeni fikir, özel mülkiyetin, piyasa rekabetinin ve burjuvazinin yükselişiyle değişen ekonomik durumun yansımasıydı.[86]

Bahsedilen bu süreçler neticesinde, antik Yunan uygarlığından sonra değişikliğe uğrayarak farklı bir anlam muhtevasında Avrupa'nın gündeminde yer almaya başlayan sivil toplum, 1970'li yıllardan başlayarak yeni bir kırılma yaşamıştır. Batı Avrupa'da dile getirilen işçi haklarına yönelik talepler netice vermiş ve sivil toplumun güçlü bir biçimde ifade ettiği bu talepler, yönetimleri sosyal devlet olma yönünde adımlar atmaya zorlamıştır. 1980'lerin sonlarında liberalleşmeyle beraber, sivil toplum birçok Komünist ülkede mantar gibi çoğaldı. Özerk, kültürel ve sosyal kurumların büyümesi, siyasi iktidara meydan okumanın temellerini hazırlama rolünü oynadı. Sivil toplum, Soğuk Savaş sonrası dünyanın şekillenmesinde giderek daha önemli olmaya başlamıştır.[87]

Bu sivil toplum fikirlerinde, demokratik olmayan devletlerin zorlaması, otoriterliği ve şiddetinin aksine, sivil toplumun barışçıl bir uygarlık alanı olduğu düşüncesi yatıyordu. 20. yüzyılın sonunda, sivil toplumun gelişimi, bu nedenle,

[85] Muhammet Talha Sağlam, *a.g.e.*, s.599.
[86] Gamze Aksan, *a.g.e.*, s.154.
[87] Gamze Aksan, *a.g.e.*, s.154.

demokrasinin gelişiminin önemli bir kriteri olarak görülmeye başlandı. Örneğin, eski Sovyet dünyasında komünizmden Batı tarzı demokrasiye geçişte merkezi bir rol oynamıştır ve çevreciliğin yükselişi, insan hakları için baskı ve karşı tepki gibi küresel hareketler üzerinde etkisini artırmıştır. Aynı şekilde eski Komünist devletlerde olduğu gibi, Üçüncü Dünyanın birçok ülkesinde de 20. yüzyılın son on yılında demokratikleşme ilerledikçe sivil toplumun yaratılması geniş ölçüde demokratik değişimin bir sonucu olarak görülmüştür.[88]

İlk dönemlerinde modernitenin bir yansıması olan, daha çok mülkiyet hakları ve pazar ilişkileri bağlantılı değerlendirilen sivil toplum, gelişen yeni sürecin neticesinde demokrasi ve demokratik değerlerle ilintili olan örgütlenme özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, yönetime katılım ve en önemlisi de insan hakları benzeri kavramlar ile söylenmeye başlamıştır. Netice itibariyle ilk başlarda özel hayatın bir bileşeni şeklinde değerlendirilen sivil toplum, kamusal alana taşınmış ve yönetim erkinin kararları üzerinde etkili olan hatta etki alanları ulusalı da aşan bir konuma erişmiştir. Tüm bu gelişmeler sivil toplumu güçlü ve işlevsel hale getirirken onu özellikle devletin karşısında önemli bir güç merkezi durumuna getirmiştir.[89]

1.4. Sivil Toplumla İlgili Temel Kavramlar

Sivil toplumla ilgili temel kavramlardan birisi demokrasidir. Sivil toplum, ülkenin demokratikleşmesi açısından destekleyici bir yapı olarak görülmektedir. Sivil toplum devlet aygıtından siyasi ve ahlaki bir şekilde daha belirleyici ve daha güçlü olduğu durumlarda demokratik bir işleve sahip olabilmektedir. Bu çerçevede sivil toplum yapısının etkin ve güçlü olduğu siyasi rejimler "demokratik", sivil toplumun ortadan kaldırıldığı ya da yasaklandığı rejimlere ise "totaliter", sivil topluma bir kısım özgürlükleri tanırken bununla birlikte sivil toplumu güçlü bir devlet denetimine tabi tutan rejimlere ise "otoriter" rejimler denilmektedir.[90]

Devlet ile sivil toplum arasında liberal demokratik rejimlerde bir dengenin oluşturulması esastır. Rejimin temel ilkelerini devletin belirleyecek güce sahip

---

[88] Ömer Çaha, *a.g.e.*, 96-98.
[89] Muhammet Talha Sağlam, *a.g.e.*, s.598.
[90] Seyfettin Aslan, Sivil Toplum ve Demokrasi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 2010, s.368.

olmadığı durumlarda sivil toplumun gelişmesinin imkânı olmayacağı gibi güçlü bir sivil toplum yapısının olmadığı durumlarda ise demokratik sistemi devletin derinleştirmeyeceği belirtilebilir. Bu bağlamda devletin sivil toplumla uyumlu bir şekilde çalışması demokratik değerlerin derinleşmesi açısından oldukça önemlidir. Yani bir taraftan sivil toplumun demokrasiyi yerleştirmeye çalışan devlete yardımcı olması gerekirken, diğer taraftan da devletin demokratik zemini sivil toplumun varlığını devam ettirebilmesi için güçlendirmesi gereklidir.[91]

Çoğulcu demokrasinin gelişmesinde halkın katılımın oranının fazla olması oldukça etkilidir. Demokrasinin işlerlik kazanabilmesi için sivil toplumun etkinliğinin artması gerekmektedir. Bu biçimdeki bir çoğulcu demokrasi sivil toplumun, demokrasi kültürünün ve demokrasi unsurlarının gelişmesine imkân tanıyacaktır.[92]

Sivil toplum hareketinin güçlü bir şekilde gelişmiş olduğu toplumsal yapılarda demokratik değerlerin daha sağlam temellere oturmuş olduğu bununla birlikte sivil toplumun devlet müdahalesine açık olduğu ya da hiç bulunmadığı durumlarda ise demokratik hareketlerin zaman içerisinde otoriterleştiği gözlemlenmektedir. Güçlü bir sivil toplum yapısı, bundan dolayı demokrasiler açısından bir zorunluluk olarak görüldüğü halde sivil toplum ise tek başına demokrasinin gelişmesi için yeterli olmamaktadır.[93]

Batıda siyasi düşünceler çerçevesinde doğa durumunun karşıtı şeklinde değerlendirilen sivil yani uygar toplum, devletin üzerinde yükselmiş olduğu toplumsal zemine atıfta bulunduğu için devlet aygıtının karşısında bulunmamaktadır. Sivil toplum ile devlet arasında gelişen ilişkinin birinin diğerine yardımda bulunacak biçimde ancak bununla birlikte diğer üzerinde kontrol fonksiyonu da görecek bir ortaklık ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.[94] Bu çerçevede devlet aygıtından bağımsız olarak faaliyet göstermesi gereken sivil toplumun, buna karşın

---

[91] Ömer Çaha, *a.g.e.*, 111.
[92] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller" (Editör: Lütfi Sunar), *Sivil Toplum ve Demokrasi*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005, s.232.
[93] Seyfettin Aslan, *a.g.e.*, s.368.
[94] Murat Yıldırım, "Sivil Toplum ve Devlet", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 27(2), 2003, s. 228-230.

devlete yabancılaşması da gerekmemektedir. Devlet mekanizması üzerinde sivil toplumun etkisi devlet aygıtının yerine geçmek değil, onu yönlendirme, denetleme, gözetleme, bilgilendirme ve onun üzerinde baskıda bulunma etkisidir.[95]

Demokratik değerlere sivil toplumun katkısı ise sivil toplum alanında yapılan örgütlenmelerin çeşitliliğinden ve sayısından daha çok bu örgütlerin beraber hareket ederek birlikte kuracakları demokratik ilişkiler düzeyinde ve kendi iç iş ilişkilerinde demokratik değerleri özümsemiş olmaları ile mümkün olacaktır.[96] Aksi durumlarda ise bu tür örgütlenmeler totaliter ya da otorite politikaların bir sivil uzantısı görünümü vermekten daha ileriye gidemeyecektir. Bu çerçevede sivil toplum hareketlerinin demokratik değerlere katkısı, kutuplaşmaları yumuşatma, siyasi katılımı sağlama, toplumsal talepleri ve ihtiyaçları şekillendirme, demokratik tutum ve davranışları yerleştirme, devletin belli bir azınlık grubun kontrolüne geçmesinin önüne geçme benzeri faaliyetleri ile gerçekleşecektir.[97]

Tarihsel süreç içerisinde sivil toplumun ortaya çıkışı ve gelişiminde her zaman devletle olan ilişkileri belirleyici bir faktör olmuştur. Bu çerçevede sivil toplumla ilgili diğer önemli bir kavram olan "devlet" olgusu, odak noktası haline gelmiştir. Toplumla devlet arasında mevcut ayrışma, devlete ait olan idari ve hukuki yapı ve kolluk kuvvetlerinden oluşmuş olan alanla devlete ait olmayan gönüllü bir biçimde örgütlenmiş, özel denetime tabi olan ve temelleri toplumda bulunan alan arasında yer alan farkı ifade etmektedir.[98]

18. ve 19. yüzyıllarda endüstri inkılabının gelişmesi sonucu ortaya çıkan ulus devletler feodal yapıdan kapitalist sisteme geçişin önünü açmışlardır. Feodal yapının güç kaybetmesiyle etkinliğini artıran burjuvazinin, egemen bir güç haline dönüşmesi kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesine de imkân tanımıştır. Yaşanan bu ekonomik dönüşümlerle birlikte burjuva sivil toplumu temsil etmeye başlamıştır. Bu süreçte

---

[95] Ergun Özbudun, "Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon", (Edit: Elisabeth Özdalga, Sune Persson), *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, ss.113-114.
[96] Seyfettin Aslan, *a.g.e.*, s.370.
[97] Ahmet Karadağ, "Demokratikleşme ve Sivil Toplum: Liberal Düşünce Topluluğu Örneği", *Sivil Toplum,* 1(4), 2003, 49-50
[98] Murat Yıldırım, *a.g.e.*, s.230-232

burjuvazi, sivil toplumun yeniden yapılandırırken aynı zamanda kamusal alanda da etkili olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde sivil toplumun devlet ile olan ilişkisi, gelişimi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmuştur.[99]

Devlet aygıtı karşısında sivil toplumun bir kamusal güç olabilmesi ve bu amaca yönelik olarak sürekli bir şekilde ilerleme kaydedilmesi açısından devlet ve kurumların kullanım alanlarının sınırlandırılması gerekmektedir. Yani devlet kurumları yasalar oluşturma, politikalar belirleyip bunları uygulama, tikel çıkarlar arasında mevcut çatışmaları kesin bir şekilde belirlenen yasal çerçevede tutma ve sivil toplumun tiranlıklara ve eşitsizliklere karşı korunmasını sağlayabilecek araçları şeklinde görünmelidir.[100]

Sivil toplumla devlet arasında belirli sınırların tesis edilebilmesi ve bunların muhafazası açısından öncelikli bir şekilde bu bilinci taşıyan ve bunu sürdürebilecek bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu şekilde bilinçli birtakım bireylerden oluşan örgütlenmeler ile bunun neticesinde de her iki tarafı da içerecek biçimde yapılandırılmış ilişkiler ağı gerekmektedir. Devletin hem kendi yasal faaliyetlerinde sivil toplumun demokratik meşruluk onayına gereksinim duyacak hem de sivil toplumun içinde alanının sınırlarını çizen karşılıklı bir yapılanma olması, devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkilerin demokratik temayüllere uygun bir şekilde ilerlemesi açısından oldukça önemlidir.[101]

Sivil toplumla ilgili kavramlardan birisi olan kamusal alan, sivil toplum örgütleri ile siyasi otorite arasındaki demokratik tartışma alanıdır. Kamusal ve özel alanların sınırlarının belirlenmesi sivil toplumun gelişmesinde önemli hususlardan birisidir. Resmi örgütlenme biçimi sebebiyle devlete ait olan yaptırım gücüyle oluşturduğu kamusal alan ile devletin haricinde, özerk ve vatandaşlık bilinciyle meydana getirilen meslek örgütlenmeleri, dernekler, vakıflar benzeri özel alan

[99] Murat Yıldırım, *a.g.e.*, s.235.
[100] Gülgün Tosun, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi Bağlamında Demokrasinin Pekişmesinin Önündeki Engellere İlişkin Kuramsal ve Pratik Bir Yaklaşım", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 1(1), 2001, s.230.
[101] Gülgün Tosun, *a.g.e.*, 230.

arasında mevcut sınırların belirlenmesi, kamusal alan ve sivil toplum ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından önem taşır.[102]

1.5. Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Sivil Topluma Yaklaşımı

Sivil toplum kuruluşları sektöründe yaşanan gelişmeler, bu konuya yönelik akademik çalışmaların da sayısının artmasına yol açmıştır. Özellikle "uluslararası siyasette yeni trendler" benzeri başlıklar çerçevesinde bu konularda yer bulmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının uluslararası teorilerin ana akımında nasıl bir yer aldığına yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu tür kuruluşların uluslararası ilişkilerinin ana akım teorileri tarafından belirtilmiş sınırları aşması, bu durumun temel sebebidir. Buna ek olarak sivil toplum kuruluşları, kar amacı gütmeyen ve herhangi bir devlete ait olmayan kuruluşlar olduklarından dolayı uluslararası ilişkilerinin ana akımları tarafından araştırma alanının haricinde bulunduğu iddia edilerek devlet merkezci yaklaşımcılar tarafından eleştirilmekte ve görmezden gelinmektedir. Bu durum uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin hala ulus devletlere birincil önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle realizm, son yarım yüzyılda egemen paradigma olmuştur. Realizm, devlet dışı aktörlere karşı kayıtsız olduğu bilinen teorik bir yaklaşımdır.[103]

Realizm, ulus devletlerin kendi güvenliklerini korumak için kendi araçlarına güvenmeleri gereken anarşik bir uluslararası sistem varsayar. Dolayısıyla uluslararası politika, devletin bekasını sağlamak için askeri güç ve ekonomik gücün kullanıldığı ve çatışmanın beklenen devlet etkileşimi modu olduğu bir güç oyunudur. Bu kendi kendine yeten güvenlik ikilemi, devletin korunması nihai ulusal çıkar olmakla birlikte, devlet çıkarlarını belirler. Bununla birlikte günümüzün politik durumu realizm teorisine meydan okuyarak, uluslararası siyasette devlet dışı unsurların da öneminin gittikçe arttığını ortaya koymaktadır. Bu durum devlet merkezli yaklaşımın güç kaybetmesine yol açmaktadır. Neorealistler de, devletin önceliği ile ilgili konuda realistler ile aynı düşüncededir. Günümüzde neorealizmin en önde gelen

[102] Levent Eraslan, *Sivil Toplum ve Eğitim*, Maya Akademi, 2011, s.65.
[103] Ahmed Shamima and David Potter, *NGOs in international Politics*, Kumarian Press, 2006, s.10-11.

temsilcilerinden olan Kenneth Waltz *"Devletler hiçbir zaman tek uluslararası aktörler olmamışlardır ve günümüzde de değillerdir. Ancak sistem, devlet içindeki aktörler tarafından belirtilmemektedir, sadece en önemli aktörler tarafından belirtilmektedir"* şeklinde ifade ederek devlet dışı aktörlerin varlıklarını kabul etmiş, ancak devletin davranışlarında ve sisteminde devlet dışı aktörlerin yaptığı değişikliklerin önem taşımadığını iddia etmiştir.[104]

Klasik realistler, özellikle de Morgenthau, güç politikasının insan doğasındaki köklerine vurgu yapmaktadır. Bu başlangıç noktası, her tür devlet dışı aktörü birbirinden ayırmakta ve uluslararası meseleleri, savaş ve çatışmalardan kaçınma olasılıkları konusunda genel olarak karamsar olan, kendi çıkarlarını gözeten devletler arasındaki bir güç mücadelesi olarak görmektedirler. Belirgin bir şekilde neoklasik varyant, devlet dışı aktörlere uluslararası politikadaki devlet davranışlarını açıklayan bir bileşen olarak teorik alan vermeye isteklidir. Neo klasik realistler, uluslararası örgütlere orta düzeyde bir vizyon kazandırırlar ve devlet davranışlarının uluslararası örgütlerle yakından ilişkili olduğunu savunurlar.[105]

Sivil toplumun farklı çağdaş siyasi teorilerinin özelliklerine dönmeden önce, hepsinin paylaştığı önemli öncülün liberal demokrasi olduğunun altını çizmek önemlidir. Tüm teorilerde sivil toplumun, liberal demokrasinin daha geniş bağlamında işlediği varsayılır ve sivil topluma atfedilen önem, büyük ölçüde sivil toplumun liberal demokrasinin kurumlarına ve uygulamalarına nasıl katkıda bulunduğu ile ilgilidir. Liberal demokrasinin hem siyaset teorisinde hem de devletlerin siyasetinde açıkça birçok farklı tanımı olmasına rağmen, terim genellikle en azından hem devletin dışındaki özel bir alanı hem de devlete rehberlik edecek toplu karar vermeyi belirtmek için kullanılır.[106]

---

[104] Nargis Kydyralieva, *Sovyet sonrası Kırgızistan'da Sivil Toplum Kuruluşları ve Toplumsal Etkileri: Sverdlovsk Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBR, 2011, s.17-19.

[105] H.S.G. Fernando, "Conceptual Analysis on Involvement of NGOS in World Politics", *Multidisciplinary Research,* Cilt 4, Sayı 8, 2018, s.18-19.

[106] Francesca Bignami, "Theories of civil society and Global Administrative Law: the case of the World Bank and international development", *GW Law Faculty Publications*, 2016, s.327. https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2430&context=faculty_publications (20.12.2022)

Devletin faaliyetleri siyaset teorisine bağlı olarak kapsamlı veya minimalist olabilir. Liberal siyaset teorilerinde sivil topluma ilgi, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde ve eski Sovyetler Birliği ülkelerinde demokratikleşmenin 'Üçüncü Dalgası' deneyimi ve kiliseler, sendikalar, toplumsal hareketler ve diğer sivil toplum biçimleriyle sivil toplumun özgürlük arttırıcı özelliklerine odaklanmaktadır. Vatandaşların kendi bireysel yaşam projelerini özgürce seçebilmeleri ve sürdürebilmeleri gerektiği konusundaki temel önerme, devletten bağımsız canlı bir grup ve örgütün varlığına bağlıdır. Bu dernekler, bireylerin farklı çıkarları, kimlikleri ve özlemleri ifade edebilecekleri ve takip edebilecekleri arenaları oluşturmaktadır. Aynı zamanda devletten bağımsız sağlam bir özgürlük alanını korumaya da hizmet ederler. Dernekler, devletle rekabet eden ve üyelerinin devletin inisiyatifleriyle eleştirel bir şekilde tartışmalarını ve bunlarla meşgul olmalarını sağlayan güç merkezleri olarak çalışırlar.[107]

Liberal düşünce çerçevesinde sivil toplum, özel piyasaların içinde bulunmuş olduğu alandır. Bu alan özgürlükle özdeşleştirilerek kendi kendine örgütlenme ve gönüllülük bu alanın en temel özellikler arasındadır. Sivil alan, ancak devletin olması durumunda varlığı olabilecek bir alandır. Bununla birlikte sivil toplumun varlığını sürdürebilmesi devletin zayıf olması ile yakından ilgilidir.[108]

Liberal düşünürlerin özel alanda çoğulculuğa verdikleri önem, onları oldukça kapsayıcı bir sivil toplum tanımını benimsemeye yöneltmektedir. Bir dernek, devletin zorlayıcı aygıtının bir parçası olmadığı ve münhasıran piyasa amaçlarını gerçekleştirmek için hareket etmediği sürece sivil toplum sayılır. Devlet, toplumsal seferberliğin ön koşulu olan ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel hakları güvence altına almalıdır. Devletin politika oluşturma faaliyetlerinde bir dereceye kadar şeffaflık, sivil toplumun devleti kontrol etmek için demokratik süreci kullanmasını sağlamak için de gereklidir.[109]

---

[107] Terry Nardin, 'Private and Public Roles in Civil Society' in Michael Walzer (ed.), *Toward a Global Civil Society*, Berghahn, 1995, s. 30-33
[108] Cemal Bali Akal, *Sivil Toplumun Tanrısı,* Engin Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 37
[109] Francesca Bignami, *a.g.e.*, s.328.

Devletin iktidarının nereden başlayıp nerede bittiği noktasında liberal düşüncede sınırlar oldukça belirlenmiştir. Bu bağlamda sınırlar kişilerin hak ve hürriyetleridir. Devletin müdahalesi bireysel hak ve hürriyetlerin başladığı noktada sona ermek durumundadır. Toplumun ve bireylerin üzerinde kurulacak olan mutlak ve sınırsız devlet iktidarı liberal düşüncede asla kabul edilecek bir durum değildir. Bu çerçevede devletin sınırları kanunlarla belirlenmektedir. Liberaller açısından yasalarla sınırlandırılan bir devlet anlayışı hâkimdir. Liberalizm açısından aslında devlet, "zorunlu kötü"dür.[110]

Doğuştan insanlar rasyonel olsalar da birbirlerinin haklarını ve hürriyetlerini gasp edebileceğinden dolayı hürriyetlerin korunması açısından bir bekçiye ihtiyaç bulunduğundan devlet zorunludur. "Bekçilik" vazifesi yüklemiş oldukları devleti aynı zamanda "kötü" olarak da nitelerler ve bu nedenle de mesafeli dururlar. Toplumda şiddet tekelini elinde tutan yegâne güç olduğundan toplumun en iyi örgütlenmiş kurumudur. Devlet sahip olduğu bu vasfıyla aynı zamanda kişisel hürriyetleri ihlal etme kapasitesine sahip bulunduğundan potansiyel tehdidin önüne geçmenin yolu, onu yasalar ile sınırlandırmaktır.[111]

Bireysel ekonomik özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü altında sivil özgürlüklerin korunmasını vurgulayan klasik liberalizm, Sanayi Devrimi ve Avrupa'da kentleşmenin getirdiği sosyal, ekonomik ve politik değişimlere bir yanıt olarak 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında gelişmiştir. Klasik liberalizm, sivil toplumu, ekonomi, mülkiyet ve piyasalar tarafından verilen, devletin dışındaki özgürlüğün özel alanı olarak tanımlar. Bu perspektifte ekonomik faaliyet sivil toplumun merkezi bir özelliğini oluşturmaktadır. Klasik liberaller, özgürlüğü, diğer bireyler ve devlet tarafından müdahale edilmeyen bir alan olarak tanımlar. Klasik liberal görüşte bu özgürlüğü geri kazanmak ve genişletmek, özellikle modern dünyada en önemli görevlerden biridir.[112]

---

[110] John Kean, *Sivil Toplum ve Devlet*, Çev: Ahmet Çiğdem, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993, s.21.
[111] Atilla Yayla, "Hayek, 20. Yüzyıl ve Türkiye", *Türkiye Günlüğü,* 18, 1999, s.193.
[112] J.W. Meiser, "Liberalism" International Relations Theory", s.22, http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/2017/11/International-Relations-Theory-E-IR.pdf. (10.06.2022)

Neoliberal sivil toplum vizyonu, "devlet ve piyasa arasındaki ve daha geniş anlamda siyasi otorite ve sivil toplum arasındaki eklemlenmenin yeniden tanımlanması üzerine bir düşünce" temelinde ortaya çıkmıştır. Yönetişim kavramı, 1980'lerde Dünya Bankası'nda ortaya çıkmıştı. Banka'nın gelişmekte olan ülkelere yönelik politikalarının evrimini tasvir etmek amaçlanmıştır. Gerçekten de, Banka'nın 'iyi yönetişim' konusundaki söylemi, özüne gelişmekte olan devletlerin siyasi yapılarındaki reformu, sivil toplumun güçlendirilmesini ve kamu yetkilileri üzerinde baskı uygulama kapasitesini koyarak onları daha sorumlu kılmak için daha geniş (kurumlar dâhil) bir kalkınma anlayışını yansıtıyordu.[113]

Sivil toplumun küresel politika oluşturma ve dünya kamuoyunu şekillendirmede artan katılımının temel itici güçlerinden biri olarak kabul edilen BM konferansları ve bunların hazırlık ve gözden geçirme süreçleri, sivil toplum kuruluşlarına ve sivil toplum gruplarına yalnızca etkilemek ve hatta onları etkilemek için eşi görülmemiş fırsatlar vermiştir. Konferans müzakerelerinden ortaya çıkan eylem planları, sivil toplum kuruluşlarına ulusal hükümetleri ve çok taraflı kurumları konferanslarda verilen taahhütlerden sorumlu tutmak için önemli bir kaldıraç sağladı. Bu, pek çok sivil toplum kuruluşları için bir dönüm noktası olmuştur. 1990'ların BM konferanslarının en önemli sonuçlarından biri sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi ve birçoğunun küresel siyasete ilişkin keskin bir anlayışla donatılmış etkili lobi kuruluşlarına dönüşmesiydi.[114]

Bununla birlikte günümüzde Gramscici teorik anlayışlar sivil toplum örgütlerinin küreselleşme bağlamında yani bu dinamiğin hem yeniden üretilmesinde hem de ulusötesi mücadelesinde oynadığı ikircikli rolü eleştirmektedir. Neoliberal proje, kendi imajında bir sivil toplum inşa etmek için ulusötesi ve yerel devlet gücünün kendi kitlesel kullanımını gizlerken, 'kazanılmış çıkarlar' olarak tanımladığı fiilen var olan sivil toplumu bastırmaktadır.[115]

---

[113] Virgile Perret, "Civil Society in International Relations: A Typology of Roles and Political Functions", *Paper Presented at the XXth World Congress of the International Political Science Association,* Fukuoka, Japan, July 9-13, 2006, s.6.
[114] Virgile Perret, *a.g.e.*, s.7.
[115] Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*, International Publishers, New York, 1971, s.2.

Uluslararası ilişkilerde 1990'lı yıllarda oluşan 'üçüncü yol' şeklinde de ön plana çıkan iki yaklaşımın, sivil toplum kuruluşlarının araştırılması hususunda daha uygun bir yol olduğu kabul edilir. Bunlardan Transnasyonalizm, 1990'larda uluslararası bağımlılık teorisi neticesi olarak ortaya çıkan bir teoridir.[116] Son otuz yıldan bu yana teknolojik gelişmeler, devletlerin çoğu alanda sınırların ötesinde küresel olarak etkileşim kurmasını zenginleştirmiştir. İletişim, bilgi hareketi; ulaşım, malzemeler ve kişisel mülkiyet dâhil olmak üzere fiziksel nesnelerin hareketi; finans, para ve kredi hareketi; seyahat, insanların hareketi gibi dört faktörden dolayı meydana gelen küresel etkileşimler, esas olarak ulus devletlerin hükümetleri tarafından başlatılan etkileşim için bu dört boyutun tümüne sahip olabilir. Bu etkileşimleri eyaletler arası ilişkiler veya eyaletler arası etkileşimler olarak değerlendirilir. Hükümet dışı aktörler veya kuruluşlarla ilgili diğer etkileşimler transnasyonal yani ulusötesi olarak bilinir. Bu nedenle, transnasyonal etkileşimler, somut veya soyut öğelerin devletler arasında hareketi olarak tanımlanabilir, en az bir aktör devlet dışı bir aktördür.[117]

Bir doktrin olarak transnasyonalizm, 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra güç kazanmıştır. Transnasyonalizmin ilk ilkesi, devletlerin uluslararası hukukun normları ve ahlaki yükümlülükleri altında kodlandığıdır. Devletler, uluslararası teamül hukukuna uymakla yükümlüdür. Transnasyonalistler devletlerarası işbirliğine realistlerden daha fazla inanırlar ve uluslararası örgütlerin savaş nedenlerinden kaçınarak devletler arasındaki işbirliği beklentilerini kolaylaştırdığına inanırlar. Kurumların kurulması, devletlerin güç maksimize edici ve savaşa yatkın devlet davranışları elde etmelerine yardımcı olur. Ulusötesi aktörler, devlet dışı aktörler lehine devletin egemenliğinin sürekli erozyona uğramasından yanadırlar. Devlet dışı aktörlerin büyümesini destekleyen ve daha önce devletlerin münhasır alanı altında görülen işlevlere devlet dışı aktörlerin katılımına önem veren transnasyonalistlere göre çoğu zaman uluslararası kurumlar küresel sorunları ulus devletlerden daha iyi yönetmektedir.[118]

---

[116] Nargis Kydyralieva, *a.g.e.*, s.20.
[117] H.S.G. Fernando, *a.g.e.*, s.21.
[118] Keohane Nye,. *Transnational actors and World Politics,* International Organization, 2003, s.335.

Bu yaklaşıma göre sınırları içinde bulunan altyapı ve güvenlik benzeri konulara odaklanan devletler uluslararası çapta güncel olan üçüncü dünya ülkelerindeki açlık ve sağlık, küresel ısınma, çevre koruma, benzeri problemler ile ilgilenemediklerinden dolayı bu tür yeni sorunların çözümlenmesine yönelik olarak Oxfam ve Green Peace gibi STK'lar oluşturulmuştur. Kendi aralarında bu STK'lar devlet sınırlarını aşan ve devletten bağımsız koalisyonlar oluşturarak bu tür küresel sorunlara çözüm üretmektedir.[119]

Anarşik bir uluslararası sistemde savaşın kaçınılmaz olduğu gerçekçilik argümanını görmezden gelerek Birleşmiş Milletler gibi kurumların ve yasal olarak bağlayıcı normların savaş olasılığını ortadan kaldırdığını iddia eden Transnasyonalistlere göre, STK'lar koalisyonlara katılır ve yerel ve uluslararası karar alma ile dış politika arasındaki boşluğu daraltmak için hükümetleri etkilemektedir.[120]

Sivil toplum kuruluşlarının devlet dışı aktör olarak uluslararası ilişkilerdeki yerini benzer biçimde konstrüktivizm de açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım bağlamında uluslararası siyasette roller, kimlikler ve çıkarlar, toplumsal olarak belirlenmektedir. Konstrüktivistler anarşi ortamında oluşan güvenlik ikileminin devletleri birbirleriyle çatışmaya sürüklediği yönünde iddiada bulunan realistlere eleştirel bakmaktadır. Uluslararası sistemin sabit olmadığını iddia eden konstrüktivist yaklaşıma göre devlet ve diğer aktörlerin etkileşimi neticesinde uluslararası sistem oluşmaktadır.[121] Uluslararası sistemin belli bir dönemde, belli bir şekilde olması, ana aktörlerin o an sistemi nasıl kavradıkları ve anladıkları ile ilgilidir; kimliğinin belirtilmesi, o zaman ayırımındaki çıkarları, aynı zamanda diğer aktörlerin kimlik ve çıkar anlayışına bağlıdır. Konstrüktivistlere göre, devletin diğer devletlerle geliştirdiği ilişkilerinin rekabet yönünde mi, yoksa işbirliği yönünde mi gelişeceği onların birbirlerine karşı olan yaklaşımı ile yakından ilintilidir.[122]

Konstrüktivistler, dünya siyasetini şekillendiren belirli normlar, fikirler ve değerlerle kanallık yapan aktörler olarak sivil toplum kuruluşlarının önemini

---

[119] Nargis Kydyralieva, *a.g.e.*, s.20.
[120] H.S.G. Fernando, *a.g.e.*, s.21.
[121] Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Konstrüktivist Dönüşü Anlamak", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 7,Sayı 2, 2009, s. 774-777.
[122] Nargis Kydyralieva, *a.g.e.*, s.22.

vurgulamaktadır. Soğuk Savaş'tan sonra dünyada sivil toplum kuruluşlarının patlaması, sivil toplum kuruluşlarının küresel yönetişime katılmalarına izin vermiş ve idealist konstrüktivizm çoğulcu ve küreselci olmak üzere iki kampa bölünmüştür. Çoğulcu görüşte sivil toplum kuruluşları, hükümet kontrolünden büyük ölçüde bağımsız hareket eden ulusötesi sivil toplumun örgütlü unsurları olarak belirlenir. Toplum ve devletler arasındaki siyasi çatışmayı ve toplumdan devletlere aşağıdan yukarıya doğru güç akışını vurgularlar. Buna karşılık, küreselci konstrüktivistler, sivil toplum kuruluşları gücünün büyük ölçüde uluslararası normlardan aşağıya, devletlere aktığı konusunda ön yargıda bulunurlar. STK'lar ve diğer uluslararası kuruluşlar, devletleri küresel normları kabul edecek ve bunlara uyacak şekilde sosyalleştirir. Küresel normlar, devletler, çok uluslu işbirlikleri ve diğer aktörler tarafından norm uyumu hakkında bilgi toplayan sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanmaktadır. Bu süreç, devletler üzerinde küresel yönetişime yol açar.[123]

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili tartışmalarda konstrüktivistler, sivil toplum kuruluşlarının ne tür bir güce sahip olduğu ve uluslararası sistemdeki aktörler olarak sivil toplum kuruluşlarının ne kadar yararlı olduğu gibi kritik sorular ileri sürmüşlerdir. Bu yaklaşıma göre sivil toplum kuruluşları devletler gibi yasa çıkaran egemen kuruluşlar değildir ve devletler olarak herhangi bir zorlayıcı güce sahip değildirler. Ancak sivil toplum kuruluşları, iletişim yoluyla güç uyguladıkları için uluslararası politikada etkilidirler. İnsanlar, hükümetler ve devlet dışı aktörler birbirleriyle iletişim kurduğunda ortak davranışlar ve roller oluşturur.[124]

Özetle, uluslararası ilişkiler teorileri sivil toplumun tanımı ve önemi konusunda farklı yaklaşımlar sergilerler. Ancak genel olarak sivil toplum, devletin ve ticari sektörün dışında kalan, bireylerin ve örgütlerin oluşturduğu, toplumsal sorunlara çözüm bulmak ve hükümet politikalarına etki etmek amacıyla faaliyet gösteren bir alan olarak tanımlanır.

Sivil toplumun önemi konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Bazı teoriler, sivil toplumun demokrasinin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığını savunurken, diğer teoriler sivil toplumun devletin yerini alabilecek güçte bir aktör

[123] H.S.G. Fernando, *a.g.e.*, s.21-22.
[124] H.S.G. Fernando, *a.g.e.*, s.21-22.

olduğunu iddia ederler. Örneğin, liberal teoriler, sivil toplumun özgürlüklerin ve bireysel hakların korunması için önemli olduğunu savunurlar. Sivil toplum, bireylerin özgür iradeleriyle oluşturdukları bir alandır ve bu alanda oluşan örgütlenmeler, bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasına katkı sağlar. Realist teoriler ise sivil toplumu devletler arasındaki çıkar çatışmalarında bir aktör olarak görürler. Sivil toplum, devletlerin çıkarlarına uygun hareket etmeyen bir aktör olabileceği için devletler tarafından kontrol edilmelidir. Eleştirel teoriler ise sivil toplumu, toplumsal adaletsizliklerin sürdürülmesinde etkili olan bir alan olarak ele alırlar. Eleştirel teoriler, sivil toplumun oluşumunda toplumsal sınıf, cinsiyet, ırk ve diğer faktörlerin etkili olduğunu savunurlar.

Genel olarak, sivil toplumun demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerlerin korunması için önemli olduğu kabul edilir. Ancak sivil toplumun etkisi ve önemi konusunda farklı teoriler ve görüşler mevcuttur.

1.6. Sivil Toplumun Önemi

Demokratikleşmeye geçiş, seçmenlerine hesap verebilen, yasaları çıkarabilen ve uygulayabilen, barış ve düzeni sürdürebilen ve vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini garanti altına alan yetkin bir devletle daha uygun bir şekilde ilerlemektedir. Aynı zamanda bu tür hak ve özgürlüklerin kullanılmasında, hem devletten hem de piyasadan hesap verme zorunluluğunda ve topluluklar için canlı bir dernek yaşamı ve daha kapsayıcı bir sosyal yaşam sağlamada güçlü bir sivil toplum zorunludur.[125]

Her sektörün sosyal kalkınmayı üstlenmedeki başarısı, diğer ikisinin içsel gücüne ve kapasitesine bağlıdır. Devlet ve piyasa ile karşılaştırıldığında sivil toplum kuruluşları büyüklükleri, erişimleri, kapasiteleri ve toplumdaki kökleri nedeniyle yerel kalkınma programlarına öncülük etme konusunda daha iyi bir konumdadır. Büyük devlet bürokrasilerinin yükü altında değildirler. Ayrıca ekonomik kalkınmada en fazla önderlik etme yeteneğine sahipken sivil toplum insanların ekonomik büyüme ve

[125] Jocelyn Clare R. Hermoso ve Carmen Geanina Luca, "Civil society's role in promoting local development in countries in transition A comparative study of the Philippines and Romania", *International Social Work,* 49(3), 2015, s.322-324

kalkınma karşısında eşitlik için pazarlık yapmalarını sağlayan toplum parçasıdır. Sivil toplumun doğası, özellikleri ve işlevleri, onu özellikle otoriter yönetimden doğan ülkeler için sosyal ve yerel kalkınma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirir. Sivil toplum kuruluşları kamu gelirlerinin daha fazla şeffaflığını desteklemenin yanı sıra hükümet bütçelerinin oluşturulması ve uygulanmasına ilişkin konularda artan kamuoyu tartışmalarına katkıda bulunarak gelişmekte olan ülkelerde şeffaflığın ve iyi yönetişimin arttırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.[126]

Sivil toplum vatandaşlara çıkarları için çalışan kuruluşlar oluşturma ve üyelik arama fırsatları sağlayarak sosyalleştirme işlevini yerine getirir. Bu örgütlerin oluşumu daha güçlü bir dernek yaşamı doğurur ve bu da sosyal uyumu ve katılımı teşvik eder. Sivil toplumun kamusal ve yarı-kamusal işlevi yerel örgütlerin sıradan vatandaşların kamusal yaşama daha anlamlı bir şekilde katılmaları için bir araç olarak hizmet etme biçiminde ifade edilir.[127]

Sivil toplum resmi devlet yapılarının dışında alternatif halk katılımı biçimleri sunmaktadır. Politika savunuculuğu, diyaloglar, kitle eylemleri, kamu toplantıları ve forumlar, devlet ve piyasa üstünlüğünü makul seviyelerde tutmayı amaçlayan bu tür kamusal ve yarı-kamusal işlevlerin örnekleridir. Sivil toplumun temsili ve mücadeleci işlevleri, sivil toplum örgütlerinin kendi bileşenlerinin çıkarlarını dile getirme ve hükümeti ve işletmeleri sorumlu tutan bekçi köpekleri olarak hizmet etme biçimleriyle örneklendirilmiştir. Sivil toplum kuruluşları toplu çıkarları savunarak ve hesap verebilirliği artırarak hem acil yardım hem de uzun vadeli dönüştürücü değişim sağlamaktadır.[128]

Demokrasi alanlarını genişletmek isteyen ülkelerdeki sivil toplum örgütleri, kısmen geçiş sürecindeki rollerinin kapsamı ve geçişin doğası tarafından belirlenen bu görevi yerine getirmek için değişen seviyelerde kapasiteye sahiptir. Bir yandan otoriter yönetimin ortadan kaldırılması sürecinde önemli bir role sahip olan sivil toplum örgütlerinin demokratikleşme sürecini yönlendirmek için muhtemelen daha büyük

---

[126] Michael Edwards, B. Foley ve M. Diani, "*Beyond Tocqueville: Civil Society and Social Capital Debate in Comparative Perspective*" University Press of New England, 2001, s.56.
[127] Jocelyn Clare R. Hermoso ve Carmen Geanina Luca, *a.g.e.*, s.322-326
[128] Jocelyn Clare R. Hermoso ve Carmen Geanina Luca, *a.g.e.*, s.322-326

kapasiteleri olacaktır. Barışçıl geçişin daha geniş bir demokratik alanla sonuçlanması daha olasıdır.[129]

1.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri, İşlevleri ve Faaliyet Alanları

Son zamanlardaki ilginç dönüşümü yansıtmakta olan sivil toplum olgusu politikadan ekonomiye, kültürden toplumsal yaşamın bütün cephelerine kadar geniş bir tesir sahasına sahip olmaya başlamıştır. Bu yüzden artık herkesin gelişmeleri daha iyi algılayabilmeleri için devlet dışı sosyal organizasyonlar şeklinde de belirtilebilecek olan sivil örgütlenmelerin üzerinde durulması gerekmektedir. Dünyada yaşanan yeni gelişmeler sivil toplum kuruluşlarının çok uluslu şirketler, finans kuruluşları ve medyayla birlikte en önemli güç kaynaklarından biri olduğunu göstermektedir.[130]

Sivil toplum kuruluşlarının kavramsal çerçevesini belirlemek için birçok girişimde bulunulmuş ancak ortak bir tanımlamaya gidilememiştir.[131] Kar amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar olarak da isimlendirilen sivil toplum kuruluşlarına yüklenen misyon ve beklentilerin bir çok ülkede farklılık arz ettiğinden farklı tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre sivil toplum kuruluşları, toplum çerçevesinde meydana gelen farklı sorunları bağımsız bir şekilde değerlendirip kamuoyunu aydınlatma ve bilgilendirme görevini yürüten bu sorunlara yönelik önerilerde bulunan her türlü birlik, sivil toplum örgütü şeklinde açıklanmaktadır. Genel olarak sivil toplum kuruluşları, resmi kurumlar çerçevesinde faaliyet göstermeyen yani çalışmalarını devletten bağımsız bir biçimde yürüten; hukuki, kültürel, sosyal politik konulara yönelik lobi çalışmaları gerçekleştiren, ikna ve eylemler ile faaliyet gösteren, üyelerini ve

[129] M.Halis Özer, "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,7 (26), 2008, s.6.
[130] Mustafa Talas, " Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi", *TÜBAR*, 29, 2011, s.388.
[131] Kadir Kürşat Yılmaz, "Devletlerin Dış Politika Oluşturma ve Uygulamalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü", *Akademik Bakış Dergisi*, 36, 2013: 2.

bünyesinde faaliyet gösterenleri gönüllülük esası ile kabul ederek kâr amacı taşımayan ve gelirlerini ise üyelik ödemeleriyle ya da bağışlar yoluyla karşılayan kuruluşlardır.[132]

Akatay ve Yelkikalan sivil toplum kuruluşlarını toplumun çıkarları için mücadele eden, kar amacı benimsemeyen, demokrasinin gelişmesine katkı sağlayan, bağımsız bir şekilde faaliyet gösterebilen bireylerin ortak hedef ve amaçları bağlamında değerlendirildiğinde ise yönetimi ve siyasal iradeyi kamuoyu oluşturmak amacı ile etkileyebilen bir örgütlenme türü biçiminde açıklamaktadır.[133]

İlhan Tekeli ise sivil toplum kuruluşlarını "Bireylerin belli hususlarda, belirli bir sosyal hizmeti yürütebilmek amacıyla örgütlenmek suretiyle küçük küçük kamusal alanlar teşekkül ettirip bu alanlarda yapmış oldukları anlaşmalar ile bu hizmeti üretebilmek amacıyla gerekli bir politik iradeyi oluşturmaktadır. Yaratıcı düşünceleriyle getirdikleri parasal kaynaklarla, emeğini ve zamanını ortaya koyarak sosyal ilişki ağlarından faydalanarak demokratik bir şekilde oluşmuş, kamusal alanlar oluşturan kuruluşlar" şeklinde tanımlamaktadır.[134]

Sivil toplum kuruluşları birçok farklı alanda insanların ortak çıkarları doğrultusunda gönüllü eylemleriyle sivil toplumun kolaylaştırıcıları olarak işlev görürler. Bu bakımdan esas olarak örgütlü bir sivil toplum biçimi olarak kabul edilirler. Boyutları küçük olan ve toplum temelli gruplar olarak hizmet veren sivil toplum kuruluşları olduğu gibi büyük ölçekli ve şemsiye kuruluşlar olarak faaliyet gösteren veya diğer sivil toplum kuruluşlarına finansal destek sağlayan başka sivil toplum kuruluşları da vardır. Öte yandan bazı sivil toplum kuruluşları, "piyasa dışı faaliyetler" olarak bilinen özel sektör kuruluşlarına uygun koşullar ve kaynaklar sağlamak için piyasada faaliyet göstermektedir.[135]

---

[132] Ercan Kaplan ve Turhan Karagüler, "Sivil Toplum Kuruluşlarında Bilişim Sistemleri Yönetiminin Analizi ve Model Bir Yapının Oluşturulması" *13. Akademik Bilişim Konferansı*, 2-4 Şubat 2011; T.C. İnönü Üniversitesi Malatya, 2011, s.2.

[133] Ayten Akatay ve Nazan Yelkikalan, *Sivil Toplum Kuruluşlarında İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2007, s.9.

[134] İlhan Tekeli, "Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği" STK'lar, *Yerelleşme ve Yerel Yönetimler (Edit: A. Çakmak),* Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2002, s.5-7.

[135] Ali Rıza Abay, *Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri,* Osmangazi Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s.24-26.

Tarihsel olarak sivil toplum kuruluşlarının rolü İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Batı modernleşmesinin bir sonucu olarak ekonomik, sosyal ve politik olarak artmıştır. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının varlığı temel olarak modernizasyon yaklaşımıyla açıklanmaktadır. Ancak küreselleşme ve modernleşmenin farklı ülkelerde farklı yollar izlediğini, dolayısıyla farklı sivil toplum deneyimleri olduğunu belirtmek önemlidir.[136]

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sivil toplum kuruluşlarının temel özelliklerinin başında kar amacı gütmemeleri gelmektedir. Topluma hizmeti temel hedef olarak belirleyen sivil toplum kuruluşları, kişisel ya da kurumsal kazanç elde etmek amacıyla faaliyet göstermezler. Üye aidatları ve bağışlar yoluyla çalışmalarını finanse eden bu kuruluşlar, faaliyetlerini sürdürebilmek amacıyla gelir sağlayacak bir takım girişimlerde bulunabilirler. Ancak bu girişimlerden elde ettikleri geliri, sosyal amaçlar doğrultusunda harcarlar. Yani bu kuruluşlar, özel işletmelerde olduğu gibi sağlanan kârı kurucular arasında paylaştırmazlar. Üyeleri, yöneticileri ve memurları da dâhil olmak üzere kuruluştan herhangi bir gelir elde etmezler. Kuruluş, devlet kurumları aracılığıyla hizmetler veya programlar sunabilir. Vakıflar gibi bazı sivil toplum kuruluşları, hisse senedi yatırımları da dâhil olmak üzere önemli mali kaynaklara sahip olabilir.[137]

Sivil toplum kuruluşları bağımsız olarak faaliyet gösteren ve özerk yapılarıyla siyasal iktidardan bağımsız hareket edebilen kuruluşlardır. İdeal olarak bu bağımsızlık yönetimsel olduğu kadar ekonomik yönleri de içermelidir. Üstlendikleri misyonları nedeniyle bağımsız ve özerk bir şekilde faaliyet gösterseler de devlet organlarıyla zaman zaman işbirliğinde bulunarak ortak hareket edebilirler. Sivil toplum kuruluşları, devlet organları tarafından kısmen ya da tamamen desteklense dahi kurumun sivil toplum niteliğini sürdürebilmesi için içerisinde herhangi bir kamu görevlisinin bulunmaması gerektiği kabul edilmektedir. Devlet tarafından ekonomik destek

---

[136] Emin Fuat Keyman ve Ahmet İçduygu, "Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses", *Citizenship Studies*, 7(2), 2003, s.219-200.

[137] Süleyman Özdemir, Halis Başel ve Hasan Şenocak, "Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2009, s.159.

sağlanan ve ortak projeler gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları da mevcuttur. Devletle olan bu kısmi ekonomik ilişkileri sivil toplum kuruluşu olmalarına mani olmamakla beraber ekonomik olarak tamamen devlete bağımlı duruma gelen bu organizasyonların sivil toplum olma niteliklerini kaybedebilecekleri belirtilebilir.[138]

Gönüllülüğün esas olduğu sivil toplum kuruluşları topluma hizmet vermek maksadıyla bir araya gelerek ortak bir anlayış benimseyen bireyler tarafın oluşturulan kuruluşlardır. Devlet baskısı ve yaptırımı olmadan gönüllü bir şekilde ortak hassasiyet ve amacı paylaşarak faaliyet ortaya koyan bireylerin oluşturduğu gönüllü yapılanmalardır. Üyelik veya üyelikten ayrılma herhangi bir yaptırım ve zorlamaya tabi olmayan üyeler yapmış oldukları işlerden bir maddi çıkar beklemezler.[139]

Bağımsız ve kendi kendini yöneten özellikleri nedeniyle sivil toplum kuruluşları siyasal hakların kolaylaştırılmasında çok etkilidirler. Sivil toplum kuruluşları hükümet ve piyasa gücünü eleştirerek ve sosyal veya piyasa politikalarını etkileyerek, sosyal değişimi teşvik ederler ve bireysel hakları korurlar. Sivil toplum kuruluşlarının en önemli işlevi bireyle siyasi iktidar arasında bir tampon alan oluşturmuş olmasıdır. Üstlenmiş olduğu bu fonksiyon ile iktidarın bireye nüfuz ederek onu etkisizleştirmesinin önüne geçtiği gibi siyasi iktidarı da toplumsal baskıdan kurtarır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları demokratik düzenin sağlanması ve insan haklarının yaşanabilir olması için faaliyetlerde bulunmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşları yeterince temsil edilmeyen veya ayrımcılığa uğrayan grupların farkındalığını artırmak için önemli işlev üstlenmişlerdir. Bu kuruluşlar gerçekleştirdikleri faaliyetlerle kamu politikaları üzerinde baskı oluştururlar. Özetle sivil toplum kuruluşları siyasal süreç içerisinde belirli konuları ve girişimleri temsil eden ve ilerleten politika girişimcileri şeklinde de ifade edilebilir.[140]

Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri ile ilgili olarak bir diğer nokta ise kamu ve özel sektörün kamu mal ve hizmetlerini sağlayamadığı alanlarda tamamlayıcı

---

[138] Osman Şahin ve Sema Akboğa, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılım", *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 2019, s.406-407.

[139] Lester M. Salamon, *America's Nonprofit Sector: A Primer*, The Foundation Center, New York, 1999, s. 10–11

[140] Murat Seyfi, *Sivil Toplum Kuruluşlarında Storytelling*, Pales Yayınları, İstanbul, 2016, s.34-35

rollere sahip olmalarıdır. Sivil toplum kuruluşları azınlık ve savunmasız gruplara yönelik mal ve hizmetlerinin sağlanmasında önemli işlevlere sahiptir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları ne kamu kurumlarının ne de özel sektör şirketlerinin bu mal ve hizmetleri sunmaya istekli olmadığı veya sağlayamadığı durumlarda mal ve hizmetlerin ana sağlayıcıları olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları başlangıcından bu yana devletten bağımsız olarak hizmet veriyor olsalar da son yirmi yılda doğrudan hizmet sunumunda devletle işbirliği giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bu durum temel olarak hükümetlerin çeşitli nedenlerle sivil toplum kuruluşlarını hükümetler adına giderek daha fazla hizmet sunmaya teşvik etme eğiliminden kaynaklanmaktadır. Demokratik bir toplumun ayrılmaz bir parçası olan sivil toplum kuruluşları toplumsal bütünleşmenin artırılmasında, yerindenlik ilkesinin uygulanmasında, sivil toplumun inşasında, sosyal diyalogda ve katılımcı demokrasinin gelişmesinde rol almaktadır.[141]

1.8. Sivil Toplum Kuruluşlarının Örgütlenme Türleri

Sanayileşme ekonomik gelişmeyi, ekonomik gelişme de işbölümü ve uzmanlaşmayı beraberinde getirmektedir. İşbölümü ve uzmanlaşmayla birlikte yatay ve dikey hareketlilik artar yetenek ön plana geçer. Bunların sonucunda çoğunluğun kentlerde oturduğu karmaşık ilişkilerin olduğu bir toplumsal yapı ortaya çıkar. Bu durumda çıkarları ve düşünceleri birbirinden çok farklı ve birbiriyle çatışan grupların kendi görüşlerini açıklayabilecekleri yeni örgütlenmelere gitmeleri kaçınılmazdır. Örgütlenme hakkı bilindiği gibi sağlıklı bir sivil toplum açısından son derece önem taşımaktadır. Bu nedenle bir ülkedeki sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve etkinliği o ülkenin sivil toplum yapısının gelişmişlik seviyesini ortaya koymaktadır. Genel olarak sivil toplum kuruluşları yerel yönetimler, yurttaş girişimleri, dernekler, vakıflar, sendikalar benzeri başlıklar altında tasnif edilebilir.[142]

Bu tür örgütlenmelerden biri olan dernekler, belirli bir amacın izlenmesi veya gerçekleştirilmesi için yasalarla belirlenen en az sayıda bireyin bilgilerini, çalışmalarını ve çabalarını sürekli bir şekilde birleştirdikleri, tüzel kişilikle donatılmış

---

[141] Mehmet Demiral, "Türkiye'de Sosyal Sermaye Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Sürdürülebilir Sosyoekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü." *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 13, Ekim-2007, s.4-6

[142] Ayten Akatay ve Nazan Yelkikalan, *a.g.e.*, s.12.

ve örgütlenmiş bir kişi topluluğudur. Modern sivil görünümlerinde dernek, ortak bir gaye, düşünce veya çıkar etrafında resmi olarak örgütlenmiş insan topluluğudur. Dernekler ilke olarak, ekonomik derneklerden siyasi partilere kadar çok geniş bir çerçeve içine alınabilirler. Buna karşılık modern ve resmi tanımıyla dernek, siyasal partileri, devletin kurmuş olduğu üyeliği gönüllülüğe dayanmayan kurumları ve öncelikli amacı kar etmek olan örgütleri kapsamamaktadır.[143]

Kökleri çok eski tarihe dayanmakta olan vakıflar da günümüzde yaygın bir şekilde oluşturulan sivil toplum kuruluşları arasında yer almaktadır. Kelime anlamı "bir şeyi daimi olarak durdurmak" olan vakıf kelimesi işlevi bağlamında değerlendirildiğinde bir malı mülkiyetten çıkararak hayır işlerinde kullanmak üzere saklamak şeklinde anlam kazanmıştır. Bu kurumlar sosyal, hukuki bir statüde tüzel kişiliğe sahip olup insanlarda bulunan başkalarına iyilik yapma ve karşılıklı dayanışma duygusunu hukuki statüye kavuşturarak bu duyguya devamlılık sağlayan organizasyonlardır. İslam toplumlarında bazı dönemlerde sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın tüm yönlerini etkileyebilecek bir forma dönüşmüş olan vakıflar, günümüzde sivil toplumun önemli unsurları arasında yerini almıştır.[144]

Sivil toplum kuruluşları içerisinde önemli bir işleve sahip olan sendikalar ise endüstri inkılabının ardından işverenlerle çalışanlar arasında ortaya çıkan güç dengesizliğini giderebilmek amacıyla oluşturulmaya başlanmıştır. Sendika "işveren ve işçilerin çalışma, kazanç, kültürel ve sosyal konularda çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla çalışan işçiler tarafından kurulan örgütlü kuruluşlara verilen isimdir". Sendikalar, temsil etmiş oldukları kesimlerin sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlarına odaklanmışlardır.[145]

1.9. Yunanistan'da Sivil Toplum

Demokrasiye geçişler sırasında ve sonrasında genellikle bir sosyal ve politik seferberlik patlaması yaşanır. Kısacası sivil toplum demokrasiyi işler hale getirir.

---

[143] Ergun Özsunay, *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982, s.101

[144] Vahdettin Aydın, "Türk Yönetim Tarihi Açısından Vakıf Sistemi ve Eğitim Yönetime Katkısı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,* 8(1), 2003, 315-317.

[145] Ayten Akatay ve Nazan Yelkikalan, *a.g.e.*, s.21.

Demokratikleşme süreci sivil toplumun gelişimi ve artan siyasi katılım ile ilişkilidir. Yunanistan'da yedi yıllık askeri yönetimin (1967-1974) ardından yeniden kurulan siyasi kurumlar, siyasi partiler arasında açık ancak çok kutuplaşmış rekabete ev sahipliği yapmıştı. Fakat sivil toplumun iyi örgütlenmiş mesleklerden oluşan sadece birkaç kesimi büyürken öğrenci ve işçi hareketlerinin yanı sıra STK'lar, enformel ağlar ve toplumsal hareketler de dahil olmak üzere diğer kesimlerin çoğu gelişmemiş olarak kalmıştı. Sivil toplumun azgelişmişliğinin nedeni demokratik geçişin hemen ardından kendi fraksiyonlarını oluşturan güçlü parti örgütlerinin erken ortaya çıkmasında yatmaktadır.[146]

Azgelişmişliğinin kökleri işçi sendikaları ve öğrenci birlikleri gibi büyük derneklerde parti liderliğindeki hizipleri işleten siyasi partilerin sivil toplum üzerindeki egemenliğinin yanı sıra derneklerin ve STK'ların Yunan bakanlıkları tarafından himaye temelli finanse edilmesinden kaynaklanmaktaydı. Yunan ailelerinin üyeleri arasında gösterilen ve akraba olmayanlara güvenin zayıflığı sivil toplumun az gelişmişliğine yol açmıştı. Sivil toplumun yalnızca liberal mesleklerin ve kamu sektörü çalışanlarının çıkarlarını temsil eden bazı sektörleri gelişmişti. Bu tür az gelişmişlik özellikle hesap verebilirlik, şeffaflık ve temsil açısından demokrasinin kalitesi üzerinde olumsuz bir etkiye sahipti. Demokratik olarak seçilmiş hükümet üzerinde parlamentonun, adalet sisteminin ve yargı sisteminin işleyişini büyük ölçüde etkileyen çok az kontrol ve denge bulunmaktaydı.[147]

Devlet ve sivil toplum ilişkileri zaman içinde değişmiştir. 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında siyasi partilerin ve işçi sendikalarının cazibesi azalmaya başlamıştır. Siyasi ilgisizlik partilerin ve sendikaların örgütsel yoğunluğunu azaltmış olduğundan sivil toplumun gelişmesi için alan bırakmıştır. Bu süreçte spor, çevre koruma, eğitim ve kültür ile hayırseverlik sivil toplum seferberliğinin büyüdüğü sektörlerdi. Sivil toplum kuruluşlarına ivme kazandıran ilk dönüşüm Yunanistan'a göçün benzeri görülmemiş yükselişiydi. Düzensiz göçmenler yani sahte evrak tutan

---

[146] A. Dimitri Sotiropoulos, *"In the wake of the economic crisis: The empowerment of (un)civil society in Greece",* 2019, s.3-5. (09.11.2022)
[147] S.Takis Pappas, *Making Party Democracy in Greece*, Macmillan, London, s.13-17.

veya evraksız göçmenler Doğu Avrupa'da devlet sosyalizminin çöküşünden sonra 1990'ların başından beri Yunanistan'a girmişti.[148]

Göçmenlerin sayıları giderek arttı ve gelenler Yunanistan'da kaldılar. Bu durum ve neredeyse insani bir kriz yarattı. 2009'dan sonra göçmen akışı azalsa da krizin başlamasıyla birlikte hâlihazırda Yunanistan'da bulunan düzensiz göçmenlerin yaşam koşulları daha da kötüleşti. Devlet, durumu yönetemediğinden sivil toplum kuruluşları yardım için devreye girmiştir. Sivil toplum kuruluşları göçmen çocuklar ve hastalarla ilgilenmiştir. Bu süreçte insan hakları alanında Yunan İnsan Hakları Birliği, Azınlık Grupları Araştırma Merkezi (KEMO) ve Marangopoulos Vakfı gibi Yunan medyasında sıklıkla yer alan sivil toplum kuruluşları ve insan haklarının ihlalinin önlenmesinde aktif olan daha az görünür kuruluşlar vardı.[149]

Sivil toplum, genellikle vatandaşların devlet politikalarında toplu olarak değişiklik talep etmek için harekete geçtiğinde veya gönüllü derneklerin ekonomik krizden etkilenen savunmasız gruplara refah hizmetleri sağladığı durumlarda demokratik yaşamın geliştirilmesiyle yakından ilişkilidir. Sivil toplum kuruluşları, demokratik hükümetlerin istikrarlı ve etkili olmalarına ve sosyal işbirliğini geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Sivil toplum kuruluşları, demokratik hükümetlerin istikrarlı ve verimli işlemesine katkıda bulunmuş ve sosyal dayanışma ve işbirliği ağlarını güçlendirmiştir.[150]

Ekonomik krizin ardından sivil toplumun ortaya çıkması Yunanistan için olumlu bir gelişme oldu. Kriz öncesi döneme kıyasla nüfusun yaşam standartlarını korumak ve haklarını kullanmak için toplu çabalara daha fazla vatandaş katılmıştır. Sivil toplum krize yalnızca hükümet politikasını tersine çevirmeyi amaçlayan protestolarla değil, aynı zamanda ekonomik krizin mağdurlarına yardım sağlama çabalarıyla da yanıt vermiştir. Bu durum sivil toplumun evriminde bir dönüm noktası olmuştur.[151]

---

[148] Stephanos Stavros, "Citizenship and the protection of minorities", (Edit: K.Featherstone K.Ifantis), *Greece in a Changing Europe*, Manchester University Press, Manchester England, 1996, s.34-36.
[149] A. Dimitri Sotiropoulos, *a.g.e.*, s. 4-5.
[150] A. Dimitri Sotiropoulos, *a.g.e.*, s. 4-5.
[151] A. Dimitri Sotiropoulos, *a.g.e.*, s. 4-5.

Kriz patlak verdikten sonra birçok sosyal dayanışma grubu kendiliğinden gayri resmi bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yunanistan'ın büyük kayıt dışı ekonomisini anımsatan bir şekilde kolektif aktörler devlet yetkilileriyle resmi kayıt kanallarından kaçınmayı ve savunmasız gruplara sosyal yardım sağlayan kendi kendine yardım grupları ve gevşek ağlar oluşturmayı tercih etmiştir.[152]

2010-2013 yıllarında devleti ve ekonomiyi yanlış yönetmekle suçlanan geleneksel siyasi partiler sivil toplum üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmişlerdir. Bu gelişme sivil toplum protestosu için alan açtı. Büyük vatandaş grupları barışçıl bir şekilde gösteriler yaptılar, dilekçeler imzaladılar ve daha yüksek vergilere ve harcama kesintilerine direnerek, alternatif ekonomik politika önerilerini sundular. Ekonomik kriz aynı zamanda siyasilere yönelik fiziksel saldırılar, hükümet binalarının işgalleri, köylerde barikatlar, şehir yaşamının sık sık bozulması, ırkçı grupların göçmenlere yönelik saldırılarını içeren bir tür sivil aktivizmi de kışkırtmıştır. Bu sırada periyodik sokak gösterileri Yunan şehirlerini sarsarken, sosyal dayanışma grupları ortaya çıkmıştır.[153]

Yunanistan'da ekonomik krizin ardından sivil toplumun geleceği kriz öncesi döneme göre daha parlak görünmektedir. Vatandaşların hem hakları hem de zor zamanlarda birbirlerine yardım edebilmeleri konusunda farkındalıkları artırılmıştır. Kriz öncesi hareketsiz bir sivil toplum, emeklilik, sağlık ve sosyal yardım hakları da dâhil olmak üzere insan haklarını koruma ve daha da önemlisi politika önlemleri alınmadan önce vatandaşların sesinin duyulmasını talep etme ihtiyacının bilincinde bir sivil topluma dönüştürülmüştür. Öte yandan sosyal dayanışma grupları refah devletinin yerini alamaz ve almamalıdır da. Hükümetin refah devletini geri çekerken savunmasız grupların bu tür sivil toplum girişimlerine başvurabilmesi, Yunanistan'daki sivil toplumun hala devam eden bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak 2010'dan bu yana şiddetli sosyal çatışma ve ırk

---

[152] Sergi Vittorio and Markos Voyatzoglou, "Think globally, act locally? Symbolic memory and global repertoires in the Tunisian uprising and the Greek anti-austerity mobilizatons" (Edit: Cristina Flesher Fominaya and Laurence Cox), *Understanding European movements*, Routledge, London, 2003, s.220

[153] A. Dimitri Sotiropoulos, *a.g.e.*, s.6-8.

ayrımcılığı patlamaları yaşansa da genel sivil toplum seferberliği demokrasinin ve sosyal uyumun derinleşmesine katkıda bulunmuştur.[154]

Özsüer verdiği bir röportajda, yaklaşık 200 yıldır dalgalı bir seyir izleyen Türk-Yunan ilişkilerinde sivil toplum kuruluşlarının etkin rol oynaması gerektiğini vurgulamıştır. Öte yandan hümanist değerlerle, siyasi karmaşadan uzak, politik çıkarlarından arınmış her yapıcı adımın iki ülke arasındaki gerilimi tamamen olmasa da belirli oranlarda yumuşatacağını belirtmiştir. Son yıllarda yaşanan Doğu Akdeniz krizinin 30 Ekim 2020 tarihinde yaşanan İzmir/Sisam depremi ile ortadan kalkarak ilişkilerin yumuşadığını da ifade etmiştir. Özsüer, "İki ülke liderlerinin yayınladıkları dayanışma mesajları ılımlı bir atmosfer yarattı, bu olumlu gelişmelere STK'lar da eşlik etmiştir. STK'lar verdikleri mesajlarla komşusunun yanında olduklarını göstermişlerdir. İki ülkede yaşanan acı olaylarda birbirine yaklaşan halk ne yazık ki her siyasi krizde birbirinden koparak uzaklaşıyor. Sonuç olarak her iki ülkede STK'lar özgür ve faal çalışma alanlarına sahip olmalıdır. Siyasetin gerçekleştiremediği birçok şeyi STK'lar üstlenebiliyor ve bunun üstesinden başarıyla geldiklerini de görüyoruz"[155] diyerek, iki yaka arasında STK'lara büyük iş düştüğünün altını çizmiştir.

Özetle, Yunanistan'daki sivil toplum hareketleri, tarihsel olarak diktatörlük rejimleri ve askeri darbelerle mücadele eden ve demokratik hakları savunan örgütlerden oluşur. 20. yüzyıl boyunca pek çok sivil toplum örgütü demokratikleşme sürecine ve insan haklarının korunmasına katkıda bulundu.

1946'da kurulan Kızılhaç birçok doğal afet ve acil durumda yardım etmek için faaliyet gösterdi. 1960'larda Yunanistan'daki üniversitelerdeki öğrenci hareketleri öğrenci haklarının savunulması, demokrasi ve sosyal adalet için mücadele eden sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkmasına neden oldu.

1970'lerde, askeri cunta döneminde sivil toplum örgütleri baskı altına alındı, birçok örgüt yasaklandı veya kapatıldı. Ancak demokratikleşme sürecinin ardından

---

[154] A. Dimitri Sotiropoulos, *a.g.e.*, s.10-11.

[155] Esra Özsüer, "Türk-Yunan İlişkilerinde Sivil Girişimler ve Siyaset", https://www.sivilsayfalar.org/2020/11/30/turk-yunan-iliskilerinde-sivil-girisimler-ve-siyaset/ (30 Kasım 2020)

sivil toplum hareketleri tekrar canlandı. 1980'ler ve 1990'lar çevre, insan hakları, kadın hakları, eşitlik ve göçmen hakları gibi konularda faaliyet gösteren birçok sivil toplum örgütünün kurulduğu dönemlerdir.

Bugün Yunanistan'da birçok sivil toplum örgütü aktif olarak çalışıyor. Bunlar arasında insan hakları savunucuları, çevre örgütleri, kadın hakları savunucuları, göçmen hakları savunucuları, engelli hakları savunucuları ve kültürel mirasın korunması gibi konularda faaliyet gösteren dernekler ve vakıflar yer alıyor. Ayrıca, çok sayıda sendika, siyasi parti ve dinî grup da sivil toplumun bir parçası olarak kabul ediliyor.

1.10. Batı Trakya'da Sivil Toplum

Günümüzde Yunanistan'ın egemenliği altında bulunan Batı Trakya bölgesinde yaşamlarını sürdürmekte olan Müslüman Türk azınlığı, Batı Trakya Türkleri olarak isimlendirilmekte olup, Yunanistan genelinde yaşayan azınlık gruplarla karşılaştırıldığında en büyük azınlık grubudur.[156] Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Bulgaristan'ın kontrolünde olan Batı Trakya Bölgesi, savaşın sonucunda Bulgaristan'ın yenilmesiyle birlikte 10 Ağustos 1920 tarihinde yapılan anlaşma ile savaşın galip devletleri arasında yer alan Yunanistan'a bırakılmıştır.[157] Türk milli mücadelesinin başarılı bir şekilde neticelenmesinden sonra düzenlenmiş olan İsviçre'nin Lozan şehrindeki barış konferansında Batı Trakya Türklerinin hukuki durumu belirlenmiştir. Türk tarafının bütün ısrarlarına rağmen Türkiye'nin istekleri kabul edilmemiş, yapılan anlaşma ile Batı Trakya Yunanistan tarafında kalmıştır.[158] Batı Trakya'daki Türk azınlığın hakları anlaşmanın 37. ve 45. maddeleri ile garanti altına alınmıştır. Türkiye'nin kendi sınırları içerisinde yaşayan azınlık için tanımış

[156] Serdar Toprak, "Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı-Trakya Sorunu", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 2014, 44-45.
[157] Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 11(1), 2009, 152-153.
[158] Alper Eren Yılmaz, Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* 6(3), 2019, 255-256.

olduğu hakların Yunanistan'ın da kendi ülkesinde yaşayan Müslüman azınlık için tanıyacağı anlaşmanın 45. maddesi ile kabul edilmiştir.[159]

Batı Trakya Türk azınlığı, Yunanistan'da azınlık olarak bırakıldığı andan itibaren iki ülke arasında ayrı bir mesele ve ihtilaf konusu olan bir toplumdur. Lozan Antlaşması'nda ve daha sonraki süreçte Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan sözleşmelerde Batı Trakya'da yaşayan Türklerin sahip olduğu hakların hayata geçirilmesinde birtakım zorluklar yaşanmıştır. Tarihsel süreçte Yunanistan bu bölgede yaşayan Türkleri yok saymış, uygulamış olduğu baskı politikaları ile bölgedeki Türkleri göçe zorlamıştır. Bu baskı politikaları Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından günümüze kadar geçen süreç zarfında belli dönemlerde şiddetlenerek devam edegelmiştir. Buna karşın bölgede yaşayan Türk azınlık sivil toplum faaliyetleri ile haklarını korumaya çalışmaktadır.[160]

Batı Trakya Türklerinin ilk liderlerinden, toplumu aydınlatmak için yoğun mücadeleler vermiş, öğretmen, gazeteci ve sivil toplum örgütleyici olarak eşsiz hizmetlerde bulunmuş bir şahsiyet olan Mehmet Hilmi[161] 1928 yılına giriş münasebetiyle 9 Ocak 1928 tarihli ve 91 sayılı Yeni Adım gazetesinde yazdığı makalesinde şunları dile getirmiştir:

> *1927 ile ondan evvelki senelerdeki vaziyetimizin 1928'e dahi ayniyle girdiğini görüyoruz. Her ne kadar yeni sene içinde ahvalimizde bir salah eseri görmek istersekte bu hususta ümit besleyemediğimizi açıkça söyleyebiliriz.*
>
> *Yunanistan Batı Trakya'yı işgal ettiği 14 Mayıs 1920 tarihinden beri bize yaptığı muamelelerde hak ve adalete uygun taraflar hiç yok, kanunsuzluklar, ezalar, cefalar, işkenceler, soygunlar, katliamlar, sürgünler, hapisler, idamlar, yağmalar daha bunlara benzer nice kötülükler pek çoktur.*
>
> *Yeni Adım gazetesi bu yapılanları büyük bir dikkatle, büyük cesaret ve fedakârlık göstererek sırası geldikçe birer birer hepsine değinerek, Türk azınlığı tarihini yazmış demektir.*
>
> *…Türk evlerinin bir kısmında elan göçmenler oturuyor. Türk köylerinin birçokları ekecek toprak bulamamak karşısında meyusturlar. Bunlardan başka kenarda köşede öldürülen adamların katilleri, ibreti müessire olmak üzere elan tecziye edilmemiştir. Hatta Mursallı'da kuyuda bulunan Türk cesedinin hüviyeti, katili bulunamamıştır. Emniyeti umumiyenin lakaydisine*

[159] Ali Hüseyinoğlu, "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Yeni Türkiye.* 21(69), 2015, 4477- 4786.
[160] Alper Eren Yılmaz, *a.g.e.*, s.258.
[161] "Yolu Uzunköprü'den Geçen Bir Balkan Aydını Mehmet Hilmi'nin, Batı Trakya Türklerinin Sivil Toplum Örgütlenmesindeki Rolü", *Uzunköprü Sempozyumu*. 3-5 Kasım 2022, Uzunköprü, Edirne.

> *yahut âdemi iktidarına delalet eden bu hadiseler Türkler üzerinde nasıl olur da iyi tesirler yaratır. Bu hususta zannederiz ki herkes Türk köylüsüne hak verecektir.*
>
> *Okulların bozukluğu, cemaat ve müftülüklerin milletin emniyet etmediği şahıslarla doldurulması bir kısım evlerden göçmenlerin elan çıkarılmaması birçok Türk köylerinin ekecek arazi bulamaması en büyük dertlerimizdendir. Bunlar yukarıda saydıklarımız şeyler vesaire 1926 senesi içine 1925, 1924'den toplanarak dökülmüşler ve şimdi 1928'e de aynı kapıdan ayrı süratle giriyorlar. Binaenaleyh 1928 senesine girerken hükümetten faaliyet beklediğimizi kaydetmek bittabi zait olur. Bunu kendisi düşünmelidir. Fakat hakikat şuradadır ki, ümidimiz kırılmış, kuvvei maneviyemiz bitmiş, ye'sin kurbanı olmuşuzdur. Bu zamana kadar düşünülmedik ezildik, şimdi düşünüleceğimize hayat ve hak bulacağımıza bizi kim ikna ve temin edecektir?*[162]

Mehmet Hilmi yukarıdaki makalesinde Batı Trakya Türklerinin Lozan'dan sonra ne kadar sıkıntılar yaşadıklarını açıkça dile getirmiştir. Ayrıca makalede Mehmet Hilmi'nin karamsarlığı ve ümitsizliği dikkat çekmektedir. Hilmi azınlığın uzun yıllar çekeceği zahmetleri daha o günden öngörmüştür. Yunan idaresinin geleceğe yönelik olumlu adımlar atmayacağının altını çizmekle birlikte toplumu uyandırmak amacıyla makalelerinde vurguladığı ifadelerle azınlık üzerinde farkındalık oluşturmayı amaçlamıştır. Nitekim toplumu örgütleyerek, önce İskeçe Türk Birliği (1927), daha sonra da Gümülcine Türk Gençler Birliği (1928)'nin kurulmasında öncü roller üstlenmiştir.

Yunanistan Anayasası'nın "Bireysel ve Sosyal Haklar" başlığı altında, 4. maddenin 1. fıkrasında *"Bütün Yunanlılar kanun önünde eşittir."* hükmü yer almaktadır. Bu madde ile tüm yurttaşlar eşitlik konusunda anayasal güvence ile koruma altına alınmıştır. Yine aynı başlık altında, 12. madde ile sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve faaliyet göstermeleri garanti altına alınmıştır. Buna göre:

> *1- Yunanlılar, yasalara uygun olarak kar amacı gütmeyen dernekler ve birlikler kurma hakkına sahiptir, ancak bu hakların kullanılması asla ön izne tabi olamaz.*
>
> *2- Bir dernek, mahkeme kararı dışında, yasanın veya tüzüğünün önemli bir hükmünün ihlali nedeniyle feshedilemez.*
>
> *3- Dernek oluşturmayan kişilerin birlikleri hakkında duruma göre bir önceki fıkra hükümleri uygulanır.*

[162] Tarihten Bir Yaprak, *Batı Trakya Dergisi*, 15 Ocak 1981, Sayı: 165, ss 24-25.

> *4- Her türlü tarım ve şehir kooperatifleri, kanun ve tüzük hükümlerine göre kendi kendini yönetir: gelişmelerini sağlamakla yükümlü olan Devletin koruma ve denetimi altında bulunurlar.*
>
> *5- Ortak yarar veya kamu yararına hizmet eden veya tarım alanlarının veya diğer zenginlik yaratan kaynakların ortak kullanımı amaçlarına hizmet eden zorunlu kooperatiflerin kanunla kurulmasına, ancak tüm katılımcılara eşit muamele sağlanması şartıyla izin verilir.*[163]

Yunan Medeni Kanununun 78. ile 107. arasındaki maddeleri de derneklerin kurulması, kişilik kazanmaları, faaliyet göstermeleri ve feshedilmeleri gibi temel prosedürleri düzenlemiştir.[164] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) *"Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü"* başlığı altındaki 11. madde ile bu hakkı düzenleyerek garanti altına almıştır.

> *1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.*
>
> *2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.*[165]

Yunanistan'da bunların dışında ayrıca bir dernekler kanunu mevcut değildir.[166]

Lozan'dan sonra Batı Trakya'da yaşayan Türkler örgütlenmiş ve bazı dernekler ya da birlikler kurmuşlardır. İskeçe Türk Birliği (1927), Gümülcine Türk Gençler Birliği (1928) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (1936) en önemli ve en bilinenleridir. Bu derneklerin isimlerinde "Türk" ifadesi olması nedeniyle mahkeme kararlarıyla 80'li yıllarda resmiyetlerinin düşürülmesi azınlık

---

[163] Yunanistan Cumhuriyeti Anayasası, (Madde 12) https://www.constituteproject.org/constitution/Greece_2008?lang=en (03.12.2022)

[164] Yunanistan Medeni Kanunu (Αστικός Κώδικας-456/1984) https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas (03.12.2022)

[165] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (18.12.2022)

[166] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 174.

örgütlenmesinde bir milat olmuştur.[167] Bu tarihten sonra isminde "Türk" ifadesi geçen derneklerin kurulmasına izin verilmemiştir. Hatta "Batı Trakya" ve "Azınlık" ifadeleri de çoğunlukla kabul edilmemiştir. Batı Trakya Türkleri, "Türk" ya da "Azınlık" ifadesi içermeyen çok sayıda eğitim, kültür ve spor derneklerini hayata geçirmişlerdir.[168]

Yunanistan, "Batı Trakya'da Türk yoktur" tezini yürüttüğünden derneklerde "Türk" isminin geçmesine izin vermemektedir. Dolayısıyla azınlığın etnik kimliğinin inkârı ile örgütlenme özgürlüğünde çıkarılan engeller ayrı düşünülmemelidir. Yunanistan azınlığın etnik kimliğini inkâr etmeyi sürdürmekle birlikte azınlığın isimlerinde "Türk" ifadesi geçen dernekleri 1983 yılından bu yana kapalı kalmaya devam etmektedir. "Türk" ifadeli yeni kurulmak istenen derneklerinin tescili de reddedilmektedir. Önceleri sadece "Türk" ifadesine engel olunurken günümüzde ise içerisinde "Azınlık" kelimesi geçen derneklerin de tesciline izin verilmemektedir. Örneğin, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği (RİTKKD), Evros Azınlık Gençleri Derneği (EAGD) ve son olarak İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği (İİTKKD) gibi sivil toplum kuruluşlarının kurulmasına izin verilmemektedir.[169]

İTB[170], RİTKKD[171] ve EAGD[172] bu uygulamaları yargıya taşımışlardır. Yunanistan'da iç hukukun tüketilmesinin ardından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurulmuştur. AİHM dernekler lehine kararlar vermiştir. Doğal olarak söz konusu dernekler mahkemelere başvurarak, resmiyetlerinin iadelerini ve Bidayet Mahkemeleri bünyesindeki dernekler siciline kayıtlarının yapılması ya da derneklerin kuruluşlarına izin verildiğine ilişkin şerh düşülmesi isteğiyle yeniden yargı sürecini başlatmışlardır. Ancak olumlu bir sonuç alınamamıştır. Örneğin İTB, AİHM'de kazandığı mahkeme sonucunda resmiyetin

---

[167] Gizem Alioğlu Çakmak, "Bir "Avrupa" Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), Ekim 2018, ss. 158-159.
[168] Tespit edilen derneklerin listesi için bkz. Ek-1.
[169] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, ss. 174-175.
[170] Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri / Yunanistan Davası, Başvurucu No: 26698/05, Başvuru Tarihi: 27 Mart 2008, Karar Kesinleşme Tarihi: 29 Eylül 2008, (AİHM). Geniş bilgi için bkz Ek-13.
[171] Emin ve Diğerleri / Yunanistan Davası, Başvurucu No: 34144/05, Başvuru Tarihi: 27 Mart 2008, Karar Kesinleşme Tarihi: 01 Aralık 2008, (AİHM). Geniş bilgi için bkz Ek-15.
[172] Bekir Usta ve Diğerleri/ Yunanistan Davası, Başvurucu No: 35151/05, Başvuru Tarihi: 11 Ekim 2007, Karar Kesinleşme Tarihi: 11 Ocak 2008, (AİHM). Geniş bilgi için bkz Ek-14.

iadesi için İskeçe Bidayet Mahkemesi ve Trakya İstinaf Mahkemesi (TİM) nezdinde iki ayrı başvuru yapmıştır. Bu başvurulara mahkemelerin verdiği kararlar ise *"Yunan Mahkemelerinin hukuk davalarında AİHM kararlarını uyma zorunluluğunun bulunmadığı"* şeklinde olmuştur. TİM nezdindeki dava 8 Ekim 2010 tarihinde görüşülmüş ve talebin reddi yönündeki karar 25 Ocak 2011'de açıklanmıştır. TİM'in bir önceki kararının temyiz duruşması 7 Ekim 2011'de Yunan Yargıtay'ında görüşülmüştür. Yunan Yargıtay'ı temyiz talebinin reddi yönündeki kararını 24 Şubat 2012'de açıklamıştır.[173]

RİTKKD ve EAGD kurucuları iç hukuku tükettikten sonra AİHM'e başvuru yapmışlardır. AİHM dernekler lehinde karar verdikten sonra, bu kararın uygulanması ve derneklerin kurulmalarına izin verilmesi amacıyla ulusal mahkemelere yeniden başvuru yapmışlardır. Fakat İTB'de olduğu gibi sonuç yine olumsuz olmuş ve derneklerin başvuruları reddedilmiştir. Dolayısıyla iç hukukta tüm başvurular olumsuz sonuçlanmıştır.[174]

Yunan idaresinin kuruluşa izin vermediği bir diğer dernek de İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği'dir. Derneğin kurucu üyeleri 1 Aralık 2010'da İskeçe Bidayet Mahkemesine kuruluş başvurusu yapmışlardır. Mahkeme, 8 Aralık 2010'da gördüğü duruşmayı 17 Şubat 2011 tarihinde olumsuz olarak açıklamıştır. Yani derneğin kuruluş talebini Yunanistan içinde ayrımcılık, ayrıştırma, ötekileştirme politikalarına neden olabileceği gerekçesiyle reddetmiştir.[175]

> *"Ancak, sunulan 17-11-2010 tarihli dilekçesi görüşülen dernek tüzüğü Medeni Kanun 80. maddede öngörülen ve bulunmadıkları takdirde dilekçenin kabulüne engel oluşturan, bütün şartları ihtiva etmemekte ve özellikle de derneğin kimliğini ortaya koyan "İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği" ismi tüzüğün diğer maddeleri ile birlikte üyelerinin statüsü ile ilgili yanıltıcı tablo ortaya çıkarmaya müsaittir. Yukarıda belirtilen ismin, başka etnik gruba ait, başka dilli, başka dinli ve özellikle ecnebileri yansıttığı açık olmakla birlikte, buradan çıkan sonuç derneğin üyelerini Yunan Vatandaşı Müslüman olarak görmekten ziyade Türk olarak kabul ettiğidir. Burada Türk kimliğine yapılan atıfla hedeflenen Türk soylu olmayı belirtmek değildir. Kaldı ki, bu unsur üyelik kaydı için tüzükte aranan unsurlardan değildir ve sonuç olarak tüzük hükümleri arasında şöyle bir çelişki ortaya çıkmaktadır:*

[173] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 175.
[174] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 175.; Hülya Emin'in konuşması, 20 Şubat 2005, Arcadia Otel – Gümülcine, İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 53-55.
[175] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 175.

3. Maddeye göre "Derneğe, İskeçe İlinde yerleşik, sadece Yunan vatandaşı, medeni durumlarına bakılmaksızın reşit kadınlar üye olabilirler". Yani, kurulmakta olan derneğin isminden anlaşıldığı gibi üyeleri Türk olarak adlandırılırken, dernek tüzüğüne göre üye olmanın şartı Yunan Vatandaşı olmaktır. Böylece üyelerin kökeni ve vatandaşlıkları ile ilgili bir belirsizlik ve yanıltıcı tablo ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, kurulmakta olan derneğin tüzüğünde, bu tüzükteki maddelerin karşılaştırılmasında ve özellikle de amacındaki: 2. maddeye göre amaç:

a) İskeçe İlinde kadınların buluşacağı bir ocak oluşturmak, kültür, eğitim, eğlence ve hoşça vakit geçirme ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak,

b) Üyelerin sosyal, ahlaki ve manevi düzeylerini yükseltmek,

c) Üyeleri arasında kardeşlik bağları oluşturmak ve

d) Yerel gelenek ve göreneklerin canlandırılması suretiyle halk kültürümüzü korumak ve yaymak ve bu konuda yerel kurumlarla işbirliği yapmaktır.

Ve derneğin amaçlarını gerçekleştirme araçları olarak ise:

a) Toplantılar, sergiler, tiyatro, müzik ve halkoyunları ve genel olarak sosyal, kültürel ve eğitici etkinlikler düzenlemek,

b) Arkeolojik yerlere gezi düzenlemek, doğayla iç içe olmak ve bilimsel ve üretim birimlerine ziyaretler gerçekleştirmek,

c) El işleri alanında üretimci olmak maksadıyla özel bir grup oluşturmak ve

d) Sorunlara çözüm getirilmesini teminen yetkili merciler nezdinde girişimlerde bulunmak ve muhtıralar sunmak gösterilmektedir. Bu üyelerin Trakya'daki Müslüman Azınlığı mensupları olduklarına atıfta bulunulmamaktadır. Böyle olmuş olsaydı yukarıdaki dernek ismiyle kendi kendini tanımlama hakkının yani bir milli, dini veya dilsel azınlık olarak muamele görmeyi serbestçe tercih etme hakkının ifade edildiği iddia edilebilirdi. Ancak bu durumda dahi, Trakya'daki Müslüman azınlığın bir derneği olarak kabul edilse de, uluslararası anlaşmalarla teminat altına alınan kendi kendini tanımlama hakkı bireysel bir hak olup toplu bir hak değildir (Aryos Pagos 58/2006, EllDni 2006.524, Aryos Pagos 586/2005 NOMOS'da yayınlanmıştır). Zaten kurulmakta olan dernek sadece üyelerinin kökenlerini belirtmek isteseydi ki böyle bir şey diğer başka derneklerde olduğu gibi (örneğin ROMAN) mutlaka meşrudur, dernek ismini ve tüzüğünü hiçbir karışıklığa mahal vermeyecek şekilde düzenleyebilirdi. Yukarıda belirtilenlerden sonra, kurulmakta olan derneğin tüzüğü Medeni Kanun 80. maddesinde belirtilen unsurları ve özellikle de yanıltıcı tablo ortaya çıkaracak veya üyelerinin kimlikleri ile ilgili karışıklığa neden olacak belirli ismi ihtiva etmediğinden, incelenen dilekçe kanuna aykırı kabul edilerek reddedilmelidir".[176]

Uzun bir süre kuruluş mücadelesi veren RİTKKD, 21 Mart 2001'de 42 kurucu üye ile oluşmuş, 5 Nisan 2001 tarihinde de resmi tescil için mahkemeye başvuru yapılmıştır. Rodop Asliye Hukuk Mahkemesi başvuruyu değerlendirmek

[176] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, ss. 175-177. (Tercüme Dava Avukatı Ahmet Kara tarafından yapılmıştır)

üzere 23 Mayıs 2001'de toplanmış, mahkeme kuruluş talebinin reddi yönündeki kararını (146/2001) 6 Haziran 2001 tarihinde açıklamıştır. Kararın gerekçesinde ise tüzüğün 3. maddesinin yanıltıcı olduğu, köken ve din belirtilmediği öne sürülmüştür:

> *"Bu derneğe yalnız Yunan uyruklu, Rodop ilinde mukim olan, medeni haline bakılmaksızın her reşit kadın yönetim kuruluna sunulacak olan yazılı dilekçe ile üye olabilir ve bu dernekten istedikleri zaman beyanları üzerine ayrılabilirler."*[177]

RİTKKD, kuruluş talebinin reddine ilişkin kararı (146/2001) 4 Temmuz 2001'de İstinaf Mahkemesi'ne götürmüştür. İstinaf Mahkemesi davayı 20 Eylül 2002 tarihinde görüşmüştür. 17 Ocak 2003 tarihinde açıkladığı karar ile Asliye Hukuk Mahkemesinin kararını (23/2003) onamıştır. Bu olumsuz netice ülkenin iç hukukunda son adımı olan Yargıtay'a başvuru ile Dernek yetkilileri iç hukukta son adımı atarak, 26 Şubat 2003'te Yargıtay'a başvurmuşlardır. Yargıtay daha önce 6 Şubat 2004 olarak belirlediği dava tarihi ertelemiş ve dava 28 Ocak 2004'te görüşülmüştür. Yargıtay'ın 1 Nisan 2005 tarihinde açıkladığı karara (586/2005) göre derneğin kurulması reddedilmiştir. Böylece iç hukuk yollarını tükenmiş, dernek yetkilileri AİHM'e başvuru yapmışlardır. AİHM 27 Mart 2008 tarihinde kararını açıklamıştır. Buna göre, Yunanistan'ın AİHS'nin *"Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü"* konulu 11.maddesi ve *"Ayrımcılık Yasağı"* konulu 14. maddelerini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Yunanistan'ın öne sürdüğü "kamu düzenini bozar" iddiası mahkeme tarafından kabul görmemiş, henüz kurulmayan ve hiçbir faaliyet göstermemiş bir derneğin kamu düzenini bozacağını ispatlayamadığına karar vermiştir. Diğer yandan "Dernek, kurulmasıyla Yunanistan'da etnik azınlığın varlığını teşvik edecek" şeklindeki kaygılarını da yersiz bulmuş, dernek böyle bir amacı olsa bile demokratik toplumlarda bunun bir tehlike olarak görülmemesi gerektiğine kanaat getirmiştir.[178]

AİHM kararı sonrası RİTKKD yetkilileri yeniden iç hukuka başvurarak, kuruluş talebinde bulunmuşlardır. Ancak, bu talepleri de Rodop Tek Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından reddetmiştir. Bu karar Trakya İstinaf Mahkemesine taşınmış, mahkeme yapılan itirazı verdiği kararla (562/2010) reddetmiştir. Bu defa 20 Nisan 2012'de verilen dilekçe ile temyiz yoluna gidilmiştir. 22 Mart 2013'de

---

[177] RİTKKD Tüzüğü EK 22.
[178] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 178

gerçekleşen duruşmadan sonra 26 Nisan 2013 tarihinde temyiz talebinin reddi yönünde alınan karar (1003/2013) 24 Mayıs 2013 tarihinde açıklanmıştır. RİTKKD yetkilileri yasal süre içinde 22 Kasım 2013'de AİHM'e ikinci kez başvuru (73646/13) yapmışlardır. AİHM, 18 Aralık 2014 tarihinde İTB, RİTKKD ve EAGD dosyalarını birlikte Yunanistan Hükümetine tebliğ etmiştir. AİHM'nin İTB ve RİTKKD başvurularını 17 Kasım 2015 tarihinde görüşmüş, her iki derneğin de ikinci başvurularının kabul edilemez olduğunu yönünde verdiği kararı 10 Aralık 2015'te açıklamıştır. AİHM'in bu kararı ile ikinci başvuruların ilgili hukuki süreç tamamlanmıştır. Fakat AİHM'in kararlarının uygulanıp uygulanmadığı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (AKBK) tarafından takip edilmektedir. AKBK, düzenli olarak gerçekleştirilen toplantılarda Yunanistan'ı mahkûm ettiği bu davaların gereğini yerine getirmesi için uyarmaktadır. Bu bakımdan azınlık derneklerinin avukatı ile BTAYTD ve ABTTF yetkilileriyle, Yunan Helsinki İzleme Komitesi (GHM) AİHM Kararları İcra Dairesi ve Bakanlar Komitesi ile iletişim halinde olmakta, bu konulardaki gelişmeleri mektup ve raporlarla ilgili birim ve dairelere aktarmaktadır.[179]

Yunan Medeni Kanununda 10 Ekim 2017 tarihinde yapılan yasal düzenleme (4491/2017), 13 Ekim 2017'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemeye göre dernek adına kurulması için yetkili yerel mahkeme nezdinde yeni başvuru yapılacaktır. Ancak bu düzenlemede bazı ibareler Türk azınlığı endişelendirmiştir. Güncelleme ile kanuna "ulusal güvenlik", "sosyal düzen" ve "uluslararası antlaşmalarla uygun olma" gibi ifadeler ilave edilmiştir. Yunan yargısının Türk derneklerinin kuruluş taleplerini reddetmesinin en önemli gerekçesi sosyal düzeni bozacağı iken yeni düzenlemeye de bu ifadeler yeniden eklenmiştir. Bu durum Yunan hükümetlerinin ayrıştırıcı Batı Trakya politikasını açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü Yunan idaresi RİTKKD gibi Türk derneklerinin sosyal düzeni bozacağını iddia ederken, Roman ve Pomak derneklerinin kurulmasını bizzat devlet makamlarınca teşvik etmektedir. Bu duruma en önemli ispat İİTKKD mahkeme kararıdır.[180]

---

[179] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 179.
[180] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 179.

AKBK, 6-8 Aralık 2022 tarihinde Strazburg'da gerçekleştirdiği toplantıda dernek kurma özgürlüğünün Yunanistan tarafından ihlal edilmesi ile ilgili Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu'nu inceledi. AKBK, Sözleşme'nin 46§1 maddesi uyarınca, davalı devletlerin kendilerine karşı verilen tüm kararları tam ve etkili bir şekilde icra etme konusundaki koşulsuz yükümlülüğünün altını çizerek, Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu'nda AİHM kararlarının üzerinden yaklaşık 15 yıl geçmesine rağmen uygulanmadığını belirtti. Komite, 2008 tarihli AİHM kararlarının ardından 2017'de davaların yeniden görüşülmesine izin veren mevzuat değişikliğine rağmen bu üç derneğin yaptıkları başvuruların reddedildiğini aktardı.

Yargıtay'ın 29 Haziran 2021'de İTB'nin, 31 Ağustos 2022'de ise RİTKKD ile EAGD'nin temyiz başvurularını reddettiğini belirten Komite, Rodop ve Meriç dernekleri davalarında Yargıtay'ın ulusal mahkemelerin adı geçen dernekleri tescil etmeme kararının hukuka uygun olduğunu belirtmesinin endişe verici olduğunu belirtti. Yunanistan'ın AİHM kararlarını ısrarla uygulamaması karşısında aldığı kararlarda bir adım daha ileri giden Bakanlar Komitesi, Bakanlar Komitesi Başkanı'nın Yunan makamlarına, Komite'nin mevcut durumla ilgili derin endişelerini ileten ve mahkeme kararlarının tam ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak önlemleri hızla almaya davet eden bir mektup göndermesine karar verdi.[181]

Yunanistan'da 2023 yılı seçimleri öncesinde ilginç açıklamalar da oldu. Ana muhalefet partisi Radikal Sol İttifakın (SYRIZA) Dışişleri Komisyonu Başkanı ve milletvekili Yorgos Katrugalos, SYRIZA Partisinin Siros Adası'nda gerçekleştirdiği bir etkinlikte konuştu. Katrugalos, Batı Trakya'daki azınlık mensuplarının kendilerini Türk olarak tanımlayabileceklerini ifade etti. Katrugalos, *"İsteyen ben Türk'üm diyebilir. Böyle bir hakkın var olduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından defalarca ispatlanmıştır."* dedi. Katrugalos, isminde bulunan Türk

[181] 1451. toplantı, 6-8 Aralık 2022 (DH) H46-15 Bekir-Ousta ve Diğerleri grubu / Yunanistan (Başvuru No. 35151/05) Avrupa Mahkemesi kararlarının icrasının denetlenmesi. https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a9377e "AİHM kararlarını uygulamayan Yunanistan'a bir uyarı daha." https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=15065 (09.12.2022)

kelimesinden dolayı kapatan derneklere ve özellikle İTB'ye değinerek şunları ifade etti:

> *"İskeçe Türk Birliği 1930'lu yıllardan beri vardı ve bir sorun teşkil etmiyordu. 1980'li ve 90'lı yıllarda bu ismin kullanılmasına karşı çıktık. Ancak AİHM, bize, herkesin kendini istediği gibi tanımlama hakkına sahip olduğunu söyledi. Tekrar etmek gerekirse azınlık dini bir azınlık, Müslüman bir azınlıktır. AİHM kararı, uluslararası hukukun ötesinde, herkese istediği gibi kendini tanımlama hakkı veriyor."*[182]

Katrugalos'un sözleri seçim odaklı olsa dahi bu meselelerin açıkça dile getirilmesi oldukça önemlidir. Siyasi konjonktüre göre ve AİHM kararlarını uygulama zorunluluğu nedeniyle Batı Trakya'da bazı gelişmelerin olması sürpriz olmayabilir.

İskeçe Türk Birliği, 1927 yılında kurulan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının Yunanistan'daki en eski sivil toplum kuruluşudur. Birçok ilginç etkinlik düzenlemiştir. Yerel liglerde oynayan başarılı bir futbol takımı kurmuş, müzik etkinlikleri düzenlemiş, yeni başlayanlar için temel müzik dersleri vermiş, 60'ların sonu, 70'lerin ve 80'lerin başında gençlerle tiyatro etkinlikleri düzenlemiştir. İskeçe'deki Türklere ve çevre köylerden gelenlere hizmet etmek için temel ansiklopediler, edebiyat kitapları ile tek odalı bir kütüphane hazırlamıştır. "Türk" kelimesi kullanması nedeniyle ilgili Trakya Temyiz Mahkemesi'nin kararının onaylanmasıyla İskeçe Türk Birliği gayri resmi bir sivil toplum örgütü haline gelmiş ve faaliyetlerini yavaşlatmak zorunda kalmıştır.[183] Gümülcine Türk Gençler Birliği, 1928 yılında kurulan Batı Trakya Türk Müslüman azınlığının Yunanistan'daki en eski ikinci STK'sıdır. 1936 yılında kurulan Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği 1951'de Yunanistan ve Türkiye'nin imzaladığı Kültür Protokolü'ne göre 1960'ların ortalarında Türk eğitim akademilerinden mezun olan öğretmenlerin üye olduğu bir mesleki bir dernektir.[184]

---

[182] "Yunanistan'da ana muhalefete göre, Batı Trakya'daki azınlık mensupları kendilerini Türk olarak tanımlayabilir.", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-ana-muhalefete-gore-bati-trakyadaki-azinlik-mensuplari-kendilerini-turk-olarak-tanimlayabilir/2803703#! (02.02.2023)

[183] Evelin Verhás, *"Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi",* Avrupa Azınlık Hakları Grubu, 2019, s.7.

[184] Necmettin Hüseyin, *"Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden Tarihe Bir Not."* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, 2004, ss. 208-209.

Batı Trakya Türklerinin kurdukları STK'lar arasında Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Tahsiller Derneği de bulunmaktadır. Dernek, farklı mesleklerden bir grup idealist üniversite mezunu tarafından azınlık içinde üyelerin siyasi konumlarını ve siyasi görüşlerini ifade edebilecekleri bir platform oluşturmak amacıyla 1982 yılında kurulmuştur. Diğer STK'ların resmi adlarında Türkçe kelimesini kullanmaları ile yaşanan problemlerden sonra dernek, azınlıktaki tek resmi, tek meşru ve en güçlü STK olmuştur.[185]

Lozan'dan günümüze Batı Trakya'da kurulan Türk STK'larının genel bilgileri, faaliyetleri çalışmanın II. III. ve IV. bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Basın tarihin noteri olarak tanımlanır. Dolayısıyla azınlığa ve sivil topluma sayısız katkı sunan basın yayın kuruluşlarının önemini de vurgulanmadır. Lozan'dan günümüze azınlık basınına gözatıldığında Mehmet Hilmi'nin 'Yeni Adım'ı, Osman Nuri Fettahoğlu'nun 'Trakya'sı, İsmail Üstün'ün 'Ülkü'sü, Asım Haliloğlu'nun 'Akın'ı, Selâhaddin Galip'in 'Azınlık Postası' ve diğerleri toplum için güçlü ve önemli çalışmalar yapmışlardır. Batı Trakya'daki soydaşların milli benliklerinin ve manevi değerlerinin korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük hizmetler vermişlerdir. El dizmesi ve el basması bu gazetelerdeki yazılar dönemin gerçeklerini açıkça ortaya koymaktadır. Günümüze kadar süregelen ve mevcut basın yayın kuruluşları da azınlığa hizmet vermeye devam etmektedir. Demokrasilerin dördüncü kuvveti olarak da bilinen basın, geçmişten günümüze varlık mücadelesi veren bir diğer sosyal yapıdır. Bununla birlikte, basın ve yayın kuruluşları STK statülerinde olmadıkları için bu çalışmada ayrıntılı olarak ele alınmamışlardır.

1.11. Batı Trakya'da Sivil Toplum Kurma Prosedürü

Yunan Medeni Kanunu'nun bazı maddelerinde 4055/2012 sayı ve tarihli yasa ile yapılan değişiklikler sonrası sivil toplum kuruluşu oluşturma prosedürü de oldukça değişmiştir. Dernek kurma prosedürü Yunan Medeni kanunun 78 ile 106. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre dernek merkezinin bulunduğu yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesinde tutulan dernekler siciline kayıt ile tüzel kişilik kazanmış olur.

[185] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.* s. 213-214.

Bu kaydın yapılabilmesi için en az 20 kurucu üye tarafından imzalanmış kuruluş senedi, kurucu üyeler listesi, geçici yönetim kurulunu oluşturan kişilerin belirtildiği liste ve tüzüğün dilekçe ile birlikte Asliye Hukuk Mahkemesine (1 Mart 2013 itibari ile Sulh Hukuk Mahkemesine) sunulması gerekir.

Tüzüğün geçerli olması için;

- Derneğin amacının, isminin ve merkezinin,
- Üyelerinin kayıt, silinme, ihraç prosedürü ile hak ve yükümlülüklerinin,
- Derneğin (Gelir) kaynaklarının,
- Dava ve dava dışı temsilinin,
- Organlarının ve bu organlarının oluşma, işleyiş ve görevlerinin sona ermesi durumlarının,
- Genel Kurula davet, toplanma ve karar alma usullerinin,
- Tüzükte yapılacak değişikliklerin hangi şartlarla yapılacağının,
- Derneğin dağılması ile ilgili durumun belirtilmiş olması gerekmektedir.[186]

Kanunda belirtilen şartlar yerine getirilmiş ise Mahkeme dilekçeyi kabul eder ve tüzüğün özetinin bir yerel gazetede ve Adli Yayınlar Bülteninde yayınlanmasını emreder. Bu yayınların üzerinden 20 gün geçtikten sonra (kesinleşme süresi) dernekler siciline kayıt gerçekleşir. Tüzük Mahkeme Başkanınca tasdik edilir ve arşive konur. (1 Mart 2013 itibari ile kanununda belirtilen şartlar yerine getirilmiş ise Sulh Hukuk Hâkimi tüzüğün özetinin bir yerel gazetede ve Adli Yayınlar Bülteninde yayınlanmasını emreder. Tescil ise karardan sonra hemen gerçekleşir. Söz konusu tüzük Sulh Hukuk Hâkimince tasdik edildikten sonra Savcılığa tebliğ edilir ve Asliye Hukuk Mahkemesi arşivine konur.)[187]

[186] Yunanistan Medeni Kanunu (Αστικός Κώδικας-456/1984) https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas (03.12.2022)
[187] Avukat Ahmet Kara ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

Yunan Medeni Kanunu Vakıf kurma prosedürünü, Yunan Medeni Kanunun 108 ile 126. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre kuruluşundan, işleyişine ve sona ermesine kadar olan sürece ilişkin hükümler şöyledir:

> *Madde 108: "Vakıf senedi ile bir mülk belirli bir amaca hizmet etmek üzere tahsis edilmişse, vakıf, kuruluşunu onaylayan bir kararname ile şahsiyet kazanır."*
>
> *Madde 109: Kurucu senet, ya hayattayken kanuni senet ile veya son vasiyetname ile yapılır. Ömür boyu tapu işlemlerinin noter tasdikli belge ile yapılması zorunludur.*
>
> *Madde 110: Vakfın amacı, vakfedilecek mülk ve teşkilatı kuruluş senedinde belirtilmelidir. Vakfı onaylayan kararname, kurucunun iradesine saygı duyulması şartıyla, kuruluşu tanımlayabilir, tamamlayabilir veya değiştirebilir. İlave veya değişiklik 119 uncu madde hükmü saklı kalmak kaydıyla aynı şartlarla ve sonradan verilecek kararla yapılabilir.*
>
> *Madde 111: Kurucunun talebinden sonra mahkeme, kurucu senedin iptaline izin verebilir: 1. Kurucunun sorusu takip ettiği için; 2. İptali haklı kılan önemli nedenlerle. Kararnamenin yayımlanmasından sonra iptal başvurusu yapılamaz.*
>
> *Madde 112: Yetkili makam, re'sen kurumun onayına neden olur.*
>
> *Madde 113: Kurucu, kuruluşundan itibaren sipariş ettiği mülkü kuruma devretmekle yükümlüdür. Basit temlik ile devredilen haklar, kurucunun iradesine aykırı olmamak kaydıyla, vakıf kurulur kurulmaz kendiliğinden geçer.*
>
> *Madde 114: Kurucunun ölümünden sonra kurulan bir vakıf, vakfa vasiyet edilen mal bakımından, ölümü anında mevcut sayılır.*
>
> *Madde 115: Kurucunun alacaklıları ve kanuni hissedarları vakfın kurulmasına bağış hükümlerine göre itiraz edebilirler.*
>
> *Madde 116: Vakfın amacından yararlananların buna karşı davaları vardır. Bu kişiler, kuruluş senedinde yeterince belirlenmemişse, kurum idaresi kendi takdirine bağlı olarak bunları belirler.*
>
> *Madde 117: Kuruluş kanununda veya teşkilatında belirtilen hallerde kurum sona erer.*
>
> *Madde 118: Kurum; 1. Amacına ulaşmış veya ulaşamaz hale gelmişse, 2. Amacından sapmışsa veya amacı veya işleyişi hukuka, ahlaka veya kamu düzenine aykırı hale gelmişse, kararname ile kapatılır.*
>
> *Madde 119: Vakıf yönetiminin istemesi ve vakfın mal varlığının korunması veya amacının gerçekleştirilmesi için gerekli olması halinde, vakfın teşkilatı, kurucunun iradesi dışında dahi değiştirilebilir.*
>
> *Madde 120: Vakfın amacı gerçekleşmemişse, vakfın en muhtemel iradesine göre, yetkili makamın vereceği kararla benzeri bir amaç için vakfa vakfedilebilir.*
>
> *Madde 121: Kurucu senedin muhtevasının veya şartlarının, kamuya veya kamuya hizmet eden hükümleri bakımından değiştirilmesi yasaktır.*

Kurucunun vasiyetinin tamamen yerine getirilmemesi durumunda, istisnai olarak, özel kanunla tahsis edilmesi amaçlanan mülkün benzeri başka bir amaç için kullanılmasına izin verilir.

Madde 122: Amacı belirli bir kamu veya kamu amacına hizmet etmek için bağış toplama, kutlama veya benzeri yollarla para veya başka nesneler toplamak olan en az beş üyeden oluşan komiteler (bağış toplama komiteleri), kararname ile kişilik kazanırlar.

Madde 123: Kararname, komisyonun teşkilatını ve üyelerini içerir ve komisyonun çalışmalarını, yerini ve çalışmalarını tamamlama süresini tanımlar. Bu süre uzatılabilir.

Madde 124: Göreve atandığı sürenin bitmesi veya görevinin bitmesi ile komitenin görevi sona erer.

Madde 125: Kurul; 1. Kendisini feshetmeye karar verirse, 2. Görevinden saparsa, 3. Görevini yerine getirmesi imkânsız hale gelirse veya görevden ayrıldığına kesin olarak karar verilirse, 4. Amaç yasa dışı, ahlak dışı veya kamu düzenine aykırı hale geldiyse

Madde 126: Kurul tarafından toplanan malın belirli bir kalıcı amaç için kullanılacağını kuruluş temin ederse, bunun devamı için bir vakıf kurulur ve vakıf hükümleri uygulanır.[188]

Batı Trakya'da Türkler tarafından kurulmuş olan derneklerinin tüzükleri incelendiğinde genelde yönetim kurullarının yedi (7), denetim kurullarının ise üç (3) üyeden oluştuğu görülmüştür. Gönüllülük esasına uygun olarak idare edilen derneklerde günümüz şartlarına uygun şekilde hareket edebilmek adına yönetim kurulu üye sayısının yedi (7)'den fazla olmalıdır. Yapılacak görev dağılımlarının ardından sorumluluklar daha fazla kişi tarafından paylaşılacağı için, yönetim kurulu üyeleri daha verimli olabilir ve üstlendikleri sorumlulukları daha kısa sürede ve daha olumlu bir şekilde sonuçlandırabilir. Yönetim kurullarının daha verimli çalışabilmesi için yapılan görev dağılımı sonucunda üyelerin üstlendikleri görevlerde inisiyatif kullanma serbestisi olmalıdır. Bu sayede, herhangi bir adım atılması gerektiğinde zaman kazanılmış olacaktır.

Denetim kurullarının işleyişi ise genellikle derneklerin denetim kurulunu oluşturan üyelerin sadece olağan genel kurul öncesi denetim yaptıkları görülmektedir. Oysa bu kurullarda görev alacak kişiler yapacakları denetimlerle yönetim kurulunun

---

[188] Yunan Medeni Kanunu (Αστικός Κώδικας), https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas (17.12.2022)

daha iyi ve doğru çalışmasını sağlayabilirler. Denetim kurulu üyeleri yapacakları denetimler sonucunda tespit ettikleri olası eksiklikler konusunda yönetimin daha doğru hareket etmesini sağlamak için gerekli uyarıları yapmalıdırlar. Gerekli gördükleri takdirde denetim kurulu üyeleri dernek yönetiminin hatalı veya tüzüğe aykırı davranışlarını genel kurulun bilgisine sunmalıdırlar.[189]

[189] Avukat Ahmet Kara ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

II. BÖLÜM

2. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ÜST KURULUŞLARI

Batı Trakya azınlığının örgütlenmeleri genel olarak iki ayrı başlık altında incelenebilir. Birincisi uluslararası metinlerde hüküm altına alınan geleneksel yönetsel örgütlenme biçimleri olan Cemaat İdare Heyetleri ve Müftülük Kurumları[190]'dır.

Cemaat İdare Heyetleri ve Müftülük Kurumları, önceleri Osmanlı Devletinin yeni fethettikleri bölgeleri yönetebilmek amacıyla oluşturduğu bu kurumlar daha sonra farklı ülkelerin egemenliğine geçen ve azınlığa düşen bu topraklardaki cemaatin örgütleyici unsurları olmuştur. Cemaat Örgütlerinin Mithat Paşa tarafından Tuna Valiliği döneminde (1864-68 yılları arasında) oluşturulduğuna ilişkin genel bir kanı vardır.[191] Adıyeke, Cemaat-ı İslamiyeler'i *"XIX. yüzyıl başından itibaren Osmanlı Devleti'nin Batı Trakya, Rumeli ve Adalar'da etkisinin zayıflaması sonucunda buradaki Türklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşantılarını dinsel yaşamlarıyla bütünleştirerek oluşturdukları örgütler"*[192] olarak tanımlamıştır. Yunanistan, egemenliği altındaki Batı Trakya Türklerinin Cemaat Reisliğine kendi seçtiği kişileri atayarak ele geçirmekle birlikte bu yapının azınlık üzerindeki özerk yetkilerini mevzuat değişiklikleriyle sınırlandırmıştır. Kasım 1980'de yürürlüğe giren 1091/1980 sayılı *"Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığın Vakıfları ve Onların Mal Varlığının Yönetilmesi ve İşletilmesi"* başlıklı kanun ile Türk vakıfların özerk yapısı normal bir cemiyete dönüşmüştür.[193] Bu dönemde Türkiye'den firar eden ve 150'likler olarak adlandırılan kaçakların Yunan idaresi tarafından azınlığın kurumlarına yönetici olarak tayin edildikleri görülmektedir.[194] Cemaat Reisliğine atanan kişiler de azınlığa hizmet etmekten ziyade idarenin güdümünde hareket etmişlerdir.

---

[190] Basın Oran, *a.g.e.*, s. 155.
[191] Ayşe Nükhet Adıyeke, *Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: "Cemaat-ı İslamiyeler 1913-1918*, Ankara 2001, s. 24.
[192] Ayşe Nükhet Adıyeke, *a.g.e.* s. 24.
[193] Halit Eren, *a.g.e.*, s. 80.
[194] Bu üyelerin 1967-74 cunta döneminden önce çok defa Yunan idaresi tarafından atandığı görülmüştür.

Yeni adım gazetesinin 12 Aralık 1928 tarihli ve 87 sayılı nüshasında "Hükümete Verilen Muhtıra" ile ilgili olarak Mehmet Hilmi şunları söylemiştir.

> *"Türklerin vaziyetlerine dair olan mahut muhtıranızın serapa yalan üzerine müessses olduğunu iddia ediyoruz. Batı Trakya Türklerinin rahatları gazetelerde methedilecek dereceyi hiçbir vakit bulmamıştır. Ve bulacağından da emin değilim."*
>
> *...Biz biliyorduk ki Türkiye'den firar eden bu adamların Batı Trakya Türkleri arasındaki vazifeleri ya hafiyelik yahutta bunlardan daha ileriye geçmeyen diğer sanatlardır."*
>
> *...Cemaat heyetinin, Hamdi Efendinin adamları Şevki babalakinin arkadaşları olduklarını bildiğimiz için onlardan başka bir şey ümit etmezdik. Fakat kendilerine soruyoruz? Riyasette bulunan Serezli Mehmet Efendi, Kireççirli Hacı Rahim Efendi, Sünne Mahalleli Hacı Ahmet Efendi, Samakoflu Halil Efendiden ibaret olan siz Cemaat Heyeti böyle bir kâğıdın altına milletin aleyhine olarak imzanızı nasıl ve niçin koydunuz? Açıkça söyleyiniz, fikirlerinizi millet de anlasın. Zira gizli manayı anlamak istiyor? (cevap bekliyoruz)*[195]

Mehmet Hilmi yukarıdaki makalesinde, Yunan hükümetine Batı Trakya Türklerinin rahat bir hayat sürdüklerini belirten muhtırayı sunan dönemin Cemaat Heyeti üyelerini basın üzerinden yalanlamıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere daha o yıllarda bile Cemaat Heyeti üyeleri Yunan etkisi ya da baskısı altındadır. Nitekim Yunan idaresinin atadığı kişiler Türk devrimleri sahiplenen STK'ların kapatılmaları amacıyla emniyete ve jandarmaya şikâyette bulundukları da görülmüştür. Cemaat Reisi Hamdi Hüseyin Fehmi tarafından 27 Aralık 1937 tarihinde emniyete yazılan bir şikâyet dilekçesinde şu ifadeler yer almıştır:

> *YUNAN KRALLIĞI, TRAKYA GENEL VALİLİĞİ,*
> *İSKEÇE CEMAATİ İSLAMİYESİ,*
> *Emniyet Şubesi Müdürü Efendiye.*
>
> *Malum olan aşağıdaki hususları size bildirmekle kesbi şeref eyleriz. Bilindiği gibi şehrimizde görünürde ki gayesi Türk gençliğini terbiye etmek olan "Türk Birliği" kulübü faaliyette bulunmaktadır. Bu kulüp daima atletik karşılaşmalar ve tiyatro gösterileri tertip etmektedir. Bunlardan toplanan hasılatın nereye harcandığı bilinmemektedir. Çünkü şimdiye kadar amme menfaati gayesi ile beş para tahsis edilmiş değildir.*
>
> *Yunanistan'a karşı dostane duygular beslemeyen kimseler tarafından idare edilen bu kulüp daima meseleler çıkartmakta ve fikrimizce Müslüman çocukların ruhuna sinesinde yaşadıkları Yunanistan aleyhine ustalıklı bir surette düşmanlık ve infial tahrik etmek ve saçmaktadırlar.*

[195] Tarihten Bir Yaprak, *Batı Trakya Dergisi*, 15 Ocak 1981, Sayı: 165, ss. 22-23.

Böylelikle Türk okullarında emrimizle mecburen vatan olarak Yunanistan'a karşı sevgi talim ve tedris edilirken Türk Birliğinde bunun aksi öğretilmekte, yapılmaktadır. Bu sebeple son zamanlarda talebelerimizin bu kulübe gitmesi tarafımızdan men edilmiştir. Bundan korku ve dehşete düşen bu kulüp idarecileri şiddet vasıtaları da kullanarak talebelerimizi sürüklemeye çabalamakta ve bundan dolayı bazı talebelerin bu münasebetle büyüklerine karşı itaatsizlikleri müşahede olunmaktadır. Bu husus hakkında mahalli jandarma komutanlığına da ihbarda bulunduk. Müslümanların işlerini halletmeye ve onları sevk etmeye yegâne muktedir ve yetkili mercii devlet tarafından himaye edilen ve onun murakabesi altında bulunan Cemaati İslamiye'dir. Gayesi Müslümanların Yunan idaresine karşı aksülamel ve düşmanlık hâsıl etmek olan diğer bir kulübün mevcudiyetine hiçbir lüzum ve sebep yoktur. Müslüman cemaatini idare edenler Yunan Türk dostluğunun sadık ve hararetli taraftarları ve Yunan idaresinden son derece memnun oldukları için her vasıtaya başvurarak Elen ve Müslüman unsurlar arasındaki hakiki kardeşlik sevgisi doğurmaya gayret etmektedirler. Hâlbuki aksine olarak Yunan idaresine karşı düşmanca duygular besleyenlerin hepsi Türk Birliği'nde toplanmışlardır. Bunların maksatları iki unsur arasında itimatsızlık ve düşmanlık yaratmak ve Cemaati İslamiye'lerin gayretlerine engel olmaktır. Ahlaki olmayan her vasıtaya başvurmak suretiyle Müslüman unsuru haksızlığa maruz göstermeye gayret etmekte ve iki devlet arasında itimatsızlık bulutları hâsıl etmeye çalışmaktadırlar. Bu yukarıda yazdıklarımızı çok defa emniyetinize ihbar ve izah etmiş olduğumuzdan nazarı itibari alınmışlarsa da gene de bu kulübün zararlı ve lüzumsuz gösterilerek dağıtılması için gayret sarf etmenizi rica ederiz. Hesabatı da tetkit edilirse değerlerine ilaveten çok şeylerin meydana çıkacağından da emininiz.

Cemaat Reisi Hamdi Hüseyin Fehmi (İskeçe, 27 Aralık 1937)[196]

Yukarıdaki dilekçeden de anlaşıldığı gibi cemaat heyetinin azınlığa hizmet eden bir kuruluş olmaktan çıktığı, tamamen idarenin güdümünde hareket ettiği görülmektedir.[197] Dolayısıyla geleneksel yönetsel örgütlenme biçimlerinden olan Cemaat İdare Heyetleri çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

İkincisi ise "çağdaş toplumsal örgütlenme" olarak bilinen dernekler, birlikler, meslek örgütleri gibi oluşumlardır.[198] Bu çalışmada 1923 yılı itibarıyla faaliyet gösteren "çağdaş örgütlenmeler" ele alınmıştır. Müftülükler (S)[199] geleneksel yönetsel yapıda olsalar da günümüz şartlarında dini ve sosyal alanlarda azınlığa yön veren, hak

[196] "Türk Gençleri Dikkatle Okuyunuz!", *Akın,* Yıl:7, Sayı:276, 31 Mayıs 1963.
[197] Baskın Oran, Mart 1984'te saha araştırmaları sırasında atanmış Cemaat Heyetlerinden azınlık için çalışmadıklarına ve azınlığın yanında olmadıklarına ilişkin bazı şikâyetler almıştır. Bu üyelerle görüştüğünde ise *"kendilerinin de bu işten bıktıkları ve seçimle devretmek istediklerini"* iletmişlerdir. Baskın Oran, *a.g.e.*, ss. 156-159.
[198] Baskın Oran, *a.g.e.*, ss. 155-182.
[199] (S) Seçilmiş Müftü/Müftülükler kastedilmektedir.

arama mücadelesinde destek olan kuruluşlardandır. Diğer yandan azınlığın tek siyasi partisi ve hak arama mücadelesinin siyasi aktörü olan Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'ne de müftülüklerle birlikte bu bölümde yer verilmiştir. Batı Trakya'daki özel durumdan dolayı dünyanın farklı yerlerinde sivil toplum kuruluşu olarak görülmeyen siyasi parti ya da müftülükler bölgede üstlendikleri misyon gereği girift bir yapıdadırlar. Diğer bir ifadeyle ortak sorunlar ve ortak mücadeleler nedeniyle bu kurum ve kuruluşların faaliyetlerini keskin hatlarla ayırmak da mümkün olamamaktadır.

2.1. Çatı Kuruluşlar

Tarihsel süreç içerisinde yaşanılan sorunlar azınlığı örgütlenmeye zorlamıştır. Gerek geleneksel gerekse çağdaş örgütler sorunları çözmede yetersiz kalınca bir üst yapı ya da bir üst kuruluş ihtiyacı doğmuştur. Özellikle 1967 cunta dönemiyle birlikte azınlık üzerindeki yoğun baskılar, antidemokratik uygulamalar toplumu arayış içine sokmuştur. Bu dönemde Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu, yakın geçmişte ise Batı Trakya Türk Kadınları Platformu ortaya çıkmıştır.

2.1.1. Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu[200]

Yunanistan'ın kara yılları olarak bilinen 1967-74 Albaylar Cuntası[201] ile anayasa askıya alınarak ülkedeki tüm demokratik kurumlar feshedilmiştir. Türk azınlığın özerklik ve yurttaşlık hakları da bu yönetim tarafından ellerinden alınmıştır. Yedi yıl süren darbe yönetimi altında tüm yurttaşlar sayısız zorluklarla karşılaşmışlardır. Yunanistan'daki iç meseleler ve Kıbrıs'ta yaşanan siyasi gelişmeler bu idarenin sonunu hazırlamıştır. 1974 yılında askeri diktatörlüğün yıkılmasıyla Konstandinos Karamanlis Fransa'daki sürgünden geri dönerek yönetimi ele almıştır. Metapolitevsi olarak bilinen bu siyasi dönüşüm demokratik hakların iadesini sağlamış, Batı Trakya Türkleri de yitirdikleri hakları geri almak için mücadele etmişlerdir.

---

[200] Συμβουλευτική Επιτροπή Τουρκικής Μειονότητας Δυτικής Θράκης, Symvouleftikí Epitropí Tourkikís Meionótitas Dytikís Thrákis.

[201] Geniş bilgi için bkz. Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 37, Aralık 2016, ss. 518-539.

Ancak çeşitli bahanelerle bu haklar uzun yıllar geri alınamamıştır. 1980'li yıllarında başında ise İnhanlı arazi uyuşmazlığı ile azınlığın toprakları ellerinden alınmaya çalışılmıştır.[202] Toplum bu haksız uygulama ve yaptırımlara karşı bazen sözlü olarak, bazen de o dönemin yöneticilerine hitaben yazılan ve imzalanan belgelerle bazı tepkiler vermiştir. Bu gelişmeler toplumda örgütlenme ihtiyacı doğurmuş ve başta müftüler[203] olmak üzere dönemin azınlık milletvekilleri, derneklerin ve birliklerin başkanları ile kanaat önderleri olarak da tanımlanabilen azınlığın önde gelen kişilerinden oluşan bir üst kurul fiilen ortaya çıkmıştır.[204] Bu kurula "Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu" ismi verildi. Esasen bu kurulun ortaya çıkma amacı azınlığın geleneksel ve çağdaş örgütlenme biçimlerinin sorunların çözümünde yetersiz kalmalarıyla birlikte her kafadan ayrı ses çıkmaması, faaliyet ve çalışmaların tek bir lider ya da örgütün fikir birliğinde yürütülmesine olanak sağlaması olarak düşünülebilir.[205]

Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu'na katılımlar 1990'lı yıllarda toplumun daha fazla kesiminin temsil edilmesi amacıyla artarak genişlemiştir.[206] Yüksek Kurul, kuruluşundan günümüze seçilmiş İskeçe ve Gümülcine müftüler eş başkanlığında toplanmaktadır.[207]

---

[202] Özer, Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, Gümülcine: BAKEŞ Yayınları. ss. 22, 92-93.

[203] Halit Eren, Azınlık Danışma Kurulu'nun oluşmasını Yunan idaresinin yürürlüğe koyduğu 1091/1980 sayılı *"Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığın Vakıfları ve Onların Mal Varlığının Yönetilmesi ve İşletilmesi"* isimli kanuna karşı geliştirilen yeni mücadele sistemine dayandırmaktadır. Ayrıca ADK'nın dönemin Gümülcine Müftüsü merhum Hüseyin Mustafa başkanlığında kurulduğunu belirtmektedir. Halit Eren, *a.g.e.*, s.84.

[204] Fehim Kelahmet, *a.g.e.*, s. 19.; Azınlık Yüksek Kurulu, 29 Ocak 1988 tarihinde İskeçe Müftülüğünde Müftü Mustafa Hilmi başkanlığında yapılan toplantıda Türk sözcüğü taşıyan birliklerin Yunan Yargıtay'ınca kapatılmasını protesto amacıyla bir takım kararlar aldı. Bu kararlardan biri azınlık çapında bir yürüyüşün yapılmasıydı. Bu yürüyüş tarihe 29 Ocak 1988 olayları olarak geçmiştir. Burada belirtildiği gibi azınlık ilk olarak müftülerin liderliğinde toplanmıştır. Bkz. 29 Ocak Olayları, *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, 1 Şubat 2001, Yıl:2, Sayı: 54, S: 5.

[205] Baskın Oran, *a.g.e.*, 180-182.

[206] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Tüzüğü, Madde: 6.

[207] Fehim Kelahmet, *a.g.e.*, s. 19-363; Sonradan onaylanan tüzüğün 7. maddesinde *"seçilmiş Müftülerin eş başkanlığında toplanır"* ifadesi hükme bağlanmıştır. Danışma Kurulu'nun son yıllarda İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete'nin sağlık durumu nedeniyle yalnızca Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif başkanlığında toplandığı görülmektedir. İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete, yakalandığı amansız hastalık neticesinde 14.07.2022 tarihinde vefat etmiştir.

Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu'nun aldığı kararları uygulamak ve takip etmek amacıyla bir "Yürütme Komitesi" oluşturulmuştur. Daha sık ve acil toplantılar düzenleyebilmek amacıyla oluşturulan bu kurula derneklerin ve birliklerin başkanları ile azınlık milletvekilleri katılmıştır. Yürütme Komitesine Mehmet Emin Ağa, Hasan Hatipoğlu, Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu, Ahmet Faikoğlu başkanlık yapmıştır. Yürütme Komitesinin son toplantısı Haziran 1994 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra Yürütme Komitesi, "Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu" olarak değiştirilmiştir.[208]

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu isim değişikliğine rağmen 1997 yılına kadar aynı görev ve sorumluluklarla "Yürütme Kurulu" statüsünü korumuştur. Ancak, çağın getirdiği değişiklikler ve örgütlerin özellikleri nedeniyle sorumluluk, yetki ve yönetim şekliyle farklı bir statüye evrilmiştir. Bu dönemde tüzük onaylanmış ve son şeklini almıştır.[209]

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulunun amaçları Tüzüğünün 2. Maddesinde şöyle sayılmıştır:

> *"Batı Trakya Türk Azınlığı siyasi ve dini liderlerinin, kuruluş ve yerel yöneticileri temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan Danışma Kurulu, Batı Trakya Türk Azınlığının haklarını ve çıkarlarını savunmak, Lozan, ikili antlaşmalar, AGİK ve diğer insan hakları sözleşmelerinden kaynaklanan hak ve hukuk mücadelesini birlik ve beraberlik içinde örgütlemek amacıyla kurulmuş en yüksek kurumdur."*[210]

Tüzüğün 3. maddesi ise Danışma Kurulunu oluşturan kişi, kurum ya da sivil toplum kuruluşu temsilcilerini açıkça tarif etmiştir:

1- İskeçe Seçilmiş Müftüsü

2- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü

3- Milletvekilleri

4- Eski Milletvekilleri

5- Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı

---

[208] Fehim Kelahmet, *a.g.e.*, s. 19.

[209] Tüzük, Yüksek Kurul tarafından onaylanmıştır. Azınlığın en üst kuruluşu olan Yüksek Kurul/Yürütme Komitesi/Danışma Kurulu Yunanistan tarafından resmen tanınan bir oluşum değildir. Buna karşın Yunan makamlarının yakın takibi ve ilgisi azalmadan devam etmektedir.

[210] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Tüzüğü 2. Madde.

6- Gümülcine Türk Gençler Birliği Başkanı

7- İskeçe Türk Birliği Başkanı

8- Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Temsilcisi

9- Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Başkanı

10- Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti Başkanı

11- Rodop Evros İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Derneği Başkanı

12- İskeçe İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Derneği Başkanı

13- Vaaz ve İrşad Heyeti Başkanı

14- Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Başkanı

15- Yerel Yönetici Temsilcileri: İskeçe (1) ve Gümülcine (1), Nahiye Müdürleri Temsilcileri: İskeçe (1) ve Gümülcine (1), İl Meclis Üyeleri Temsilcileri: İskeçe (1) ve Gümülcine (1), Belediye Meclis Üyeleri Temsilcileri.[211]

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu tüzüğün 4. maddesine göre her yıl yapılan seçimle başkan, iki asbaşkan ve sekreterini seçer. 1997 yılından itibaren her yıl seçimle göreve getirilen Danışma Kurulu Başkanları şöyledir:

1- Avukat Adem Bekiroğlu (1997)

2- Rodop Milletvekili Galip Sabahaddin Galip (1998)

3- İskeçe Milletvekili Birol Akifoğlu (1999)

4- Rodop Milletvekili Galip Sabahaddin Galip (2000)

5- Rodop Milletvekili Ahmet Mehmet (2001)

6- Rodop Milletvekili Galip Sabahaddin Galip (2002)

7- Rodop Milletvekili Galip Sabahaddin Galip (2003)

8- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2004)

9- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2005)

10- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2006)

11- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2007)

12- İskeçe Milletvekili Çetin Mandacı (2008)

13- İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete (2009)

14- İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete (2010)

15- Rodop Milletvekili Ahmet Hacıosman (2011)

16- Yassıköy Belediye Başkanı İsmet Kadı (2012)

17- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2013)

18- İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete (2014)

---

[211] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Tüzüğü 3. Madde.

19- İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete (2015)

20- İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete (2016)

21- Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif (2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023-Halen görevde)[212]

5. madde ile Danışma Kurulunun çalışma düzeni açıklanmıştır. "Kurul her ayın ilk haftasında rutin olarak toplanır. Toplanma öncesinde üyeler gündem hakkında bilgilendirilir. Başkan acil durumlarda kurulu olağan üstü toplantıya çağırabilir."

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu günümüzde azınlığın en yüksek karar alma organıdır. Azınlığı doğrudan ilgilendiren ve azınlıkla ilgili tüm konularda karar almakla birlikte azınlığın "Türk" etnik kimliğine de sıklıkla vurgu yaptığı almış olduğu kararlarda açıkça görülmektedir.[213]

2012-2013 yılları arasında danışma kurulunun başkanlık görevini yürüten İsmet Kadı'nın Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu üzerine düşünceleri şöyledir:

> *Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu kurulduğu tarihten günümüze kadarki süreçte, Batı Trakya Türklerinin uluslararası antlaşmalardan elde ettiği azınlık haklarının gasp edilmesine karşı verilmiş mücadelenin önderliğini yapmış, çok değerli bir kurum olarak tarihteki yerini almıştır. 10 yıl üye, 2 yıl Başkan yardımcısı,1 yıl Başkan konumunda, görev yapma şerefine nail olduğum Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu, son yıllarda her ne kadar sadece kınama kararları çıkartıyor şeklinde eleştirilse de, halen Batı Trakya Türk Azınlığının hak arama mücadelesinde, öncü rolünü korumaktadır. Bundan dolayı, Yunan makamlarının yakın takibi ve ilgisi azalmadan devam etmektedir.*[214]

11 dönem danışma kurulu başkanlığını üstlenmiş ve halen bu görevi yürüten Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'in Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu'nun kuruluşu ve gelişimi üzerine ifadeleri şöyledir:

> *Batı Trakya danışma kurulu daha 1970, 1980 yıllarında yaka tarlaları dediğimiz veya Gümülcine Üniversitesi dediğimiz azınlık insanına ait 3000 dönüm arazinin ekseriyeti % 90 azınlık insanına ait olan arazilerin kamulaştırması esnasında kurulan bir kuruluştur. Bunun da kuruluş sebebi şu: O yıllarda bunun mücadelesini yaparken bu tarlaların alınmamasını veya o üç tane köyün Eşekçili, Gebecili, Ayazma köylerinin tarlalarının can damarlarının alındığı bir yerde başka yerden başka taraflardan alınmasını,*

[212] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanlarının görev yaptıkları yıllar azınlık basını taranarak tespit edilmiştir.
[213] Ek-6 ve Ek-7 BTADK Karar Örneği.
[214] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Eski Başkanı İsmet Kadı ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.04.2022.

yani köylünün önerdiği yine kendi malları tarlaları vardı. Bugünkü alınan yerlerin dışında, buralarda o dönemde yani 80 yılından bahsediyorum. 40 yıl önce de verimli, tütüne elverişli topraklar, kiraz bahçelerinin olduğu yerlerdi. Bunun mücadelesi yaparken bizim Yunan meclisinde de milletvekillerimiz vardı. Halkın, milletvekillerinin bu işi çözemediğini düşünerek o yaka bölgesi dediğimiz üniversite sahasında bugün alınan toprakların ileri gelenleri, hatta belediye başkanları, müftünün etrafında mücadele vermeyi düşündüler ve bu işi daha çok müftünün Gümülcine müftüsünün etrafında şekillendirdiler. O gün, o mücadeleyi yaparken var olan imkânlarla Gümülcine Müftüsü, Gümülcine'nin ileri gelenlerini işte o günün şartlarında çok az sayıda mahdut sayıda olan Gümülcine'de ve Batı Trakya'da yeni yeni mezun olmuş avukatlar, doktorlar, mühendisler ve eski aksakallı dediğimiz insanlar, eski sabık milletvekillerinden oluşan bir grup oluşturdu. Ben de henüz mezun olmuş ve Batı Trakya'ya yeni gelmiştim. Müftülüğün başkanlığındaki bu oluşumun adı Yüksek Kurul, karar verme kurulu manasında Azınlık Yüksek Kurulu olarak belirlendi. Tabi o yıllar, çok zor yıllardı. Daha sonraki yıllarda yani 85'ten sonraki yıllarda da Dr. Sadık Ahmet'in ortaya çıktığı zaman o dönemde mücadele devam ederken, Dr. Sadık Ahmet'in mücadele etmek için bu işin öncülüğünü alma arzusu vardı. Dr. Sadık Ahmet de o yıllarda yani 88-89 yılında milletvekili oldu. Milletvekili olduğu dönemde ben bu kurulun başkanı olacağım milletvekili olarak dedi. Dedi ama müftümüz de 80-90 arasında 1985 yılında vefat etti. Yani bir yerden sonra o Yüksek Kurul'un Başkanı da aramızdan ayrılmış oldu. Öldü yani. Dolayısıyla Dr. Sadık Ahmet'in Başkan ben olacağım dediği dönemde azınlık olmasını istedi, ama bu oluşumun adını değiştirelim. Danışma kurulu olsun denildi. Yani milletvekilinin danıştığı kurul olsun şeklinde ismi değiştirildi. Yüksek kuruldan, danışma kuruluna, milletvekillerinin milletvekillerine danışmanlık veren kurum şeklinde oldu. Daha sonraki Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra seçilen Galip Galip, biraz da Ahmet Mehmet (Mucura) da danışma kurulu başkanlığı yaptı.[215]

İbrahim Şerif' 2004 yılında dönemin azınlık milletvekili İlhan Ahmet'in Danışma Kurulunda bazı değişiklikler istediğini belirterek şunları ifade etmiştir:

2004 yılına geldiğimiz zaman bugünkü hali hazırda milletvekili olan İlhan Ahmet milletvekili olarak seçildi ve İlhan Ahmet şöyle bir şey söyledi, dedi ki: Ben danışma kurulu başkanının siyasi olmasını istemiyorum. Onun için danışma kurulu başkanlığını istemiyorum dedi. İlk kurucuları müftüler olduğu için bu görevin müftülere dönmesi gerekir denildi. Böylece 2004 yılında danışma kurulu başkanlığını benim uhdeme verildi ve İlhan Ahmet'in milletvekili olduğu dört yıl boyunca danışma kurulunun başkanlığını yaptım. Tabii yıllar geçince benden sonra İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın olması lazımdı 2006 yılında o da vefat etti. Yani benim ikinci senemde danışma kurulu başkanı vefat etti. Ben dört yıl görev yaptıktan sonra müftünün vefatından sonra da iki yıl devam ettim. Ahmet Mete'yi yeni İskeçe Müftüsü seçmiştik. Ahmet Mete henüz daha acemiydi. Yapamayabilir, öğrensin gibi düşünüldüğünden bu görev dört yıl daha benim üzerimde kaldı. Yani İskeçe Müftüsünün vefatından sonra da iki yıl daha devam ettim. 5. yılda Ahmet Mete üç yıllık müftü olmuştu. Tarihleri böyle izah ediyorum neden

[215] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

olduğunu anlatmak için. Onu, başkan seçtik. Ondan sonra da bayağı uzunca bir yıl, yani neredeyse 2016-2017 yılına kadar bir yıl o, bir yıl ben devam ettik. Fakat 2017 yılında bu Feto olayları oluştuktan sonra bunun Batı Trakya'ya da yansımaları oldu. O yansımalardan sonra aramızda geçen ufak tefek şeylerden dolayı Danışma Kurulu başkanı yine ben oldum. Ondan sonra da yine Azınlık Danışma Kurulu üyeleri arkadaşlar dediler ki sen devam edeceksin. Altı yıldır da yine devam ediyorum Danışma Kurulu Başkanlığına. Şimdi 29 Ocak'ta yani yılbaşından sonra tekrar bizim seçim yapmamız lazım. Böyle gerekiyor, fakat yine üstümde kalacak gibi görünüyor. Çünkü arkadaşların söylediği İskeçe Müftümüzü şimdi yeni seçtik, çok daha acemi. Daha bir sene dur, gelsin tecrübe etsin. Ondan sonra bırakırsın. Ben de devretmek istiyorum bu görevi kendisine. Çünkü altı yıl doluyor, devamlı devamlı. Önümüzdeki zaman içinde gelişmeleri göreceğiz. Yani 80 yılından itibaren danışma kurulunun gelişmesi bu şekilde oldu.[216]

İbrahim Şerif'in, Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu'nun günümüzdeki durumu ve kurulun fonksiyonu üzerine görüşleri şöyledir:

Son zamanlarda ise bizim açımızdan yani yanlış olanı ya da kötü olan şu oldu: Geçmişteki milletvekillerimiz bu oluşumun başkanı olmayı arzu ederken, bugünkü milletvekillerimiz başkanlığı kabul etmedikleri için bu görev tekrar ilk yıllardaki yetişmiş insan olmadığı dönemdeki gibi veya müftülüğün uhdesi altında olduğu duruma döndü. Danışma kurulunun ne gibi bir fonksiyonu var? Keşke milletvekilleri de burada olsa keşke milletvekilleri başkan olsa. Çünkü Yunanistan meclisine giden insanların seçilmiş insanların olması bu işin içinde çok çok daha uygun olur. Bu kurul, bir üst akıl ve bugün de azınlık bu kurulun birçok konularda alacağı kararları bekliyor. Şimdi yeni bir döneme geçtik. Yani 2022 yılı itibariyle milletvekilleri yani Gümülcine'deki bir milletvekiliyle biraz fikir çatışmasına girdik. Bu nedenle danışma kurulu bir toplantıda karar alarak, bir milletvekilini temel kırmızı çizgilerimizi çiğnediğinden danışma kurulundan ihraç etti. Yani yönetim, üyeler ihraç etti. Toplantılara şimdi davet edilmiyorlar. Bizim kırmızı çizgilerimizi çiğnedikleri için, şimdi önümüzde tabii Türkiye'de olduğu gibi Yunanistan'da seçim var. Bu arkadaşlar tekrar seçilecekler mi seçilemeyecekler mi onları da göreceğiz. Tabi seçilirse başka bir yön alacak, seçilemezlerse başka bir yön alacak. Şu anda baktığımız kadarıyla hepimiz bir arada olsak daha güçlü olacağız. Bu gücümüzün ne olduğunu önümüzdeki zamanda daha iyi test edeceğiz. Azınlık danışma kurulunun aldığı kararları şu anda azınlık dinliyor. Hatta azınlık mensubu belediye başkanları, azınlık sivil toplum kuruluşları yapacakları birçok faaliyette, çıkaracakları duyurularda danışma kuruluna danışarak hareket ediyorlar. Evvela bu konuda danışma kurulunun söz söylemesini ve kendilerinin de danışma kurulunun alacağı kararlar doğrultusunda hareket edeceklerini, duyurularını yapacakları işlevi, fiilleri ona göre yapacaklarını ifade ediyorlar. Bugüne kadar böyle devam etti ama dediğim gibi seçimden sonra nasıl bir şekil alacak? Azınlık politikası, Yunanistan politikası, Türkiye

[216] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

politikası, Türkiye'de neler olacak? Bunlar da önemli mihenk taşları olacak bizim için.[217]

Danışma kurulu genel sekreterliğini ve Gümülcine Seçilmiş Müftü Yardımcılığını yürüten Fehim Ahmet şunları söyledi:

Batı Trakya Türk Azınlığının örgütlenmesinde en üstte yer alan önemli bir kurumudur. Yüksek Kurul, Yürütme Komitesi ve Danışma Kurulu. Bu aşamalardan geçerek ve toplumsal mücadelede ihtiyaca binaen oluşturulmuş kurumdur. Batı Trakya Türk Azınlığının siyasî, dînî, eğitim gibi toplumun tüm katmanlarının, sivil toplum kuruluşlarının temsil edildiği Danışma Kurulu; azınlık haklarının savunulmasında, toplumsal konularda düşünce belirtilmesinde, mücadele yöntemleri belirlenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Benim de ilk Genel Sekreter olarak seçildiğim ve 1997 yılında yeni bir tüzükle yapısal süreci başlayan Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu, bugün de Batı Trakya Türk Azınlığının haklı mücadelesindeki rolünü devam ettirmektedir.[218]

İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mustafa Trampa'nın Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu üzerine düşünceleri şu şekildedir:

Danışma kurulu bizim, Batı Trakya Türk toplumunun en üst, yüce organıdır. Her kurumun başındaki kişiler oranın üyesidir. Ben de müftü seçildikten sonra geçen gün yapılan bir toplantıya katıldım. Danışma Kurulu Başkanımız şu anda Gümülcine Müftümüz İbrahim Şerif'tir. Azınlığın zaten yapısı belli o kurumun, kuruluşun. Azınlığın farklı farklı muhtelif sorunları ne varsa orada tek tek görüşülüyor, karara bağlanıyor. Açıklama yapılması gerekiyorsa açıklama yapılıyor, açıklama değil de müdahale edilmesi gereken durumlar varsa müdahale ediliyor. İşte Meriç'ten Karasuya kadar bütün kurum ve kuruluşların başındaki siyasilerin de belediye başkalarının içinde olduğu bir yapıdır Azınlık Danışma Kurulu. Burada azınlığı ilgilendiren temel meseleler noktasında en son karar veren kurumdur. İleride büyüklerimiz uygun gördüğü takdirde Azınlık Danışma Kurulu Başkanlığını da yaparım. Nasıl ki Danışma Kurulu beni İskeçe Müftülüğüne aday gösterdiyse, danışma kurulu başkanlığı görevi de verilirse seve seve icra ederim.[219]

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu günümüzde azınlığın en yüksek karar alma organıdır. Bu kurulun yayınladığı bildirilerde azınlığı doğrudan ilgilendiren ve azınlıkla ilgili tüm konularda kararlar alınmakla birlikte azınlığın "Türk" etnik kimliğine de sıklıkla vurgu yapılmıştır. Kurul, Yunanistan'da yaşanan ulusal problemlere de kayıtsız kalmamış, fikirler beyan etmiştir. Ayrıca dünyanın çeşitli ülke

[217] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

[218] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Genel Sekreteri ve Gümülcine Müftü Yardımcısı Fehim Ahmet ile mülakat (internet ve telefon aracılığıyla), 13.07.2022.

[219] İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

ya da bölgelerinde yaşanan afet, deprem, sel vb. olaylar için yardım kampanyaları düzenlenerek, söz konusu yerlere maddi yardımlarda bulunulmuştur.[220]

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu bir beyin takımı ya da yol gösteren bir kurumdur. Diğer dernekler gibi eğitim, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunmamaktadır. Azınlığın toplumsal sorunlarının çözüm arayıcısı olmakla birlikte azınlığın sesi ve rehberi olarak tanımlanabilir.

2.1.2. Batı Trakya Türk Kadınları Platformu[221]

Batı Trakya'da varlık mücadelesine katkı sunan bir diğer üst kuruluş Batı Trakya Türk Kadınları Platformu (BTTKP), 2007-2008 yılında faaliyetlerine başlayan bir sivil toplum inisiyatifidir. Bu oluşum Batı Trakya'daki kadın dernekleri ve diğer derneklerin kadın kollarının çatı kuruluşu konumundadır. Günümüzde bünyesinde 14 dernek barındırmaktadır.[222]

19 Mart 2008 tarihli Batı Trakya Türk Kadınları Platformu[223] tüzüğünün ilk maddesi: *"Batı Trakya Kadın Platformu, Batı Trakya Türk Azınlığı Kadınlarının çatı örgütüdür."* şeklindedir. İkinci maddede platformun amaçları şöyle açıklanmıştır:

> *Batı Trakya Türk Kadınlarının; Haklarını ve çıkarlarını savunur ve gelişimine katkı sağlar, birlik ve beraberliğini sağlar, değişen ve gelişen koşullara uyum sağlamaları konusunda stratejileri belirler, bölgenin refah ve kalkınmasına yönelik girişimlerini destekler.*[224]

Tüzüğün üçüncü maddesinde platformu oluşturan kurucu üyeler ile diğer üyeler açıkça belirtilmiştir:

> *A- Kurucu Üyeler:*
>
> *1- Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ)*
>
> *2- Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği*
>
> *a. Kadınlar Kolu*

---

[220] Bkz. Fehim Kelahmet, "Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu - Yürütme Komitesi - Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005), Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Yayınları, Gümülcine, 2006.
[221] Πλατφόρμα Τουρκάλων Γυναικών Δυτικής Θράκης, Platfórma Tourkálon Gynaikón Dytikís Thrákis
[222] *Batı Trakya'da Kadın Çalışmaları*, Der: Pervin Hayrullah, BAKEŞ Yayınları 6, Gümülcine 2012, s.4;
[223] "Batı Trakya Kadın Platformu" olan kullanım daha sonra "Batı Trakya Türk Kadınları Platformu" olarak değişmiştir. "Batı Trakya Türk Kadınları Platformu" her ne kadar bir üst/çatı kuruluş olsa da Yunan makamları tarafından tanınan ya da resmiyeti onaylanmış bir oluşum değildir.
[224] Batı Trakya Türk Kadınları Platformu Tüzüğü Madde 2.

b. Kadın Aile ve Kültür Kolu

c. Köye Erişim Projesi

d. Okutan Anne Projesi

3- İskeçe Türk Birliği

4- Gümülcine Türk Gençler Birliği

5- Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği

6- Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği

7- Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği

8- Gümülcine Seçilmiş Müftülüğü

9- İskeçe Seçilmiş Müftülüğü

10- Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği

11- Kırköy Kültür Derneği

B- Üyeler

12- Rodop İli Büyük Müsellim Köyü Kültür ve Folklor Derneği

13- Rodop İli Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği

14- Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği

15- Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür ve Folklor Derneği

16- Dinkler Hanımları "Hanımeli" Derneği

17- Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği

18- İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği

19- Balkan Türk Kadınlar Birliği Temsilcisi

20- Küçük Doğanca Kadınlar Derneği

Dördüncü madde ile "Sözcü ve Yardımcısı" nın seçilme usulü ve görev süresi tanımlanmıştır. Buna göre: "Sözcü, Batı Trakya Kadın Platformu üyeleri tarafından 6 aylığına, tavsiye ve açık oylama ile seçilir. Sözcü seçildikten sonra bir sonraki dönemin sözcüsü belirlenir ve bu kişi sözcüye yardımcı olur." şeklindedir. Önceleri 6 ay olan görev süresi daha sonra 1 yıl olarak güncellenmiştir. Batı Trakya Türk Kadınları Platformunda görev yapan sözcüler şöyledir:

1- Pervin Hayrullah (Kurucu) Mart-Aralık 2008,

2- Sevtap Hint, Ocak-Haziran 2009,

3- Ayşe Galip, Temmuz-Aralık 2009,

4- Nevriye Deli Hüseyin, Ocak-Haziran 2010,

5- Neriman Halil, Temmuz-Aralık 2010,

6- Selver Hüseyin, Ocak-Haziran 2011,

7- Elmas Hüsemoğlu, Temmuz-Haziran 2011,

8- Şükran Raif, Ocak-Haziran 2012,

9- Sibel Durmuş, Temmuz-Aralık 2012,

10- Dilek Adalı Osman, Ocak-Haziran 2013,

11- Cahide Haseki, 2015,

12- Fatma Saliemin, 2016

13- Sibel Osmanoğlu, 2017

14- Sevil Şerifoğlu, 2018

15- Aslı Ali 2019-2022

16- Zeynur Bargan 2022 - Halen Görevine devam ediyor.

Platformun çalışma düzeni beşinci madde ile şekillenmiştir. İlgili maddeye göre, platformun olağan olarak her ay toplanacağı, acil durumlarda sözcünün üyeleri olağanüstü toplantıya çağırabileceği, sözcünün ya da üyelerin bulunmadığı hallerde işleyişin nasıl olacağı hükme bağlanmıştır.

Tüzüğün altıncı maddesi ile Batı Trakya Türk Kadınları Platformunun toplantı nisabı üye tam sayısının üçte biri oranında belirlenmiş olup, kararlar oy çokluğunla alınmaktadır. Yedinci madde Platformun almış olduğu kararların gerekli olduğu hallerde bir duyuru ile kamuoyuna açıklanacağını belirtir.

Trakya Üniversitesi'nde 2019 yılında düzenlenen *"Balkanlarda Kadın Olmanın Zorlukları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi"* konulu panelde konuşan Sevil Şerifoğlu[225] en büyük amaçlarının Batı Trakya genelinden kadınları bir araya getirmek ve kadınların sosyal hayata katılımını arttırmak olduğunu belirtmiştir.

Şerifoğlu sözlerine şunları eklemiştir:

> *Batı Trakya Türk Kadın Platformu 2008 yılında bir sivil toplum inisiyatifi olarak kuruldu. Batı Trakya genelindeki kadın derneklerinin ve diğer derneklerdeki kadın kollarını içeren bir kuruluştur. Günümüz itibarıyla 14 aktif kadın derneği ve kurumları kapsıyor. Platformun amaçlarına gelecek olursak; öncelikle Batı Trakya genelindeki tüm kadınlara ulaşmak. Bu nedenle Batı Trakya'daki tüm kadın derneklerini ve kuruluşlarını bir araya getiriyor. Amacımız daha çok kadınların yaşadığı sorunlara değinmek ve elimizden geldiğince onlara çözüm aramak. Sosyal yardımlaşma projeleri üretmek. Bu projelerimizin büyük çoğunluğu doğal olarak kadınlara ve çocuklara yönelik oluyor. Platform çatısı altında neredeyse her bölgeden insanımız olduğu için bazen belirli bir bölgede yaşanan sorunlara yönelik*

[225] Dönemin Batı Trakya Türk Kadın Platformu Sözcüsü ve İskeçe Türk Birliği Kadın Kolu Başkanı.

çalışmalar yapıyoruz. O bölgenin kadınlarına ulaşmak ve sorunlarına çare olmaya çalışmak en önemli amaçlarımızdan biri. Yunanistan'da faaliyet gösteren Batı Trakya Türk Kadın Platformu kurulduğu tarihten itibaren düzenlediği panel, konferans ve kurultaylarla Türk kadınlarının bilişsel, sosyal ve kültürel gelişimini destekledi ve bu doğrultuda çalışmalarına devam ediyor.[226]

Şerifoğlu, platformun çalışma sistemi ve işleyişi ile ilgili şu bilgileri de aktarmıştır:

Platform dönem sözcülüğü şeklinde yönetiliyor. 2008 ve 2012 yılları arasında her altı ayda bir Platform çatısı altındaki derneklerden birinin başkanı Platformun Sözcülüğünü üstleniyordu. Dört yıl boyunca bu şekilde devam etti, ancak daha sonra 6 aylık sürenin kısa olduğu düşünüldü ve 2012 yılı itibariyle günümüze kadar da Platform Sözcüsü bir yıl boyunca bu görevi yürütüyor. Platform çatısı altındaki tüm dernekler tabii ki Platform Sözcüsüne destek oluyor. Çünkü Platform Sözcüsü o dönem aynı anda hem kendi derneğinin başkanlığını, hem de Platform Sözcülüğü görevini yürütüyor. Etkinlikler tüm derneklerin desteği ile oluyor.[227]

8 Mart 2012 tarihinde Batı Trakya Türk Kadın Platform sözcülüğünü Sevil Şerifoğlu'ndan devralan Aslı Ali'nin[228] düşünceleri şöyledir:

Batı Trakya Kadın Platformu 2008 yılının Mart ayında kurulmuştur. Kadın sorunlarına çözüm üretmek, sosyal yardımlaşma projeleri ile bölgenin kalkınmasına ve kadınların güçlü bir şekilde sosyal hayata katılımına katkıda bulunmak amacını taşıyan bir sivil toplum insiyatifidir. Kadın Platformu kurulduğu tarihten bu yana düzenlediği panel, konferans ve kurultaylar ile Türk kadınlarının bilişsel, sosyal ve kültürel gelişimini desteklemiş ve bu doğrultuda çalışmalarına devam etmektedir. Evros, Gümülcine ve İskeçe olmak üzere, bu üç il genelinde faaliyet gösteren Batı Trakya Türk Azınlığının kadın dernekleri, Batı Trakya Kadın Platformu çatısı altında bir araya gelmektedir.[229]

Platform Sözcüsü Aslı Ali, Batı Trakya Türk Kadınları Platformunda sözcülüğün başkanlıkla eşdeğer olduğunu, sözcü ya da başkanın her yıl değiştiği ve bu değişim tarihinin de 8 Mart (Dünya Emekçi Kadınlar Günü) olarak uygulandığını

---

[226] "Balkan Türk Kadınları, Balkanlarda Kadın Olmanın Zorluklarını Trakya Üniversitesi'nde Konuştu" Sevil Şerifoğlu, https://www.trakya.edu.tr/haber/balkan-turk-kadinlari--balkanlarda-kadin-olmanin-zorluklarini-trakya-universitesi-nde-konustu (12.07.2022)

[227] "Batı Trakya Türk Kadın Platformu 10 yaşında", Gündem Gazetesi, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5239 (05.08.2022)

[228] Batı Trakya Türk Kadın Platformu'nda nöbet değişimi, (26.07.2022) https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5523

[229] Batı Trakya Türk Kadın Platform Sözcüsü Aslı Ali ile röportaj (internet aracılığıyla) 20.05.2022.

söyledi. Ali, pandemi nedeniyle uzun bir süre görevini devretmediğini ve platformun herhangi bir büro ya da ofisinin olmadığını da sözlerine ekledi.

Batı Trakya Türk Kadın Platformu 17 Ekim 2022 Pazartesi akşamı gerçekleştirdiği toplantıda yeni dönem sözcüsü olarak İskeçe Türk Birliği Kadınlar Kolu Başkanı Zeynur Bargan'ı seçti. 31 Ekim Pazartesi günü gerçekleştirilen devir teslim töreninde Batı Trakya Türk Kadın Platformu Sözcülüğü Gümülcine Türk Gençler Birliği Kadınlar Kolu Başkanı Aslı Ali'den, İskeçe Türk Birliği Kadınlar Kolu Başkanı Zeynur Bargan'a geçti.[230]

Batı Trakya Türk Kadın Platformu'nun yeni sözcüsü Zeynur Bargan ile yapılan görüşmede, platformun kendisi için son derece değerli olduğunu ifade etmiştir. Batı Trakya'daki kadınları tek bir çatı altında toplayan platformun varlığını ve devamlılığını önemsediğini belirtmiştir. Ayrıca, sözcülüğünü yürüttüğü dönemde platformun daha da gelişmesi ve genişlemesi için elinden geleni yapacağını söylemiştir. Bargan, platformun geleneksel olarak düzenlediği kadınlar günü etkinlikleri ve iftar etkinliklerinin devam edeceğini vurgulamıştır. Bu yıl gerçekleştirdikleri iftar programının yanı sıra, Türkiye'deki deprem nedeniyle kadınlar günü etkinliğini yapmama kararı aldıklarını açıklamıştır. Ayrıca, gelecekte kültürel geziler, paneller gibi etkinlikler düzenlemeyi planladıklarını belirtmiştir. Bargan, platformun önceliğinin kadınlar olduğunu ve toplumun temel taşının da kadınlar olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Bu nedenle, Batı Trakya Türk kadınına yapılan her katkının, kültürüne, eğitimine, ailesine ve tüm topluma yapılan bir katkı olduğunu vurgulamıştır. Kadınlar aracılığıyla yapılan her şeyin tüm toplumu etkilediğini ifade eden Bargan, platformun toplumsal konularda önemli görevler alacağına ve uluslararası alanda da Batı Trakya Türk kadınının sesini duyuracağına inandığını söylemiştir. Kendisi, geleceğe yönelik umutlu olduğunu belirtmiştir.[231]

Azınlık basınından elde edilen veriler, Batı Trakya Türk Kadınları Platformunun 8 Mart Dünya Kadınlar Gününe özel önem verdiğini ve her yıl bu

---

[230] Batı Trakya Türk Kadın Platformunda Görev Değişikliği, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=14794 (01.11.2022)

[231] Batı Trakya Türk Kadın Platformu sözcüsü Zeynur Bargan ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.

tarihlerde sergiler, sempozyumlar, paneller ve bazen de eğlence geceleri gibi etkinlikler düzenlediklerini ortaya koymuştur. Platform, davet edildiği ülke dışındaki birçok etkinliğe katılarak, Batı Trakya Türk Kadınlarını bu mecralarda temsil etmiştir. Buna karşın ülke dışından Batı Trakya bölgesine gelen kadın heyetleri ya da diğer kuruluşların kadın kolları platform tarafından ağırlanmıştır. Platform, 2008 yılında kurulduğunda Batı Trakya'da ilk kez Uluslararası Kadın Kurultayını düzenlemiştir. 2009 yılında kermes gibi etkinlikler düzenlenerek, elde edilen gelirle Gümülcine Devlet Hastanesine bir ambulans tahsisi sağlanmıştır. Bu kermesler her yıl Batı Trakya'nın farklı bir bölgesinde yapılmaya devam etmiştir. Ramazan aylarında düzenlenen iftar programlarında kadınlar bir araya getirilmiştir. Platform, Türk azınlık ilkokullarının kapanmaması ve bu okullara kayıt yapılmasını teşvik etmek amacıyla *"Okullarımızı Çocuksuz, Azınlığımızı Okulsuz Bırakmayalım"* kampanyasını da yürütmüştür. 2016 yılında dezavantajlı gruplardan olan engelliler için *"Hayatın Engellerine Karşı El Ele"* başlıklı bir etkinlik de gerçekleştirilmiştir.[232]

Platformun faaliyetleri tüm Batı Trakya bölgesine yayılmıştır. Platformun üyesi olan bir derneğin düzenlediği etkinlik yalnızca kendi bölgesi ile sınırlı kalabiliyorken, Platform sayesinde Meriç'ten Karasu'ya kadar her Türk kadınına ulaşılabildiği görülmektedir. Batı Trakya'da gerek siyasette gerekse STK'larda erkek hâkimiyeti dikkat çekmektedir. Bu bakımdan azınlığın Türk kadınlarını sosyal alanda daha aktif hale getirebilmek için mücadele veren platformun varlığı oldukça fazla önem arz etmektedir.

2.2. Siyasi Partiler

Demokrasi, ulus devletlerin yaygınlaşmasıyla birlikte giderek hâkimiyet kazanan bir yönetim şeklidir.[233] Klasik manada "halk tarafından yönetim" formülünü içeren günümüzdeki demokrasi modeli temsili demokrasidir. Çoğunlukla gelişmiş ülkelerde görülebilen yönetimlerin karar alma süreçlerine halkın daha fazla katılımı ve

[232] "Batı Trakya Türk Kadın Platformu 10 yaşında", Gündem Gazetesi, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5239 (05.08.2022); "Batı Trakya Türk Kadın Platformu Kadınlar gecesi düzenliyor", https://www.burasibatitrakya.com/haberler/24952-batı-trakya-türk-kadın-platformu-'kadınlar-gecesi-düzenliyor'.html (05.08.2022)

[233] Memet Zencirkıran, *Sosyoloji*, Yenilenmiş 6. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2017, ss. 214-215.

katkı sunmasını ifade eden model ise katılımcı demokrasidir.[234] Etnik, dini ya da dilsel azınlıklar da yaşadıkları ülkelerde görünür olabilmek ve alınan kararlara etki edebilmek için karar mekanizmalarında temsil edilmeleri gereklidir. Azınlıklar için temsil edilmek her zaman talep ettiklerini elde etmek anlamına gelmese de siyasetin belirlendiği mecralarda kendileriyle ilgili ya da genel konularda söz söyleyebilmek ve kendi görüş ve isteklerini dile getirmek açısından oldukça önemlidir.[235] Bu amaçla asırlardır yaşadıkları bölgede bir anda azınlık durumuna düşen Batı Trakya Türkleri, Lozan Antlaşması'ndan günümüze kadar olan süreçte siyasi temsilcilerini Yunan Parlamentosuna gönderme çabası içinde olmuşlardır. Bu mücadeleler önceleri Yunan egemen partilerinde, daha sonra bağımsız listelerde yapılmaya çalışılmıştır. Nihayet azınlık 12 Eylül 1991 tarihinde bir siyasi şemsiye (Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi) altında toplanmıştır.

2.2.1. Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi

1920 yılından itibaren fiilen Yunanistan'ın kontrolü ve siyasi egemenliği altına giren Batı Trakya bölgesi, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ile resmen Yunanistan'a devredilmiştir.[236] Bölgede asırlardır varlığını sürdüren Müslüman Türkler, Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan ve 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan *"Türk ve Rum Nüfus Mübâdelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol"*[237] ile İstanbul Rumlarına karşılık mübadeleden muaf tutularak, Yunanistan'a resmi azınlık olarak bırakılmışlardır. Batı Trakya Türkleri, yurttaşlıktan doğan en temel vatandaşlık hakları ile uluslararası metinlerle kazanılan azınlık haklarını kullanabilmek ve karar alma süreçlerine etki edebilmek amacıyla yurttaşı oldukları ülkenin parlamentosuna temsilcilerini gönderme mücadelesi vermiştir.

---

[234] Münci Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 26. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 2010, ss. 151-155.
[235] Sebahattin Abdurrahman, *"Yunanistan ile Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi"* Dünden Bugüne Batı Trakya Konferansı, İstanbul 2014. s. 225.
[236] İbrahim Kamil, Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922), Nobel Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 190-191.
[237] İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*. Cilt I, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000, ss.185-191.

Yaklaşık bir asır süren bu mücadeleler genellikle Yunan egemen partileri çatısı altında gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Yunanistan'da 1920 ile 2019 yılları arasında yapılan genel seçimlere göre, 1993 istisnası hariç[238] her seçimde en az bir en fazla dört Türk milletvekilinin parlamentoya seçildiği görülmektedir. 35 genel seçimde toplam 94 Türk vekil azınlık tarafından seçilerek, Yunan parlamentosuna gönderilmiştir. Bu vekillerin 59'u Gümülcine (Rodop), 34'ü İskeçe ve 1'i de Meriç (Dimetoka) bölgesinden seçilmiştir. Bu vekillerden Osman Nuri Fettahoğlu (İskeçe) sekiz dönem ile en fazla görev yapan azınlık milletvekili olmuştur. Fettahoğlu'nu altışar dönemle Hafız Ali Galip ve Molla Yusuf takip etmiştir.[239]

Yunanistan, imzalayıp yükümlülük üstlendiği uluslararası antlaşmalara çoğunlukla aykırı hareket ederek, azınlığın en temel vatandaşlık hakları ile azınlık olmaktan doğan özerk haklarını da kullanmalarına izin vermemiştir. Azınlığın etnik kimliği inkâr edilmekte, sosyal ve siyasi alanlarda sayısız engellerle karşılaşılmaktadır. Tüm bu olumsuzluklara karşın azınlık varlık mücadelesi vermektedir.

Modern Yunanistan'ın yakın dönem siyasi tarihinde birçok siyasal çalkantılar ve siyasi çekişmeler yaşanmıştır.[240] Gudi darbesi(1909), Ulusal Bölünme ve Küçük Asya Macerası (1920-1922), Darbe ve Darbe Teşebbüsleri (1922-1926), Metaksas Diktası (1936), II. Dünya Savaşı İşgal Yılları (1941-1944), Yunan İç Savaşı (1946-1949)[241], Albaylar Cuntası (1967-1974) dönemlerinde ülke her açıdan istikrarsızlığa sürüklenmiştir. II. Dünya Savaşıyla birlikte ortaya çıkan açlık ve sefalet toplumun her

---

[238] Batı Trakya Türkleri, Yunan idaresi tarafından bağımsız adayların seçilebilmesi için getirilen %3 barajına rağmen 1993 yılındaki genel seçimlere Dr. Sadık Ahmet liderliğinde bağımsız listelerle girmiştir. Önceki seçimlere göre seçilebilecek oylar alınmasına karşın söz konusu baraj nedeniyle Batı Trakya Türkleri tarihlerinde ilk kez Yunan Parlamentosuna temsilci gönderememiştir.

[239] Özer Hatip, Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri, Gümülcine 2015, s.1.; Murat Derin, *a.g.e.*, 297-315. Hatip'in çalışması 2015 genel seçimlere kadar olan sayıları vermektedir. Daha sonra gerçekleşen iki genel seçim sonuçları istatistiklere ilave edilmiştir.

[240] Murat Köylü, "Yunan Siyasi Tarihinde Siyasal Çalkantıların (1909-1922) İstiklal Harbine Etkisi." *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 2015, Cilt 2, Sayı 4.

[241] Geniş bilgi için bkz. Rahmi Ali ve Tevfik Hüseyinoğlu, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı 1946-1949,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine 2009.

kesimini son derece olumsuz etkilemiştir.[242] Bu istikrarsız dönemlerde çoğunlukla demokratik haklar askıya alınmıştır. Özellikle Albaylar Cuntası döneminde ülkedeki tüm demokratik kurumlar feshedilmiştir. Batı Trakya Türk azınlığının özerklik ve yurttaşlık hakları da bu dönemde ellerinden alınmıştır. Yedi yıl hüküm süren antidemokratik askeri cunta yönetimi 1974 yılında devrilmiştir. Konstandinos Karamanlis Fransa'daki sürgünden geri dönerek yönetimi ele almıştır. "Metapolitevsi"[243] olarak bilinen bu siyasal dönüşüm demokratik hakların iadesini sağlamış Batı Trakya Türkleri de yitirdikleri hakları geri almak için mücadele etmişlerdir. Ancak bu haklar türlü bahanelerle yıllarca geri alınamamıştır.[244] Batı Trakya Türk toplumu ilk kez 1980'lerin sonlarında demokratik eylemlerle seslerini duyurmaya çalışmışlardır.[245]

Batı Trakya Türklerinin ihlal edilen hakları ve yaşanılan sorunlar seçtikleri temsilciler tarafından parti disiplini gerekçesiyle açıkça dile getirilememiştir. Bu nedenle herhangi bir kazanım elde edilememiştir. 1967 yılından itibaren idareyi ele alan askeri cunta, azınlık üzerindeki baskılarını daha da yoğunlaştırmıştır. Bu antidemokratik uygulamalar ve yok edici siyaset anlayışı azınlığı eski siyasi eğilimleri bırakarak yeni çıkış yolları aramaya zorlamıştır. Yunan egemen partilerden siyasi temsilci çıkarmalarına rağmen sorunlarına çözüm bulamayan Batı Trakya Türkleri çareyi bağımsız listelerle seçimlere girmekte aramışlardır.[246] Azınlığın sorunlarının görmezden gelinmesi ve bu sorunlara duyarlılık gösterilmemesi, toplum üzerindeki yoğun baskılar ve beraberindeki birçok unsur bağımsız listelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

---

[242] Türkiye, Yunanistan tarihine büyük açlık olarak geçen ve yüzbinlerce kişinin ölümüne neden olan sefalete kayıtsız kalmamıştır. Başta Kurtuluş olmak üzere Dumlupınar, Tunç, Konya, Güneysu ve Aksu gemileri tonlarca yardım malzemelerini Türkiye'den Yunanistan'a götürmüştür. 20 Yıl önce Anadolu'yu işgal için gelenlere bu defa kendi memleketleri işgal edildiği için kucak açan ve yardım eden yine Anadolu'ydu.

[243] Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

[244] Askeri Cunta vakıfların seçilmiş yönetimi görevden alarak kendi seçtikleri kişileri atamıştır. Cuntadan miras kalan atama uygulaması günümüzde de devam etmekte, azınlığın kendi vakıflarına yönetici seçmesine izin verilmemektedir.

[245] Özer Hatip, *a.g.e.*, s. 22, 92-93.

[246] Sebahattin Abdurrahman, "Batı Trakya Türklerinin Siyasal Temsilinde Yeni Arayışlar: Dostluk Eşitlik Partisi ve Bağımsız Listeler" C. Eraslan, C. Bayram, S. Açıkkaya ve N. Erdem (Ed.), *Tarafların Bakışıyla Lozan - Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İstanbul 2015, ss.190-211.

Batı Trakya Türkleri yeni bir siyasi politika geliştirerek 1985 genel seçimlerine ilk kez hiçbir Yunan partisine bağlı olmadan Gümülcine'de "Güven", İskeçe'de ise "Barış" isimli bağımsız listeler ile katıldılar. Gümülcine "Güven" listesinin adayı Sabahattin Galip, İskeçe "Barış" listesinin adayı ise Mehmet Emin Aga olarak belirlenmişti. Azınlığın bu girişimi Yunan egemen partilerini daha önce üçüncü sırada açıkladıkları Türk adayları ikinci sıraya yükseltmeye zorladı. Seçim sonuçlarına göre bağımsız listeler Gümülcine'de 10.390, İskeçe'de ise 10.318 oy almalarına rağmen yeterli sayıya ulaşamadıkları için milletvekili çıkaramadılar.[247] Azınlık bu girişim ile seçimi kaybetti, ancak bağımsız bir temsilciyi meclise gönderebilme umudunu kazandı.[248]

Azınlık mensupları daha önce belirledikleri hedeflere ulaşabilmek amacıyla 18 Haziran 1989 tarihinde gerçekleşen genel seçime de Gümülcine'de "Güven", İskeçe'de "İkbal" isimli bağımsız listelerle girdiler. İskeçe İkbal listesi Mehmet Emin Aga, Kadir Yunusoğlu, Mustafa Hasanoğlu ve Rasim Muroğlu olarak belirlenmiştir. Gümülcine'de "Güven" listesi ise Dr. Sadık Ahmet, İsmail Molla (Rodoplu) ve Sabahattin Emin olarak şekillenmiştir.[249] Azınlığın bağımsız listeler oluşturup yeni bir siyasi yol izlemesi bazı kesimleri rahatsız etmiştir. Siyasi partilerden aday olan azınlık ya da çoğunluk mensupları karşı propaganda faaliyetlerine başlamışlardır. Dönemin Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu 22-23 Nisan 1989 tarihinde Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov ile bir araya geldiğinde bir gazeteci ona Batı Trakya Müslüman azınlığını sormuştur. Papandreu, Yunanistan'da bir azınlık sorunu olmadığını ve Türkiye'nin uluslararası hukuku çiğneyerek böyle bir konuyu ortaya atması durumunda olası sonuçların sorumluluğunu üstlenmek zorunda olduğuna vurgu yapmıştır. Neo Demokratia (Yeni Demokrasi) Partisi lideri Konstantinos Miçotakis de Gümülcine meydanında yaptığı bir konuşmada azınlığı *"Helen Müslümanları"* olarak tanımlamış ve bağımsız listelerin Türkiye tarafından kurdurulduğunu ve bu listelere oy verilmesi halinde Batı Trakya'nın bir gettoya dönüşeceğini iddia etmiştir. Bölge

---

[247] Mehmet Koca, *a.g.e.,* s. 127.
[248] M. Murat Hatipoğlu, "AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu içinde Batı Trakya Türkleri, *Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar"*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın 2005, ss. 46-47.
[249] Halit Eren, *a.g.e.,* s. 123; Baskın Oran, *a.g.e.,* s. 204.

kilisesi de Damaskinos'un çağrısıyla harekete geçerek 14 Haziranda metropolitlik önünde toplanarak *"Hellen Müslümanlarına evet, Ankara ajanlarına hayır"* sloganlarını atmışlardır. Yine bu dönemde trafik ve diğer polis memurları azınlık mensuplarına sistematik olarak cezalar yazmış, seçim çalışmaları için konvoy oluşturan bağımsız liste araçlarını durdurarak çalışmaları yavaşlatmışlardır. Seçime yönelik olarak seçmenlerin oy kullanacakları yerler ya da sandıkların değiştirilmesi, seçim öncesi gümrük memurlarının grev yaparak ülkeye oy kullanmak için Türkiye'den gelmek isteyen yurttaşların geri dönmek zorunda kalmaları gibi bazı engelleme girişimleri de olmuştur.[250] Ayrıca Batı Trakya'da milletvekili seçilebilme barajını yükseltmek amacıyla bölgeye oy kullanmak hakkına sahip 8000 asker sevk edilmiş, Gümülcine nüfusuna kayıtlı devlet memurlarının oylarını burada kullanmaları için gerekli önlemler alınmıştır. Böylece önceki seçimlerde 17.500 olan seçilebilme sayısı 19.233'e yükselmiştir.[251]

18 Haziran 1989 tarihinde gerçekleşen genel seçim sonuçlarına göre, İskeçe'de İkbal listesi 9.000 oy almasına rağmen yine milletvekili çıkaramamıştır. Gümülcine'de "Güven" listesi 24.858 oy almıştı. Bu oyların 24.472 adedi Dr. Sadık Ahmet'in şahsına verilmişti.[252] Bu defa beklenen oldu ve Dr. Sadık Ahmet Gümülcine'de bağımsız "Güven" listesinden seçilerek Yunan Parlamentosuna girdi. Batı Trakya Türkleri siyasi tarihlerinde ilk kez Yunan partisi güdümüne girmeden bağımsız bir Türk adayı meclise göndermiş oldular. Dr. Sadık Ahmet, dört buçuk aylık kısa bir zamanda izlediği aktif ve cesur politika sayesinde Batı Trakya Türklerinin sorunlarını hem hükümet nezdinde hem de uluslararası alanlarda yaptığı girişimlerle dile getirmiştir. Böylece parti disiplini nedeniyle sorunları dile getiremeyen vekiller yerine bağımsız bir vekilin azınlık için daha faydalı olabileceği açıkça görülmüştür. 18 Haziran 1989 seçim sonuçları ülkede tek başına hükümet kurmaya elverişli değildi. Bu nedenle Yunanistan'ı yeniden seçime götürecek geçici Cannis Cannatakis[253]

---

[250] Özer Hatip,"Güven Listesinin Tesisi ve Dr. Sadık Ahmet'in İlk Milletvekilliği", *Doktor SADIK AHMET* (Editör: Nilüfer Erdem), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Yayınları No:18, Ankara 2021, ss. 224-225.
[251] Baskın Oran, *a.g.e.*, ss. 205-205.
[252] Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bursa 2012, s. 127, 146.
[253] Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

hükümeti kurulmuş ve yeni seçim tarihi 5 Kasım 1989 olarak kararlaştırılmıştır. Yunanistan'da 18 Haziran 1989 seçimleriyle başlayan siyasi iktidarsızlık halkı bir yıl içinde üç kez sandığa götürmüştür.[254]

5 Kasım 1989 seçimleri için bağımsız "Güven" listesinden Dr. Sadık Ahmet, gazeteci İsmail Molla (Rodoplu) ve ilahiyatçı İbrahim Şerif adaylık başvurusu yaptılar. Fakat 23 Ekim 1989 tarihinde gelen evrak ile Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylık başvuru dilekçelerinde *"başka seçim bölgesinden aday olmadığımı beyan ederim"* ibaresi olmadığı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Dr. Sadık Ahmet, bu tebliğe gerekli yasal itirazı yapmasına rağmen sonuç değişmemiştir. Batı Trakya Türklerinin birbirine düşecekleri düşünülürken aksine Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ile tüm seçim bölgesini gezmiş ve azınlıktan Rodoplu'ya oy vermelerini istemiştir. Nitekim azınlık mensupları "Güven" listesine 24.625 oy vererek İsmail Rodoplu'yu da Yunan Parlamentosuna gönderdiler. Böylece bağımsız "Güven" listesi ikinci zaferini kazanmış oldu. İsmail Rodoplu, Batı Trakya Türklerinin Haziran seçimlerinde seçtiği Dr. Sadık Ahmet'ten sonra Yunan Parlamentosuna gönderdiği ikinci bağımsız Türk milletvekili olmuştur. İskeçe'de azınlık yine bağımsız listeden (İkbal) milletvekili çıkamamıştır. Bu seçim sonuçları da bir partinin hükümet kurmasına elverişli değildi. Bu nedenle koalisyon kurulmuş ve 5 ay sonrası için yeni seçim tarihi 8 Nisan 1990 olarak belirlenmiştir.[255]

Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, 5 Kasım 1989'da yapılan seçimler öncesinde azınlığa dağıtılan bildirilerde, Güven gazetesinde yayınlanan yazılarda ve yaptıkları seçim konuşmalarında azınlığa *"Türk", "Müslüman Türk", "Müslüman Türk Azınlığı"* ifadelerini kullanmışlardır. Gümülcine Üç Hâkimli Bidayet Mahkemesi Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'i 25-26 Ocak 1990 tarihinde söz konusu ifadeler başta olmak üzere haklarındaki suçlamalarla açılan davanın duruşmasına davet etmiştir.[256] Dr. Sadık Ahmet ve dava arkadaşı İbrahim Şerif, 26 Ocak 1990 günü mahkemenin verdiği 18 ay hapis cezası ve 3 yıl siyasi yasak kararı nedeniyle

[254] Bu üç seçim 18 Haziran 1989, 5 Kasım 1989 ve 8 Nisan 1990 tarihlerinde gerçekleşmiştir.
[255] Özer Hatip, *a.g.e.*, 122.
[256] Geniş bilgi için bkz. Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s. 93-109.

tutuklanarak Diavata (Dudullu) Cezaevine gönderilmişlerdir. Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in mahkûmluk günleri, 30 Mart'ta hapis cezasının Patras İstinaf Mahkemesinde para cezasına çevrilmesine kadar 64 gün devam etmiştir.[257]

Batı Trakya Türkleri 8 Nisan 1990 seçimleri için de bağımsız listeler oluşturmuştur. Gümülcine'de "Güven" listesinin ilk sırasına cezaevindeki liderleri Dr. Sadık Ahmet yazılmıştı. İkinci Ahmet Hacıosman ve üçüncü sıraya da Mustafa Hafız Mustafa konulmuştu. Genel seçimler öncesi lideri cezaevine gönderilen, 29 Ocak 1990 tarihinde eşi benzeri görülmemiş şiddet ve barbarlık ile karşılaşan azınlıkta karamsarlık hâkimdi. Ancak, 30 Mart'ta serbest kalan Dr. Sadık Ahmet sekiz gün sonra gerçekleşecek olan genel seçimler için çalışmalarına başlamış ve topluma yeniden umut aşılamıştır. İskeçe'deki bağımsız İkbal listesi Ahmet Faikoğlu, Kadir Yunusoğlu ve Rasim Murcaoğlu olarak belirlenmiştir. 8 Nisan tarihinde gerçekleşen seçim sonuçlarına göre, Dr. Sadık Ahmet, Rodop ilinde kullanılan 83.747 geçerli oyun 28.441'ini alarak ikinci kez milletvekili seçildi. Güven Listesi ise toplamda 29.547 oy ile % 35.28 oranına ulaşmıştı. İskeçe'de ise geçerli 64.260 oyun 11.153'ünü alan Ahmet Faikoğlu da milletvekili seçildi. İkbal listesi de 16.435 oy ile 25.5'lik orana ulaşmıştı. Böylece Batı Trakya Türkleri ilk kez iki bağımsız milletvekilini Yunan Parlamentosuna göndermiştir. Konstantinos Miçotakis başkanlığında kurulan hükümet üç buçuk yıl süreyle görevde kalmıştır. Azınlığın iki temsilcisi de 10 Ekim 1993 tarihine kadar 42 ay görev yapmış ve Batı Trakya Türklerini layıkıyla temsil etmişlerdir.[258]

18 Haziran 1989'da Dr. Sadık Ahmet (Gümülcine-Güven), 5 Kasım 1989'da İsmail Rodoplu (Gümülcine-Güven), 8 Nisan 1990'da Dr. Sadık Ahmet (Gümülcine-Güven) ve Ahmet Faikoğlu (İskeçe-İkbal) bağımsız olarak seçildiler. Böylece, 1989 ve 1990 yıllarında gerçekleşen bu üç seçimde Batı Trakya Türkleri dört bağımsız milletvekili çıkarmış oldular.[259]

---

[257] Özkan Özpak, *a.g.e.*, s. 110.; M. Cosmas Megalommatis, *Türk-Yunan İlişkileri ve Balkanlar Bir Tarihçi Gözü ile Bugünün Sorunları*, Kıbrıs Vakfı, İstanbul 1994. s. 22.

[258] Murat Derin, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 56.

[259] Halit Eren, *a.g.e.*, ss. 124-125; Baskın Oran, 1991, *a.g.e.*, ss. 204-210**;** Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri (1913-2006)*, Karam Yayıncılık, Çorum 2006, s. 222.

Miçotakis hükümeti ülkedeki siyasal istikrarsızlığı bahane ederek mevcut seçim yasasının güçlü bir iktidara engel olduğu gerekçesiyle 24 Ekim 1990'da meclise yeni seçim tasarısını getirmiştir. 163 sayılı yasa tasarısı şu hükmü getiriyordu:

> *"Bütün ülkede, partilerin, koalisyonların, bağımsız listelerin ve münferit adayların almış olduğu geçerli oyların toplamının en az yüzde 3'üne eşit sayıda oy almamış olan parti veya partiler koalisyonu veya bağımsız listeler veya münferit aday herhangi bir tasnifte ve hiçbir seçim bölgesinde milletvekili sandalyesine hak kazanamaz."*[260]

Dr. Sadık Ahmet yeni seçim yasası için şunları söylemiştir:

> *"Bu, bağımsız Azınlık adaylarının parlamentoya seçilmemesi kanunudur. Azınlığın bağımsız adaylarına şimdiye kadar getirilen en büyük engeldir. Bizim seçilmememiz için böyle bir seçim kanunu getirilmek istenmektedir. (...) Biz Türk Azınlık olarak hakkımızı arıyoruz. Milletvekili olsak da olmasak da aramaya devam edeceğiz."*[261]

Yeni seçim tasarısı Kasım 1990'da tüm muhalefet partilerinin ve iki azınlık milletvekilinin itirazlarına karşın Yeni Demokrasi Partisi'nin 151 oyuyla yasalaştı. Bundan böyle Yunan meclisine seçilebilmek için hem siyasi partilerin hem de bağımsız adayların ülke genelinde %3 oranında oy almaları şarttı. Böylece seçim barajı Batı Trakya Türklerinin meclise bağımsız şekilde seçilmesini engelliyordu. Yaklaşık 150 bin nüfusu olan toplumun 240 bin civarında oy çıkarması mümkün değildi. Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu'nun dünyanın hiçbir yerinde böyle bir yasa olmadığı itirazlarına cevap veren İçişleri Bakanı Kuvelas, Türkiye'de meclise girebilmek için yüzde 10 şartı bulunduğunu ileri sürmüştü. Ancak, bu iddia doğru değildir. Çünkü Türkiye'de bağımsız adaylar için ülke genelinde bir baraj söz konusu değildir. Yüzde 10 şartı yalnızca siyasi partileri kapsamaktaydı.

Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'da 10 Ekim 1993 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerine de bağımsız listeler ile katıldılar.[262] Yeni gelen yasa nedeniyle %3 barajının aşılamayacağı zaten biliniyordu. Fakat yine de bağımsız listeler ile girmeyi tercih ettiler. 10 Ekim 1993 tarihinde gerçekleşen seçimde Güven listesi 26.228 oy, Dr. Sadık Ahmet ise 24.956 oy aldı. Bu sonuçlara rağmen Dr. Sadık

---

[260] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 209.

[261] "Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi*, Ağustos Eylül Ekim 1990, Sayı : 21-22-23, s.6.; Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 275.

[262] Bu yaklaşım azınlık siyasetçilerinin 1996 yılında yeniden büyük partilerden aday olmalarıyla son bulacaktır. Azınlık mensupları Yunan egemen partilerden aday oldular ve olmaya devam ediyorlar. Dr. Sadık Ahmet'in düşünceleriyle bu uygulamalar tezat oluşturmaktadır.

Ahmet %3 barajı nedeniyle meclise giremedi. İskeçe'de İkbal listesi de 12.458 oy aldı. Ahmet Faikoğlu 7.874, Niyazi Avcı 3040 ve Rasim Murcaoğlu ise 1018 oy almışlardı. Önceki seçime kıyasla yaklaşık 5.000 oy az alınmıştı. Dr. Sadık Ahmet ise oylarını istikrarlı bir şekilde muhafaza etmişti. Bağımsız listelerin bu zaferi Yunan idaresinde soğuk duş etkisi yaparken, azınlıkta ise toplum bilincinin yerleştiğini göstermekteydi. Bu seçim ile Batı Trakya Türkleri milletvekilinden ziyade kendi liderlerini seçmişlerdir.

10 Ekim 1993 seçim sonuçlarına göre Batı Trakya Türkleri tarihlerinde ilk kez Yunan meclisine temsilci gönderemediler. Dr. Sadık Ahmet pes etmedi. 12 Haziran 1994 tarihinde yapılacak olan Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılma kararı aldı. Yunan idaresi, 10 Ekim 1993 seçimlerden yaklaşık 8 ay sonra %3'lük barajın Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de uygulanacağına dair yasal değişiklik yaptı. Böylece Dr. Sadık Ahmet'in ve Batı Trakya Türklerinin siyasal açıdan önü tamamen kesilmiş oldu.[263]

Batı Trakya Türklerinin siyasal katılımının engellenmesi ve %3 barajı nedeniyle azınlığın temsilcisiz kalması bardağı taşıran son damlaydı. Dr. Sadık Ahmet, %3 barajı sonrası Miçotakis Hükümetine verdiği güvenoyunu geri çekti. Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet artık siyasi bir parti kurmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Dr. Sadık Ahmet parti kurmaya karar verdi ve bu yönde çalışmalara başladı. Nitekim 10 Nisan 1991 çarşamba günü Gümülcine Türk Gençler Birliği Lokali'nde bir toplantı düzenleyerek ilk kez toplumun bir siyasi partiye ihtiyacı olduğunu açıkladı. Gümülcine'nin her bölgesinden çok sayıda davetlinin katıldığı toplantıda bir konuşma yapan Dr. Sadık Ahmet: *"Bu partinin oluşturulma isteği, var olan Yunan siyasi partilerinin Türk azınlığın meselelerine gerekli duyarlılığı göstermemesinden kaynaklandı."* dedi. Dr. Sadık Ahmet konuşmasını şöyle sürdürdü:

> *Hükümet, son seçim yasasına, yüzde üçlük baraj getirmek suretiyle azınlığımızın siyasi temsilciliğini yok etmeyi amaçlamaktadır. Bunun üzerine, biz de hem siyasi temsilciliğimizi devam ettirmek, hem de dış dünya nezdinde daha aktif çalışmalarda bulunmak üzere Batı Trakya Müslüman Türk*

[263] Dr. Sadık Ahmet liderliğinde Batı Trakya Türkleri bu durumu protesto etmek için 12 Haziran 1994 tarihinde yapılan AP seçimlerine beyaz oy kullandılar. Bkz. *Balkan*, 7 Haziran 1994, Yıl:3, Sayı: 119, s.1.

> *Toplumu'nun bir siyasi parti şemsiyesi altında toplanmasının daha yararlı ve zaruri olduğu inancındayız. Parti sayesinde sesimizi dünyaya daha da güçlü duyuracağız. Böylece milletvekili çıkarmasak dahi parti sayesinde sorunlarımızı dünya çapında dile getireceğiz ve çözümü için dış dünyanın yardımını sağlamış olacağız.*[264]

Dr. Sadık Ahmet, parti kurma fikrini açıkladıktan sonra hemen parti kurma çalışmalarına başlamıştır. Batı Trakya'nın ileri gelenlerini partinin kurucu üyesi olmaya ve bu amaca yönelik birlikte çalışmaya davet etmiştir. Davetler toplum nezdinde kabul görmüş ve kurucu üyeler şu isimlerden oluşmuştur:

> *Dr. Sadık Ahmet (Milletvekili), İdris Mehmet (Rençper), Yusuf Hüseyin (Din Görevlisi), Sadık Sadık (Din Görevlisi), Şerif Şerif (Din Görevlisi), Hasan Paçaman (Vaiz), Mustafa Mustafa (Rençper), Salih Sulko (Öğretmen), Şaban Makaracı (Tüccar), Ali Ahmet (Rençper), Ali Başoğlu Hüseyin (Rençper), Halil İsmail (Rençper), Yüksel Nurioğlu (Eczacı), Niyazi Hasan (Öğretmen), Ahmet Kurt (Din Görevlisi), Orhan Mustafa (Rençper), Ali Molla (Makine Mühendisi), Nazif Şakir (Kooperatif Yönetim Kurulu Üyesi), Necmi Abdürrezzak (Öğretmen), İbrahim Ahmet (Rençper), Ahmet Salih Çavuş (Makinist), Mehmet Devecioglu (Veteriner), Sayit Seyit (Rençper), Ahmet Hacıosman (Vaiz, Gazeteci), Remzi Hasan (Rençper), Ali Bağdatlı (Esnaf), Hüseyin Esat (Rençper)*[265]

Partinin kurucu üyeleri belirlendikten sonra partinin isminin ne olacağı gündeme geldi. İlk olarak "Güven" ismi ortaya atıldıysa da Dr. Sadık Ahmet'in "Eşitlik, Dostluk ve Barış" önerisi kabul görmüştür. "Eşitlik, Dostluk ve Barış" olan kullanım daha sonra "Dostluk, Eşitlik ve Barış" şeklini almıştır.

Dr. Sadık Ahmet, parti ismini "Eşitlik, Dostluk ve Barış" olarak istemesinin nedenini şöyle ifade etmiştir:

> *Bu kelimelerin ifade ettiği anlamların tatbikat sahasında az görülmesindendir. Aslında; herkesin, her kurum ve yönetimin ağzından düşürmediği, olmasını, uygulanmasını gerçek olarak arzu ettiğidir. Bu kelimelerin anlamlarına, günlük hayatımızda ne kadar çok yaklaşırsak insanlığı koruma ve yaşatmak için en büyük katkıda bulunuruz.*[266]

Dr. Sadık Ahmet, Ekim 1991 tarih ve 35 sayılı "Batı Trakya'nın Sesi" dergisinde *"Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi Batı Trakya Müslüman Türk*

---

[264] "Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 29, Nisan 1991, s. 4.
[265] Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Genel Merkezi Kurucu Üyeleri Tablosu.
[266] "Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 34, Eylül 1991, ss. 6-7.

Toplumunundur" başlıklı yazısında partinin ismini oluşturan kelimeleri şöyle açıklamıştır:

> *Eşitlik-Dostluk-Barış, kelimeleri rastgele seçilmedi. Her birinin Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun içinde bulunduğu hayat tarzı ve ilkeleriyle doğrudan doğruya ilişkisi vardır.*
>
> *Eşitlik: Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun özellikle son 30 yıldan beri özlemini çektiği "Eşit Vatandaş" muamelesi partimizin başındaki Eşitlik kelimesiyle ile karşılığını bulmaktadır.*
>
> *Dostluk: Her şeyden önce toplumumuz insanı her türlü dostluktan yanadır. Kendi arasında dostluk, yan yana yaşadığı Hristiyan vatandaşlarla dostluk, vatan ve anavatan yöneticileriyle halklarının dostluğu ve genelde de tüm dünya insanlarının dostluğu partimizin baş hedefi ve ilkesidir.*
>
> *Barış: Bugün üye sayısı 38'e ulaşan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'nın başlıca ilkelerinden biri dünyada barıştır. Hal böyleyken bizde bu ana ilkenin dışında kalmazdık.*[267]

Parti ismi belirlendikten sonra amblemi hazırlandı. Amblem genişçe siyah bir daire içinde dostluk ve barışı simgeleyecek şekilde iki yanı zeytin dalı ile çevrelenmiş bir mavi dünyanın ortasında beyaz bir güvercinden oluşmaktadır. Siyah dairenin üst tarafında Türkçe D.E.B, Yunanca ise K.I.E.F (ΚΙΕΦ) kısaltmaları yer alır. Amblemde kullanılan siyah, beyaz ve yeşil renkler 1913 yılında kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin bayrağının renklerini temsil eder niteliktedir.[268]

Son olarak parti tüzüğünün hazırlanması için Yunan avukatlarla görüşülmüş, yüksek meblağlar talep edilince bu fikirden vazgeçilmiştir. Bu yüzden tüzüğün hazırlanması görevi Ali Müminoğlu'na verildi. Ali Müminoğlu, birçok parti tüzüğünü incelemiş 40 gün süren çalışma neticesinde taslak bir metin ortaya çıkarmıştı. Bu taslak metin azınlık avukatlarından Âdem Bekiroğlu, Sabahattin Emin Salepçi, Hasan Kasıkçıoğlu ve Hüseyin Ağa tarafından kontrol edilerek son halini almıştı. Tüzük, Necmi Abdürrezzak tarafından temize çekilerek, 12 Eylül 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'in imzasıyla Yunan Yüksek Mahkemesi (Areios Pagos)'ne teslim edildi.

---

[267] "Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'nundur." *Batı Trakya'nın Sesi*, Ekim 1991, Sayı: 35, s. 13.

[268] Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bursa 2012, s. 286; Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s. 206.

Böylece Batı Trakya'nın ilk ve tek partisi olan Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB/ΚΙΕΦ)[269] 12 Eylül 1991 tarihinde resmen kurulmuş oldu.[270]

Dr. Sadık Ahmet parti kurulduktan sonra, "Toplumumuzun partileşmeye yönelmesi beklenilmeyen bir gelişme değildi. Biz bu gelişmenin startını seçim propagandaları sırasında da vermiştik. Ancak ülkemizdeki bazı siyasi gelişmeler parti kurmamızı biraz çabuklaştırdı." diyerek son gelişmelere dikkat çekmiştir.

DEB Partisi kuruluşundan günümüze 13 Eylül 1991 tarihli tüzüğü esas alarak faaliyetlerini sürdürdü. Ancak Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra tüzüğe uygun işleyiş bazen sekteye uğradı. Bu duruma Işık Sadık Ahmet'in ve Mustafa Boşnak'ın tüzüğe uygun şekilde Merkez Kurul Kararı ile geçici genel başkan seçilmelerinin ardından iki yıl içinde seçimli kongre yapılmaması örnek gösterilebilir.

DEB Partisi, 1991 ve 1995 yılları arasında azınlığın siyasal ve sosyal yaşamında aktif rol oynamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra geride bıraktığı mirası "*tabela partisi"* durumuna düşmüş, özellikle ekonomik sıkıntılar nedeniyle bir dönem parti bürosu kapanmıştır. Bu sıkıntılı günlerden sonra 2010 yılında bazı gençlerin yönetimi ele almalarıyla DEB Partisi yeniden canlanmıştır. 2010 yılından günümüze DEB Partisi'nde çok önemli değişim ve gelişimler olmuştur. Teşkilatlanma ve yapılanma tamamlanmış, ekonomik ve fiziki şartlar iyileştirilmiştir. Parti ilk kez 25 Mayıs 2014 tarihinde yapılan AP seçimlerine resmen katılmıştır. Bu seçimde tarihi bir başarıya imza atan DEB Partisi, İskeçe ve Gümülcine'de birinci olmuştur. Böylece yıllarca baskı altında yaşamış, "Türk" olduğunu bile ifade edememiş bir toplumun gür sesi AP'de yankılanmıştır.

DEB Partisi'nin girdiği ikinci resmi seçim de 26 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşen AP seçimleridir. Batı Trakya Türkleri yine bu seçimde de DEB Partisini verdikleri oylarla İskeçe ve Gümülcine'de birinci parti yaptılar. Seçim sonuçları 2014 yılındaki başarının tekrarlandığını göstermektedir. Gelecekte yapılacak bir ittifak ile %3 barajı aşılabilir, bu yönde çalışan partinin vekil ya da vekiller çıkarması olasıdır.

---

[269] Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin, Yunanca ismi Κόμμα Ισότητας Ειρήνης Και Φιλίας (Komma İsotitas İrinis Ke Filias) ve İngilizce de Friendship Equality and Peace Party olarak tercüme edilir.
[270] Özkan Özpak*, a.g.e.,* s. 206.

Demokrasilerinin temelini yurttaş ve yurttaşlık bilinci oluşturmaktadır. Yurttaş ve yurttaşlık bilinci ülkedeki demokrasinin performansını belirler. Siyasal katılımı sadece seçim olarak algılamamak gerekir. Seçim, siyasi katılımın hukuki anlamda demokratik bir aracıdır.[271] Diğer yandan siyasette esas gaye iktidar olmak ve orada kalmaktır. Buna karşın DEB Partisi %3'lük seçim barajı nedeniyle Yunanistan ve Avrupa Parlamentosu'na temsilci gönderememektedir. Zaten DEB Partisinin kurulmasına bu siyasal engeller neden olmuştur. Diğer yandan 1923 yılından beri defalarca birçok milletvekili çıkarılmasın rağmen ihlal edilen haklarla ilgili olumlu bir gelişme de olmamıştır. Dr. Sadık Ahmet, vekil çıkarmadan da toplum mücadelesi yapılabileceğinin altını çizmiştir. Parti sayesinde azınlık sorunları dış dünyaya duyurulabilirdi.

DEB Partisi her dönem azınlığın tüm sorunlarına odaklanmış, toplumda birleştirici bir güç olmuştur. DEB Partisi ulusal ya da uluslararası her platformda sorunları dile getirerek çözümler aramıştır. EFA ve FUEN'e üye olan partinin karar alma süreçlerinde dolaylı da olsa etkili olduğu söylenebilir. Parti, kuruluş misyonunu yerine getirerek azınlığın siyasi aktörü olmuştur. Bununla birlikte DEB Partisi azınlığın en geniş tabanlı örgütlenmesine sahip, tüm azınlık mensuplarını bünyesine dâhil etmiş bulunan resmi bir kuruluştur. Ancak zor olsa da bu bölgesel parti kimliğini aşarak Yunanistan geneline yayılmalıdır. Nitekim 22 Şubat 2021 tarihinde DEB Partisi genel başkanı Çiğdem Asafoğlu 2023 seçimlerinde %3 barajını aşabilmek amacıyla ittifak kurma yolunda ilk adımları attıklarını açıklamıştır. Bu adımlar kapsamında vekil ya da vekillerin çıkacağı günler uzak görünmüyor.

Diğer yandan Batı Trakya'daki siyasi durum ele alındığında %3 barajından sonra sadece 1993 yılında Bağımsız Listelerle seçimlere girildiği görülmektedir. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra eski düzene dönülmüştür. Yani azınlık mensupları yine Yunan egemen partilerden seçimlere girip, o partilerden seçilmektedir. Doğal olarak parti disiplini nedeniyle azınlığın sorunlarına çare oldukları da söylenemez. Bu durum Dr. Sadık Ahmet'in verdiği mücadele ve fikir ile taban tabana zıttır. Ancak azınlık temsilcisiz kalmasın düşüncesiyle toplum seçimlerde Türk adayları

[271] Nevzat Güldiken ve Mehmet Aslan, *Güncel Gelişmeler Işığında Siyasal Katılma*, 1.Baskı, İskele Yayıncılık, İstanbul 2006, ss. 14-16.

desteklemektedir. Seçim barajı kalkmadıkça ya da DEB Partisi ittifaklarla Yunan Meclisine temsilci gönderemedikçe mevcut durumun aynı şekilde devam edeceği açıktır.[272]

DEB Partisi Onursal Başkanı Işık Sadık Ahmet, Batı Trakya Türkleri, Dr. Sadık Ahmet ve siyasi mücadeleler hakkında şunları söylemiştir:

> *"Lozan'dan günümüze Batı Trakya'daki Türkler yoğun baskı ve hak ihlalleriyle karşılaşmışlardır. Türk Yunan ilişkilerinin seyrine göre bu baskıların dozu azalmakta veya artmaktadır. Bölgedeki Türkler bu acılara uzun yıllar ses çıkartamamış ve tepki gösterememişlerdir. Azınlık tarihinde yüksek sesle olan ilk haykırış 29 Ocak 1988 olaylarıyla başlamıştır. Bu tarihte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanıyla birlikte etnik kimliğimiz inkâr edilmiş, yıllardır resmi olarak faaliyet gösteren isminde "Türk" kelimesi olan köklü derneklerimiz kapatılmıştır. Sosyal alandaki baskılar başta siyasi alan olmak üzere tüm alanlara yansımıştır. Yaşananlara en yüksek sesi çıkaran ve her zaman önde olan kişi ise merhum eşim Dr. Sadık Ahmet'ti. Toplumuna bir cerrah olarak hizmet ederken yaşanılan acılara sessiz kalamamış siyasete atılmak zorunda kalmıştı. Çok geçmeden cesareti ve özgüveniyle toplumuna bayraktar olmuştu. Bu özellikleri onu toplumunun lideri yaparken Yunan Devleti de onun önünü kesmenin planlarını da yapıyordu. Davalar ardı ardına gelmekte, çeşitli yaptırımlar karşısına çıkmaktaydı. O, tüm engellere rağmen gözünü budaktan sakınmayan, yılmaz bir karaktere sahipti. Öyle de oldu, hiçbir zaman yılmadı. Toplumu için 24 saat ona yetmiyordu. Gece gündüz demeden dünyanın her yerine gidiyor, azınlığın haklı mücadelesini veriyordu. Kendini davasına ve toplumuna öyle adamıştı ki bazen ailesini bile ikinci plana koyabiliyordu. Dolayısıyla bu mücadeleyi kendisiyle birlikte ailesi de vermiş oluyordu. Ben her zaman yanındaydım, yurtiçi yurtdışı her etkinlikte ona destek oldum. Dr. Sadık Ahmet, azınlığa milli bir düşünce ve milli bir ruh kazanmıştır. Sosyal alanda çeşitli katkılarının yanısıra siyasi alanda da çok önemli adımlar atmıştır. Batı Trakya Türklerini bir siyasi şemsiye altında toplamıştır. En önemli eseri olan "Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi" hala azınlığın tek siyasi aktörüdür. Bir dönem başkanlığını da yürüttüğüm ve halen onursal başkanı olduğum bu parti azınlığın sosyal ve siyasi alanda yılmaz savunucusudur. Ve öyle olmaya devam edecektir. Bizler de her zaman her türlü desteği vereceğiz. Bu vesileyle, Batı Trakya Türk toplumuna ömrünü adayan Dr. Sadık Ahmet'i saygı, minnet ve rahmetle anıyorum."*[273]

---

[272] Geniş bilgi için bkz. Murat Derin. "Batı Trakya Türklerinin Gür Sesi: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi", BAKEŞ Yayınları 50, Gümülcine 2021.; Murat Derin, "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) Kuruluşu ve Batı Trakya Türklerinin Siyasi Hayatındaki Yeri", *Doktor Sadık AHMET* (Editör: Nilüfer ERDEM), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Yayınları No:18, Ankara 2021, ss. 297-315.

[273] Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Onursal Başkanı Işık Sadık Ahmet ile görüşme, Ataköy-İstanbul, 23.01.2023

DEB Partisi Genel Başkanı Çiğdem Asafoğlu ile yapılan görüşmede, Asafoğlu şu sözleri söylemiştir:

> *"DEB Partisinin Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının kutsal davasında siyasi anlamda hizmet veren tek kuruluşu olması benim için büyük bir anlam taşımaktadır. Özellikle rahmetli liderimiz, partimizin kurucusu Dr. Sadık Ahmet'in ilkelerini baz alan bu siyasi organın genel başkanı olmak benim için büyük gurur kaynağıdır. Onun mücadelesi, düşünceleri, hizmetleri tüm Batı Trakya Türkleri gibi benim için de büyük ilham kaynağı olmuştur. Görevimi yerine getirirken ilkelerine sadık kalmaya ve bu yönde adım atmaya büyük titizlik göstermekteyim. Yakmış olduğu meşaleyi sürdürebilmek ona olan vefa borcumuzdur. Bu da büyük bir sorumluluk demektir ve zorluklara karşı davaya olan inançla gerçekleşebilir. DEB Partisi kurulduğu yıldan itibaren ilkelerinden hiç bir zaman taviz vermemiş ve gün geçtikçe de sesini uluslararası platformlarda duyurabilmiş olması geleceğimiz için epey umut verici ve mutluluk verici gelişmeler olmuştur. Adındaki gibi gerçekten dostluk, eşitlik ve barışı savunmakta, bu yolda ilerlemektedir. Ülkemiz Yunanistan'a büyük saygı ile tek istediğimiz verilmeyen haklarımızın verilmesi, azınlığımızın refah içinde yaşamasıdır. Ancak maalesef yıllarca bu gerçekleşmemekte ve haklarımız gasp edilmektedir. Bu yüzden DEB Partisi'nin Batı Trakya Türkleri için önemini kavrayarak ve benimseyerek bu kutsal dava yolundaki meşakkatli görevimi tüm zorluklara rağmen usanmadan, sınmadan, yorulmadan devam ettirme önceliğindeyim. Daha önce birçok kez belirttiğim gibi DEB Partisi bir dava partisidir, bu partiyi özel kılan, kutsal değer taşımasına sebebiyet veren de budur. Dolayısıyla DEB Partisi aracılığıyla davaya hizmet edebilmek tarif edilemez duyguları tecrübe etmeme vesile olmuştur."*[274]

Asafoğlu, azınlığın sivil toplum kuruluşlarının kapatılmalarına ilişkin, *"Türk Kurumlarını Kapatmakla Bir Kimlik İnkâr Edilemez"* diyerek şunları ifade etmiştir:

> *Batı Trakya Türk azınlığının temel hakları 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile belirlenmiştir. Karşılıklı bırakılan iki azınlık için mütekabiliyet esas kılınmıştır. Tartışmasız İstanbul'daki Rum azınlığın sahip olduğu haklar ve imkânlar Batı Trakya Türk azınlığına da sağlanmalıdır. Meselâ İstanbul'daki Rum azınlık kendini etnik olarak tanımlama özgürlüğüne sahip iken bu hak bizden esirgenmiştir. Onlar dini liderlerini seçebilmeleri için tüm imkânlar ve kolaylıklar sağlanmış, hatta vakıf mallarını kendi iradelerine göre idare etme hakkına da kavuşmuşlardır. Eş zamanlı Yunanistan da bu hakları bizlere verir beklentimiz maalesef hayal kırıklığı ile sonuçlandı.*
>
> *Yunanistan'ın azınlığımızla ile ilgili tutumu, maalesef iki ülke arasındaki ilişkilere göre her daim değişkenlik gösteriyor. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan olumlu ilişkiler çerçevesinde, kimliğimiz her alanda özgürce kullanıldı. Derneklerimizin ve okullarımızın önündeki tabelalarda kimliğimiz yerini aldı. Hatta okullarımızda verilen karne ve diplomalar iki dilde Türkçe ve Yunanca olarak hazırlanıp kimliğimize yer verildi. 1967'de Albaylar Cuntası ile iki ülke arasında ilişkiler ne yazık ki bozuldu ve bunun yansımaları*

[274] DEB Partisi Genel Başkanı Çiğdem Asafoğlu ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

azınlık üzerinde kuvvetlice hissedildi. Önce okullarımızın önündeki tabelalar 1972'de söküldü ve etnik kimliğimiz inkâr edildi. Peşinden Kıbrıs Barış harekâtı geldi ve azınlık için kötü yıllar maalesef başladı. Kimliğimizin inkârı daha da şiddetlendi. Özelikle 15 Kasım 1983'te KKTC'nin ilanı ile bu inkâr, tarihi ve azınlığımızın temel taşı olan derneklerimize sirayet etti. Yıllarca iki halkın barışına, birlikteliğine, kardeşliğine ve ortak kültür oluşumuna hizmet etmiş İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği gibi üç güzide kuruluşumuzun tabelaları Aralık 1983 yılında söküldü ve resmiyetleri sonlandırıldı. 29 Ocak 1988 Direniş Günü'nün gerçekleşmesinde bu durumun katkısı büyüktür. Elbette bu infialin oluşumunda birçok sebep vardır, ancak kimliğin inkârı en büyük sebeptir.

1983 yılına kadar ''Türk Azınlık'' olarak tanımlandığımız Yunanistan'da birden ''Müslüman Azınlık'' olarak tanımlanmamız ve bunun 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'ndaki ifadelere dayandırılması bugünkü çağda gülünçtür. Çünkü her bireyin kendi kimliğini tanımlama özgürlüğü vardır. Kendisini Türk olarak tanımlayan bireylerden oluşan topluma da Türk Toplumu denir. Eğer bu toplum yaşadığı ülkede bir azınlık ise adı da ''Türk Azınlığı'dır. Umarım bu gülünç duruma artık bir son verilir ve kimliğimizin inkârından kaynaklı birçok sorun da çözülmüş olur.

40 yıldır İskeçe Türk Birliği özelinde resmiyet mücadelesi veren Batı Trakya Türk Azınlığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce defalarca haklı bulundu. Fakat Yunanistan AİHM kararlarını da tanımayarak, sürekli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi nezdinde komik ve çaresiz duruma düşmektedir. Ülkemizin itibarını zedeleyen bu durumun son bulması, bu ülkenin resmi bir siyasi partisinin Genel Başkanı olarak en büyük dileğimdir. Bu durum aynı zamanda azınlık insanının bu ülkeye duyacağı aidiyet duygusunu da pekiştirecektir.[275]

2.3. Müftülükler

Arapça bir sözcük olan Müftü ya da müfti terimi "fetva veren, dini konular hakkındaki sorulara cevap veren kimse"[276] başka bir tanımlamaya göre "müftü, dini ya da başka güncel konularla ilgili olarak sorulan sorulara İslam kaynaklarına dayalı olarak cevap veren kişi" dir.[277] Kadı ise, "halk arasında meydana gelen davaları ve uyuşmazlıkları dini ve örfi esaslara göre halleden, savcılıkla hâkimliği nefsinde toplayan, adli bazı yetkileri olan, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan kimse" olarak tanımlanır. İlk devirlerde müftü ile kadı arasındaki ayrım çok açık değildi. Zamanla müftü ve kadı İslam toplumunun dini ve sosyal hayatının şekillenmesinde çok önemli rollere sahip iki ayrı şahsiyeti temsil etmişlerdir. Buna karşın Balkan

[275] DEB Partisi Genel Başkanı Çiğdem Asafoğlu ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

[276] Geniş bilgi için bkz. Turgay Cin, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü (Başmüftülük ve Müftülükler Sorunu),* Seçkin Kitapevi, Ankara 2003.

[277] Fehim Ahmet, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 20-27.

ülkelerinde (Sırbistan, Makedonya, Romanya, Bulgaristan) ve Batı Trakya'da müftülüklerin Osmanlı dönemindeki kadıların yerini aldığı ve aynı yetkilerle donatıldığı bilinmektedir. Söz konusu bu yetkiler maddelerle tespit edilmiş, gerek uluslararası antlaşmalar ile gerekse Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan ikili antlaşmalarla hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan Türkiye'deki Müftü kavramı ve yetkileri ile Balkanlar ve Batı Trakya'daki Müftü kavramı aynı değildir. Çünkü hukuki statüleri açısından çok büyük farklar söz konusudur. Yunan idaresi ve bazı Yunanlı yazarlar Batı Trakya'daki Müftü ve Müftülük kurumunu İslam ülkeleriyle kıyaslayıp değerlendirmektedirler. Bu bağlamda Yunan idaresi kendi kilisesine bir memur bile tayin edemezken, İslam ülkelerinde müftüler tayin ediliyor gerekçesiyle Batı Trakya Müslüman Türklerine rızaları olmadan Müftü tayin ediyor. Batı Trakya'daki müftülük kurumu eğer kıyaslanacaksa İslam ülkelerindeki müftülerle değil, başka dine mensup azınlıkların yaşadığı ülkelerdeki dini kurumlarla kıyaslanmalıdır. Örneğin bir Balkan ülkesi olan Bulgaristan, Romanya, Makedonya gibi ya da İstanbul'da Patrikhane'nin yetkileri ve görevleriyle kıyaslanmalıdır.[278]

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler, Yunan vatandaşı olmakla birlikte Lozan Barış Konferansı ve Antlaşması hükümleri gereği aile hukuku, evlenme-boşanma, miras hukuku ve diğer bazı hukuki konularda kendi dini ve geleneklerine uygun olan İslam/şeriat hukukunu uygulamaktadır. Bu uygulama, 1923 Lozan Antlaşması öncesi dönemde olduğu gibi devam etmektedir. Bunun temel dayanağı Yunanistan'ın imzalayıp, yükümlülük üstlendiği antlaşmalardır. Bu antlaşmalara göre Yunanistan uyruğundaki Müslüman Türkler hukuki özerkliğe sahiptirler. Bu bağlamda kendilerine İslam hukuku, gelenek ve görenek hukuku uygulanmaktadır. Yani, aile hukuku gibi konularda çıkabilecek uyuşmazlıklarda yargılama yetkisi Yunan medeni/sivil mahkemelerinde değildir. Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Müftülükleri kadı sıfatıyla yargılama ve hüküm verme yetki ve hakkına sahiptirler. Yunanistan'daki Müftü fetva veren, Kuran'ı yorumlayan ve kural koyan bir makam olarak kadı sıfatıyla yargılama yetkisini 1881 yılından beri yerine getirmektedir. Bu

[278] Fehim Ahmet, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 26-27.

durum uluslararası hukuk gereği Batı Trakya Müslüman Türkleri açısından bir örf ve adet kuralı niteliği kazanmıştır.[279]

Yunan Mahkemeleri, Müftülerin kadı sıfatıyla verdikleri kararları içerik açısından inceleme, denetleme ve eleştirme hakkına sahip değildir. Sadece bu kararları Yunan Anayasasına uygunluğunu inceleyip, onaylamama ya da onaylayıp uygulanması için yetkili mercilere tevdi ve ilan ederler. Müftülerin "kadı" sıfatıyla verdikleri kararları içerik açısından yalnızca Yunanistan'daki Başmüftü denetleme ve inceleme yetkisine sahiptir. Fakat Yunan idaresi imza koyduğu anlaşmalara uymayarak, Başmüftülük kurumunun açılmasına ve Başmüftü seçimine izin vermemektedir. Dolayısıyla müftülerin kararları denetlenememektedir.[280]

Yunanistan'da müftülük kurumunun kuruluşu çok eski tarihlere dayanmaktadır. Yunanistan 1830 tarihli Londra Protokolü ile resmen bağımsızlığını kazandığında bölgede çok sayıda Müslüman Türk vardı. Bu toplumun kendine ait olan özellikle dini uygulamalarının İslam Hukuku'na göre olması gerekirdi. Osmanlı Devletinde bu uygulamayı kadılar yapmaktaydı. Yukarıda belirtildiği gibi Yunanistan'da İslam Hukukunu uygulayan kadıların yerini aynı yetkilerle donatılmış müftüler almıştır. Gümülcine Edirne Vilayetinin sancağı olunca, 1874 yılında Gümülcine'de müftülük açılmıştır. 1923 Lozan Barış Antlaşması'na kadar hem kadılar hem de müftüler bulunmaktadır. Söz konusu antlaşma ile kadılık kurumu kaldırılmış, müftülerin görevleri yeniden tanımlanarak birçok önemli yetkilerle donatılmışlardır.

17 Ocak 1923 tarihli Kral Kararnamesi ile Batı Trakya'da Dedeağaç, Gümülcine ve İskeçe illerinde müftülükler belirlenmiştir. 1927 yılında Dedeağaç Müftülüğü kapatılmış, yerine Dimetoka Müftülüğü açılmıştır. 17 Ocak 1928 tarihinde ise Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 10 adet yeni müftülük makamı kurulmuştur. Söz konusu kararname ile müftülükler üç sınıf halinde tasnif edilmiştir. 3 Nisan 1928 yılında da Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile biri Igumeniça'ya biri de Filiaton'a olmak üzere iki müftülük daha kurulmuştur. Bu dönemde Yunanistan genelinde on iki müftülük faaliyet göstermiştir. 1952 yılında daha önce oluşturulan müftülükler

[279] Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitapevi, Ankara 2009, ss.19-23.
[280] Turgay Cin., a..g.e., s.20.

bölgede Türk varlığı kalmadığı gerekçesiyle kapatılmış, yalnızca Gümülcine, Dimetoka ve İskeçe'deki müftülükler kalmıştır. 1913 Atina Antlaşması gereği oluşturulması gereken Başmüftülük Kurumu ise günümüze dek oluşturulmamış, oluşturulması için çaba gösterilmemiştir.[281]

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının önemli sorunlarından biri olan müftülük meselesi[282], birçok antlaşmaya[283] rağmen azınlığın çözüme kavuşmayan, aksine gittikçe karmaşıklaşan bir sorunudur. 90'lı yıllarla başlayan atanmış/seçilmiş ikilemi ve son dönemlerde gündemde olan 240 imam yasası bu karmaşıklıklardan bazılarıdır.[284]

Gümülcine S. Müftü Yardımcısı Fehim Ahmet günümüzde Müftülüklerin durumunu, üstlendikleri görevleri ve yetkilerini şöyle açıklamıştır:

> *Gümülcine ve İskeçe'de Seçilmiş ve Atanmış müftülükler var. Seçilmiş Müftüleri ve Müftülükleri, Yunanistan atadığımız müftüler var gerekçesiyle resmi kurum olarak kabul etmiyor. Resmi işlem olarak görülen aile hukuku, velayet, vesayet, evlenme boşanma, evlat edinme, nafaka, miras hukuku gibi iş ve işlemleri ne yazık ki Seçilmiş müftülükler yapamıyor. Resmi evrak gerektiğinden bu işlemleri seçilmiş müftülükler yapsa bile yunan makamları tarafından kabul edilmiyor. Bu görevler yasa gereği atanmış müftülüklere verilen görevlerdi. Ancak yeni çıkarılan kararnameler ve son çıkarılan müftülüklerle ilgili yasa atanmış müftülüklerdeki bu yetkileri kaldırıyor. Medeni kanunun öngördüğü şekilde yapılmasını öngörüyor. Evlenme ve boşanma konusunda daha önceki uygulama şöyleydi: Nikâh akdetme yetkisi olan bir imamın kıymış olduğu nikâhla evlenenler boşanma vuku bulduğu zaman atanmış müftülükte boşanma işlemleri gerçekleştirilirdi. Mahkeme sadece müftünün verdiği kararın hukuka uygunluğunu kontrol ederdi. Medeni (Belediye) nikâhla evlenenlerin boşanması medeni mahkemede oluyor. Daha sonra bu uygulamayı şu şekilde değiştirdiler: İmamın kıydığı nikâhla evlenenlerin atanmış müftülükte boşanmalarının gerçekleştirilebilmesi için her iki tarafın da müftülükte boşanmak istediklerine dair dilekçe ile başvurmaları zorunluluğu getirildi. Taraflardan biri kabul etmediği takdirde otomatikman medeni mahkemede boşanmaları gerekir. Yani böyle resmi bir*

---

[281] Fehim Ahmet, *a.g.e.*, s.22.

[282] Geniş bilgi için bkz. Tevfik Hüseyinoğlu; Mehmet İmamoğlu "Yunanistan'da Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)", BAKEŞ Yayınları, Gümülcine 2017.

[283] Müftülük kurumunun hukuki temelleri, görevleri ve yetkileri yaygın olarak 1913 Atina Antlaşması ve ona bağlı olarak düzenlenen 3 Numaralı Protokol çerçevesinde ele alınmaktadır. Turgay Cin ise Müftülük kurumunun günümüzdeki statüsüyle Yunanistan'da ilk kez Yunan Yargıtay kararı ile yürürlükte olduğunu ifade ettiği 1881 İstanbul Antlaşması'ndan sonra gündeme geldiğini ve uygulamaya konulduğunu söylemektedir. Mezkûr hukuki metinler 2345/1920 sayılı yasa ile iç hukuka aktarılmıştır. Ancak zaman içerisinde Yunan idaresi tarafından Müftülük ile ilgili -mezkûr antlaşmalara aykırı- çeşitli yasal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitapevi, Ankara 2009.

[284] Fehim Ahmet, *a.g.e.*, s.22.

> *işlem gerektiğinde halk zorunlu olarak atanmış müftülüğe gitmek durumunda kalıyor. Ancak bu durumlar gün geçtikçe azalıyor. Seçilmiş Müftülükler, halkın tüm sorunlarıyla ilgileniyor. Azınlığın din eğitimi konusunda çalışan uygulayan seçilmiş müftülüklerdir. Din görevlileri, mütevelliler, köy camileri gibi konularda söz sahibidirler. Dini ve toplumsal konularda halka danışmanlık ve çözüm odaklı telkinlerde bulunuyorlar. Medeni nikâhla evlenenlerin dini nikâhlarını kıyabiliyorlar. Son çıkarılan (30 Temmuz 2022) yasada da "Yasanın 146. maddesinde müftülerin yetkileri ele alınmış ve müftülerin nikâh akdetmenin yanında boşama, nafaka, velâyet, vesayet, kazaî rüşd, vasiyet ve miras hukuku alanında hüküm verme yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir. Müftülerin ayrıca, Müslümanların dinî hayatıyla alâkalı fetvalar verme yetkisine sahip olduğu da ifade edilmiştir. Ancak tarafların İslâm hukukuna göre davalarını çözebilmeleri için müftünün huzurunda buna dair müracaatlarının bulunması gerekmektedir." şeklinde ıade edilmektedir.*[285]

Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'in Batı Trakya'nın siyasi tarihi ile ilgili vermiş olduğu bilgiler şunlardır:

> *Bizim inandığımız, bizim gördüğümüz, biz kendi isteğimizle Batı Trakya'da kalmadık. O gün Lozan Antlaşması yapılırken, hatta Lozan antlaşmasının önünde, hatta Balkan savaşında, Balkan Savaşı esnasında veya sonrasında 1913'te yani Balkan Savaşı 1. Dünya savaşına giderken öyle diyeyim, Yunanistan topraklarını genişletti. Bu topraklarda 500-600.000 Müslüman Türk kaldı. Şimdi İslam hukukunu bilenler bilirler ki, İslam hukukunda gayrimüslimler bize Allah'ın emanetidir düsturu var. Azınlıklara, gayrimüslimlere dokunamazsın, emanettir. Şimdi bizim de Hristiyan bir ülkede yaşayan insanların yaşaması için Kur'an'da bir hüküm yok. Bir insan azınlık kaldığı zaman şöyle yaşar diye bir kanun yok. Yani Cuma namazı kılmaz, işte zekât vermez gibi bir yasa yok. Bizim atalarımız yani Osmanlı diyor ki bizim buradaki gayrimüslimlere verdiğimiz hakları oradaki Müslümanlara da verin ve bunu şöyle yapıyorlar. Hristiyan dogması üzerine diyorlar ki bir patrik var, patriğin altında metropolitler var, metropolitlerin altında da papazlar var, bir hiyerarşi. Bizde de İslam hukukunda, İslam tarihinde olmamasına rağmen bir başmüftü böyle bir müessese kuruyorlar. Şimdi Bulgaristan'da başmüftü var, bizde de olması lazım. Başmüftü, başmüftülerin altında müftüler, müftülerin de altında imamlar, din adamları. Böyle bir sistem kuruluyor ve deniliyor ki müftüleri halk seçecek. Aynı Hristiyanlarda olduğu gibi. Hristiyanlarda bir yerde bir metropolit öldüğü zaman o bölgenin halkı bir kilisede toplanıyor. O gün tatil yapılıyor, tatil ediliyor ve deniliyor ki "aksiyos / anaksios", (ανάξιος / ανάξιος) birisi aksiyoz, diğeri anaksiyöz yani Yunancada layıktır, layık değildir. Onlarda da kelimenin başına a geliyor. Aksiyos layıktır, anaksios layık değildir. Bunu soruyorlar. Bizde de denilmiş ki Müslümanlar da oy kullanma yaşına erenler oy kullanırlar ve müftüyü seçerler ve müftüler de baş müftüyü seçer. Çünkü onlarda metropolitler patriği seçiyorlar. Onlara uygun bir şekilde bir şey yapıyorlar. Bunun üzerine anlaşma yapılıyor. Onun üzerine de müftülerin ve başmüftünün yetkilerini de tespit ediyorlar anlaşmada. Yani müftünün yetkileri nedir, baş müftünün seçimi, yetkileri nelerdir şeklinde. Bu, dediğim*

[285] Gümülcine S. Müftü Yardımcısı Fehim Ahmet ile görüşme (internet aracılığıyla), (08.10.2022)

gibi Balkan savaşından sonra 1913'te yapılıyor. 1914 te zaten 1. Dünya savaşı başlıyor. Her şeyin karmakarışık olduğu bir anda o karışık yılların sonunda Lozan Antlaşması. Lozan Antlaşması deniliyor ki madem mübadele yapılıyor Halk yani Hristiyanlar, Yunanistan'a, oradaki Müslümanlar da buraya gidecek. Fakat iş patrikhaneye gelince Yunanlılar belki de Megali İdea'nın bir parçası olarak Patrikhane burada kalsın, Türkiye çıksın diyor. Çünkü Hıristiyanlar madem gidiyor, burada Patrikhane niye duracak? Bunun üzerine deniliyor ki İstanbul Belediye sınırları içindeki Rumlarla, Batı Trakya'nın sınırları içindeki Türkler gayri mübadil olsun. Yani diğerleri mübadele edilsin, onlar kalsın. Şimdi bir manada biz Patrikhanenin hatırı için orada bırakılmış insanlarız. Yunanistan, 1920 yılında kendi iç hukukuna derç ediyor konuyu. Yunan meclisinden geçiriyor, kanun şekline de getiriyor bu anlaşmayı yan yamuk. 1. Dünya Savaşı, 2. Dünya Savaşı, Yunanistan iç Savaşı derken bu iç hukuka uygun şekilde işlemiyor.[286]

Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'in Gümülcine Müftülüğü ile ilgili aktarmış olduğu bilgiler şöyledir:

Şimdi müftülük böyle devam ederken bu kendisine verilen hakları ifa ederken, çünkü azınlık bizim Ahvâl-i Şahsiyye dediğimiz, yani aile hukuku konusunda hür ve serbest müftüsünü seçecek, kendi hukukunu birleştirecek ama diğer konularda Yunan devlet yasalarına uygun hareket edecek. Fakat toplum 1980 yılında azınlık milletvekillerinin iş yapmadığını görüp, müftünün etrafında toplanınca bir yumak oldu azınlık. Tabii ki devlet, Yunan devleti de bir şey demeden 85 yılında müftü vefat ettiği zaman dedi ki bunlar müftünün etrafında toplanıyorlar. Biz kendi müftümüzü atayalım ki bizim karşımızda mücadele etmesinler. Çünkü Yaka tarlaları için müftünün etrafında toplanıp mücadele edildi ve atadı. Bunun üzerine azınlık, bakın anlaşmalarda müftüyü seçmemiz lazım ilan edin filan dediyse de beş yıl yani 85 yılından 90'a kadar böyle yalvarırcasına bir istekle gidildi. Netice alınmayınca 1990 yılında müftü seçimine gittik kendi imkânlarımızla. Önce din adamları kendi aramızda toplandık. Dedik ki herkes aday, o gün için 27 kişiydik. İcazetli dediğimiz hocalarımız vardı. Mısır Ezher'den mezun olanlar vardı ve Türkiye'den ilahiyatlardan mezun olanlar yani bizler vardık. Gizli oylamada herkes oyu kendine de atabilir, herhangi bir arkadaşına da atabilir dedik. O gün, o 27 kişiden 12 kişi bana oy vermiş. O dönemde Dr. Sadık Ahmet milletvekili olduğundan müftü seçim duyurusunu yapması için bu aday listesini ona vereceğiz, O seçim ilan edecek. Benim dışımda daha iki arkadaş dörder oy aldılar. Diğerleri kimisi kendine vermemiş, kimisi sadece kendine vermiş. Böylece üç kişi aday olduk. Bunu milletvekili Dr. Sadık Ahmet'e bildirdik. O da köylerdeki cuma namazı kılınan camilerin imamlarına gönderdi. Dedi ki şu tarihte müftü seçimi yapacağız. Üç tane aday var, üç isim var. Caminin içinde Cuma namazından sonra isteyen, arzu eden İmam Efendi isimlerini okudukça el kaldıracak ve en çok oy alan el kaldırma usulüyle o bizim müftümüz olacak. Bu yapıldı ve en çok oyu o gün için %95 gibi ben aldım, halkın teveccühü bana oldu ve şu denildi azınlıkta müftümüz İbrahim Şerif'tir. İşte ondan sonra bizim bütün icraatlarımızı Yunan hükümetleri ve hatta adliyesi veya yargısı makam gaspı diyerekten beni kovuşturmaya tabi tuttu.

[286] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

> *Bana 9 ay hapis cezası verdi. Ben 9 ay hapis cezasını Yunanistan'da hukuk yolunu tüketince Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşıdım. AİHM, Yunanistan'da bana haksızlık yapıldığına inanarak Yunanistan'ı 10.000$ cezaya çarptırdı. Yunanistan bu parayı bana ödedi. Ben de Atina'daki depremzedelere verdim bu parayı biz para istemiyoruz, makam istiyoruz şeklinde devam ettik. Aynı şey İskeçe'de Mehmet Emin AGA için de vardı, o da kazandı aynı mahkemeleri. Fakat uzun süre bir mahkemeye verilmedik. Ondan sonra 2017 yılında ilk yedi ay, her ay birer mahkeme açtılar. Bana etten püften yine adı makam gaspı. Müftü olmadığı halde müftü gibi davranmaktan. Bunların birkaç tanesini mahkemeye taşıdılar. Bazılarını soruşturup bıraktılar, mahkeme etmediler. Birkaç tanesinde işte 80 gün hapis cezası verdiler. Bunlara itiraz ettim. Üst mahkeme bunları tekrar arşive kaldırdı. Daha iki tane var, ama onlar da rafa kaldırıldı mı, kaldırılmadı mı bilmiyorum. Çünkü 2017 yılından ben de unuttum artık ne durumda olduklarını. Böyle devam ediyor. İşte bu arada İskeçe Müftümüz Ahmet METE de vefat etti bu yıl. Onun yerine yeni arkadaşı seçtik. Mustafa Bey'i (Trampa). Müftülük faaliyetlerimiz ne oluyor derseniz biz faaliyetlerimize devam ediyoruz. Yunan devleti bizi tanımıyor. Halk bizi tanıyor, halk bizimle beraber.*[287]

Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif, Batı Trakya'da faaliyet gösteren Vaaz ve İrşad Heyetlerinin tarihsel sürecini şöyle ifade etmiştir:

> *Gümülcine ve Dedeağaç bölgesine ben bakıyorum yani bize bağlı normal bütün din adamları. Vaaz ve İrşad Heyeti de ayrı bir konudur, neden ayrılır? İlk bizden önce yani 80 öncesi din adamı ilahiyat mezunları çok kıt. İskeçe, Gümülcine Dedeağaç'ta zaten yok. Din adamları bir çatı altında İrşad Heyeti diye bir heyet kurmuşlar ama sayıları 7-8 kişi. Bunlar arada toplanıyorlar kendi kendilerine. Bir de arkadaşlıkları var bunların ekseriyeti Mısır mezunları İskeçe ve Gümülcine'dekiler. Sonra bir iki tane Türkiye'den İlahiyat mezunu geliyor. Biz geldik, yine devam ettik İrşad Heyeti olarak. Fakat daha sonraki yıllarda yani 2000'li yıllardan sonra İlahiyat mezunları Türkiye'den gelenler de çok fazla oldu. Yani geçmişte 25 kişi iken, 70 kişi olduk belki de. Toplantı yeri yok. Dedik ki arkadaşlar çoğaldık geçmişte mesela İskeçe'den üç kişi vardı sadece. Gümülcine'den de 7-8 kişi vardı, toplanıyorduk. Ama şimdi artık toplanma mekânımız bile yok. 70-80 kişiyiz. Bölünelim, İskeçeliler İskeçe Vaaz ve İrşad Heyeti, Gümülcineliler de Gümülcine Vaaz ve İrşad Heyeti olarak. Şimdi bugün bu şekilde devam ediyoruz. Vaaz ve İrşad Heyeti ikiye bölündük yani ikiye bölündü. Müftülüğün çatısı altında. İskeçe'nin Vaaz ve İrşad Heyeti var bizim Vaaz ve İrşad Heyetimiz var. Çünkü İskeçe'dekiler de 20-30 kişi, bizdekiler de 20-30 kişi şu anda, yerimiz yok. Daha sonraki yıllarda 2000'li yıllardan sonra bir de bayan ilahiyat mezunları da başladı gelmeye. Sayıları çok azdı, fakat 2010 yılından sonra da sayıları çok çoğaldı. Şimdi bizde 30 tane var. İskeçe'de 30 tane var, onlar da 60 oldu. Bizde Gümülcine Bayan İrşad ekibi, Erkek İrşad ekibi olarak iki ekip var. Bayanlarla İslami usullerde ayrı toplantılar yapıyoruz. Beraberiz, programları beraber aynı programları uyguluyoruz. Bayanların kendilerinin bir başkanları var, seçimi yapıyorlar. Erkeklerin bir başkanları var, onlar da*

[287] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi - Tekirdağ 23.10.2022

seçiyor, kendi aralarında toplantılar yapıyorlar. Bu toplantıların hepsini benim katılma mümkün değil. Ama gerektiği zaman gerek bayanlarınkine gerekse erkeklerin başına geçiyoruz. Bir karar alacaksın. Bir şeyi irdeleyeceksin onlarla toplantı yaparak ayrı ayrı bayanların teklifini erkeklerin teklifini dinleyerek bir orta yolu buluyoruz ve dolayısıyla yaptığımız Kur'an kursları var. Her köyümüzde şu anda bir Kur'an kursumuz var. Kur'an kursunu köylerin imamları, köylerdeki din görevlisi arkadaşlar yapıyorlar. Fakat hepsine yeterli olmadığı için gerek bayan arkadaşlar gerekse erkek İrşad Heyetleri de bu işlere yani bu eğitim işine veya Kur'an kursuna katılıyorlar. Ama ayrıca küçük çocuklara ilkokula gidenlere bayanlar ve erkekler öğreticilik, öğretmenlik yaparken bir de ayrıca Bayan Kur'an kurslarımız var. Onlara da sadece bayanlar gidiyor. Yani diyelim bir köy var A köyü. A köyde haftada üç gün gidiyorlar oraya arkadaşlarımız üç yıllığına gidiyorlar. Bayanlara dini bilgileri Kur'anı öğretiyorlar. Diğer zamanlarda da küçük ilkokuldaki çocuklara gidiyorlar. Bu gerçekten güzel bir olay. Kadınların o merhameti fazla bana göre. Bütün veliler de bayan arkadaşları tercih ediyorlar. Bize bayan arkadaş gelsin, tamam yettiği yere kadar bayan arkadaşları gönderiyoruz. Cuma günleri hutbeleri biz çıkarıyoruz ve bütün din görevlisi arkadaşlara gönderiyoruz. Ve bütün köylerde şuanda yıllardan beri bugüne kadar tek bir hutbe okunuyor. Bizim çıkardığımız bu hutbe. Böyle devam ediyoruz. Yani Türkiye bize, azınlığın verdiği karara saygı duyuyor, Yunanistan ise saygı duymuyor. Yani özet olarak bunları söyleyebilirim.[288]

İskeçe Müftüsü Mustafa TRAMPA'nın Batı Trakya'daki Müftülükler ile ilgili yorum ve düşünceleri şöyledir:

İskeçe Müftülüğü biliyorsunuz çok eski metinlerle, yasalar işte 1913 Atina Antlaşması, 2345 yasasıyla 1920'de çıkan bir yasa var. Sonra 1923 Lozan Antlaşması ile garanti altına alınmış bir azınlığız. Tabi İskeçe Müftülüğü de bu azınlığın önemli ve eski kuruluşlardan bir tanesidir. Dolayısıyla bizim özel kuruluşumuz, bizim çalışma alanımız. Gerek kurumun başındaki Müftünün seçimi, gerekse kurumun işleyişi noktasında bütün malumatı biz orada ana hatlarıyla alabiliyoruz. Yani dediğim gibi eski bir kurumdan bahsediyorum. Şimdi misyonu çok geniş, yelpazesi çok açık bir kuruluş. Yani bizim sadece burada Türkiye'de bildiğimiz bir il müftülüğü gibi değil. Orada sosyal sorumlulukları olan geniş sorumluluk taşıyan bir kurumdur, bir kuruluştur. Müftü, evet dini bir pozisyonda ama aynı zamanda sosyal yönü de, kültürel anlamda da veya bazı işte siyasi noktalarda da söz söyleyebilen bir konuma sahiptir. Yani sosyal, toplumsal bir liderlik havası var müftünün Batı Trakya'da. Dolayısıyla kurum olarak biz sadece camilerde buna bağlı olarak Kur'an kurslarıyla değil, aynı zamanda bir ailenin içinde zuhur eden ortaya çıkan herhangi bir basit bir problemle de çok yakından ilgilenebiliyoruz. Aile fertlerinin yaşadığı sorunlarla ilgilenebiliyoruz. Bunu biraz daha genişletirsek toplum nazarında toplumsal anlamda yaşanan gerek sosyal, gerek ekonomik, gerek kültürel anlamda yaşanan sorun ve krizlerde de biz yine orada bir müdahalemiz söz konusu oluyor. Çocukların eğitimi ile alakalı yarının gençlerinin yetişmeleri noktasında gereken bütün yardımlar ve buna benzer bütün toplumumuzu ilgilendiren noktalarda biz her daim müdahil

[288] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022

pozisyondayız. Dolayısıyla görülüyor ki orada müftülük çok basit, sade görev alanı sınırlı, kısıtlı bir yapı değil. Zaten bizim oranın yani kurumun başındaki lider pozisyonda olan müftünün tayinle değil, halkın seçimiyle başa gelmesi bunu gösteriyor. Çünkü mesela ben 9 Eylül'de aday seçildiğimde bütün köyleri gezmiştim. Yani normal siyasiler gibi kahveleri geziyorsunuz, köyleri geziyorsunuz, gereken yerlerde evleri geziyorsunuz ve halktan destek istiyorsunuz. Halkın katılımını talep ediyorsunuz. Neden önemli bu? Çünkü halk sizi ne kadar ciddi bir katılım gösterirse, camilere biliyorsunuz camilerde biz el kaldırma usulüyle, yöntemiyle müftü seçiliyoruz. Dolayısıyla cuma günü yapılan o müftü seçiminde halkın katılımı ne kadar güçlü olursa, halkın iradesi desteği de o derecede güçlü oluyor. Halk iradesinin güçlülüğü demek kadim kuruluşumuz İskeçe Müftülüğünün de o derecede güçlü olması manasına geliyor. Bunlar böyle birbirlerini bağlayan önemli etkenler, önemli unsurlar. Bu münasebetle Müftülük Kurumu da güçlülüğünü ortaya koyuyor. Çünkü desteğini halktan alıyor. Halktan aldığı destekle her daima halkın yanında olarak gereken bütün halkla yapılması gereken yardımlaşma noktasına gerek faaliyet icra noktasında da gereken bütün şeyleri yürütüyor. Yunan devleti tanımıyor ama millet arkamızda. Dediğim gibi en başta zikrettiğim üç tane temel yasa. Bunlar devletin tanıması gereken yasalar. Müftümüz İbrahim Şerif'in zaten yürüttüğü bazı insan haklarında kazandığı davalar var. Ama yine Yunan devleti ısrarla tanımadığını ifade ediyor. Kendilerinin kontrol edebileceği dini bir yapıya Müslüman birini orada atama yapıyor. Niye bunu söylüyor? Çünkü bir kiliseye müdahale edemiyor, ama gelip senin en hassas olan bir kurumuna, bir temel yapı taşına atama yapıyor, müdahale ediyor, burayı ben yönetirim diyor. Ve sürekli çıkardığı kanun hükmündeki yasalarla da etrafını kenar köşeyi yıpratıyor, kırpıyor. Seni etkisiz hale ne kadar daha etkisizleştirebilirim noktasında ciddi mücadeleler veriyor. Bizim ana kurulumuz, ana gövde müftülüktür Batı Trakya'da. Dolayısıyla sizi yıprattığı zaman orada sizi yıktığı zaman o toplumun temel yapısını yıkmış oluyor. Bu da birlik beraberliğimizin bölünmesi, halkın dağılması gibi sağa sola dağılmamız söz konusu. Adamlar zaten bunu bildiği için bunu bilerek yapıyorlar. Yoksa Yunan devletinin çok umurunda değil yani bir dini kurum nasıl çalışıyor? Mesela kilise ne yapıyor, ne ediyor hiç umurunda değil. Zaten müdahale de edemez yani yapı müsaade etmiyor. Ama azınlığa geliyor, keyfi şekilde müdahale yapıyor. Bu şekilde istediği şeyleri yaptırmaya çalışıyor. Kendi tayin ettiği memurlarla bazı şeyleri yapmaya çalışıyor. Yani o da sadece nedir? Aslında mide bulandıran şeyler bunlar. Yoksa halkın desteğini göremiyorlar zaten. Sadece devlet olduğu için gücünü kullanarak ben o ülkede istediğimi yaptırtırım havasında ve bunu da yaptırmaya çalışıyor.[289]

İskeçe Müftüsü Mustafa TRAMPA'nın günümüzde Batı Trakya Türklerinin evlilik ve nikâh işlemleri ne şekilde gerçekleştiklerine ilişkin ifadeleri şunlardır:

Bir Müslüman Türk evlenirken resmi nikâh kıymak için Belediye gidiyor. Yani İlla ki atanmışın önüne düşme durumu yok, öyle bir şart yok. O değiştirildi. Eskiden böyle bir şey vardı. Sonra bu değiştirildi. Siz mesela geliyorsunuz, nikâhı kıyıyoruz biz, dini nikâhtır bu. Mehir belirleniyor, nikâh dosyası yapılıyor. Belki bize gelmeden önce de bazıları resmi nikâh kıyıyor. Gidip

[289] İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022.

> *belediyeden randevu alıyorlar, memurlar belediye başkanı önünde nikâhlarını kıyarak, işlemler resmileşiyor. İlla ki tayinli müftüye gitme diye şey yok.*[290]

İskeçe Müftüsü Mustafa TRAMPA'nın Vaaz İrşat Heyeti ile ilgili görüşleri şunlardır:

> *Şimdi yok, o eskiden vardı. Şu anda Vaaz ve İrşat Heyeti yok, kaldırıldı. Müftülere bağlı çalıştığı için zaten vaizler, bu vaiz arkadaşların içinde olduğu bir yapıydı önceki dönemde. Son zamanlarda böyle bir şey yok. Bizde din hizmetleri bölümümüz var, bizim şube müdürlüğümüz var. Din hizmetlerine bağlı çalışıyor vaiz arkadaşlar. Haftalık programlar, halkla cami sohbetleri var. Yapılması gereken bütün dini, kültürel faaliyetler oradan yönetiliyor dolayısıyla öyle bir şeye şu anda ihtiyaç yok yani.* [291]

Vaaz ve İrşad Heyetinin kuruluşuna ilişkin Hakka Davet dergisi yazarı Hasan Paçaman'ın ifadeleri ise şöyledir:

> *Gümülcine Müftümüz Hüseyin Mustafa Müftülüğünün ilk yıllarında Gümülcine'de dağınık bir halde bulunan eski medreseleri (Kayalı, Tekke, Serdar Mahalle, Kır Mahalle, Yeni Cami, Sohtalar) nizamlı bir okul halinde "Medrese-i Hayriye" adı altında toplamayı başardığı gibi damadının öneri ve teklifleri hem de o gün şehrimiz ve Rodop vilayeti içinde bulunan vaizlerimizin muvafakatleriyle 1970'te "Vaaz ve İrşad Heyeti"ni de tüzük çıkarıp, onaylayarak kurmayı sağlamıştır.*[292]
>
> *Önceleri Gümülcine ve havalisinde faaliyet gösteren bu heyet, sonraki yıllarda İskeçe ve Evros illerini de bünyesine alıp Batı Trakya çapında çalışmaya başlamış ve halen bu şekilde devam etmektedir.*[293]

Hasan Paçaman'ın ifadeleri ve yayımladığı Hakka Davet dergisindeki Vaaz ve İrşad Heyeti Nizamnamesi (tüzüğü)[294] bu heyetin kurulduğunu kanıtlamaktadır. Önceleri bağımsız bir yapıdayken zamanla Müftülüklerin altında bir heyete dönüşmüş ve nihayetinde ortadan kalkmıştır. Günümüzde böyle bir oluşumun olmadığı İskeçe ve Gümülcine Seçilmiş Müftülerinin beyanlarıyla da doğrulanmıştır.

İskeçe Müftüsü Mustafa TRAMPA, İskeçe Müftülüğü adaylık süreci ve üstlendiği vazifesi hakkında şunları vurgulamıştır:

> *Danışma Kurulu tarafından aday gösterildik. İki arkadaştık. İki arkadaş olarak bazı evlere beraber gittik, bazen ayrı gittik. Dostane oldu, hiçbir sıkıntı yaşanmadı. Halkın desteği, katılımı noktasında ciddi bir iştirak vardı. Bunu*

---

[290] İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022
[291] İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022
[292] Hasan Paçaman, *Batı Trakya Bu,* s.101.
[293] Hasan Paçaman, *Batı Trakya'ya Işık Tutanlar*, ss. 138-143.
[294] Vaaz ve İrşad Heyeti Nizamnamesi, *Hakka Davet Dergisi*, Sayı: 49, Sayfa: 17-18.

> *suhuletle bitirdik hamdolsun. 9 Eylül'de ikindi sonrası, sonuçlar açıklandı. Ve ben %70 oy oranıyla rahmetli merhum müftümüz Ahmet METE'nin yerini almış olduk. Bu şekilde ikinci ayımıza girdik. Birlik ve beraberlik şarttır. Bunlar belki söylem anlamında gelebilir, herkes birlik beraberlikten bahsediyor ama bizde hakikaten bu normaldir. Her toplumda farklı farklı karaktere sahip insanlar oluyor. Önemli olan çoğunluğun ne dediği burada. Azınlıkta da büyük bir çoğunluk gerçekten kurumuyla, kuruluşlarıyla müftülüğüyle, bütün camileriyle, eğitim kurumlarıyla, yapısıyla, dernekleriyle, STK'larla, partisiyle elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Bu birlik ve bütünlük noktasındaki o standardı muhafaza etmeye çalışıyoruz. Şahsen başarıyoruz, ama önümüzdeki dönemlerde de böyle devam ediyor inşallah.*[295]

Batı Trakya Türk azınlığı, 2 Haziran 1985 tarihinde vefat eden Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa, 12 Şubat 1990 tarihinde vefat eden İskeçe Müftüsü H. Mustafa Hilmi Aga'dan sonra ilgili yasalara uygun şekilde Yunan Devleti'nin müftü seçimini ilan etmesini sürekli talep etmiştir. Devleti harekete geçirmek için çeşitli girişimlerde bulunuldu. Ancak bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Dönemin bağımsız milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu İskeçe ve Gümülcine'de seçim yapma kararını aldılar.[296]

İskeçe bağımsız milletvekili Ahmet Faikoğlu 17 Ağustos 1990 tarihinde İskeçe ili için müftü seçimi yapılacağını duyurdu. 17 Ağustos 1990 Cuma günü İskeçe'deki camilerde el kaldırma usulüyle yapılan seçimde dört aday arasında en çok oyu alan Mehmet Emin Aga İskeçe Müftüsü seçildi. Böylece Batı Trakya Türk azınlığında "Seçilmiş Müftüler" oluştu. Müftüler vefat edene kadar görevde kalıyorlardı. Mehmet Emin Aga'nın vefatından sonra yeniden seçim yapıldı ve Ahmet Mete İskeçe Müftüsü seçildi. İskeçe Müftüsü Ahmet Mete yakalandığı amansız hastalık nedeniyle vefat edince İskeçe'de yeniden müftü seçimi yapıldı. 9 Eylül 2022 Cuma günü gerçekleşen seçimle İskeçe Müftülüğüne Mustafa Trampa seçilmiştir.[297]

İskeçe Müftülük seçim süreci aynı şekilde Gümülcine'de de gerçekleşti. Gümülcine bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet de 17 Aralık 1990 tarihinde Gümülcine Müftülüğü için seçim duyurusu yayınladı. 28 Aralık 1990 Cuma günü

---

[295] İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi - Tekirdağ 23.10.2022

[296] Fehim Ahmet, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 26-27.

[297] İskeçe Müftülüğüne Mustafa Trampa seçildi, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iskece-muftulugune-mustafa-trampa-secildi/2681504 (26.04.2023)

Gümülcine'deki camilerde el kaldırma usulüyle yapılan seçimlerde üç aday arasından en çok oyu alan İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü seçildi.

1990 tarihinde ve sonrasında yapılan seçimlerle seçilen müftüler "Makam Gaspı" suçlamalarıyla sürekli yargı önüne çıkarılmakta ve psikolojik baskı altında tutulmaktadırlar. Yunan yönetimi seçilmiş müftülere uyguladığı yaptırımlar ve cezalar nedeniyle çok kez AİHM'de din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle mahkûm edilmiştir. İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga ve Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif tazminatlar kazanmışlardır. Ancak müftüler bu tazminatları yine ülke içinde depremzedeler gibi ihtiyaç sahiplerine bağışlamışlardır. Bu davranış istenilenin para değil, azınlık haklarının iadesi olduğunu göstermektedir.

Müftülükler geleneksel yönetsel yapıda olsalar da günümüz şartlarında dini ve sosyal alanlarda azınlığa yön veren, hak arama mücadelesinde destek olan kuruluşlardandır.

2.3.1. İskeçe Müftülüğü

1913 yılında imzalanan Atina Barış Antlaşması'nın 11. maddesi, Yunanistan'daki müftülerin, görev bölgelerinde yaşayan Müslümanlar tarafından seçilmesini şart koşmaktadır. Antlaşmanın söz konusu hükmü, 1920 yılında kabul edilen 2345 sayılı yasanın 6. maddesinde net bir şekilde belirtilmiştir. Lozan Antlaşması'nın genel hükümleri arasında, Batı Trakya Müslüman Türk Cemaati'nin bu hakkı da yer almaktadır.[298] Ancak söz konusu hak 15 yıldan bu yana Yunan yönetimi tarafından ihlal edilmekte ve ilgili uluslararası antlaşmaların hükümleri uygulanmamaktadır.[299]

İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Efendi'nin vefatı sonrasında Mehmet Emin Ağa İskeçe Müslüman Türklerinin ısrarı üzerine 2345/1920 sayılı yasanın uygulanmasını şart koşarak naipliği kabul etmiştir. Ancak Gümülcine Müftülüğüne yasa hükümlerine aykırı bir şekilde Cemali Meço asaleten tayin edilince Mehmet Emin Ağa bu durumu protesto etmek için istifa etmiştir.

---

[298] Turgay Cin, *a.g.e.*, ss. 141-143.
[299] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*,s.225.

Gümülcine müftülük makamının üç buçuk ay boyunca boş kaldığı bilinmektedir. Bu süre zarfında Vaaz ve İrşad Heyeti'nin yönlendirmesi ile 17 Ağustos 1990 Cuma günü İskeçe Vilayeti'ndeki tüm camilerde el kaldırma yöntemiyle oylama yapılmıştır. Oylamada dört aday arasından en yüksek oyu alan Hafız Mehmet Emin Ağa İskeçe Müftüsü olarak seçilmiştir.[300]

22 Ağustos 1991 tarihinde İskeçe Müftülüğüne keyfi bir atamanın yapılması müftülük konusunu yeniden gündeme getirmiştir. İskeçe Valisi Müslüman Türk toplumunun kabul etmediği 24 Aralık 1990 tarihli kanun hükmündeki kararnamenin 1. maddesinin 5. fıkrası uyarınca İskeçe Müftülüğüne Mehmet Emin Şinikoğlu'nu tayin etmiştir. Ayrıca bu Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile 2345/1920 kanun da yürürlükten kaldırılmıştır. Günümüzde İskeçe Seçilmiş Müftülüğünde 1 Müftü, 2 Müftü Yardımcısı, Şube Müdürleri görev yapmaktadır.[301]

2.3.2. Gümülcine Müftülüğü

1913 yılında imzalanan Atina Antlaşması ve 3. Numaralı Protokol, müftülerin görev bölgelerindeki Müslümanlar tarafından seçilmesini öngörmektedir. Batı Trakya'da müftüleri, Lozan Antlaşması'na göre dini özerkliği olan Batı Trakya Türk azınlık mensuplarının seçmesi gerekir.[302]

Müftülük konusunda Yunanistan, işgaller ve iç savaşlar nedeniyle ortaya sandık koyarak seçim yapmamıştır. Halk bunu bildiği için bunun üzerinde fazla durmamış sadece halkın önde gelenleri yani milletvekilleri, cemaat başkan ve azaları, o günün âlim-ulemaları ve eşraf halkının da teveccühünü göz önünde bulundurarak, bir kişinin ismini belirleyerek valiye bildirmek suretiyle onaylanmasını istemişler ve vali de onaylamıştır. Fakat 1985 yılında iş başındaki müftü ölünce, yönetim azınlığa danışmadan bir kişiyi bu makama tayin etmiştir. Halk buna itiraz etmiş ve mücadeleye başlamış, yönetimse tayin ettiği kişiyi müftülük makamına yıllarca polis nezaretinde getirip götürerek görevini icra ettirmiştir. Halk hukuki mücadelesinde bir netice alamayınca 1990 yılında camilerde Cuma namazında el kaldırmak suretiyle müftü

[300] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*,s.225.
[301] http://www.iskecemuftulugu.org/ (18.09.2022)
[302] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*,s.226.

seçimine gitmiştir. Ve Gümülcine'de İbrahim Şerif'i müftü olarak seçmiştir. Yunan yönetimi müftülük sıfatını gasp etmiş oldukları gerekçesiyle, seçilmiş müftüleri mahkemelere sevk etmektedir. Bu gerekçe ile Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif 21 Mayıs 1993 tarihinde Selanik Bidayet Mahkemesi'ne sevk edilmiştir. İtham şahitlerinin gelmemesi nedeniyle mahkeme 27 Haziran 1994'e ertelenmiştir. Bu tarihte görüşülen mahkemede İbrahim Şerif'e 9 ay hapis verilmiş, karar istinaf edilmiştir. Bilahare istinafı görüşülmüş ve İbrahim Şerif cezalandırılmıştır. Yunanistan'ın en yüksek mahkemesi olan Yargıtay'da cezayı onayınca İbrahim Şerif, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne müracaat etmiştir. AİHM, İbrahim Şerif'i haklı bularak Yunanistan'ı 10.000 $ (Amerikan Doları) tazminat ile cezalandırmıştır ve İbrahim Şerif'in de müftü sıfatını kendisini tanıyan bir grup da olsa kullanabileceğine karar vermiştir. Yunanistan bu parayı İbrahim Şerife ödemiş, İbrahim Şerif ise bu parayı Atina depremzedelerine bağışlamıştır.[303]

Günümüzde, Gümülcine Seçilmiş Müftülüğünde 1 Müftü, 1 Müftü Yardımcısı, 1 Sekreter, 1 Şoför-Hizmetli, 14 Vaiz-Kur'an Kursu Eğitimcisi, 5 Vaize-Kur'an Kursu Eğitimcisi görev yapmaktadır.[304]

2.3.3. Dimetoka Müftülüğü

Dimetoka, Müslüman Türklerin tarihinde Balkanlara açılan çok önemli bir merkezdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli'de ilk fetihlerden ve 1362-1367 arası Edirne Sultan Sarayı inşa edilene kadar geçici başkentlerden olan Dimetoka'da Türk nüfusu yok denecek kadar azalmışsa da şehir çok önemli Osmanlı eserlerini barındırmaya devam etmektedir.[305] Avrupa'daki en eski Osmanlı Camisi olan 597 yıllık Çelebi Sultan Mehmet Camii 22 Mart 2017 tarihinde şüpheli bir yangın sonucunda harap olmuştur. Dimetoka'da çeşitli sebepler nedeniyle (nüfus azlığı, göç vb.) tıpkı İskeçe ve Gümülcine'deki gibi seçim yöntemiyle müftü seçimi yapılmamıştır. Yunan devleti Dimetoka Müftülüğü'ne atama usulüyle Müftü Naibi

[303] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*,s.226.
[304] https://gumulcinemuftulugu.info/index.php?request=muftuluktanitim (18.09.2022)
[305] Adil Özgüç, *a.g.e.*, 207-208.

atamasına rağmen, Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif günümüzde Dimetoka bölgesinin Gümülcine Seçilmiş Müftülüğüne bağlı olduğunu beyan etmiştir.[306]

[306] Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022.

III. BÖLÜM

3. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ÖNCÜ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Batı Trakya Türkleri azınlık durumuna düştüklerinde kimliklerini ve kültürlerini korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla sürekli arayış içinde oldular. Çoğunluğun içinde erimemek, asimile olmamak, azınlık arasında dayanışmayı sağlamak ve sorunlara karşı ortak hareket etmek için birçok STK kurarak örgütlendiler. Türkiye'de yaşanan her gelişme azınlık toplumuna da yansımıştır. Özellikle 1923 Lozan Barış Antlaşması ile kurulan Türkiye Cumhuriyetinin Atatürk önderliğinde gerçekleştirdiği devrimler çok geçmeden Batı Trakya'da da benimsenmiştir. Bu gelişmelere öncülük eden ve yardımcı olan STK'lar olduğu gibi engel olan birkaç oluşumda çıkmamış değildir. Bu bağlamda STK'lar "Batı Trakya'da Türk Varlığına Faydalı Sivil Toplum Kuruluşları" ve "Batı Trakya'da Türk Varlığına Zararlı Sivil Toplum Kuruluşları" olarak iki ana başlık altında toplanmıştır.

3.1. Batı Trakya'da Türk Varlığına Faydalı Sivil Toplum Kuruluşları

Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın sesini ve taleplerini dile getiren, hakları için mücadele eden, kültürel değerlerine sahip çıkan sivil toplum kuruluşları sekiz alt başlık altında ele alınmıştır.

3.1.1. İskeçe Türk Birliği[307]

Batı Trakya Türklerinin çağdaş olarak tanımlanabilen ilk sivil toplum örgütlenmesi İskeçe Türk Birliği (İTB) bu bölümde üç alt başlık altında ele alınacaktır. İlk olarak kuruluş ve resmiyeti düşürülene kadar olan dönem sunulacak, daha sonra resmiyetin düşürülmesiyle birlikte başlayan uzun ve yoğun hukuksal süreç irdelenecektir. Son olarak resmi olmasa da toplum için gerçekleştirilen tüm faaliyetler ayrıntılarıyla değerlendirilecektir.

[307] Τουρκική Ένωση Ξάνθης, Tourkikí Énosi Xánthis.

3.1.1.1. Kuruluş ve Örgütlenme

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra örgütlenme arayışı içinde olan Batı Trakya Türkleri 14 Nisan 1927 tarihinde azınlığın ilk sivil toplum kuruluşu İskeçe Türk Gençler Yurdu'nu kurdu. Örgütlenmenin ilk adımı olan ve azınlığın sosyal, kültürel ve sportif amaçlarına hizmet eden bu derneğin kurulmasına esasen sosyolojik bir ihtiyaç vesile olmuştur. İskeçe, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde tarımsal üretimde ön plana çıkmış, özellikle çok kaliteli tütün yetiştiriciliğiyle bölgenin parlayan yıldızı olmuştu. Geçmişten günümüze Türk azınlığın yarısından fazlasının tütün üretimiyle meşgul olduğu ve diğer yarısının da tütüne dolaylı olarak ekonomik açıdan bağımlı olduğu bilinmektedir.[308] Tarımsal üretim ile birlikte sanayide de gelişmeler olmuş, bölgeye tütün fabrikaları, tütün mağazaları açılmıştı. Bu ilerlemeler bölge halkına istihdam yaratmakla birlikte şehir dışından mevsimlik işçilerin de gelmesine neden olmuştur. 1926 yılında İskeçe'deki tütün mağazalarında 7.500 civarında tütün işçisinin çalıştığı belirtilmiştir. Ortaya çıkan bu sosyolojik ortam ve ekonomik canlılık İskeçe'yi ve civarını değiştirmiş, özellikle eğlence mekânlarının sayısı artmıştı. Bölgede Selanik'ten sonra en kozmopolit kent olan İskeçe yabancıların, paranın, eğlencenin, içki kumar ve keyif veren madde kullanımı gibi kötü alışkanlıkların da merkezi haline gelmişti. Batı Trakya Türk azınlığının ileri gelenleri gelecek neslin bu kötü alışkanlıklardan uzaklaşmalarını sağlayacak ve onları faydalı uğraşlara yöneltecek bir mekânın kurulması gerektiğini düşünüyorlardı.[309]

Aynı dönemde azınlığın çağdaş gençlerinden Mehmet Hilmi[310] (muallim-gazeteci), Osman Nuri (muallim-gazeteci), Osman Seyfi (muallim) ve Hıfzı Abdurrahman (mürettip-gazeteci) "Yeni Adım" Gazetesi'nin basıldığı matbaada bir araya gelerek bir dernek kurma kararı almışlardı. Gençlerin aldıkları bu karar,

---

[308] Geniş bilgi için bkz. Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi,* Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2014, ss. 97- 126.
[309] *İskeçe Türk Birliği 1927-2003* İskeçe Türk Birliği Yayınları, İskeçe 2003, s. 1-2.
[310] Özellikle Mehmet Hilmi Batı Trakya Türklerinin sivil toplum örgütlenmesindeki öncü şahsiyettir. İskeçe Türk Birliği ve sonrasında Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin kurulmasında öncülük yapmıştır. Gazetesinde yazdığı bir makalede Batı Trakya'da muallimlerin (öğretmen) eğitimlerinin artması, dayanışması sağlanması için bir teşkilata da ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir. Bu bakımdan Öğretmen derneklerinin de fikrini onun ortaya atmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Ayanlardan Hoca Mestan Efendi ve Büyük Hasan Bey (Abdürrahimoğlu), İskeçe eşrafından Mestan Recai Efendi, Mahmut Tahsin, milletvekili Haşimbeyzade Fehmi Bey ve Tahir Efendi tarafından da desteklendi ve bu kişilerin öncülüğünde "İskeçe Türk Gençler Yurdu" kuruldu.[311] Derneğin, o dönem toplam 87 kurucu üyesi bulunmaktaydı.[312]

İskeçe Türk Gençler Yurdu faaliyetlerini yürütmek amacıyla bir büro kiralamıştır.[313] Derneğin tüzüğü Osman Nuri Efendi tarafından eski Türkçe harflerle el yazısıyla hazırlanmıştır. Tüzüğün hazırlanma aşamasında Osman Nuri Efendiye Aşağı Mahalle Medresesinde Müderrisi Hoca Mestan Efendi de yardım etmiştir. 14 Nisan 1927 tarihinde kurucu üyeler ilk toplantılarını yapmışlardır. Bu toplantıda hazırlanan tüzük onaylanmış ve ilk yönetim kurulu seçilerek görevine başlamıştır. İskeçe Bidayet (Asliye) Mahkemesi'ne sunulan tüzük Temmuz 1927'de onaylanmıştır.[314]

İskeçe Bidayet (Asliye) Mahkemesi tarafından resmen onaylanan tüzüğün ilk maddesinde derneğin ismi "Estia Turkikis Neoleas Ksantis" yani ""İskeçe Türk Gençler Yurdu" olarak kaydedilmiştir.[315] Tüzüğe göre, "İskeçe Türk Gençler Yurdu"nun bayrağı da sarı-laciverttir ve Dernek adına sportif faaliyetlere katılacak olan gençlerin giyeceği formalar da çizgili olup sarı-lacivert renklerden oluşacaktır. Kurulduğu tarihten itibaren "İskeçe Türk Gençler Yurdu"nda, gençlerden oluşan futbol takımı, müzik ve tiyatro grupları oluşturulmuş ve Yunanca ile Türkçe dil kursları düzenlenmiştir.[316]

11 Mayıs 1930'da "İskeçe Türk Gençler Yurdu"nun kurucu üyelerinden bir kısmı derneğin bazı faaliyetlerini tasvip etmediklerinden dolayı "Türk Ocağı" adı altında başka bir dernek kurmuşlardır. Kısa bir süre için aynı Tüzük ile fakat ayrı

---

[311] http://www.iskeceturkbirligi.org/ (21.09.2022)
[312] Turgay Cin, Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2010 Cilt: 12 Sayı: 1 ss. 137-182.; İTB'den alınan kurucu listesi için bkz Ek 21.
[313] 1 Nisan 1927 tarihinde ilk olarak kiralanan büro o dönem Badem Sokağı günümüzde ise Thiras Sokağı olarak bilinen ve mülkiyeti Misvaklı köyünden Topçular ailesine ait bir evdir.
[314] *İskeçe Türk Birliği 1927-2003,* İskeçe Türk Birliği Yayınları, İskeçe 2003, s. 2.
[315] Güncellenen tüzüğün 1. Maddesi: 14 Nisan 1927 tarihinde "İskeçe Türk Gençler Yurdu" adıyla kurulan Derneğin ismi, "İskeçe Türk Birliği" olarak değiştirilmiştir." şeklinde güncellenmiştir.
[316] http://www.iskeceturkbirligi.org/ (21.09.2022)

olarak faaliyetlerine devam eden bu iki dernek, 17 Kasım 1936'da bir çatı altında toplanmış ve "İskeçe Türk Birliği/Tourkiki Enosis Ksantis" adını almıştır. "İskeçe Türk Birliği"nin Tüzüğü "Türk Gençler Yurdu" ve "Türk Ocağı" derneklerinin tüzüğünün aynısı olup, İskeçe Bidayet (Asliye) Mahkemesi'nin 122 numaralı kararıyla anılan tarihte (17 Kasım 1936) onaylanmıştır. Bulunduğu bölgenin genel ve özel şartları içinde varlığını sürdürerek günümüze gelen İskeçe Türk Birliği'nin her yıl seçilmiş Yönetim Kurulları ve başlıca faaliyetleri, gerekli görülen yerlerde yapılan yorumlarla sunulmaktadır.[317]

> *"Türk Birliğinin kuruluş nedeni, Batı Trakya Türklerinin ruhi, bedeni ve manevi eğitimlerine çalışmak, aralarında içten dostluk bağları ve dayanışma meydana getirmek, Türk devriminin yarattığı kültürel, toplumsal ve dini yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasına yaymaktır."*[318]

Buna göre, 8. maddede sözü edilen amaç; Türkiye'deki Türk devrimlerinin yarattığı kültürel, toplumsal ve dinsel yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasında da yaymaktır. Bu devrimler, çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimleri olarak da anılmaktadır. Bu devrimlerin içinde Türk (Lâtin) alfabesinin kabul edilmesi, kılık ve kıyafetlerin değişmesi, kadınların özgürlüklerine kavuşmaları, kadınların seçme ve seçilme hakları, erkeklerin kılık ve kıyafetlerinin değişmesi gibi inkılâplar yer almaktadır. Yukarıda sözü edilen devrimler, İskeçe Türk Birliğinin tüzüğüne dâhil edilerek, Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın çağdaş ve ilerici bir toplum olması hedeflenmiştir. Bu devrimler, değerler, Yunanistan'daki Türkler için günümüzde de geçerlidir. Diğer taraftan Batı Trakya Türklerinin Türkiye ile milli ve kültürel bağlarının, soydaşlığının kaynağı hem tarihten hem de hukuktan başka bir deyişle 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 45. maddesinden ve devletlerarası hukuktan kaynaklanmaktadır.

İTB, 15 İkinci Teşrin (Aralık) 1937, Pazartesi saat 21:30 Başkan Baki Şemi başkanlığındaki toplantıda Yunanistan Kral Veliahtı Pavlos'u İskeçe Türk Birliği Fahri Başkanı olarak kabul edilmiştir.[319] Bu karar İTB'nin tutum ve davranışlarının ne yönde olduğunu açıkça göstermektedir.

---

[317] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 18.
[318] İskeçe Türk Birliği Dernek Tüzüğü Madde 8.
[319] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 48.

İskeçe Türk Birliği'nin başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:

1- Nusret Ali (1927)
2- İbrahim Demir Serdarzade (1928)
3- İbrahim Demir Serdarzade (1929)
4- İbrahim Demir Serdarzade (1930)
5- İbrahim Demir Serdarzade (1931)
6- Reşitbeyzade Bahri Bey (Tolga) (1932)
7- İbrahim Demir Serdarzade (1933)
8- Fuat Yahya (1934)
9- Sami İsmail (1935)
10- Baki Şemi (1936)
11- Baki Şemi (1937)
12- Sami İsmail (1938)
13- Hayrettin Hüseyin (1939)
14- Mustafa Hür (1944)
15- Mustafa Hür (1945)
16- Süleyman Mustafa (Mürettip) (1945)
17- Hilmi Şemi (1946)
18- Hilmi Şemi (1947)
19- Hilmi Şemi (1948)
20- Ekrem Hamdi (1949)
21- Mustafa Hür (1951)
22- Mustafa Hür (1952)
23- Mustafa Hür (1953)
24- Mustafa Hür (1954)
25- Asım Haliloğlu (1955)
26- Asım Haliloğlu (1956)
27- Asım Haliloğlu (1957)
28- Asım Haliloğlu (1958)
29- Cafer Alioğlu (1959)
30- Asım Haliloğlu (1960)

31- Celal Zeybek (1961)[320]

32- Mümin Ali Molla (1966)

33- Mümin Ali Molla (1967)

34- Mümin Ali Molla (1968)

35- Hüseyin Ali Baba (1969)

36- Mümin Ali (11.06.1969)[321]

37- Mümin Ali (1970)

38- Yaser İbrahim (1971)

39- Mehmet Hocaoğlu (1972)

40- Kadir Çavuşoğlu (07.07.1973)[322]

41- Fevzi Alioğlu (1973)

42- Hayri Hacıhalil (1974)

43- Hüsnü Serdarzade (1975)

44- Hüsnü Serdarzade (1976)

45- Hüsnü Serdarzade (1977)

46- Hüsnü Serdarzade (1978)

47- Özer Ahmetoğlu (09.10.1978)[323]

48- Hüseyin İmamoğlu (1979)

49- Adnan Raifoğlu (17.09.1979)[324]

50- Enver Kasapoğlu (1980)

51- Hikmet Cemiloğlu (1981)

52- Orhan Hacıibram (1982)

53- Rıza Kırlıdökme (1983)

54- Rıza Kırlıdökme (1984)

55- Hikmet Cemiloğlu (1985)

56- Hayri Hacıhalil (07.06.1985)[325]

57- Kadir Yunusoğlu (1986)

58- Kadir Yunusoğlu (1987)

59- Kadir Yunusoğlu (1988)

60- Kadir Yunusoğlu (1989)

---

[320] İTB, 1962-1965 yıllarında bazı üyeler arasındaki anlaşmazlıktan dolayı etkinliklerine aksamalı olarak 1961 yılında seçilen Yönetim Kurulu ile devam etmiştir.
[321] Aynı yıl içinde başkan değişikliği olduğundan tam tarih verilmiştir.
[322] Aynı yıl içinde başkan değişikliği olduğundan tam tarih verilmiştir.
[323] Aynı yıl içinde başkan değişikliği olduğundan tam tarih verilmiştir.
[324] Aynı yıl içinde başkan değişikliği olduğundan tam tarih verilmiştir.
[325] Aynı yıl içinde başkan değişikliği olduğundan tam tarih verilmiştir.

61- Kadir Yunusoğlu (1990)

62- Kadir Yunusoğlu (1991)

63- Kadir Yunusoğlu (1992)

64- Kadir Yunusoğlu (1993)

65- Mehmet Bulut (1994)

66- Sabriye Kasım Delioğlu (1995)

67- Sabriye Kasım Delioğlu (1996)

68- Sabriye Kasım Delioğlu (1997)

69- Sabriye Kasım Delioğlu (1998)

70- Sabriye Kasım Delioğlu (1999)

71- Sabriye Kasım Delioğlu (2000)

72- Ramadan Duban (2001)

73- Çetin Mandacı (2002)

74- Çetin Mandacı (2003)

75- Çetin Mandacı (2004)

76- Hikmet Cemiloğlu (2005)

77- Hikmet Cemiloğlu (2005)

78- Ozan Ahmetoğlu (2007)

79- Ozan Ahmetoğlu (2008)

80- Mehmet Hacıhalil (2009)

80- Ahmet Kara (2010)

81- Ahmet Kara (2011)

82- Ahmet Kara (2012)

83- Ahmet Kurt (2013)

84- Ramadan Nizam (2014)

85- Ahmet Kurt (2015)

86- Ahmet Kurt (2016)

87- Ozan Ahmetoğlu (2017)

88- Ozan Ahmetoğlu (2018)

89- Ozan Ahmetoğlu (2019)

90- Ozan Ahmetoğlu (2020)

91- Ozan Ahmetoğlu (2021)

92- Ozan Ahmetoğlu (2022)

92- Ozan Ahmetoğlu (2023 Halen görevde)[326]

3.1.1.2. Tarihi Süreç ve Hukuksal Mücadele

Batı Trakya Türklerinin ilk ve en eski sivil toplum örgütlenmesi olan İskeçe Türk Birliği'dir. Bu örgütlenme ilk olarak 14 Nisan 1927 tarihinde "İskeçe Türk Gençler Yurdu" ismi ile kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Kurulduğu günden itibaren Anayasal düzen içinde yasal ve meşru olarak faaliyet gösteren dernek, tarihsel süreç içinde sayısız engellerle karşılaşmış, bu zorlukları aşmak için büyük mücadeleler vermiştir. Örneğin 17 Ekim 1938 tarihinde İskeçe Bidayet Savcısı bir dilekçe ile mahkemeye başvurarak İskeçe Türk Birliği'nin kapatılmasını ve mal varlığının İskeçe Devlet Hastanesine aktarılmasını talep etmiştir. İskeçe Savcısı dilekçesinde *"Derneğin tüzükte belirtilen amaçlardan saparak, Yunan milli menfaatlerine aykırı çalışmalar yapmak, üyelerini Yunanistan'a karşı kin ve düşmanlığa teşvik etmek"* gibi iddialarda bulunmuştur. Üstelik İskeçe Müslüman Cemaat Reisi Hamdi Hüseyin Fehmi ve İskeçe "Müslüman" Okulları Müdürü İmamzade Hüseyin'i mahkemede tanık göstermişti. Bu kişiler de İTB'de Yunanistan aleyhine çalışmalar yapıldığı ve üyelerin Yunan Milli Bayramlarına katılımlarının engellendiğine ilişkin bir takım iddialarda bulunmuşlardır. Buna karşın İTB'nin tanıkları iddiaların yersiz olduğunu, derneğin tüzüğe uygun hareket ettiğini ve üyelerin milli bayramlara katılımlarında herhangi bir engel çıkarılmadığını belirtmişlerdir.[327] İTB'nin kapatılma isteminde bulunulan bu ilk dava 2 Kasım 1938 tarihinde İskeçe Çok Hâkimli Bidayet Mahkemesinde görülmüştür. Mahkeme dilekçeyi ve tüzüğü incelemiş, itham ve müdafaa şahitlerini dinledikten sonra:

> *"...Mahkemenin kanaatine göre derneğin feshedilmesini isteyen Savcılık dilekçesindeki iddiaların hiçbirinin hakikat olmadığı, bunların ispat edilemediği, derneğin nizamnamesi hükümlerine aykırı hiçbir harekette bulunmadığı, bunun feshedilemeyeceği ve neticede ispat edilemeyen dilekçenin reddedilmesi gerektiği anlaşılmıştır.*[328]

---

[326] http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=eski_baskanlar (24.12.2022)
[327] Turgay Cin, *a.g.e.*, ss. 144-145.
[328] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 50.

Mahkeme verdiği kararla, Savcılığın derneğin feshedilmesini isteyen 17 Ekim 1938 tarihli dilekçesini reddetmiştir.[329]

İTB, 24 Mart 1939 cuma günü saat 21:00'de Hayrettin Hüseyin başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıda 25 Mart Milli Bayramın kutlanması kararı alınmıştır. Bu karar Batı Trakya Türklerinin ülkelerine bağlılığını ve sadakatini göstermektedir. Vatandaşı oldukları ülkeye ve milli bayramlara gösterilen hassasiyet bu durumu ortaya koymuştur.[330]

II. Dünya Savaşı nedeniyle İTB son toplantısını 29 Temmuz 1940'ta yapmış ve faaliyetlerini zorunlu olarak durdurmuştur. Yunanistan, II. Dünya Savaşı öncesinde "Sivil Hava Savunma" tedbiri alınca İTB'nin binasına devlet tarafından "sivil hava savunma merkezi" olarak kullanılmak üzere zorunlu el konulmuştur. Seferberlik ilan edilince İTB yönetim kurulu üyeleri de ülke savunması için askere gitmişlerdir. Yabancı güçlerin (Almanya/Bulgaristan) ülkeyi işgal etmesi sonucu İTB binası talan edilmiştir. Oldukça zengin bir kütüphaneye sahip olduğu bilinen İTB'nin kitaplarının yanısıra mobilyaları zarar görmüş, binanın kapı ve pencere çerçeveleri sökülmüş, tüm eşyaları yağmalamıştır.[331] Bu olumsuz durum İskeçe'de Türkçe olarak yayımlanan 15 Mart 1948 tarihli ve 349 sayılı Trakya Gazetesi'nin "İskeçe Türk Birliği" başlıklı yazısına şöyle yansımıştır:

> *"İskeçe Türk Birliği, İskeçe Türklüğünün bir kültür, spor ve müzik kulübü olarak 1927 yılında kurduğu bir müessesedir. Temsili renkleri Sarı Laciverttir. İkinci dünya savaşına gelinceye kadar değerli bir varlık göstermiş, her kolda/branşta, bugün bile her biri birer kıymet olan elamanlar yetiştirmiş ve büyük Türk inkılâbının Batı Trakyalı Türkler arasında kökleşmesinden yararlı hizmet görmüştür. (Bulgar) İşgal kuvvetleri İskeçe'ye girer girmez 'Türk Birliği' bu kuvvetlerin gözüne battı, binası zapt edilerek bütün eşyası yağma edildi ve birlik 4 yıl kapalı kaldı. Harp sona erince sevgili kulüplerini ihya etmek azmi ile yeniden faaliyete geçen İskeçe Türk gençliği harap ve boş bir binadan başka hiç bir şeye malik değildi. Buna rağmen kurucu ve idareciler yılmadılar, çalıştılar, halkımızın da elbirliği ile nihayet birlik yeniden kuruldu."*[332]

---

[329] Bu tarihlerde Yunanistan'da diktatörlük rejimi sürmekteydi. (Darbe ile iktidara gelen İoannis Metaksas) Mahkemenin bu kararı tamamen bağımsız şekilde verdiği düşünülebilir. 1930'lu yıllarda hâkim olan Türk Yunan yakınlaşmasının olumlu bir yansıması da olabilir.
[330] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 52.
[331] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 53.
[332] "İskeçe Türk Birliği", *Trakya Gazetesi*, Sayı: 349,15 Mart 1948, s.2.

Yukarıdaki makalede de belirtildiği gibi dernek savaş sonrası 1946 yılında "Ksanthi Türk Birliği" ismiyle tüzüğünü yeniden onaylatarak faaliyetlerine başlamıştır.[333]

İTB, faaliyetlerini gerçekleştirdiği bina (Halide Hanım'ın Konağı) satıldığından 1951-1954 yılları arasında mekân sıkıntısı çekmiştir. Bu yıllar arasında Mustafa Hür başkanlığındaki yönetim kurulu ile faaliyetlerine devam eden derneği, İskeçe Pazar Yeri Camii Medresesi iki odasını tahsis ederek misafir etmiştir.[334]

1955 yılında İTB başkanlığına Asım Haliloğlu[335] gelmiştir. BTTDD eski başkanı Selahattin Yıldız makalesinde Asım Haliloğlu'nu ve İTB'nin içinde bulunduğu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

> *"(...) Bu bakımdan Asım'ın gaybubeti zamansız oldu. 57 yaşında idi. Asım ağabeyimiz, Batı Trakya'ya hizmetleri çoktu. Gazeteciliği dışında Asım Haliloğlu Batı Trakya'da bayrak olmasına bir sebep de yıllarca kapalı kalan belki de Asım çıkmasaydı bugün mevcudiyetinden haberdar olunmayacak olan İskeçe Türk Gençler Birliği'ni yeniden açtırmasıdır. Mehmet Hilmi tarafından 1928 yılında açılmış olan İskeçe Türk Gençler Birliği, Asım Haliloğlu tahsilini bitirip döndüğünde kapalı denecek şekilde idi. Binası olmayan ve faaliyeti bulunmayan bu teşkilatı derhal ele aldı. Etrafına topladığı ve inandığı gençleri harekete getirerek yeniden İskeçe Türk Birliğinin varlığını ortaya koydu. Birliğin dağılmış futbol takımını, voleybol ve diğer spor ekiplerini, müzik çalışmalarını ve sosyal bölümlerini eski haline getirdi. Batı Trakya Türk gençliğini yeniden organize etti ve gazetesi ile birlikte bu teşkilatı da yeniden var etti. Amma gözü kör olası muhalefet burada onu rahat bırakmadı. Eh gazete ekmek kapısı idi ve bütün mücadeleyi buraya vermek mecburiyetinde kalınca gençler birliği başkanlığını bıraktı."*

---

[333] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 173.
[334] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s. 57.
[335] Türkiye'de (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi) eğitim alıp Avukat olmuştur. Ancak bacağının kesilmesi nedeniyle hareketli bir meslek olan avukatlığı yapamayacağına inandığından Batı Trakya'ya dönerek öğretmenlik ve daha sonra da gazetecilik yapmıştır. 24 yıl boyunca yayınladığı "AKIN" gazetesi azınlığın en önemli gazetelerinden olmuş, Atatürk devrimlerini yeniden benimseten bir çizgide yer almıştır. Asım Haliloğlu'nu 28 Ekim 1980'de 57 yaşında vefat etti. Yoğun katılımlı bir cenaze töreni düzenlenmesine rağmen Gümülcine Müftüsü katılmadı. Batı Trakya'da milliyetçilik ışığını yakan kendisi gibi öğretmen, gazeteci ve sivil toplum örgütleyicisi Mehmet Hilmi'nin mezarının yanına defnedildi. Mehmet Hilmi'nin kaybolmaya başladığı bir anda mezarını yaptırarak, onu abideleştiren Asım Haliloğlu artık onun yanı başında yatıyordu. Bkz. "Bir Asım Haliloğlu Vardı", *Batı Trakya Dergisi,* Sayı: 163, 15 Kasım 1980, s.9.

Yukarıdaki makaleden de anlaşılacağı üzere, Asım Haliloğlu tıpkı Mehmet Hilmi gibi Atatürkçü gazete neşrederek toplumu aydınlatmaya çalışmış ve azınlığı bir arada tutacak faaliyetlerde bulunmuştur.

> *"(...) Bugün Batı Trakya'da böyle bir ayrımcılık yok ise bunu da AKIN'ın neşriyatına borçlu olduğumuzu unutmamalıyız. AKIN o temiz akıcı üslubu ile olmaz şeyleri olur hale getirmiş ve ilerici gerici, Müslüman Kâfir gibi ayrımcılığı yok etmiştir. Bu itibarla AKIN gazetesi Asım Haliloğlu'nun şahsında bir yeni çığır meydana getirmiş olmakla her zaman iftihar edecektir."*[336]

Özellikle İTB'nin hareketsiz kaldığı bir dönemde başkanlığı üstlenerek birliğin yeniden canlanmasını sağlamıştır.

II. Dünya Savaşında ülkesi uğruna şehit olan İskeçeli Türk gençlerin isimlerinin yazdığı tabela[337] 28 Ekim 1958 tarihinde Yunan ve Türk resmi yetkililerinin katılımıyla İTB salonun şeref köşesine törenle konulmuştur.[338]

1950'li yıllarda Türk Yunan ilişkilerindeki yakınlaşmanın[339] Batı Trakya azınlığına olumlu yansımaları olmuştur. Celal Bayar Azınlık ortaokul/lisesi açılmış, Mareşal Papagos Kanunu olarak bilinen 6-9 Ekim 1954 tarihli ve 3065[340] sayılı kararname ile azınlık okullarında "Müslüman (Μουσουλμανκόν)" kavramının yerine "Türk, Türkçe, Türk ile ilgili (Τούρκος, Τουρκικών, Τουρκικός)" ifadeler kullanılmıştır. Hatta kullanımın yaygınlaşması için vali yazılı emir yayınlamıştır.[341] Dolayısıyla Türk ifadesi eğitim kurumlarıyla birlikte genel olarak sosyal yaşamda ve sivil toplum örgütlerinde de rahatlıkla kullanılabilmiştir. Okulların ve STK'ların tabelalarında "Türk" ifadesi yer almıştır. Ancak bu olumlu gelişmeler 1970'li yıllarda azınlık eğitimi ile ilgili mevzuat değişiklikleriyle ortadan kalkmıştır. 1972 yılında

---

[336] "Bir Asım Haliloğlu Vardı", *Batı Trakya Dergisi*, Sayı: 163, 15 Kasım 1980, s.11.
[337] İTB Yönetimi tarafından yaptırılan "1940-1950 Savaşlarında Yunanistan Uğruna Canlarını Feda Eden İskeçeli Aziz Türk Şehitleri" isimli tabela için bkz Ek-21.
[338] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.,* s. 60.
[339] Murat Derin, "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Yakınlaşma Dönemleri ve Batı Trakya Türkleri Üzerine Etkileri, *Balkanların Bozkurtu Sadık Ahmet'e Armağan*, Berikan Yayınevi, ss.65-86.
[340] Şerafettin Hurşit, *a.g.e.,* ss. 54, 280-283.
[341] Trakya Genel Valisi G. Fessopoulos'un 27/12/1954 tarihinde "Acil" olarak Belediye ve Nahiye Başkanlarına gönderdiği talimat (Destroying Ethnic Identity - The Turks of Greece - *A Helsinki Watch Report, 1990,* s. 51).

1109[342] sayılı kararname ile Batı Trakya'da "Türk" kelimesinin azınlık okullarında kullanımı yasaklanmıştır.[343] Böylece bu yasak, sivil topluma ve onların kurdukları STK'lara da gelmiş oldu. Yunanistan idaresinin uygulamaya koyduğu yeni politika kapsamında 1972 yılından itibaren Yunan silahlı kuvvetleri azınlık okullarını yoğun gözetim altına aldı.[344] Tabelalarında "Türk" ifadesi olan okulların tabelalarını sökerek, yerlerine Μουσουλμανκόν (Müslüman) veya Μειονότικόν (Azınlık) anlamına gelebilecek "M/KON" kısaltmalı tabelaları koydular. Yunan idaresinin 1972 yılından itibaren yürüttüğü Batı Trakya'da Türk yoktur politikasının temeli bu mevzuat değişikliğine dayanmaktadır.[345]

Oran, 1971 yılında dernekler yasasının değiştiğini ve İTB'nin tüzüğünü yeni yasaya göre hazırlayarak yasal süre içinde mahkemeye sunduğunu, ancak mahkemenin bu başvuruyu reddettiğini ifade etmiştir. Ayrıca İTB'nin üst mahkemeye itiraz ettiğini ve istinaf mahkemesinin tüzüğün yasa ve kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesiyle başvuruyu reddettiğinin altını çizmiştir.[346] 1967-74 Askeri Cunta döneminde ve sonrasında tüm demokratik haklar askıya alınmasına rağmen İTB faaliyetlerini sürdürmüştür. Askeri yönetimin devrilmesiyle Yunanistan'a demokrasi gelmiş, ancak bu gelişmelerden Batı Trakya Türklerinin yararlandıklarını söylemek zordur. Özellikle 15 Mayıs 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile Batı Trakya Türklerinin askeri yönetim dışındaki en sıkıntılı dönemleri başlamıştır.

İTB'nin günümüzdeki (2023) Başkanı Ozan Ahmetoğlu "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından birkaç hafta sonra polisler gelip İTB'nin, GTGB'nin ve BTTÖB'nin tabelalarını yerinden söküyorlar. Bu tarihten itibaren azınlık derneklerinin

---

[342] "Batı Trakya Türk İlkokullarının Kuruluş ve Faaliyet Şekli ile Bunların Yöneticilerini ve Batı Trakya Türk İlkokulları Müfettişlerini İlgilendiren Bazı Meselelerin Düzenlenmesi." Yunanistan Resmi Gazetesi, 1109/1972 (FEK A' 17, 31.1.1972) (05.06.2022)

[343] Şerafettin Hurşit, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine 2006, ss. 55, 286-289.

[344] Hüseyin Bostancı, *a.g.e.*, ss. 58-59.

[345] Ali Hüseyinoğlu, *The Development of Minority Education at the Southeasternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece*, PhD Thesis, Department of International Relations, University of Sussex, Sussex 2012.,s.199; Ali Dayıoğlu, "Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığının Uluslararası Hukuktan Doğan Eğitim Hakları." *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 2, s. 232.

[346] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 173.

büyük bir hukuk mücadelesi başlamış oluyor. Yani hukuk mücadelemizi başlatan olay tabelalarımızın sökülmesidir" demiştir. [347]

İTB'nin günümüzdeki (2023) Avukatı Ahmet KARA derneğin kapatılmasına ilişkin İskeçe Valisi Fanis Donas'ın talep ve gerekçelerini şöyle ifade etmiştir:

> *"6 Aralık 1983 tarihinde İTB'nin tabelasındaki "Türk" ibaresinin kaldırılmasını ve broşürlerde "Türk" kelimesinin kullanılmasının yasaklanması için başvurmuştur. Yani derneğin kapatılmasından önce yapılan başvuru "Türk" kelimesinin kullanmasını engellemeye yönelik bir başvurudur. İskeçe Tek Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesi bu başvuruya istinaden 1983/561 sayılı kararı ile valinin talebini kabul etmiş ve tabelada "Türk" kelimesinin kullanılmasını yasaklamıştır.*
>
> *Valinin böyle bir başvuru yapmasının gerekçesini aynen karardan ve başvurudan alınmış şekliyle aktarıyorum:*
>
> *Türkiye'nin Kıbrıs Türk Devletini tanıması sonucu Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin gerginleştiğini ve bölgede yaşayan Hristiyanların Müslümanlar aleyhine bir takım olaylar çıkartmalarının ve üzerlerinde Türk veya Türk Birliği ibarelerinin bulunduğu tabela veya broşürlere zarar vermelerinin pek muhtemel olduğunu dikkate alarak mahkeme valinin başvurusunu kabul ediyor ve bu ibarelerin kullanılmasını yasaklıyor.*
>
> *Bence burada ilginç olan şudur: Mahkeme yoluyla Devlet kendi vatandaşını koruyamayacağını, bu konuda acziyet içerisinde olduğunu itiraf etmektedir. Aynı zamanda kamu düzenini kimlerin bozacağını da gösteriyor. Ne diyor mahkeme kararında? Bölgede yaşayan Hristiyanların Müslümanlar aleyhine bir takım olaylar çıkartmalarını… Burada bu ibareleri göz önünde bulundurduğumuzda mahkemenin bir itirafta bulunduğunu, 1923 Lozan Barış Antlaşması'yla bölgeye emanet olarak bırakılan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı mensuplarının aslında ne kadar uysal bir azınlık olduğunu ve tarihin hiçbir döneminde buraya bırakıldıktan sonra hiçbir sorun yaratmadıklarını da bir şekilde mahkeme teyit etmiş oluyor.*[348]

İskeçe Valisi Fanis Donas 30 Ocak 1984 tarihinde ise İTB'nin isminde bulunan "Türk" ifadesi nedeniyle derneğin kapatılması için İskeçe Bidayet Mahkemesine başvurmuştur. Bu başvurusundaki gerekçe şöyledir:

> *"Türk" kelimesinin kullanılmasının yasak olmasına rağmen tabelasında ve isminde "Türk" kelimesi yer almaktadır. Dolayısıyla yasal olmaması gereken bir dernektir. Aynı zamanda dernek tüzüğünün 1. maddesindeki "Türk" ifadesinin dışında 8. maddesinde "Derneğin amacının, Batı Trakya*

---

[347] Ozan Ahmetoğlu, *"Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği",* Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)

[348] Ahmet KARA, *"Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği",* Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)

> *Türklerinin kültürel, bedensel ve ruhsal eğitimi için çalışmak ve Türk Devriminin yarattığı kültürel, toplumsal ve dini yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasında yaymaktır."*[349]

Mahkeme bu başvuruyu *"Lozan Antlaşması'yla Batı Trakya'da Türk azınlığın değil, Müslüman azınlığın kaldığını*" gerekçe göstererek kabul etmiş, dernek tüzüğünün yasalara aykırı olduğuna, kamu düzenini ve ahlakını ihlal ettiğine kanaat getirmiştir. Mahkeme 1986 yılında aldığı bu kararla İTB'nin kapatılmasına karar vermiştir.[350] Kasım 1987'de Yunan Yargıtay'ı Trakya İstinaf Mahkemesi (TİM)'nin aldığı kapatma kararını onamıştır. Batı Trakya Türkleri Yargıtay'ın kararını kabul edilemez bulmuş ve kararı protesto ederek, Türk kimliğini savunmak amacıyla 29 Ocak 1988 tarihinde Gümülcine'de toplu gösteriler düzenlemişlerdir.[351]

İTB yöneticileri alınan kapatma kararını TİM'e taşımışlar ve mahkeme davanın 20 Mart 1998'de görüşüleceğini duyurmuştur. İskeçe Valisi duruşma gününün ertelenmesi için mahkemeye başvurmuş ve yeni tarih 6 Kasım 1998 olarak belirlenmiştir. Ancak Vali bir kez daha erteleme isteğinde bulununca davanın tarihi 4 Aralık 1998 olarak değiştirilmiştir. Bu tarihte de Mahkeme kâtiplerinin grevde olmaları davanın 15 Ocak 1999 tarihine ertelenmesine neden olmuştur. 15 Ocak 1999'da Trakya Üç Üyeli İstinaf Mahkemesinde görülen davada İTB'nin başvurusu reddedilmiştir. İstinaf Mahkemesi 19 Mart 1999'da yayınladığı 117/1999 sayılı karar ile Bidayet Mahkemesinin kararını onamış, *"İsminde Türk kelimesinin bulunması ve Yunanistan sınırları içinde yabancı bir devletin çıkarlarına hizmet ettiği"* gerekçesiyle İTB'nin faaliyetlerinin kamu düzenine aykırı olduğuna hükmetmiş ve İTB'yi kapatmıştır. Mahkemenin gerekçesinde *"Dernek tüzüğünde Batı Trakya Türklerine yapılan atıfın Yunanistan'da Türklere ait bir dernek olduğu ve bu derneğin yabancılar tarafından kurulduğu izleniminin oluştuğu"* da yer almıştır.[352]

İTB yöneticileri İstinaf Mahkemesinden de olumlu sonuç alamayınca, Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunmuşlardır. Yargıtay temyiz başvurusunu 3 Mart

---

[349] Ahmet KARA, *"Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği",* Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)
[350] http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (23.09.2020)
[351] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 21.
[352] http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (23.09.2020)

2000 tarihinde değerlendirmiş ve 1530/2000 sayılı ve 8 Aralık 2000 tarihli kararıyla İstinaf Mahkemesinin verdiği kararı *"yeterli temelden ve kanıttan yoksun"* olduğu gerekçesiyle yeniden gözden geçirilmek üzere ilgili mahkemeye iade etmiştir. İstinaf Mahkemesi İTB davasını 12 Ekim 2001 tarihinde yeniden değerlendireceğini açıklamış, ancak daha sonra duruşma gününü 23 Kasım 2001 tarihine ertelemiştir. TİM, 25 Ocak 2002 tarih ve 31 sayılı karar ile daha önce verdiği kararda ısrar etmiş ve İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesi (İAHM)'nin 36/1986 sayılı kararını yeniden onamıştır.

İTB avukatlarından Av. Sabahattin Emin: "Mahkemenin yazılı kararı çıktıktan sonra, konu diğer üst mahkemelere ve gerekirse Avrupa mahkemelerine kadar götürülecek" diyerek kararlılık mesajı vermiştir.[353]

Batı Trakya'da yayınlanan Rodop Rüzgârı Gazetesinin sahibi ve yazarı İbrahim Baltalı *"İskeçe Türk Birliği Davası"* başlıklı köşe yazısında mahkeme kararı nedeniyle yaşanılan hayal kırıklığını şöyle dile getirmiştir:

> *Hatırlanacağı gibi 1927 yılında kurulan İskeçe Türk Birliği 1984 yılında diğer kuruluşlarımızla birlikte adında Türk kelimesi var gerekçesiyle ülkemiz makamlarınca kapatılmıştı. Kapatma olayından sonra istinafa gidilmiş buradan da sonuç alınamayınca davaya Yargıtay yolu açılmıştı. Geçtiğimiz yıl içerisinde de Yargıtay davayı görüşmüş ve tekrar incelenmek üzere istinaf mahkemesine göndermişti. Yargıtay'ın aldığı bu olumlu karar karşısında toplum olarak ümitlenmiştik. Çünkü yıllardan beri söylenen "Yunanistan demokrasinin beşiğidir" sözlerinin gerçek olduğunu düşünmeye başlamıştık. Artık teknolojinin yükseldiği bu global dünyada, bizler de serbestçe kendi kimliğimizle yaşayabilecektik. Yine Yargıtay'ın bu kararının Kıbrıs probleminin çözülme safhasına ve Yunanistan Türkiye yakınlaşma dönemine denk düşmesi bizleri hakikaten umutlandırmıştı. Geleceğe daha güvenle bakmamızı sağlamıştı. Hem sonra ülkemiz Dışişleri Bakanı Sn. Yorgo Papandreou da Rodop Valiliği konferans salonunda "insan kendini ne hissederse o dur" demişti. Yukarıda sözünü ettiğimiz bahar havasından sonra Trakya İstinaf Mahkemesi kapatma kararını tekrar görüşmüş ve bir kez daha kapatma kararı almıştır. Şimdi bundan sonraki prosedür ise Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemeleridir. Alınan son karar insanlarımızı derinden üzmüştür. Daha düne kadar geleceğe umutla bakan insanlarımız ümitsizliğe kapılmaktadırlar. Neden kapılmasınlar ki; zamanı geldiğinde bu ülke toprakları için savaşan onlar değil mi? Vergisini veren, askerliğini yapan yine onlar değil mi? Bizler toplum olarak bu topraklarda doğup büyüdük artık*

[353] "Trakya İstinaf Mahkemesi İskeçe Türk Birliği'nin Kapatılması Yönünde Karar Aldı!", *Rodop Rüzgârı Gazetesi,* 12 Şubat 2002, Yıl:3 Sayı: 91, S:1.

> *çekilen çileler bitmelidir. Bu toprakların acısına katlanan insanlarımız nimetlerinden de mutlaka faydalanmalıdırlar. Batı Trakya Türklerine artık güvenilmelidir. Bu insanlara uzaydan gelen korkunç varlıklar muamelesine son verilmelidir. Kısacası vatandaşlık haklarımız verilirken azınlık haklarımız da kısıtlanmamalıdır.*[354]

Tüm olumsuz sonuçlara rağmen İTB Yönetimi pes etmemiş, hukuki mücadeleye devam etmiştir. Bu defa TİM kararını temyiz etmek için Yargıtay (Arios Pagos)'a başvurmuşlardır. Yargıtay temyiz duruşması için 10 Ocak 2003 gününü belirlemiş, fakat duruşma ertelenerek 19 Eylül 2003 tarihinde görüşmüştür. Hâkimler Kurulunda 3 lehte 2 aleyhte oy nedeniyle dava Yargıtay Genel Kurulu (YGK)'na taşınmıştır. YGK davayı 23 Eylül 2004 tarihinde görüşmüş ve buradan da olumsuz karar çıkmıştır. Yargıtay kararı henüz açıklanmadan basına sızdırılmış ve 13 Ocak 2005 tarihinde birçok basın yayın organlarında Yargıtay'ın İTB aleyhine oybirliğiyle karar verdiği haberleştirilmiştir.

İTB basına sızan Yargıtay kararı sonrası 3 Şubat 2005 tarihinde Yönetim Kurulu toplantısı düzenledi. Bu toplantıda, 6 Şubat 2005 tarihinde İskeçe'de bulunan Politia aile salonunda bir açık oturum ve bilgilendirme toplantısı düzenleme kararı alındı.[355] 6 Şubat 2005 tarihindeki toplantıda konu ile ilgili bilgilendirme ve açıklama yapan dönemin İTB avukatlarından Orhan Hacıibram yaşanılan hayal kırıklığını şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Yunanistan, azınlığı manen ve maddeden yıkmak için Cunta döneminde başlattığı etnik baskı ve ayırım politikasını üç yönde yürütmeye çalışıyor. Bunlardan ilki, vatandaşlık haklarının tamamını Cunta döneminden sonra azınlığın elinden almıştır. İkincisi de azınlığın onuru olan kimliğini inkâra gitmiştir. Üçüncüsü de vatandaşlıktan kendilerini ıskat etmekle Yunan vatandaşlığını azınlık fertlerinden alıkoyarak el koymaya çalışmıştır. Ve azınlık bu üç odaklı baskıdan büyük zararlar görmüştür. Azınlık bu üç odaklı baskıyı pahalıya ödemiştir. İTB davası işte bu baskıların neticesinde ortaya koyulmuş bir davadır. Yoksa şimdiye kadar sürdürülmüş adli süreç içinde, kesinlikle yine de söylüyorum, alınmış olan kararlar hepsi siyasidir, hepsi kasıtlıdır. Ve bana kimse kalkıp bağımsız Yunan adaletinden, özellikle İTB konusunda, kimse kalkıp bana söz söylemesin ben bunlara inanmıyorum.*
>
> *(...) Bir insanın onurlu ve mutlu olabilmesi için kimliklerinin tamamını korumasıyla mümkündür. Batı Trakya Türkleri şu üç kimliği aynı anda yürütmek mecburiyetindedirler:*

---

[354] İbrahim Baltalı, "İskeçe Türk Birliği Davası", *Rodop Rüzgârı Gazetesi*,12 Şubat 2002, Yıl:3 Sayı: 91, S:3

[355] İTB'nin 3 Şubat 2005 tarihli 19. Oturum kararı, İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 14.

1-Yunan vatandaşı olma kimliği,

2- Müslüman olma kimliği,

3- Milli kimlik olan Türk kimliği'dir.

Eğer bunlardan biri eksik olursa Batı Trakya Türkü ne mutlu olur ne de onurlu olur. Onun için İTB davasını bütün Batı Trakya'nın davası olarak algılamak ve ona gereken değeri vermek mecburiyetindeyiz. Evet, biz Yunan vatandaşı olduğumuzdan mutlu ve gururluyuz. Müslüman olduğumuzdan da mutlu ve gururluyuz ama biz her şeyden önce ve en önemlisi Batı Trakya Türk kimliğine sahip olduğumuz için Türk kimliğimizden gururluyuz."[356]

İTB avukatlarından Âdem Bekiroğlu ise şu sözlerle kararlılık mesajı vermiştir:

"Yunanistan'da Türklere karşı tarihten gelen bir tepki vardır. Başka ırklara ait dernekler de vardır; İsrailliler ve Ermeniler olduğu gibi. Türk deyince olay karışıyormuş, Türkiye'yi hatırlatıyormuş, karışıklık yaratıyormuş ve burada Türk uyruklu insan olmadığına göre Türk kelimesini kullanamazsınız deniliyor. Peki, İsrail dedikten sonra bir İsrail devleti var. Onlar başka bir devletin vatandaşı diye akla gelmiyor mu? Örneğin Gümülcine'de Ermeni toplumu var, dernekleri de var. Biz haklı olduğumuza inanıyoruz. Yeter ki biz davamıza sahip çıkalım."[357]

İTB avukatlarından Sebahattin Emin de şunları ifade etmiştir:

"(...) Kararın hukuk yönünden açıklanması. Şimdi ben bütün meselelere de değinmek istemiyorum. Diğer arkadaşlar da bu konularda konuşacaklar. Yalnız, derneğin kapatılması konusunda sebep olmadığı, dinen kimsenin, dini hüviyetlerin bu çağda tayin edilmesinin mümkün olmadığı ve dernek kapatılma, dernek kurma, kurulmuş derneklerin devam ettirme hürriyeti, bu gerek Yunan Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile de teminat altına alınmaktadır. Bir de Azınlığın varlığı hukuki bir olay değil hakiki bir olaydır, Yani, bir insanın kendini tayin etme hakkının gerek Yunan Anayasası'nın şahsiyeti geliştirme hakkındaki maddesinden kaynaklanmakta, gerekse de ülkemizin tanzim ettiği beynelmilel anlaşmalarda belirtilmektedir. Ve nihayet bir derneğin kapatılması için, dernek kurulduktan sonra, gerek amaçlarının dışına çıkması, gerekse de sonradan kanunsuz hale gelmesi. Bazen insanın aklına gelmiyor, nasıl kanuni olan bir amaç, nasıl kanunsuz hale gelebilir. Örneğin Yunanistan'da Kraliyet devrinde iken kurulmuş olan, "Krallığı Koruma Cemiyeti" Cumhuriyet devrine dönüldükten sonra kanunsuz hale gelmiştir. Ve amaçları kamu düzenine aykırıdır. Bizim durumumuzda ise öyle bir şey yoktur.

Yasama Organi ne yaptı. 1954'te çıkan 3065 sayılı kanun vardı. Bu Batı Trakya'daki Türk Okullarını düzenlemekte idi. Yasama kabul ediyor, Yürütme kabul ediyor, Yargı kabul ediyor. Ondan sonrada ne değişti burada. Türk varlığı inkâr edildi burada. Devletimiz hunharca bir medeniyetini yok etmek istiyor, Bir kültürü mü yok etmek istiyor. Biz burada bu Azınlığın varlığını kabul ediyoruz. Biz burada hepimiz, kültür milliyetçiliğinden bahsediyoruz.

---

[356] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, ss. 29-30.
[357] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 35.

> *Çünkü zaten artık kan milliyetçiliği kalmamıştır. Milliyet, Kültür Milliyetçiliğidir. Herkesin kendi inancına göre, Milliyetçiliği vardır. Biz, bir kültürden bahsediyoruz, bu kültürün icaplarını yerine getiriyoruz; Türkçe konuşuyoruz. Kültürü oluşturan unsurlar nelerdir; dil'dir, örf ve ananedir. Biz yalnız bunları yapıyoruz. Bütün konuşmacıların da bahsettiği gibi, derneklerimiz kamu düzenine aykırı hiçbir harekette bulunmamışlardır. Biz burada dünyanın en uysal Azınlıklarından biriyiz. Devletimizi seviyoruz, Devletimiz için icabında canımızı verdik, yükümlülüklerimizi yerine getiriyoruz. Azınlıkta bütün bu olaylardan sonra, bugünkü litaratürde kabul edilmiş bir unsur vardır, Azınlık şuuru. Ben Türküm ama aramda bir de dayanışma var. Bu şuur herkeste vardır. Bugünkü toplantı onu doğurdu. 1988'deki muhteşem Türklük yürüyüşü onu doğurdu. Daha pek çok olay, hepsini sıralamamıza gerek yoktur. Bir anda Türk kelimesi yasak hale getirildi. 1989 yılının sonlarında Türk kelimesi ile Azınlığa hitap ettikleri için ölen Dr. Sadık AHMET ve Danışma Kurulu Başkanı İbrahim ŞERIF hapse atılmışlardır. Bu dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir şeydi."*[358]

Basın ve yayın organlarında çıkan haberlerdeki Yargıtay'ın İTB aleyhine oybirliğiyle karar verdiği iddiaları, 7 Şubat 2005 tarihinde Yargıtay'ın kararını açıklamasıyla doğrulanmış oldu. Yargıtay'ın vermiş olduğu bu olumsuz karar ile İTB iç hukuk yolunu tüketmiştir.

İTB Yargıtay'ın nihai kararını değerlendirmek üzere 12 Şubat 2005 tarihinde Yönetim Kurulu toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda 20 Şubat 2005 tarihinde BTTADK başkanlığında Gümülcine Arcadia otelinde açık oturum ve bilgilendirme toplantısı düzenlenmesi kararlaştırıldı.[359]

12 Şubat 2005 tarihindeki toplantıda söz alan RİTKKD Başkanı Hülya Emin İTB, dernekleşme ve dernekleşme önündeki engeller ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

> *"7 Şubat tarihinde Yargıtay İTB aleyhine olan kararını açıkladı. İTB ile birlikte bizim kurmak istediğimiz RİTKKD de Yargıtay'da görüşülüyor. Raportör'ün sunduğu rapor, Lozan Antlaşması'nda Müslüman azınlıktan söz ediliyor gerekçesiyle böyle bir derneğin kurulamayacağı yönündeydi. Zannediyorum ki olumsuz karar çıkacak. Biz ufkumuzu genişletmemiz için Yunan Devletinin dernek kurmaya nasıl baktığını başka bir azınlık olan Makedonlarla ilgili Sidiropoulos davasından anlayabiliriz. Florina kentinde Sidiropoulos ve arkadaşlarının kurmak istedikleri bir dernekti bu. Derneğin kurucu üyeleri kendilerini Makedon etnik kökeninden gelen, Makedon ulusal bilincine sahip Yunan vatandaşları olarak tanımlıyorlardı. Ancak Florina Bidayet Mahkemesi bu derneğin kurulma istediği reddetti ve gerekçesinde şunlar vardı: Yunanistan'da bir Makedon azınlığı düşüncesini vermeye çalıştıkları, Makedon ulusal bağımsızlığını tanıdıkları, gazetelere göre AGİT toplantısına katılmak üzere 1990 tarihinde Kopenhag'a gittikleri; burada*

[358] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, ss. 67-68.
[359] İTB'nin 12 Şubat 2005 tarihli 20. Oturum kararı, İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 14.

Yunanistan'da bir Makedon azınlığı bulunduğuna dair görüş bildirdikleri, hatta Yunanistan aleyhine tahrik edici ve kabul edilmez düzeyde iddiaları içeren bir metni okuyan Türk Profesör Ataöv'ü kutladıkları, gerçek amaçlarının tüzükte yazılanlardan farklı olduğu, sonuçta ülkenin milli menfaatlerine ve yasaya aykırı olarak Yunanistan'da bir Makedon azınlığın bulunduğu düşüncesini yaymak istedikleri. Bunlar mahkemenin almış olduğu kararlardı. Makedonlar bunun üzerine Selanik istinaf mahkemesine başvurdular, oradan da red kararı çıktı. Bu kararı Yargıtay da onayladı. İTB'de olduğu gibi AİHM'e başvuru süreci açıldı ve nihayet AİHM'de çıkan 935 sayılı ve 1998 sayılı kararla Yunanistan'ın AİHS'nin 11. maddesini ihlal ettiğine karar verildi. Bu maddeyi dernek kurma ve toplantı özgürlüğü ile ilgilidir. Yani, Herkes asayişi bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, halkın çıkarlarını korumak için sendikalar kurmak ve katılmak haklarına sahiptir. İkinci bölümde de bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak ulusal güvenliğin ve kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi; sağlığın, ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. O halde bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasının bazı sınırlamalar koymasına engel değildir. Sözleşmenin 9. maddesinin de dikkate alınması gerekiyor. Bu madde düşünce, vicdan ve dil özgürlüğünü kapsıyor. 10. madde ise ifade özgürlüğünü kapsamaktadır. 11. maddeye geldiğimizde Yunanistan sınırları içerisinde var olan derneklerin kanunen araştırma ve amaçlarını ortaya çıkarma hakkı Yunanistan'a tanınıyor. Ancak yapılan bu araştırmanın sonucunda söz konusu derneklerin faaliyetlerinin kamu düzenine ve milli güvenliğe aykırı hareket ettikleri açıkça ispatlanması halinde bu derneklerin mahkeme kararıyla kapatılabileceği belirtiliyor. İTB bugüne kadar kamu düzenini zora sokacak hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Aksine Türk ve Yunanlıların burada ortak faaliyetler içerisinde oldukları görülmüştür. Bölgedeki barışa katkı sağlayabilecek bir dernektir. Bizim derneğimize bakacak olursak resmi olarak tanınmamış dernekten söz ediyoruz, kültür ile ilgili bu derneğin kamu düzenini nasıl bozabileceği bir soru işaretidir. Sidiropoulos davasına dönecek olursak AİHM Yunanistan'ı 11. madde nedeniyle yargıladı. Ancak Makedon Kültür Evi hala faaliyete geçebilmiş değildir. Mahkeme dernekler defterine kayıt yapmıyor ve Florina'daki avukatlar böyle bir davayı üstlenmeyi reddediyor. Bu da zannediyorum ki AİHM de daha sonra yürüteceğimiz hukuk mücadelesinde bizlere örnek teşkil edebilir."[360]

İTB yönetimi, derneğin Yargıtay tarafından kesin olarak kapatılmasından sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'e başvurdu. Başvuru dilekçesi 15 Temmuz 2005 tarihinde Avukat Orhan Hacıibram tarafından mahkemeye sunuldu.

[360] Hülya Emin'in konuşması, 20 Şubat 2005, Arcadia Otel – Gümülcine, İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 53-55.; Hülya Emin'in de konuşmasında belirttiği gibi İTB'de AİHM'e giderek Makedon Sidiropoulos gibi davasını kazanmıştır. Makedon Sidiropoulos davası hem başvuru için hem de sonuç açısından İTB'ye örnek olduğu söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak Başkan Hikmet Cemiloğlu imzasıyla aşağıdaki açıklama yayınlanmıştır:

> *İskeçe Türk Birliği 1984 yılından 2005 yılına kadar ülke içinde sürdürdüğü demokrasi ve hukuk mücadelesini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşımıştır. 20 yılı aşkın bir süre devam eden yargı süreci ülkemizin en yüksek yargı mercii olan Yargıtay (Arios Pagos) genel kurulunun aldığı kesin kapatma kararıyla iç hukuk tüketilmiş oldu. Batı Trakya Türklerinin ilk sivil toplum kuruluşu olan İskeçe Türk Birliği hakkında alınan kapatma kararı sadece dernek üyelerini değil tüm Batı Trakya Türklerini üzmüş ve hayal kırıklığına sevk etmiştir. İskeçe Türk Birliği Yargıtay Yüksek Mahkemesi tarafından alınan bu kararı haksız ve talihsiz bir karar olarak nitelemektedir. Birliğimiz haklı davasını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde devam ettirmektedir. Bu nedenle İskeçe Türk Birliği Yargıtay'ın kararını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine götürmüştür. İskeçe Türk Birliği'nin başvuru dilekçesi avukat Orhan Hacı İbrahim aracılığıyla 15 Temmuz 2005 cuma günü Strazburg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yatırılmıştır. İskeçe Türk Birliği kuruluşundan bu yana her zaman anayasa ve yasalara uygun bir şekilde faaliyet göstermiş ve bölgemizin kültürel zenginliğine ve tanıtımına katkıda bulunmuştur. Azınlığımızın milli kimliğini inkâr etme politikasının sonucu olarak derneğimiz hakkında alınan kapatma kararının insan ve azınlık haklarına, çoğulcu demokrasiye ve üyesi bulunduğumuz Avrupa Birliği normlarına uymadığı açıktır. Bugüne kadar ülke içinde sürdürdüğümüz hukuk ve demokrasi mücadelesini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde de aynı kararlılıkla sürdüreceğimizi belirtir ve adaletin eninde sonunda tecelli edeceğine olan inancımızı vurgulamak isteriz. 19 Temmuz 2005, Dr. Hikmet Cemiloğlu (Başkan), Erkan Ruşen (Genel Sekreter)*[361]

AİHM, İTB davasını değerlendirmiş ve 27 Mart 2008 tarihinde açıkladığı karar ile İTB'yi haklı bulmuştur.[362] Bu kararı veren I. Daire Hâkimleri arasında bir Yunan ve bir de Kıbrıs Rum Kesimi Hâkimi de bulunmaktaydı. Her iki üye hâkim de İTB'nin haklılığı yönünde oy kullandılar.[363] Yunanistan, yedi yargıcın oybirliği ile verdiği AİHM kararına 3 aylık yasal süresinin son saatlerinde itiraz etmiş ve davayı AİHM Büyük Daireye taşımak istemiştir. AİHM, Yunanistan'ın Büyük Daire talebini reddetmiştir. Böylece AİHM'in İTB'yi haklı bulduğu 27 Mart 2008 tarihli karar kesinleşmiştir.

---

[361] "İskeçe Türk Birliği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde", *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, 1 Ağustos 2005, Yıl:6 Sayı: 174 s:3.

[362] AİHM Kararı için bkz. Ek-13.

[363] Ahmet KARA, *"Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği",* Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)

İTB, AİHM kararının kesinleştikten sonra yeniden iç hukuka dönmüş ve derneğin resmiyetinin iade edilmesi için İAHM'a başvuru yapmıştır. İAHM, İTB'nin açtığı resmiyetin iadesi davasını 11 Aralık 2008 tarihinde görüşeceğini duyurmuş, ancak daha sonra davayı erteleyerek 19 Şubat 2009 tarihinde değerlendirmiştir.

İAHM, 19 Şubat 2009 tarihinde İTB'nin resmiyet iade talebini görüşürken davaya İTB aleyhine Selanik merkezli "'Trakya Dernekleri Federasyonu" müdahil oldu. İAHM, İTB'nin talebini bir takım gerekçelerle reddettiğine dair kararını Mayıs 2009'da açıklamıştır. Ardından İTB tarafından hazırlanan dilekçe ile TİM'e başvurulmuştur. 23 Ekim 2009 olarak belirlenen duruşma günü devletin atadığı hukuk müşavirinin isteği doğrultusunda 8 Ekim 2010'a alınmıştır. 8 Ekim 2010'da görüşülen davaya İTB aleyhine müdahil olan 'Trakya Dernekleri Federasyonu" gelmemiştir. TİM, İTB'nin bu talebini de reddettiğine ilişkin kararını 25 Ocak 2011'de açıklamıştır.

İskeçe Türk Birliği'nin kapatılmasını öngören kararın iptal edilmesi ve İTB'nin resmiyetinin iade edilmesi için Gümülcine'deki Trakya İstinaf Mahkemesi'ne de başvuruda bulunuldu. Açılan dava 3 Nisan 2009 Cuma günü görüşüldü. Duruşmada İTB'nin isteklerini içeren dosya mahkemeye sunuldu. Böylece AİHM kararından sonra İTB'nin yıllar sonra resmiyetine kavuşması için iki dava da görüşülmüş oldu. TİM, İTB'nin davasını reddedince bu karar aleyhine temyiz dilekçesi sunulmuş, duruşma tarihi 7 Ekim 2011 olarak belirlenmiştir.

Azınlık Milletvekillerinden Dr. Çetin Mandacı, 25 Ağustos 2011 tarihinde Yunan Parlamentosunda Yunan Hükümetine bir soru önergesi vererek İTB'yi sordu:

> *AİHM'nin İskeçe Türk Birliği ile ilgili aldığı karar ile başlığında "Türk" kelimesi bulunan dernekleri tanıma niyetinde olup olmadığını sordu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 27.3.2008 tarihinde açıkladığı ve oybirliği ile aldığı kararında, ülkemiz Yunanistan'ı, İskeçe ilinde bulunan İskeçe Türk Birliği adındaki derneğin faaliyetlerini yasakladığı gerekçesiyle suçlu buldu. Kararın gerekçesini göre, Yunanistan, yukarıdaki derneğin yasal faaliyetini yasaklayarak, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 11. maddesinde korunan toplanma ve örgütlenme hakkını ihlal etmiş oluyor. Ayrıca, "İskeçe Türk Birliği" davasında mahkeme süreci yirmi yıldan fazla sürdüğü için, Avrupa Mahkemesi, ülkemizin adil yargılanma hakkını da ihlal ettiğini ileri sürdü. Yunanistan, Avrupa Birliği'nin bir üyesi olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarını desteklediğinden ve bu kararlara saygı duyduğundan ve hükümet, modern bir Avrupa azınlık politikası uygulanmakta kararlı olduğundan, Yetkili Bakanlara soruyoruz: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin oybirliği ile aldığı kararla ilgili, hükümet ne yapmayı*

düşünüyor? Ülkemiz, azınlığa, adında Türk kelimesi bulunan dernekleri düzenlemek ve oluşturmak hakkını tanımak niyetinde mi? [364]

Yargıtay'da 7 Ekim 2011 tarihinde görülen duruşmanın kararı 24 Şubat 2012 tarihinde açıklandı. İTB'nin temyiz başvurusu reddedilmesi sonucu ikinci kez iç hukuk tüketilmiş oldu. Yargıtay, TİM'in kararına da atıfta bulunarak *"AİHM kararlarının Ulusal mahkemeler için bağlayıcı olmadığı"* gerekçesiyle temyiz talebini kabul etmemiştir. Bu karar aleyhine 16 Ağustos 2012'de ikinci kez AİHM'ye başvuruldu.[365]

İTB kapatılan, resmiyeti düşürülen bir dernek olduğundan kapatma kararının iptali ve resmiyetin iadesi amacıyla hukuki mücadeleler vermektedir. Diğer yandan Batı Trakya'da kurulmasına izin verilmeyen Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ve Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği de kuruluş mücadelesi vermektedirler. Bu üç azınlık derneği iç hukuku tükettikten sonra AİHM yolunu tutmuşlardır. AİHM 2007 ve 2008 yılındaki başvurular için ayrı karar vermekle birlikte bu davalar "Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu" olarak anılmaktadırlar. Son olarak İİTKD de AİHM'e Temmuz 2018'de başvuru yapmıştır.

Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu Avukatı Ahmet Kara 2017 yılındaki değişiklikler ve sonraki süreç ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

Yunanistan'da 2017'de Medeni Usul Kanunu'nda yapılan ve davaların yeniden görülmesini mümkün kılan değişikliklerin ardından üç derneğimiz AİHM kararlarının uygulanması için ulusal mahkemeler nezdinde temyiz başvurusunda bulundu. Yargıtay'ın Haziran 2021'de İskeçe Türk Birliği'nin resmi tüzel kişiliğinin iadesi talebini AİHM kararına aykırı olarak reddettiğini, Yargıtay'ın hukuki değil siyasi bir karar verdiğini düşünüyorum. İTB, Temmuz 2021'de resmi makamlardan izin alarak Yargıtay'ın AİHM kararlarını yok sayan kararını protesto etmek amacıyla bir yürüyüş düzenlemiştir. Protesto yürüyüşünde yedi ay sonra İTB'nin başkanı ve Batı Trakya Türk toplumunun dini liderleri dâhil önde gelen isimler hakkında soruşturma açıldı ve bu isimlerin ifadeye çağrıldı. İTB Başkanı Ozan Ahmetoğlu'nun ceza yasasının hükümlerine göre yalan haber yayma ve kamu düzenin tehdit gerekçesi ile ifade verdi ve soruşturma devam ediyor. RİTKKD ve EAGD'nin temyiz başvurularının Ekim 2021'de Yargıtay'da görüşüldü ve kararın Haziran 2022'de açıklanmasını bekliyoruz, ancak Yargıtay'ın İTB ile ilgili olumsuz kararının ardından bu iki dernekle ilgili olumlu bir karar vereceğini düşünmüyorum. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Bekir

[364] "Milletvekili Çetin Mandacı "Türk" Kelimesiyle Dernek Kurma Hakkını Sordu!" https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/21430-milletvekili-çetin-mandacı-Türk-kelimesiyle-dernek-hakkını-sordu.html (15.12.2022)

[365] http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (23.09.2020)

> *Usta ve Diğerleri Dava Grubu ile ilgili AİHM kararlarını ısrarla uygulamayan Yunanistan'a karşı ihlal prosedürünü başlatmasını beklediklerini ve ümit ettiklerini belirten Kara, dava grubundaki üç derneğin üyelerinin ülkenin eşit vatandaşları olarak muamele görmek istediklerini kaydetti.* [366]

Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu Avukatı Ahmet Kara'nın da ifade ettiği gibi Batı Trakya Türkleri Haziran 2021'de AİHM kararına rağmen İTB'nin resmiyet iadesi talebini reddetmesiyle Yunan yargısını protesto etmek amacıyla bir yürüyüş gerçekleştirmişlerdir. 10 Temmuz 2021 tarihinde resmi izinli olarak gerçekleştirilen "Haksızlığa ve Adaletsizliğe Karşı Demokrasi Yürüyüşü" nedeniyle yaklaşık yedi ay sonra azınlık liderlerine davalar açılmıştır. AİHM'in kararlarının uygulanıp uygulanmadığı takip eden AKBK, düzenli olarak yapılan toplantılarda Yunanistan'ı uyarmakta, AİHM nezdinde kaybettiği davaların gereğini yapmaya davet etmektedir. Ancak Yunanistan bu uyarıları ve davetleri dikkate almamaya devam etmektedir. Dolayısıyla Kara'nın ifade ettiği gibi Yunanistan'ı harekete geçirebilmek için ihlal prosedürünün uygulanması gerekmektedir.

3.1.1.3. İskeçe Türk Birliği'nin Faaliyetleri

İTB kurulduğu 1927 yılından günümüze sportif, sanatsal ve kültürel alanlarda çeşitli etkinlikler düzenleyerek faaliyet göstermiştir. Batı Trakya Türklerinin sosyalleşmesinde, kültürel değerlerin gelişmesinde ve bölgenin sosyokültürel olarak zenginleşmesinde eşsiz görevler üstlenmiştir. Dernek özellikle eğitim konusuna önem vermiş ve topluma mesleki beceriler kazandıran biçki, dikiş, nakış, bilgisayar ve el sanatları gibi kurslar açmıştır. İTB bu eğitimleri daha fazla kişiye ulaştırabilmek için İskeçe'nin köylerinde şubeler açarak faaliyetlerini yaygınlaştırmıştır. Bu kursların bazıları şunlardır:

İskeçe ili Beyköy, Elmalı, Gökçeler, Gökçepınar, Göynüklü-Kırköy, Ketenlik, Koyunköy, Mustafçova, Şahin, Ilıca ve Öksüzlü köylerinde biçki-dikiş nakış ve el sanatları kursları açılarak eğitimler verilmiştir. Elmalı, Şahin ve Yassıören

---

[366] "Ülkemizdeki Gerçekler" programında Yunanistan'ın Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu ile ilgili AİHM kararlarını uygulamaması ele alındı. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun (ABTTF) Online Konferans, 24 Mart 2022. https://www.abttf.org/etkinlik-detail.php?id=6620&kid=2 (20.10.2022)

köylerinde de bilgisayar kursları açılmıştır. Dernek müzik, halk oyunları ve resim iş eğitimi gibi kurslar vererek milli ve manevi değerlerin yaşatılmasına da katkı sunmaktadır. İTB kadınlar kolu da aktif olarak kültürel çalışmalarda bulunmaktadırlar.[367]

İTB'nin faaliyet gösterdiği alanlar Sportif Faaliyetler ve Kültürel Faaliyetler olmak üzere iki başlıkta toplanabilir.

3.1.1.3.1. Derneğin Sportif Faaliyetleri

İTB ilk olarak spor alanındaki etkinlikleriyle ön plana çıktı. Basketbol, voleybol ve özellikle futbol alanlarında takımlar oluşturularak çeşitli müsabakalara katılım sağlandı. Dernek tarafından kurulan futbol takımı ilk resmi maçını 4 Eylül 1927 tarihinde İskeçe stadyumunda, o tarihte Gümülcine'nin en iyisi olarak kabul edilen ve Ortodoks Hristiyanlardan oluşan "Ermis" futbol takımı ile yaptı.[368] Bu futbol takımı derneğin ismi (İTB) ile anılmaktaydı ve takım İskeçe bölgesi amatör liginde ve Batı Trakya amatör liginde büyük başarılar elde ederek ülke çapında ün kazandı. 1967-1968 yılları arasında II. amatör kümede gösterdiği başarı sonuçlarla I. amatör kümeye çıktı. 1975-1976 yıllarında I. amatör kümede şampiyonluğa ulaştı. İTB'nin futbol takımını çoğu kez Ortodoks Hristiyan antrenörler çalıştırdı. İTB futbol takımında yetişip, profesyonel liglere transfer olan çok sayıda futbolcu olmuştur. Cin, özellikle İTB futbol takımında yetişen ve "Kalyoncu" ismiyle tanınan bir Batı Trakya Türkünün ilk ve son kez Yunanistan milli futbol takımının formasını giydiğini belirtmiştir.[369]

İTB'nin 1959 yılında başkanlığını yürüten Cafer Alioğlu hatıratında şu satırlara yer vermiştir:

> *İşe ilk önce spordan başladım. İskeçe'nin Aspis ve Orfeos ikinci takımları buluşturur, Dimokritos takımları ile dostluk maçları düzenlerdim. GTGB voleybol ve diğer takımları ile kardeşlik maçları yapardık. Benim dönemimde GTGB Başkanı Rahim Bey ile birlikte izlerdik. Gümülcine voleybol takımı ile İTB Voleybol Takımı karşılaşması GTGB bahçesinde yapıldı. Halk bahçeyi*

---

[367] İTB Kurslar ve Faaliyetler, http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=kurslarfaaliyetler (23.09.2020)

[368] İTB Futbol takımının 22 Şubat 1970 tarihinde İskeçe'de Tekirdağspor ile 31 Mayıs 1972 tarihinde de Samsun Demir Spor ile maç oynadığı dönemin azınlık gazetelerine yansımıştır. Salahaddin Galip, *Batı Trakya'da Yazabildiklerimden*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 1998, ss. 254-255.

[369] Turgay Cin, *a.g.e.*, s. 143.

hınca hınç doldurmuştu. Protokolde T.C. Gümülcine Başkonsolosu Cemil Miroğlu Cemaat Başkanı Mehmet Kamburzade, Sabahattin Galip, Hasan Hatipoğlu Recep Karapaça ve Asım Haliloğlu hep birlikte maç izledik. Maç bittikten sonra gece geç saatlerinde kafilemiz Gümülcine'den ayrıldı. İskeçe'ye döndük.

(...) Bu arada Edirnespor takımını İskeçe'ye davet ettik bizim İTB takımımız ile kardeşlik ve dostluk maçı yaptık. Misafir takım ekibini iki gün ağırladık ve uğurladık.[370]

İTB'ye azınlık gençleriyle birlikte çoğunluktan Yunan gençler de üye olmuşlardır. Dernek üyesi olmayan çoğunluktan Ortodoks Hristiyanlar gerçekleştirilen çeşitli etkinliklere Türk arkadaşlarıyla beraber katılabilmişlerdir. Ayrıca, İTB'de yapılan etkinlikler tüm İskeçe halkına açıktı. Müslüman/Hristiyan ya da Türk/Yunan gibi ayrımlar yapılmamıştır. Bu durum İTB'nin yalnızca azınlığa hizmet eden bir STK olmadığını göstermektedir.[371]

İTB, İskeçe'de çoğunluk derneklerinden önce kurulup bölgede uzun yıllar faaliyet gösteren, yalnızca İskeçe sakinlerinin değil tüm Batı Trakyalıların gurur duyduğu tarihi ve köklü geçmişi olan bir dernektir. Spor ile birlikte sanatsal ve kültürel faaliyetleriyle bölgenin kalkınmasına ve kültürel zenginliğine katkıda bulunmuştur.

3.1.1.3.2. Derneğin Kültürel Faaliyetleri

İTB'nin bölgenin kültürel zenginliğine katkı sunduğu bir alan da müziktir. Dernek çatısı altında oluşturulan Müzik Kolu çocuklara ve gençlere çeşitli müzik aletlerini kullanabilmeyi öğretmektedir. Müzik Kolu, yetişkinlerden Türk Halk Müziği Korosu oluşturmaktadır. Ayrıca çocuk koroları da kurulmaktadır. İTB Müzik Kolu sayesinde eğitim alan ve müzik tecrübesi kazanan Türk gençleri İskeçe'de müzik grupları oluşturmaktadırlar. Çocuklar ve gençler müzikle birlikte halk oyunları ve modern dans eğitimlerini alabilmektedirler. Türk gençleri öğrendiklerini İTB etkinliklerinde sahnelemektedirler.

---

[370] Cafer Alioğlu, *Hayatım ve Anılarım*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayın No:2, Bursa 2020, ss. 42-43.
[371] İskeçe Türk Birliği, *a.g.e.*, s.41

İTB, bünyesinde oluşturduğu zengin kütüphanesiyle de gençlere bilgi kapılarını açmaktadır. İTB, Türk gençlerini yurtiçi ve yurtdışı kültür gezilerine de götürerek aydın bir nesil yetiştirilmesinde katkı sunmaktadır.

İTB'nin 1959 yılında başkanlığını yürüten Cafer Alioğlu hatıratında kültürel faaliyetler ile ilgili şu satırlara yer vermiştir:

> *"(...) Çalışmalarımız bütün hızıyla devam ediyordu. Bu arada bir folklor ekibi ile bir de mandolin takımı kurduk. Folklor ekibinin başına çok güzel saz çalmasını bilen saatçı Kasım Efendi'nin oğlu Saffet Bey'i getirdim. Mandolin takımımızın başında ise İskeçe Belediyesi Bandosunda Musiki hocalığı yapan Niko Kursuneu'yu maaşla getirdim.*
>
> *1959 yılı yaz aylarında İTB olarak bir aile birliği gecesi düzenledik. Geceyi İskeçe Merkez Türk İlkokulu bahçesinde düzenledik. Üyelerimiz ve aileleri İskeçe ve Gümülcine'den seçkin davetliler bahçeyi hınca hınç doldurdular. Ben başkan olarak misafirlerimize bir hoş geldiniz konuşması yaptım, dakikalarca alkışlandım. Gecemize katılan misafirlerimiz gecenin geç saatlerine kadar mandolin takımının gösterileri, folklor ekibinin oyunları ile eğlendiler. Güzel bir gece geçirdiler.*
>
> *(...) 10 Kasım 1959 tarihinde İTB üç otobüs dolusu üyelerimiz ile birlikte Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evi ziyarete gittik. T.C. Selanik Başkonsolosu bizi kapıda karşıladı. Atatürk'ün büstüne kırmızı güller ve karanfillerle donatılmış bir çelengi saat dokuzu beş geçe takdim ettik, saygı duruşunda bulunduk. Bilahare başkonsolos bana protokol defterini uzattı "Cafer Bey bu deftere bir iki cümle içinizden gelenleri yazın" dedi. Deftere aşağıdaki cümleleri yazdım:*
>
> *"Aziz Atam İskeçe Türk Birliği ilelebet izinden yürüyecektir. Ebedi meskeninde rahat uyu." İTB Yönetim Kurulu adına Başkan Cafer Alioğlu*
>
> *Yukarıdaki iki cümleyi yazdım. Defteri başkonsolosu verdim. Bilahare Atatürk'ün müze haline getirilen evinin odalarını gezdik. Atatürk'e ait eşyaları gördük. Benim için en güzel anı bu oldu.*
>
> *(...) Kurban Bayramı geliyordu. İTB olarak neşeli bir bayram yapmak için Ankara Radyosunda ses sanatçısı olarak çalışan hemşehrimiz İskeçeli Ahmet Üstün idaresinde bir grup ses ve saz sanatçısını İTB'ye getirdik. Titanya sinema salonu üç günlüğüne kiraladık. Bayram boyunca İskeçeli hemşerilerimize sazlı sözlü çok güzel bir bayram yaşattık.*[372]

İTB üyeleri yaşadıkları ve vatandaşı oldukları ülkelerinin kanunlarına saygılı olmakla birlikte dini ve milli bayramlarına da hassasiyet göstermektedirler. Ancak, 28 Ekim 1980 tarihinde İTB yöneticilerine, Meçhul Asker abidesine çelenk koyma izni verilmemiştir.[373] OXI (Hayır) Bayramı olarak bilinen bu resmi gün, II. Dünya Savaşı

---

[372] Cafer Alioğlu, *a.g.e.*, s. 43.
[373] İskeçe'deki Çelenk Olayı, *Batı Trakya Dergisi*, Sayı: 163, 15 Kasım 1980, s. 29.

sırasında İtalyan diktatör Benito Mussolini'nin Yunanistan'a teslim ol çağrısına karşın Yunanistan Başbakanı Yannis Metaksas'ın Atina'daki İtalyan Büyükelçisi nezdinde tek kelime ile "Hayır" ültimatomu vermesine dayanır. İtalya'ya karşı bu direnişte Batı Trakya Türklerinin de görev almalarına ve hatta şehit olmalarına rağmen kendi ülkelerindeki bir anıta çelenk koyamamaları şaşırtıcıdır.

İTB Başkanı Ozan Ahmetoğlu ile gerçekleştirilen görüşmede İTB hakkında şu bilgiler elde edilmiştir:

> *İTB, 14 Nisan 1927 (Mahkemenin onayladığı ve tanıdığı tarih: Temmuz 1927) tarihinde Batı Trakya Türk azınlığının gençlerinin Türk kültürünün özünde yaşatılması ve Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda kimliğimizin unutulmaması amacıyla kurulmuştur. 1940-1944 yıllarında 2. dünya savaşı döneminde Almanya ve devamında Bulgaristan tarafından ülkenin işgal edilmesinden dolayı faaliyetlerine ara verdi. 1983 Yılında dönemin İskeçe valisi tarafından derneğimizin ismindeki "Türk" ibaresinden dolayı derneğin kapatılması talebiyle dava açıldı. Mahkeme, valinin talebini kabul etti. İTB Yunanistan iç hukukunda 22 boyunca hukuk mücadelesi verdi. İTB, 2005 yılında davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıdı. 27 Mart 2008 tarihinde haklılığımız doğrulandı ve dernek olarak AİHM tarafından haklı bulunduk. Ancak Yunanistan 14 yıldır AİHM kararını uygulamıyor ve İTB'nin yasal statüsünü ve tüzel kişiliğini iade etmiyor. İTB'nin yasal statüsünün elinden alınmadığı yıllarda özellikle 1950'li yıllarda İskeçe'de Yaka bölgesi olarak bilinen bölgenin merkezi köyü Gökçeler (Selero) de şubesi bulunuyordu. Bir diğer şubesi ise merkez bölgede ki Kireççiler (Xrisa) de var olduğunu bilmekteyiz. Derneğimizde farklı dönemlerde, farklı görev ve unvanlarda bulundum. 2007-2008 yıllarında da İTB başkanlık görevini icra ettim ve şuan da (2022) derneğin başkanıyım.*
>
> *Derneğimizin, Batı Trakya Türk Azınlığının her kesimine hizmetleri vardır. İTB Sosyo-Kültürel birçok alanda faaliyet göstermektedir. Başlıca ise; Biçki Dikiş Nakış ve El Sanatları, Spor (futbol), Müzik, Halk Oyunları, Resim kursları, Gezi, Eğlence, Üniversite adaylarına Eğitim Danışmanlığı, Yumurcaklar Kulübü ile 5-10 yaş arası çocuklara faaliyetler, Türk Sanat Müziği Korosu, İnternet Radyosu Radyo Kulüp, Gençlik Kolu ve Kadınlar Kolu ile diğer birçok faaliyet gerçekleşmektedir. Ayrıca geleneksel olarak bayramlarda Aile Geceleri, Biçki Dikiş Nakış ve El Sanatları ile merkez dâhil birçok köyümüzde genç kızlarımıza ve kadınlarımıza el emeği göz nuru eğitim dersleri ve yılsonları yıl içinde üretilen ürünlerin sergilenmesi, öğrencilere ve halk ile buluşulması. Halk oyunları öğrencilerimizle yerelde, bölgemizde ve yurt içi-yurt dışı davet programlarıyla bölgemize özgü geleneklerimizi tanıtma ve yaşatma çalışmaları sunmaktadır. Batı Trakya Türk Azınlığına hizmet eden birçok kurum ve kuruluş ile gereken her alanda halkımıza katkısı olan alanlarda işbirliğimiz olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ortak faaliyetler veya bizim dernek olarak yaptığımız etkinliklere diğer derneklerin de katılması söz konusudur.*
>
> *İTB'nin 39 yıldır süren Hak Arama Mücadelesi çerçevesinde Avrupa Konseyi nezdinde girişimlerimiz ve temaslarımız düzenli olarak devam etmektedir. Bu*

> *çerçevede merkezi Almanya'da bulunan Avrupa'daki Batı Trakya Türklerinin çatı kuruluşu olan Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonuyla (ABTTF) da işbirliğimiz mevcuttur. Ayrıca Türkiye'de faaliyet gösteren başta Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BBTDD) ve şubeleriyle, merkezi Ankara da bulunan Batı Trakya Türk Birliği Derneği (BTTBD) ile Avrupa'daki ABTTF ve Avrupa'daki birçok Batı Trakya Türkleri Derneklerinin yanı sıra Batı Trakya Türklerine hizmeti, katkısı olan birçok STK ile işbirliğimiz vardır.*
>
> *Derneğimiz 39 yıldır yasal dernek statüsünde olmadığı için herhangi bir denetime tabi değildir. Toplam Üye sayımız 5.000, Yönetim Kurulu 7 ve Denetim Kurulu 3 üyeden oluşmaktadır. Her yaş grubundan üyemiz bulunmakta ve bu üyelerimiz %60'ı erkek, %40'ı ise kadındır. Son yıllar da eğitim düzeyi yüksek olan üyelerimiz oldukça fazladır. Kurumumuz da ilkokuldan üniversite mezununa kadar hatta Doktora eğitimi almış üyelerimiz de mevcuttur. Birliğimizin üyelik aidatı, sponsorluk ve bağış gibi gelirleri bulunmakta ve bu gelirler genellikle giderleri karşılamaktadır. Resmiyetimiz olmadığından dolayı Yunanistan Devleti'nden veya resmi kurumlardan herhangi bir resmi bağış almamız mümkün değildir. Ancak zamanında Belediye Başkanları desteklemişlerdir. Ayrıca hayırsever iş insanlarımızın ciddi yardımları olmuştur ve halen devam etmektedir. Tamamı gönüllü çalışan bir ekibimiz vardır.*
>
> *Batı Trakya Türk Toplumunun varlığı için kurumumuzun varlığı çok önemlidir. Batı Trakya ile ülke toplumundaki faaliyetlerimiz de önemlidir, özellikle anavatan Türkiye Cumhuriyeti'nden yapılan ziyaretler ciddi anlamda ses getirmektedir. İTB özelinde Yunanistan'ın AB'ye girmesinin olumlu bir etkisi olmamıştır. Tam aksine Yunanistan'ın AB'ye üye olduğu dönemden kısa süre sonra İTB'nin yasal statüsü elinden alınmıştır.*
>
> *Batı Trakya'da Türk STK'larının yaşadığı sorunlara değinecek olursak, ekonomik olarak mutlaka ciddi sıkıntılar vardır. Özellikle son yıllarda bastıran ekonomik şartlar. Teknik olarak ise, mekân sıkıntısı, yeni ve daha büyük mekân kiralama sorunu gibi belli başlı sıkıntılar çekmekteyiz. Azınlık olmaktan doğan sorunlar ise bizleri maddi ve manevi olarak üçüncü sınıf vatandaş olarak görmekteler, birçok zaman ciddi ayrımcılıklar ile karşı karşıya kalmaktayız. Ayrıca beklenmedik anda, yerde psikolojik baskılar uygulanmaktadır.*[374]

İTB Başkanı Ozan Ahmetoğlu üstlendikleri görevlerin bilincinde olduklarını ve yılmadan mücadelelerini sürdüreceklerini ifade ederek kararlılık mesajı vermiştir. Ahmetoğlu, son olarak şu hususların altını çizmiştir:

> *40 yıldır sürdürdüğümüz hak arama mücadelemizi, ömrümüz vefa edinceye dek sürdüreceğiz ve bizden sonra da bu bayrak düşmeyecektir. Lozan antlaşmasıyla doğan haklarımızı savunacağız, sonuna kadar tüzüğümüzü uygulayacağız ve gençlerimizin bölgemizde, ülkemizde varlığı için mücadelemiz devam edecektir. Bizlere önerisi, şikâyeti olanlar iletişim kanallarımızdan ulaşabilirler ve Batı Trakya Türk Azınlığına daha yararlı faaliyetlerde bulunmamıza katkı sağlamış olurlar. Ülkemizden isteğimiz*

[374] İskeçe Türk Birliği Başkanı Ozan Ahmetoğlu ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

> *AİHM'in vermiş olduğu kararı biran önce uygulamasını arzulamaktayız. Maddi ve manevi baskıları biran önce sonlandırmasını talep etmekteyiz ve çok kültürlü bir bölgede daha önce Dünya'ya örnek olduğumuz şekilde yeniden örnek olmaya devam etme arzusundayız.*[375]

İTB, resmiyeti düşürülmüş olsa da geçmişten günümüze Batı Trakya bölgesinde kültürel ve sportif alanlarda faaliyet göstermeye devam etmektedir. Bunu yaparken Türk diline, Türk örf, adet ve geleneklerine sahip çıkmak ve onları gelecek nesillere aktarmak için var gücüyle çalışmaktadır. İTB, Batı Trakya Türklüğü için aşırı önem arz eden tarihi bir kuruluştur. Öte yandan hukuki mücadelesiyle örnek olmakla birlikte azınlığın diğer derneklerine de rol model olmaktadır. Yunanistan AİHM kararlarını uygulamamakta ısrar etmekte, buna karşın İTB imza kampanyası[376] ve meydanlara çıkarak yasal şekilde protestoları[377] da gerçekleştirmektedir. Bu çabalar henüz karşılığını bulmamıştır, ancak Yunanistan gelecekte AİHM kararlarını uygulamak zorunda kalıp, gereğini yaparsa "Türk" kelimesini içeren İTB ile birlikte tüm azınlık derneklerinin resmiyetleri de iade edilmiş olacaktır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için ihlal prosedürünün işleme konması oldukça önemlidir.

3.1.2. Gümülcine Türk Gençler Birliği[378]

Batı Trakya Türklerinin çağdaş olarak tanımlanabilen ve İTB'den sonra kurulan ikinci sivil toplum örgütlenmesi Gümülcine (Komotini) Türk Gençler Birliği (GTGB) bu bölümde iki alt başlık altında ele alınacaktır. Öncelikle kuruluş ve siyasi tarihi verilecek, daha sonra GTGB'nin resmi ya da resmiyeti düşürüldüğü dönemlerdeki azınlık için gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri ayrıntılarıyla incelenecektir.

---

[375] İskeçe Türk Birliği Başkanı Ozan Ahmetoğlu ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.
[376] 2003 İmza Kampanyası ve 467 imzalayan isim için bkz. İbrahim Baltalı, *a.g.e.* ss. 140-154.
[377] "Türk azınlık, Yunan Yüksek Mahkemesinin İskeçe Türk Birliğinin resmi statüsüne yönelik kararını protesto etti." https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-azinlik-yunan-yuksek-mahkemesinin-iskece-turk-birliginin-resmi-statusune-yonelik-kararini-protesto-etti/2301256 (04.01.2023)
[378] Τουρκική Νεολαία Κομοτηνής, Tourkikí Neolaía Komotinís.

3.1.2.1. Kuruluş ve Örgütlenme

Mehmet Hilmi ve onun aydın arkadaşları Batı Trakya'da sivil örgütlenmeyi başlatmışlardır. 1927 yılında İskeçe'de İTB kurulduktan bir yıl sonra (1928)[379] Gümülcine'de "Gümülcine Türk Gençliği Ümit Yurdu" ismiyle bir dernek kurulmuştur. Bu dernek 1932 yılına kadar başarılı faaliyetler gerçekleştirmiş, ancak fikir ayrılığına düşen bazı gençler dernekten ayrılarak "Gümülcine Türk Gençleri Yıldız Spor Yurdu"nu oluşturmuşlardır.[380] Böylece Gümülcine Türklerinin Gençlik Teşkilatları "Ümit" ve "Yıldız" olarak ikiye bölündüler.[381] Gençler arasındaki bu ikilik birçok aydın kişiyi fazlasıyla rahatsız etmiştir.[382] Sportif ve kültürel alanlarda benzer faaliyetler gösteren bu iki dernek azınlıktan gelen yoğun talepler üzerine birleşme görüşmeleri yapmıştır. Ümit Türk Gençler Yurdu'nu merhum Nazmi Atalay'ın, Yıldız Türk Gençler Kulübü'nü de Osman Üstüner[383] (Rodop Eski Milletvekili)'in temsil ettiği bu görüşmeler uzlaşı ile sonuçlanmış, 16 Nisan 1938 tarihinde tek çatı altında toplanan derneğin isminin "Gümülcine Türk Gençler Birliği" olması kararlaştırılmıştır. GTGB'nin kurucu başkanı ise derneklerin birleşmesinde büyük emeği olan Osman Üstüner oldu.[384] 35 maddeden oluşan yeni tüzük hazırlanarak mahkemeye sunulmuştur. 16 Nisan 1938 tarih ve 83 sayılı karar ile GTGB'nin resmiyeti onaylanmıştır. Derneğin kuruluş amacı tüzüğün 2. maddesinde şöyle açıklanmıştır:

---

[379] Eski GTGB Başkanlarından Adnan Selim 20 Şubat 2005 tarihinde Gümülcine Arcadia Otel'de düzenlenen bir etkinlikteki konuşmasında GTGB'nin "Ümit Türk Gençler Kulübü" adıyla 24 Temmuz 1928 tarihinde kurulduğunu ifade etmiştir. 6 Temmuz 1932 yılında bu kulüp ikiye bölündüğünü ve 3 Eylül 1938'de GTGB adı altında birleşmenin sağlandığını belirtmiştir. Bkz. İbrahim Baltalı, *Çeyrek Yüzyıllık Dava İskeçe Türk Birliği,* Rodop Rüzgârı Yayınları 2, Gümülcine 2006, s. 57.

[380] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 173.

[381] 1934 yılında Gümülcine'ye bağlı Şapçı (Sapes) kasabasında Şapçı Türk Birliği kurulmuştur. "Şapçı Türk Birliğinin açılış törenine Trakya Genel Valisi, Gümülcine Valisi ve bütün Yunanlı siyasiler ve yöneticiler katılmıştır. Ülkü gazetesinde Yunanlı hemşehrilerin para yardımında bulunduğu da yazmaktadır." Şapçı Türk Birliği'nin bağımsız bir dernek olmaktan ziyade Gümülcine'deki Türk Birliklerinin (Ümit/Yıldız) bir şubesi olduğu ve başka herhangi bir bilgi ya da belgeye rastlanmadığından bu oluşumun sürdürülebilir olmadığı düşünülmektedir. Geniş bilgi için bkz. İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s. 75.

[382] Özer Hatip, Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri, Gümülcine 2015, s. 69.

[383] Batı Trakya Türkleri adına beş dönem milletvekilliği yapmıştır. Geniş bilgi için bkz. Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, Gümülcine 2015, ss. 69-70.

[384] Özer Hatip, *a.g.e.,* s.69.

> *"Derneğin amacı, Batı Trakya'da ikamet eden Türk Gençliğinin manevi ve bedeni eğitimi, Yunan harfleri ve Türk harfleri ve şivesinin öğretilmesi ile manevi inkişafi, futbolun, jimnastiğin ve genel olarak atletizmin aşılanması ve yayılması, nişancılık, müzik eğitimi, geziler ve bütçe sınırları içinde dernek üyelerine maddi ve tıbbi yardımda bulunmaktır."*[385]

Yukarıdaki maddeden de anlaşılacağı üzere GTGB, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Yunan egemenliği altına bırakılan Batı Trakya Türklerinin, bilhassa azınlık gençleri arasında Türk kültürünün muhafazası ve gelecek nesillere aktarılmasına önem vermiştir. Bu yönde çalışırken Mustafa Kemal ATATÜRK'ün İlke ve İnkılaplarını rehber edinerek, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki tüm değişim, gelişim ve yeniliklerin azınlık tarafından benimsenmesi için yardımcı olmak amaçlanmıştır. GTGB, insanlar ve toplumlar arasında sevgi, barış ve hoşgörüye değer vermektedir. Bu bakımdan Türk Yunan dostluğundan yana olduklarını açıkça beyan etmektedirler.

GTGB'nin çalışmaları Yunanistan'ın II. Dünya Savaşında yabancı güçler (Almanya/Bulgaristan, 1941-1944) tarafından işgal edilmesi ve daha sonra ülkede çıkan İç Savaş (1946-1949) yıllarında aksamıştır. Savaş sonrası 1950 yılından itibaren azınlık için gerçekleştirilen faaliyetler artmıştır. Dernek önceleri ev ya da farklı binalarda faaliyet gösterirken, 1955 yılında yeni dernek binası yapılma kararı alınmıştır. GTGB'nin günümüzde faaliyet gösterdiği binanın temeli Gümülcine Vakıflar İdaresine ait arsada 31 Temmuz 1955 tarihinde atılmıştır. Temel atma törenine Batı Trakya Türkleri haricinde çoğunluktan birçok Yunanlı ve resmi görevliler de katılmıştır. İnşaat çalışmaları hızla tamamlanarak, GTGB günümüzdeki binasına Mart 1956'da taşınmıştır.[386]

GTGB'nin bünyesinde kurduğu futbol takımı resmi müsabakalara ilk kez 1956 yılında Batı Trakya III. Amatör Ligi'ne katılarak başlamıştır. Bir sonraki futbol sezonunda (1957-1958) başarılı sonuçlar alarak, III. amatör küme şampiyonu olmuş ve II. amatör lige çıkmıştır. Futbol dışında diğer alanlarda da başarılı faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca müsamereler ve konserler gerçekleştirilmiş, yazları da voleybol turnuvaları düzenlemiştir. GTGB kuruluşundan bu tarihe kadar tamamen sportif ve kültürel amaçlı faaliyetler gerçekleştirmiştir. Yunan Devletine ya da onun

[385] Komotini Türk Gençliği Atletizm Birliği Tüzüğü: https://gtgb.gr/about.php#menu1 (28.12.2022)
[386] Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin Kuruluşu, https://gtgb.gr/about.php (29.12.2022)

yasalarına aykırı hiçbir faaliyette bulunmamış, Yunan mahkemelerince hiçbir kovuşturmaya maruz kalmamıştır. Ancak, 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden hemen sonra Yunan devleti azınlığa karşı bazı olumsuz uygulamalar koymuş ve "Türk" ve "Türkçe" deyimlerin yasaklanmasını kararlaştırmıştır. Nitekim dönemin Dışişleri Bakanı Yannis Kapsis, 16 Kasım 1983'te İTB, GTGB, BTTÖB isimli derneklerin kapatılmaları için mülki amirlerin harekete geçmesini istemiştir. Dolayısıyla GTGB, diğer azınlık dernekleriyle birlikte kapatma davalarıyla karşı karşıya kalmıştır.[387]

Dönemin Dışişleri Bakanı Yannis Kapsis'in talimatına uyan Rodop Valisi Apostolos Papadimas Gümülcine ilk derece mahkemesine başvurarak, isminde "Türk" kelimesi bulunan derneklerin ulusal güvenliği tehlikeye düşürdüğü iddiasıyla kapatılmalarını talep etmiştir. Böylece hukuki süreç başlamış ve mahkeme 29 Kasım 1983'te GTGB'nin kapatılmasına karar vermiştir. Bu kapatma kararı GTGB'ye 30 Kasım 1983 tarihinde mübaşir aracılığıyla bildirilmiştir. Mahkeme kararına göre, GTGB'nin "Türk" ibareli tabelasının 24 saat içerisinde indirilmesi, aksi takdirde güvenlik güçlerinin bu işlemi gerçekleştireceği, Komotini (Gümülcine) Türk Gençler Birliği ibareli herhangi bir yazı yazılmasının, broşür basılmasının ya da mühür kullanılmasının yasaklandığı bildirilmiştir. GTGB yönetimi tabelayı indirmemiş, ancak kararda da belirtildiği gibi 1 Aralık 1983 tarihinde güvenlik güçleri derneğe gelerek tabelaları indirmiştir. Mahkeme kararı 4 Kasım 1987 tarihinde kesinleşmiştir. Böylece 1987 yılında Mahkeme kararıyla bir toplumun etnik kimliği de inkâr edilmiştir.[388]

GTGB, azınlığa ve onun derneklerine karşı yapılan bu hukuksuz uygulamaları kabul etmediğini ve hiçbir zaman da kabul etmeyeceklerini ifade etmiştir. Ayrıca resmi web adresinde "Bir toplumun ulusal kimliğine (benliğine) dokunmak asla uygun değildir. Bu milli kimlik hakkı insanın en doğal hakkıdır. Buna saldırı gerek iç hukuka, gerek dış hukuka tamamen aykırıdır. İnsanın kimliği, toplumun kimliği mahkeme kararıyla kaldırılamaz. Bu bütün uluslararası antlaşma ve

[387] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s.57.
[388] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s.57.

sözleşmelere aykırıdır. İnsan ve toplum neyse odur"[389] sözleriyle etnik kimliğin inkârına ve "Türk" isimli derneklerin kapatılmasına karşı olduklarını açıkça beyan etmiştir.

İTB'nin 1984 yılından beri verdiği hukuk mücadelesi 7 Şubat 2005 tarihinde Yargıtay'ın verdiği red kararıyla iç hukuk yolunun tüketilmesiyle sona ermiştir. İTB bu konu üzerine bir toplantı düzenleme kararı almıştır. Toplantı BTTAYDK başkanlığında ve tüm azınlık kuruluşlarının katılımıyla 20 Şubat 2005 tarihinde Gümülcine Arcadia Otel'de gerçekleşmiştir. Bu toplantıda bir konuşma yapan Eski GTGB Başkanı Adnan Selim şunları söylemiştir:

> *"(...)Yargıtay nezdinde açtığımız davamız reddedilmiştir. GTGB'nin resmiyeti kesin olarak düşürülmüştür. Tüm bunlara rağmen GTGB, anayasal hak ve özgürlükler çerçevesinde, vatandaşların barışçıl olarak bir araya gelme ve toplantı yapma hakkına uygun olarak bugün de Batı Trakya azınlığının onurlu ve güzide bir kuruluşu sıfatıyla kendi binasında varlığını sürdürmektedir.*
>
> *(...) Bizler bu topraklarda Yunanistan'ın tebaası olarak yaşadığımız seksen yıllık tarihimize göz gezdirdiğimiz zaman özellikle son elli yıl boyunca; okulların tabelaları değiştirilen, dernekleri kapatılan, vakıflarına el konulan, müftülükleri işgal edilen, öğretmenleri yoldan saptırılan, toprakları istimlak olunan, vatandaşlıktan çıkartılan, devlet dairelerinde çalıştırılmayan, doğup büyüdüğü topraklarda türlü baskı ve tertiplerle göçe zorlanan toplum kesiminin azınlığımız olduğunu tespit etmek için fazla gayret sarf etmek gerekmiyor. Batı Trakya Türkleri maruz kaldıkları bu haksızlıklara rağmen bu ülkeye sadakati ve Elen çoğunlukla bir arada dostça ve barış içinde yaşama azmini kaybetmemişlerdir. Hakkımız çok sabırlıdır ve öyle olmaya da devam etmektedir! Unutulmaması gereken bir şey vardır. Bizler bu topraklarda göçmen değiliz! Burası bizim de vatanımız. Herkes gibi biz de bu vatanda huzurlu, güven içinde ve müreffeh yaşamak istiyoruz. Evlatlarımıza bizim bulduğumuzdan daha iyi bir dünya devretmek istiyoruz. Bu nedenle medeniyetin doruk noktası olduğuna, hukuk, demokrasi ve özgürlük platformu olduğuna inandığımız Avrupa'da ve bu Avrupa'nın üyesi olan vatanımız Yunanistan'da doğru bildiğimizi söylemekten ve cevap beklediğimiz sorular sormaktan bizi kimse men edemez!"*[390] .

Eski GTGB Başkanı Adnan Selim yukarıdaki konuşmasında azınlığın Lozan'dan günümüze yaşadığı sıkıntıları açıkça ifade etmiştir. Ayrıca demokrasinin beşiği olduğu iddia edilen Yunanistan'ın Avrupa normlarına aykırı hareket ettiğini,

---

[389] https://gtgb.gr/about.php (02.01.2023)

[390] Eski GTGB Başkanlarından Adnan Selim'in 20 Şubat 2005 tarihinde Gümülcine Arcadia Otel'de düzenlenen İTB etkinliğindeki konuşması, bkz. İbrahim Baltalı, *Çeyrek Yüzyıllık Dava İskeçe Türk Birliği*, Rodop Rüzgârı Yayınları 2, Gümülcine 2006, s. 57.

derneklerin kapatılması kararlarının hukuki olmaktan ziyade siyasi nitelikte olduğunu belirtmiştir.[391]

Özgüç, Türk derneklerinde yönetim kurullarına seçilenlerin karşılaştıkları durumları şöyle açıklamıştır:

> *Yönetim kuruluna seçilen üyelerin dükkân veya işyeri Rum polisinin uğrak yeri olur. Sık sık hesap kontrolü yapılır, temizlik kontrolü yapılır. Her seferinde eksik ve aksaklıklar bulunarak ceza kesilir. Bir süre sonra yurttaşımız anlar ki kesilen bu cezalar işyerinin değil Gençler Birliğine girmenin cezasıdır! Böylece üye birlikten ayrılmak mecburiyetinde kalır. Birlikten ilişik kesildiği an polis de işyeri ile ilişiğini keser! Bu nedenledir ki iş güç sahibi her Türk, Gençler Birliği'ne giremez. Gönül rahatlığı ile çalışamaz.*[392]

Özgüç bu sözleri 1974 yılında kaleme aldığı "Batı Trakya Türkleri" başlıklı kitabında söylemiştir. GTGB başkanı olduğu süreçte hakkında çeşitli davalar açılan ve sürekli yargı önüne çıkarılan Koray Hasan'ın dernek başkanlığından ayrıldıktan sonra tüm davalarının beraat ile sonuçlanması Özgüç'ün iddiasını doğrular niteliktedir.[393]

GTGB Başkanı Sedat Hasan ile gerçekleştirilen görüşmede GTGB hakkında şu bilgiler elde edilmiştir:

> *GTGB Batı Trakya'da Türk Kültürünü yaşatmak amacıyla 1928 yılında kurulmuştur. Birliğimiz kimlik mücadelemizin başlama noktasıdır. Derneğimiz günümüzde gayrı resmi olmakla birlikte kültürel etkinlikler, biçki-dikiş ve el sanatları kursları, gençlerimize rehberlik hizmetleri sunmaktadır. Resmiyetimiz olmadığından resmi üyemiz vardır diyemeyiz. 7 Yönetim Kurulu ve 3 Denetim Kurulundan oluşan bir yapımız söz konusudur. Dernek üyelerimiz toplumun her kesiminden olmakla birlikte 12-50 yaş aralığında ve kadın erkek eşit orandadır. Çalışanlarımız gönüllülerden oluşmaktadır. Özellikle azınlık olmaktan doğan sorunlarımız mevcuttur. GTGB, Batı Trakya Türk Azınlığının her kesimine hizmetleri vardır.*[394]

GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile gerçekleştirilen görüşmede GTGB hakkında şu bilgiler elde edilmiştir:

> *2003 yılında Adnan Selim ile başladık. Yönetime girdik. Adnan Selim 2010 yılında bayrağı bize devretti. Başkanlık görevini ben aldım. 2017 Nisan ayına kadar başkanlık görevine ben devam ettim. Bu dönemde bazı olumsuz yaşadık. Bunların bir tanesi, Yunan devleti bugüne kadar görev yapmış başkanlar arasında sadece bana dokuz kez mahkeme açtı. Dokuz kez hukuk mücadelesi*

---

[391] İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, ss.57-58.
[392] Adil Özgüç, *a.g.e.*, s. 71.
[393] GTGB eski başkanı Koray Hasan yargılandığı davada beraat etti, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5857 (02.01.2023)
[394] GTGB Başkanı Sedat Hasan ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

verdik. Üç ay ve altı ay olmak üzere toplamda toplamda dokuz ay hapis cezası aldım. Bunların karşılığını ödeyerek paraya çevirdik. Davanın bir tanesi kafeydi. GTGB binası içinde bir büfemiz vardı, satış yapamazsınız. Onu çözdük. Onda üç ay ceza almıştım. Bunun dışında çatıyı aktarmakla suçladılar, yine ondan da ufak bir ceza almıştım. Sonra tuvalet sıkıntımız vardı. Onu yapmakla suçladılar. Bunların dışında bir de faaliyetlerle ilgili açılan "kamu davası" vardı. En çok da bizi korkutan kamu davası olmuştu ve görevi bırakmama o neden oldu. Çünkü derneğimiz 1983 yılında sonlarında mahkeme tarafından kapatılmış ve nihai karar da 87 Aralık ayında verilmişti. Tabi 87 Aralık ayında Türk derneklerin kapatılması 29 Ocak 1988 yürüyüşünün yolunu açmıştı. Şöyle bir durumla karşı karşıya kaldık o dönem. Tabii ben başkan olmadan önce Adnan Selim'in yönetimdeydim. Fakat biz bu mahkeme kararlarını bulamamıştık. En son kamu davası açıldığında bize yapılan suçlamaları ve dava dosyasını bulduk. Dava dosyasını bulduğumuz zaman mahkeme kapatma kararını falan hepsini oradan çıkardık. Tebliğ edilmiş o yıllarda ama bir şekilde kaybolmuş! O yılların geçmiş suçlamalarını bir şekilde bana mahkeme açılması ile birlikte gün yüzüne çıkarmış olduk. O sevindirici bir gelişmeydi. Dernekten ayrıldıktan sonra mahkemem görüldü. Ceza almam gerekiyordu. 1987 Aralık ayında kapatılan derneğin -yasal olmayan bir derneğin- faaliyetlerini yürütüyordum. Bu da bir suç teşkil ediyordu ve ceza alacaktım. Fakat başkanlıktan ayrıldıktan sonra hepsi beraat oldu. Biz ayrıca şunu da yaptık: Yunanistan Anayasasında şöyle bir yasa var, 5. madde insan hakları olarak "toplanma özgürlüğü" diyor. Bu da şöyle: Eğer size belli bir kişi tarafından sen dernek başkanısan, GTGB başkanı diyorsa O'sundur. Bizde noterde onaylatarak böyle bir karar aldık. 16 arkadaş resmi olarak noterde onaylatarak beni başkan tayin etti. Mahkemeye bunu sunduk. Mahkeme o yüzden bizi beraat etmek zorunda kaldı. O yüzden kanunları iyi bilmek lazım. Öyle hareket etmek gerekiyor. Biz 2003'te Mustafa Ali Çavuş (DEB Partisi eski Başkanı) ile birlikte Adnan Selim'in yönetimde yer aldık. Bu dönemde gençler birliği yaşlılar yurdu olmuştu. Biz bir yenileme hareketine geçtik. Oraya gençleri çekebilmemiz için bilardo ve internet kafe gibi bilgisayarları koyarak, çocukları oraya çektik. Okul çıkışı çocuklar gelince cıvıl cıvıl bir ortam oldu. Fakat bu ortamdan rahatsız olan bazı zihniyetler maalesef bizi dağıtma kararına aldı. Büfenin kapatılması olayı şöyle oldu. O dönemde Siriza hükümet olmuştu. Hükümet ortağı Anel diye bir parti vardı. Onlar da Batı Trakya'nın yönetimini almıştı. Bir milletvekili Parlamento'ya soru önergesi sundu. Parlamentodan sonra makamlar harekete geçti ve büfeyi kapattılar. "Hiç kimse karışmıyor, burada kara para aklanıyor" şeklinde suçlamalar yapınca mecbur kaldılar."[395]

Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:

1- Osman Üstüner (1938),

2- Mustafa Hafız Mustafa (1947),

3- İsmail Şekercioğlu (1948),

4- Fayık Ahmet İbrahim (1951),

[395] GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023

5- Mehmet Arif (1951),
6- Hasan Hatipoğlu (1951)
7- Şevket Pazarköylü (1952),
8- Hasan Tuncer (1954),
9- Halil Saatçi (Kızılağaçlı) (1957),
10- Selahattin Galip (1958),
11- Mustafa Rahim Tabakoğlu (1959),
12- Yusuf Mehmet Geveli (1960),
13- Fehmi Ahmet Pastacı (1961),
14- Osman Bebek (1962),
15- Ali Bağdatlı (1962),
16- Nazmi Halil (1966),
17- Hasan Urgancıoğlu (1969),
18- Ahmet Taşkın (1970),
19- Hasan Aral (1971),
20- Necati Hasan (1972),
21- Ali Bozkurt (1973),
22- Münir Karagöz (1975),
23- Osman Arda (1977),
24- Mehmet Müftüoğlu (1978),
25- Aydın Mehmet Arif (1981),
26- Arif Hüseyinoğlu (1982),
27- Rıdvan Hatipoğlu (1995),
28- Adnan Selim (2002),
29- Koray Hasan (2010),
30- Necat Ahmet (2017),
31- Sedat Hasan (2019-Halen Görevde)[396]

3.1.2.1. Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin Faaliyetleri

GTGB kurulduğu 1928 yılından günümüze sportif, sanatsal ve kültürel alanlarda çeşitli etkinlikler düzenleyerek faaliyetler göstermiştir. GTGB, Batı Trakya

[396] GTGB Başkanları https://gtgb.gr/about.php#menu5 (25.12.2022)

Türklerinin sosyalleşmesinde, kültürel değerlerin gelişmesinde ve bölgenin sosyokültürel olarak zenginleşmesinde eşsiz görevler üstlenmiştir.

GTGB binası ve bahçesi ile azınlığın birçok etkinliğine ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'den bölgeyi ziyarete gelen devlet görevlilerinin veya siyasetçilerin Batı Trakya Türklerine hitap ettiği yer çoğunlukla burasıdır.

GTGB lokalinde Türk gençlerine beden eğitimi, müzik, resim, el sanatları, seramik ve ebru eğitimleri verilmektedir. Ayrıca Türk gençlerinden minikler futbol takımları oluşturulmakta, folklor ve modern dans kursları açılarak gençler çok yönlü olarak eğitilmektedir. Eğitim sonlarında ise kursiyerler azınlığa gösteriler sunmaktadırlar.

GTGB'nin açtığı kurslar ve verilen eğitimler şöyledir:

Sportif ve kültürel alanlarda faaliyet gösteren GTGB'nin kuruluşuyla birlikte yoğunlaştığı en önemli alan futbol olmuştur. Kurulan futbol takımı düzenli bir şekilde ve süreklilik göstererek çeşitli takımlar ile maçlar yapmış, bölgede yapılan turnuvalara da katılım sağlayarak başarılı sonuçlar elde etmiştir. GTGB futbol takımı ilk resmi maçına 1956 yılında üçüncü amatör lige katılarak çıkmıştır. Bir sonraki futbol sezonunda (1957-1958) gösterdiği başarılı sonuçlar ile şampiyonluğa ulaşarak, bir üst lige (II. Amatör) çıkmıştır. GTGB futbol takımı ikinci amatör ligde uzun yıllar mücadele etmiştir. Gençlerin sportif gelişimi ve onların spora yöneltmelerine katkı sunmuştur. Ayrıca azınlık gençleri arasındaki kardeşlik bağlarının pekişmesini sağlamıştır. Türkiye'den spor takımlarını misafir ederek dostluk karşılaşmaları düzenlemiştir.[397]

GTGB'nin sportif faaliyetleri yalnız futbol ile sınırlı kalmamıştır. Voleybol da azınlık gençleri tarafından sevilen bir spor çeşididir. Nitekim GTGB'nin kuruluşundan günümüze voleybol maçları ve turnuvaları birliğin bahçesinde yapılmıştır. Özellikle yaz aylarında yapılan bu turnuvalara bölgeden birçok dost ekipler de katılmıştır. Öte yandan GTGB gençlere basketbolu da sevdirmek amacıyla da özel hassasiyet göstermiştir. Bu amaçla çeşitli çeşitlik etkinlikler düzenlenmiş,

[397] Kurslarımız, https://gtgb.gr/about.php#menu4 (18.01.2023)

diğer dost kulüplerin etkinlikleri de desteklenmiştir. Günümüzde GTGB'nin sportif eğitimleri ve çeşitli sportif faaliyetleri aralıksız devam etmektedir.[398] Azınlık basını tarandığında özellikle GTGB'nin son 32 yıldır Semetli Kartalkaya'da "Geleneksel Kır Koşusu" etkinliğini düzenli olarak gerçekleştirdiği görülmektedir.[399]

GTGB, halk bilimi olarak ifade edilen "folklor"[400] alanında da çeşitli faaliyetler göstermektedir. Folklor yalnızca halk oyunlarından ibaret değildir. Gelenek görenek, töre ve inançlar, sözlü edebiyat, oyunlar, mutfak gibi birbiriyle etkileşim halindeki alanları da kapsamaktadır. Genel olarak tüm kültürel faaliyetleri ifade eder. GTGB özellikle halk oyunlarına önem vererek, atalardan gelen kültür gençlere aktarılmaktadır. Oluşturulan halk oyunları ekipleri öğrendiklerini azınlığın tüm etkinliklerinde sahnelemektedir. Bu ekipler bazen Türkiye'deki 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramlarına ve diğer etkinliklere de katılım sağlamaktadırlar. Bir diğer kültürel aktarım unsuru da müziktir. GTGB bünyesinde müzik kolu oluşturmuştur. Kuruluşundan günümüze GTGB'de müziğe önem verilmiş, enstrüman kullanımı ve müzik eğitimlerine hassasiyet gösterilmiştir. Eğitilen gençler gruplar kurmuşlar, konserler vermişlerdir. Bu genç müzik grupları azınlığın etkinliklerinde yer almaktadırlar. GTGB'nin bünyesinde tiyatro kolu da kurulmuştur. Batı Trakya Türkleri kendi gençlerinin sahnelediği tiyatro gösterilerine yoğun ilgi göstermektedir. Farklı tarih ve mekânlarda çeşitli tiyatro gösterileri sahnelenmektedir. Bu tiyatro grupları Türkiye'de de çok kez sahne almıştır.

GTGB Eski Başkanı Koray Hasan başkanlığı döneminde gerçekleştirdikleri faaliyetleri şöyle dile getirmiştir:

> *Ben faaliyetleri güreş ile başladım. Küçüklerde güreş takımı oluşturdum. Seçek ve Alantepedeki etkinliklere çocuklarla katıldık. Bu birkaç sene sürdü daha sonra katılım olmayınca bırakmak zorunda kaldık. Hem de ciddi sıkıntılar yaşadık. Bazı bölgelere gitmemiz istendi. O yüzden bırakmak zorunda kaldık.*[401]

Adil Özgüç, "Batı Trakya Türkleri" başlıklı eserinde Türk Birliklerine değindiğinde bu birliklerin birçok spor dalında faaliyet göstermelerini överken, neden

---

[398] Kurslarımız, https://gtgb.gr/about.php#menu4 (18.01.2023)
[399] GTGB'nin 32. Kır Koşusu Yoğun Katılımla Gerçekleşti, https://birlikgazetesi.org/gtgbnin-32-kir-kosusu-yogun-katilimla-gerceklesti/ (18.01.2023)
[400] "Folklor", (Fransızca folklore) https://sozluk.gov.tr/ (18.01.2023)
[401] GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023

ata sporu güreş gençlerimize öğretilmiyor diyerek serzenişte bulunmuştur. Kendisi spor akademisi mezunu olan Koray Hasan güreş sporuna özel önem vermiştir. Yine de bazı olumsuzluklar ve katılım eksiklikleri nedeniyle güreş eğitimi ve sporu sürdürülebilir olamamıştır. Koray Hasan sportif faaliyetler ile ilgili olarak sözlerine şunları eklemiştir:

> *Güreş dışında basketbol, voleybol eğitimleri yaptık GTGB bahçemizde. Futbol takımları hazırladık ve bu takımlarla turnuvalara katıldık. Ve geleneksel hale gelen kır koşusuna devam ettik. Kiraz festivallerindeki futbol turnualarına katıldık. Bulgaristan Cebel bölgesindeki turnuvalara da katılım sağladık. Türkiye'deki 23 Nisan Bayramlarına katıldık. İpsala'daki festivale futbol takımız ile gelip maç yapmıştık. Satranç gibi turnuvalar da yapmıştık. Bu şekilde sportif faaliyetlerimiz oldu.*[402]

Koray Hasan göreve geldiğinde GTGB'nin neden İTB gibi hukuki süreç başlatmadığını araştırmış ve şu bilgileri elde etmiştir.

> *Tebliğ bize ulaştırılmamış, orada kapıya astık deniliyor. Yani şöyle mahkeme tebliği getirir, kapıya yapıştırır asar gider. Bir şekilde bizimkilerin eline ulaşmamış ve mahkeme görüşülmüş. O dönemki yönetimin haberi olmadan dernek kapatılmış. Yani benim yaptığım araştırmada bir önceki dönemin başkanı Arif Hüseyinoğlu başkana sordum. Bana böyle cevap verdi. Tabi onu yine başka yetkililere de teyit ettirdim. Bu şekilde maalesef itiraz dahi edilememiş. İskeçe Türk Birliği bu davayı devam ettirmiş o dönemde. Avukat Hüseyin Aga imiş. AİHM kazanıldı. Resmiyetin iadesi için mücadele ediliyor. Uzun süren bir süreç, kolay olmayan şeyler. Mücadele isteyen bir konu.*[403]

Açılan davalar nedeniyle görevi bırakmak zorunla kalan Koray Hasan yine de gençlere bildiklerini aktarmaya ve dışarıdan eğitim konusunda destekler vermeye gayret gösterdiğini belirtmiştir. Özellikle açık öğretim okuyanlara da destek olmaktadır. Hasan, şuanda sadece Celal Bayar öğrenci yurdunda görevli olduğunu ifade etmiştir.

Koray Hasan GTGB'nin Türk azınlığı için taşıdığı önem ve faaliyetlerin gelecek nesillere kültürel aktarımı açısından taşıdığı önemi şu sözlerle vurgulamıştır:

> *GTGB'nin çok üstlendiği çok önemli görevler vardı, çünkü merkezi bir konumdadır. Bugün internet çağındayız. İnternet ve telefon gibi iletişim araçlarının olmadığı dönemde köyden Gümülcine'ye gelen bir kişi muhakkak GTGB bahçesine uğrar, gelişmeleri alır ve köyüne götürürdü. Merkezi bir konumu vardı ve azınlık ile ilgili herhangi bir karar alındığı zaman fısıltı gazetesi bütün Batı Trakya köylerine bu haberi yayardı. Yani bir olay olmuş ya da seçim olmuş veya seçime gidilecek, Türk azınlık karar alacak ya da Türk*

[402] GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023
[403] GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023

azınlığın danışma toplantıları, bütün kararların alındığı yerdir. Yani nasıl bir örnek versek, mesela bir vilayette bir valilik vardır. Yani ben onu o şekilde görüyorum. Çok önemli bir yere sahiptir. Hem geçmiş itibariyle sadece Türklere değil Yunanlılara da örnek olmuş bir dernektir. Mesela ben eğitimim tamamlayıp Batı Trakya'ya döndüğümde basketbol hakemliği yaptım belli bir dönem. Ayrıca voleybol masa hakemliği de yapmıştım. Öğretmenlik ve antrenölük yapan bir yunanlı ile tanıştım. Bana şunu söylemişti: Ben ilk spor eğitimimi GTGB'de almıştım. Çok önemli bir şey bu.

Yunanistan ve GTGB'nin siyasi geçmişine gözattığımızda şunları söyleyebilirim: Yunanistan 1940-1945 yıllarında ikinci dünya savaşı, daha sonra iç savaşı yaşıyor. İç savaş 1950 yıllarında bittikten sonra bir kaos, bir çöküntü, bir harabeye dönüşmüş ülkemiz. Ekonomik kriz, çok büyük sıkıntılar mevcut. Türkiye Cumhuriyeti Adnan Menderes dönemi ve o dönemdeki Kültür anlaşmaları ile bizim Batı Trakya'da Celal Lisesi açılıyor. Bunun dışında o dönemde Türkiye'ye öğretmen okullarına öğrenciler gönderiliyor. Öğrenciler 1958-1959 itibariyle öğretmen olarak Batı Trakya'ya geri dönüyorlar. Türkiye'de almış oldukları eğitim, kültür, sportif eğitim ve tarım eğitimi Batı Trakya'da bir çağ açıyor. Batı Trakya'da bir yenilik hareketi getiriyor. 1960'lı yıllarda Batı Trakya Türk edebiyatın oluşmasına katkıda bulunuyorlar. O dönemde hem yazılı hem görsel olarak birçok dergiler, gazeteler gibi eserle birlikte tiyatro yazarları gibi birçok yazarlar çıkmış oluyor. Günümüz Batı Trakya Türk Edebiyatı o yıllardaki öğretmenlerin vermiş olduğu eserlerden oluşmaktadır. Bu faaliyetler 50 yılların sonu ve 60 lı yıllarda GTGB'de olmakta ve hem tiyatrolar hem de sportif faaliyetler Türkiye'den buraya getirilmiş, modern basketbol sahaları ve voleybol sahası yapılmıştır. Hatta o dönemki sporculardan edindiğim bilgiye göre, bahçede öyle maçlar oluyordu ki mesela bir voleybol karşılaşmasında Yunanistan'ın bölgedeki en iyi takımıyla GTGB karşılaşıyordu. GTGB seyircileri Türkiye diye bağırıyor, diğerleri Hellas diye bağırıyor. Yani orada oynanan maç Türkiye Yunanistan maçı gibi algılanıyordu. O dönemde bir kardeşlik vardı, kavga gürültü yoktu. Yunanlılar gelip, bizim GTGB voleybol, basketbol takımında oynuyorlar ve aynı zamanda futbol takımında da oynuyordu. Hatta bunlarla ilgili bir çalışma yapmıştım. Birkaç lisanslı Yunanlı futbolcumuz da varmış resmi olarak. Bu dönüm noktası neresi oluyor? 1974 Kıbrıs Barış Harekâtından sonra Türk Yunan ilişkileri bozuluyor malesef. Bozulduktan sonra da bir daha toparlanamıyor, yoğun baskılara maruz kalıyor Batı Trakya Türkü ve göç etmek zorunda kalıyor birçoğu. Bu göçten sebebiyle Batı Trakya'daki nüfus azalıyor ve dernek açısından kalitede düşük oluyor. O yüzden ondan sonra da bir türlü toparlanamıyor dernek. 1983 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle derneklerimiz de resmen kapatılıyor.[404]

GTGB, İTB ve BTTÖB gibi resmiyeti düşürülmesine rağmen çalışmalarına ve faaliyetlerine devam etmiştir. Karşılaşılan tüm zorluklara karşın azınlığın bir araya geldiği, kültürünü birlikte yaşadığı bir merkez olmaya devam etmiştir. En önemlisi de GTGB merkezinde gençlere kültürel ve sportif eğitimler verilerek, çoğunluğun içinde asimile olmalarını engellemektedir.

[404] GTGB Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023

3.1.3. Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği

GTGB, azınlığı milli ülkü ve ideal etrafında birleştirmek maksadıyla oluşturulan bir kuruluştu. Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği ise yoksul ve yetim azınlık çocuklarını korumak, kollamak ve onlara okuma imkânları sağlamak amacıyla kurulan bir yardım derneğidir. Dernek, 1933 yılında halktan Keresteci Münir Efendi'nin önderliğinde çalışmalarına başladı. İlk yıllarda halkın desteği sayesinde başarılı çalışmalar yapıldı. Azınlık tıpkı Gençler Birliği'nde olduğu gibi bu derneğe de yardım elini uzatıyordu. Dolayısıyla bu dernek pek çok yoksul ve yetim Türk çocuğuna elbise, kitap, defter ve harçlık yardımı gibi desteklerde bulunarak onlara okuma imkânı sağlamıştır.[405]

Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği'nin başarılı faaliyetleri II. Dünya Savaşına kadar sürmüştür. Savaşın Yunanistan'a sıçraması diğer tüm derneklerle birlikte bakım birliğinin de çalışmalarını tatil etmesine neden oldu. II. Dünya Savaşı ve ardından meydana gelen İç Savaş, Yunanistan'ı yaşanılmaz bir duruma getirmişti. Ülkede açlık, ölüm ve zulüm çok fazlaydı. Bu zorlu ve kötü günler 1950 yılına kadar devam etti. Bu olumsuz gelişmeler doğal olarak Batı Trakya Türklerini de etkilemiştir. Dolayısıyla, Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği yeniden faaliyete geçememiştir. Bu tarihlerde toplum yeniden teşkilatlanmak yerine Türkiye'ye göç etmeyi tercih ediyordu.[406]

3.1.4. Batı Trakya Türk Azınlığında Öğretmen Dernekleri

Batı Trakya'da Türk Öğretmenlerin geçmişten günümüze ortak amaçlarla kurdukları hayata geçirdikleri mesleki dernekler bu başlık altında toplanmıştır.

3.1.4.1. Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği

Batı Trakya'da halka yönelik olarak oluşturulan STK'ların dışında özel mesleki kuruluşlara da rastlanır. Tarihsel süreçte öğretmenlere yönelik olarak birkaç

[405] Adil Özgüç, *a.g.e.* s.s. 71-72.
[406] Adil Özgüç, *a.g.e.* s.s. 72.

birlik ya da dernek kurma girişimi olmuştur. Öğretmenler eğitimdeki başlıca sorunların çözülebilmesi amacıyla örgütlenme ihtiyacı hissetmişlerdir. Lozan'dan sonraki ilk yıllarda Batı Trakya'da görev yapan öğretmenlerin çoğu formasyonsuzdu. Örgütlenme sayesinde öğretmenlere verilecek kurslarla mesleki ve kişisel gelişimin artırılarak bu açığın kapatılması hedeflenmiştir. Çözüm bekleyen bir diğer sorun ise öğretmenlerin emekli olamamalarıydı.[407] Öte yandan öğretmenler arasından dayanışmanın sağlanması, kardeşlik bağlarının güçlenmesi ve etkileşim gibi sosyal amaçlar da düşünülmüştür.

Medreseler Türkiye'de 3 Mart 1924'te kapatılmasına karşın bir Osmanlı bakiyesi olan Batı Trakya'da Osmanlı eğitim sistemi 1950 yılına kadar sürdürülerek azınlığın öğretmen ve dini taleplerini karşılamıştır. Mehmet Hilmi, medreselerden ve onların verdikleri eğitimden memnun olmamakla birlikte gazetesindeki makalelerde medreseleri eleştirmiş, medrese yerine mektebi ön planda tutmaya çalışmıştır. Bir makalesinde medreseler için şunları söylemiştir:

> *"Beşeriyetin en büyük belaları olmak üzere medrese köşelerinde hazırlanan yavrular, düşünelim ki yarın en büyük belaların da hedefleri olacaklardır… Lakin bugün vaziyet hiç de dünkünü andırmıyor. Dünkü medreselerin yerlerine bugünkü medrese namını taşıyan tembelhaneler, dünkü hakiki ilim adamları olan müderrislerin yerlerine bugün müderris namı taşıyan tembeller kaim olmuştur. Eskiden terakki ocakları olan bugünkü örümcekli medreseler, -milletlerin, izmihlallerini hükümetlerin inkırazlarını, medeniyetlerin- hazırlamaktan başka ne yapıyorlar?"*[408]

Mehmet Hilmi, İnkılâp gazetesindeki "İçtimaî Yaralarımızdan" isimli makalesinde yetişmiş öğretmen eksikliğini ve örgütlenme gerekliliğini şöyle dile getirmiştir:

> *"Bizim için bu memlekette yeni muallim yetiştirmek bugün için kâbil değil. Gidip Türkiye'de bir muallim mektebinde okuyup bilâhare burada icrâ-yı sanata gelecek talebemiz yok. Ciddi işler, hakikî dertlerimizle uğraşacak harice talebe göndermeyi ve bu sûretle memleketimize muallim yetiştirmeyi düşünecek bir müessesemiz de mevcût değildir. Mevcût muallimlerin ellerinden çıkan yarım yamalak talebeler ertesi gün muallim oluyorlar. Demek oluyor ki yeni muallimler eskilerden daha az bilgili ve kâbiliyetli*

[407] Bu sorun BTTÖB Başkanı Enver Kavaklı'nın Ankara'da yaptığı girişimleriyle, 1960 tarih ve 168 sayılı "Sosyal Yardım Kanunu" ile çözüme kavuşmuştur.
[408] Hüseyin Bostancı, *a.g.e.* ss. 105-106.

olmakla mektepçilik her gün biraz daha kuvvetten düşüyor. Bir muallim cemiyeti, mevcût muallimlerin bilgilerine bilgi katabilir."[409]

Batı Trakya aydınlarından, Türk birliklerinin kurucu ve örgütleyicisi Mehmet Hilmi, 1930 yılında yazdığı makalede öğretmenlerin bilgisini ve dayanışmasını artıracak bir oluşuma ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır. Mehmet Hilmi'nin 25 Haziran 1931 tarihinde vefatından sonra öğretmenler dernek ya da birlik kurma girişimlerinde bulunmuştur. Dolayısıyla Mehmet Hilmi'nin öğretmen derneklerinin kurulmasında da fikren katkısının bulunduğu görülmektedir.

Batı Trakya Türk Öğretmenlerinin bölgede kurdukları ilk dernek, 20 Ekim 1932 tarihinde İskeçe'de kurulan "Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği"dir.[410] Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği'nin kurma çalışmaları 16 öğretmenin girişimi ile başlamış, bunlar aralarından seçtikleri 3 kişiyi tüzük hazırlamakla görevlendirmişlerdir.[411] Ancak birlik "alfabe meselesi" nedeniyle kısa sürede kapanmak zorunda kalmıştır. Bu tarihte azınlığın başlıca gündemi Türkiye'deki yeniliklerin bölgede de uygulanmasıydı. Muallim Birliği inkılapların ateşli savunucuları arasındaydı. Üyelerinin bulunduğu tüm okullarda inkılapların uygulanması ve bilhassa eğitimin Türkiye'de olduğu gibi Latin harfleriyle yapılması isteniyordu. Bu amaçla acilen bir alfabe bulundu. Hemen kopyalanarak çoğaltıldı ve tüm okullara gönderildi. O yıl Latin harfleri ile eğitim başladı. Ancak büyük bir sorun ortaya çıkmıştır. Kopyalanarak çoğaltılan alfabenin basım ve yayın haklarını elinde bulunduran İstanbul'daki yayınevi telif hakların ödenmediğine itiraz ediyor, bunu yapanların cezalandırılmasını talep ediyordu. Olay yargıya taşındı. Yapılan yargılama sonucunda mahkeme yayınevini haklı buldu ve Muallimler Birliği'ni yüklü bir tazminata mahkûm etti. Zaten maddi manevi zorluklar ve imkânsızlıklar içinde faaliyetlerini sürdüren birliğin böyle bir tazminatı ödemesi mümkün olmamış, çare olarak derneğin kendini feshetmesi bulunmuştur. Böylece Batı Trakya Türk Öğretmenlerinin ilk kuruluşu henüz daha çalışmaya geçemeden aynı yıl

---

[409] Mechmet Chousein, "Mehmet Hilmi'nin Batı Trakya'da Yayımlanan Gazete Yazılarının Yansımaları", *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 1, Haziran 2020, s. 93.

[410] Nilüfer Erdem**,** Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003, ss. 102-104; Adil Özgüç bu birliğin kuruluş yılını 1933 yılı olarak belirtmiştir.

[411] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s.104.

kapanmıştır.[412] Öğretmen Birlikleri çıkardıkları dergilerle toplumu geliştirmeye ve bilgilendirmeye de çalışmışlardır. Bu amaçla çıkarılan ilk dergi, Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği'nin 1933 yılında İskeçe'de yayınladığı "Muallim Mecmuası"dır. Muallim Mecmuası derneğin dağılması nedeniyle ancak 9 sayı çıkarabilmiştir.[413]

3.1.4.2. Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği

Batı Trakya Türk öğretmenlerinin kurduğu Garbi Trakya Türk Muallimler Birliği talihsiz bir şekilde kapandıktan üç yıl sonra öğretmenler bu defa Gümülcine'de başka bir kuruluşla teşkilatlandılar. 1 Temmuz 1936 tarihinde Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği (RETÖB) kurulmuştur. Bu birlik 51 öğretmenin girişimi ile hayat bulmuş ve tüzüğünü hazırlamak için görevlendirilen 14 öğretmen geçici olarak ilk yönetim kurulunu da oluşturmuştur. Hasan Hilmi Efendi, 30 Temmuz 1936 tarihinde birliğin ilk başkanı olmuştur.[414]

Birliğin kuruluş amacı, tüzüğünün 2. maddesinde şöyle açıklanmıştır:

> *"İşbu Birliğin istihdaf eylediği hususlar, cemiyet azasının mesleki bilgilerini tezyid ve bunlar meyanında yardımlaşmayı temin, Trakya Türk Okullarının terakki ve tealisi zımnında gereken tedbirleri hazırlamak ve hassaten 1936 yılından sonra öğretmenlik mesleğine intisap edecekler için kurslar organize etmektir.*
>
> *Cemiyet 1936 yılına kadar vazifeli olan öğretmenleri bila istisna meslekten öğretmen olarak kabul etmekle beraber bunların mesleki bilgilerini tevsi için cemiyet tarafından tayin ve tensip olunacak aylarda kurs açmak ve öğretmenlerin bu kursa tabi tutulma hususlarını da deruhte eder.*
>
> *Cemiyet, okulların ehemmiyet ve ihtiyaçları hususunda halkı tenvire, Türk talebelerine resmi dilin tedris hususuna ve bunların Yunan vatanını sevmelerine, Türk okullarında okutulmak üzere bu hususta didaktik kitaplar tabı ve neşrine, Türk öğretmenlerin devlet memuru misillu tanınmalarına ve Devlet Bütçesinden tekaüt maaşı almalarının teminine gayret sarf eyler."*[415]

Tüzüğün 17. maddesi birliğe üye olanların devlet memuru olmamaları nedeniyle yardımlaşma zorunluluğuna vurgu yapmaktadır.

> *"Rodop-Evros Türk öğretmenlerinin devlet memuru addolunmamaları dolayısıyla cemiyet; üyelerin yaş, hastalık ve felaketlerini nazarı dikkate*

---

[412] Adil Özgüç, *a.g.e.* ss. 72-73.
[413] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s. 103.
[414] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s. 105.
[415] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s. 105.

alarak duçar azaların muavenetine matuf hususi bir sandık teşkili için münasip çarelere başvurarak bu meseleyi tanzim eyler."[416]

Öğretmenler için en önemli sayılabilecek olan emeklilik meselesine 21. madde yer verilmiştir:

"İhtiyarlıkları dolayısıyla çalışamayacak durumda olan öğretmenlere Hey'eti Umumiye kararıyle tekaüdiye maaşı tayin olunur ve emeklinin ölümünden sonra da bu maaş eşi ve çocuklarına intikal eder."[417]

RETÖB'in faaliyetlerinin ne zaman ve nasıl sonlandırıldığına ilişkin farklı bilgiler elde edilmiştir. Özgüç'e göre:

Öğretmenlerin ikinci kuruluşu da uzun ömürlü olmamıştır. Üyeler arasında çıkan bir anlaşmazlık Birliğin kapanmasına yol açmıştır. Öğretmenler hayal kırıklığına uğramışlardır. Bu dönemden sonra da ülkede gelişen siyasi olaylar ve savaşlar nedeniyle öğretmenlerin üçüncü kez örgütlenmesi kolay olmamıştır. Savaşlar sonrası on beş yıllık bir aradan sonra 1952 yılında Batı Trakya Türk İlkokul Öğretmenler Birliği kurulmuştur.[418]

Ömeroğlu ise şunları söylemiştir:

Öğretmenler 1936 yılında Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği isminde bir dernek kurmağa muvaffak olabilmişlerdir. (...) Bu pek genç teşkilatın ömrü ne yazık ki aydın kişiler olan üyelerinden bazı muhteris kimselerin sen-ben çekişmesi ve bozguncu davranışları yüzünden ancak bir yıl olabilmiştir. Parlak ümitlerle kurulmuş olan bu faydalı kurum, uzun yıllar sürecek karanlık yeni bir devrin başlamasına sebep olacak olan son toplantısındaki gürültülü müzakeresinden sonra bir daha açılmamıştır. Türk Devrimini azınlık eğitim sistemine uyarlama çabası içinde olmuş olan Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği, öğretmenlerin zaafı yüzünden kapandı. Aradan on beş yıl geçtikten sonra 1952 yılında bu defa "Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği" adı altında yeni bir örgütlenme gerçekleştirildi. Ne var ki azınlık eğitim sistemini, Türk Devriminin yurtseverlik düşüncesi ile Yunan eğitim sistemi içinde yapılandırma hedefi terkedildi. Aksine okuma-yazma bilen ve kendini yetiştirmiş öğretmenler için Türkiye'de 1955 yaz aylarında "Mesleki Tekâmül Kursları" düzenlendi.[419]

Öte yandan BTTÖB resmi sitesinde[420] kuruluş tarihi olarak 1936 yılını vererek bu derneğin "Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği"nin devamı olduğunu belirtmiştir.

---

[416] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s. 105.
[417] Nilüfer Erdem, *a.g.e.*, s. 105.
[418] Adil Özgüç, *a.g.e.*, ss. 73-74.; Yapılan araştırmalarda 1952 yılında kurulan Batı Trakya Türk İlkokul Öğretmenler Birliği ile ilgili bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır.
[419] Aydın Ömeroğlu, *Türk Devriminin Batı Trakya Türklerinin Azınlık Yaşamına Etkisi*, Analiz Basım, İstanbul 2012, ss. 241-242.
[420] BTTÖB resmi sitesi http://bttob.org/index.html (20.01.2023)

3.1.4.3. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği[421]

Batı Trakya Türklerinin çağdaş olarak tanımlanabilen mesleki örgütlenmelerinden biri olan BTTÖB, bu bölümde iki alt başlık altında incelenecektir. İlk olarak derneğin kuruluşu ve siyasi tarihi ile ilgili bilgiler verilecek, daha sonra BTTÖB'nin resmi veya resmiyeti düşürüldüğü dönemlerdeki azınlık için gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

3.1.4.3.1. Kuruluş ve Örgütlenme

BTTÖB, 1936 yılında 34 kurucu üye tarafından "Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği" adıyla kurulmuştur. RTÖB, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Bulgar işgali ve ardından gelen iç savaş[422] sebebiyle 1939-1950 yıllarında faaliyetini durdurmak zorunda kalmıştır. 1952 yılında yeniden açılan birlik aynı isimle 1965 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.[423]

Türkiye ile Yunanistan arasındaki 1950'li yıllardaki sıcak ilişkilerin Batı Trakya Türk azınlığına önemli faydaları olmuştur. İki ülke arasında yapılan kültür anlaşması kapsamında azınlıktan öğrenciler Türkiye'deki öğretmen okullarında eğitim almaya başlamışlardır. Türkiye İlk Öğretmen Okullarında eğitim gören Batı Trakya Türk azınlığı mensubu gençler, 1961 yılından sonra dinamik ve idealist birer öğretmen olarak Batı Trakya Türk azınlığına ait Türk ilkokullarında görev almaya başlamışlardır.[424] Tamamı bu mesleki örgütün üyesi olan genç öğretmenlerin bazıları İskeçe'liydi. Dernek ismindeki "Rodop Evros" ibaresi sınırlayıcı nitelikte olduğundan birliğin tüm Batı Trakya'yı kapsaması amacıyla 26.07.1966 tarihinde toplanan genel kurulda, Birliğin adı "Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği" olarak değiştirilmiştir. Rodop İli Bidayet mahkemesi 19.10.1966 tarihinde birliğin yeni ismini ve tüzüğünü onaylamıştır.[425]

---

[421] Ένωση Τούρκων Δασκάλων Δυτικής Θράκης, Énosi Toúrkon Daskálon Dytikís Thrákis.
[422] Geniş bilgi için bkz. Rahmi Ali ve Tevfik Hüseyinoğlu (1946-1949) Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine 2009.
[423] BTTÖB resmi sitesi http://bttob.org/index.html (20.01.2023)
[424] BTTÖB resmi sitesi http://bttob.org/index.html (21.01.2023)
[425] Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği http://www.ogretmeninsesi.gr/ogretmenlerbirligi (21.01.2023)

BTTÖB eski başkanlarından Sadık Salih bir toplantıda dernek ile ilgili şunları söylemiştir:

> *Ben, şu an başkanı bulunduğum kuruluşumuzun Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin kuruluşundan bu güne değin, yani 1936 yılından 2005 yılına kadar üstlendiği görev ve karşılaştığı engellerle ve kapatılması ile ilgili sarfedilen mücadele üzerine kısa bir konuşma yapacağım.*
>
> *Bildiğiniz gibi, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, Batı Trakya Türk Toplumunun en değerli kültür müessesidir. Kuruluş amacı, Batı Trakya Türk Toplumu çocuklarına TÜRK KÜLTÜRÜNÜ vermektir. Var oluşu da Lozan Antlaşmasının 40. maddesine dayanmaktadır. Kuruluşumuz Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, 1936 yılında 34 kurucu üyesi ile faaliyete başlamıştır. İlk adı, "RODOP-EVROS TÜRK ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ" dir. Tüzüğü 56 maddeden ibarettir. 30 Temmuz 1936 yılında onaylanmıştır. Rodop Bidayet Mahkemesinin 175 sayılı kararıyla 20 Aralık 1952'de tekrar onaylanmıştır. İlk başkanı HASAN HİLMİ'dir. Bu güne kadar 26 başkan yönetimleriyle hizmetlerini kuruluşumuza esirgememişlerdir.*
>
> *Rodop ve Evros illeri öğretmenleri bir çatı altında toplanmışlar, ancak İskeçe ili öğretmenleri bu çatının dışında idiler. Onların da bu çatı altına alınması, yani İskeçe ili de Batı Trakyanın bir parçası olduğuna göre, Kuruluşun adının daha geniş alanı kapsayacak şekile getirilmesi kaçınılmazdı. Kuruluşumuz, zamanın yönetim kurulu 27/07/1966 tarihinde yapılan Genel Kurul'a getirmiş olduğu önergesi ve bu önergenin genel kurulca onaylanmasıyla ad değişikliği gerçekleşmiş oldu ve o günden bu güne değin kuruluşumuzun adı BATI TRAKYA TÜRK ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ'dir. (Kurulan bir komisyonca da Tüzükteki maddeler, ad değişikliğine göre ayarlanmıştır.)*
>
> *(...) Derneğimizin Kuruluş amacı, a- Türk Kültürüne hizmet etmek, be- Resmi dilin sevdirilmesi, c- Eğitsel kitaplar bastırmak, d- Kurslar düzenlemek, e- Spor etkinlikleri yapmak, f- Folklor çalışmaları yapmaktır.*[426]

BTTÖB, üyeler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak, Türk okullarının gelişmesi ve ilerlemesi için gerekli önlemleri almak, öğretmenlerin mesleki bilgilerini arttırmak için meslek içi kurslar açtırmak ve bu kurslara katılımlarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ayrıca okulların her çeşit ihtiyaçlarını gidermek hususunda halka yardım etmek, Türk öğrencilere ana dili Türkçeyi en iyi şekilde öğretmekle birlikte resmi dil Yunancayı öğrenmeleri için yardımcı olmak, bu amaçla gerekli kitapları temin etmek ve Türk öğretmenlerin maddi manevi tüm menfaatlerini korumaya çalışmaktadır.[427]

---

[426] 20 Şubat 2005 tarihinde BTTADK başkanlığında Gümülcine Arcadia otelinde düzenlenen İTB konulu açık oturum ve bilgilendirme toplantısı. Bkz. İbrahim Baltalı, *a.g.e.*, s.59-60.
[427] BTTÖB resmi sitesi http://bttob.org/index.html (21.01.2023)

1967'de iş başına gelen Cunta yönetimi tarafından azınlık ilkokullarının "Türk İlkokulu" kelimesi bulunan tabelaları indirilmiştir. Hemen akabinde, derneğin tabelasının da indirilmesi yönünde baskılar başlamıştır. 1983 yılında Rodop Valisi Papadimas Türk kelimesinin, *"yan yana yaşayan iki cemaat konumundaki Hıristiyan ve Müslüman toplumları arasında huzursuzluğa ve sürtüşmeye neden olabileceği"* gerekçesiyle BTTÖB'nin tabelasının indirilmesi ve tüzükteki "Türk" sözcüğünün kaldırılmasını istemiştir. BTTÖB, bu isteği yerine getirmeyince emniyet güçleri 2 Aralık 1983 Tarihinde derneğin tabelasını cebren indirmişlerdir. Daha sonra yerel mahkemeler nezdinde derneğin tabelasının indirilmesine itiraz başvuruları yapılmış, ancak bu davalar reddedilmiştir. Yerel mahkemelerin olumsuz kararlarının ardından dava Yargıtay nezdinde temyiz edilmiş ve 1987 yılında yerel mahkemelerin verdiği kararlar, Yargıtay tarafından onaylanarak dernek resmen kapatılmıştır. BTTÖB, 1987'den bu yana Yunan Anayasasının 5. ve 11. maddelerinin güvencesi altında 720 üyesi ile faaliyetlerine devam etmekte ve toplum nezdinde itibar görmektedir.[428]

3.1.4.3.2. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin Faaliyetleri

BTTÖB, Gümülcine'de kendi mülkiyeti altında bulunan bir binada faaliyet göstermektedir. Birliğin İskeçe'de bir şubesi vardır. Birlik çatısı altında Türk Sanat Müziği temelinde koro çalışmaları düzenlenmektedir. Bunun yanında zaman zaman lise son sınıf öğrencileri için üniversiteye hazırlık kursları verilmektedir. Her yıl öğretmenler günü, öğretmenler gecesi kutlamaları yapılmakta, yurtiçi ve yurtdışına geziler tertiplenmektedir. Yine geçmiş yıllarda dernek, üyelerinin hazırlamış olduğu bazı kitapları yayın hayatına kazandırmıştır. Batı Trakya'da ilk defa tiyatro çalışmaları gerçekleştiren azınlık kuruluşu Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği olmuştur. 2015 yılı itibarıyla Türk Sanat Müziği Topluluğu değişik Balkan ülkelerinde ve Türkiye'de konserler düzenlemektedir.[429]

Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği; Batı Trakya Türk Azınlığının eğitim ve öğretiminde yaşanan sorunları yerel, hükümet ve kamuoyu platformlarına taşıyarak

[428] BTTÖB resmi sitesi http://bttob.org/index.html (21.01.2023)
[429] BTÖB Başkanı Aydın Ahmet ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

bunlara çözüm bulunması amacıyla girişimler yapmaktadır. Basın duyuruları yayınlayarak halkı bilgilendirmektedir.

> *"21. Yüzyılda tek Avrupa hedefine gidilen bir dönemde Avrupa Birliği'nin tam üyesi olan ülkemiz Yunanistan'da "Türk" kelimesinin tabu olmaktan çıkacağını ve demokratik hukuk devletinin işleyeceğini umut ediyoruz. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin tabelasının yeniden yerine asılması, derneğimizin resmi itibarının iade edilmesi, hem toplumsal barışı sağlayacak hem bir arada kardeşçe yaşamanın yolunu açacak, hem de devlet ile vatandaş arasında var olan güvensizlik son bulacaktır. Hiçbir ulusun kimliği tabelanın indirilmesiyle yok edilemez!"*[430]

Batı Trakya Türk öğretmenlerinin en önemli sorunlarından biri olan emeklilik meselesinin çözülmesinde büyük emeği olan dönemin BTTÖB başkanı Enver Kavaklı 168 Sayılı Emekli Yasasını ve süreci şöyle anlatmıştır:

> *"Batı Trakya öğretmenlerinin en önemli sorunu emeklilik idi. Bu önemli ve hayati sorun üzerine yoğun ve yararlı çalışmalar yaptık ve tüm meslektaşlarımızın yüzlerini güldüren mutlu bir sonuç aldık. Bilindiği gibi, 1960 yılına kadar, Batı Trakya Türk azınlığı okullarında çalışan Türk asıllı öğretmenlerin emeklilik hakları yoktu. Ben sorumlu kişi olarak, bu çok önemli sorunu mutlu bir sonuca kavuşturabilmek amacıyla var gücümle çalıştım.*
>
> *(...) Ankara ya gittim. Ankara'da zamanın Dışişleri Bakanı Selim Sarper'le, daha sonra Milli Eğitim Bakanı Sayın Bedrettin Tuncel ile ve en son da Milli Birlik Komitesi sayın üyeleri ile nihayet son olarak da Devlet Başkanı merhum Cemal Gürsel Paşa ile görüştüm ve kendilerine konumuz ile ilgili birer dilekçe sundum.*
>
> *Sonraki gün yasanın projesini görüşmek üzere eski Millet Meclisi Binasında toplanıldı ve 168 sayılı "Sosyal Yardım Kanunu"nun ana hatları tespit edildi."*[431]

RETÖB, mesleki yayın organı olarak "Birlik" isminde bir dergi de yayınlamaktaydı.[432] Bu dergi Gümülcine'de 10 Ağustos 1963 tarihinde yayına başlamıştır. Zaman zaman yayınına ara veren Birlik bazı kaynaklara göre 1968 yılında Yunan Cunta yönetimince kapanmıştır. Öncelikle Enver Kavaklı yönetiminde yayınlanan dergide zamanla Reşit Salih ve Mücahit Mümin görev üstlenmişlerdir. Ağırlıklı olarak eğitim kültür konularını ele alan derginin Temmuz 1968'de 24. sayısıyla yayını sona ermiştir. BTTÖB ise Birlik gazetesinin devamı niteliğinde olan

---

[430] BTÖB Başkanı Aydın Ahmet ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.
[431] Enver Kavaklı, "Batı Trakya Öğretmenler Birliği ve Atatürk", *Batı Trakya Dergisi* (15 Aralık 1982), Cilt: 16, Sayı: 188, s. 27-28.
[432] Feyyaz Sağlam, *a.g.e.*, s. 101.

"Öğretmen" dergisini Gümülcine'de Kasım 1970 tarihinde yayınlamıştır. Cengiz Ali Çavuş ve Mustafa Ahmet yönetiminde yayınlanan mesleki kültürel derginin Şubat 1978 tarihinde 40. sayısı ile yayını sona ermiştir.[433]

BTTÖB'nin başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:

1- Hasan Hilmi Hasanoğlu (1936-1937)
2- Mehmet Arifoğlu (1952-1955)
3- Bahrettin Mehmet Mehmetoğlu (1956-1960)
4- Hüseyin İbrahim (1960)
5- Enver Kavaklı (1960-1965)
6- Reşit Salihoğlu (1965-1968)
7- Mustafa Hasanoğlu (M. Çakır) (1968)
8- Hüseyin Mehmetali (1968-1969)
9- Aydın Mehmet Arif (1969-1970)
10- Cengiz Ali Çavuş (1970-1972)
11- Halil Salih Hocaoğlu (1972-1974)
12- Rahmi Ali (1974)
13- Halil Kayrak (1974-1975)
14- Ahmet Veysel (1975-1977)
15- Hüseyin Tamer (1977-78)
16- Kadir Ali Yunusoğlu (1978-1980)
17- Sami Ali Toraman (1980-1982)
18- Sadık Salih (1982-1986)
19- Cahit Aliosman (1986-1990)
20- Rasim Hint (1990-1992)
21- Adnan Raifoğlu (1992-1994)
22- Şerafettin Şerif (1994-1997)
23- Orhan Rahmi (1998-2000)
24- Cahit Aliosman (2000-2003)
25- Sadık Salih (2004-2006)
26- Sami Ali Toraman (2006- 2017)
27- Aydın Ahmet (2017 – Halen görevine devam ediyor.)[434]

---

[433] Feyyaz Sağlam, *a.g.e.*, s. 103.
[434] Bilgiler BTTÖB Başkanı Aydın Ahmet tarafından sunulmuştur. BTTÖB görev yapan başkanlar için bkz. EK-19.

BTTÖB Başkanı Eski Başkanı Sami Ali Toraman, Batı Trakya konulu bir çalıştayda, "1987 yılında Danıştay kararıyla illegal ilan edildik. Biz o günden bugüne hala devam ediyoruz, tabii sakıncaları ve sıkıntılarıyla beraber. 1936 yılından 1983 yılına kadar resmen faaliyet göstermiştir. Derneğin amaçları arasında toplumunu daha ileriye götürebilmek, çağdaş insanlar yetiştirmek ve ülkesine yani yaşadığımız Yunanistan'a, vatanımıza faydalı yeni nesiller yetiştirme gayreti yer almaktadır"[435] diyerek derneğin önemine ve yaşanılan zorluklara dikkat çekmiştir.

BTTÖB Başkanı Aydın Ahmet ile gerçekleştirilen görüşmede BTTÖB hakkında şu bilgiler elde edilmiştir:

> *BTTÖB, 1936 yılında Gümülcine'de kurulmuş olup, İskeçe'de şubesi bulunmaktadır. Batı Trakya Türk Azınlığının yegâne mesleki örgütüdür. Eğitim ve öğretime devam eden çocuklarımıza ek derslerle yardımcı olmak, yetişkinlerin sosyal yaşama katılmaları ve aktif olmaları maksadıyla koro çalışmaları ve el işi kursları açmak, kitap tanıtımları, resim ve fotoğraf sergileri açmak gibi kültür alanında çalışmalar yürütmektedir. Tüm halkı aydınlatmanın, eğitime teşvik etmenin yanı sıra çocuklarımıza ve öğretmenlerimize hizmet vermekteyiz.*
>
> *2 Aralık 1983 tarihinde resmiyeti düşürülmesine rağmen faaliyetlerine hiç ara vermedi. Faaliyetlerimiz resim ve fotoğraf sergisi açmak, kitap tanıtımları yapmak, her yıl düzenli olarak 24 Kasım Öğretmenler Günü'nü kutlamak, düzenli koro çalışmaları yürütmek, meslektaş kitaplarını basmak, eğitim alanında panel ve konferans düzenlemek, öğrencilere ve yetişkinlere kurslar açmak gibi çalışmalardan oluşur. 2017 yılından itibaren başkanlığı ben yürütmekteyim. Batı Trakya'daki tüm STK'lar ile ilişkilerimiz var ve ortak etkinlikler de düzenliyoruz. Uluslararası kuruluşlarla da irtibatımız var ancak resmi olmadığımızdan işbirliğimiz olamıyor. Anavatan Türkiye ve Avrupa'da azınlığımıza ilgi duyan tüm STK'larla da bağlantısı vardır. Resmiyetimiz olmadığı için denetime tabi değiliz. Yönetim Kurulu 7 üyeden, Denetim Kurulu 3 üyeden oluşmaktadır. Toplam üye sayımız 720'dir. Üyelerimiz üç kuşaktan oluşmaktadır. Doğal olarak genç üyeler ağırlıktadır. Lâkin bölgemizdeki iş olanakları kısıtlı olduğundan sürekli göç olması hasebiyle genç üyelerimizi günden güne kaybediyoruz. Üyelerimizin cinsiyet dağılımı hemen hemen eşittir. Bu sebeple 10 kişilik yönetim ve denetim kurulu 5 erkek ve 5 bayandan müteşekkildir. Birliğimize sadece öğretmenler üye olabildiği için eğitim seviyesi yüksektir. Ne yazık ki hepsi öğretmenlik şansı bulamadığı için değişik işlerde iştigal etmektedirler. Üyelik aidatlarımızdan gelir elde ediyoruz ve bu gelirler giderlerimizi karşılamaktadır. Yunan Devleti'nden resmi olmadığımız için herhangi bir yardım ya da destek almıyoruz. Merkez ve Şubede 1'er gönüllü çalışanımız bulunmaktadır. Resmiyetimiz düşürüldüğü için Yunanistan'ın AB'ye girmesinin derneğimize hiçbir olumlu etkisi*

[435] Sami Ali Toraman, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 7-8.

> *olmamıştır. Bugün Batı Trakya'da azınlık olmaktan doğan özgürlük sorunu en büyük sorundur. Kendi kimliğimizi yansıtan isimlerle dernek ve birlik kurmak maalesef yasaktır. Demokrasi, insan hak ve özgürlükleri hususunda ahkâm kesen AB, üyesi Yunanistan'a ne zaman bu zulme son vermesi için ciddi bir uyarıda bulunacak merak ediyoruz. Yoksa her biri değerli bu kavramlara olan inancımızı yitirmek üzereyiz.*[436]

Dernek lokalinin duvarında asılı olan Yunan ve Türk Bayrakları ile Venizelos ve Atatürk fotoğrafları derneğe üye öğretmenlerin Türk Devrimine ve Türk Yunan dostluğuna ne denli önem verdiklerinin ve bu dostluğun temellerini atmış olan iki devlet adamına ne büyük saygı ve sevgi duyduklarının somut göstergesi ve simgesidir.[437]

BTTÖB'nin diğer çalışmaları şöyle özetlenebilir: Üyeleri için kurs ve seminerler düzenlemek, azınlık okulları arasında öğretim ve eğitim birliği sağlamak, okulların bakım onarım ve ders araçlarının temini konusunda ilgililer nezdinde teşebbüslerde bulunmak, öğrenciler arasında bilgi, güzel yazı, şiir, hikâye ve el işleri gibi teşvik yarışmalar düzenlemek. Öğretmenler birliği azınlığa en fazla yararı dokunan kuruluşlardan biridir. Bu sebeple Birliğin bütün çalışmaları sıkı bir sansür altındadır. Gençlerbirliği yönetim kurulu için söylenenler burada aynen geçerlidir. Zaten yönetim kurulunun görevden uzaklaştırılan öğretmenlerin elinde bulunması da bunu gösterir.[438]

3.1.4.4. Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti[439]

Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti (BTMMMMC) esasında kuruluşu ve ilk yıllarda gösterdiği faaliyetleri açısından "Batı Trakya'da Türk Varlığına Zararlı STK'lar" başlığı altında incelenebilirdi. Ancak kuruluşundan feshedilmesine kadar olan süreç tamamıyla bütüncül şekilde ele alındığında bu STK'nın kuruluşu ve ilk yıllarındaki faaliyetleri Yunan politikasına

---

[436] BTTÖB Başkanı Aydın Ahmet ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.
[437] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.*, s. 237.
[438] Adil Özgüç, *a.g.e.*, ss. 74-75.
[439] Σωματείο Αποφοίτων Δασκάλων Ιεροσπουδαστηρίου, Somateío Apofoíton Daskálon Ierospoudastiríou.

hizmet ettiği fakat sonraları bu çizgiden ayrılarak azınlık için çalışan ve azınlığa hizmet eden STK'lara dâhil olduğu görülmüştür.

BTMMMMC, kurucu üyelerin kararıyla merkezi Gümülcine'de (Komotini) olmak üzere 25 Ekim 1965 tarihinde kurulmuştur.[440] Rodop Bidayet Mahkemesinin 535/1965 sayı ve tarihli kararı ile dernek resmen tanınarak, dernekler kütüğüne kaydı yapılmıştır. Kurucu üyeler arasında Mustafa Muhacıdoğlu, Ahmet Ahmet, Mehmet Emin Aga, Hüseyin Latifoğlu, Süleyman Ahmet, Mustafa Mehmet ve Ahmet Hatip bulunuyordu.[441] Faaliyet gösterdiği dönemde 230 kadar üyesi bulunmaktaydı. Derneğin başlıca amaçları şunlardır:

> *1- Öğretmen olarak çıkan Medrese mezunlarının maddi ve manevi çıkarlarını korumak,*
>
> *2- Durumlarını düzeltmek ve meslekleri ile ilgili sorunları ortaklaşa çözmek,*
>
> *3- Üyeleri arasında mesleki, sosyal ve toplumsal yardımlaşması geliştirmek,*
>
> *4- Üyelerinin kültür düzeyini yükseltmek,*
>
> *5 Üyelerinin yararına olan her türlü etkinliğe katılmak,*
>
> *6- Azınlık eğitiminin arzulanan çağdaş düzeye ulaşması için gerekli çalışmaları yapmak.*[442]

Batı Trakya'daki tüm öğretmenler nereden mezun olurlarsa olsunlar 1960'lı yılların başına kadar Rodop Evros Türk Öğretmenler Birliği çatısı altındaydılar. Bir ve beraberdiler. Ayrılık gayrılık yoktu. Peki, ne oldu da 1965 yılında bazı öğretmenler ayrılarak BTMMMMC adı altında bir dernek kurma ihtiyacı duydular?

Adil Özgüç de eserinde 168 sayılı yasanın azınlık öğretmenlerini ikiye böldüğünü, Atatürk ilkelerini benimsemeyen diğer öğretmenlerin dışlandığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla bu dışlanan öğretmenlerin kendilerini Yunan güdümünde yeni bir dernekte bulduklarını ifade etmiştir.[443]

---

[440] İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)" *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu*, Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Editörler: Prof.Dr. Cezmi Eraslan, Dr. Cezmi Bayram, Yrd. Doç.Dr. Nilüfer Erdem, Pervin Hayrullah, Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, ss. 188-189. https://trakya.academia.edu/İbrahimKelagaAhmet (03.04.2023)
[441] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.*, s. 241.
[442] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.*, s. 241.
[443] Geniş bilgi için bkz. Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri,* Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974, ss. 78-81.

Esasen kurulma nedeni 168 sayılı (Emeklilik) kanuna dayandırılabilir. Bu dönemde Batı Trakya'da Türk öğretmenlerin bir kısmı Arap harfleriyle öğretim yapan okullarda çalışmaktaydı. Bu kişiler Atatürk karşıtı, hatta düşmanıydılar. Batı Trakya'daki öğretmenler için sosyal haklar ve maaş sağlayan 168 sayılı yasanın anavatan Türkiye tarafından çıkarılmasında Enver Kavaklı'nın emekleri çoktur. 168 sayılı yasanın sağladığı yardımlardan yararlanabilme, hak sahibi olabilme şartları şunlardır:

> *"Madde 3:*
>
> *a) Türk kültürüne ve devrimlerine aykırı harekette bulunmaması,*
>
> *b) İlgilinin cemaatten veya tâbiiyetinde bulunduğu hükümetten yeteri kadar yardım veya emekli aylığı almamı olması,*
>
> *c) Dışişleri Bakanlığınca takdir olunacak mücbir sebepler dışında, başka bir memlekette yerleşmek maksadıyla bulunduğu memleketten ayrılmaması şarttır."*[444]

Dolayısıyla yenilikçi olmayanlar bu kapsam dışında kalmış, bu durumu Yunanistan iyi değerlendirmiştir. Dönemin BTTÖB başkanı Enver Kavaklı yaşananları şöyle açıklamıştır:

> *"Gerici öğretmenler bu maddenin benim koydurmuş olduğumu zannettiklerinden beni dernek başkanlığından uzaklaştırmak istediler. Bu isteklerini seçim yoluyla gerçekleştirmenin mümkün olmadığını anlamışlar ve bu işi halletmesi için ünlü Türk düşmanı Türk okulları müfettişi Miniadis'e anlatmışlar ve kendisinden yardım istemişlerdir. Zaten Miniadis beni öğretmenlikten ihraç etmek için bahane arıyordu. Çünkü Atatürkçü öğretmenlere karşı yapmış olduğu zalimane ve yasa dışı kıyımlar dolayısıyla kendisini çok şiddetli şekilde eleştiriyor, protesto ediyor ve gazetelere yazı yazıyordum. İşte bu nedenle keyfî ve yasa dışı bir kararla beni meslekten ihraç etti ve benden şikâyetçi olan satılmış gericilere: "Arslanlarım ben Enver Kavaklı'yı öğretmenlikten ihraç ettim. Şimdi onu mahkemeye verip başkanlıktan atar, böylece dernek yönetimini rahatça ele geçirirsiniz." Diye direktif vermiştir. Milli duygudan yoksun bu kişiler çok sevinmişler ve hemen efendilerinin emrine uyarak beni mahkemeye verdiler, dava açtılar. Duruşmaya Miniadis de şahit olarak katıldı. Fakat yönetim kurulumuzun çok planlı ve ustaca hazırladığı savunma, işbirlikçi şerefsiz kişilerin ve bilhassa azılı Türk düşmanı Miniadis'in girişimlerini tamamen çökertti ve davayı biz kazandık. Bu olay Atatürkçüler için büyük zafer, gericiler ve Miniadis için müthiş bir yenilgi oldu. İşte bu yenilgi sonrası Atatürk düşmanları, Miniadis'in emriyle Medrese mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti adı altında ayrı bir dernek açtılar. Derneğe üye olanlara Yunan yönetimi yüksek maaş vererek Yunan çıkarlarına uygun şekilde hareket etmelerini sağladı.*

---

[444] 168 Sayılı Kanun, Resmi Gazete, 23 Aralık 1960, Sayı: 10688 https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10688.pdf

> *Yıllarca Yunanlılardan yüksek maaş alarak Yunan emellerine hizmet etmiş olan bu utanmaz Yunan uşakları, şimdi de Türkiye bütçesinden ayda 20.000 lira sosyal yardım alıyorlar. Ömür boyu bu gericilerle mücadele etmiş biz Atatürkçüler ise onların yarısından bile az sosyal yardım alıyoruz. Çok acı ve hazin fakat gerçek. Destiyi kıran mükâfatlandırılıyor suyu getiren ise cezalandırılıyor.* [445]

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere Atatürkçüler ile yeniliklere karşı olanlar arasında yoğun mücadele yaşanmıştır. Bu dernek önceleri Yunan güdümündeyken ilerleyen yıllarda o çizgiden ayrılarak diğer Türk STK'ların çizgisine gelmiştir. Bu durumu Enver Kavaklı gibi kabullenemeyenler de yok değildir.

25 Ekim 1965'te kurulan BTMMMMC'nin ilk başkanı Mustafa Hatipoğlu toplam dokuz yıl görev yaparken, ikinci başkan Mehmet Emin Aga dört yıl başkanlık görevini yürüttü. Cemiyetin üçüncü ve son başkanı ise Asım Çavuşoğlu oldu. Çavuşoğlu, 1979-2016 yılları arasında kesintisiz 37 yıl başkanlık görevini yürüttü.

37 yıl BTMMMMC Başkanlığını yürüten Asım Çavuşoğlu, "BTMMMMC" isimli henüz yayınlanmamış kitabında şunları söylemiştir:

> *"Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yönetim Kurulları, birliğin asli üyelerinden olan medrese mezunu muallimlerin maddi, manevi ve mesleki menfaatlerini koruma ve kollamada gerekli hassasiyeti göstermemeleri yanı sıra, makul ve matlup bir çözüm üretme cihetine de gitmemişlerdir."* [446]

Ahmet Aydınlı'nın BTMMMMC ile ilgili görüşleri şöyledir:

> *"Bu cemiyet Türk öğretmenler Birliği yetkilileri arasında meydana gelen mesleki ve fikri bir ihtilaf neticesi teşekkül etmiştir. Medrese-i Hayriye'den mezun olan kişiler öğretmen olarak istihdam edildikleri köy ve nahiyelerde daha fazla "eski harflerle" tedrisat yapmakta ve ayrıca imamlık görevini de deruhte etmektedirler. Onların bu tutumları "reformist öğretmenler" tarafından "Türklüğe adeta ihanet" şeklinde tavsif edilmişlerdir. Bu nedenle her biri Türklükten aforoz edilir bir duruma getirildiğinden; müktesep öğretmenlik haklarını uhdelerinde bulundurmak ve mesleklerine devam edebilmek için Batı Trakya'da "eski harflerle" tedrisat yapmakta olan okullarda görevli olan bütün muhafazakâr fikirli öğretmenlerin iştiraki ile bundan 6-7 sene evvel; Gümülcine'de mezkûr cemiyeti kurmuşlardır. Biz; bunların hepsinin de bir bütün halinde "Anti Türkist" ve Türkiye aleyhtarı olduklarına katiyetle inanmıyor ve ihtimal de veremiyoruz*
>
> *"(...) Batı Trakya'nın en ücra köy ve nahiyelerinde ve dağlık yörelerin mahrumiyet bölgelerinde yıllarca öğretmenlik yapmış, çile çekmiş bilgi hazinesinde ne mevcut ise bunları bir bir ve bol bol öğrencilerine vermiş olan*

---

[445] "Atatürk ve Batı Trakya", *Yeni Batı Trakya*, 15 Şubat 1983, Sayı:190, Cilt:16, ss. 11-12.
[446] Mehmet Koca, *Gümülcine Şehreküstü İlk Mektebi*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, Bursa 2021, s. 64.

> *ve bu uğurda bir ömür tüketen kişilerin "emekli maaşı" almalarına muvafakat ve müzaheret edilmemektedir. Bunlar öğrencilerine gâvurca mı öğrettiler? Hayır, asla! Şu halde neden ve hangi hukuki dayanaklarla bunların "emeklilik maaşı" almalarına mani olunmakta ve neden bunlara bu hak bahşedilmemektedir?*[447]

Mehmet Koca, "Bizi yetiştiren Şehreküstü Mektebi muallimlerin tamamının bu cemiyet üyesi olması nedeniyle bu mesele dolaylı olarak bizi de ilgilendiriyor. Bu cemiyetin kuruluşunun gerçek sebebinin bugüne kadar açıkça ortaya konmaması bizi rahatsız ediyor. (…) Yok, yok daha dobra olmalıyız. Ve çekinmeden hakikati söylemeliyiz" diyerek şunları ifade etmiştir:

> *Medrese mezunu muallimlerinin Rodop Evros Öğretmenler Birliği'nden ayrılmalarının gerçek sebebi menfaat paylaşım anlaşmazlığıdır, ekonomiktir. Yani devrimcilerin medreselileri Türkiye'den verilen sosyal yardımları ve emekli maaşlarını almaya layık görmeyerek (!) onları dışlamalarıdır. Bu tutumun dayanağının da 27 Mayıs Devrim Hükümetinin Aralık 1960'da Kabul Ettiği 168 Sayılı "Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı Ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanun" dur. Çünkü bu kanunun 3. maddesine göre; Bu kanunda yazılı sosyal yardımlardan faydalanabilmek için aranan şartlardan biri de:*
>
> *"İlgilinin Türk kültürüne ve devrimlerine aykırı harekette bulunmaması" gerekmektedir. Dördüncü maddeye göre de "devrimlere sadakatleri ve başarı durumları" dikkate alınır.*
>
> *Medrese mezunu Muallimlerin hemen tamamı ya sadece eski Türkçe ya da yeni Türkçe ile birlikte eski Türkçe'yi de okuttuklarına ve Kur'an-ı Kerim'i Arap alfabesi ile öğrettiklerine göre devrimlere aykırı harekette buluyorlar. Ve devrimlere sadakatleri olmadığı görülüyor! Bu durumda yeni Türkçe'yi (Latinceyi) öğretmekte başarılı olamadıkları (!) da açıktır. Binaenaleyh sosyal yardımdan yararlanamazlar, emekli de edilemezler!*[448]

Medreselerin durumlarını Ankara'ya rapor edenler doğru bilgi aktarmışlardır. Dolayısıyla kanun gereği Bu kişiler sosyal yardımlardan yararlanamamışlardır Ayrılığın temeli buraya dayanmaktadır.[449]

Öğretmenler Birliğinden dışlanan medrese mezunu öğretmenler haklarını aramak amacıyla dernekleşmeyi düşünürlerken aslında niyetleri seslerini Ankara'ya duyurmak ve mağduriyetlerinin önlenmesini talep etmekti. Hatta ilk olarak T.C. Atina Büyükelçiliğini ziyaret planlanmıştı. Fakat araya giren ince ve sinsi Minaidis siyaseti oluşumu başka mecralara sevk etmiş, Atina yolcusu heyet, T.C. Atina Büyükelçiliği

---

[447] Ahmet Aydınlı, *a.g.e.*, ss.201-202.
[448] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 65.
[449] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 65.

yerine kendini Yunan Milli Eğitim Bakanlığı'nda bulmuştur. Minaidis bu muallimleri *"eğer resmi dernek olurlarsa maaş ve emeklilik vaadiyle"* Yunan devletinin yanına çekmeyi başarmıştır. Hatta cemiyetin tüzük taslağında unvanda olmayan "Müslüman" kelimesi sonradan Müslüman mektepler müfettişi Minaidis tarafından eklenmiştir.[450]

Yunanistan medrese mezunu muallimlerin Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nden ayrılmalarını ya da dışlanmalarını fırsat bilerek kendi siyaseti gereği ayrı bir dernek kurmalarını teşvik etmiş ve bunu başarmıştır. Yunan idaresinin amacını fark eden bazı öğretmenler daha ilk günlerde bu dernekten ayrılmışlardır. Fakat çoğu dernekte kalmaya devam etmiştir.

Mehmet Koca, bu muallimlerden biriyle görüştüğünü ve *"Minaidis bizi kullandığını yıllardan sonra anladık ama yapabilecek bir şey yoktu artık"* itirafında bulunup, üzüntüsünü paylaştığını belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Batı Trakya Türk öğretmenlerinin ikiye bölünmesinin o dönemki bazı idari uygulamalar nedeniyle gerçekleştiği söylenebilir. Bu ayrışma açıkça görüldükten sonra bazı girişimler gerçekleşmiştir. 1972-1976 yılları arasında T.C. Atina Büyükelçisi olan merhum Kamuran GÜRÜN'ün Batı Trakya'yı ziyaretleri azınlığın sorunlarını hem muhafazakâr hem de reformist kesimlerden ayrı ayrı yerinde dinlemesi, sonrasında gösterdiği birleştirici ve barıştırıcı gayretleri bu derneğin azınlığa hizmet eden bir çizgiye gelmesine vesile olmuştur. Ayrıca 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında, Batı Trakya Türk azınlığının topyekün gördüğü baskı ve bunun sonucunda toplumun birbirleriyle kucaklaşması ve kaynaşmasına neden olmuştur.[451]

Böylece sosyal güvenceden mahrum olarak çalışan medrese mezunu muallimler 1970'li yılların ortalarından itibaren T.C. tarafından emekli edilmeye başlandı. Yani Türk öğretmenler Birliği üyeleri ile eşitlik sağlandı. Büyük bir adaletsizlik giderilmiş oldu. Şartları müsait olmayan üyeler ise Yunan Devleti'nden

[450] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 65.
[451] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 71.

maaşlarını almaya devam ettiler. BTMMMMC, TC Gümülcine Başkonsolosluğu'nun protokol listesine alındı, daha sonra BTAYDK daimi üyeliğine kabul edildi.[452]

BTMMMMC, Batı Trakya'da 80 ve sonrası yıllarda yoğunlaşan sorunlara dikkat çekmek ya da dayatılan bazı durumları protesto etme ve kınama hareketlerine azınlığın diğer sivil toplum kuruluşları ile birlikte aktif olarak katıldı. Batı Trakya Türkleri ile ilgili gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında düzenlenen bütün toplantı, panel, sempozyum, şura, etkinlik ve çalışmalara davetli olarak katılmıştır.

Böylece Batı Trakya azınlığı öğretmenleri arasında yeniden birlik ve beraberlik sağlandı. On yıllar süren ayrılık son buldu bu aşamaya gelmesinde BTMMMMC'in son 37 yıl başkanlığını yürüten Asım Çavuşoğlu'nun akılcı ve uzlaşıcı idare tutumu da oldukça önemli rol oynamıştır. Diğer yandan İskeçe'nin efsane müftüsü olarak bilinen Mehmet Emin AGA da bu cemiyetin üyesiydi. Derneğin ikinci asbaşkanıdır ve iki dönem (1970-1972; 1977-1978) toplamda dört yıl başkanlık yapmıştır.[453]

Bu cemiyetin bütün üyeleri görevden ayrılana kadar varlıklarını sürdürdüler 2016 yılında sadece bir üyesi fiilen görevdeydi. Böylece misyonunu tamamlayan cemiyet 23 Nisan 2016 tarihinde genel kurulda oy birliği ile aldığı fesih kararı ile mahkemeye başvurarak feshin tescil etmesini talep etti. Dava, Rodop Bidayet Mahkemesi'nde 9 Eylül 2016'da görüşüldü ve kabul edildi. Böylece 25 Ekim 1965 tarihinde kurulan BTMMMMC 51 yıl sonra tarih oldu.

Cemiyetin kapanış etkinliği ise 15 Mart 2017 tarihinde GTGB salonunda yapıldı. Bu gecede derneğin son başkanı Asım Çavuşoğlu şu sözleri söylemiştir:

> *"Batı Trakya'da azınlık olarak kaldıkları 1923 yılından günümüze kadar, ağır şartlar altında ve yetersiz imkânlarla Batı Trakya Türk toplumunun eğitimine yararlı olmuş bütün öğretmenleri, hayatta olanlarını minnet ve şükranla andığını, vefat etmiş olanları da rahmetle yâd ettiğini söyledi. Çavuşoğlu, "Her şeyden önce 30 yıllık meslek hayatımda olduğu gibi, cemiyetteki başkanlığım sürecinde de hizmet anlayışımın ilkeleri, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığını ayakta tutan dilimizi, dinimizi, gelenek ve göreneklerimizden oluşan kültür varlığımızı korumak ülküsüne dayandırdım, bundan ödün vermeyi hiçbir zaman aklımdan bile geçirmedim. Gerek meslek hayatımda ve gerekse cemiyetteki başkanlığım dönemindeki çalışmalarımda, bir bedel*

[452] Mehmet Koca, *a.g.e.*, ss. 71-72.
[453] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 72.

> *ödeme ihtimali karşısında hiçbir zaman yılmadım. Cemiyetteki mesai arkadaşlarımla beraber karşılaştığımız engelleri aşarken zorlandığımız, bocaladığımız ve tökezlediğimiz anlarda bile doğru bildiğimizi yapmaktan çekinmedik. Cemiyetteki son toplantımızda, toplumlumuza hizmet etmekte güç birliği ve inanç bütünlüğü içinde çalıştığım arkadaşlarımla helalleşirken, geçmişteki hizmet yıllarımızda attığımız cesur ve kararlı adımların hatırasını paylaşmanın gururunu yaşadık"*[454]

Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif, BTMMMMC'nin bir devre imza attığını söyledi. Şerif, "Medrese o günün şartlarında azınlığa hizmet etmek için kuruldu. Son başkan Medreseyi kitaplaştırdı. Bundan dolayı da kendisine teşekkür ediyoruz. Azınlığın son otuz yılında Muallimler Birliği, Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya'daki tüm birlikler Danışma Kurulu'nu meydana getirdiler. Birçok olayda azınlığın zor günlerine imza attılar. Bundan dolayı da kendilerine teşekkür ediyoruz"[455] dedi.

T.C. Gümülcine Muavin Konsolosu Osman Şahin konuşmasında dernek üyelerinin Batı Trakya'da ağır şartlarda hizmet ettiklerini belirterek, toplumun kültürünü, dinini, değerlerini koruduklarını ve çocuklara sahip çıktıklarını vurguladı. Şahin, *"Medreseler, Türk usulü bir eğitim sistemidir. Kökleri Selçuklulara ve Gaznelilere kadar dayanmaktadır. Bağdat'ta Nizamiye Medresesi, Nişabur'da, Şam'da, Buhara'da, Semerkant'ta bugün dimdik ayakta duran tarihi eserlerin tamamı medreselerden ibarettir. Tarihimizde büyük bir misyon üstlenmişler ve büyük devlet adamları yetiştirmişlerdir. İslam dünyasını bir üst mertebeye çıkarmışlardır. Biruni gibi önemli kişiler yetiştirmişlerdir"* diyerek Medreselerin önemine vurgu yapmıştır.[456]

BTMMMMC bütün üyelerine dönemin T.C. Gümülcine Başkonsolosu Ali Rıza Akıncı'nın imzasını taşıyan "kültüre ve eğitime katkılarından" dolayı teşekkür belgesi verilmiştir.[457]

BTMMMMC'nin tarihsel sürecine bakıldığında kuruluş şekli ve ilk zamanlardaki faaliyetleri nedeniyle yıllarca devrimlerin Batı Trakya'da yerleşmesine

---

[454] "Feshedilen dernek için son etkinlik" https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=2804 (22.11.2022)
[455] "Feshedilen dernek için son etkinlik" https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=2804 (22.11.2022)
[456] "Feshedilen dernek için son etkinlik" https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=2804 (22.11.2022)
[457] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 73.

engel ve Yunan emellerine hizmet eden kuruluş[458] olarak değerlendirildiği görülmüştür. Zamanla bu kimliğinden sıyrılan dernek, azınlığa hizmet eden çizgide yer almıştır. BTAYDK üyeliği de bunun ön önemli göstergelerindendir.

3.1.4.5. Batı Trakya Emekli Türk Öğretmenler Birliği

Batı Trakya'nın emekli öğretmenleri, hak ve çıkarlarını korumak, öğrenciler için yurt, kitaplık gibi azınlığın gelişmesine katkısı olacak faaliyetlerde bulunmak amacıyla dernek kurmaya karar vermişlerdir.

25 Kasım 1968 tarihinden itibaren "Batı Trakya Emekli Türk Öğretmenler Birliği" resmen tanınmıştır. Derneğin merkezi Gümülcine şehrindedir ve ilk Genel Kurul Toplantısı 23 Aralık 1968 tarihinde yapılmıştır. Ancak bu girişim daha sonra çıkmaza girmiştir. Demek kurulup çalışmaya başladıktan üç ay kadar sonra Rodop Valiliği Gümülcine Bidayet Mahkemesi'ne bir yazı göndererek, adı geçen ve açılmasına daha önce izin verilmiş bulunulan derneğin derhal kapatılmasını istemiştir. Kapatılma gerekçesi olarak, "Yunanistan'da Türk yok Müslüman vardır" denilmektedir. Dernek, 15 Temmuz 1970 tarihinde kapatılmıştır.[459] Bu kapatma kararı diğer resmiyeti düşürülen derneklerden çok önce verilmiştir. Dolayısıyla bu durum Yunan idaresinde "Türk" kelimesine olan karşıtlığın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından önce de varolduğunu göstermektedir.

3.1.4.6. Rodop Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği[460]

Selanik Özel Pedagoji Akademisi ya da Türk azınlık arasında kabul gören kısa adıyla SÖPA (EPATH) 1968 yılında 31/1968 sayılı Kraliyet Kararnamesiyle kuruldu. Akademide eğitim öğretim bir yıl sonra yani 1969'da başladı. Azınlık eğitimi için ihtiyaç duyulan öğretmenlerin yetiştirmesi amacıyla bir okula ihtiyaç vardı. Yunan devleti Lozan Antlaşması ile azınlığa kendi kuruluşlarını kurma ve yönetmeyi de

---

[458] Mehmet Koca, *a.g.e.*, s. 63.
[459] Enver Kavaklı, "Batı Trakya Öğretmenler Birliği ve Atatürk", *Batı Trakya Dergisi*, Cilt 16, Sayı 188, 1982, s. 25-26.
[460] Σύλλογος Δασκάλων Αποφοίτων ΕΠΑΘ Νομών Έβρου-Ροδόπης, Sýllogos Daskálon Apofoíton EPATH Nomón Évrou-Rodópis.

içeren eğitim haklarını sağlamakla yükümlüydü. Öğretmen ihtiyacı anavatan Türkiye'ye gönderilip okutulan öğretmenlerle karşılanıyordu. Ancak, Türkiye'de gönderilen öğrenciler Türk milli kültürü ve şuuru ile yetişiyorlardı. İkili antlaşmalar kapsamında gelen Türk (kontenjan) öğretmenleri de Türk kültürünü yayan ve Türk propagandası yapan ajanlar olarak görüldüler. Yunan idaresi bu durumdan rahatsız oldu. Yunan ulusal ideolojisini ve Yunan kültürünü azınlık nezdinde yayabilmek amacıyla Selanik'te bir okul açtı. Bu okula genellikle azınlık medreselerinden mezun olan öğrenciler kabul edildi. İlk yıl 11 medrese çıkışlı öğrenci ile eğitime başlanmış olup her geçen yıl öğrenci sayısı artmıştır. Eğitim alıp, mezun olanlar azınlık okullarında görevlendirildi.[461] Böylece Türkiye'den mezun olanların önüne geçilmiş oldu. SÖPA, 31.08.2015 tarihinde son mezunlarını verdikten sonra kapatıldı.[462] Günümüzde azınlık okullarına Türkiye'den mezun olan öğretmenler atanmamakta olup, görev yapanların tamamı SÖPA mezunudur.

SÖPA mezunları 1995 yılında Gümülcine'de (Komotini) Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği[463]'ni kurdular. Halen 125 üyesi bulunan dernekte her iki yılda bir seçimler yapılarak yönetim ve denetim kurulu üyeleri belirlenmektedir. Derneğin başlıca amaçlarından biri üyeleri arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayarak azınlık eğitim ve eğitimcisinin kalitesini en üst düzeye çıkarmak için çaba göstermektir. Çeşitli eğitim ve kültürel amaçlı geziler, toplantılar ve paneller düzenleyerek üyelerinin her alanda bilgi sahibi olmalarını ve bilinçlendirilmelerini sağlamak derneğin diğer amaçları arasındadır.[464]

1995 yılında eğitim alanında faaliyet göstermek üzere kurulan dernek resmi olarak faaliyetini aralıksız sürdürmektedir.

---

[461] İbrahim Kelağa Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçindeki İkidilli (Türkçe -Yunanca) Azınlık İlkokulları", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Cilt VI, Sayı 1, İzmir 2006.

[462] İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)" *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu*, Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Editörler: Prof.Dr. Cezmi Eraslan, Dr. Cezmi Bayram, Yrd. Doç.Dr. Nilüfer Erdem, Pervin Hayrullah, Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, ss.185-206. https://trakya.academia.edu/İbrahimKelagaAhmet (03.04.2023)

[463] Σύλλογος Δασκάλων Απογητων Επαθ Νόμων Ευρύ-Ροδόπης, Sillogos Daskalon Apogiton Epath Nomon Evru-Rodopis.

[464] Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği, http://www.ogretmeninsesi.gr/sopa (03.04.2023); Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*, s. 220.

Derneğin kuruluş amacı tüzüğün 2. maddesinde şöyle açıklanmıştır:

1) Üyelerinin sosyal, ekonomik, meslekî ve sendikal haklarının korunması, savunulması ve ileri sürülmesi,

2) Üyeleri arasındaki yardımlaşmanın ve kişisel dostluk ilişkilerinin kenetlenmesi,

3) Topluma daha verimli hizmet sunulabilmesi için meslekî bağların güçlendirilmesi, üyelerin kültürel ve yaşam standartlarının geliştirilmesi, meslekî ihtisas, eğitim ve teçhizat alanlarının güvence altına alınması, aynı zamanda diğer derneklerle aynı gayelerin ve menfaatların ileri sürülmesi için yardımlaşma sağlanması,

4) Üyelerinin ekonomik seviyelerinin ve iş şartlarının geliştirilmesi,

5) Sosyal adaletin ikame edilmesi ve çalışanlar arasında karşılıklı anlayışın ve dayanışmanın ölçüt olarak alınarak sıkı yardımlaşmanın sağlanabilmesi için derneğin sistemli bir şekilde gayret sarf etmesi,

6) Eğitimin geliştirilmesi için katkıda bulunması ve okul çağındaki çocukların kültürel, eğitimsel ve ruhsal seviyelerinin yükseltilmesi,

7) Konferansların, gezilerin ve sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda iane (bağış) komisyonlarının oluşturulması.

Dernek eski başkanlarından İdris Hasan, derneğin hizmet alanı ve faaliyetleri ile ilgili şunları söylemiştir:

Derneğimizin başlıca hizmet alanı, üyelerinin özlük haklarının korunması ve bu çerçevede yasal girişimlerde bulunmak, eğitim alanında toplumun tüm katmanlarıyla ortak çalışarak bu konuda iyileştirmeler yapmaktır. Bu amaçlarla üyelerin özlük hakları ve eğitim alanında diğer kurum ve kuruluşlarla dayanışma içerisinde gerek meslektaşların hizmetiçi seminerler alması, gerekse de kültürel etkinliklere destek vererek toplumsal hayatın kültürel anlamda zenginleşmesine katkıda bulunmak için yasalar çerçevesine katkı yapma gayreti içerisinde olmaktadır. Derneğimiz sendikal anlamda bölgede bulunan diğer eğitim dernekleriyle dayanışma içerisinde olmuştur. Sendikal mücadele kapsamında zaman zaman bu çerçevede grevlere katılarak varlık göstermektedir. Azınlık toplumu içerisinde diğer derneklerle mümkün olduğunca kültürel etkinliklerde yer almaktadır. Yüksek Tahsilliler Derneği ile Harmanlık Azınlık Eğitim Kültür ve spor derneği ile toplantılar yaparak birlikte çalışmak istişare toplantıları yapmıştır. Ayrıca mevcut aile birlikleriyle de çok verimli toplantılar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Derneğin eğitim alanında mütakabiliyetten doğan durumlar için şehrimizde bulunan konsolosluk üzerinden Türkiye'ye özellikle okutulan kitaplar konusunda iletişimi olmaktadır. Dernek üyelerimiz günden güne azalmaktadır. Bunun sebebi de öğrenci azlığından dolayı kapanmakta olan okullar ve azalan kadro yerleridir. 2022 yılında üye sayımız 125 civarındadır. Maalesef genç üyelerimiz yok denecek düzeydedir. Bunun sebebi de kadroların okulların kapanması sonucu azalmasında dolayı yeni öğretmen görevlendirilmemektedir. En genç öğretmenlerimiz 45 yaş ve üstüdür. Dernek üyesi öğretmenlerimizin ezici çoğunluğu erkek üyelerden oluşur. Bayan öğretmenlerimiz beşi (5) bulmamaktadır. Derneğimizin gelirleri üyelerin

> *aylık ödedikleri aidatlardan gelmektedir. Derneğin faaliyetleri kendi öz kaynaklarıyla sürmektedir ve yeterli olduğu söylenebilir. Kanaatim odur ki mali imkânlar daha fazla olsaydı yapılacak çok farklı etkinlikler mümkün olabilirdi. Ücretli çalışanımız yoktur.*[465]

İdris Hasan, dernek faaliyetlerinin Batı Trakya Türk toplumuna ya da Yunanistan Toplumuna etkileri ve Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne girmesinin STK'lar üzerinde yansıması hakkında şu fikirlerini paylaşmıştır:

> *Biz bir dernek olarak tüzüğümüze göre üyelerimizin özlük haklarının iyileştirilmesinin yanı sıra görev yaptığımız bölgede diğer derneklerle yasalar çerçevesinde ortak çalışmalar yapmaktayız. Bu çalışmalarımız gerek yerel toplumu gerekse de ülke çapında eğitim alanında yapılan çalışmalara katılmak veya destek vermekteyiz. Bu kapsamda farklı eğitim panellerine katılarak ve ülke çapında eğitimcilerin özlük haklarının talep edilmesi noktasında diğer işçi-memur sendikalarıyla dayanışma içerisinde olmaya gayret etmekteyiz. Ülkemizin Avrupa Birliğine girmesiyle hak arama süreçlerinin güçlendiği gözlenmektedir. Avrupa Birliği müktesebatı tüm alanlarda olduğu kadar sosyal ve hukuksal alanlarda da yeni imkânların kapısını araladığını söylemek mümkündür. Bu imkânların kullanılması kişi ve toplulukların bu konuda gösterecekleri direnç, sabır ve kararlılık belirleyici olduğunu düşünüyorum.*[466]

SÖPA'dan mezun öğretmenler İskeçe'de de "İskeçe İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği"[467] ni kurdular. Her iki derneğin de kurulma amaçları ve faaliyetleri benzer niteliktedir.[468]

SÖPA'dan mezun öğretmenler devlet memuru oldukları için azınlığın resmiyeti düşürülen dernekleriyle doğrudan veya açıkça irtibat halinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Üyesi oldukları derneğin esas amaçlarının meslek kuruluşu olması nedeniyle üye özlük hakları ve azınlık eğitimi olduğunu ifade etmişlerdir. SÖPA'dan mezun öğretmenler Yunan devletinin adamı olarak görülmüş ve onlara uzun yıllar önyargı ile yaklaşılmıştır. Azınlık gazetecisi ve milletvekili olan Nuri Efendi 6 Eylül

---

[465] Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği Eski Başkanı İdris Hasan ile görüşme, 11.03.2023.

[466] Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği Eski Başkanı İdris Hasan ile görüşme, 11.03.2023.

[467] Σύλλογος Δασκάλων Μειονοτικών Σχολείων Ν. Ξάνθης Αποφ. Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, Sýllogos Daskálon Meionotikón Scholeíon N. Xánthis Apof. Eidikís Paidagogikís Akadimías Thessaloníkis.

[468] İskeçe İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği Eski Başkanı Nurettin Kıyıcı ile görüşme, 25.01.2023; Kıyıcı, yaklaşık iki yıl önce emekli olduğunu, başkanlığı bıraktığını ve derneği başkaları yönettiğinden herhangi bir bilgi veremeyeceğini ifade etmiştir.

1948 yılında "Trakya" isimli gazetesindeki "Yeni Ders Yılına Giriyoruz" başlıklı yazısında SÖPA'ya yönelik şunları söylemiştir:

> *"Bir memletin maarifi o memleketin öğretmenleri elindedir. Genel program ve direktifleri istisna edersek eğitim ve öğretimin iyi veya fena olmasını öğretmenlerin dirayet, gayret, bilgi ve tecrübeler ile ölçebiliriz. Bizim maarifimiz ise tamamı ile öğretmenlerin kendi şahsî insiyatif ve arzularına terkedilmiş haldedir. Elimizde mevcut elemanların dirayetleri nispetinde bir inkişaf seyrine tabîdir. Binaenaleyh, bu vaziyet karşısında, maarifimiz hakkında umumî tenkit veya takdir yürütmek faydasızdır. Vazife başına geçen her öğretmen elinden geldiği kadar, muhitinden gördüğü manevî yardım nispetinde ödevini ifa etmiştir."*

Ömeroğlu da SÖPA mezunu öğretmenlere karşı çok önyargılı davranıldığı ifade ederek şöyle demiştir: "… Oysa onlar Nuri Efendi'nin o günün öğretmenleri için söylendiği gibi her öğretmen elinden geldiği kadar, muhitinden gördüğü manevi yardım nispetinde ödevini ifa etmektedir. SÖPA çıkışlı öğretmenlere karşı önyargılı davrananlar ve onları dışlayanlar, yıllar sonra hatalarının farkına vardılar, geç de osla onlara sahip çıktılar."[469]

Günümüzde halen azınlık okullarında yalnızca SÖPA çıkışlı öğretmenler görev yapmaktadırlar. Türkiye mezunu öğretmenler denklik alsalar dahi atanmamaktadırlar. Dolayısıyla böyle bir ortamda SÖPA çıkışlı öğretmenlere karşı önyargının tamamen bittiği söylemek pek mümkün görünmemektedir.

3.1.5. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği[470]

Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği **(**BTAYTD) isminde Türk kelimesi olmadan 1982 yılında kurulmuştur. Bu dönemde Türk ibareli dernekler kapatılıyorken yeni bir derneğin Türk ibareli olarak kurulmasına izin verilmeyeceği de çok açıktır. Bu bakımdan alternatif fikirler ortaya çıkmış ve nihayetinde dernek BTAYTD olarak kurulmuştur. Bu dönemden itibaren azınlığın tek resmi derneği olan BTAYTD topluma büyük hizmetlerde bulunmuştur. BTAYTD bu bölümde iki alt başlık altında ele alınacaktır. İlk olarak kuruluş ve örgütlenmesi sunulacak ve daha sonra gerçekleştirdiği faaliyetler ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

---

[469] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.*, ss. 242-243.

[470] Σύλλογος Επιστημόνων Μειονότητας Δυτικής Θράκης, Sýllogos Epistimónon Meionótitas Dytikís Thrákis.

3.1.5.1. Kuruluş ve Örgütlenme

Batı Trakya'da eğitimli bireyler artıkça örgütlenme de çeşitleniyordu. Bir yandan öğretmenler mesleki örgütlerini oluştururken diğer yandan da farklı oluşumlar için çeşitli fikirler ortaya çıkıyordu. 1968 yılında da Celal Bayar lisesinden mezun olanlar yeni bir dernek kurma fikrini ortaya atmışlardı. Kurulacak bu yeni dernek ile kraliyet ailesinin dikkatini çekmek amaçlanıyordu. Ancak Celal Bayar lisesinden mezun olanların sayısının az olması bu fikrin gerçekleşmesine engel olmuş ve dernek kurulamamıştır. Daha sonra monarşinin kaldırılması ve kralın ülkeden ayrılması nedeniyle kraliyet ailesinden ilgi görme gibi bir düşünce kalmamıştır.

1970'lerden itibaren yeni kurulması düşünülen derneğin daha kapsayıcı olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Yunanistan, 1972 yılında dernekler kanununda değişiklik yapmış ve Türk derneklerinin isimlerindeki "Türk" kelimesinin çıkarılmasını talep etmiştir. Dolayısıyla yeni kurulması planlanan derneğe "Türk" kelimesini koymak derneğin tescilini imkânsız kılabilirdi. Bu amaçla yapılan toplantılar sonucunda yeni dernek BTAYTD olarak kurulmuştur.

Yunanistan'a demokrasinin gelmesine rağmen Cunta yönetiminin Batı Trakya Türk Azınlığı'na uyguladığı baskılar aynen devam ediyordu, işte, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın sorunlarını dile getirecek resmi bir kuruluşun varlığına şiddetle ihtiyaç duyulduğundan böyle bir derneğin bir an önce kurulması zarureti üzerinde duruluyordu.[471]

Batı Trakya Türk azınlığının mevcut bilimsel gücünü ortaya çıkartmak ve değerlendirmek, azınlık bilim adamlarını Batı Trakya'da çalışmaya celbetmek, azınlığın gelenek ve göreneklerini ortaya çıkartmak, bunların devamını sağlamak ve yaşatmak, azınlığın olası manevi ve kültürel etkinliklerini desteklemek ve bunlara katkıda bulunmak, gerek dernek üyeleri, gerek azınlık fertleri arasındaki manevi, kültürel, bilimsel ve kişisel ilişkilerin gelişmesini ve kenetlenmesini sağlamak, uluslararası ve özellikle de Türk ve Yunan ulusları arasındaki özgürlük, demokratik,

[471] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

insan hakları, insani değerler ve dostluk ülkülerini geliştirmek ve korumak amacıyla kurulmuştur. Batı Trakya Türklerinin hak arama mücadelesinde önde gelen bir kuruluştur.

Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin kuruluş amaçlarından başlıcaları üyelerini aynı çatı altında toplayarak başta onların sorunlarına, daha sonra Batı Trakya Türk Azınlığı'nın sorunlarına duyarlı bir sivil toplum örgütü oluşturmaktır. Bunun yanı sıra gelenek ve göreneklerin yaşatılmasına katkıda bulunmak, Azınlık Kültürü'ne sahip çıkmak, ilmi ilerletmek, üyelerin ve Azınlığın birbirleriyle kaynaşmasını sağlamak. Demokrasiyi, insan haklarını ve insanî değerleri savunmak olup, bilhassa Türk-Yunan halklarının dostluğuna ve barışına katkıda bulunmaktır.

BTAYTD'nin kuruluşuna kadar altı toplantı yapılmıştır. İlk kuruluş toplantısı 17 Ekim 1976 tarihinde BTTÖB lokalinde yapılmıştır. En yaşlı üye Asım Haliloğlu başkanlığında gerçekleşen bu toplantıda derneğin kurulma zorunluluğu ve amaçları tartışılmıştır. Ayrıca tüzüğün maddeleri üzerinde de durulmuştur. Bu derneğin kurulma talebi halktan gelmiştir. Üniversite mezunlarının bireysel değil, toplu olarak birşeyler yapmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Diğer derneklerin toplumsal sorunlara hizmet edecek çapta tüzükleri olmadığının altı çizilerek böyle bir derneğin kurulmasının zaruri olduğu sonucuna varılmıştır.

BTAYTD'nin ikinci kuruluş toplantısı da BTTÖB'de 24 Ekim 1976'da gerçekleşmiştir. 22 üyenin katıldığı ve yine Asım Haliloğlu başkanlığında gerçekleşen bu toplantıda derneğin tüzüğünde "Türk", "Müslüman", "Müslüman Türk" , "Azınlık" gibi kelimelerin kullanılıp kullanılmayacağı üzerine tartışılmıştır. Avukat Orhan Hacıibram'ın hazırladığı taslak tüzük değerlendirilmiş ve derneğin ismi "BTAYTD" olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

BTAYTD'nin üçüncü kuruluş toplantısı 31 Ekim 1976 tarihinde BTTÖB'de yapıldı. Bu toplantıda tüzük üzerine tartışıldı ve üyelik hakkında bir hukuk komisyonunun kurulması kararlaştırıldı. [472]

[472] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

Dördüncü kuruluş toplantısı 14 Kasım 1976'da GTGB'de gerçekleşmiştir. Bu toplantıda da tüzük üzerine tartışmalar devam etmiştir.

21 Kasım 1976 tarihinde GTGB'de yapılan beşinci kuruluş toplantısında üniversite öğrencilerinin "aday üye" olabileceklerine ilişkin görüş ortaya çıktı. Toplantıda yapılan oylama ile "Türk" kelimesinin kullanılması benimsenmiştir.

GTGB'de 5 Aralık 1976'da yapılan altıncı toplantıda tüzüğe *"ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumlardan mezun olanlar derneğe kabul edilmezler"* hükmünün konulması kararlaştırılmıştır.

BTAYTD'nin kuruluş toplantıları İTB, GTGB ve BTTÖB'de gerçekleşmiştir. Bu toplantıların çoğuna 10-15 civarında katılım olmuştur. Tüm toplantılara şu kurucu isimler katılmıştır:

1- Asım Haliloğlu

2- Hasan İmamoğlu

3- Orhan Hacıibram

4- Tevfik Hüseyinoğlu

5- İsmail Rodoplu

6- Hikmet Cemiloğlu

7- Enver Kasapoğlu

8- Mehmet Bağdatlı

9- Âdem Bekiroğlu

10- Hüseyin Aga

11- Musa Nuri Ali

12- Necmi Delioğlu[473]

1980 yılına gelindiğinde derneğin kuruluş çalışmaları daha ciddi şekilde ele alındı. Taslak tüzük okunarak, gerekli bazı düzeltmeler yapıldı. Tüm hazırlıklar

[473] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

tamamlandıktan sonra mahkemeye başvuru yapıldı. BTAYTD, 1982 yılında 28 kurucu üye ile resmen kurulmuş oldu.[474] Kurucu üyeler BTAYTD'nin ilk başkanı olarak Dr. Hikmet Cemiloğlu'nu seçmiştir. Mahkemeye yapılan başvuruda BTAYTD'nin kurucu üye listesi şu şekilde oluşturulmuştur:

1- Mehmet Bağdatlı – Doktor

2- Mehmet Müftüoğlu – Avukat

3- Feruz Boyacı – inşaat Mühendisi

4- Âdem Bekiroğlu – Avukat

5- İbram Onsunoğlu – Doktor

6- Sadık Ahmet – Doktor

7- İsmail Molla (Rodoplu) – Gazeteci

8- Necati Sütçüoğlu – Doktor

9- Hikmet Cemiloğlu – Doktor

10- Hüseyin Aga – Avukat

11- Orhan Hacıibram- Avukat

12- Nihat Tefikoğlu – Diş Hekimi

13- Ali Nuri Musa – Veteriner Hekim

14- İbram Şerif – ilâhiyatçı

15- AIi Besim – Diş Hekimi

16- Mehmet Devecioğlu – Veteriner Hekim

17- Nait Sadık – Kimyager

18- Hasan Kaşıkçıoğlu – Avukat

19- Hasan İmamoğlu – Avukat

20- Necati Hasanoğlu – Doktor

[474] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

21- Tevfik Hüseyinoğlu – Lise Öğretmeni

22- Hamdi Bıyıklı – Lise Öğretmeni

23- Yusuf İsmail – Lise Öğretmeni

24- Necmi Delioğlu – Lise Öğretmeni

25- Hacısalihoğlu Ziya – Lise Öğretmeni

26- Yüksel Ahmet Beyoğlu – Lise Öğretmeni

27- Recep Onbaşı – Öğretmen

28- Ahmet Hacı Ahmet – İnşaat Mühendisi

BTAYTD'nin ilk geçici yönetim kurulu şu isimlerden oluşmaktadır:

1- Aga Hüseyin,

2- Bağdatlı Mehmet,

3- Bekiroğlu Âdem,

4- Cemiloğlu Hikmet,

5- Kaşıkçıoğlu Hasan,

6- Müftüoğlu Mehmet,

7- Onsunoğlu İbram.[475]

BTAYTD'nin geçici yönetimi görev dağılımı yapmaya gerek duymadı. Geçici yönetim ilk genel kurulunu 9 Mayıs 1982 tarihinde GTGB'de yapacağını karara bağladı. Bu tarihte GTGB'de yapılan ilk genel kurulda oluşan yönetim kurulu üyeleriyle 16 Mayıs 1982'de GTGB'de biraraya geldiler. Yönetim Kurulu kendi arasında yaptıüı görev dağılımına göre Dr. Hikmet Cemiloğlu BTAYTD'nin ilk başkanı olmuştur.

BTAYTD'nin İlk geçici yönetim kurulu şöyledir:

1- Başkan: Dr. Hikmet Cemiloğlu

[475] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

2- Asbaşkan: Dr. Mehmet Bağdatlı

3- Genel Sekreter: Dr. İbram Onsunoğlu

4- Kasadar: Av. Âdem Bekiroğlu

5- Üye: Av, Orhan Hacıibram

6- Üye: Öğr. Enver Kasapoğlu

7- Üye: Gazeteci İsmail Molla – Rodoplu

1982 yılında 28 kurucu üye tarafından kurulan BTAYTD, 31 Mart 1982'de ülkenin resmi makamlarınca tanınarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Dernek her yıl Ocak ayı içerisinde yapılan Genel Kurulda seçimle iş başına gelen 7 kişilik Yönetim ve 3 kişilik Denetim Kurulu'ndan müteşekkil bir kadroyla bir yıl süreyle yönetilir. Göreve getirilen yönetim kurulları kendi aralarında Başkan, Asbaşkan, Genel Sekreter ve Kasadarını belirleme hakkına sahiptir.

Kuruluş tarihinden günümüze kadar geçen 20 yıllık süre zarfında üye sayısı 500'lü rakamlara ulaşmış bulunmakta olup, üye sayısındaki bu artış beraberinde çeşitli kol ve kursların kurulmasına da olanak sağlamıştır. Bünyesinde dünya üzerindeki tüm üniversitelerde lisans ve lisansüstü eğitim alan Batı Trakyalı Türk öğrencilerin oluşturmuş oldukları Genç Akademisyenler Topluluğunu barındırmaktadır. Topluluğun asıl hedefi Batı Trakya'da akademik ve bilimsel çalışmalar yaparak bölgede gençlerin hem bireysel hem de toplumsal bazda söz sahibi olmalarını sağlamaktır. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin bir alt kuruluşu olarak faaliyetini sürdüren "Genç Akademisyenler Topluluğu"nun genel amacı gençlik sorunları yanında Azınlığın sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik, bölgesel, ulusal ve uluslararası sorunlarını ortaya çıkartmak ve bunlara çözüm aramaktır.[476]

Dernek çatısı altında kurulan ve faaliyet gösteren kadınlar kolu mevcut olup, toplumun temel taşı olan kadından hareket ederek daha bilinçli, daha uygar ve daha aydın bir toplum oluşturabilmek için kadınlarımızı her yönden bilinçlendirmeyi ve eğitmeyi amaçlamaktadır. Bunu dışında sağlık, tiyatro, halkla ilişkiler, dikatsa (

[476] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

Yurtdışından Alınmış Üniversite Diplomalarını Tanıtma Kurumu) ve işşizler kolları gibi oluşumlarla çeşitli alanlarda aktiviteler sergilenmektedir.

Dernek çatısı altında faaliyet yürütülen etkinlikler arasında 1991 yılında kurulan el beceri kursu toplumumuzda var olan kültür sanat ve el becerilerini ortaya çıkarmak, onları halkımıza tanıtarak genç kızlarımızı bu yönde eğitmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 1998 yılında kurulmuş olan çocuk kulübünün başlıca amacı; bugünün çocuklarının yarının büyükleri olacağı noktasından hareketle çocuklarımızın sosyal yönden gelişimine katkıda bulunmaktır. Genç Akademisyenler Topluluğu tarafından 2002 yılında kurulan BİL-MER bilgisayar merkezi, ilk eğitimden yüksek eğitim düzeyine kadar her yaş grubundaki çocuk ve gençlerimize bilgisayar eğitimi vermektedir. Bunun yanı sıra dernek çatısı altında Resim ve Folklor çalışmaları yürütülmektedir.[477]

BTAYTD Başkanı Hüseyin Baltalı dernek hakkında şu bilgileri paylaşmıştır:

> *BTAYTD başkanlığım dışında İskeçe Türk İlkokulu Encümen üyesiyim. Derneğimiz, siyasi ve kültürel, örf adet, toplum yararına işbirliği, insan hakları ve eğitim alanlarında faaliyet gösterir. Halkın tamamına hizmet vermektedir. Kadınlar kolumuz vardır. ABTTD ile iletişim halindeyiz. Resmi bir derneğiz ve maliye tarafından denetime tabiyiz.. Derneğimizin 1500 üyesi bulunmakta olup, yönetim 7 yönetim kurulu üyesi ve 3 disiplin kurulu üyesi olarak şekillenmiştir. Her yıl faaliyet raporları hazırlamaktadırlar. Üyelerimiz 19-42 yaş aralığındadır. Kadın üyeleri daha fazladır. Üyelik aidatları ve bağışlardan gelir elde etmekteyiz. Üyelerin tamamı en azından fakülte mezunudur, lisansüstü eğitim alan birçok üyemiz vardır. Yunan devletinden yardım ya da destek almamaktayız. Çalışanlarımız gönüllülük esasına göre hizmet etmektedir.*[478]

3.1.5.2. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin Faaliyetleri

BTAYTD, Batı Trakya'da isminde "Türk" ifadesi yer almayan resmi ve tanınmış derneklerdendir biridir. Üyelerinin eğitim seviyesinin yüksek olmasının

---

[477] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*, s. 213-214.

[478] Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı Hüseyin Baltacı ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

yanısıra resmi dernek olmanın rahatlığıyla çok çeşitli faaliyetlerde bulunabilmişlerdir. BTAYTD, her yıl faaliyet raporlarını derneğin resmi web adresinde yayınlamaktadır. Derneğin eğitim ve kültürel faaliyetleri ile birlikte kurumsal olarak gerçekleştirilen ziyaretler de faaliyet raporlarında yer almaktadır.[479]

BTAYTD faaliyetleri, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın eğitim, kültür ve sosyal hayatını desteklemeye, geliştirmeye ve güçlendirmeye yöneliktir. Bu amaçlar doğrultusunda, eğitim, kültür, sosyal faaliyetler ve insan hakları savunuculuğu gibi alanlarda faaliyetler yürütüldüğü bilinmektedir. Bunun yanı sıra, dernek üyeleri arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma da önemli bir yer tutmaktadır. Faaliyetlerden bazıları şunlardır:

Eğitim faaliyetleri: Dernek, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın eğitim seviyesini yükseltmek için çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Bu faaliyetler arasında seminerler, konferanslar, atölye çalışmaları, eğitim kampları ve sınavlara hazırlık programları yer almaktadır.

Kültürel faaliyetler: Dernek, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın kültürel mirasını korumak ve tanıtmak için çeşitli kültürel faaliyetler düzenlemektedir. Bu faaliyetler arasında müzik, dans, tiyatro ve sergi gibi etkinlikler yer almaktadır.

Sosyal faaliyetler: Dernek, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın sosyal hayatını desteklemek ve geliştirmek için çeşitli sosyal faaliyetler düzenlemektedir. Bu faaliyetler arasında spor etkinlikleri, piknikler, gezi ve turlar gibi etkinlikler yer almaktadır.

İnsan hakları savunuculuğu: Dernek, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın haklarını savunmak ve korumak için çeşitli insan hakları faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında kampanyalar, raporlar, lobi faaliyetleri ve uluslararası toplantılar yer almaktadır.

Bu faaliyetlerin yanı sıra, dernek üyeleri arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma da önemli bir yer tutmaktadır. Dernek, Batı Trakya'daki Müslüman Türk

[479] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

azınlığın eğitim, kültür ve sosyal hayatına katkıda bulunarak, azınlığın güçlenmesine ve gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BTAYTD'nin birçok alt faaliyet kolları da bulunmaktadır. Gençlerin oluşturduğu Genç Akademisyenler Topluluğu (GAT) en önemli alt kollardan biridir. GAT, azınlık mensubu öğrencinin bulunduğu her üniversitede teşkilatlanmaya çalışmıştır.[480]

BTAYTD faaliyet raporları ayrıntılı olarak incelendiğinde derneğin aktif şekilde çalışmalarını yürüttüğü görülür. Eğitim ve kültür alanındaki faaliyetlerin yanında çeşitli kurum ve kuruluş ziyaretleri de öne çıkmaktadır. Ayrıca resmi olarak tanınması nedeniyle daha özgür ve etkin çalışmalarda bulunabilmektedir. BTAYTD ve gençlik kuruluşu olan GAT azınlık gençlerine sivil toplum kuruluşlarına katılım fırsatları sunarak, kişisel gelişimlerine katkı sunmakta ve azınlığın gelecekteki yönetici kadrolarını çok yönlü olarak hazırladığı söylenebilir.[481]

Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:[482]

1- Hikmet Cemiloğlu-1982,
2- İsmail Molla (Rodoplu)-1983-86,
3- Mehmet Bağdatlı-1987,
4- İsmail Molla (Rodoplu)-1988-89,
5- Tevfik Hüseyinoğlu-1989,
6- Sebahattin Emin-1990,
7- İsmail Molla (Rodoplu)-1991,
8- Ali Kamber-1992,
9- İsmail Molla (Rodoplu)-1993,
10- Hülya Emin-1993,
11- Mustafa Mustafa-1994-1995,
12- Sebahattin Emin-1996,
13- Âdem Bekiroğlu-1997,

[480] BTAYTD Tarihçe, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)
[481] BTAYTD Etkinlikler, https://www.btaytd.org/web/tr/etkinlik-takvimi/etkinlikler/ (23.09.2020)
[482] Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin başkanları ve görev yaptığı yılları gösteren fotoğraf için bkz Ek 20.

14- Hülya Emin-1998,

15- İhsan Ahmet Kâhya-1999-2000,

16- Yücel Hüseyin-2000,

17- Mehmet Bağdatlı-2001-2002,

18- Murat Yunus-2003-2005,

19- Cemil Kabza-2006-2007,

20- Ahmet Kara-2008-2009,

21- Mustafa Katranc-2010,

22- Mustafa Süleyman-2010,

23- Ecevit Emin-2011,

24- Erkan Ruşen-2012,

25- Mehmet Emin-2013-2014,

26- Ahmet Kara-2015-2016,

27- Ercan Ahmet-2017-2018,

28- Hüseyin Baltacı-2019-2021, (2022-Halen Görevde)

3.1.6. Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği[483]

Batı Trakya Din Görevlileri, 16 Kasım 1995 tarihinde GTGB lokalinde tanışma ve çay sohbeti gerçekleştirmişlerdir. Bu toplantıda uzun zamandır kurulması düşünülen derneğin tüzüğü Mehmet M. Halil tarafından okunmuştur. Ayrıca Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği (BTCDGD)'nin 23 din görevlisi kurucu üye tarafından kuruluş başvurusunun yapıldığı, ancak mahkemenin dernek ismindeki "Batı Trakya" ibaresi nedeniyle tüzüğü onaylamadığı geçici başkanı Hafız Kadir Murat Efendi tarafından açıklanmıştır. Dolayısıyla mahkeme süreci başlamıştır.[484]

İlk mahkemede savcının öne sürdüğü gerekçe; *"Batı Trakya yerine Trakya ibaresi bulunmalıdır. Trakya batı-doğu diye ayrılamaz"* olmuştur. Dernek yönetimi de savunmasında 1991 yılında Yunanistan Parlamentosu'nun hazırladığı haritada bile "Batı Trakya" ibaresi bulunduğunu ve "Batı Trakya" isimli birçok mevcut derneğin de

[483] Σύλλογος Θρησκευτικών Λειτουργών Ιερών Τεμένων Δυτικής Θράκης, Sýllogos Thriskeftikón Leitourgón Ierón Teménon Dytikís Thrákis.
[484] Hasan Paçaman, *a.g.e.*, ss. 198-200.

yasal olduğunu dile getirmiştir. Savcılığın müdahalesinden sonra Gümülcine atanmış müftüsü Cemali Meço derneğin kurulmaması için devreye girmiştir. BTADK, Cemali Meço'yu bu girişimi nedeniyle 24 Mart 1997 tarih ve 73 sayılı karar ile şiddetle kınamıştır.[485] Cemali Meço, Mehmet Emin Şinikoğlu ve Mehmet Damatoğlu ile birlikte 22 Ekim 1997 tarihinde mahkemeye itiraz dilekçesi vererek derneğin kurulmasını üçüncü kez engellemişlerdir. BTADK, 21 Kasım 1997 tarihinde 78 sayılı açıklama ile yaşananları kamuoyuna duyurmuştur.[486] Dernek yönetimi daha sonra bir üst mahkemeye başvurmuştur. İstinaf Mahkemesi de derneğin kurulmaması yönünde karar verince dernek yönetimi davalarını Yargıtay'a götürmüştür. Yargıtay Mahkemesi de bir yıl sonra İstinaf Mahkemesinde davanın tekrar görüşülmesi için *"İstinaf Mahkemesi'nin öne sürdüğü gerekçe derneğin kurulmasını engellemez"* gerekçesiyle davayı geri göndermiştir. 23 Mart 2004 tarihinde Gümülcine İstinaf Mahkemesi'nde dava tekrar görüşülmüştür.[487] Avukat Âdem Bekiroğlu Ekim 2004'te yeniden bir görüşmenin yapıldığını belirtmiştir.[488] 25 Şubat 2005 tarihinde açıklanan 110 (596) sayılı karar ile dernek resmen kurulmuştur.[489]

İbrahim Baltalı Rodop Rüzgârı gazetesindeki köşesinde dernek ile ilgili şunları kaleme almıştır:

> *Yaklaşık yedi yıldan bu yana süren hukuk mücadelesi geçte olsa başarıyla tamamlanmış oldu. Azınlık Alantepe Eğitim ve Kültür Derneği ile Batı Trakya Camileri Din Görevlileri derneklerinin tanınmaları bana göre çok anlamlıdır ve mesaj yüklüdür. Bilindiği gibi ülkemizde şimdiye kadar bu derneklerin başlıklarında "Azınlık, Batı Trakya" kelimeleri olduğundan dolayı tanınmaları gecikiyordu. Şimdi sorun halledilmiş gibi görünmektedir. Bu iki derneğin tanınması uzun vadede etnik kimliğe dayalı derneklerin kurulma yolunu açacaktır. Dışişleri Bakan Yardımcısı E. Stilyanidis'in bir toplantoda "üç yıla kadar etnik kimliğe dayalı dernekler de kurulacaktır" demesini de eklersek savunduğumuz görüş daha da güçlenecektir.*[490]

---

[485] Fehim Kelahmet, *a.g.e.,* s. 151.
[486] Fehim Kelahmet, *a.g.e.,* s. 158.
[487] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.,* s. 221.
[488] İbrahim Baltalı, *a.g.e.,* s 77.
[489] "Alantepe ve Din Görevlileri Derneği resmen tanındı." *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, Sayı: 164, 21 Mart 2005, s.5.
[490] İbrahim Baltalı, Haftanın Nabzı, *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, Sayı: 164, 21 Mart 2005, s.3.

Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın din hizmetlerini yürüten din görevlilerinin mesleki, sosyal ve kültürel haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş bir dernektir. Derneğin faaliyetleri arasında şunlar yer almaktadır:

- Din görevlilerinin mesleki gelişimine yönelik eğitim ve seminerler düzenlenmesi,
- Din görevlilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için girişimlerde bulunulması.
- Batı Trakya'daki camilerin bakım ve onarımı için kaynak yaratılması ve bu konuda çalışmalar yapılması.
- Müslüman Türk azınlığın dini ve kültürel kimliğinin korunmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi.
- Diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak ortak etkinlikler düzenlenmesi.

BTCDGD, 10 Aralık 2005 tarihinde İskeçe'nin dağlık bölgesine gezi düzenlemiştir. Geziye Ahmet Hraloğlu, Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif, Dernek Başkanı Sadık Sadık ve Derneğin Genel Sekreteri Şerif Şerif ile 45 civarında din görevlisi ve mütevelli heyetleri katılmıştır. Arabacıköy ve Dinkler köylerinde inşaatları süren camileri gezen din görevlileri daha sonra da Şahin, Dolaphan, Demircik ve Ilıca köylerini de ziyaret etmişlerdir. Bu gezinin amacı dernek üyeleri arasında kaynaşmayı sağlamak, diğer bölgelerde yer alan din adamlarıyla yakından tanışmak ve Türk-İslam eserlerini görmek olarak açıklanmıştır. Dernek, yurtiçi ve yurt dışı gezilere devam edeceği açıklamıştır. BTCDGD Başkanı Sadık Sadık gezi esnasında din görevlilerine son derece sıcak davranıldığını ve dolayısıyla da bu tür faaliyetlerin faydalı olduğu ifade etmiştir.[491]

Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği, Aralık 2005 tarihinde fakir ve kimsesizlere dağıtılmak üzere bir eşya yardım kampanyası düzenlemiştir.

[491] "Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği'nden İskeçe Bölgesine Gezi", *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, Sayı: 184, 15 Aralık 2005, s. 7.

Yardımseverler tarafından bağışlanan eşyalar dernek yetkilerince ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.

Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Başkanı Sadık Sadık[492] 2015 yılında başkanlık görevini devraldığını ve o halen görevini başarıyla sürdürdüğünü beyan etmiştir. Ayrıca derneğin vaizlerle birlikte mevcut 200 üyesinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği başkanlığını şu isimler yürütmüştür:

1- Kadir Murat (Hafız Kadir-Kurucu Başkan, 2005)

2- Mustafa Karahüseyin (2011)

3- Ahmet Arif Emin (2013)

4- Sadık Sadık (2015-Halen görevine devam ediyor)[493]

Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın dini hayatına ve kültürel kimliğine katkı sağlayan önemli bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek faaliyetlerini etkin şekilde yürütmeye devam etmektedir.

3.1.7. Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi[494]

Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ), 7 Mayıs 2007 tarihinde 44 kurucu üyeyle İskeçe'de kurulmuş kar amacı gütmeyen, azınlığın kültürel ve eğitim faaliyetlerini destekleyen, sivil toplum kuruluşu (vakıf) niteliğinde bir şirkettir.

Batı Trakya Türk Azınlığı'nın eğitim ve kültür seviyesini yükseltmeye yönelik çalışmalarda bulunmak, Türk dilini ve kültürünü araştırmak ve geliştirmek için eğitimsel, pedagojik, kültürel, tarihi ve genel olarak bilimsel araştırmalar yapmak BAKEŞ'in genel amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca, ilköğretim, ortaöğretim ve

[492] Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Sadık Sadık ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.
[493] Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği yeni yönetimini belirledi. https://gundemgazetesi.com/news/detayh.php?id=211 (15.03.2023)
[494] ΠΕΚΕΜ-Πολιτιστικη Εκπαιδευτική Εταιρία της Μειονότητας της Δυτικής Θράκης, Politistiki Ekpaideftikí Etaireía tis Meionótitas tis Dytikís Thrákis.

yükseköğretim kurumları, çocuk yuvaları ve anaokulları kurmak da hedefleri arasındadır. Şirket tüzüğü çerçevesinde, yerli ve yabancı kurumlar ve kuruluşlarla işbirliği yaparak bu amaçları gerçekleştirmeyi planlamaktadırlar.

BAKEŞ, eğitim alanında faaliyet gösteren bir kuruluştur. Bugüne kadar çeşitli konularda 54 kitap yayımlamıştır ve azınlığın tüm kesimlerine hizmet vermektedir. Kuruluş, hâlihazırda aktif olarak kayıtlı 80 hissedara sahiptir. Yönetim yapısı, 7 yönetim kurulu üyesi ve 3 disiplin kurulu üyesinden oluşmaktadır. Üyelerin yaş dağılımı genellikle orta yaş grubunda yer almakla birlikte, çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır. Üyeler, azınlığın eğitimli ve toplumca kabul görmüş kişilerinden oluşmaktadır.

BAKEŞ, mali denetime tabi olan bir kuruluştur, resmi hizmet vermekte ve profesyonel çalışanları bulunmaktadır. Kuruluş, tüzüğü gereği her türlü mali destek almaya müsaittir. Üyelik aidatları, bağışlar, eğitim kurumlarından almış olduğu eğitim ücretleri ve kitap basımından elde ettiği gelirlerle faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kaynaklar, kuruluşun amaçları doğrultusunda çalışmalarını finanse etmek için kullanılmaktadır.

BAKEŞ, eğitim ve kültür alanında yayımladığı kitaplarla önemli bir bilgi birikimine sahiptir ve azınlığın eğitim seviyesini artırmak için kaynak sağlamaktadır. Kuruluş, azınlığın ihtiyaçlarına odaklanarak, eğitim ve kültürel gelişimi desteklemektedir.[495] Bugün itibariyle 360 öğrenci kapasiteli, 5 çocuk kreşi ve 3 Yaratıcı Eğitim Merkezi BAKEŞ'e bağlı eğitim kurumları olarak faaliyet göstermektedir. Bu eğitim kurumlarında 3-12 yaş arası Türk azınlık çocukları çift dilde eğitim almaktadır. BAKEŞ'in faaliyetleri, azınlığın eğitimli ve bilinçli bireylerinin katkılarıyla sürdürülmektedir.

BAKEŞ'in başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:

1- Galip Galip-2007-2011,

2- Cemil Kabza-2011-2013,

3- Galip Galip-2013-2017,

[495] BAKEŞ Başkanı Dr. Hüseyin Bostancı ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

4- Ahmet Hacıosman-2017-2019,

5- Hikmet Cemiloğlu-2019,

6- Hüseyin Bostancı, 2019-Halen görevine devam ediyor.

BAKEŞ Genel Müdürü Pervin Hayrullah'dır. Hayrullah, Batı Trakya ve BAKEŞ faaliyetleri hakkında şunları söylemiştir:

> *BAKEŞ olarak hem eğitim hem de Türk azınlığı yakından ilgilendirien tüm konularda araştırma ve arşiv çalışmaları yapıyoruz. 50.000 üzerinde fotoğraftan oluşan bir görsel arşivimiz var. Kitap çalışmalarımız devam ediyor. Kreşler, okul derslerine yardımcı olacak yaratıcı eğitim merkezleri açıyouz. BAKEŞ eğitim kurumlarında 5 ila12 yaş çocuklarına gündüz bakım hizmeti ve takviye eğitim verilmektedir. Ortaokul açmak için yerel yönetimler düzeyinde 2008 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı nezdindeyse 2011 yılında müraatımız oldu. Maalesef olumlu ya da olumsuz herhangi bir dönüt alamadık. Anaokulu açabilmek için ise üç defa, 2011, 2018 ve 2022 yıllarında müracaatta bulunduk. 2018 yılında bizimle beraber müracaat eden bir Yunanlı meslekdaşımız gerekli müsadeyi aldı. Biz 2022 yılında başvurumuzu yeniledik ve bu kez hukuki mücadelemizi başlattık. Sadece bu örnek bile Batı Trakya Türklerinin içinde bulunduğu şartları anlatmak için yeterlidir.*
>
> *Yunanistan'da zorunlu ilköğretim, anaokuluyla birlikte 11 yıldır. 2+6+3=11. Türk Azınlık okullarında iki dilli eğitim söz konusudur. Türkçe ve Yunanca eğitim verilen Azınlık okulları bünyesine, 2518/2006 sayılı yasayla zorunlu hale getirilen anaokul eğitimi dâhil edilmemiştir. Türkçe müfredattan ikili ve uluslararası anlaşmalar gereği Türkiye ve Yunanca müfredattan da Yunanistan sorumludur. Bununla birlikte Türkçe eğitim konusunda yaşanılan sorunları aktarmaya sayfalar yetmez.*
>
> *2021-2022 yılı itibariyle 99 tane iki dilli eğitim veren Türk azınlık ilkokulu mevcuttur. Buna ilave olarak da bir Gümülcine ve bir de İskeçe'de olmak üzere iki azınlık ortaokul ve lisesi mevcuttur. Ayrıca kuruluş amaçlarına göre amacı din adamı yetiştirmek olan iki medrese mevcuttur. Gerçi medreselerin organik yapısıyla oynanmış ve bu okullar geçmişte azınlığa imam ve öğretmen yetiştiren kurumlar olmuş iseler de zamanla bu fonsiyonlarını yitirmişler, hâlihazırda statüsü net olmayan tamamen Yunanistan kurumuna dönüşmüşlerdir.*[496]

BAKEŞ Genel Müdür Yardımcısı Kerem Abdurahimoğlu "BAKEŞ arşivi ve yayınları Batı Trakya Türk azınlığı alanındaki fikri çalışmaların ilham kaynağıdır. Arşivimiz ve yayınlarımız kültür hafızamızı, geçmişimizi ve bugünümüzü kayıt altına

[496] BAKEŞ Genel Müdürü Pervin Hayrullah ile görüşme (internet aracılığıyla), 19.05.2023.

alıp korurken, eğitim kurumlarımızdaki çağdaş ve nitelikli eğitim geleceğimizi kurmaktadır”[497] demiştir.

BAKEŞ, Gümülcine’de oluşturduğu kapsamlı kütüphane ile araştırmacılara kapılarını açarak büyük hizmet sunmaktadır. Kütüphanede Batı Trakya’da basılan gazete ve dergi arşivlerinin yanı sıra Batı Trakya konulu çeşitli yayınlar da yer almaktadır. Kütüphane, araştırmacılar için önemli bir kaynak oluşturmakta ve bölgeye dair bilgi ve belgelere kolay erişim imkânı sağlamaktadır.

3.1.8. Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği[498]

Batı Trakya’da öğretmenler dernekleri dışında bazı mesleki örgütlenmeler de ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği’dir. BİHLİMDER olarak bilinen dernek 293 sayılı karar ile 2010 yılında Gümülcine merkezinde kurulmuştur. Derneğin kurucu başkanı Mehmet Emin Ahmet, derneğin Atina itiraz süreci ve prosedürlerin tamamlandıktan sonra 2011 yılında faaliyete geçtiğini belirtmiştir. BİHLİMDER, kuruluşu ve faaliyete geçiş yılı itibarıyla Batı Trakya’nın en genç derneklerinden biridir. Dernek kültür merkezi olarak tanımladığı bir binada faaliyet göstermektedir.[499]

BİHLİMDER, İmam Hatip Lisesi mezunlarının iletişiminin devamını ve birlikteliğini sağlamak, toplumun milli ve manevi değerlerine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Kültür, sanat ve rehberlik alanlarında faaliyet göstermektedir. Dernek, üyelere, öğrencilere ve halkın tamamına yönelik hizmetler vermektedir. Resmi statüde bir dernek olup, faaliyetlerine hiçbir zaman ara vermemiştir.

Dernek faaliyetleri arasında konferanslar, seminerler, fotoğraf ve sanat sergileri, kitap ve okuma faaliyetleri, kültürel geziler, grup ve atölye çalışmaları bulunmaktadır. Dernek, azınlığın diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak, bilim festivali, kitap okuma yarışmaları, toplu iftarlar ve kültür gezileri gibi

[497] BAKEŞ Genel Müdür Yardımcısı Kerem Abdurahimoğlu (internet aracılığıyla), 19.05.2023.
[498] Σύλλογος Μαθητευσάντων και Αποφοίτων Λυκείων Ιμάμ-Χατίπ Δυτικής Θράκης, Sýllogos Mathitefsánton kai Apofoíton Lykeíon Imám-Chatíp Dytikís Thrákis.
[499] Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği Başkanı Mehmet Emin Ahmet ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

faaliyetlerde bulunmuştur. Denetime tabi olunan yer Dernekler Masası'dır. Denetimlerde bugüne kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

BİHLİMDER'in yedi yönetim kurulu üyesi bulunmaktadır. Derneğin genellikle orta yaş grubundan ve ağırlıklı olarak erkek olmak üzere 215 üyesi bulunmaktadır. Üyelerin çoğu üniversite mezunu olmakla birlikte her meslekten üyesi mevcuttur. Derneğin gelirleri üyelik aidatları ile bağışlardır. Gelirler giderleri karşılamaktadır. Yunan Devleti'nden herhangi bir yardım ya da destek alınmamıştır. Ücretli çalışanı bulunmamakta olup, dernek gönüllülük esası ile çalışmalarda bulunmaktadır.

BİHLİMDER Başkanı Mehmet Emin Ahmet dernek faaliyetlerinin Batı Trakya Türk toplumuna ya da Yunanistan Toplumuna etkileri konusunda şunları söylemiştir:

> *BİHLİMDER'in kurucu başkanıyım ve günümüze dek başkanlığı ben yürüttüm. Dernek faaliyetlerimizin Batı Trakya Türk toplumunun kültür ve medeniyet değerlerine ve aidiyet kökenlerine dönük ciddi ve olumlu manada katkıları olmuştur. Geleceğimiz teminatı olan gençlerimizle kurmuş olduğumuz bağ gelecek adına bizleri ümitlendirmektedir.*
>
> *… Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne girmesinin faydasını göremiyoruz. Ne yazık ki Lozan ve diğer antlaşmalarla taahhüt edilmiş olan Türk ve azınlık kelimesini kabul etmeyen ve onaylamayan bir durumdayız.*
>
> *… STK gönüllülük esasına bağlı olduğu için ekonomik sorunlara bağlı olarak faaliyetlerin daraltılması, teknik ve bürokratik sorunlar başlıca gelen sorunlarımız arasındadır.*[500]

BİHLİMDER, azınlık basınından alınan verilere göre, diğer azınlık STK'ları ile iletişim ve işbirliği halinde olduğu görülmüştür. Batı Trakya Türklerinin hassasiyetlerinde diğer derneklerle birlikte tepki koymakta, onlarla birlikte hareket etmektedir. Dernek bağımsız olarak çoğunlukla dini konular üzerine uzman kişileri misafir ederek konferans ve paneller gibi etkinliklerde bulunmaktadır. Dernek, 2014 yılından itibaren edebiyat içerikli Fiyaka isimli bir dergi yayınlamaktadır.[501] Ayrıca Fiyaka dergisi deneme, öykü, şiir gibi türlerde edebiyat yarışmaları yaparak,

---

[500] Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği Başkanı Mehmet Emin Ahmet ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

[501] Düşünce, kültür ve edebiyat dergisi Fiyaka'nın genel yayın yönetmenliğini Hüseyin Mehmet yürütmektedir.

kazananlara ödüllerini tören ile vermektedir.[502] Dernek dini hassasiyetlerle birlikte Türk kimliğine de sahip çıkmakta ve etnik kimliğin inkârına karşın açıklamalarda bulunmaktadır. Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin kimliği üzerine yaptığı açıklamaları kınayarak şu beyanatı kamuoyuyla paylaşmıştır:

> *"…Ülkemiz Başbakanı Miçotakis'in de tanımlama derdine düştüğünü görüyoruz. Bu tür etiketleme telaşının asıl sebebi şunu açıkça göstermektedir: Bizler farklı bir kimlik ve aidiyet değerlerine aidiz, bu dönemde belirlenmek istenen hiçbir tanıma sığamayacak kadar kadim bir tarihi var oluş izlerine hem aidiz, hem de 5000 yıllık tarihin izlerini üzerimizde taşıyoruz. Bu tanım giydirme ısrarı, bu ısmarlama kimlik uğraşları size kaybettirir, bizim bilincimizi tazeler. Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı malzeme yahut enstrüman değildir, yapılmamalıdır. Çünkü zulümle hiçbir hegemonik yapı âbad olmamış, payidar kalmamıştır. Kalamaz da. Buna yürekten inanıyoruz. Buna yürekten inananlarla birlikte yekûn tutuyor ve bu tarihi tecrübeyi de fazlasıyla taşıyoruz."*[503]

BİHLİMDER yukarıdaki açıklaması ile Türk kimliğine sahip çıkarak, Başbakan Miçotakis'in tanımlamalarını reddetmiştir. Ayrıca "ısmarlama kimlik" uğraşlarının bu tanımlamaları yapanlara bir şey kazandırmayacağı aksine kaybettireceğinin altı çizilmiştir. Derneğin İslam dini ile birlikte Türk kimliğine de hassasiyet gösterdiği ve bu yönde çalışmalarda bulunulduğu görülmüştür.

3.2. Batı Trakya'da Türk Varlığına Zararlı Sivil Toplum Kuruluşları

Milli varlığa dost STK'lar olduğu gibi Yunanistan tarafından kullanılarak İslam dini üzerinden istismar eden/edilen bazı oluşumlar da ortaya çıkmıştır. Özgüç bu oluşumları *"Azınlığı parçalamak ve yok etmek amacıyla Yunanlılar tarafından kurulan kukla kuruluşlar"*[504] olarak tanımlarken Aydınlı ise *"Biz kültür yönünden bu mevkutelerin intişarlarından asla ve katiyen şikâyetçi değiliz. Zira; Bir toplumda fazla miktarda süreli yayının intişarı o toplumun kültür ve fikir potansiyelinin aksiyonerlik*

---

[502] "Fiyaka Dergisi Edebiyat Yarışması Ödül Töreni yapıldı", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=1155 (31.01.2023)

[503] "BİHLİMDER: Bu ısmarlama kimlik uğraşları size kaybettirir" (31.01.2023) https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bihlimder-bu-ismarlama-kimlik-ugraslari-size-kaybettirir

[504] Adil Özgüç, *a.g.e.*, ss. 75-81.

vasfını göstermektedir. Bilhassa neşriyat "didaktik", "akademik" ve "kültürel" bir vasıf taşıdıktan sonra endişe etmek tamamen yersizdir"[505] diyerek karşıt fikir beyan etmiştir. Aydınlı *"Batı Trakya Türklerinin teşkil etmiş oldukları cemiyetlerden müşteki olmadığımızı ihsas ve beyan etmekteyiz. Belki de bugün için "negatif" olarak mütalaa edilen teşekküller yakın gelecekte Türk toplumunun genel menfaatlerine de faydalı olabilirler"*[506] düşüncesiyle Batı Trakya'da kurulan STK'ları iki ayrı grupta sınıflandırmak istememiştir.[507] Her ne kadar dini açıdan muhafazakâr yapıda olsalar da Türk devrimlerine karşı çıkmaları ve azınlığı ikiye bölmeleri onları *"Milli Varlığa Zararlı Kuruluşlar"* başlığı altında incelenmesini gerektirdi. Özellikle 1920'li yıllarda 150'liklerin[508] Batı Trakya'ya gelmeleriyle birlikte bölgede Latin-Arap alfabe ikilemi doğmuş, azınlık eğitimi, okulları ve basını ikiye bölünmüş, medrese-mektep çatışması uzun yıllar sürmüştür. Bu kişilerin kurdukları sivil toplum kuruluşlarının da bu ayrılığa sebep oldukları söylenebilir.

Yakın tarihlerde kurulan bazı dernekler de Türk milli kültürüne ve birliğine doğrudan ya da dolaylı şekilde zarar verip, Yunan idaresinin tezine hizmet ettikleri de görülmüştür. Örneğin 4 Nisan 2007 tarihinde İskeçe merkezinde İskeçe İli Pomak Kültür Derneği[509] kurulmuştur. Pomaklar bilindiği gibi öz be Türk olup, diğer Balkan ülkelerince sürekli olarak sahiplenilmeye çalışılmaktadırlar. Yunanistan da azınlığı Müslüman, Pomak, Çingene (Roman) olarak üç gruba bölmek istediğinden bu gibi oluşumları desteklemektedir. Yunan idaresi Ermeni, Karakaçan, Pontus, Pomak gibi etnik derneklere izin verip desteklerken isminde "Türk" kelimesi olan dernekleri kapatmıştır. Bu durum bile izlenen politikayı açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan AGİT bünyesinde Varşova'da Ekim 2016'da yapılan bir toplantıda İskeçe Pomakları Kültür Derneği"nin başkanı Emine Borucu konuşmasında Yunan idaresine seslenerek

---

[505] Ahmet Aydınlı, *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, 100. Yıl Serisi Kitaplar, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, ss. 202-203.
[506] Ahmet Aydınlı, *a.g.e.,* s. 201.
[507] Aydınlı, *"şuan negatif görünen cemiyetler gelecekte belki de pozitif faaliyet göstereceklerdir"* düşüncesini savunmuştur. Aydınlı'nın tahmininin yalnızca *Medrese-i Hayriye Mezunları Cemiyeti* (BTMMM)'nde gerçekleştiği söylenebilir. Nitekim önceleri Yunan idaresinin desteğiyle kurulup, onun güdümündeyken daha sonraları azınlık için çalışan STK'lar arasına girmiştir.
[508] İlhami Soysal, *150'likler, Kimdiler, Ne Yaptılar, Ne Oldular?*, İstanbul, 1988, s.54
[509] Πολιτιστικός Σύλλογος Πομάκων Ν. Ξάνθης, Politistikós Sýllogos Pomákon N. Xánthis.

artık azınlık okulları yerine devlet okullarına gitmek ve anadillerini öğrenmek istediklerini ifade etmiştir. Ayrıca Yunanistan'da Müslüman dininin, Türkçe ile bağdaştırılmamasını da istemiştir. Borucu, Pomak değil de Türk olduklarını söylemeleri için "Irkçı Türkler"den baskı gördüklerini belirtmiştir. Ancak hangi kişi ya da kurum tarafından ne şekilde baskı gördüklerini açıklayamamıştır.[510]

Dedeağaç'ta Haziran 2015'te "Dedeağaç Belediyesi İslam Dinine Mensup, Anadili Türkçe olan Yunanistan Vatandaşlarının Dayanışma, Spor ve Kültür Birliği"[511] ismi ile kurulan dernek Yunan makamlarınca resmen tanınmıştır. Dernek Dedeağaç ilinin Avandas (Αβαντας) bölgesinde faaliyet göstermektedir. Derneğin kurucu başkanı Yaşar Dağlı halen bu görevini sürdürmektedir. 12 Aralık 2016 tarihinde Atina'da Dostluk Eşitlik Barış (DEB) Partisi ile Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Yunanistan Gözlemciliği tarafından düzenlenen "Yunanistan'da Milli Azınlıklar ve Uluslararası Kuruluşların Önerileri" konulu etkinlik düzenlemiştir. Bu etkinlikte konuşan Dağlı, devletin kendilerini Roman olarak nitelendirdiğini ve ilgilenmediğini belirterek, Başbakan Çipras'ın Rodop ve İskeçe'ye gitmesine rağmen kendilerini ziyaret etmediğini söyledi. Yaşar Dağlı, kendilerinin "Osmanlı torunları" olarak tanımlanmasını istediklerini de ifade etmiştir.[512] Öte yandan Yunan Devleti tarafından desteklenen İskeçe Elpida Drosehu Roman Kadınları Kültür Eğitim Derneği de Roman kimliği, kültürü ve müziği üzerine faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla bu dernekler araştırma kapsamı dışında bırakılmışlardır.

3.2.1. İttihad-ı İslam Cemiyeti

İttihâd-ı İslâm kelimesinin anlamı İslâm birliğine karşılık gelmektedir.[513] 1933 yılında Batı Trakya'da kurulan "İttihâd-ı İslâm Cemiyeti" ile ilgili farklı görüşler söz konusudur. Özgüç "1923 yılından itibaren azınlık Batı Trakya'da çeşitli isimler

---

[510] Emine Borucu'dan "Irkçı Türkler bize baskı yapıyor" iddiası, https://gundemgazetesi.com/news/detayh.php?id=2136 (03.04.2023)

[511] «Αθλητικό, πολιτιστικό σωματείο "Αλληλεγγύη – Ανάπτυξη" Ελλήνων πολιτών, Μουσουλμάνων στο θρήσκευμα, με μητρική γλώσσα τα τουρκικά, στο δήμο Αλεξανδρούπολης», «Athlitikó, Politistikó Somateío "Allilengýi – Anáptyxi" Ellínon Politón, Mousoulmánon Sto Thrískevma, Me Mitrikí Glóssa Ta Tourkiká, Sto Dímo Alexandroúpolis»

[512] DEB Partisi İle Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Yunanistan Gözlemciliği'nden Müşterek Bir Etkinlik, https://rodopruzgari.com/haber-arsivi/18825-deb-partisi-ile-helsinki-insan-haklari-izleme-komitesi-yunanistan-gözlemciliğinden-müşterek-bir-etkinlik.html (03.04.2023)

[513] İttihâd-ı İslâm, https://islamansiklopedisi.org.tr/ittihad-i-islam (05.12.2022)

altında bir takım kulüp ve dernekler kurulmuştur. Ancak bunların hepsi milli birlik ve beraberlik ülküsü etrafında birleştirme ve kültürel alanda onları yetiştirme amacı gütmez. Aksine bazıları, azınlığı bölmek ve parçalamak amacıyla Yunan idaresi tarafından kurdurulan kukla kuruluşlardır. 1933 yılında Gümülcine'de kurulan İttihad-ı İslam Cemiyeti de bu kukla kuruluşların ilkidir. Cemiyetin isminde geçen İslam veya sürekli vurgulanan Müslüman kelimeleri Türklüğün karşısına dikilmiş değişik bir terim ve bir paravan olarak kullanılmıştır. Cemiyetin esas amacı azınlığın saf ve temiz dini duyguları sömürmek, Türk Gençler Birliği'nin çalışmalarını baltalamak ve Mustafa Sabri Efendi[514]'den sonra ortaya çıkan boşluğu doldurmaktı."[515] Eren, "Cemiyetin kurucuları Çerkez Ethem'in askerleriyle birlikte Türkiye'den kaçan firarilerdir, kurucular arasında bazı Rumlar da vardır. Cemiyetin esas gayesi Türk Gençler Birliği'nin çalışmalarını baltalamaktır. Yunanlılar tarafından kurdurulan bu cemiyetin isminde yer alan İslam kelimesinin Türk milletinin mensup olduğu dinden ziyade Türklüğün karşısında kullanılan değişik bir terim ve bir paravan olarak kullanılmaktadır"[516] demiştir. Aydınlı ise "Bu teşkilat Gümülcine'de muhafazakâr fikirli kişiler tarafından teşekkül edilmiş olup, gaye-i umumiyesi ideolojik yönden İslami bir faaliyet göstermek, seminerler tertip etmek, Anti-İslamik faaliyetleri "fikri tahdidat" altına almaktır. Üyelerinin tamamının anti-masonik fikirli olmalarından dolayı, zaman zaman Yunan yetkili makamlarının da husumetini üzerine ilzam ettirmiş bir teşekküldür. Gümülcine dışında şubesi mevcut değildir. Faaliyet sahası daha fazla yayla yöreleridir. Zaman zaman Suudi Arabistan'daki "Daimi İslam Kongresi" ne delegasyon göndermekte ve böylelikle Batı Trakya'daki Müslüman Türkleri mezkûr

---

[514] Son Osmanlı Şeyhülislamı Mustafa Sabri Efendi'nin biyografisi için bkz Hasan Paçaman, *Batı Trakya'ya Işık Tutanlar,* ss.107-111.; Merhum Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa tarafından kaleme alınan ama vefatından sonra Hasan Paçaman tarafından yayına hazırlanan "Batı Trakya'ya Işık Tutanlar" başlıklı kitapta Mustafa Sabri Efendi'yi öven satırlar şöyle yer almıştır: *"(...) Merhumun ilmi kudreti bütün alem-i İslamda takdir ile karşılandığı gibi, muhalifleri tarafından da takdir olunuyordu." a.g.e.,* s. 109.

[515] Adil Özgüç, *a.g.e.* ss. 75-77.

[516] Halit Eren, *a.g.e.,* s. 91.

kongre nezdinde temsil etmektedir"[517] diyerek karşıt görüş beyan etmiştir.[518] Lepida bu oluşumu "İslam öğretileri temelinde anti-Kemalist hüviyete sahip bir dernek" olarak tanımlamıştır. [519]

Hafız Salih Efendi, senatörlük görevini sürdürürken 1934 yılında Gümülcine'de kurulan İttihat-ı İslam Cemiyetinin kurucuları arasında yer almış ve bu cemiyetin ilk başkanı olmuştur. Bu cemiyet ile olan münasebeti Müderris Hafız Salih Efendi aleyhinde olan kişilerin başlıca dayanağı olmuştur. Rıza Kırlıdökme, Hafız Salih Efendi'nin en ciddi hatasının bu cemiyetin kurucularından olmasının ve Türkiye aleyhinde yayınladığı beyannameye imza vermesinin olduğunu ifade etmiştir.[520]

İttihâd-ı İslâm kuruculardan Aleksandır Mimoğlu[521] ismindeki Rum şahıs, İslam dinine hayran bir edayla saf ve cahil kişiler arasına kolaylıkla girerek, kendini onlara kabul ettirmiştir. Türk İnkılaplarını topluma değişik şekilde aktarmaya çalışan Konsolosluğun bu yaklaşımını kullanan Mimoğlu, söz konusu Cemiyette çok fazla destekçi toplamıştır. Mimoğlu, sözde Cemiyeti tanıtmak ve Cemiyet amaçlarını anlatmak, gerçekte ise İnkılaplara karşı bir güç oluşturmak için tüm Batı Trakya'yı köy köy, kasaba kasaba gezmiştir. Toplumu kışkırtarak, inkılaplara karşı dinlerini korumaya çağırmıştır. Onları bu amaçla kurduğu İttihad-ı İslam Cemiyeti'ne katılmaya ikna etmiştir. Mimoğlu'nun Kozluköy ve Mehrikoz köylerinde yaptığı bu konuşma amacını açıkça ortaya koymaktadır:

> *Müslümanlar, Biz buraya hükümet emri ile geldik. Ahalinin Müslümanlığı mı, yoksa Türklüğü mü tercih edeceğini tespit edip, Müslümanları bu cemiyete*

---

[517] Ahmet Aydınlı İntibah-ı İslam (1949-50) ve İttihad-ı İslam (1953) derneklerinin kuruluş tarihleri ve sıralamalarını farklı vermiştir. Bu derneklerin neşriyatları Aydınlı'nın verdiği tarihler ile örtüşmemektedir. Adil Güç ve Halit Eren'in verdikleri tarihler ile neşriyatların basımları paraleldir. Aydınlı, her iki derneğin amacının aynı olduğunu ve Balkan kolu ya da Yasak Bölge olarak bilinen yayla bölgelerinde faaliyet gösterdiklerini de belirtmiştir.

[518] Halit Eren, *a.g.e.,* s. 91.

[519] Stiliani N. Lepida / Στυλιάνη Ν. Λεπίδα, *"Η Μουσουλμανική Μειονότητα της Δυτικής Θράκης Μετά τη Συνθήκη της Λωζάνης. (İ Mousoulmaniki Meionotita Tis Ditikis Thrakis Meta Ti Sinthiki Tis Lozanis / Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya Müslüman Azınlığı)"*, Selanik Aristotelis Üniversitesi, Tarih ve Arkeoloji Bölümü, Doktora Tezi, 2011, s. 127.

[520] Özer Chatip, "Müderris Hafız Salih Efendi (Batı Trakya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı)", *İTİL SUWI AKA TURUR,* Ege Üniversitesi TDAE Türk Tarihi Anabilim Dalı 25. Yıl Armağanı, İzmir 2017, ss. 343-353.

[521] Mimoğlu İstanbul'da hukuk eğitimi almış bir Rum avukattır. Mimoğlu, 1933 yılında Hakikat isminde bir gazete de çıkarmıştır. Yunan güdümündeki bu gazete uzun ömürlü olmamıştır. Feyyaz Sağlam, Batı Trakya Türkleri Basın Yayın Tarihi, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları No:5, İzmir 2002, s. 65.

kaydedeceğiz. Bundan böyle Yunanistan'da Müslümanlarla Türkler birbirinden ayrılacak"[522]

Bu teklif karşısında hangi Müslüman dininden vazgeçebilirdi ki? Mimoğlu'nun da istediği tam olarak buydu. Azınlığı bölmek ve yok etmek için ilk olarak onların Türkiye ile bağlarını koparmak gerekiyordu. Nitekim belli oranda amacına da ulaşmış ve etrafında kalabalıklar oluşmuştur. Bu cemiyet Atatürk karşıtı yayın politikası izleyen "Müdafaa-i İslam" isminde Osmanlı Türkçesiyle yazılan bir gazete de çıkartmıştır.[523] Bu durum azınlık basınını da etkilemiştir. Yeni ile eskinin, aydın ile yobazın, Arap alfabesiyle latin alfabesinin çekişmesi de ortaya çıkmıştır. Hem gazete hem de cemiyetin kışkırtıcı ve bölücü çalışmaları azınlık toplumunu ikiye bölmüştür. Bu bölünmüşlüğün etkileri 1970'lerin ortalarına kadar devam etmiştir. Sağlam, bu cemiyetin "Esas-Muhafazakâr"[524] isimli bir yayını 1958-1966 yılları arasında düzensiz aralıklarla çıkardığını, 1975 yılında 82. ve son sayısını yayınlayarak kapandığını ifade etmiştir. Atatürk karşıtı dini bir çizgi takip eden Esas-Muhafazakâr ilk sayısında misyonunu *"Gazetenin ismini görünce mesleğini sormak lazım değildir. Ceridemiz İttihad-ı İslam cemiyetinin naşiridir. Mesleksiz teşkilat olmaz. Teşkilatımız dini olduğu içün mesleğimiz daha sabit ve esaslıdır. Bunu iki kelime ile ifade edebiliriz: Dindarlık ve Muhafazakârlık"*[525] şeklinde açıklamıştır. 24 Aralık 1957 tarihinde Gümülcine'de Hafız Reşat'ın oğlu Ali Reşat tarafından Arap harfleriyle yayınlanan "Peygamber Binası" isimli dergi de panislamist bir çizgi izlemiş ve 2 Aralık 1966 yılında 12. sayısı ile yayın hayatı sonlanmıştır. Dergi, yayınlandığı tarihlerde ilkokullarda din bilgisi dersi için yardımcı yayın olarak da kullanılmıştır.[526]

Bu dönemlerde de İttihâd-ı Cemiyeti Hafız Reşat[527] ile emekli Rum subayı Nikos Kalfapulos yönetmekteydi. Azınlık üzerindeki etkisi git gide azalan cemiyetin ne zaman kapandığına dair resmi bir bilgi bulunamamıştır.

---

[522] Adil Özgüç, *a.g.e.* ss. 76.
[523] Toplam 105 sayı çıkan bu gazetede Mustafa Sabri Efendi'nin yandaşları bir araya gelmişlerdir. Feyyaz Sağlam, *a.g.e.,* s.66.
[524] Türkiye firarilerinden Çerkez Hafız Reşat Ali'nin yönetiminde Arap harfleriyle yayınlanan gazete Panislamist bir yayındır. Bkz. Feyyaz Sağlam, *a.g.e.,* s. 69.
[525] Hafız Ali Reşat, *Esas-ı Muhafazakâr*, 1958, Sayı:1, s.1.
[526] Feyyaz Sağlam, *a.g.e.*, s. 98; Hasan Paçaman, *a.g.e.,* s. 115.
[527] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.,* s. 234.; Bir Muhalifin Portresi: Hafız Ali Reşad, https://ajanskafkas.com/gorus/bir-muhalifin-portresi-hafiz-ali-resad/ , 04.04.2023.

3.2.2. İntibah-ı İslam Cemiyeti

İntibah-ı İslam kelimesi İslâm'ın, Müslümanların uyanışı anlamına gelir.[528] 1948 yılında "İttihad-ı İslam"ın azınlık üzerindeki etkisinin azaldığını fark eden Yunan idaresi yeni bir girişimde bulundu. Bu amaçla Gümülcine'de muhafazakâr liderlerden Molla Yusuf, Hüsnü Yusuf ve Hafız Yaşar üçlüsü önderliğinde "İntibah-ı İslam Cemiyeti" kurulmuştur. Cemiyetin başkanı Hafız Yaşar kuruluş amaçlarını şöyle açıklamıştır:

> *"Müslüman azınlığı Hristiyan tesir ve taklitlerinden korumak, dini bünyeyi kuvvetli tutmak, atalarımızın geleneklerine sahip çıkmak"*[529]

Ancak, bu açıklamaya rağmen Cemiyet sosyal ve dini olmaktan ziyade siyasi faaliyetlerde bulunmuştur.[530] İntibah-ı İslam Cemiyeti bir beyanname yayınlayarak, esas gayelerinin dini amaçlar ve faaliyetler olduğunu, derneğin siyasete karışmadığını ve öyle bir niyetlerinin olmadığını duyurmuştur:

> *İNTİBAH-I İSLÂM CEMİYETİNİN,*
>
> *GARBÎ TRAKYA MÜSLÜMANLARINA BEYANNAMESİ:*
>
> *Meb'usan intihabı münasebetiyle "İntibahı İslâm" Cemiyetinin şu veya bu partilere yahut şahıslara yardım edeceği yolunda bazı dedikodular olmasına mebni, intihap gibi umumu alâkadar eden bir memleket meselesinde cemiyetimizin vaziyetini müslümanlara izah etmek zarureti hâsıl olmuştur.*
>
> *"İntibahı İslâm" Cemiyeti dinî bir teşekküldür ve siyasetle iştigal etmez. Nitekim Cemiyet birçok partiler tarafından vaki olan "teşriki mesai" teklifine verilen cevap da böyle olmuştur. Ancak cemiyetin siyasetle iştigal etmemesi onun şahsiyeti mâneviyesine münhasırdır. Yâni, "cemiyet siyasetle iştigal etmez" demek, cemiyet mensuplarının da siyasetle iştigal edemiyeceği mânasına değildir.*
>
> *Bu ciheti halkımızın iyice kavraması lâzımdır. Cemiyetimizin efradı, diğer bütün Türk vatandaşları gibi hukuku siyasiye sahibi hür insanlardır. Akidei siyasiyelerinin izharında ve reylerinin istimalinde serbesttirler. "İntibahı İslâm" Cemiyeti, efradının kanaati siyasi yesine müdahale etmez ve kendisi de efradının siyasetine âlet olmaz.*
>
> *Şunu da arzedelim ki: Cemiyetimiz efradından olsun veya olmasın Garbî Trakya Müslümanları, kalblerindeki nur, imanla, reylerini kimlere vermek ve kimlerden kaçınmak lâzım olduğunu bileceklerdir. Bu kanaatte olduğumuz için cemiyetimizin kendilerine irşad etmesine ihtiyaç yoktur. Ellerine geçen millet vekâleti -yâni mebusluk- kuvvetini, en evvel Garbî Trakya Müslümanlarının beş yüz senelik medresesini kapamak, mekteplerde dini*

---

[528] İntibah-ı İslam, https://www.luggat.com/intibah-iislam (05.12.2022)
[529] Adil Özgüç, *a.g.e.*, ss. 77-78.
[530] Halit Eren, *a.g.e.*, s. 91.

tedrisatı kaldırmak, cemaati İslâmiye dairelerini partizanlar arasında pazarlık ve propaganda grafyosu haline getirmek suretile suiistimal etmiş olan kimselere rey vermek Müslümanlar için mazeret kabul etmez bir cinayeti mâneviye olur. Müslüman olan ise bu cinayeti irtikâp etmez. Senelerden beri Müslüman müessesati diniyesini partizanların eğlencesi haline getiren kimselere rey vermek veya vermemek her Müslüman için haysiyet ve izzeti nefis meselesi ve mühim bir imtihan vesilesidir.

Cemiyetimiz hakkında yapılan ve yapılacak olan dedikodulara cevabınız bundan ibarettir.

"İNTİBAHI İSLÂM" CEMİYETİ HEY'ETİ İDARESİ[531]

Cemiyet kurucularından ve başkan yardımcılığını yürüten Molla Yusuf[532] 1950'den sonraki seçimlerde aday olmuş, inkılapçı adayları geride bırakarak Yunan meclisine vekil olarak girmiştir. Molla Yusuf, 1952-1964 yılları arasında 5 dönem milletvekilliği yapmıştır.[533] Bir diğer kurucu Hafız Yaşar da aynı yoldan gitmiş, ancak başarılı olamamıştır. Hüsnü Yusuf ise, Cemiyetin yayın organı olan "Hak Yol"[534] da siyasi yazılar yazmayı tercih etmiştir. Görüldüğü üzere her üç kurucunun faaliyetleri ve gittikleri yol siyasidir. Bu cemiyetin de toplum üzerindeki etkisi 1970'lerde azalmıştır.[535] Cemiyet, Hac işlerini organize etmiş ve her yıl Mekke'de Dünya İslam Birliği kongresine "Yunan Müslümanları" adına katılmaktan başka bir fonksiyonu olmamıştır.[536]

---

[531] "İslam Âleminden Haberler, Garbi Trakya", Sebilurreşad Siyasi, Dini, İlmi, Ahlaki Haftalık Mecmua, Cilt III, No: 75, Mart 1950, s.395.

[532] Molla Yusuf Efendinin azınlık için önemli işler yaptığı ve toplum tarafından sevildiği de belirtilmiştir. Özellikle Papagos ve Celal Bayar arasında iktidar vekili olmanın verdiği avantajla köprü görevini üstlendiğinin altı çizilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Özer Hatip, *a.g.e.*, ss.77-80.

[533] Hikmet Öksüz, *a.g.e.*, s. 232.

[534] Türkiye firarilerinden Hüsnü Yusuf, Batı Trakyalılardan Molla Yusuf, Hasan Hicri, öğretmen Hafız Mehmedoğlu Yaşar'ın birlikte 3 Kasım 1952 tarihinde Arap harfleriyle çıkardığı yayındır. Bkz. Feyyaz Sağlam, *a.g.e.*, s.67.

[535] Özer Hatip'in çalışmasında, İntibah-ı İslam derneğinin desteklediği bir yayın organında Atatürk hakkında hakaret içeren bazı yazıların yer alması üzerine Başbakan Papagos'un azınlık vekillerini çağırarak özellikle Molla Yusuf'u hedef alan bir çıkışı olduğu ve Başbakanın bu tepkisinden sonra o yayın organının kapandığı ve cemiyetin de dağıtıldığı belirtilmiştir. Özer Hatip, *a.g.e.*, s. 78.

[536] Adil Özgüç, *a.g.e.*, ss. 77-78.

IV. BÖLÜM

4. BATI TRAKYA'DA KURULAN YEREL SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Batı Trakya tarih boyunca çeşitli kültürel ve sportif etkinliklerle dolu bir bölge olmuştur. Bu etkinlikler günümüzde de Batı Trakya'daki Türk sivil toplum kuruluşları tarafından devam ettirilmektedir. Bu amaçlarla kurulmuş olan kültürel ve sportif sivil toplum kuruluşları bölgede birçok farklı faaliyet ve organizasyona ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölümde Batı Trakya'da faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarına odaklanılmıştır. Sivil toplum kuruluşları, kültürel ve sportif ile diğer alanlar başlıkları altında sınıflandırılmış ve her biri ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

4.1. Kültürel ve Sportif Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları

Batı Trakya, Türkiye ve Yunanistan arasında kalan bir bölge olup farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Bu çeşitlilik yerel sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kuruluşlar toplulukları desteklemek, toplumsal sorunlarla mücadele etmek ve yerel kültürleri korumak gibi amaçlarla faaliyet göstermektedir. Kültürel sivil toplum kuruluşları geleneksel dans ve müzikleri teşvik etmek, yerel festivaller düzenlemek ve el sanatları gibi geleneksel becerileri korumak için çalışmaktadır. Sportif kuruluşlar ise farklı yaş gruplarındaki insanları spor yapmaya teşvik etmek, spor turnuvaları düzenlemek ve bölgesel takımların desteklenmesi gibi konulara odaklanmaktadır. Diğer sivil toplum kuruluşları ise, eğitim, sağlık ve çevre gibi çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlar, özellikle dezavantajlı gruplar için destek programları düzenleyerek sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Yerel sivil toplum kuruluşlarının bu çeşitliliği, Batı Trakya'nın zengin kültürel ve toplumsal dokusunun korunmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu kuruluşlar bölgesel kalkınmaya da önemli katkılar sağlamaktadır.

4.1.1. Alantepe Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği

Alantepe Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği, dernek isminde bulunan "azınlık" kelimesi nedeniyle uzun süren hukuk mücadelesi sonucunda 117/2005 sayılı karar ile Kuzuören'de resmen kurulmuştur. Yaklaşık yedi asırdır sürdürülen Alantepe Güreş Şenliklerini son yıllarda Kozlukebir Belediyesi ve Alantepe Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği işbirliği ile düzenlemişlerdir. Ancak dernek günümüzde faal değildir. Derneğin ne zaman hangi sebeplerle sonlandırıldığına ilişkin bilgiye rastlanmamıştır.

4.1.2. Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği[537]

İlk olarak 2006 yılında "Güney Meriç Platformu" olarak kuruldu. Belli bir süre sonra Güney Meriç bölgesinde 10 köyden (Musaköy, Güreceli, Kösemescit, Hasanlar, Hotallar, Sağırlar, Dikilitaş, Güvendik, Miri, Fındıcak)[538] oluşan bu platform tüzel bir kişilik olmak amacıyla dernek başvurusunu 18 Mart 2009 tarihinde Dedeağaç Bidayet Mahkemesine yapmıştır. Mahkeme kuruluş talebini 23 Nisan 2009 tarihinde *"Dernek adının belirsiz, tanımlanmamış olduğunu, dernek üyelerinin üçüncü kişilerde nefret uyandırabileceğini, Batı Trakya azınlığının dini bir azınlık olduğunu, milli bir azınlık özelde de Türk azınlığı çağrıştırdığı ki bunun da anayasaya, kanunlara ve Lozan Antlaşması'nın 30 ve 45. maddelerine aykırı olduğu"* gerekçesiyle reddetmiştir. Dernek yönetimi daha sonra red kararını TİM'e götürmüştür, ama oradan da olumsuz karar çıkmıştır. Bu defa Yargıtay'a başvurulmuş ve Yargıtay davayı görüştükten sonra TİM'e yeniden görüşülmek üzere iade etmiştir. TİM, Yargıtay'ın uyarıları doğrultusunda 28 Haziran 2013 tarihinde karar vererek, derneğin kurulmasına resmen onay vermiştir. Dolayısıyla "Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği" resmi kayıtlı dernek statüsüne kavuşmuştur.[539] Burada özellikle altı çizilmesi gereken husus bu derneğin diğer köy dernekleri gibi tek köyden değil 10 köyün

---

[537] Μορφωτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Νοτίου Έβρου της Μειονότητας Δυτικής Θράκης, Morfotikós kai Politistikós Sýllogos Notíou Évrou tis Meionótitas Dytikís Thrákis.

[538] Musaköy (Komaros), Güreceli (Perasma), Kösemescit (Mesti), Hasanlar (Avra), Hotallar (Atami), Sağırlar (Plaka), Dikilitaş (Dikela), Güvendik (Mesimvria), Miri (Makri), Fındıcak (Leptokarya)

[539] Güney Meriç Derneği tanındı, https://burasibatitrakya.com/haber-arsivi/19982-güney-meriç-derneği-tanındı.html (12.10.2022)

birleşerek oluşturduğu bir "Bölge Derneği" olmasıdır. Ayrıca Türkler tarafından bu bölgede kurulan ilk dernektir. Resmiyete kavuşulan yıl, geleneksel olarak düzenlenen Hıdırellez şenliğinin ilki Gümülcine Türk Gençler Birliği bahçesinde başlamış, ertesi gün etkinlikler güney meriç köylerinde devam etmiştir. Bu durum derneğin diğer derneklerle işbirliği ve dayanışma içinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca birçok dernekle ilişkileri olmakla birlikte özellikle Aşağıköy, Şapçı ve Kurcalı dernekleriyle de sıkı irtibat halindedirler.

Derneğin tüzüğü incelendiğinde Türk kültürüne hizmet etmek, Türk kültürünü yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak olduğunu görülüyor. Nitekim yapılan faaliyetler ve etkinlikle derneğin isminde de belirtildiği gibi eğitim ve kültür odaklıdır.

Yemek yarışmaları, Kına gecesi canlandırmaları, çeşitlik şenlikler, Folklör, halk oyunları gösterileri ve konserler. Ebru kursları, Türk çocuklarına Türkçe eğitimler ve etüdler verilmektedir. Dernek faaliyetleri tamamen Türklere yöneliktir.

Bekir Mustafaoğlu 2006 yılında üstlendiği dernek başkanlığı görevini 25 Nisan 2022 tarihinde gerçekleşen genel kurula kadar 16 yıl yürütmüştür. Başkan Mustafaoğlu'nun son dönem yönetimi şu isimlerden oluşmuştur: 7 kişilik yönetim kurulu üyeleri Bekir Mustafaoğlu (başkan), Aydın Haliloğlu (II. Başkan), Fatma Aydın (sekreter), Ali Rıza Veli (Veznedar), Ertan Halil (üye), Ali Mürsel (üye), Ercan Mümin (üye) olarak oluşmuştur. Başkan Mustafaoğlu aday olmadığı 25 Nisan 2022 tarihinde Musaköy (Komara)'de gerçekleşen genel kurulda yeni başkan Hüseyin Mahmut seçilmiştir. Derneğin yeni yönetim kurulu Hüseyin Mahmut (Başkan), Ertan Halil (Başkan Yardımcısı), İrfan Berber (Sekreter), Caner Atif (Kasadar), Ercan Mümin (Halkla İlişkiler), İsmail İsmail (üye), Cüneyt Ali (Yedek Üye), denetim kurulu ise Haydar Hüseyin, İsmail İslamoğlu ve Tarkan Ayvalı olarak belirlenmiştir. Genel kurulda derneği kurup, günümüze kadar ulaştıran Bekir Mustafaoğlu ise onursal başkanlığa getirildi.[540]

[540] "Güney Meriç Derneğinde yeni dönem başladı!", https://rodopruzgari.com/haberler/30400-guney-meriç-derneğinde-yeni-dönem-başladi.html (26.04.2022)

Dernek, Eyalet binasında bulunan dernekler masasına bağlıdır, fakat bu büro tarafından denetim yapılmamaktadır. 2022 yılı itibarıyla derneğin 120 kayıtlı üyesi bulunmaktadır. Üyelerin çoğu genç ve kadınlardan oluşmakla birlikte eğitim durumları genellikle ilk ve orta derecelidir. Yunan Devletinden herhangi bir destek görmeyen derneğin gelirleri üyelik aidatlarından oluşmaktadır. Ücretli çalışan olmayıp, tamamen gönüllülük esaslı olarak hizmet verilmektedir. Derneğin yurtdışındaki STK'lar ya da uluslararası örgütlerle irtibatı söz konusu değildir. Resmi bir dernek olmanın yanı sıra faaliyetlerini ara vermeden sürdürmektedir. Diğer dernekler gibi bu derneğin de ekonomik, teknik ve azınlık olmaktan doğan sorunları mevcuttur.[541]

4.1.3. Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği[542]

Yassıköy Belediyesi'ne bağlı Bulatköy halkının 2012 yılında kurmuş olduğu Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği'nin ilk genel kurulu 23 Ocak 2013 tarihinde yapılmıştır. Yapılan seçim sonucunda Hüseyin Hüseyin başkanlığa getirilmiştir. Dernek, öncelikli olarak köyde iyi bir tanışma ve dayanışma ortamının yaratılması, sosyal bağların güçlendirilmesi, bu bölgeden olupta yurt dışında bulunan üyelerle ilişkilerin iyileştirilmesi ve kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerinin korunması ve devam ettirilmesi amacıyla kurulmuştur. Ayrıca folklor, sanat, müzik gibi çeşitli dallarda kursların düzenlenmesi, Bulatköy ve çevresindeki her türlü kültürel yönelimin sağlanması, köy ve çevresinin tarihi ve doğal alanının tanıtılması da amaçlanmıştır.[543]

Kuruluştan itibaren çeşitli sebeplerden dolayı uzun zaman faaliyet gerçekleşmemiştir. Dernek son yıllarda köyde yapılan ve bölgeden yoğun katılım alan kiraz festivalinin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır. Kadın kolu üyeleri festivalde stant da açarak yerel ürünlerin tanıtımını sağlamaktadılar. Derneğin ilk kültürel gezisi Çanakkale şehitliğine yapılmıştır. Bulatköy'de BAKEŞ'in katkılarıyla küçük çaplı bir kütüphane oluşturulmuştur. Dernek ofisi olarak köy ilkokuluna ait boş bir bina

[541] Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Bekir Mustafaoğlu ile görüşme, Keşan, 23.03.2022.
[542] Λαογραφικός Πολιτιστικός Σύλλογος Ασωμάτων, Laografikos Politistikós Sýllogos Asomáton.
[543] Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği Yönetim Kurulu Üyesi (Önceki Dönem) İrfan Murat ile görüşme (internet aracılığıyla), 17.02.2023

bedelsiz olarak kullanmaktadır. Ancak dernek yönetimi binanın yetersiz kalması nedeniyle yeni ve daha geniş bir bina arayışındadırlar.[544] Başkan Emin Emin, ilkokul öğrencileri için etüd, yetişkinler için de dikiş ve nakış kursu açmayı planladıklarını belirtmiştir. Emin, derneğin hiçbir kuruma bağlı olmadığını, tek gelir kaynaklarının üyelerden gelen yıllık aidat ücretleri ve gönüllü bazı kişilerin destekleri olduğunu ifade etmiştir. Derneğin güncel olarak 35'i kadın, 45'i erkek olmak üzere toplam 80 üyesi bulunmaktadır. Üyelerin çoğunluğu lise mezunudur. Yaklaşık üye de üniversite mezunudur. Dernek köydeki mezarlığın temizlik ve bakımını da üstlenmiştir. Ayrıca mezarlıktaki eski mezar taşlarını Osmanlıca bilen bir uzmana okutturup, geçmiş hakkında bilgi edinilmesi hedeflenmektedir.

4.1.4. Çınar Derneği[545]

2008 yılında İskeçe'de kurulmuş bir tüzel kişiliktir ve azınlığın medya sektöründe faaliyet gösteren tek derneğidir. Gümülcine'de bir şubesi de bulunmaktadır. Çınar Derneği, aynı zamanda Çınar FM ve Millet gazetesinin de sahibidir. Çınar FM, Batı Trakya'da Türkçe yayın yapan bir radyo istasyonudur ve Millet gazetesi de Batı Trakya Türklerinin çıkarlarını savunan bir gazetedir. Bu medya organları derneğin amaçları doğrultusunda Batı Trakya Türkleri ile ilgili haberler, röportajlar, programlar ve kültürel içerikler sunmaktadır.

Dernek, kültür, eğitim, yardımlaşma ve öğrencilere burs verme gibi çeşitli faaliyetlerde bulunarak azınlığın tamamına hizmet vermektedir. Bu faaliyetler, azınlığın gelişimine katkıda bulunmayı ve topluluk arasındaki dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çınar Derneği'nin hedefleri arasında, azınlığın haklarının korunması, kültürel mirasın korunması ve yaygınlaştırılması, sosyal ve ekonomik kalkınma ve azınlıkta kalmış kesimlerin desteklenmesi gibi konular da yer almaktadır. Dernek, azınlığın tamamının yararına olan projeler ve etkinlikler düzenleyerek azınlığın toplumsal ve

[544] Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği Başkanı Emin Emin ile görüşme (internet aracılığıyla). 17.02.2023
[545] Σύλλογος Ο Πλάτανος, Sýllogos O Plátanos.

kültürel hayatına katkıda bulunmaktadır. Bu sayede, azınlığın güçlenmesi ve birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Dernek, başlıca amacı olan ihtiyaç sahibi azınlık mensuplarına yardım etme faaliyetlerinin yanı sıra, Afrika gibi ülkelerde de kurban kesimi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Valilik bünyesindeki dernekler masası ve İçişleri Bakanlığı tarafından denetime tabi tutulmaktadır. Dernek, 150 aktif üyeden oluşmakta ve 5 yönetim kurulu ile 3 disiplin kurulu tarafından yönetilmektedir. Üyelerin çoğunluğunu 30-50 yaş arası kadınlar oluşturmakta ve yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerden oluşmaktadır. Dernek, üyelik aidatları, yardımlar ve radyo reklamlarından gelir elde etmektedir. Temel amacı, Türk azınlığın çoğunluğun içinde yok olmasını özellikle medya aracılığıyla engellemektir.[546]

4.1.5. Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği[547]

Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği, 2013 yılında azınlığın varlık mücadelesine destek olmak amacıyla kuruldu. Dernek eğitim, kültür ve spor alanlarında faaliyet göstererek azınlığın tüm üyelerine hizmet vermektedir. Din öğretimi, etüd dersleri, spor ve kültürel etkinlikler gibi faaliyetler sunan derneğin şu anda 20-50 yaş aralığındaki zorunlu temel eğitimini tamamlamış çoğunluğu erkek 6000 üyesi bulunmaktadır. Yönetim kurulu 5 üyeden, denetim kurulu ise 3 üyeden oluşmaktadır. Gelirleri ise üyelik aidatlarından elde edilmektedir.[548]

Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği, Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın yaşadığı Dimetoka (Didimoticho) ilçesinde faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek, üyelerinin eğitim ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamayı, toplumsal dayanışmayı arttırmayı, geleneksel değerleri korumayı ve yaşatmayı amaçlamaktadır.

Derneğin faaliyetleri arasında çocuklara yönelik yaz okulu ve kültürel etkinlikler, gençlik faaliyetleri, tiyatro gösterileri, seminerler, spor etkinlikleri, resim

---

[546] Çınar Derneği Başkanı Cengiz Ömer ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

[547] Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Μουσουλμάνων Διδυμότειχον, Morfotikós Politistikós Sýllogos Mousoulmánon Didymóteichon.

[548] Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Süleyman Macır ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

sergileri ve folklor gösterileri gibi etkinlikler yer almaktadır. Ayrıca, dernek bünyesinde Kuran kursları ve Türkçe dil kursları gibi eğitim programları da düzenlenmektedir. Dernek ayrıca, sosyal yardım ve dayanışma faaliyetleri ile ilgili çalışmalar da yürütmektedir.

4.1.6. Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği[549]

Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği, İskeçe ilinin Yaka bölgesinde yer alan Dinkler Köyü'nde 23 Nisan 2008 tarihinde kurulmuştur. Bu dernek bölgedeki kadınların dayanışmasını güçlendirerek toplumsal farkındalık ve kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Derneğin kurulması, yerel yemeklerin tanıtımı, el işlerinin değerlendirilmesi ve gelir sağlanması amacıyla bir kadın kooperatifi kurma düşüncesine dayanmaktadır. Bu fikir neticesinde Avukat Erkan Küçükhasan'ın bağımsız bir kadın derneği kurulması önerisi kabul edilerek kurucu üyeler belirlenmiş ve genel kurul oluşturulmuştur. Bu sürecin ardından Hanımeli Dinkler Derneği resmi olarak kurulmuştur.

Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği, tamamen bağımsız ve resmi prosedürler ile kurulmuş bir kadın derneğidir. Derneğin ismi, kurucu üyelerden Mübeccel Çavuşoğlu tarafından önerilmiş ve kadının sembolü olan bir çiçeği yansıtması ile birlikte dayanışmanın gücünü vurgulayarak elele daha güçlü kadınlar anlamını taşıması sebebiyle tercih edilmiştir. Bu isim, resmi kayıtlara bu şekilde geçirilerek derneğin kuruluş amacını en iyi şekilde yansıtmaktadır. İskeçe'nin Dinkler köyünde kurulan dernek aynı zamanda Batı Trakya Türk Kadınları Platformu kurucu üyelerinden biridir.[550]

Dernek, kuruluşunun ilk iki yılında, bir dernek üyesi tarafından gönüllü olarak tahsis edilen mekânda faaliyetlerini yürütmüştür. Daha sonra, kiralık bir mekânda faaliyetlerine devam etmek zorunda kalmıştır. Son olarak, yeni inşa edilen Dinkler Camii tamamlandıktan sonra, encümen heyeti tarafından derneğe şimdiki mekân tahsis edilmiştir.

---

[549] Σύλλογος Γυναικών Φιλιών το Αγιόκλημα, Sýllogos Gynaikón Filión to Agióklima.

[550] Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Eski Başkanı Aylin Ahmetoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 04.04.2023.

Derneğin ilk faaliyeti, 6 Mayıs'ta gerçekleştirilen Hıdırellez şenliği olmuştur. Bu etkinlik sonraki yıllarda da aynı tarihte büyük bir coşku ile gerçekleştirilmeye devam etmiştir. Temel amaç, kadının toplumdaki sosyal ve kültürel durumunu güçlendirmek, şiddete karşı korunmasını sağlamak ve tüm yasal hakları konusunda kadınları bilgilendirmektir. Ayrıca, geleneklerin, yerel kıyafetlerin, yerel yemeklerin ve adetlerin yeni nesillere aktarılmasını hedeflenmektedir.

Kadınlar arasında dayanışma, yardımlaşma ve birlik olma duygusu son derece önemlidir. Bu nedenle dernek, kuşak farkını kaldırarak tüm kadınların aynı çatı altında bir araya gelmeleri sağlanmaktadır. Bu doğrultuda hobi, yaratıcılık, el sanatları, sağlık ve eğlence gibi konularda faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Derneğin ilk dönem başkanlığını 2008-2010 yılları arasında Pelin Koca Molla üstlenmiştir. 2010-2012 döneminde başkanlığı Yasemin Arapoğlu yürütmüştür. 2012-2016 yılları arasında ise Mübeccel Çavuşoğlu dört yıl boyunca başkanlık görevini sürdürmüştür. 2016-2018 döneminde başkanlık koltuğunu ikinci kez Yasemin Arapoğlu devralmıştır. 2018 Şubat ayındaki seçim sonucunda başkanlığı Aylin Ahmetoğlu üstlenmiştir. Son olarak, 6 Şubat 2022 tarihinde gerçekleşen genel kurulda Aylan Küçük başkanlığa seçilmiştir.

Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Başkanı Aylan Küçük[551] derneğin kuruluş amacı ve faaliyetleri hakkında şunları söylemiştir:

> *Kuruluş amacımız kadının toplum içindeki sosyal ve kültürel durumunu güçlendirmek şiddete karşı korunmasını sağlamak ve tüm yasal hakları konusunda onları bilgilendirmektir bunun yanı sıra gelenek ve göreneklerimizin yöresel kıyafetlerimizin yemeklerimizin adetlerimizin bizden sonraki nesillere aktarımını sağlamaktır. Hanımeli Derneği kültürel alanda faaliyet gösteren bir dernektir. Bu doğrultuda eğitim hobi el sanatları sağlık ve eğlence gibi konularda faaliyetlerimiz bulunmaktadır. Başta tüm kadınlar olmak üzere yaka bölgesi yöre halkına hizmet vermektedir. 8 Mart kadınlar günü (yemekli gece), 6 Mayıs geleneksel Hıdırellez şenlikleri, Hanımeli Derneği kadın korosu, Hanımeli folklor ekipleri (yaş gruplarına göre), dikiş nakış dersleri, kadınlara Yunanca dersleri, bir konuşmacı konuk eşliğinde çay geceleri ve kültürel geziler gibi faaliyetler gerçekleştirmekteyiz. İTB, BTAYTD ve BTTKP ile işbirliği içerisindeyiz. İTB ve BTAYTD derneğimizin etkinliklerine katılım gösteriyorlar. İTB derneğimize dikiş nakış öğretmeni ve*

[551] Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Başkanı Aylan Küçük ile görüşme (internet aracılığıyla), 04.04.2023.

alet edevat tahsis etti. BTTKP tüm derneklerin başkanları ile düzenli olarak her ay toplantı gerçekleştiriyorlar ve kararlar ortak bir şekilde alınıyor.

Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Eski Başkanı Aylin Ahmetoğlu'nun dernek ile ilgili düşünceleri şöyledir:

Derneğimiz, İskeçe Valiliği bünyesindeki Dernekler Kurumu ve İskeçe Vergi Dairesi tarafından denetlenmektedir. Yasal olarak her yıl mali kayıtlar, gelir gider defterleri, vergi beyannamesi hazırlanıyor ve banka hesabı ile karşılaştırılıyor. Derneğimizde üye kaydı ve üye çıkışları dilekçe verilerek, dernek üst kurulunca onaylanıyor. İki yılda bir yapılan seçimlere mahkeme tarafından bağımsız bir avukat gönderiliyor ve tutarak tutuluyor. Dernek olarak resmi işlemlerinizi aksatmadığımız için herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Üye sayımız şuanda 125'tir. Yönetim kurulumuz 7 üyeden oluşur. Derneğimizi kadın derneği olması nedeniyle yalnızca kadınlarımız üye olabiliyor. Üye olan kadınlarımızın 30 ile 75 yaş aralığındadadır. Üyelerimizin tamamı en az ilkokul mezunudur, 3/1'lik bölümü ise lise ve yüksekokulu mezunudur. Gelirlerimiz yıllık üyelik aidatları ve 8 Mart kadınlar gecelerinde elde edilen miktarlardan ve bağışlardan oluşmaktadır. Gelirlerimiz giderlemizi karşılamaktadır. Ayrıca köyün bağlı olduğu Avdira Belediyesi kültür fonu her yıl derneklerin düzenledikleri kültürel bir etkinliği finanse ediyor. Yunan dernekleri genelde Noel döneminde bu yardımı alıyorlar. Biz ise Hıdırellez şenliklerinde belediye tarafından mali olarak destekleniyoruz. Dernekte yapılması gereken tüm işler üyeler tarafından gönüllü olarak yapılıyor. Derneğin resmi işlemlerden sorumlu avukatı ve mali işlerden sorumlu muhasebecisi de dernek bütçesinden yıllık olarak ödeniyor. Dernek olarak siyasi bir faaliyetimiz bulunmamaktır, siyasete katılmıyoruz. Kültürümüzü yaşatmak adına oluşturduğumuz müzemizde günümüzde artık var olmayan eşyalar ve giysiler sergilenmektedir Türk romanlar ve araştırma kitaplarından, klasiklerden oluşan kütüphanemiz üyelerimizin hizmetindedir. Belediyemize kayıtlı 17 Yunan Derneği arasında resmi tek Türk derneğiyiz. Belediyenin düzenlediği bir etkinlikte Türkçe türküler söyleyen ilk kadın korosuyuz. Hiçbir müzik eğitimi olmayan kadınlarımız toplanarak Türkçe ve Yunanca türkülerden oluşan bir klip çekimine katıldılar. Bu klip YouTube üzerinden izlenebilir. Yunanistan'ın AB'ye girmesinin STK'lar üzerinde çok da etkili olmadığı kanaatindeyim. AİHM'in İTB davasında lehimize karar vermiş olmasına rağmen Yunanistan kararları uygulamıyor, değişen bir şey yok! Yunanistan bizim kurumsal derneklerimiz olan İTB, GTGB, BTTÖB gibi derneklerimizi Türk Konsolosluğu ile iletişimlerinden dolayı hep bir tehdit olarak algıladı. Teknik olarak kuruluş aşamasında adında Türk kelimesi bulunan dernekleri engelledi, resmiyet kazandırmadı.[552]

Hanimeli Derneği çalışmalar konusunda oldukça faal bir dernektir. Dernek bünyesinde Mübeccel Çavuşoğlu öncülüğünde, birinci dönem yönetim kurulu üyelerinin de katkılarıyla bir müze-sergi oluşturulmuştur. Bu müzede eski köy

[552] Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Eski Başkanı Aylin Ahmetoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 04.04.2023.

yaşantısını günümüze taşıyacak çeşitli el sanatları örnekleri, mutfak kap kaçakları, el dokuması kilimler, yöresel pamuklu dokumalar, heybe, torba, başörtüsü, orijinal oyalı grepler, iç gömlekleri sergilenmektedir. Türk el sanatlarının eşsiz oya ve nakış örnekleri, yörelerin kadın giysileri, telli entariler, balkan koluna ait yöresel kıyafetler, bölgemizin çeyiz serme âdetine uygun bir şekilde duvarlara asılarak, hem halkın beğenisine sunulmuş hem de gelenekler bu şekilde yaşatılmak istenmiştir.[553]

Hıdırellez şenlikleri de derneğin, bölgenin sosyal hayatına önemli ölçüde renk katan bir etkinliktir. Çeşitli araştırmalar sonucu bulunan orjinal Hıdırellez elbisesinin birebir aynısı dernek tarafından diktirilmiştir. Kıyafet, özel günlerde takılan grep ve yörenin yeni gelin takılarıyla, elmas küpe, yüzük, altın lira ve incilerle tamamlanarak o gün tüm üyeler tarafından giyilir. Büyüklerden ögrenilen maniler üyelerce hep birlikte söylenir. Bir gece öncesinden genç kızlardan toplanan ve bir çömleğe konan takılar, söylenen her maniden sonra teker teker seçilen bir kız tarafından sahibine niyetle verilir. Çeşitli oyunlar ve folklor gösterileriyle halkın eğlenmesi sağlanır. Kazanlarla pişirilen Gölle'nin ve el yapımı limonatanın üyeler tarafından misafirlere ikramıyla, son olarakta ateşin üzerinden atlamayla hıdırellez şenlikleri son bulur. Derneğin önemli bir çalışması da, Hanimeli Kadın Korosudur. Koro, başlangıçta mani ve türküleri (eski köy düğünlerinde olduğu gibi) sadece darbuka eşliğinde söyleyerek, Hıdırelleze renk katmak amacıyla oluşturulmuştur. İkinci yıldan itibaren müzik öğretmeni Gönen Molla yönetiminde daha ciddi bir boyut kazanmış, çeşitli kurum ve kuruluşların gecelerinde sahne almaya da başlamıştır. Koro, 2017 yılında Kazakistan'ın Türkistan kentinin "2017 Türk Dünyası Kültür Başkenti" seçilmesi münasebetiyle düzenlenen Nevruz kutlamalarına katılmış, Türkistan ve Taraz kentlerinde sahne alarak azınlığı başarıyla temsil etmiştir. Mestanli Türk Kültür Derneğinin davetlisi olarak Bulgaristan'a, Witten Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin davetiyle de Almanya Witten'e gitmiştir.

[553] Aylin Ahmetoğlu: "Bir kadın ya dünyayı değiştirir ya da dünyayı değiştirecek kişiyi doğurur", https://burasibatitrakya.com/haberler/24795-aylin-ahmetoğlu-"bir-kadın-ya-dünyayı-değiştirir-ya-da-değiştirecek-kişiyi-doğurur".html (24.04.2023)

İskeçe Avdira Belediyesinin düzenlediği geleneksel Dimokritia Festivaline de davet edilen ilk azınlık kadın korosu olmuştur.[554]

Derneğin bir diğer faaliyeti de, İTB'ye bağlı dikiş nakış öğretmeni Müjgân Niyazi yönetimindeki dikiş nakış ve Türk el sanatları kurslarıdır.

Haftanın iki günü dernekte yapılan derslerle üyelerin ve kadınların yaratıcılıkları geliştirilmekte, kaliteli zaman geçirmeleri sağlanmaktadır. Yapılan çalışmalar İskeçe Türk Birliği öncülüğündeki sergilerde ve Hıdırellez şenliklerinde halkın beğenisine sunulmaktadır. Derslere büyük katılım sağlayan kadınlara İTB tarafından mezuniyet sertifikalarını verilmektedir.

Genç kızlar ve çocuklar için, Beden eğitimi öğretmeni Berkay Raif tarafından folklor çalışmaları yapılmaktadır. Değişik yaş gruplarından oluşan ekipler çalışmalarını dernek salonunda gerçekleştirmektedirler. Dernek devlete bağlı çeşitli kuruluşların düzenledikleri yetişkiler için Yunanca derslerine de evsahipliği yapmaktadır.

Dernek her yıl 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde, kadınlara yönelik bir gece düzenlemektedir. Üyeler, Selanik Atatürk Evi, Çanakkale Şehitliği, Kapadokya tarih turu gibi kültür gezilerine de götürülmektedir. Ayrıca, çocuklar için kitap ve şiir okuma yarışmaları, tarihi yerlere ve aktivite alanlarına geziler de düzenlenmektedir.

"Kadınlar olarak sosyal hayatta aktif rol almak, okumak, araştırmak, üretmek ve kendimizi daima geliştirmek zorundayız" düşüncesiyle hareket eden Hanımeli Derneği, Batı Trakya Türk Kadın Platformu, kardeş dernekler, dernek kadın kolları ve kurumlarla uyum ve işbirliği içinde çalışmalarını yürütmeye devam etmektedir.[555]

---

[554] Aylin Ahmetoğlu: "Bir kadın ya dünyayı değiştirir ya da dünyayı değiştirecek kişiyi doğurur", https://burasibatitrakya.com/haberler/24795-aylin-ahmetoğlu-"bir-kadın-ya-dünyayı-değiştirir-ya-da-değiştirecek-kişiyi-doğurur".html (24.04.2023)

[555] Aylin Ahmetoğlu: "Bir kadın ya dünyayı değiştirir ya da dünyayı değiştirecek kişiyi doğurur", https://burasibatitrakya.com/haberler/24795-aylin-ahmetoğlu-"bir-kadın-ya-dünyayı-değiştirir-ya-da-değiştirecek-kişiyi-doğurur".html (24.04.2023)

4.1.7. Dolaphan Gençlik ve Kültür Derneği[556]

İskeçe'nin dağlık bölgesinde Mustafçova Belediyesi'nin merkezi olan Dolaphan köyünde 2012 yılında kurulmuştur. Dernek, 2012-2016 yılları arasında 5 kez Dolaphan Gençlik Festivalini düzenlemiştir.[557] Ancak dernek günümüzde faal değildir.

Pomak propagandası yapan "Zagalisa" isimli çevrimiçi gazete Dolaphanlı gençlerin Dolaphan Gençlik Festivalini "Pomakça" düzenlemek için dönemin Mustafçova Belediye Başkanı Cemil Kabza'dan maddi talepte bulunduklarını, Kabza'nın ise "Türkçe" yapılırsa destek olabileceğine ilişkin bazı iddialarda bulunmuştur. Balkan Kolu yerleşimlerinde "Pomak" diye ayrı bir etnisite oluşturulmaya ve halkı bölmeye çalışıldığı bu yayınlardan da açıkça görülebilir. Dolayısıyla bu durum bölgede dernek kurmanın ya da faaliyetler yürütmenin zorluğunu göstermektedir.[558]

4.1.8. Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği[559]

İskeçe'nin Gökçeler köyünde 8 Aralık 2019 tarihinde resmi olarak kurulan Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği, Batı Trakya'da faaliyet gösteren en yeni derneklerden biridir. Dernek, dünya genelinde ortaya çıkan Covid-19 pandemisi nedeniyle faaliyetlerine ancak 2021 yılı itibariyle başlayabilmiştir.

Derneğin temel amacı, kültürün, geleneklerin ve değerlerin korunması, yaşatılması ve tanıtılmasıdır. Bu doğrultuda, komşu köylerle işbirliği yaparak birlik ve beraberlik duygularının güçlenmesine katkı sağlanması da hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, her yaş grubuna hitap eden etkinlikler, çeşitli aktiviteler ve kurslar düzenleyerek topluma kaliteli zaman geçirme imkânları sağlamaya ve üyelerin kişisel gelişimlerine katkı sunmaya çalışılmaktadır.

---

[556] Πολιτιστικός Σύλλογος Νέων Σμίνθης, Politistikós Sýllogos Néon Smínthis.

[557] http://zagalisa.gr/content/dimarxos-mykis-tzemil-kapza-«mono-toyrkoys-boithao»-oi-perifanoi-pomakoi-den-egkataleipoyn (25.04.2023)

[558] http://zagalisa.gr/content/dimarxos-mykis-tzemil-kapza-«mono-toyrkoys-boithao»-oi-perifanoi-pomakoi-den-egkataleipoyn (25.04.2023)

[559] Πολιτιστικός και Επιμορωτικός Σύλλογος Κατοίκων και Φίλων Σέλερου- Το Ουράνιο Τόξο, Politistikos Kai Epimorfotikos Syllogos Katoikon Kai Filon Selerou-To Ouranio Toxo.

Dernek, eğitim ve kültür alanlarında aktif bir şekilde faaliyet göstermektedir. Bu amaçla, festival, kermes ve benzeri etkinlikler düzenlenerek, dil öğretimi ve çeşitli el becerileri kursları verilmektedir. Dernek, her yaş grubuna yönelik hizmetler sunarak toplumun farklı kesimlerine ulaşmayı hedeflemektedir. Özellikle, çocuklara okul derslerine destek veren çeşitli kurslar ve beceri eğitimleri düzenlemektedir. Ayrıca, yetişkinlere yönelik dil eğitimi ve farkındalık yaratan seminerler de verilmektedir.

Dernek, tanınmaya başlamak için Eylül 2022'de gerçekleştirdiği ilk etkinliğin ardından, bir dizi farklı etkinlikle toplumun farklı kesimleriyle buluşmuştur. Bu etkinlikler arasında, 3. yıl kutlama etkinliği, çocuklara yönelik eğlence faaliyetleri, Edirne ve Drama gibi tarihi yerlere gezi, kan bağışı ve depremzedelere yardım kermesi gibi birçok farklı etkinlik yer almaktadır. Dernek, bu etkinliklerle hem toplumsal dayanışmayı artırmayı hem de faaliyet alanlarına yönelik farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.

Koyunköy Gençlik Derneği, kan bağışı kampanyasında Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği'ne destek vererek, toplumsal dayanışmanın güzel bir örneğini sergilemiştir. Depremzedeler için düzenlenen yardım kermesi ise İskeçe Müftülüğü ile ortaklaşa gerçekleştirilmiş ve derneğin amacına uygun olarak, toplumun ihtiyaçlarına yönelik bir faaliyet olmuştur. Derneğin tanıtım etkinliği sırasında ise, Hope Pelekitis (Bekirli) Derneği ile işbirliği yapılmış ve kültürel paylaşımın arttırılmasına katkı sağlanmıştır.

Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği'nin kurucu üye sayısı 31 kişidir ve toplam üye sayısı 100'dür. Yönetim kurulu 7, denetim kurulu ise 3 kişiden oluşmaktadır. Üyelerin büyük çoğunluğu 20'li ve 30'lu yaşlarında olup, en genç üye 18 yaşında ve en yaşlı üye 65 yaşındadır. Dernek üyelerinin çoğunluğunu kadınlar oluşturur. Üyeler arasında en az lise mezunu olanlar çoğunluktadır. Ancak, ilkokul mezunu üyeler de mevcuttur. Bazı üyeler hala üniversite öğrencisi iken bazıları mezun oldukları mesleklerini icra etmekte, bazıları da özel sektörde çalışmaktadır. Dernek üyeleri arasında öğretmen, eczacı, hemşire, doktor, psikolog, optisyen, fotoğrafçı, kuaför, toptan ticaret ve çiftçilik-hayvancılık gibi farklı meslek gruplarından kişiler yer alır. Ayrıca marangoz, aluminyum doğrama ustası, boyama ustası gibi meslek gruplarından da üyeler bulunmaktadır.

Derneğin finansal durumu henüz istenilen seviyede değildir ve gelirleri giderlerini karşılamak için yeterli değildir. Dernek, aktif olarak kullanabileceği bir mekâna sahip değildir. Bu nedenle, bazı etkinlikler başka yerlerde düzenlenmek zorunda kalınmaktadır. Avdira (Bulustra) Belediyesi tarafından derneğe 1000 € destek verilmiştir. Bu yardım Yunanistan'da yeni kurulan tüm derneklere yapılmaktadır. Dernek bünyesinde herhangi bir ücretli çalışan bulunmamaktadır.

Dernek, halkın eğitim, sağlık ve toplumsal haklar konusunda bilinçlenmesi amacı ile kurulmuştur. Derneğin amaçları arasında kültür, gelenek ve değerleri korumak, yaşatmak ve tanıtmak en önde gelmektedir. Bu bağlamda Batı Trakya Türk azınlığının bir parçası olunduğundan derneğin varlığı büyük önem taşımaktadır.

Batı Trakya bölgesinde Türk ismini taşıyan dernekler örneğin İskeçe Türk Birliği gibi resmi olarak kapatılmış ve Türk kimliğinin kullanımı yasaklanmıştır. Bu nedenle derneğin kuruluş ve faaliyet sürecinde herhangi bir sorun yaşanmaması için azınlık ve etnik kimliğine yönelik bir tabir kullanılmamıştır. Bu durum, Batı Trakya'daki Türk toplumunun kimliklerinin reddedildiği ve bastırıldığına dair kaygıları da beraberinde getirmektedir.[560]

4.1.9. Harmanlık Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği[561]

Gümülcine'nin Harmanlık Mahallesi, dağlık Rodop bölgesinden göçler alarak sürekli büyümüş ve başta altyapı olmak üzere çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Mahalle sakinleri, ortak sorunlarının çözümü için dayanışma içinde hareket etmek ve yasal mücadele yollarını örgütlü bir şekilde kullanmak amacıyla bir dernek çatısı altında bir araya gelmeye karar vermişlerdir. Bu doğrultuda yasal işlemlerin tamamlanması ile mahkemeye başvurulmuş ve Harmanlık Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği 15.12.2008 tarihinde 186/2009 sayılı karar ile resmen kurulmuştur. Derneğin açılışı 25 Temmuz 2010 tarihinde düzenlene törenle yapılmıştır.[562]

---

[560] Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Eda Fındıkçıoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 26.04.2023.

[561] Μειονοτικός Μορφωτικός, Πολιτιστικός και Αθλητικός Σύλλογος Χάρμανλικ, Meionotikós Morfotikós, Politistikós kai Athlitikós Sýllogos Chármanlik.

[562] "Harmanlık Azınlık Eğitim Kültür ve Spor Derneği açıldı." https://harmanlikmahallesi.files.wordpress.com/2014/06/harmanlık-azınlık-eğitim-kültür-ve-spor-derneği-açıldı.pdf (17.04.2023)

Derneğin düzenlediği bir etkinlikte konuşan Harmanlık azınlık eğitim kültür ve spor derneği başkan yardımcısı Ramadan Molla şunları söylemiştir:

> *Harmanlık, zor yaşam koşullarından kurtulmak, çocukların eğitim konusunda daha iyi imkânlara sahip olabilmeleri amacıyla, dağlık bölgenin farklı köylerinden göç etmiş ailelerden oluşmaktadır. Mahallemiz, yıllardan beri aldığı göçle oldukça büyümüş, Gümülcine'nin önemli yerleşim alanlarından biri haline gelmiştir. Harmanlık, yakın zamana kadar sorunları karşısında sesini duyuramayan hatta bir etkinlik bile yapamayan bir mahalleydi. Ancak, iki yıl önce kurulan dernek sayesinde mahalle bu tabuları kırdı. Harmanlık halkı, özgüvenini kazandı, sorunlar karşısında birlikte mücadele edebilmeyi öğrendi ve ilkleri yaşatmaya başladı. İşte bugün Harmanlık halkı ilk defa Hatim cemiyeti düzenledi. Harmanlık'ta, bugün dört din görevlisi dini eğitim vermektedir. Sayın Sebahattin Çakır ve Sayın Orhan Bülbül hocalarımız 102 ilkokuldaki minik kardeşlerimize, Sayın Nihat Kaplan hocamız orta ve lise düzeyindeki yetişkinlerimize, Sayın Cahide Haseki hoca hanım da genç kızlarımıza ve yetişkin bayanlarımıza eğitim vermektedir. Ramazan ayında hem camide cemaate mukabele okuyan mahalle imamı, hem yetişkin bayanlar hem de minik kardeşlerimiz tarafından Kur'an-ı Kerim hatmedilmiştir. Bugün de bu hatimlerin duasını hep birlikte yapacağız inşallah. Harmanlık, Kur'an Kursları bakımından Gümülcine'nin belki en şanslı ancak bir konuda en şanssız mahallesidir. Yaklaşık 450 ailenin yaşadığı bu mahalle ne yazık ki hala ilkokula sahip değildir. Gördüğünüz bu minik yavrularımız mahallemizde ilkokul olmadığından dolayı diğer mahallelerin okullarına gitmektedirler. Bu konuyu sizlere aktarırken, amacımız birilerini eleştirmek ya da kötülemek değildir. Amacımız kanayan yaramızı durdurmaktır. Mahalle halkı, bir ilkokulunun yapılması noktasında atılacak ilk adımı dört gözle bekliyor. Bugünkü Hatim cemiyetinin düzenlenmesine vesile olan Kur'an Kursu hocalarımıza, minik yavrularımıza, onların kursa gitmelerini teşvik eden anne-babalara, desteklerini esirgemeyen mahalle halkımıza, özellikle gençlerimize, alanın temizlenmesi ve malzeme konusunda katkı sağlayan Gümülcine Belediyesi yetkililerine, cemiyetimize sponsorluğu ile büyük katkı sağlayan Oba Et Market yetkililerine ve bu anlamlı günde bizleri yalnız bırakmayan siz saygıdeğer misafirlerimize teşekkür ediyorum."*[563]

Harmanlık Azınlık Eğitim, Kültür ve Spor Derneği Eski Başkanı İdris Hasan, "Tüm çalışma ve çabalara rağmen Harmanlık mahallesinin altyapı sorununun asgari düzeyde halledildiğini, ancak mahalleye okul yapılmadığını" ifade etmiştir.[564]

---

[563] Harmanlık mahallesi halkı bir ilki daha gerçekleştirdi. https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/harmanlik-mahallesi-halki-bir-ilki-daha-gerceklestirdi (17.04.2023)

[564] Harmanlık Azınlık Eğitim, Kültür ve Spor Derneği Eski Başkanı İdris Hasan ile görüşme (internet aracılığıyla), 19.04.2023.

4.1.10. İskeçe Ova Kültür Dayanışma Kardeşlik Derneği[565]

İskeçe Ova Kültür Dayanışma Kardeşlik Derneği, İskeçe ili Ova bölgesinde kurulmuş olup, faaliyet merkezi İnhanlı köyünde bulunmaktadır. 24 Temmuz 2018 yılında kurulan derneğin temel amacı İskeçe ilinin Ova bölgesinde bulunan tüm Türk köylerini aynı çatı altında bir araya getirerek ortak faaliyetler düzenlemek ve böylece bölgedeki Türk köyleri arasındaki birlik bağlarını güçlendirmektir. Bu dayanışma ruhunu sürdürmek ve pekiştirmek için çeşitli faaliyetler ve etkinlikler düzenlenmekte olup, Türklük bilincinin ve İslam inancının canlı tutulması temel hedefler arasında yer almaktadır.[566]

Dernek kurulmadan önce bölgedeki Türk köyleri arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemekteydi. Bu etkinlikler arasında yağlı güreş etkinlikleri, futbol turnuvaları ve anavatan Türkiye'nin çeşitli bölgelerine kültür gezileri yer almaktaydı. Örneğin 2015 yılında Gümülcine'de gerçekleştirilen FUEN (Avrupa Milletleri Federal Birliği) çalışmaları sonrasında bölgeye bir ziyarette bulunan FUEN heyeti karşılanmış ve ağırlanmıştır. Bu çerçevede Kırköy'de bir yağlı güreş müsabakası düzenlenmiş, ayrıca her yıl anavatan Türkiye'de düzenlenen Çanakkale-Çardak yağlı güreşlerine seyirci olarak katılım sağlanmıştır. Ancak bu faaliyetleri daha kurumsal hale getirmek ve bir tüzel kişilik altında toplamak amacıyla dernekleşme süreci başlatılmıştır. Dernek 24 Temmuz 2018 yılında kuruluşunu tamamlayarak faaliyetlerine başlamıştır. Ancak Covid-19 pandemisi 2020-2022 yılları arasında dünya genelinde etkili olduğu için bu faaliyetlere ara verilmiştir. 2022 yılı Ramazan ayında dernek tarafından geniş katılımlı bir iftar yemeği düzenlenmiş ve bu etkinliğe İskeçe Müftüsü Ahmet Mete başta olmak üzere 950 kişi katılmıştır.

Dernek bu yıl (2023), İskeçe Müftülüğü ve İskeçe Türk Birliği işbirliğiyle İnhanlı köyünde ikinci iftar yemeğini düzenledi. Ayrıca, Türkiye'deki depremzedeler için bir yardım kermesi organize edilmiştir. İlk olmasına rağmen, etkinliğe yoğun

[565] Πολιτιστικός Μορφωτικός Σύλλογος Κάμπου Νομού Ξάνθης Αδελφότητας, Politistikós Morfotikós Sýllogos Kámpou Nomoú Xánthis Adelfótitas.
[566] İskeçe Ova Kardeşlik Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ömer Muzafferoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 29.04.2023.

katılım sağlanmıştır. Toplanan yardım miktarı İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mustafa Trampa'ya teslim edilmiştir.

Dernek gelecek dönemlerde de faaliyetlerine devam etmeyi planlamaktadır. Bu kapsamda yağlı güreş müsabakaları, dikiş-nakış sergisi, futbol karşılaşmaları ve konser etkinlikleri gibi etkinliklerin "Karasu Festivali" adı altında düzenlenerek bölgedeki tüm Türk köylerinin katılımının sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca her yıl Ramazan ayında düzenli olarak geniş katılımlı iftar yemeği düzenlenmesi ve bu etkinliğin geleneksel hale getirilerek sürdürülmesi planlanmaktadır.

İskeçe Ova Kardeşlik Kültür ve Dayanışma Derneği Kurucu Başkanı Ömer Muzafferoğlu dernek ve faaliyetlere ilişkin şunları söylemiştir:

> *Üyelik çalışmalarımız halen devam etmektedir ve şu anda yüzden fazla üye bulunmaktadır. Üyelerimiz arasında üniversite, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu bireyler yer almaktadır. Mevcut üye profili genellikle erkek ağırlıklı olsa da, hedefimiz bayan üye sayısını da artırmaktır.*
>
> *Derneğimizin gelirleri bağışlar ile sağlanmakta olup, elektrik, su, kira gibi giderlerimiz bulunmamaktadır. Bu masraflar İnhanlı Belediyesi tarafından karşılanmaktadır. Derneğimizin bürosu, İnhanlı'da merkezi bir konumda bulunmaktadır ve Belediye binasının karşısında yer almaktadır.*
>
> *2018 yılında kurulan derneğimiz, Türkiye'deki BTTDD ile yakın işbirliği sağlayarak Türkiye'nin çeşitli bölgelerini kapsayan kültür gezileri düzenlemeyi hedeflemektedir. Bu geziler, insanımızdaki güçlü imajını pekiştirmeye yönelik bir fırsat sunmaktadır. Tüm faaliyetlerimizi başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmemiz için maddi ve manevi desteklere ihtiyacımız bulunmaktadır. Ancak, bu desteğin bize esirgenmeyeceğine inanmaktayız; çünkü kurum kuruluşlar ve üst düzey yöneticilerimiz arasında da bu konuda bir farkındalık olduğunu biliyoruz. Bu doğrultuda, temennimiz ve beklentimiz, destekçilerimizin bize yardımcı olmasıdır. Bu desteklerle derneğimiz, amaçlarını gerçekleştirme konusunda daha güçlü bir şekilde ilerleyebilecektir. Son olarak belirtmek isterim ki azınlık olmak, baştan aşağıya mücadele, cesaret ve savaşma gerektiren bir hayat yoludur hatta bir yaşam tarzıdır.*[567]

"Ova Kültür, Dayanışma ve Kardeşlik Derneği" bu faaliyetlerle birlikte bölgedeki Türk köylerinin birlik ve dayanışmasını güçlendirmeyi, kültürel etkileşimi artırmayı ve Türk kültürünün korunmasını hedeflemektedir. Dernek, toplumun bir araya gelmesini ve ortak değerlerin paylaşılmasını teşvik etmek amacıyla bu tür etkinlikleri düzenlemektedir.

---

[567] İskeçe Ova Kardeşlik Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ömer Muzafferoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 29.04.2023.

4.1.11. İskeçe Koyunköy Gençleri Spor Kültür ve Eğitim Derneği[568]

İskeçe Koyunköy Gençleri Spor Kültür ve Eğitim Derneği gençleri yaygın eğitime dâhil etmek, gönüllülüğü teşvik etmek, çok kültürlü ve spor etkinlikleri düzenlemek amacıyla 2015 yılında İskeçe Koyunköyde kurulan bir dernektir.[569] Derneğin amaçları arasında eğitim kursları, seminerler, konferanslar, sosyal etkinlikler düzenlemek, ulusal ve Avrupa eğitim ortaklıklarını uygulamak, Ksanthi'nin çok kültürlü bölgesinde sosyal ve sportif faaliyetleri desteklemek, eğitimde Müslüman azınlığa ve dezavantajlı gruplara danışmanlık vermek yer almaktadır. Derneğin başlıca faaliyetleri arasında sosyal hizmet, gelenek ve göreneklerinde gönüllülük, insan hakları ve çocuk haklarının korunması, Müslüman azınlıktan ve kırsal kesimden gençleri güçlendirmek, eğitim ve ekonomik zorluk çeken gençleri desteklemek ve kan bağışı yer almaktadır. Azınlık basınından elde edilen verilere göre derneğin özellikle Türkiye'ye ve birçok Avrupa Birliği ülkesine Gençlik Hareketliliği Programları (Erasmus+) kapsamında ziyaretler gerçekleştirdiği görülmüştür. Dernek, Koyunköy gençlerini düzenlediği AB projeleriyle İstanbul-Türkiye (2011), Oristano Sardene-İtalya(2014), Antalya-Türkiye (2018), Rnomelj-Slovenya (2018), Craiova-Romanya (2017), Craiova-Romanya (2018), Pilismarot-Macaristan (2018), Mersin-Türkiye (2018), Salerno-İtalya (2018), Bursa-Türkiye (2018), Safranbolu-Türkiye (2021) gibi ülkelere götürmüştür.[570] Bu projeler kapsamında Erasmus projelerinde hedeflenen farklı kültürlerle etkileşimin gerçekleştiği söylenebilir.

4.1.12. İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği

Batı Trakya Türklerinin kurmak istediği ancak kuramadığı bir dernek de İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği'dir. Bu derneğin hukuki mücadelesi devam etmektedir. İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği ile ayrıntılı bilgi "Batı Trakya'da

---

[568] Αθλητικός- Πολιτιστικός- Μορφωτικός Σύλλογος Νεολαίας Κιμμερίων Ξάνθης, Athlitikós- Politistikós- Morfotikós Sýllogos Neolaías Kimmeríon Xánthis.

[569] İskeçe İli Koyunköy Kültür ve Folklor Derneği Başkanı Tzenan Tsarektsi **(**Cenan Çarekçi) ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.01.2023

[570] "Koyunköy Gençlik Derneği Türkiye'de Yunanistan'ı temsil edecek." https://www.rodopruzgari.com/haberler/28572-koyunköy-gençlik-derneği-türkiye-de-yunanistan-ı-temsil-edecek.html (26.01.2023)

Sivil Toplum" başlığı altında ele alınmıştır. Derneğin Başkanı Aysel Sağır ile yapılan görüşmede Sağır, şunları ifade etmiştir:

> *Toplumsal sorunların çözümünde etkili aktörler olarak sivil toplum öne çıkmaktadır. Sivil toplumun köklerinde yatan amaç, toplumsal sorunlara etkili ve uzun vadeli çözümler bulma yolunda devlet kurumlarına ve siyasi partilere alternatif düşünce, fikirler ve hatta eylemler gerçekleştirerek katkı sağlayan bireyleri ve grupları ortaya çıkararak çoğulcu demokrasiye gelişiminde destek olmaktır.*
>
> *Biz de Batı Trakyalı Türk Kadınları olarak 2010 yılının Kasım ayında (42 üyeyle) İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin kuruluşu için mücadeleye başladık. Böyle bir derneğin kuruluşu için mücadele etmemizin amacı İskeçe ilinde kadınların buluşacağı bir ocak oluşturmak, kültür, eğitim, eğlence ve hoşça vakit geçirme ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak, üyelerin sosyal ahlaki ve manevi düzeylerini yükseltmek, üyelerin arasında kardeşlik bağları oluşturmak ve yerel gelenek ve göreneklerin canlandırılması suretiyle halk kültürümüzü korumak, yaymak ve bu konuda yerel kurumlarla işbirliği yapmaktır. Bu amaçlardan yola çıkarak 17 Kasım 2010 tarihinde derneğin, Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından tanınması için gerekli işlemleri başlattık. 8 Aralık 2010 tarihinde İskeçe Tek Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesine yatırılan 1 Aralık 2010 tarihinde, merkezi İskeçe olan " İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği" isimli derneğin tanınması talebini içeren dilekçemiz görüşüldü. Söze konu dilekçemiz, 17 Şubat 2011 tarihinde mahkeme tarafından alınan kararla derneğin isminde "Türk" kelimesi bulunduğu için Sosyal düzeni bozacağı gerekçesiyle reddedildi. Biz İskeçe İli Türk Kadınları olarak mahkeme kararıyla asla yılmadık ve yılmayacağız. Daha güçlü ve ·kararlı olarak kadın haklarımızın yanında bu sefer kimlik mücadelemizi de katıp istinaf Mahkemesini başvurarak hakkımızı sonuna kadar arayacağız.*[571]

Batı Trakya Türklerinin resmiyet mücadelesi veren diğer derneklerle birlikte İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği'nin de avukatlığını Ahmet Kara yürütmektedir.

4.1.13. Ketenlik Gençlik Derneği[572]

Ketenlik Gençlik Derneği, İskeçe'nin Ketenlik köyünde kurulmuş olup, resmi olarak 2012 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Kökleri 1997 yılına kadar uzanan dernek, İskeçe Balkan bölgesinde faaliyet gösteren ilk gençlik derneği olma özelliğiyle de dikkat çekmektedir. Bu durum derneğin gençlik faaliyetleri alanında köklü bir

---

[571] İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği Başkanı Aysel Sağır ile görüşme (internet aracılığıyla), 17.04.2023.

[572] Σύλλογος Νεολαίας Κενταύρου, Sýllogos Neolaías Kentávrou.

geçmişe sahip olduğunu ve bölgesinde öncü bir konumda yer aldığını göstermektedir.[573]

Derneğin asıl amacı bölgede yaşayan gençleri bir araya getirerek din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın çağın tüm olanaklarını kullanarak bölgenin kültürel ve sosyal zenginliklerini tanıtmaktır. Dernek bu doğrultuda, Yunanistan başta olmak üzere tüm dünyaya hitap ederek bölgenin kültürel ve sosyal zenginliklerini sergilemeyi hedeflemektedir. Derneğin amaçları arasında köydeki gençlerin eğitim, kültür ve sosyal yaşamına katkıda bulunmak, gençlerin yeteneklerini geliştirmek ve köyün genel gelişimine katkı sağlamak da yer almaktadır. Dernek kültürel etkinlikler, spor turnuvaları, müzik ve tiyatro gösterileri gibi aktiviteler düzenleyerek bu amaca hizmet etmektedir. Ayrıca, köydeki okulların ve diğer kurumların ihtiyaçlarını da karşılamak için çalışmalar yapmaktadır. Derneğin kayıtlı aktif üye sayısı 451'dir.[574]

Ketenlik Gençlik Derneği'nin en bilinen sosyal etkinliği, derneğin gençlik kolu ve Ketenlik halkı işbirliğiyle düzenlenen Ketenlik Gençlik Festivali'dir. Temelleri 1997 yılına dayanan bu etkinlik son yıllarda oldukça popüler hale gelmiştir. Festival gelirleri toplumsal yarar için kullanılmaktadır. Köyde faaliyete geçirilen Batı Trakya'nın ilk kültürel müzesi ve Balkan kolunun ilk modern kütüphanesi, yerel halkın hizmetine sunulmuştur. Köydeki müze, kütüphane ve dernek binası gibi tesislerin bazı masrafları ise festival gelirleriyle karşılanmıştır. Ayrıca, 1999 yılındaki festivalin tüm geliri Türkiye'deki depremzedelere gönderilmiştir.[575]

Derneğin faaliyet raporu her yıl dernek üyeleri ve dernek takipçileri ile paylaşmaktadır. Dernek, dayanışma ve yardımlaşma alanında da faaliyetler yürütmektedir. Burslar sağlayarak bazı üniversite öğrencilerine destek olmakla birlikte ihtiyaç sahibi ailelere düzenli olarak maddi ve manevi yardımlar yapılmaktadır.

Ketenlik Gençlik Derneği, Batı Trakya'daki diğer derneklerle işbirliği yapmaktadır. Gençlik kollarının organize ettiği Ketenlik Gençlik Festivali'nde İskeçe Türk Birliği ve Koyunköy Gençlik Derneği halk oyunları ekipleri her yıl festivalde

---

[573] Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile görüşme (internet aracılığıyla), 06.04.2023.
[574] Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile Söyleşi, *Öğretmenin Sesi Dergisi*, Sayı: 244, Ekim 2018, ss. 18-20.
[575] Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile Söyleşi, *Öğretmenin Sesi Dergisi*, Sayı: 244, Ekim 2018, ss. 18-20.

sahne almaktadır. Festival boyunca diğer derneklere de stant açma imkânı sağlanmaktadır. Ayrıca, son iki yılda Tarım Hayvancılık Araştırma Enstitüsü ile ortaklaşa (Tütün ve Hayvancılık) halka yönelik seminerler düzenlenmiştir.

Farklı tarihlerde bağımlılık ve uyuşturucu konularında üç farklı panel düzenlenmiştir. İlk paneli Yeşilay düzenlemiştir, ikincisi Dostluk Eşitlik Barış Partisi tarafından organize edilmiştir ve üçüncüsü de Mustafçova Belediyesi ile birlikte gerçekleştirilmiştir.[576]

4.1.14. Kalkanca Kültür Derneği[577]

Kalkanca[578] Gümülcine'nin kuzey batı tarafında bulunan yerleşim bölgesidir. 1996 yılında şehirden yaklaşık 2 k uzaklıkta olan yerleşimin sınırları doğuda Pos-Pos ırmağı, güneyde ise Gümülcine – Bulatköy (Asomaton) yoluydu. 1938 yılında Metaksas Yönetimi dönemin Trakya Genel Yöneticisi Evangelos Kalaitsiz'in kararıyla bir ırmak kenarında, o zaman şehrin dışında bir bataklıkta, Gümülcine merkezinde yaşayan bir grup insan tarafından kurulmuştur. Bu zorunlu göç, temizlik ve düzen gibi nedenlerler şehrin merkezini değerlendirmek isteyen Gümülcine belediye başkanı tarafından teklif edilmiştir. Bölgenin isminin genel yöneticinin onuruna Kalaitzia ya da Kalantzia olarak verildiği söylenmektedir. Bölge sakinleri kısa zamanda bu ismi Kalayce-Kalayciye olarak kullanmaya başlamışlardır. Sonunda "Kalkanca" olarak günümüze ulaşmıştır. Bölge Yunanca "İfestos" olarak isimlendirilmiştir. Burada yaşayan sakinlerin tamamı Müslümandır. Nüfusun tamamının anadili ve günlük konuşma dili Türkçe'dir. Bazı istisnalar dışında bölgede yaşayanların çoğu kendilerini Türk olarak hissettiklerini beyan etmişlerdir.[579]

Kalkanca Kültür Derneği, Kalkanca'da 1995 yılında kurulmuştur. Dernek yönetiminin öncelikli hedefleri henüz geçici kullanılan mekân dışında kendilerine ait

---

[576] Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile Söyleşi, *Öğretmenin Sesi Dergisi*, Sayı: 244, Ekim 2018, ss. 18-20.
[577] Πολιτιστικός Σύλλογος Καλκάντζας, Politistikós Sýllogos Kalkántzas.
[578] Ήφαιστος (İfestos), Pervin Hayrullah, *a.g.e.*, ss. 162-163.
[579] Giorgos Mavrommatis, *"Yunanistan'da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim, Kalkanca'nın Çocukları"* Çev: Berin Myisli, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, ss. 61-62.

bir dernek binası olmaması nedeniyle derneklerine bir bina kazandırmak ve gençlerin bir arada sohbet edip kitap okuyabilecekleri, televizyon izleyebilecekleri bir mekânı yaratmaktır. Daha öncelerde halk oyunları kursları düzenleyerek bir ekip kuran Kalkanca Kültür Derneği, tüzüğünde "Resmi geçitlerden geçer" ibaresi bulunduğundan bayramlarda, Gümülcine (Komotini) şehir meydanındaki resmi geçitlere katılan tek Türk derneğidir.[580]

150 üyesi bulunan Kalkanca Kültür Derneği'nin yönetim kurulunda şu isimler yer almaktadır: Hasan Çakır (Başkan), Abdullah Hüseyin (As başkan), Ali Oktay (Genel Sekreter), Faik Mustafa (Kasadar), Ali Hüseyin (Üye), Hasan Çakır[581]

Kalkanca derneğinin günümüzde faal olmadığı ve herhangi bir ofis ya da bürosunun bulunmadığı belirtilmiştir.[582]

4.1.15. Küçük Doğanca Kadınlar Derneği[583]

Gümülcine'nin Küçük Doğanca köyünde kurulan dernek resmi olarak 17 Mayıs 2010 tarihinde Rodop Mahkemesi'nin 127/2010 kararı ile tanınmıştır.

Derneğin esas amacı üyeleri arasındaki bağları güçlendirmek ve Küçük Doğanca köyünün kültürel ve sosyal yaşamını destekleyen sanatsal, kültürel ve eğitimsel etkinlikler düzenlemektir. Bu kapsamda, dernek aşağıdaki hedefleri de belirlemiştir:

- Üyelerin sorumluluk duygularını arttırmak, asil rekabeti teşvik etmek, hayırseverliğe katkıda bulunmak ve toplum yararına özverili bir katkı sağlamak için, hemcins insanlara sevgi temelli yaklaşım sergilemek ve bireylerin kişiliklerine saygı duymak.
- Üyeler arasında uyumlu bağlar oluşturmak ve demokratik ideoloji, özgürlük ve karşılıklı saygıya dayalı bir sosyal sorumluluk ruhu yaratmak.

---

[580] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*, s. 216.
[581] Giorgos Mavrommatis,"Yunanistan'da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim, Kalkanca'nın Çocukları" Çev: Berin Myisli, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, ss. 41-65.
[582] Kalkanca Azınlık İlkokulu Öğretmeni Nail Mustafapaşa'dan bilgi alınmıştır.
[583] Σύλλογος Γυναικών Μικρού Λουκάτου, Sýllogos Gynaikón Mikroú Loukátou.

- Gelenek ve görenekleri korumak ve yaşatmak için çalışmalar yürütmek.[584]

Küçük Doğanca Kadınlar Derneği geçici yönetim kurulu 24 Kasım 2009 tarihinde kurucu başkan Vildan Mehmetoğlu başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda, 14 maddeden oluşan ve Yunan Medeni Kanunu 79. Maddesi uyarınca imzalanan tüzük kabul edilmiştir. Günümüzde dernek faal olmayıp, derneğin ne zaman sonlandırıldığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

4.1.16. Koşnalar Kültür ve Kalkınma Derneği[585]

İskeçe'ye bağlı Koşnalar köyünde 26 Eylül 2006 tarihinde kurulan dernek, İskeçe Tek Üyeli Asliye Mahkemesi'nin 16 Ocak 2007 tarihinde aldığı 22/2007 sayılı kararı ile resmen tanınmıştır.

Dernek tüzüğünde amaçlar şöyle sıralanmıştır:

- Koşnalar bölgesinin kültürel, entelektüel, sosyal, eğitimsel gelişimine ve genel sorunların çözümüne katkı sunmak,
- Çevrenin korunması ve orada yaşayanların yaşam kalitesini yükseltilmek,
- Üyelerin yerel sorunları (sosyal, kalkınma) üzerine çalışmak,
- Bilimsel kurum ve kuruluşlarla, dernekler, kulüpler veya federasyonlarla işbirliği yapmak,
- Bölgenin yaşlı ve muhtaç sakinlerine maddi veya maddi olmayan yardımlar sağlamak.[586]

Özetle, Koşnalar bölgesinin kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak, bölgenin tarihi, kültürü ve gelenekleri hakkında farkındalık yaratmak, gençlerin eğitimine destek olmak ve yerel kalkınmayı teşvik etmektir. Tüzüğe göre kurucu başkan Ayşegül Şaban olarak görülmektedir. Ancak Koşnalar

[584] Küçük Doğanca Kadınlar Derneği Tüzüğü, 2. madde, a,b,c fıkraları.
[585] Πολιτιστικός Αναπτυξιακός Σύλλογος Κοττάνης, Politistikós Anaptyxiakós Sýllogos Kottánis.
[586] Koşnalar Kültür ve Kalkınma Derneği Tüzüğü 2. Madde.

Kültür ve Kalkınma Derneği ile ilgili güncel herhangi bir bilgiye ya da faaliyete rastlanmamıştır.

4.1.17. Köprü Derneği[587]

2020 yılında Mastanlı, Kırmahalle, Kozluköy mahallesi üyelerinin ortaklaşa meydana getirdiği en genç azınlık derneklerinden biridir.[588] "Köprü derneği" olarak bilinen derneğin resmi adı Gümülcine Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği "Köprü" olarak tescil edilmiştir. Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının gelenek ve göreneklerini yaşatmak, ırkına, diline ve dinine sahip çıkmak ve sosyal yardımlaşmayı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Özellikle yardıma muhtaç kişilere yardımcı olma gayreti içinde olan genç dernek, Ramazanda iftar ve sahur programları ile yardım toplama faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

Derneğin 17-30 yaş aralığında, çoğunlukla erkeklerden oluşan 126 üyesi mevcuttur. Yönetim kurulu üyeleri üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Derneğin gerçekleştirilen ilk genel kurulunda Ahmet Hasan başkanlığa seçilmiştir.[589]

4.1.18. Meriç-Evros İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği[590]

10 Mayıs 2019 tarihinde kurulan Meriç-Evros İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği, 27 Şubat 2020 tarihinde tescil edilerek resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır. Derneğin merkezi Büyük Derbent-Mega Derio olarak belirlenmiştir.

Dernek üyeleri arasında yapılan seçimler sonucunda, Ayşe Derviş Başkanlığa seçilmiştir. Derneğin Yönetim Kurulu ise şu şekilde oluşmuştur: Ayşe Derviş Başkan,

---

[587] Μειονοτικος Πολιτιστικος Μορφωτικος Αθλητικός Συλλογος Κομοτηνης, Meionotikos Politistikos Morfotikos Atlétikos Syllogos Komotinis.

[588] Köprü Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Fatih Hüseyinoğlu ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 28.04.2023

[589] Gümülcine'deki "KÖPRÜ" derneği ilk genel kurulunu gerçekleştirdi. https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=7239 (22.05.2023)

[590] Σύλλογος Εκπαίδευσης και Πολιτισμού Μουσουλμάνων Μειονοτικών Επαρχίας Έβρου, Sýllogos Ekpaídefsis kai Politismoú Mousoulmánon Meionotikón Eparchías Évrou.

Sibel Çilingir Başkan Yardımcısı, Merve Çilingir Sekreter, Ayşe Osman Hoca Kasadar ve Cemile Sarı Mahmut asil üye olarak görev yapacaktır.

> *Derneğimizin amacı ilimizde bulunan kadınlarımızla beraber kültür, dayanışma, birlik ve beraberliği sağlamak ve sosyal aktivitelerde bulunmaktır. Hedefimiz Meriç(Evros) ilinde yaşayan kadınlar olarak hep birlikte hareket etmektir. İlimizde kadınlara yönelik başka bir derneğin bulunmaması bizi bu derneği kurmaya teşvik etmiştir. İlerleyen zamanlarda özellikle genç arkadaşlarımıza yönelik faaliyetlerde bulunmayı hedeflemekteyiz. Gençlerimizi daha özgüvenli ve kendinden emin sosyal bir birey olarak yetiştirmek en büyük hedefimizdir. İnanıyoruz ki; kadınlar her işi başarabilir ve kadınların elinin değdiği her şey güzelleşir.*[591]

Batı Trakya'daki en genç derneklerden olan Meriç-Evros İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği bölgedeki ihtiyaç ve eksiklikten doğmuştur. Özellikle kadın teması etrafında toplanılması ve hedeflerin ortak olması bu derneğin yakın zamanda kurulduğu bölgede faydalı işler yapılacağına işaret etmektedir.

4.1.19. Mustafçova Gençlik Derneği[592]

Mustafçova Gençlik Derneği, İskeçe'ye bağlı Mustafçova kasabasında gelenek ve görenekleri korumak, gençleri biraraya getirmek ve köy halkına yardım etmek gibi amaçlarla 2015 yılında kurulmuştur. Dernek merkezinin bulunduğu Mustafçova, bölgede en yüksek nüfusa sahip olmasıyla ve 2011 yılında gerçekleştirilen yerel yönetim reformu sonucu civardaki tek belediye statüsüne yükseltilmesiyle dikkat çekmektedir.

Mustafçova Gençlik Derneği, Covid dönemi hariç olmak üzere kurulduğu günden bu yana faaliyetlerini aralıksız sürdürmektedir. Dernek, çoğunlukla genç ve orta yaş gruplarına hizmet vermektedir. Bu amaç doğrultusunda, yabancı dil, müzik ve resim gibi çeşitli kurslar düzenlemekte ve gençler için yardım kermesleri organize etmektedir. Ayrıca, diğer azınlık dernekleriyle işbirliği yaparak birlikte kültürel geziler de düzenlemektedir.

---

[591] Meriç (Evros) İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği Kuruldu. https://www.rodopruzgari.com/haberler/26448-meric-evros-ili-azinlik-müslüman-kadinlar-eğitim-ve-kültür-derneği-kuruldu.html (10.10.2021)

[592] Σύλλογος Νεολαίας Μύκης, Sýllogos Neolaías Mýkis.

Dernek yönetimi beş yönetim kurulu üyesinden oluşmaktadır. Derneğin toplamda 120 üyesi vardır. Üyelerin yaş aralığı 18 ila 50 arasında olup, üyelerin %70'i erkek ve %30'u kadındır. Üyeler genelde lise ve üniversite mezunu olup, ağırlıklı olarak serbest meslek sahibidirler. Dernekte, ücretli çalışan bulunmamaktadır. Dernek işleri ve etkinliklerinde genellikle öğrenciler gönüllü olarak görev almaktadırlar.[593]

4.1.20. Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği[594]

Rodop vilayeti Şapçı ilçesine bağlı Aşağıköy'de kurulan dernek, 87/2002 sayılı karar ile resmiyet kazanmıştır. Aşağıköy halkı tarafından Batı Trakya Türklüğüne kazandırılan bu derneğin kuruluş faaliyetleri yaklaşık üç ay sürmüştür. İlk olarak derneğin ismi etrafında tartışmalar yapılmıştır. Tartışma sonucunda derneğin isminin *"Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği"* olması konusunda mutabık kalınmıştır. 45 kurucu üye ve geçici yönetim kurulunun belirlenmesinden sonra mahkemeye başvurulmuştur.[595]

19 Haziran 2002 tarihinde oluşturulan Geçici Yönetim Kurulu Üyeleri:

1- Dr. Hafız Mehmet Selim (Başkan)

2- Şerafettin Hurşit (Başkan Yardımcısı)

3- Ecevit Emin (G. Sekreter-Muhasip)

4- İrfan Pehlivan Osman (Kasa)

5- Hafuz Halil Halil (Üye)

6- Halil İbram (Üye)

7- Nihat Boz Ali (Üye)

---

[593] Mustafçova Gençlik Derneği eski Başkanı Muhammed Kabza ile görüşme (internet aracılığıyla), 16.04.2023.

[594] Μειονοτικός Πολιτιστικός Λαογραφικός Σύλλογος Αρσακείου, Meionotikós Politistikós Laografikós Sýllogos Arsakeíou.

[595] Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı ve BTTÖB sekreteri Şerafettin Hurşit ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.01.2023.

Gelen olumlu cevapla gazetelerde yayınlanma süreci izlenmiştir. 28 Haziran 2002 Cuma günü seçimler ilan edilmiştir. İştirak iş mevsiminde olunmasına rağmen seçime katılım beklenenin üzerinde olmuştur. Seçim esnasında da 5 üyenin kaydıyla 50 üyeli bir dernek olarak faaliyetine başlamıştır. Yapılan seçimde Yönetim Kuruluna şu üyeler seçilmiştir:

1- Dr. Hafız Mehmet Selim (Başkan)

2- İbrahim İbram (Başkan Yardımcısı- Muhs.)

3- Av. Mehmet Kiracı (G. Sekreter)

4- Öğretmen Şerafettin Hurşit (Demirbaş ve Basın Sorumlusu)

5- Ecz. İsmail Sarısakal (Kasa)

6- Ecevit Emin (Muhs.)

7- Raif Topal (Üye)

Yedek üyeler: 1- Ali Yoğurtçu, 2- İrfan Emin, 3- Nihat Boz Ali

Denetim Kurulu:

1. Av. Mustafa Emin (Başkan)

2. Ecz. Feyim Veli (Üye)

3. Dr. Hafız Mehmet Cafer (Üye)

Denetim Kurulu Yedek üyeler:

1- Hakkı Yusuf,

2- Mehmet Nedim

Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği, halkın yanında olmayı ve sorunlarına eğilmeyi, halkı bilgilendirici toplantılar tertiplemeyi, Türk Kültürünün canlı olarak yaşatılmasını ve diğer kardeş derneklerle işbirliği içerisinde olmayı ilke kabul ettikten sonra göreve başlamıştır. Yönetim Kurulu'nun aldığı karar uyarınca

ilerleyen tarihte bir resmi açılış kokteyli planlanmıştır. 29 Haziran 2002 tarihinde Halk Oyunları öğretmeni bulunması konusunda mutabık kalınmıştır.[596]

Derneğin faaliyetleri arasında çocuklar için tiyatro, gençlere yönelik folklor ve Türk halk oyunları çalışmaları, kadınlar için biçki dikiş ve Türk el sanatları eğitimleri, halkın tamamına yönelik açılan bilgisayar kursları yer almaktadır. Ayrıca traktör ehliyet almak isteyen çiftçiler için sınavlara hazırlık, geleneksel Türk ebru sanatı sergileri, kremit sanatı sergileri, İngilizce ve Yunanca kursları da düzenlenmektedir.

Dernek, kültürel faaliyetlere katkı sağlamak amacıyla geleneksel deve şenliği ve Hıdırellez şenliği gibi etkinliklere de katılarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca Aşağıköy çevresinin güzelleştirilmesi, camilerin, mezarlıkların ve şehit türbelerinin düzenlenmesi ve temizlenmesi gibi faaliyetlerde yer alırken, ayrıca her türlü ihtiyaç ve sorunla ilgilenmeye de çalışmaktadır.

Derneğin 100'e yakın üyesi bulunmakta olup, kuruluşundan bu yana halkı bilgilendirme ve eğitim kurslarına ek olarak Aşağıköy'ün fiziksel ortamını da güzelleştirme amacıyla çalışmaktadır. 2006 yılında Leader programına başvurarak müzik aletleri, ses ve ışık sistemleri, folklor kıyafetleri, masalar ve sandalyeler gibi demirbaşları derneğe kazandırılmıştır. [597]

Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği üyelerinin üçte biri Türkiye'deki üniversitelerden mezun olmuştur ve dernek, aynı zamanda Şapçı, Kurcalı, Kozlukepir, Bekirköy, Lefeciler ve Küçük Müsellim gibi çevre köylere de hizmet vermektedir.

Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği'nin başkanları ve görev yaptığı yıllar aşağıda sıralanmıştır:

1. Selim Hafuz Mehmet, 2002-2006

2. Mahmet Kiracı, 2006-2007

3. Kemal Topal Mehmet, 2007-2013

[596] Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı ve BTTÖB sekreteri Şerafettin Hurşit ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.01.2023.
[597] Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı ve BTTÖB sekreteri Şerafettin Hurşit ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.01.2023.

4. Ferdi Bozali 2013-(Halen görevde)

4.1.21. Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği

Derneğin kurucu ilk ve tek başkanı Özlem Hüseyin, derneğin hangi tarihte kurulduğunu net hatırlayamamıştır. Derneğin kurulduğu dönemleri "zor yıllar" olarak tanımlamıştır. Hüseyin, köylü kadınların dernekleşmekten çekindiğini ve üye olmadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca derneğin mekân sıkıntısı çektiğini de belirtmiştir. Dolayısıyla heyecanla kurulan dernek söz konusu sıkıntılar nedeniyle faaliyetlerini sürdürememiş ve kapanmıştır.[598]

4.1.22. Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği[599]

Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği, resmi olarak 8 Nisan 2003 tarihinde Rodop Mahkemesi'nin 21/2003 kararı ile kurulmuştur. Derneğin tüzüğünde yer alan hedefler, toplumun genel refahını artırmaya ve üyeler arasındaki dayanışmayı güçlendirmeye yöneliktir.

Derneğin öncelikli amacı, birlik üyeleri arasındaki ilişkileri geliştirmek ve dayanışmayı artırmaktır. Bu doğrultuda, özellikle muhtaç yaşlı bireyler ve maddi açıdan zayıf olan kişilere yardım etmek, derslere ve dans etkinliklerine katılımı teşvik etmek gibi sosyal faaliyetler gerçekleştirilir. Dernek ayrıca, yerleşimin çevre düzenlemesi ve korunmasına da önem verir. Toplumda yaşanan sorunların takibi ve incelenmesi, örf ve adetlerin korunması amaçlı savunma, etkinliklerin, sergilerin, konuşmaların ve gezilerin düzenlenmesi, Yunanca ve Türkçe dergi veya bülten yayınlanması gibi faaliyetler de derneğin hedefleri arasındadır.[600]

Azınlık kültürüne ve toplumsal refaha katkı sağlamak amacıyla kurulan derneğin faaliyetleri hakkında yeterli bilgi bulunamamaktadır. Günümüzde dernek faal

---

[598] Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Özlem Hüseyin ile görüşme (internet aracılığıyla), 18.04.2023.
[599] Μειονοτικός Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Φιλύρου Ν. Ροδόπης. Meionotikós Politistikós Kai Morfotikós Sýllogos Filýrou N. Rodópis.
[600] Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği Tüzüğü, 2. madde, 1-8 fıkraları.

olmayıp, derneğin ne zaman sonlandırıldığına dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Dernek kurucu üyelerinden Memet Nedim Hasan, derneğin ekonomik sıkıntılardan dolayı büro kirasının ödenemediği ve bir yıl içinde pasif duruma düştüğünü ifade etmiştir. Ayrıca bu kısa süre içerisinde herhangi bir faaliyet gerçekleştirilmediğini de belirtmiştir.[601]

4.1.23. Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği[602]

Rodop ilinin Büyük Müsellim köyünde 2008 yılında kurulan dernek, tüzüğün mahkeme tarafından 129/2009 sayılı karar ile onaylanmasıyla resmiyet kazanmıştır. Derneğin ana hedefleri arasında özgün ve kaybolmaya yüz tutan kültürel değerleri ortaya çıkarmak, tanıtmak, korumak ve gelecek nesillere aktarmak yer almaktadır. Bu amaçla, dernek çeşitli etkinlikler, çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Ayrıca, köyde bir kütüphane oluşturma girişimiyle köy halkına bilgi erişimini arttırmayı ve özel seminerler düzenleyerek eğitim çalışmalarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Derneğin faaliyetleri arasında yerel folklor ve müzik gruplarının kurulması da bulunmaktadır. Böylece yerel sanatsal faaliyetleri desteklemek amaçlanmaktadır.[603]

Derneğin kurulduğu yer ve merkezi Gümülcine'nin Büyük Müsellim Köyü'dür. Batı Trakya Türklerinin yaşadığı yaklaşık 350 hanelik bir köy olan Büyük Müsellim, Gümülcine'ye 11 kilometre uzaklıktadır. Derneğin isminde Türk kelimesi geçmese de üyelerinin tamamı Türklerden oluştuğundan faaliyetleri Türk azınlığa ve Türk kültürüne yöneliktir.

Günümüzde faaliyet gösterilen dernek binası 29 Haziran 2009 tarihinde törenle açılmıştır. Araştırmacı yazar Rıza Kırlıdökme Gündem Gazetesi'nde haftanın sohbeti başlıklı köşe yazısında dernek hakkında bilgiler vermiş ve açılışı yapılan dernek binasını "Büyük Müsellim Etnografya ve Kültür Derneği Binası" olarak

---

[601] Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği Kurucu Üyelerinden Memet Nedim Hasan ile görüşme (internet aracılığıyla) 17.04.2023

[602] Μορφωτικός Πολιτιστικός Λαογραφικός Σύλλογος Μέγα Πιστό, Morfotikós Politistikós Laografikós Sýllogos Méga Pistó.

[603] Büyük Müsellim Köyü Resmi Web Adresi (24.09.2020), http://www.buyukmusellim.com/sayfa/dernegimiz_hakkinda/977591.html

tanıtmıştır.[604] Söz konusu dernek binası, köy yaşamı ve kültürüne ilişkin çeşitli materyallerin sergilenmesine imkân sağlamaktadır. Bu kapsamda binanın içerisinde köy ile ilgili arşiv belgeleri, fotoğraflar, eski araç gereç ve teknik malzemeler, kültürel materyaller ve çeşitli kitaplar gibi materyaller yer almaktadır. Bu özellikleriyle dernek binası, Türkiye'deki kent müzelerine benzer niteliktedir. Bu nedenle dernek binası, yurtiçi ve yurtdışından birçok ziyaretçi tarafından ilgi görmektedir. Özellikle köy yaşamı ve kültürüne ilişkin araştırmalar yapan araştırmacılar, öğrenciler ve meraklılar, bu materyalleri inceleyerek köy hayatına dair daha kapsamlı bir perspektif kazanabilmektedirler. Bu açıdan dernek binası, köy yaşamı ve kültürüne ilişkin araştırmaların yapılması ve bu konuda farkındalık yaratılması açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği 2008 yılından bu yana her yıl Mayıs ayının ilk haftasında Hıdırellez etkinliği düzenlemektedir. Bu etkinlik köyde yaşayanlar ve dışarıdan gelenler arasında yoğun bir katılımla gerçekleştirilmektedir. Etkinlik sırasında dernek tarafından Hıdırellez pilavı ve Gölle ikramları yapılmaktadır. Ayrıca Büyük Müsellim köy meydanında konser gibi çeşitli etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinlikler köyde yaşayanlar ve dışarıdan gelenler arasında hoş bir sosyal ortam yaratmaktadır. Bunun yanı sıra bu etkinlikler, geleneksel kültür ve folklora ilişkin bir perspektif sunarak, köy yaşamının tarihi ve kültürel mirasının korunması ve sürdürülmesi açısından da önem taşımaktadır.[605]

Azınlık basın kaynaklarına göre, derneğin her yıl düzenlediği Hıdırellez etkinlikleri yoğun kültürel faaliyetlerle geçmektedir. Bu etkinlikler kapsamında konserler, edebi yarışmalar, yemek yarışmaları, geleneksel Türk ebru sanatı sergileri ve piyesler gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de bu etkinliklere destek vermiş, Ankara'dan gelen Kültür Bakanlığına bağlı Devlet Halk Dansları Topluluğu da Anadolu'nun çeşitli yörelerinden oyunlar sergileyerek izleyenlere keyifli anlar yaşatmıştır.

---

[604] "Haftanın Sohbeti", Rıza Kırlıdökme, *Gündem Gazetesi*, Sayı:590.
[605] Büyük Müsellim Köyü Kültür ve Folklor Dernegi Faaliyet Raporu, Hazırlayan: Vet. Hek. Cevat Abdurrahman (Dernek Başkanı) 2014.

Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği eski başkanlarından Cevat Abdurrahman ile yapılan görüşmede dernek ile ilgili şunları söylemiştir:

> *Ben derneğimizde üye, sekreter, yönetim kurulu üyeliği ve başkanlık görevlerinde bulundum. Derneğimiz dışında BTAYDD ve Batı Trakya Türk Sanat Müziği Dostları Derneği üyesiyim. Derneğimiz köyümüz ve bölgemiz kültür değerlerini yaşatmak gelecek nesillere aktarmak için kuruldu. Halkın tüm kesimine hizmet vermektedir. Hıdırellez etkinliği, el ve beceri kursları, ebru çalışmaları, müzik çalışmaları, kitap okuma-eğitim, folklor, müze vee geziler gibi kültürel faaliyetler göstermektedir. Derneğimiz dernekler kurulu'nun denetimine tabidir. Tüzüğe uygun faaliyetler gösterdiğimizden bir sıkıntı yaşamadık. Yönetim kurulumuz 7+3 üyeden oluşur. Çoğunluğu orta yaş grubundan olan yaklaşık 140 üyemiz bulunmaktadır. Bu üyelerimizin 40'ı kadındır. Her eğitim seviyesinden üyemiz vardır. Dernek gelirlerimiz aidatlar, bağışlar ve bağlı olduğumuz İasmos / Yassıköy Belediyesinin desteklerinden oluşmaktadır. Çalışanlarımızın tamamı gönüllülerdir.*[606]

Derneğin hizmet binasında halk sağlığı, keneler ve kırım kongo kanamalı ateşi gibi sağlık ile ilgili bilgilendirici paneller düzenlenmiştir. Dernek bünyesinde Minikler ve yetişkin grubu adı altında iki ekip oluşturularak, folklor eğitimleri verilmiştir. Çanakkale şehitliği, Edirne Balkan Şehitliği, Şükrü Paşa Anıtı ve Anıtkabir gibi kültür gezileri de gerçekleştirilmiştir. BTAYTD ile işbirliğinde birçok etkinlikler de düzenlenmiştir. Köye Erişim Projesi Ekibi kapsamında ilk yardım ve kalp sağlığı eğitimleri verilmiştir. Çocuk psikiyatri uzmanları tarafından çocuk ve ergen sağlığı üzerine bilgilendirmeler yapılmıştır. Çocuklar için Hacivat Karagöz gösterileri ise yoğun ilgi görmüştür. BTAYTD Tarım kolu ile işbirliği kapsamında bölge tarımı ve alternatif ürünler, tütün ve yardımcı ürünlerin ekim, bakım, ilaçlama ve verim artışı hakkında geniş bilgiler aktarılmıştır.

Dini Bayramlar dernekte coşku ile kutlanmakta, deve ve ramazan davulu geleneği dernek üyeleri tarafından yaşatılmaktadır. Dernek üyeleri Bulatköy'de her yıl düzenlenen Kiraz Festivallerine de katılım sağlamaktadır. Dernekte kitap okuma faaliyetleri gençler tarafından yoğun ilgi görmektedir. Dernek faaliyetlerinde Cevat Abdurrahman, Naim Kazım (Merhum Öğretmen) ve Ramadan Abdurrahman çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır. Büyük Müsellim Kültür ve Folklor Derneği'nde 2008-2010 Aynur Rasim, 2010-2017 Cevat Abdurrahman, 2018-2019 Naim Kazım

[606] Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı Cevat Abdurrahman ile görüşme (internet aracılığıyla), 24.06.2022.

(Kadir), 2020-2021 Özlem Hüseyin ve 2022-2023 yılları arasında Seher Ahmet başkanlık görevlerinde bulunmuşlardır. Günümüzde yasal faaliyetlerine devam eden derneğin son genel kurulda seçilen yönetim kurulu üyelerinin tamamı kadınlardan oluşmuştur.[607]

4.1.24. Rodop İli Kurcalı Kadınları Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği[608]

Rodop İli Kurcalı Kadınları Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği (RKKAKED), 23 Ekim 2009 tarihinde 24 kurucu üyenin imzasıyla kurulan bir dernektir. Dernek, kuruluş başvurusunu mahkemeye sunmuş ve 13 Nisan 2010 tarihinde 84/2010 sayılı kararla resmen tanınmıştır.[609]

Derneğin ilk resmi genel kurulu ve seçimleri Nisan 2012 tarihinde gerçekleşmiş ve Dilek Osman başkanlığındaki yönetim kurulu seçilmiştir. Yönetim kurulu 7, denetim kurulu 3 kişiden oluşmakta ve seçimler iki yılda bir yapılmaktadır. Derneğin altıncı dönem yönetim kurulu hizmet verirken, 124 üyesi bulunmaktadır. Dernek, Kozlukebir Belediyesi'ne bağlı Kurcalı köyünde faaliyet göstermektedir ve belediyenin tek aktif sivil toplum kuruluşu olarak dikkat çekmektedir.[610]

RKKAKED çatısı altında on yılı aşkın süredir biçki-dikiş, nakış, el sanatları ve Ebru sanatı kursları verilmektedir. Bu kursları başarıyla tamamlayan kursiyerlere sertifikalar verilmektedir. Her eğitim yılı sonunda düzenlenen sergilerde, farklı branşlardaki kursiyerlerin el emeği göz nuru eserleri ziyaretçilerle buluşmaktadır. Kurs faaliyetleri, Kurcalı'dan ve civar köylerden onlarca kursiyerin katılımıyla devam etmektedir ve bu süreçte, kardeş dernekler olan BTAYD ve GTGB'ye bağlı gönüllü eğitmenlerin desteği sağlanmaktadır.

---

[607] Büyük Müsellim Köyü Kültür ve Folklor Derneği Faaliyet Raporu, Hazırlayan: Vet. Hek. Cevat Abdurrahman (Dernek Başkanı) 2014; Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği Eski Yöneticisi Ramadan Abdurrahman ile görüşme (internet aracılığıyla), 24.06.2022

[608] Μειονοτικός Εκπολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Γυναικών Λυκείου Ν. Ροδοπης-Meionotikós Ekpolitistikós kai Morfotikós Sýllogos Gynaikón Lykeíou N. Rodópis.

[609] Pervin Hayrullah, *a.g.e.*, s. 303.; Pervin Hayrullah çalışmasında resmi tanınma tarihini 03.03.2010 olarak belirtmiştir.

[610] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

RKKAKED, sağlık konularında sadece üyelerine değil, aynı zamanda üyelerinin çocuklarına, Kurcalı ve çevre köylerden katılan kadınlara açık halk sağlığı bilgilendirme toplantılarına ve diş taraması, meme kanseri taraması gibi sağlık taramalarına da ev sahipliği yapmaktadır. Bu etkinlikler, yurtiçinden ya da anavatan Türkiye'den uzman tıp doktorlarının desteğiyle gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra, sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde "Ruh Sağlığımız ve Biz" başlıklı bir sağlık konferansı da düzenlenmiştir.[611]

RKKAKED geleneksel hale gelen iftar yemeklerinde azınlık protokolünün de katılımıyla her yıl Ramazan ayında üyeler, eşleri ve çocuklarıyla bir araya gelinmektedir. Batı Trakya Türk azınlığının parlamentoda ve yerel yönetimlerdeki temsilcileri, anavatan Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcileri, D.E.B. Partisi temsilcileri, seçilmiş müftü ve din adamları, kardeş sivil toplum kurum ve kuruluş temsilcileri ile üç yüz civarında davetli her yıl Kurcalı'da ağırlanmaktadır.

Her yıl 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında RKKAKED tarafından geleneksel olarak Kadınlar Gecesi Eğlencesi düzenlenmekte ve bu sayede yüzlerce kadın bir araya gelmektedir.

Kurcalı RKKAKED tarafından organize edilen Kur'an-ı Kerim ve Mevlid-i Şerif okumaları, İslam dininde birlik ve beraberliğin sembollerinden olan kandillerde gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklere üyelerin yanı sıra tüm Kurcalı sakinleri de katılmaktadır. Geleneksel olarak kandil simidi ve kandil çöreği dağıtma geleneği de sürdürülmektedir.[612]

Her yıl Muharrem Ayı dolayısıyla Kurcalı RKKAKED, aşure etkinliği düzenlemekte olup, Gümülcine Seçilmiş Müftülüğü Bayan Vaaz ve İrşad Heyeti din görevlilerinin katılımıyla günün anlam ve önemine binaen sohbet, ilahi ve Kur'an-ı Kerim tilavetinin gerçekleştirildiği toplantılara ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, Gümülcine Seçilmiş Müftülüğü tarafından düzenlenen aşure etkinliğine de katılım

[611] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.
[612] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

sağlanmaktadır. Dernek, yurt içi günübirlik, konaklamalı kültür gezileri de dâhil olmak üzere Türkiye'nin farklı şehirlerine geziler düzenlemektedir.[613]

RKKAKED, Kurcalı ve çevre köylerdeki çocukların katılımına açık etkinlikler düzenlemekte olup, bu etkinlikler sağlık taramalarının yanı sıra tiyatro ve sinema gibi sosyal hayata aktif katılım sağlayacak etkinlikler ile Ramazan eğlenceleri gibi özellikle Türk kültürüne yönelik bilgi birikimi sağlamaya odaklanan etkinlikler de içermektedir. Ayrıca, Kurcalı Anaokulu öğrencileri her yıl dernekte ağırlanarak, ortak etkinlikler ve atölye çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Kurcalı Türk Azınlık İlkokulu öğrencileri ise her eğitim öğretim yılı başında okul araç gereçleri desteği alabilmektedir.

RKKAKED, üyeleri başta olmak üzere tüm Kurcalı kadınların katılımına açık olarak düzenlediği piknikler ve çay-kahvaltı buluşmaları ile etkinliklerine devam etmektedir.

RKKAKED, bölgesel ve toplumsal açıdan önemli olan sosyal sorumluluk projelerine aktif bir şekilde katılmaktadır. Dernek, Kurcalı bölgesinde gerçekleştirilen siyanürle altın arama faaliyetlerine karşı düzenlenen eylemlere katılmış, mültecilere yönelik gıda ve giyim yardımı kampanyası organize etmiş, Kurcalı mezarlığı temizliği gibi projeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Yunanistan'da ikinci şans okulları ve Türkiye Cumhuriyeti'nde açıköğretim konularında bilgilendirme toplantılarına ev sahipliği yapmıştır.[614]

RKKAKED'in Yönetim ve Denetim Kurulları, her bayram döneminde, özenle hazırladıkları el yapımı ufak hediyelerle üyelerinin bayramlarını kutlama konusunda etkin bir rol oynamaktadır.

RKKAKED, Güney Meriç Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği ile birlikte organize edilen Hıdırellez ve Bahar Şenliği'ne de ev sahipliği yapmıştır.

TRT Avaz kanalında yayınlanan "Bizim Sesimiz" programına, Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği'nin faaliyetlerinin tanıtıldığı bir bölümde

---

[613] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.
[614] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

yer verildi. Canlı yayın, Edirne'de, Trakya Üniversitesi eski Rektörlük binası olarak da kullanılan tarihi Eski Gar binasında gerçekleştirildi. Dernek Başkanı Dilek Osman ve el sanatları öğretmeni Emine Hüseyin, programda konuşmacı olarak yer aldı. Programda ayrıca, dernek bünyesinde faaliyet gösteren biçki-dikiş, nakış, el sanatları ve Ebru sanatı öğretmenleri ve kursiyerlerinin çalışmaları da sergilendi.

RKKAKED, Batı Trakya Türk Kadın Platformu'nun bir üyesi olarak, platformun çatısı altında düzenlenen etkinliklere aktif bir katılım sağlamaktadır. Ayrıca, bir yıl boyunca Batı Trakya Türk Kadın Platformu Sözcülüğü görevini de üstlenen dernek, sözcülük görevini başarılı bir şekilde yerine getirmek amacıyla dernek başkanı Dilek Osman tarafından temsil edilmiştir.

RKKAKED, Batı Trakya Türklerinin yasal olarak tanınmış tek azınlık kadın derneği olup, Batı Trakya Türk Kadın Platformu'nun üyesi olarak diğer kadın dernekleriyle uyum içinde çalışmakta ve platformun düzenlediği tüm etkinliklere aktif bir şekilde destek vermektedir.[615]

RKKAKED'in Batı Trakya Türk Kadın Platformu sözcülüğü döneminde, dernek tarafından kanser tedavisi gören Batı Trakyalı minik Furkan'a yardım gecesi düzenlenmiş ve aynı gece Sunay Akın, Batı Trakyalı sanatseverlerle buluşmuştur. Ayrıca "Günlük Hayatta Akıl İlaç Kullanımı" adlı sağlık konferansı düzenlenerek halk sağlığı bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Öznur Özdoğan ve Köksal Toptan'ın eşi Saime Toptan'ın konuşmacı olarak katıldığı bir panel düzenlenmiştir. Panelde "Atatürk ve Maneviyat" ile "Atatürk ve İnsan Hakları" konuları ele alınmıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti'nin Selanik ve Gümülcine Başkonsoloslarının ve Muavin Konsolos eşlerinin destekleri ve katılımlarıyla kadınlar gecesi eğlencesi özgün bir şekilde organize edilmiştir.[616]

---

[615] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

[616] Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

4.1.25. Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği[617]

Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği, 224/2008 sayılı mahkeme kararı ile resmiyet kazanarak dernekler defterine tescil edilmiştir. Derneğin tüzüğüne göre amaçları aşağıdaki gibidir:

> *Şapçı kasabasındaki gençlerin birbirleriyle ve başka beldelerdeki gençler arasında bağ ve ilişkilerin güçlendirilmesi ve düzenli iletişimin sağlanması, Şapçı ve çevresindeki yaşam kalitesinin yükseltilmesi, manevi, ahlaki ve kültürel düzeylerinin yükseltilmesi, Şapçı kasabasının örf, adet ve geleneklerin korunması, ihtiyaç sahiplerine herhangi bir ayrım gözetmeden manevi ve maddi yardım yapılması.*[618]

Derneğin faaliyet alanları arasında özellikle gençler, kadınlar ve çocuklara yönelik el becerileri, dikiş, nakış, resim, ebru sanatı, müzik ve etüt çalışmaları gibi faaliyetler yer almaktadır.

> *Diğer derneklerle iş birliği yaparak toplum ve bölgemiz için çalışıyoruz. Uluslararası kuruluşlarla bağlantımız yoktur. Maliye kurumu bizi denetlemekte ve şimdiye kadar herhangi bir sorun yaşamadık. Dernek üye sayımız 150, Yönetim Kurulu üyesi sayımız 7 asıl ve 2 yedek üyeden oluşmaktadır. Orta yaş grubu ağırlıklı olmak üzere her yaş grubundan üyelerimiz mevcuttur, ancak gençler eğitimleri nedeniyle azınlıkta kalmaktadır. Cinsiyet dağılımı eşit olup, üniversite mezunları ağırlıklı olarak her meslek grubundan üyeler bulunmaktadır. Ayrıca, esnaflar ve çiftçiler de derneğe üye olabilmektedir. Dernek üyelerinin gelir düzeyi çeşitlilik göstermektedir ve bazı üyeler maddi sıkıntılar yaşayabilmektedir. Dernek faaliyetleri için yıllık aidatların yanı sıra etkinliklerden elde edilen gelirler, bağışlar ve belediyenin küçük çaplı yardımları kullanılmaktadır. Ancak bazı durumlarda, üyelerin kendi imkânlarına başvurması gerekebilmektedir. Devlet yardımı almamış olup, sadece küçük çaplı belediye yardımlarından yararlanmış bulunmaktayız. Derneğimiz bünyesinde ücretli personel bulunmamakta olup, tüm çalışmalar gönüllü esasına dayanmaktadır. Pandemi öncesinde, azınlık ve Yunan dernekleri gibi birçok dernek ile ortak faaliyetler gerçekleştirmiştik. Ancak pandemi sonrası toparlanma dönemine yönelik bir organizasyon planlaması yaptık. Ayrıca, destek ihtiyacı olan derneklerimize gereken desteği sağlamak, dernek olarak benimsediğimiz ilkelerden biridir. Derneğimiz yasal bir yapıya sahip olduğu için Avrupa Birliği ile ilgili herhangi bir olumlu ya da olumsuz yansıma olduğunu söyleyemem. Ancak diğer derneklerle ilgili şahsi görüşüm, herhangi bir olumlu gelişme gözlemleyemediğim yönündedir.*[619]

---

[617] Μειονοτικόσ Πολιτιστικόσ Και Λαογραφικόσ Σύλλογοσ Σαπών, Meionotikós Politistikós Kai Laografikós Sýllogos Sapón.

[618] Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği Tüzüğü Madde 2; Tüzük Örneği için bkz. EK-16

[619] Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklör Derneği Başkanı Necla Çavuş ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 24.02. 2023.

Dernek seçimleri, her iki yılda bir düzenli olarak gerçekleştirilir ve bir seçim dönemi iki yıllık bir süreyi kapsar. Ancak pandemi dönemi nedeniyle seçimlerde aksama yaşanmış ve normaldeki takvimden 1,5 yıl sonra, toplamda 3,5 yıl sonra seçimler yapılabilmiştir.

Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklor Derneği'nin ilk başkanı Ercan Hafuz Ali'dir. Daha sonra Necla Çavuş M.M. 4 dönem boyunca başkanlık görevini yürütmüştür. 2017-18 yıllarında başkanlığa seçilen Ahmet Deli'nin istifa etmesiyle yerine Özgür Yusuf geçmiştir. 2019 yılında ise Ahmet Mustafa başkanlığa seçilmiştir. Aralık 2022'de yapılan seçimde Necla Çavuş M.M. yeniden başkanlığa getirilmiştir.

4.1.26. Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği[620]

Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği resmi olarak kurulma mücadelesi veren derneklerdendir. Derneğin isminde yer alan "Türk" ifadesi nedeniyle kuruluşu onaylanmamış ve uzun sürecek olan hukuk mücadelesine başlanmıştır. Batı Trakya Gündem Gazetesi Genel Müdürü olan Hülya Emin, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin kuruluş aşamasındaki sorunlara dair 2001 yılında yaptığı açıklamada şunları dile getirmiştir:

> *42 Türk kadın kurucu üyenin katılımıyla kurulan derneğin kaydının yapılması amacıyla Rodop Tek Hâkimli Bidayet Mahkemesi'ne yapılan başvuru, mahkeme tarafından reddedilmiştir. Yunanistan Devleti, Türk Kadın Derneği'nin kuruluşuna resmi izin vermemiştir. Rodoplu kadınlar, iç hukuku tüketerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuş ve haklı bulunmuşlardır. Günümüzde bu dernek, Yunanistan'da Türk kimliğinin mücadelesinin simgesi olarak kabul edilmektedir.*[621]

Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği ve hukuki mücadelesi "Batı Trakya'da Sivil Toplum" başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

---

[620]Πολιτιστικοσ Συλλογοσ Τουρκων Γυναικων Νομου Ροδοπησ, Politistikos Syllogos Tourkon Gynaikon Nomou Rodopis.

[621] Batı Trakya Gündem Gazetesi Genel Müdürü ve Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği Kurucusu Hülya Emin ile görüşme, 16.02.2023.

4.1.27. Batı Trakya Türk Azınlığı Encümenler Birliği Derneği[622]

Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan azınlık haklarının korunması amacıyla, kültür antlaşmaları ve protokollerden faydalanarak, eğitim alanında faaliyet gösteren dernek, 2011 yılında Gümülcine'de 128/2010 sayılı karar ile resmen kurulmuştur ve 13 encümen üyesinden oluşmaktadır. Derneğin tek geliri, veliler tarafından sağlanmaktadır. Dernek, eğitim konusunda encümenlere eğitim vermek ve bilgilendirmek amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca eğitimin kalitesinin artırılması için istişare çalışmaları yapmaktadır. Dernek, Dernekler Masası ve Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Derneğin 315 üyesi bulunmakta ve yönetim kurulu 7 üye, disiplin kurulu ise 3 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin yaş aralığı 40-45'tir ve zorunlu eğitimlerini tamamlamışlardır. Gelirler, üyeler tarafından ödenen aidatlardan oluşmaktadır. Dernek, 239'dan 103'e kadar düşen okulların kapanmasını önlemek amacıyla çalışmalar yürütmekte ve bu yönüyle varlık mücadelesine katkı sunmaktadır.[623]

BAKEŞ Genel Müdürü Pervin Hayrullah, "azınlık okulları özerk bir yapıya sahip oldukları için encümenler tarafından yönetiliyor. Aslında eskiden yönetiliyordu, şimdi de yönetilmesi arzu ediliyor. Ancak yıllar içerisinde çıkarılan yasalarla -70'in üzerinde yasa çıkarıldı ve neredeyse tamamı azınlık eğitiminin aleyhinedir- encümenlerin yetkileri ellerinden alındı. Ayrıca okulların kontrolü Türk azınlığın elinden çıkıp, özerk olmasına rağmen Yunanlı yetkililerin eline geçti"[624] diyerek eğitimdeki sıkıntıları dile getirmiş ve encümenlerin yetkilerinin sınırlandırıldığını belirtmiştir. Dolayısıyla bu durum encümenlerin ve onların kurdukları derneğin çetin mücadelelerle karşılaştığını göstermektedir.

---

[622] Συνδεσμοσ Σχολικων Εφορεων Μειονοτικων Σχολειων, Syndesmos Scholikon Efopeon Meionotikon Scholeion.

[623] Batı Trakya Türk Azınlığı Encümenler Birliği Dernek Başkanı Ahmet Kara ile görüşme. Keşan, 16.04.2022

[624] Pervin Hayrullah, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 16-17.

4.1.27. Rodop İli Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği[625]

Rodop İli Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği, Gümülcine'ye bağlı Yassıköy'de 2008 yılında resmi olarak kurulmuştur. Dernek Başkanı Gökhan Mouemin (Mümin) dernek ile ilgili olarak şu bilgileri paylaşmıştır:

> *Derneğimizi azınlık bireylerimize eğitim, öğretim, sosyal, gelenek ve birçok alanda yardım etmek ve yol göstermek, en önemlisi de birlik ve beraberliği öğretmek amacıyla kurduk. Kar amacı gütmeyen kuruluş olarak birçok alanda faaliyet göstermekteyiz. Azınlığımızın her bireyine yaş gözetmeksizin hizmet vermekteyiz. Her yıl düzenlediğimiz ve çok geniş katılım sağlanan geleneksel iftar programımız vardır. Türkiye'de öğrenim görmek isteyen kardeşlerimize üniversiteleri tanıtmak ve onlara yardımcı olmaktayız. Çeşitli kültürel etkinlikler düzenlemekteyiz. Çevremizde bulunan diğer STK'larla ortak ve yardımlaşarak düzenlediğimiz etkinlikler ve programlarımız da olmuştur. 7 kişilik bir yönetim kadromuz vardır. 259 üyemiz bulunmaktadır. Üyelerimizin çoğunluğu gençlerden oluşmakla birlikte, azınlığımızda saygı gören büyüklerimizde vardır. Dernek üyelerimizin çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Birçoğu üniversite mezunu olan üyelerimiz bölgemizde iş hayatlarını sürdürmektedirler. Ekonomik kaynağımız üyelerimizden alınan yıllık aidatlardır. Çalışanlarımızın tümü gönüllüdür. Faaliyetlerimizin Batı Trakya Türk toplumuna öğrenim ve sosyal alanda katkı sağladığını düşünüyoruz. 2008'de kurulmuş bir derneğimiz olduğu için ülkemizin AB'ye girmesinin üzerimizde bir yansıması olmamıştır. Ekonomik sorunlar nedeniyle bazı azınlık vatandaşlarımız yurtdışına göç edip orda iş hayatlarına devam etmektedirler. Azınlık olmaktan kaynaklı birlik ve beraberliğimiz konusunda sorun olmaktadır.*[626]

Rodop İli Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği faaliyetlerini aktif olarak sürdürmektedir.

4.1.28. Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği

Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği, Gümülcine'de 44/1997 sayılı karar ile resmen kurulmuştur.[627] Derneğin amaçları tüzüğünde üç madde olarak belirlenerek şöyle sıralanmıştır:

---

[625] Μειονοτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Δήμου Ιάσμου, Meionotikós Politistikós Sýllogos Dímou Iásmou.
[626] Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği Başkanı Gökhan Mümin ile görüşme (internet aracılığıyla), 31.03.2023.
[627] Pervin Chairoula, *a.g.e.*, s. 303.

- Rodopi'de ikamet edenlerin ve aynı zamanda maddi ihtiyacı kanıtlanmış olanlara (yoksul insanlara, yoksul öğrencilere, yoksul öksüzlere, yoksul mahkûmlara, yoksul hastalara) maddi ve manevi yardım sağlanması,
- Kültürel toplantıların düzenlenmesi, değişik kültürlerin birbirleriyle tanıştırılması ve ilişki kurulması, ayrıca bu değişik kültürlerin arasında bir hoşgörülü ortamın oluşturulması,
- Sportif faaliyetlerin düzenlenmesi ve bu faaliyetlere diğer kuruluşların da katılabilmesi.[628]

Derneğin kurulmasına ilişkin Hakka Davet dergisi yazarı Hasan Paçaman'ın değerlendirmesi şöyledir:

> *Geçtiğimiz aylarda İlimizde "Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği" adında bir dernek kuruldu. Tüzüğünün 2. maddesinde derneğin Merkezi, Bölgesi ve Amacı şöyle anlatılıyor: Dernek, bütün Trakya'da faaliyet gösterir ve derneğin amaçları şunlardır: Rodopi'de ikamet edenlerin ve aynı zamanda maddi ihtiyacı kanıtlanmış olanlara (yoksul insanlara, yoksul öğrencilere, yoksul öksüzlere, yoksul mahkûmlara, yoksul hastalara) maddi ve manevi yardım sağlanır. Kültürel toplantıların düzenlenmesi, değişik kültürlerin birbirleriyle tanıştırılması ve ilişki kurulması. Ayrıca bu değişik kültürlerin arasında bir hoşgörülü ortamın oluşturulması. Sportif faaliyetlerin düzenlenmesi ve bu faaliyetlere diğer kuruluşların da katılabilmesi.*
>
> *Üye Kaydı İçin Gerekli Meziyet ve İşlemler: Tüzüğün 3 üncü maddesine göre "Rodopi" de ikamet eden her yetişkin Yunan vatandaşı, derneğin amaçlarına ve Tüzüğün şartlarına uymak şartıyla derneğe üye yazılabilir. Bu maddeye göre derneğe üye olacak olanlarda din farkı gözetilmeyeceğe benziyor. (Yani bizim anlayışımıza göre, İlimizde yaşayan kadın-erkek, Müslüman-Hıristiyan herkes bu derneğe üye olabilecek. Tutar mı tutmaz mı zaman gösterecek.)*
>
> *Derneğin kurucu üyeleri arasında hiçbir Hıristiyan adı bulunmuyor. Bununla beraber İlâhiyatçılarımızdan, doktor, avukat, tanınmış politikacı veya öğretmenlerimizden de kimsenin adını göremedik. Yeni kurulan "Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği'ni tebrik eder; Azınlığımız ve bölgemiz insanının yararına yapacağı çalışmalarında başarılar dileriz.*[629]

Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği'nin herhangi bir faaliyetine rastlanmamış olup, ne zaman ve hangi sebeplerle kapatıldığına ilişkin bilgi edinilememiştir.

---

[628] Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği Tüzüğü Madde 2.
[629] Hasan Paçaman, *Batı Trakya Bu*, ss. 125-126.

4.1.29. Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği[630]

Gümülcine'ye bağlı Yukarı Kamberler (Ano Kambi) köyünde 1997 yılında 106/1997 sayılı karar ile resmen kurulmuştur. Derneğin kuruluş amacını mevcut başkan Necmettin Kâhya şöyle açıklamıştır:

> *Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'nin halifelerinden olan Seyyid Ali Sultan, Selçuklu Devleti döneminde bütün Rumeli'de faaliyet yürüten Sarı Saltuk'un ardından giden alperen derviştir. Osmanlı Devleti Padişahı Orhan Gazi döneminde Rumeli'nin fethinde yer almış tahta kılıcı ile gönüllerin de fethini gerçekleştiren Horasan ilim irfan ve marifetini Anadolu'dan Rumeli'ye ve Balkanlara taşıyan ikinci halkada yer almaktadır. Seyyid Ali Sultan, dergâhını Batı Trakya'da bölgemizde mesken tutmuş, Rumeli ve Balkanların Türkleşmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli) Dergâhı Batı Trakya'da yer alan ilk Türk İslam eseridir. Seyyid Ali Sultan'ın bizlere miras bıraktığı, birlik beraberlik ve dayanışmanın sağlandığı kültürel bir gelenek halini alan, her yıl aralıksız kutlanan, tarihi açıdan çok değerli olan SEÇEK Yağlı Güreşleri ve Kültürel Etkinliklerini geleceğe taşıma gayretindeyiz. Derneğimiz, Seyyit Ali Sultan'ın bizlere bıraktığı inanç, kültür ve tarihi mirası devam ettirerek, Batı Trakya Türk azınlığının kimlik mücadelesinde önemli bir noktada yer alarak varlık mücadelesini sürdürmektedir.*[631]

Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği kar amacı gütmemekte, spor, eğitim ve kültür alanlarında Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına hizmet vermektedir. Derneğin gerçekleştirdikleri faaliyetler şunlardır:

> *Yedi asırdır devam eden Seçek Yağlı Güreşleri ve Kültürel Etkinliklerini her yıl gerçekleştiriyoruz. Etkinliklerde yağlı güreşler, Mehmet Hilmi kır koşusu, talep olduğu takdirde futbol müsabakaları, çeşitli yarışmalar, folklor gösterileri, konserler yer almaktadır. Etkinliklerden 1 hafta önce çay gecesi düzenliyoruz. Çay gecesinde bölgemiz kadınlarının katıldığı börek yarışması düzenlenmektedir. Her yıl Muharrem Ayı münasebetiyle aşure etkinliği düzenliyoruz. Etkinlikte matem ayına özgü program ile konuklara aşure dağıtılmaktadır. Seçek bölgesinde yer alan ilkokul öğrencilerimizin eğitimlerine katkı sağlayarak kırtasiye ve kitap desteği veriyoruz. 19-20 Kasım 2022 tarihlerinde Gümülcine'de bölgede ilk, konusunda ilk "Uluslararası Seyyid Ali Sulatn Sempozyumu" düzenledik. 9 ülkeden 130 katılımcı ile 40 akademisyen ve araştırmacı yazarı konuk ettik. 10 Aralık 2022 tarihinde Edirne'de gerçekleşen "Dillerde Söylenen Seyyid Ali Sultan- Kızıl*

[630] Μειονοτικός Εκπολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος «Χίλια», Meionotikos Ekplitistikos Kai Morfotikos Syllogos "Hilia".
[631] Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Necmettin Kâhya ile görüşme (internet aracılığıyla) 28.02.2023.

Deli Konferansı"na katkı ve katılım sağlanmıştır. Ayrıca bölge insanımızı bilinçlendirmek adına sağlık seminerleri de düzenlenmektedir.[632]

Seçek Yağlı Güreşleri ve Kültürel Etkinliklerinde yer alan folklor gösterilerinde diğer azınlık derneklerinin (İTB, GTGB) ekipleri de yer almaktadır. Dolayısıyla derneğin azınlığın diğer sivili toplum kuruluşlarıyla da ilişkisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca dernek yöneticilerinin ve üyelerin diğer derneklerde de üyeliklerinin bulundukları belirtilmiştir. Derneğin, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Bulgaristan Razgrad Cem Derneği ve Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi kurum ve kuruluşlarla ilişki ve irtibat halinde olduğu ifade edilmiştir.

Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği'nin 620 üyesi bulunmaktadır. Yönetim Kurulu 7 asil ve 2 yedek üyeden, Denetim Kurulu ise 3 asil ve 2 yedek üyeden oluşmuştur. Her dört yılda bir yönetim ve denetim kurulu üyelerini belirlemek için seçim yapılmakta, mali kongre ise her yıl düzenlenmektedir. Üyelerin yaş dağılımı %15'i 18-30 yaş arası, %55'i 30-50 yaş arası ve %30'u da 50 yaş ve üzeri şeklindedir. Erkek üyelerin çoğunlukta olduğu derneğin %70'ini erkek %30'u da kadın üyeler oluşturmaktadır. Üyelerin mesleki durumları ele alındığında çoğunluğun geçimini tarım ve hayvancılık ile sağladıkları görülmektedir. Yurtdışında çeşitli mesleklerde çalışanların yanısıra bölgenin ihtiyaçlarını karşılayan yerel esnaflar da üyeler arasındadır.[633]

Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneğinin gelirleri aidatlar ve bağışlardan oluşmaktadır. Gelirler giderleri karşılayamadığı zamanlarda üyeler destek sağlamaktadırlar. Yunanistan Devleti'nden herhangi bir yardım alınmamıştır. Dernek çalışanların tamamı gönüllüdür.

Kâhya, "Yunanistan'ın AB'ye girmesinin sivil toplum ve dernekler üzerinde herhangi bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum. Lozan'dan bu güne 100 yıllık süreç içerisinde Yunanistan'ın Türk azınlığına ve kurumlarına karşı yürüttüğü bölgede "Türk yoktur, Yunan Müslümanı vardır" düşünce ve siyaseti aynı şekilde devam

[632] Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Necmettin Kâhya ile görüşme (internet aracılığıyla) 28.02.2023.
[633] Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği Resmi Web Adresi www.secek.org

etmektedir. Bizim en önemli sorunumuz "kimlik sorunu"dur. Azınlık kurumlarımızın bir kısmının AİHM'de açılmış davaların kazanılmasına rağmen Yunanistan devleti tarafından resmi olarak tanınmamaktadır"[634] demiştir.

Yaklaşık 600 yıldan beri devam edegelen Seçek Yayla Şenlikleri ilk kez 1 Ağustos 1997 tarihinde Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği tarafından düzenlenmiştir. Şenlik, Evros ilinin Ruşenler (Russa) köyünde mevlid ve dualarla başlayarak 2 ve 3 Ağustos 1997 tarihlerinde de koşu ve pehlivanlıklarla devam etmiştir.[635] Dernek, her yıl "Geleneksel Seçek Şenlikleri" adı altında üç gün boyunca yağlı güreş ve kültürel etkinlikler düzenlemeye devam etmektedir. Batı Trakya'nın en önemli ve en kapsamlı etkinliği olan bu şenliklere, yurt içi ve yurtdışından binlerce izleyici katılmaktadır. Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği bu önemli faaliyetinin yanında bölgedeki tarihi yerlerin belirlenmesi ve bu tarihi yerlerin kitap haline getirilmesi çalışmalarını da yürütmektedir. Derneğin kız ve erkeklerden oluşan bir halk oyunları ekibi de bulunmaktadır.[636]

4.1.30. Şahin Eğitim ve Kültür Derneği[637]

Şahin Eğitim ve Kültür Derneği 2018 yılında kurulmuştur. Dernek merkezi İskeçe'nin Mustafçova (Myki) belediyesine bağlı Şahin[638] kasabasındadır. 14 Eylül 2018 tarihinde derneğin resmi açılışı geniş katılım ile gerçekleştirilmiştir.[639] Şahin Eğitim ve Kültür Derneği'nin birinci olağan genel kurulu 11 Kasım 2018'de Şahin köyünde gerçekleşti. Yapılan seçim sonucunda Oktay Hoçka başkanlığı getirilmiştir.

---

[634] Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Necmettin Kâhya ile görüşme (internet aracılığıyla) 28.02.2023.
[635] Hasan Paçaman, *Batı Trakya Bu*, s. 123.
[636] Necmettin Hüseyin, *a.g.e.*, s. 215.
[637] Πολιτιστικός Μορφωτικός Σύλλογος Εχίνος, Politistikós Morfotikós Sýllogos Echínos.
[638] Εχίνος, Ehinos olarak bilinen Şahin köyünün isminin Osmanlı kayıtlarına göre bölgeyi 1360'larda fetheden komutan Lala Şahin Paşa'dan geldiği bilinmektedir. İskeçe'nin yaklaşık 27 km kuzey doğusunda denizden 913 metre yüksekliğindeki Dobrivor dağının önünde güneye doğru uzanan 500 m yüksekliğindeki yeşil bir tepenin eteklerinde kurulan köy, asırlardan bu yana inancını, manevi değerlerini ve ananelerini korumağı başarmıştır. Köy, uzun yıllar boyunca askeri "Yasak Bölge" olduğundan özel izin almadan köye giriş çıkış yapılamazdı.
[639] "Şahin Eğitim ve Kültür Derneği açılışını gerçekleştirdi", https://www.milletgazetesi.gr/fotograf/sahin-egitim-ve-kultur-dernegi-acilisini-gerceklestirdi 08.04.2023

Kurucu başkan Hoçka halen görevine devam etmektedir. Oktay Hoçka dernek hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

> *Derneğimizi 2018 yılında 46 kurucu üyeyle kurduk. Üye sayısını kısa zamanda yaklaşık 5 kat artırdık. Dernek, toplumun bir parçası olabilmek ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için kuruldu. Dernek olarak toplumda eğitim ve kültür alanlarında sağlam bir başvuru noktası olarak var olmak için çalışmaktayız. Azınlık olarak gelenek ve göreneklerimizin yaşatılması, bu değerlere bağlılık ve birlik olmak bizim için oldukça önemlidir. Toplumu temsil edecek ve toplum ile ilgili konularda öncülük edecek bir kuruluş, insanımızı farklı konu ve alanlardaki bilim ve ilim adamları ile buluşturmak, yazarlar ve Anavatan'dan gelen her misafiri karşılayıp ağırlamak diğer amaç ve faaliyetlerimizdendir.*[640]

Batı Trakya'daki en genç derneklerden biri olan Şahin Eğitim ve Kültür Derneği, bünyesinde gençlik kolu grubu, kadınlar kolu grubu ve burs projesi grubu oluşturularak toplumun her kesimine hizmet etmeyi ve tamamını kucaklamayı hedeflemektedir.[641]

4.1.31. Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği[642]

2012 yılında resmi olarak kurulan Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği, köydeki dernek lokalinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Derneğin temel hedefi, birlik ve beraberliği pekiştirerek toplumsal dayanışmayı arttırmaktır. Bununla birlikte, yardımlaşma, kültür ve eğitim konuları da öncelikleri arasında yer almaktadır. Dernek, köyün tarihi ve kültürel yapılarını korumak ve yaşatmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemekte ve toplumu bir araya getirmektedir. Bu kapsamda, kermesler, hıdrellez kutlamaları ve çocuk oyunları günleri gibi faaliyetler de düzenlenmektedir.[643]

Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği, köyün yerlisi ve göç etmiş fertlerine hizmet sunmakta ve mümkün olduğunca bir bağ kurarak aralarında bir köprü vazifesi üstlenmeyi hedeflemektedir. Derneğin ana gayesi, toplumun ihtiyaç sahibi bireylerine yardımların toplanması ve bu yardımların gerçek muhtaç kişilere ulaştırılmasıdır.

---

[640] Şahin Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Oktay Hoçka ile (internet aracılığıyla) görüşme, 31.03.2023
[641] Şahin Eğitim ve Kültür Derneği Resmi Web Adresi, https://sahekdernegi.com/ (01.03.2023)
[642] Αθλητικοσ Πολιτιστικοσ, Μορφωτικοσ Συλλογοσ Ωραιου, Athlitikos Politistikos, Morfotikos Syllogos Oraiou.
[643] Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği Başkanı Ahmet Kadri ile görüşme, 02.03.2023

Dernek her yıl, geleneksel Hıdrellez şenliği ile birlikte yaz mevsimini karşılamak için kermesler düzenlemekte ve yaz aylarında özellikle çocuklara yönelik oyun günleri düzenlemektedir. Ayrıca Ramazan ayında iftar organizasyonları veya Ramazan kumanyaları hazırlayarak tüm ailelere dağıtmak gibi hayırsever faaliyetlerde de bulunmaktadır. Bu etkinlikler aracılığıyla, dernek toplumun birlik ve dayanışmasını pekiştirerek, köyün kültürel mirasının korunmasına ve yaşatılmasına da katkı sağlamaktadır.

Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği, azınlık dernekleri tarafından çeşitli iş birlikleriyle gerçekleştirilen yardım kampanyalarına aktif bir şekilde katılım sağlayarak, çeşitli iş birlikleri yürüterek ve yardım kampanyalarına destek vererek toplumsal bir rol üstlenmektedir. Ayrıca geçmişte Türkiye'ye göç etmiş köylülerle sağlam bir iletişim ağı kurmuştur. Bu sayede, dernek aracılığıyla köydeki akraba ve tanıdıklarla düzenli bir iletişim sürdürülmektedir. İskeçe mahkemesi tarafından denetime tabi tutulan dernek, şimdiye kadar herhangi bir sorun yaşamamıştır.

Derneğin üye sayısı 220 kişidir ve yönetim kurulu 7 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca, denetim kurulu üyesi olarak da 3 kişi görev yapmaktadır. Derneğin üye profili genelde genç nüfustan oluşmakta ve yaş dağılımı 18 ila 45 yaş arasındadır. Cinsiyet ayrımına bakıldığında, dernek üyeleri arasında belirgin bir fark gözlemlenmemektedir, neredeyse yarı yarıya bir dağılım söz konusudur. Dernek üyelerinin meslekleri oldukça çeşitlidir. Köyde tütüncülük yapanların yanı sıra, üniversite eğitimini tamamlayıp genellikle şehir merkezlerinde ya da yurt dışında çalışmak için köylerini terk eden kişiler de çoğunluktadır.

Dernek, yıllık üyelik aidatlar, kermeslerden elde ettiği gelirler ve gönüllü çalışanları sayesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Gelirleri giderlerini karşılamaktadır.

Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği, kültürel yapıların korunmasına ve yardım amaçlı faaliyetlere odaklanarak varlığını sürdürmektedir. Batı Trakya'da birlik, beraberlik ve kültürel kimliğin korunması, derneğimizin en önemli amaçlarından biridir.

Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği, Batı Trakya'da birlik, beraberlik ve kültürel kimliğin korunması en önemli amaçlarındandır ve kültürel yapıların korunması ve yardım amaçlı faaliyetlere odaklanarak varlığını sürdürmektedir.[644]

4.1.32. Diğer Spor Dernekleri

Batı Trakya'nın Gümülcine, İskeçe ve Dedeağaç illerinde ve bu illere bağlı köylerde çok sayıda spor dernekleri kurulmuştur. Özellikle köylerde gençler tarafından oluşturulan futbol takımları, sportif derneklerin çatısı altında kurulmuştur. Bu spor kulüpleri veya dernekleri genellikle sportif faaliyetlerde bulunmak için kurulsa da aynı zamanda işbirliği ve dayanışmayı da sağlamaktadırlar. Ayrıca gençlerin zararlı alışkanlıklar yerine spora yönelmelerine yardımcı olurlar ve azınlık gençleri bu oluşumlar sayesinde sosyalleşirler. Yunanistan ve Türkiye'deki büyük futbol kulüplerinin isimleriyle de dernekler kurulmuştur. Bu derneklerin amacı, taraftarı oldukları takımları desteklemek ve dernek lokalinde takımlarının maçlarını birlikte izlemektir. Bu dernekler üyelerini destekledikleri takımların maçlarına götürmek gibi bazı organizasyonlar da düzenlenmektedirler. Batı Trakya'da 2022 yılında Gümülcine merkezinde Fenerbahçe Atletizm ve Kültür Derneği kurulmuştur. Fenerbahçe ismi ile daha önce bir dernek kurulmuşsa da kısa zamanda kapanmıştır. Yeni kurulan Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneğine, dernek isminde "Batı Trakya" ifadesi yer alması ve bu derneğin tanınmasının Yunanistan'ın milli çakırlarına aykırı olduğu iddiasıyla Rodop Savcılığı tarafından kapatılma davası açılmıştır.[645] Mahkeme süreci devam etmektedir. Sözü edilen derneklerin dışında bölgede faaliyet gösteren spor derneklerinden bazıları şunlardır:

- Beşiktaşlılar Spor ve Kültür Derneği,
- Galatasaray Atletizm ve Kültür Derneği,
- Yenice Atletizm Derneği,
- Kozluca Spor Birliği,

[644] Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği Başkanı Ahmet Kadri ile görüşme, 02.03.2023
[645] Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'ne kapatma davası açıldı, https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bati-trakya-fenerbahceliler-dernegine-kapatma-davasi-acildi (05.03.2023)

- Çepelli Kartalları Spor ve Kültür Derneği,
- Yassıören Atletizm ve Kültür Derneği,
- Dolapçılar Aslanları Atletizm Derneği,
- Yalımlı Vistonida Kültür Atletizm Futbol Derneği,
- Kalkanca Spor Derneği - PAOK, Dinami Derneği,
- Harmanlık Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği,
- İskeçe Yeni Ufuklar Atletizm Kültür Birliği,
- İskeçe Kırköy Bölgesi Sakinleri Kültür Eğitim Atletizm Derneği Kırköy Aslanları (Kirno Köyü)

Yukarıdaki spor kulüpleri veya derneklerinin kuruluş amaçları ve faaliyetleri benzer niteliktedir.

4.1.33. Azınlık Okulları Dernekleri

Batı Trakya'daki azınlık okullarında, encümenler ve okul aile birliklerinin yanı sıra eğitimle ilgili faaliyetler yürüten bazı dernekler de kurulmuştur. Bu dernekler tamamen azınlık okuluyla ilgilidir ve eğitim işlerine odaklanmışlardır. Sözü edilen derneklere şu örnekler verilebilir:

- 24 Kadrolu İskeçe Birinci Azınlık İlkokulu Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği,
- Gümülcine Birinci Azınlık İlkokulu "İdadiye" Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği,
- Gümülcine İkinci Azınlık İlkokulu İdadi Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği
- Hayriye Medresesi Öğrenci Velileri Derneği,
- İskeçe İli Gökçeler Azınlık İlkokulu Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği,
- Kırmahalle İlkokulu Öğrenci Velileri Derneği,

- Kozlukebir Belediyesi Payamlar Köyü Azınlık İlkokulu Öğrenci ve Ebeveynler ve Veliler Derneği
- Payamlar Öğrenci Velileri Derneği,

Bu derneklerin amaçları öğrencilerin eğitim kalitesini artırmak, okulun fiziksel koşullarını geliştirmek, velilerin ve ebeveynlerin okulla iletişimini güçlendirmek ve okulda sosyal etkinlikler düzenlemektir.

4.1.34. Dini Amaçlı Dernekler

Batı Trakya Türkleri, dini dernekler de kurmuşlardır. Bu dernekler genellikle bölgedeki Müslüman toplumunun dini hizmetlerini yürütmek, camilerin-mezarlıkların bakım ve onarımını sağlamak, İslami eğitim ve kültürel faaliyetler düzenlemek, din görevlileri arasındaki dayanışmayı artırmak, mesleki gelişimine katkı sunmak gibi amaçlarla kurulmuştur. Sözü edilen dernekler arasında öne çıkanlardan bazıları şunlardır:

- Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği,
- Batı Trakya Kutsal Camileri Din Görevlileri Derneği,
- Dedeağaç Hacıları Dini Derneği,
- İslam Dini İnceleme ve Araştırma Derneği,
- İskeçe Azınlık Hacılar Derneği,
- İskeçe Din Görevlileri Derneği,
- İskeçe İli İmam ve Hatipler Derneği,
- İslami Öğretmenler Derneği,

4.1.35. Faaliyete Geçemeyen Dernekler

Batı Trakya Türkleri, birleşerek kendi haklarını savunmak için pek çok dernek kurmuşlardır. Ancak çeşitli nedenlerle bazı dernekler kurulamamış ya da faaliyetlerine son vermek zorunda kalmışlardır. Azınlık Yazarları Derneği de bu derneklerden biridir. Batı Trakya Türk azınlığından yazarların bir araya gelerek, Türk

azınlığına ait edebi eserlerin tanıtımını yapmak, Türkçe ve Yunanca edebi eserlerin yayınlanmasına katkıda bulunmak, Türk kültürünü tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak, ayrıca Türk yazarları ile Yunan yazarları arasında işbirliği ve diyalogu arttırmayı amaçlanmıştır. Batı Trakya'daki Türk azınlık kültürünün korunmasına ve geliştirilmesine önemli katkılar sunabilecek derneğin tüzüğü hazırlanmasına rağmen kâğıt üzerinde kalmış ve dernek resmen kurulamamıştır. Öte yandan Rodop İli Evrenköy halkının kurmuş olduğu "Evrenköy Azınlık Eğitim, Kültür ve Folklor Derneğinin" dilekçesi de tüzüğündeki "azınlık" kelimesi yüzünden Rodop İli Tek Hâkimli Asliye Hukuk Mahkemesinin 171/2011 sayılı kararı ile reddedilmiştir.[646] Evrenköy Kültür Derneği hukuki mücadeleyi sürdürmemiş ve dernek kurulmamıştır. Resmen kurulmasına rağmen etkin ve sürdürülebilir olmayan bir dernek ise "Rodop İli Azınlık Hacılar Din ve Kültür Derneği"dir. Avukat Âdem Bekiroğlu'nun söz konusu derneğin kurulduğunu 17 Temmuz 2007 tarihinde azınlık basınına şöyle duyurmuştur: *"Rodop tek üyeli ilk derece mahkemesinin 2016/2007 kararı ile "Rodop İli Azınlık Hacılar Din ve Kültür Derneği" 23 maddeden oluşan 16.3.2007 tarihli tüzükte belirtilen amaçlar doğrultusunda Kurcalı köyünde resmen kurulmuştur.*[647] Bu dernek Sebahattin Nuri tarafından kurulmuştur. Sebahattin Nuri uzun yıllar azınlık mensuplarını hacca ticari amaçlarla götürmüştür. Bir hac mevsiminde de Mekke'de vefat etmiştir. Bu tarihten sonra derneğin herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.[648]

Bir dönem Kurcalı Tütüncüler Derneği'nin kuruluşu gerçekleşmiş olmakla birlikte, günümüzde aktif bir faaliyet göstermediği belirtilmiştir. Derneğin tarihinde kaydedilen en büyük başarısı köydeki tütün fiyatlarını yükseltmesi olmuştur. Dernek, önceden 800 drahmiye satılan tütünlerin fiyatını 1200 drahmiye yükseltmeyi başarmıştır. Bu durum, derneğin elde ettiği en önemli kazanım olarak kaydedilmiştir.[649]

---

[646] Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, Cemil Kabza, 24 May 2013, TASAM. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi (10.04.2023)
[647] BAKEŞ'te rastlanan ve ismi olmayan gazete küpürleri.
[648] Rodop Rüzgârı Dergisi Yazarı İbrahim Baltalı'dan bilgi alınmıştır.
[649] Rodop Rüzgârı Dergisi Yazarı İbrahim Baltalı'dan bilgi alınmıştır.

BAKEŞ kütüphanesinde ya da farklı kaynaklarda adı geçen, ancak başka herhangi bir bilgi veya belge bulunmayan sivil toplum kuruluşlarına da rastlanılmıştır. Adı geçen oluşumlar şunlardır:

- Melikli Kültür Derneği
- Kozluca Kültür Kalkınma ve Eğitim Derneği
- Hayırseverler ve Kültür Derneği
- Rodop İli Azınlık Yerel Yöneticiler Birliği
- Sivil Toplumu Desteklemek İçin Azınlık Kuruluşu Derneği
- Trakya Kültürlerarası Kalkınma Şirketi (Şinikoğlu)
- Hayvan Besicilik Kooperatifi (Mustafçova)
- Neoktista Perdika Eğitim ve Kültür Derneği

4.2. Diğer Yerel Sivil Toplum Kuruluşları

Batı Trakya farklı etnik ve dini toplulukların bir arada yaşadığı, zengin kültürel ve tarihi bir bölgedir. Bölgedeki kültürel ve sportif amaçlı faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarının dışında çeşitli toplumsal konulara odaklanan kuruluşlar da bulunmaktadır. Diğer yerel sivil toplum kuruluşları da bölgede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bölümde dernekler ve birlikler dışındaki diğer sivil toplum kuruluşları ele alınacaktır. Bu kuruluşlar arasında kooperatifler, sendikalar, meslek odaları, vakıflar, dernekler federasyonları ve diğer benzer organizasyonlar yer almaktadır. Bu kuruluşlar farklı amaçlar ve hedefler doğrultusunda faaliyet göstermektedirler.

4.2.1. Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi[650]

Batı Trakya Türklerinin en temel geçim kaynağı tütündür. Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi tütün üreticileri desteklemek, dayanışmayı artırmak ve üretilen ürünlerin değerinde pazarlanmasını kolaylaştırmak amacıyla 1999 yılında

[650] Συνεταιρισμός Καπνοπαραγωγών Θράκης, Synetairismós Kapnoparagogón Thrákis.

Gümülcine'de kurulan resmi bir kuruluştur.[651] Kooperatif, bölgede üretilen basma tütünün pazarlanabilmesi için "Trakya Basma A.Ş." isimli bir şirket kurarak faaliyete geçirmiştir.[652]

Kooperatif tarım beyannamesi tanzimi, zirai ilaç kullanma izinlerinin alınması, ürün sertifikası, danışmanlık, tescil belgesi, AB programlarından yararlanabilmek için bilgilendirme gibi faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Her yılın sonunda Yunanistan Maliye Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı tarafından denetime tabi tutulmaktadır. 2022 yılı verilerine göre 3985 aktif olmak üzere toplamda 5000 üyesi bulunmaktadır. Üyeler çoğunlukla orta yaşlıdır, genç nüfus az sayıdadır. Cinsiyet dağılımına göre erkekler yüzde 70, kadınlar ise yüzde 30 oranındadır. Tarım işi ile ilgilenildiğinden üyeler çoğunlukla çifti aileden oluşmakta olup, orta, lise ve üniversite mezunu üyeler de bulunmaktadır. Kooperatifin gelirleri üreticilerin sattığı ürün üzerinden alınan komisyona dayanmaktadır. *(Kesinti miktarı yüzde 0,07 yani 1 ton tütün teslim eden üreticiden tutulan miktar 70€ kooperatife kalıyor, giderler ve çalışanların maaşları için sarfediliyor).* Gelirler giderleri karşılamakta, devletten herhangi bir destek alınmamaktadır. Çalışanların tamamı ücretli çalışandır. Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi Başkanı Sinan Ahmet Batı Trakya'daki güncel ekonomik durum ile ilgili şu ifadeleri söylemiştir:

> *Kooperatifimiz üyelerinin yüzde 95'i Türklerden oluşmaktadır. Üyelerimiz genelde tütün üretimi yapıyor. Yıllık 35 milyon € 40 milyon € arasında azınlık insanımıza bir girdi oluyor. Fakat son yıllarda maliyet artışı nedeniyle tütün üretiminden kazanılan para yetersiz kalıyor. Bunun için biz kooperatif olarak yeni aldığımız kararla, başka alternatif ürün arayışındayız. Ve bu yönde çalışmalarımız devam ediyor. Son yıllarda ekonomik sorunlar had safhada. Teknik sorunlar biz küçük çiftçileri çok zorluyor. Zor şartlar altında çalışan insanlarımızın sulama sistemleri eksik, tarlalarımız küçük.* [653]

Ekonomik şartlar tütüne dayalı kurulan kooperatifin bile alternatif üretim arayışına geçmesine neden olmuştur. Toplumun neredeyse tamamının ekonomisinin

---

[651] Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi Başkanı Sinan Ahmet ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 25.01.2023

[652] Trakya Basma A.Ş.'nin merkezi Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi'dir.

[653] Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi Başkanı Sinan Ahmet ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 25.01.2023

tütün gelirlerine bağlı olduğu göz önüne alındığında durumun ciddiyeti daha net ortaya çıkmaktadır.

4.2.2. Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi[654]

2009 yılında Gümülcine'nin Eşekli (Thamna) köyünde bölgenin kalkınmasına yardımcı olmak, kiraz üreticisinin ürettiği ürünlerin pazarlanmasını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur. Kooperatif üreticinin ürettiği kirazı Avrupa ülkelerine ve Rusya'ya ihraç etmektedir. Son dört yıldır Rusya alım yapmadığından üreticiler zor durumda kalmışlardır. Rusya alım yaparken kooperatif 60 kadın işçiye istihdam sağlamaktaydı. Rusya alımı kestikten sonra kooperatif ile alıcı tüccarlar arasında bir anlaşma yapılmıştır. Buna göre çalışanların ücretleri tüccar tarafından ödenmiştir. Kooperatif de alınan kirazları doğrudan tüccara vermiştir. Kooperatif üyelerini zirai açıdan ve sulama sistemleri bakımından bilgilendirmektedir. Ayrıca bölgedeki çiftçilere 30.000 adet yeni cins kiraz fidanları dağıtmıştır. Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi Başkanı Ferruh Topal kooperatif olarak başarılı işlere imza attıklarını ve kirazın kilosunu 2 euro'ya kadar sattıklarını, dolayısıyla üreticiyi ekonomik açıdan koruyup, kalkındırdıklarını belirtmiştir.[655]

4.2.3. Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği

Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği Başkanı Halit Halil İbram, dernek hakkında şunları söyledi:

> *Gümülcine merkezli derneğimiz, Rodop Tek Üyeli İlk Derece Mahkemesi Hâkiminin 28/2013 sayılı kararı ile 05.03.2013 tarihinde resmen kuruldu. 31 kurucu üye ile başvurumuzu yapmıştık. Kuruluşundan günümüze başkanlık görevini yürütmekteyim. Derneğimizin amaçları, arıcılığı teşvik etmek, yapabilmek için gerekli eğitimleri almak, arılar için çevresel tedbirleri oluşturmak, zehirli ve zararlı ilaçlar konusunda çiftçileri bilinçlendirmek, üyelerin maddi manevi her türlü ihtiyacını karşılamaktır. Kısaca balın*

[654] Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi Başkanı Ferruh Topal ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 26.01.2023
[655] Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi Başkanı Ferruh Topal ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 26.01.2023

üretiminden pazarlanmasına kadar olan süreçte derneğe çok iş düşmektedir.[656]

Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği kurucu başkanı Halit Halil İbram, meslek örgütü şeklinde kurulan derneğin faaliyetlerini aktif olarak sürdürdüğünü ifade etmiştir.

4.2.4. Tarım ve Havyancılık Enstitüsü

Avrupa Topluluğu prosedürleri kapsamında yarı kooperatif yarı şirket statüsüyle 2016 yılında Gümülcine'de kurulmuştur. Bu kuruluşun temellerini BTAYTD'nin Tarım ve Hayvancılık Kolu üyeleri atmıştır. Tarım ve Hayvancılık Enstitüsü (THAE), Türkiye'deki gibi bir eğitim enstitüsü ile aynı yapıda değildir. Esas amaç azınlığa tarım ve hayvancılık alanlarında seminerler vererek bilinçlendirmek, bilimsel toplantılar düzenlemek ve üretilen ürünlerin nitelik ve nicelik bakımından artırılmasını sağlamaktır. Bu amaçlarla Batı Trakya'nın Rodop, İskeçe ve Meriç vilayetlerinin tarım ve hayvancılık haritası çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma ile hangi bölgede hangi ürün ya da hangi hayvan yetişirildiğine ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Tarım ve Hayvancılık Enstitüsü 2016 yılından 2020 yılına faaliyetlerini aralıksız sürdürmüştür. Dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi ile çalışmalara ara verilmiş, günümüzde ise resmen kapanmasa da faaliyetleri askıya alınmıştır. Bunun durumun esas nedeni ekonomik şartlardan kaynaklanmıştır. Ekonomik sıkıntılardan nedeniyle Tarım ve Hayvancılık Enstitüsü'nün bürosu da kapanmıştır.[657]

Tarım Hayvancılık Araştırma Enstitüsü'nün en önemli faaliyeti 26-27 Ekim 2019 tarihlerinde Kozlukebir köyünde Kozlukebir Belediyesi ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun Dünya Türk İş Konseyi ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen ve

[656] Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği Başkanı Halit Halil İbram ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.
[657] Tarım ve Hayvancılık Enstitüsü Başkanı İsmail Molla Ali Memet ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 25.04.2023.

yaklaşık 10.000 kişinin katılım sağladığı "AGROFEST Tarım-Hayvancılık Festivali" olmuştur.[658]

4.2.5. Trakya Tarım Kooperatifi[659]

Trakya Tarım Kooperatifi, 2019 yılında Gümülcine Narlıköy'de resmi olarak kurulmuştur ve İskeçe İnhanlı köyünde bir şubesi bulunmaktadır. Kooperatif Batı Trakya Türk çiftçilerinin örgütlenmesi, sözleşmeli tarım modelinde ürünlerinin alınıp satılması, teknik destek verilmesi, girdi maliyetlerinin düşürülmesi, alternatif ürünlere geçişin kolaylaştırılması ve çiftçilerin desteklenmesi gibi amaçlar doğrultusunda tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Kooperatifin gerçekleştirdiği faaliyetler arasında sözleşmeli ürün yetiştirilmesi ve bu ürünlerin AB ülkelerine ihracatı yer almaktadır.

Trakya Tarım Kooperatifi Kozlukebir belediyesi ile işbirliği yaparak badem üretimi ile ilgili konferans ve budama kursları düzenlemiştir. Ayrıca THAE ile iş birliği yaparak çiftçi eğitimi ve budama kursları da verilmiştir. Kooperatif, Türkiye'de bulunan Tarım Bakanlığına bağlı Tarım İl Müdürlükleri, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Enstitüleri ile düzenli olarak toplantılar yaparak eğitim ve iş birliği alanında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Trakya Tarım Kooperatifi kendi seçilmiş denetim kurulu tarafından denetlenir. Ayrıca Kooperatifler Birliği tarafından da denetlenmektedir. Mali yönden ise Maliye kontrolüne tabidir. Toplam üye sayısı 100'dür ve yönetim kurulu 5 kişiden, denetim kurulu ise 3 kişiden oluşmaktadır. Üyelerinin yaş ortalaması 45 olup, %20'si kadın ve %80'i erkektir. Üyeler genellikle ilkokul mezudur.

Kooperatif kar amacı gütmekte olup, alım satımdan kar elde etmektedir. Gelirleri giderleri karşılamaya yetmektedir ve artan kısmını ya üyelere dağıtmakta ya da yatırım yapmaktadır. Yunanistan Devleti'nden herhangi bir yardım alınmamış olup, AB tarafından Covid döneminde parasal yardım desteği verilmiştir. Kooperatifin ücretli çalışanları bulunmaktadır.

---

[658] "AGROFEST Tarım - Hayvancılık Festivali başladı", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=6221 (25.04.2023)

[659] Αγροτικός Συνεταιρισμός Θράκης, Agrotikós Synetairismós Thrákis.

Trakya Tarım Kooperatifi, Batı Trakya Türk toplumunun ekonomik refahına direkt olarak katkı sağlamaktadır. Ürünlerini alıp satmakta ve istihdam sağlamaktadır. Yunan devletine ise yapılan ihracatlar ve ödenen gelir vergileriyle katkı sağlanmaktadır.

Trakya Tarım Kooperatifi (Thrace Coop) Başkanı Erdi Şerif, Batı Trakya'da sivil toplum hakkında şunları söylemiştir:

> *"Yunanistan devleti, Batı Trakya Türklerinin STK'larına karşı son derece acımasız bir tutum sergilemektedir. Özellikle İTB, GTGB, BTTÖB gibi kuruluşların faaliyetlerini durdurmuş ve resmiyetlerini tanımamaktadır. Ayrıca azınlığın AİHM'de kazandığı davaların kararlarını tanımamakta ve Batı Trakya Türklerinin haklarını ihlal etmektedir. Bu durum, Yunanistan'ın insan haklarına ve örgütlenme özgürlüğüne saygı göstermediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, Vakıf idaresinde yapılan seçimlere izin verilmemekte ve atanan kişilerle vakıf malları ya kötü duruma getirilmekte ya da yok edilmektedir. Müftülüklerin durumu da endişe vericidir. Seçim yapılmadan atanan kişilerle Batı Trakya Türklerinin makamları işgal altındadır ve seçilen müftülerin tanınması engellenmektedir. Son dönemde yeni kurulan Batı Trakya Fenebahçeliler Derneği de isminde "Batı" kelimesi nedeniyle kapatma davaları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum aynı politikanın devam ettiğini göstermektedir.*[660]

Trakya Tarım Kooperatifi bölgedeki faaliyetlerini aktif olarak sürdürmektedir.

[660] Trakya Tarım Kooperatifi (Thrace Coop) Başkanı Erdi Şerif ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasındaki varlığı 14. yüzyılın ortalarında Gelibolu üzerinden geçişle başlamış ve ardından fethedilen bölgelere Türk nüfusunun yerleştirilmesiyle sağlanmıştır. Bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilen bölgelerde tarım, ticaret ve sanayi faaliyetleri geliştirilmiş, şehirler kurulmuş, nüfus artırılmış ve sosyal-hukuki düzen sağlanmıştır. Batı Trakya, bu coğrafi alanlardan biri olarak özellikle dikkat çekmektedir. Yüzyıllar boyunca Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Batı Trakya'da, tarım alanlarının geliştirilmesi, ticaret yollarının kurulması ve yerleşim birimlerinin oluşturulması gibi önemli adımlar atılmıştır. Ancak, 1913 yılında Balkan Savaşları'nın sonucunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan coğrafyasındaki hâkimiyeti sona ermiştir. Bu durum, Batı Trakya'daki Türk yönetimi ve etkisi açısından bir dönüm noktası olmuştur ve Osmanlı varlığı bu bölgede beş buçuk asırlık bir sürenin ardından son bulmuştur.

Sivil toplum kavramının felsefi kökenlerine bakıldığında, Antik Yunan filozofu Aristoteles'in politik toplumu vurgulamak amacıyla "politike koinonia" (politik toplum) terimini kullanmış olduğu görülmektedir. Sivil toplum kavramı, siyaset ve felsefe tarihi boyunca derin bir geçmişe sahip olup, çeşitli dönüşümler ve değişiklikler geçirmiştir. Bu süreçte kavramın anlamı döneme özgü farklılıklar sergilemiş ve zaman zaman zıtlıklar göstermiştir. Günümüz akademik literatüründe ise sivil toplum kavramına ilişkin genel kabul gören bir tanımın bulunmadığı belirtilmelidir. Bu durum totaliter, liberal ve Marksist düşüncelerin kendi bakış açılarına göre kavrama farklı anlamlar yüklemesi ve çeşitli tanımlar sunmasıyla bağlantılıdır. Aynı zamanda kavrama atfedilen anlam da tarihsel süreç içinde değişikliklere uğramış ve dönüşmüştür. Bu nedenle sivil toplum kavramının etkili bir şekilde kullanılması kavramın belirsizleşmesine yol açmıştır.

Sivil toplum vatandaşların gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturduğu, bağımsız, özerk ve örgütlü bir yapılanmadır. Bir ülkede hükümet ve özel sektörün dışında kalan sivil toplum kuruluşları, genellikle sosyal, kültürel, insani, çevresel veya siyasi konularda faaliyet gösterirler. Temel amaçları, toplumda iyilik, adalet,

demokrasi, insan hakları, eşitlik gibi değerlerin korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Sivil toplum kuruluşları, toplumun farklı kesimlerini temsil edebilir ve genellikle hükümetle işbirliği içinde çalışarak kamu yararına faaliyet gösterirler. Sivil toplum kuruluşları, hükümetle işbirliği yapma seçeneğine sahip olmakla birlikte bağımsızlık ilkesini korumaları ve hükümetin politikalarına karşı bağımsız bir ses oluşturmaları beklenir. Hükümetle işbirliği yaparken bile sivil toplum kuruluşları belirli değerler, amaçlar ve bağımsız bir duruşu korumalıdır. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının kendi önceliklerini ve toplumun çıkarlarını gözetirken, hükümetle ortak hedeflere ulaşmaya çalışabilecekleri anlamına gelir. Ancak bazı sivil toplum kuruluşları hükümetle çalışmayı reddederek daha bağımsız bir pozisyon benimseyebilirler. Bu kuruluşlar hükümetin politikalarına karşı eleştirel bir tutum alarak kendi önceliklerine ve bağımsızlıklarına odaklanırlar. Bu tür kuruluşlar genellikle toplumda alternatif bir perspektif sunmak ve hükümetin politikalarını sorgulamak için çalışırlar. Her iki yaklaşım da sivil toplumun çeşitliliğini ve etkinliğini sağlamada önemli bir rol oynar.

Sivil toplum kuruluşları, kar amacı gütmeyen ve devlete ait olmayan yapılar olduğundan uluslararası ilişkilerin ana akımları tarafından araştırma alanının dışında tutulduğu ve devlet merkezli yaklaşımcılar tarafından eleştirildiği iddia edilmektedir. Bu durum uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin hala ulus devletlere birincil önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle realizm son yarım yüzyılda egemen bir paradigma olmuştur ve devlet dışı aktörlere karşı kayıtsız olduğu bilinen teorik bir yaklaşımdır. Devlet merkezli yaklaşımlar devletin uluslararası ilişkilerde en önemli aktör olduğunu ve diğer aktörleri ikincil bir rolde gördüğünü varsayar. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerin etkisi ve önemi azımsanır veya görmezden gelinir. Ulus devletlerarası ilişkilerin egemen olduğu bir düşünce yapısıyla sivil toplum kuruluşlarının uluslararası sahnede oynadığı rolün önemi ve etkisi göz ardı edilebilir. Ancak günümüzde uluslararası ilişkiler disiplininde sivil toplum kuruluşlarına ve diğer devlet dışı aktörlere yönelik ilgi ve kabul artmaktadır. Çünkü bu kuruluşlar uluslararası arenada giderek daha etkin bir şekilde yer almakta ve küresel sorunlarla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Sivil toplum kuruluşları insan

hakları savunuculuğundan çevre korumaya, insani yardımdan barış ve güvenlik çalışmalarına kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstererek, ulus devletlerin ötesinde etkili bir aktör haline gelmişlerdir. Sonuç olarak sivil toplum kuruluşlarının uluslararası ilişkilerdeki önemi ve etkisi artmaktadır, ancak devlet merkezli yaklaşımların hala egemen olduğu ve bazı teorik çerçevelerin devlet dışı aktörlere yeterince önem vermediği söylenebilir. Buna karşın disiplindeki gelişmeler ve değişen uluslararası dinamiklerle birlikte, sivil toplum kuruluşlarının rolü daha fazla tanınmakta ve araştırılmaktadır.

Bu çalışmada Yunanistan'daki sivil toplum yapısına genel bir bakış sunulmuş ve özel olarak Batı Trakya bölgesine odaklanılmıştır. Batı Trakya'da yaşayan Türk toplumu, azınlık durumuna düştükten sonra varlık mücadelesini sürdürmek için çeşitli tüzel kişilikler oluşturmuştur. Bölgedeki toplumsal örgütlenmenin ilk adımı 1927 yılında İskeçe Türk Birliği'nin kurulmasıyla atılmıştır. Bu kuruluşun oluşumunda Mehmet Hilmi ve diğer azınlık aydınları etkin roller üstlenmiştir. Ayrıca Mehmet Hilmi, 1928 yılında Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin kuruluşunda da öncülük etmiştir. Tarihsel süreç içinde azınlık, birçok meslek örgütü ve dernekler kurmuştur.

Çalışmada, öncelikle çatı kuruluşlar ele alınmıştır. Bu çatı kuruluşlardan biri, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın en merkezi ve en üst karar verme organı olan "Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu"dur. Bu kurul, azınlığı ilgilendiren tüm meselelerde kararlar almakta ve azınlığın yönünü belirlemektedir. Azınlığın bir diğer çatı kuruluşu ise 2007-2008 yıllarında kurulan Batı Trakya Türk Kadınları Platformu'dur. Bu oluşum Batı Trakya'daki kadın dernekleri ve diğer derneklerin kadın kollarının çatı kuruluşu konumundadır. Platformun amacı, Batı Trakya Türk kadınlarının haklarını savunmak, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak ve kadınların toplumsal, siyasi ve ekonomik yaşamda daha güçlü bir rol oynamalarını sağlamaktır. Bu platform Batı Trakya Türk kadınlarının sorunlarını dile getirmek, çözüm önerileri sunmak ve kadın hakları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmak için faaliyet göstermektedir. Ayrıca Batı Trakya Türk azınlığının varlık mücadelesine kadınların güçlü bir şekilde katılmasını teşvik etmektedir. Platform kadınların örgütlenmesini desteklemekte, eğitim programları düzenlemekte,

bilinçlendirme etkinlikleri gerçekleştirmekte ve kadınların katılımını artırmak amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir. Batı Trakya Türk Kadınları Platformu azınlık hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında farkındalık oluşturarak, Batı Trakya'daki Türk kadınlarının sesini duyurmayı hedefleyen önemli bir sivil toplum kuruluşudur.

Üst Kuruluşlar başlığı altında Siyasi Partilere ve Müftülüklere de yer verilmiştir. Müftülükler, geleneksel bir yönetim yapısına sahip olsalar da günümüz koşullarında azınlıklara dini ve sosyal alanda yön veren ve hak arama mücadelesine destek olan kuruluşlardır. Müftülükler azınlık toplumunun dini ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte toplumsal alanda da aktif bir rol oynamaktadır. Ayrıca azınlığın tek siyasi partisi ve hak arama mücadelesinin siyasi aktörü olan Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'ne de müftülüklerle birlikte bu bölümde yer verilmiştir. Bu parti siyasi alanda azınlık haklarını savunmakta ve azınlık toplumunun temsilini üstlenmektedir. Dünyanın farklı yerlerinde sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmeyen siyasi partiler ya da müftülükler Batı Trakya'daki özel durumdan dolayı bu çalışmada Üst Kuruluşlar başlığı altında ele alınmıştır. Bu kurum ve kuruluşların faaliyetlerini ortak sorunlar ve mücadeleler nedeniyle keskin hatlarla ayırmak mümkün olamamaktadır.

Batı Trakya Türklerinin Öncü Sivil Toplum Kuruluşları, "Batı Trakya'da Türk Varlığına Faydalı Sivil Toplum Kuruluşları" ve "Batı Trakya'da Türk Varlığına Zararlı Sivil Toplum Kuruluşları" olmak üzere iki ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın temel sebebi, 1923 Lozan Barış Antlaşması'nın ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk liderliğinde gerçekleştirdiği devrimlerin Batı Trakya'da benimsenmesi için bazı STK'ların öncülük etmesi, bazı oluşumların ise engelleyici bir rol üstlenmesidir. Özellikle 150'likler hareketiyle başlayan devrim karşıtlığı, Batı Trakya'yı ikiye bölen ve uzun yıllar süren ayrışmalara yol açan oluşumların faaliyetleri incelenmiştir. Bu ayrışmanın sonucunda azınlık toplumu büyük zararlar görmüştür.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, "Batı Trakya'da Kurulan Yerel Sivil Toplum Kuruluşları" başlığı altında Kültürel ve Sportif Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları ile Diğer Yerel Sivil Toplum Kuruluşları olmak üzere iki alt başlık ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölümde köylerden kentlere kadar farklı boyutlardaki sivil toplum

kuruluşlarının kapsamı ve faaliyetleri ele alınmıştır. Derneklerin tüzükleri dikkate alındığında benzer hedeflerin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Genellikle eğitim, kültür, spor, kalkınma, yardımlaşma ve dayanışma amaçları doğrultusunda kurulmuşlardır. Bu dernekler köylerde özellikle kültürel etkinliklerin merkezi konumunu üstlenmektedir. Dernek sayıları 1990'lı yıllardan itibaren artış göstermiş ve 2000'li yılların başından itibaren en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Günümüzde Yunan Medeni Hukuku çerçevesinde "Türk", "Batı Trakya" veya "Azınlık" gibi ifadelerin olmaması şartıyla dernek kurma süreci kolaylaştırılmıştır. Bununla birlikte Pomak, Roman, Ermeni, Karakaçan gibi diğer etnik gruplara ait derneklerin kurulmasına ve faaliyet göstermelerine izin verilmesi Yunan yönetiminin izlediği politikaların bir yansımasıdır. Ayrıca tarım sektörünün önemli olduğu Batı Trakya'da tarımsal ve hayvancılıkla ilgili derneklerin yanı sıra kooperatiflere de rastlanmıştır. Bu oluşumlar tarımsal faaliyetleri destekleyerek bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın sonuçları, Batı Trakya'da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının Türk azınlığın etnik kimliğinin, ana dilinin, kültürünün ve manevi değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. STK'lar, Türklerin milli bilincini uyandırarak, siyasal, sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerini desteklemiş ve çoğunluk içerisinde eriyip yok olmalarını engellemiştir. Bunun yanı sıra Batı Trakya'daki STK'lar bölgede yaşayan Türklerin temel insan haklarını ve uluslararası metinlerle güvence altına alınmış olan özerklik haklarını kullanabilmeleri için çalışmalar da yürütmüştür. STK'lar hak ihlallerine karşı etkin bir mücadele vermiş ve Türklerin varlığını sürdürebilmeleri için örgütlenme ve savunma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca araştırmanın hipotezleri doğrultusunda Batı Trakya'daki STK'ların Türk azınlığın Türk kimliğinin ve Türk-İslam kimliğinin korunmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. STK'ların faaliyetleri Türklük bilincinin güçlenmesine ve Türklerin bölgedeki kimliklerini muhafaza etmelerine destek olmuştur.

Yunan makamları, Batı Trakya Türklerinin köklü sivil toplum kuruluşlarının resmiyetini yargı kararlarıyla düşürmüş, ancak azınlığın haklılığı AİHM tarafından

tescil edilmiştir. Uluslararası toplumda kabul gören demokratik standartlar, azınlık haklarına saygı gösterilmesini ve AİHM kararlarının uygulanmasını içerir. Ancak Yunanistan AİHM kararlarına rağmen derneklerin resmiyetlerini iade etmemekte ve uluslararası hukuka aykırı politika izlemeye devam etmektedir. Bu durum Yunanistan'ın demokrasinin beşiği olduğu iddiasına ters düşmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın AB üyesi olmasına rağmen, AB'nin müktesebatlarına aykırı politikalar izlemesi ve imzaladığı uluslararası metinlere uymaması, uluslararası toplum açısından kabul edilemez bir durumdur. Yunanistan AB üyesi olarak Avrupa Birliği'nin müktesebatına uymayı taahhüt etmiştir. Ayrıca uluslararası hukuk ve insan hakları sözleşmeleri gibi uluslararası metinlere de bağlıdır. Bu yükümlülükleri yerine getirmemek hem AB üyeleri arasındaki güveni zedeler hem de Yunanistan'ın uluslararası alanda itibarını olumsuz etkilemektedir. Yunanistan harekete geçmek için ihlal prosedürünün uygulanması beklememelidir. Bu konuda uluslararası toplum, Yunanistan'ın söz konusu sivil toplum kuruluşlarının resmiyetini iade etmesi ve AİHM kararlarına uymaya davet edilmelidir. Bu durumu gündeme getirerek Yunanistan'ın demokratik değerlere, insan haklarına ve uluslararası taahhütlerine uygun hareket etmesini talep etmek oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA. 30-10-0-0/107-697-5.

BCA. 30-10-0-0/254-711-3.

BCA. 30-18-1-2/14-63-17.

BCA. 30 18 01 02 14 63 17.

BCA. 80 18 01 02 38 51 19.

Eserler, Makaleler ve Bildiriler

Aarbakke, Vemund, *The Muslim Minority Of Greek Thrace*, Unpublished Phd Thesis, University of Bergen, Norway 2000.

Abay, Ali Rıza, *Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri*, Osmangazi Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004.

Abdurrahman, Sebahattin, "Batı Trakya Türklerinin Siyasal Temsilinde Yeni Arayışlar: Dostluk Eşitlik Partisi ve Bağımsız Listeler" C. Eraslan, C. Bayram, S. Açıkkaya ve N. Erdem (Ed.), *Tarafların Bakışıyla Lozan - Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İstanbul 2015, ss.190-211.

Abdurrahman, Sebahattin, "The Struggle for Effective Representation in the Greek Parliament: Friendship-Equality-Peace Party and the Western Thrace Turks. *History Studies International Journal Of History*, Special Issue on From Past to Present The Turks in Greece, 2014, Volume 6 Issue 2, 22-39.

Abdurrahman, Sebahattin, "Yunanistan İle Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi." *Dünden Bugüne Batı Trakya Konferansı*, İstanbul 2014, 224-262.

Abdurrahman, Sebahattin, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları*, Türk Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul 2019.

Adıyeke, Ayşe Nükhet, "*Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: Cemaat-ı İslamiyeler 1913-1918"*, Ankara 2001.

Akal, Cemal Bali. *Sivil Toplumun Tanrısı,* Engin Yayıncılık, İstanbul 1995.

Akatay, Ayten, Yelkikalan, Nazan, *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllük ve İnsan Kaynaklarının Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2007.

Aksan, Gamze, "Globalization and Civil Society or "Global Civil Society", *Mavi Atlas*, 7(2), 2019, 150-176.

Alioğlu Çakmak, Gizem, "Bir "Avrupa" Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 2018, 149-168.

Alioğlu, Cafer, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları, Bursa 2005.

Alioğlu, Cafer, *Hayatım ve Anılarım,* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayın No:2, Bursa 2020.

Alp, İlker, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt.11, Sayı 33, 1995.

Aslan, Seyfettin, "Sivil Toplum ve Demokrasi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 2010, 357-374.

Aslan, Seyfettin, "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), Yaz-2010, 188-212.

Aydın, Vahdettin, "Türk Yönetim Tarihi Açısından Vakıf Sistemi ve Eğitim Yönetime Katkısı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 2003, 315-317.

Baltalı, İbrahim, *"Çeyrek Yüzyıllık Dava İskeçe Türk Birliği"*, Rodop Rüzgârı Gazetesi Yayınları: 2, Gümülcine 2006.

Baltalı, İbrahim, *Bir Efsane Sona Ererken,* Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yayınları. Gümülcine 2012.

Baş, Hakan, *Unutulan Batı Trakya Türkleri,* Umay Yayınları, İzmir 2005.

Batı Trakya'da Kadın Çalışmaları, Der: Pervin Hayrullah, BAKEŞ Yayınları 6, Gümülcine 2012.

Batı Trakya Türklerinin Dernekler Tarihi 1, İskeçe Türk Birliği Yayını, İskeçe 2003.

Baysal, Fatih, *Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2013.

Bilsel, Mehmet Cemil, *Lozan II. Cilt*, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998.

Borou, Christina, "The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative "Other"?", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt 29, Sayı 1, 2009.

Bostancı, Hüseyin, *Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya'da Din Eğitiminin Problemleri*, BAKEŞ Yayınları: 48, Gümülcine (Komotini) 2021.

Boussiakou, Iris, "Religious Freedom and Minority Rights in Greece: the case of the Muslim minority in western Thrace", *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe*, December 2008.

Chairoula, Pervin, *Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, BAKEŞ Yayınları 44, Gümülcine (Komotini) 2021.

Chousein, Ali, *"Countinuities and changes in the minority policy of greece: The case of Western Thrace/Yunanistan Azınlık Politikasında Süreklilik ve*

Değişimler: Batı Trakya Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 2005.

Chousein, Mechmet, "Mehmet Hilmi'nin Batı Trakya'da Yayımlanan Gazete Yazılarının Yansımaları", *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(1), 2020, 80-98.

Chousein, Şule*, "Evolution of minority rights in Europe: the case of western thrace Muslim Turkish minority",* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2006.

Chousein, Şule, "Unwelcome Citizens: Muslim Turks of Greece and Orthodox Greeks of Turkey", *SDU Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences*, Cilt 2, sayı 69, 2009.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitapevi, Ankara 2009.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü (Başmüftülük ve Müftülükler Sorunu),* Seçkin Kitapevi, Ankara 2003.

Cooper, Rachel, "What is Civil Society, its role and value in 2018, Helpdesk Report, 2018.

Çaha, Ömer, *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Orion Kitabevi, Ankara, 2012.

Çakal, Şirin Elçin, *Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2020.

Çavuşoğlu, Naz, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, Bilim Yayınları, İstanbul 1999.

Çilingir, Lokman, "Locke'un Toplum Sözleşmesi Kuramı", *Temâşâ Felsefe Dergisi*, 11, 2019, 31-43

Damianidou, Aikaterini, *Batı Trakya'da Müslüman/Türk Azınlık: İskeçe'deki Türk Birliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul 2009.

Dayıoğlu, Ali ve İlksoy Aslım, "Reciprocity Problem between Greece and Turkey: The Case of Muslim-Turkish and Greek Minorities", *Athens Journal of History,* Volume 1, Issue 1, 2015.

Dayıoğlu, Ali, "Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığının Uluslararası Hukuktan Doğan Eğitim Hakları", *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt: 12 Sayı: 2, 224-242

Dede, Abdülhalim, *Rumeli'de Bırakılanlar*, Otağ Matbaası, İstanbul 1975.

Demesticha, Maria *"Minorities in the Balkans in the era of globalisation: The case of the Western Thrace",* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2004.

Demir, Şeyhmus ve Mutlu, Sesli, "Kamusal Alan (Türkiye'de Kamusal Alan Kavramlaştırılmasının Muhtevası: Tektiplilik mi, Çoğulculuk mu?", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 2010, 273-292.

Demiral, Mehmet, "Türkiye'de Sosyal Sermaye Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Sürdürülebilir Sosyoekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü." *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Ekim-2007, 13: 1-15

Derin, Murat, "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Yakınlaşma Dönemleri ve Batı Trakya Türkleri Üzerine Etkileri, *Balkanların Bozkurtu Sadık Ahmet'e Armağan*, Berikan Yayınevi, Ankara 2022, 65-86.

Derin, Murat, *"Batı Trakya Türklerinin Gür Sesi: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi"*, BAKEŞ Yayınları 50, Gümülcine (Komotini) 2021.

Derin, Murat, "Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2016.

Derin, Murat, "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) Kuruluşu ve Batı Trakya Türklerinin Siyasi Hayatındaki Yeri", *Doktor SADIK AHMET* (Editör: Nilüfer Erdem), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Yayınları No:18, Ankara 2021, 297-315.

Derin, Murat, İbrahim, Kamil, "Yolu Uzunköprü'den Geçen Bir Balkan Aydını Mehmet Hilmi'nin, Batı Trakya Türklerinin Sivil Toplum Örgütlenmesindeki Rolü" *Uzunköprü Sempozyumu*. 3-5 Kasım 2022, Uzunköprü, Edirne.

Doğan, İlyas, *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

Dragonas, Thalia, & Birtek, Faruk (Eds.), *Citizenship and the Nation-state in Greece and Turkey*. Routledge 2005.

Edwards, Bob, Michael W. Foley, and Mario Diani, eds. *"Beyond Tocqueville: Civil Society and Social Capital Debate in Comparative Perspective"* University Press of New England, 2001.

Eraslan, Levent, *Sivil Toplum ve Eğitim*, Maya Akademi, İstanbul 2011.

Erdem, Nilüfer, "Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli", *Tarafların Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu*, 9-10 Mayıs 2014 İstanbul, Bildiriler Kitabı, ss.212-221.

Erdem, Nilüfer, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003.

Erdoğan Tosun, Gülgün, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller". (Editör: Lütfi Sunar), *Sivil Toplum ve Demokrasi*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul 1997.

Fernando, H.S.G., "Conceptual Analysis on Involvement of NGOs in World Politics", *Multidisciplinary Research (IJMR)*, 4(8), 2018, 14-26.

Forst, Rainer, "Civil Society: Concept and Conceptions", *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, (Edit: Goodin E. Robert, Philip Pettit, Thomas W. Pogge), Wiley-Blackwell, New York, 2007.

Galip, Salahaddin, *Batı Trakya'da Yazabildiklerimden,* Kastaş Yayınevi, İstanbul 1998.

Gramsci, Antonio, *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*, International Publishers, New York, 1971.

Güldiken, Nevzat ve Mehmet, Aslan, *Güncel Gelişmeler Işığında Siyasal Katılma,* İskele Yayıncılık, İstanbul 2006.

Gür, Levent, *"Batı Trakya Azınlığın Sivil Toplum Örgütleri Bağlamında Türkiye ve Yunanistan Dış Politikalarına Etkileri",* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ 2021.

Halaçoğlu, Yusuf ve Halit Eren, "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 144.

Hasan, Barış, *Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığın Politizasyonu ve Mobilizasyonu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul 2013.

Hatip, Özer, "Güven Listesinin Tesisi ve Dr. Sadık Ahmet'in İlk Milletvekilliği", *Doktor SADIK AHMET* (Editör: Nilüfer Erdem), T.C. Kültür ve

Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Yayınları No:18, Ankara 2021, ss. 224-225.

Hatip, Özer, "Müderris Hafız Salih Efendi (Batı Trakya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı)", *İTİL SUWI AKA TURUR,* Ege Üniversitesi TDAE Türk Tarihi Anabilim Dalı 25. Yıl Armağanı, İzmir 2017, ss. 343-353.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine 2015.

Hatipoğlu, M. Murat, "AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu içinde Batı Trakya Türkleri, *Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar"*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın 2005.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, SAEMK Yayınları Ankara 1999.

Hayrullah, Pervin, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", *Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri*, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021.

Hermoso, Jocelyn Clare R. and Carmen Geanina Luca, "Civil society's role in promoting local development in countries in transition A comparative study of the Philippines and Romania", *International Social Work*, 49(3), 2015, 318-332.

Hobbes, Thomas, *Leviathan*, ed. by Richard Tuck, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996.

Hraloğlu, Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", *Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim,* Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 29-30.

Huliaras, Asteris, "Civil Society". *The Oxford Handbook of Modern Greek Politics*, 2020, 351.

Hurşit, Şerafettin, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine 2006.

Hüseyin, Necmettin, *Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden Tarihe Bir Not,* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, İstanbul 2004.

Hüseyinoğlu, Ali, "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Yeni Türkiye,* 21(69), 2015, 4477- 4786.

Hüseyinoğlu, Ali, "Batı Trakya'da İslam ve Dini Özgürlükler" *Balkanlarda İslam: Miadı Dolmayan Umut*, Edit: Muhammed Savaş Kafkasyalı, TİKA Yayınları, Ankara, 2016.

Hüseyinoğlu, Ali, *The Development of Minority Education at the Southeasternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace*, Greece, PhD Thesis, Department of International Relations, University of Sussex, Sussex 2012

Hüseyinoğlu, Tevfik ve Mehmet, İmamoğlu, *Yunanistan'da Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014),* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine 2017.

Iliadis, Hristos, "*Trakya Tehdit Altında Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi – Gizli Politikalar – Azınlık Grupları"*, Çeviri: Lale Alatlı, BAKEŞ Yayınları 45, Komotini 2020.

Iliadis, Hristos, "*Trakya Tehdit Altında Gizli Yazışmalar Türkiye Stratejisi - Gizli Politikalar - Azınlık Grupları"*, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Trakya Üniversitesi Matbaası, Edirne, 2021.

Ioakimidis, Panayiotis C, *The Europeanization of Greece: an overall assessment*, South European Society and Politics, 2000, 5(2), 73-94.

Kamil, İbrahim, *Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922)*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2020.

Kapani, Münci, *Politika Bilimine Giriş*, 26. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 2010.

Kaplan, Ercan ve Turhan, Karagüler, "Sivil Toplum Kuruluşlarında Bilişim Sistemleri Yönetiminin Analizi ve Model Bir Yapının Oluşturulması", *13. Akademik Bilişim Konferansı*, 2-4 Şubat 2011, T.C. İnönü Üniversitesi Malatya.

Kara, Tzichan, *Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri'nin Sorunlarının İncelenmesi*, Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2005.

Karadağ, Ahmet, "Demokratikleşme ve Sivil Toplum: Liberal Düşünce Topluluğu Örneği", *Sivil Toplum*, 1(4), 2003, 45-58.

Kean, John, *Sivil Toplum ve Devlet*, Çev: Ahmet Çiğdem, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu*, Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Editörler: Prof. Dr. Cezmi Eraslan, Dr. Cezmi Bayram, Yrd. Doç Dr. Nilüfer Erdem, Pervin Hayrullah, Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, ss. 185-206.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçindeki İkidilli (Türkçe -Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt VI, Sayı 1, İzmir 2006.

Kelağa Ahmet, İbrahim, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi",* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2005.

Kelahmet, Fehim, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", *Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve

Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021.

Kelahmet, Fehim, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu-Yürütme Komitesi-Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)*, Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Yayınları: Gümülcine 2006.

Keyman, Emin Fuat ve Ahmet, İçduygu, "Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses", *Citizenship Studies*, 2003, 7(2), 219-200.

Keyman, Emin Fuat, "Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum". *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No 3*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. https://doi.org/10.31589/joshas.134, 2004.

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 2016, 518-539.

Kırlıdökme, Rıza, *İskeçe Türk Birliği 1927-2003*, İskeçe Türk Birliği Yayınları, İskeçe 2003.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yayınları, Bursa 2012.

Koca, Mehmet, *Gümülcine Şehreküstü İlk Mektebi*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, Bursa 2021.

Köylü, Murat, "Yunan Siyasi Tarihinde Siyasal Çalkantıların (1909-1922) İstiklal Harbine Etkisi." *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 2015, 31-56.

Kurtuluş, Cengiz, Önder Küçükural, Uğraş Ulaş Tol, Bahattin Akşit, "Türkiye ve Ortadoğu'da Sivil Toplum Tartışmaları", (Editor: Lütfi Sunar), *Sivil Toplum ve Demokrasi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2005.

Kurtuluş, Ümit, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü,* Sincan Matbaası, Ankara 1979.

Küçük, Mustafa, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Konstrüktivist Dönüşü Anlamak", *Ege Akademik Bakış*, 9(2), 2009, 771-795.

Kydyralieva, Nargis, *Sovyet sonrası Kırgızistan'da Sivil Toplum Kuruluşları ve Toplumsal Etkileri: Sverdlovsk Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.

Lepida Stiliani N, / Λεπιδα, Στυλιάνη Ν., *Η Μουσουλμανική Μειονότη-τα της Δυτικής Θράκης Μετά τη Συνθήκη της Λωζάνης. (İ Mousoulmaniki Meionotita Tis Ditikis Thrakis Meta Ti Sinthiki Tis Lozanis / Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya Müslüman Azınlığı),* Selanik Aristotelis Üniversitesi, Tarih ve Arkeoloji Bölümü P.h.D., 2011.

Matana, Anastasia, "Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους για τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης: Η περίπτωση της πρωτοβάθμιας μειονοτικής εκπαίδευσης, Yunan devletinin Trakya'daki Müslüman azınlığa yönelik eğitim politikası: İlköğretim azınlık eğitimi örneği", *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. Sayı, 116, 2005.

Mateos, Natalia Ribas, *"Old communities, excluded women and change in Western Thrace"*, Papers. 60, 2000.

Mavrogordatos, George, "*Metaxy Pityokampte kai Prokrouste: oi eppagelmatikes organoseis ste simerine Hellada"* [Between Pityokamptes and Prokroustes: organized interests in contemporary Greece], Odysseas, Athens 1988, 198-201.

Mavrommatis, Giorgos, *"Yunanistan'da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim, Kalkanca'nın Çocukları"* Çev: Berin Myisli, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007.

Megalommatis, M. Cosmas, *Türk-Yunan İlişkileri ve Balkanlar Bir Tarihçi Gözü ile Bugünün Sorunları*, Kıbrıs Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.

Mouzelis Nikos, *Politics in the Semi-Periphery: Early Parliamentarism and Late Industrialisation in the Balkans and Latin America*, Macmillan, London 1986.

Mouzelis, Nicos and Pagoulatos, George, "Civil society and citizenship in post-war Greece", *In Citizenship and the nation-state in Greece and Turkey,* 2005, 100-103.

Nardin, Terry, "Private and Public Roles in Civil Society", Michael Walzer (ed.), *Toward a Global Civil Society,* Berghahn, 1995.

Nye, Joseph S., and Robert O. Keohane, "Transnational actors and World Politics: a conclusion", *International Organization,* 2003, 25(3), 721-748.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayıncılık, Çorum 2006.

Ömeroğlu, Aydın, *Türk Devriminin Batı Trakya Türklerinin Azınlık Yaşamına Etkisi*, Analiz Basım, İstanbul 2012.

Özbudun, Ergun, "Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon", (Edit: Elisabeth Özdalga, Sune Persson), *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

Özcan, Didem, *Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2019.

Özdemir, Süleyman, Halis, Başel ve Hasan, Şenocak, "Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2009.

Özer, M. Halis, "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, 7(26), 86-97.

Özgüç, Adil, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri

Özsunay, Ergun, *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler,* İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982.

Paçaman, Hasan, *Batı Trakya Bu*, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine 1999.

Paçaman, Hasan, *Batı Trakya'ya Işık Tutanlar: Hüseyin Mustafa (1912-1985)*, Gümülcine 2010.

Pappas, Takis S., *Making Party Democracy in Greece*, Macmillan, London, 1997.

Perret, Virgile, "Civil society in international relations: a typology of roles and political functions", *Paper Presented at the XXth World Congress of the International Political Science Association*, Fukuoka, Japan, July 9-13, 2006.

Putnam, Robert D. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton: Princeton University Press. 1992.

Richter, Melvin, "Montesquieu and the Concept of Civil Society" *Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu*, Routledge, 2009.

Sağlam, Feyyaz, *Batı Trakya Türkleri Basın Yayın Tarihi*, Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları No:5, İzmir 2002.

Sağlam, Muhammet Talha, "Türkiye'de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK'lar", *Turkish Studies*, 2015, 15(1), 591-610.

Salamon, Lester M, *America's Nonprofit Sector: A Primer*, The Foundation Center, New York, 1999.

Savran, Gülnur Acar, *Sivil Toplum ve Ötesi: Rousseau, Hegel, Marx,* Alan Yayıncılık, İstanbul 1987.

Serdar, Ahmet, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2014 3(2) 97-126.

Seyfi, Murat, *Sivil Toplum Kuruluşlarında Storytelling*, Pales Yayınları, İstanbul 2016.

Shamima, Ahmed and David M. Potter, *NGOs in international Politics*, Kumarian Press, 2006.

Soysal, İlhami, *150'likler, Kimdiler, Ne Yaptılar, Ne Oldular?* İstanbul, 1988.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmalar (1920-1945) Cilt I,* 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.

Soysal, Mümtaz, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Konferans Notları (25 Kasım 2006)*, (Haz: Pervin Hayrullah), Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Yayınları, Gümülcine 2007.

Sönmezoğlu, Faruk, "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasının Analizi İçin Bir Çerçeve", *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, Der: Faruk Sönmezoğlu, Özgün Erler Bayır, Der Yayınları, İstanbul 2014.

Stavros, Stephanos, "Citizenship and the protection of minorities", (Edit: K.Featherstone K.Ifantis), *Greece in a Changing Europe*, Manchester University Press, Manchester England, 1996.

Şahin, Osman ve Sema Akboğa, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılım", *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 2019, 401- 416.

Şenol, Salih, *Yunanistan'ın Avrupa Birliği Üyeliğinin Batı Trakya Türk Azınlığı Üzerindeki Etkileri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2019.

Şentürk, Cem, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

Talas, Mustafa, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi", *TÜBAR*, 29, 2011, 387-401.

Taylor, Charles, "Invoking Civil Society." *Philosophical Arguments,* MA: Harvard University Press Cambridge, 1995.

Tekeli, İlhan, "Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve Yerelleşmenin İç İçeliği" STK'lar, *Yerelleşme ve Yerel Yönetimler (Edit: A. Çakmak),* Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2002, 5-7.

The problems of The Turkish Minority of Western Thrace in Greece, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, 2007.

Toprak, Serdar, "Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı-Trakya Sorunu", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 3(1), 43-54.

Toraman, Sami Ali, *"Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Müftülükler", Yunanistan (Batı Trakya) Bulgaristan ve Makedonya Türklerinin Eğitim*, Basın ve Dini Durumları Çalıştay Metinleri, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2021, ss. 7-8.

Tosun, Gülgün, "Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi Bağlamında Demokrasinin Pekişmesinin Önündeki Engellere İlişkin Kuramsal ve Pratik Bir Yaklaşım." *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 1(1), 2001, 224-243.

Tsitselikis, Konstantinos, "Personal Autonomy of the The Turkish Muslim Minority of Thrace in Greece", *Autonomy Arrangements in the World*, December 2020.

Tumay, Murat ve Firdevs, Okatan, "Alexis de Tocqueville'e Göre Sivil Toplum", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2015, 320-339.

Türkiye'nin Göç Tarihi: "14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler", (Der: M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

Verhás, Evelin, *"Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi"*, Avrupa Azınlık Hakları Grubu, 2019.

Viterna, Jocelyn, Emily Clough and Killian Clarke, "Reclaiming the "Third Sector" from "Civil Society" *Sociology of Development*, 1(1), 2015, 173-207.

Vittorio, Sergi ve Markos, Voyatzoglou, "Think globally, act locally? Symbolic memory and global repertoires in the Tunisian uprising and the Greek anti-austerity mobilizatons" (Edit: Cristina Flesher Fominaya and Laurence Cox), *Understanding European movements*, Routledge, London, 2003.

Yaşar, Fatma Tunç, *Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İlke Yayıncılık, İstanbul 2006.

Yayla, Atilla, "Hayek, 20. Yüzyıl ve Türkiye", *Türkiye Günlüğü*, 18, 1999.

Yaz, Nadir. *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul 1986.

Yıldırım, Ergun, "Apolitik Politikaların İnşacısı Olarak Sivil Toplum", *Sivil Toplum*, 2005, 3 (10), 61-72.

Yıldırım, Murat, "Sivil Toplum ve Devlet" *T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 2003, 226-242.

Yılmaz, Alper Eren, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 2019, 252-260.

Yılmaz, Kadir Kürşat, "Devletlerin Dış Politika Oluşturma Ve Uygulamalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü", *Akademik Bakış Dergisi*, 36, 2013, 1-13.

Yılmaz, Türel, "Batı Trakya'da Türk Devletleri Kurma Teşebbüsleri (1878-1920)". *Trakya Üniversitesi Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(1), 1998, 115-130.

Yiğit, Pervin, "The Analysis of the Relationship between God, Religion and Politics in Thomas Hobbes's Leviathan and De Cive" *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(3), 2019, s.1390-1401.

Zencirkıran, Memet, *Sosyoloji*, Yenilenmiş 6. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2017.

Süreli Yayınlar

"Alantepe ve Din Görevlileri Derneği resmen tanındı." *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, Sayı: 164, 21 Mart 2005, s.5.

"AP seçimlerine beyaz oy", *Balkan,* 7 Haziran 1994, Yıl:3, Sayı: 119, s.1.

"Atatürk ve Batı Trakya", *Batı Trakya Dergisi*, 15 Şubat 1983, Sayı:190, Cilt:16, ss. 11-12.

"Atatürk ve Batı Trakya", *Yeni Batı Trakya*, 15 Şubat 1983, Sayı:190, Cilt:16, ss. 11-12.

"Batı Trakya Öğretmenler Birliği ve Atatürk", Enver Kavaklı, *Batı Trakya Dergisi,* (15 Aralık 1982), Cilt: 16, Sayı: 188, s. 27-28.

"Bir Asım Haliloğlu Vardı", *Batı Trakya Dergisi*, Sayı: 163, 15 Kasım 1980, s.11.

"Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi*, Ağustos Eylül Ekim 1990, Sayı: 21-22-23.

"Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 29, Nisan 1991, s. 4.

"Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Yıl 4, Sayı 34, Eylül 1991, ss. 6-7.

"İskeçe Türk Birliği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde", *Rodop Rüzgârı Gazetesi,* 1 Ağustos 2005, Yıl:6 Sayı: 174 s:3.

"İskeçe Türk Birliği Davası", İbrahim Baltalı, *Rodop Rüzgârı Gazetesi,* 12 Şubat 2002, Yıl:3 Sayı: 91, S:3.

"İskeçe Türk Birliği", *Trakya Gazetesi*, Sayı: 349,15 Mart 1948, s.2.

"İskeçe'deki Çelenk Olayı", *Batı Trakya Dergisi*, Sayı: 163, 15 Kasım 1980, s. 29.

"İslam Âleminden Haberler, Garbi Trakya", *Sebilurreşad Siyasi, Dini, İlmi, Ahlaki Haftalık Mecmua,* Cilt III, No: 75, Mart 1950, s.395.

"Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile Söyleşi", *Öğretmenin Sesi Dergisi*, Sayı: 244, Ekim 2018, ss. 18-20.

"Müfredat Programı", *Batı Trakya Dergisi*, 15 Şubat 1983, Sayı:190, Cilt:16, s. 22.

"Trakya İstinaf Mahkemesi İskeçe Türk Birliği'nin Kapatılması Yönünde Karar Aldı!", *Rodop Rüzgârı Gazetesi*,12 Şubat 2002, Yıl:3 Sayı: 91, S:1.

"Türk Gençleri Dikkatle Okuyunuz!", *Akın,* Yıl:7, Sayı:276, 31 Mayıs 1963.

Hafız Ali Reşat, *Esas-ı Muhafazakâr*, 1958, Sayı:1.

Tarihten Bir Yaprak, *Batı Trakya Dergisi*, 15 Ocak 1981, Sayı: 165.

Vaaz ve İrşad Heyeti Nizamnamesi, *Hakka Davet Dergisi*, Sayı: 49, S:17-18.

"29 Ocak Olayları", *Rodop Rüzgârı Gazetesi*, 1 Şubat 2001, Yıl:2, Sayı: 54, S:5.

İnternet Kaynakları

"AGROFEST Tarım-Hayvancılık Festivali başladı", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=6221 (25.04.2023)

"AİHM kararlarını uygulamayan Yunanistan'a bir uyarı daha", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=15065 (09.12.2022)

"Aylin Ahmetoğlu: Bir kadın ya dünyayı değiştirir ya da dünyayı değiştirecek kişiyi doğurur", https://burasibatitrakya.com/haberler/24795-aylin-ahmetoğlu-"bir-kadın-ya-dünyayı-değiştirir-ya-da-değiştirecek-kişiyi-doğurur".html (24.04.2023)

"Balkan Türk Kadınları, Balkanlarda Kadın Olmanın Zorluklarını Trakya Üniversitesi'nde Konuştu", Sevil Şerifoğlu, https://www.trakya.edu.tr/haber/balkan-turk-kadinlari--balkanlarda-kadin-olmanin-zorluklarini-trakya-universitesi-nde-konustu (12.07.2022)

"Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği yeni yönetimini belirledi." https://gundemgazetesi.com/news/detayh.php?id=211 (15.08.2022)

"Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'ne kapatma davası açıldı", https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bati-trakya-fenerbahceliler-dernegine-kapatma-davasi-acildi (05.03.2023)

"Batı Trakya Türk Kadın Platformu 10 yaşında", Gündem Gazetesi, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5239 (05.08.2022)

"Batı Trakya Türk Kadın Platformunda Görev Değişikliği", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=14794 (01.11.2022)

"BİHLİMDER: Bu ısmarlama kimlik uğraşları size kaybettirir" https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bihlimder-bu-ismarlama-kimlik-ugraslari-size-kaybettirir (31.01.2023)

"Bir Muhalifin Portresi: Hafız Ali Reşad", https://ajanskafkas.com/gorus/bir-muhalifin-portresi-hafiz-ali-resad/, (04.04.2023)

"DEB Partisi İle Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Yunanistan Gözlemciliği'nden Müşterek Bir Etkinlik", https://rodopruzgari.com/haber-arsivi/18825-deb-partisi-ile-helsinki-insan-haklari-izleme-komitesi-yunanistan-gözlemciliğinden-müşterek-bir-etkinlik.html (03.04.2023)

"Emine Borucu'dan "Irkçı Türkler bize baskı yapıyor" iddiası", https://gundemgazetesi.com/news/detayh.php?id=2136 (03.04.2023)

"Feshedilen dernek için son etkinlik" https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=2804 (22.11.2022)

"Fiyaka Dergisi Edebiyat Yarışması Ödül Töreni yapıldı", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=1155 (31.01.2023)

"Folklor", (Fransızca folklore) https://sozluk.gov.tr/ (18.01.2023)

"GTGB eski başkanı Koray Hasan yargılandığı davada beraat etti", https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=5857 (02.01.2023)

"GTGB'nin 32. Kır Koşusu Yoğun Katılımla Gerçekleşti", https://birlikgazetesi.org/gtgbnin-32-kir-kosusu-yogun-katilimla-gerceklesti/ (18.01.2023)

"Gümülcine'deki "KÖPRÜ" derneği ilk genel kurulunu gerçekleştirdi." https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=7239 (22.05.2023)

"Güney Meriç Derneği tanındı", https://burasibatitrakya.com/haber-arsivi/19982-güney-meriç-derneği-tanındı.html (12.10.2022)

"Güney Meriç Derneğinde yeni dönem başladı!", https://rodopruzgari.com/haberler/30400-guney-meriç-derneğinde-yeni-dönem-başladi.html (26.04.2022)

"Harmanlık Azınlık Eğitim Kültür ve Spor Derneği açıldı." https://harmanlikmahallesi.files.wordpress.com/2014/06/harmanlık-azınlık-eğitim-kültür-ve-spor-derneği-açıldı.pdf (17.04.2023)

"Harmanlık mahallesi halkı bir ilki daha gerçekleştirdi." https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/harmanlik-mahallesi-halki-bir-ilki-daha-gerceklestirdi (17.04.2023)

"İskeçe Müftülüğüne Mustafa Trampa seçildi", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iskece-muftulugune-mustafa-trampa-secildi/2681504 (26.04.2023)

"Koyunköy Gençlik Derneği Türkiye'de Yunanistan'ı temsil edecek." https://www.rodopruzgari.com/haberler/28572-koyunköy-gençlik-derneği-türkiye-de-yunanistan-ı-temsil-edecek.html (26.01.2023)

"Meriç (Evros) İli Azınlık Müslüman Kadınlar Eğitim ve Kültür Derneği Kuruldu." https://www.rodopruzgari.com/haberler/26448-meric-evros-ili-azinlik-müslüman-kadinlar-eğitim-ve-kültür-derneği-kuruldu.html (10.10.2021)

"Milletvekili Çetin Mandacı: "Milletvekili Çetin Mandacı "Türk" Kelimesiyle Dernek Kurma Hakkını Sordu!" https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/21430-milletvekili-çetin-mandacı-Türk-kelimesiyle-dernek-hakkını-sordu.html (15.12.2022)

"Şahin Eğitim ve Kültür Derneği açılışını gerçekleştirdi", https://www.milletgazetesi.gr/fotograf/sahin-egitim-ve-kultur-dernegi-acilisini-gerceklestirdi (08.04.2023)

"Türk azınlık, Yunan Yüksek Mahkemesinin İskeçe Türk Birliğinin resmi statüsüne yönelik kararını protesto etti." https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-azinlik-yunan-yuksek-mahkemesinin-iskece-turk-birliginin-resmi-statusune-yonelik-kararini-protesto-etti/2301256 (04.01.2023)

"Ülkemizdeki Gerçekler" programında Yunanistan'ın Bekir Usta ve Diğerleri Dava Grubu ile ilgili AİHM kararlarını uygulamaması ele alındı." Avrupa

Batı Trakya Türk Federasyonu'nun (ABTTF) Online Konferans, 24 Mart 2022. https://www.abttf.org/etkinlik-detail.php?id=6620&kid=2 (20.10.2022)

"Yunanistan'da ana muhalefete göre, Batı Trakya'daki azınlık mensupları kendilerini Türk olarak tanımlayabilir.", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-ana-muhalefete-gore-bati-trakyadaki-azinlik-mensuplari-kendilerini-turk-olarak-tanimlayabilir/2803703#! (02.02.2023)

"Δήμαρχος Μύκης, Τζεμίλ Καπζά: «μόνο Τούρκους βοηθάω»! Οι περήφανοι Πομάκοι δεν εγκαταλείπουν", http://zagalisa.gr/content/dimarxos-mykis-tzemil-kapza-«mono-toyrkoys-boithao»-oi-perifanoi-pomakoi-den-egkataleipoyn (25.04.2023)

1451. toplantı, 6-8 Aralık 2022 (DH) H46-15 Bekir-Ousta ve Diğerleri grubu / Yunanistan (Başvuru No. 35151/05) Avrupa Mahkemesi kararlarının icrasının denetlenmesi https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a9377e (09.12.2022)

Ahmetoğlu, Ozan, "Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği", Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Kuruluş Tarihçesi, https://www.abttf.org/about.php?id=79 (01.02.2023)

Bagavos, Christos and Kourachanis, Nikos, *Civil Society Organizations and Labour Market Integration for Refugees and Asylum Seekers in Greece.* Voluntas, 2021. https://doi.org/10.1007/s11266-021-00333-x (06.06.2021)

Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Resmi Web Adresi, http://bttob.org/index.html (06.06.2021)

Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Tarihçesi. Öğretmenin Sesi Dergisi. http://www.ogretmeninsesi.gr/ogretmenlerbirligi (06.06.2021)

Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Tarihçesi, https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ (23.09.2020)

Bignami, Francesca, "Theories of Civil Society and Global Administrative Law: The Case of the World Bank and International Development", *GW Law Faculty Publications & Other Works*, 2016. https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2430&context=faculty_publications (20.12.2022)

Cin, Turgay, "Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci", 12(1), 2010, https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/2050/6-turgaycin.pdf (09.12.2022)

Cin, Turgay, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü, Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 2009, https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/5327/11.1%2520cin.pdf (09.12.2022)

Cin, Turgay, "The current problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a member of the European Union", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 9, Sayı 4, 2009. (09.12.2022)

Close, David. H, "Environmental movements and the emergence of civil society in Greece", *Australian Journal of Politics & History*, 45(1), 1999, 52-64. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-8497.00053 (20.09.2021)

Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece, New York: Human Rights Watch. *Helsinki Watch Report 1990*. https://www.hrw.org/reports/pdfs/g/greece/greece908.pdf (09.11.2022)

Dimitri, A. Sotiropoulos, "In the wake of the economic crisis: The empowerment of (un)civil society in Greece", *Europeanisation and Renationalisation: Learning from Crises for Innovation and Development*, 2019.,65-

79. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=9b740019-fb4e-f08c-df4f-8c51546c4db3&groupId=281190 (20.09.2021)

Dragonas, Thalia, & Frangoudaki, Anna, Educating the Muslim minority in western Thrace. *Islam and Christian–Muslim Relations*, 17(1), 2006, 21-41. (20.09.2021)

Gümülcine Müftülüğü (S) Resmi Web Adresi, https://gumulcinemuftulugu.info/index.php?request=muftuluktanitim (18.09.2022)

Hacısalihoğlu, Mehmet, "Yunanistan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2013, https://islamansiklopedisi.org.tr/yunanistan#2 (05.06.2021)

İntibah-ı İslam, https://www.luggat.com/intibah-iislam (05.12.2022)

İskeçe Müftülüğü (S) Resmi Web Adresi, http://www.iskecemuftulugu.org/ (18.09.2022)

İskeçe Türk Birliği Resmi Web Adresi, http://www.iskeceturkbirligi.org/ (21.09.2022)

İttihâd-ı İslâm, https://islamansiklopedisi.org.tr/ittihad-i-islam (05.12.2022)

Kabza, Cemil, "Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı", 24 Mayıs 2013, TASAM. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi (10.04.2023)

Kara, Ahmet, "Yerel Mahkemelerden AİHM'e 40 Yıllık Bir Hukuk Mücadelesi: İskeçe Türk Birliği", Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Online Konferansı, 9 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=drXHnOHoshM (10.12.2022)

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)" *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu*, Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Editörler: Prof.Dr. Cezmi Eraslan, Dr. Cezmi

Bayram, Yrd. Doç.Dr. Nilüfer Erdem, Pervin Hayrullah, Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları. https://trakya.academia.edu/İbrahimKelagaAhmet (03.04.2023)

Mazlumder, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu, Ankara 2012. https://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucuk(1)(1).pdf (26.01.2023)

Meiser, Jeffrey W., "Liberalism" *International Relations Theory"*, 22-27. http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/2017/11/International-Relations-Theory-E-IR.pdf (10.06.2022)

Minority Rights Group International, *1994 Report: The Southern Balkans*, 94/4, October 1994. https://minorityrights.org/wp-content/uploads/old-site-downloads/download-888-Download-full-report.pdf (06.09.2022)

Özsüer, Esra, "Türk-Yunan İlişkilerinde Sivil Girişimler ve Siyaset", https://www.sivilsayfalar.org/2020/11/30/turk-yunan-iliskilerinde-sivil-girisimler-ve-siyaset/ (30.11.2020)

Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği, http://www.ogretmenlerdernegi.gr/

Seçek Derneği Resmi Web Adresi, www.secek.org (01.02.2023)

Sivil Toplum Analizi ve T83 Bölgesi Sivil Toplumu Geliştirme Stratejisi, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Nisan 2014. https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/sivil-toplum-analizi-ve-tr83-bolgesi-sivil-toplumu-gelistirme-stratejisi-41-80.pdf s.3 (04.04.2020)

Sotiropoulos, Dimitri A., "The need for civil society in Greece". *Ageing in the Crisis: Experiences from Greece*, 2018, 4, 141.

Sotiropoulos, Dimitri A., "The remains of authoritarianism: Bureaucracy and civil society in post-authoritarian Greece". *Cahiers d'Etudes sur la Méditerranée Orientale et le monde Turco-Iranien*, 20, 1995.

Sotiropoulos, Dimitri A., *Civil society in Greece in the wake of the economic crisis*. Report for Konrad Adenauer Stiftung und ELIAMEP. 2014. (30.12.2022) https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/05/kas.pdf

Şahin Eğitim ve Kültür Derneği Resmi Web Adresi, https://sahekdernegi.com/ (01.03.2023)

Kanunlar

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (18.12.2022)

Lozan Barış Antlaşması. Türk Tarih Kurumu, https://ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf (20.07.2022)

Yunanistan Cumhuriyeti Anayasası, (Madde 12), https://www.constituteproject.org/constitution/Greece_2008?lang=en (03.12.2022)

Yunanistan Medeni Kanunu, (Αστικός Κώδικας-456/1984), https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas (03.12.2022)

168 Sayılı Kanun, Resmi Gazete, 23 Aralık 1960, Sayı: 10688 https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10688.pdf

"Batı Trakya Türk İlkokullarının Kuruluş ve Faaliyet Şekli ile Bunların Yöneticilerini ve Batı Trakya Türk İlkokulları Müfettişlerini İlgilendiren Bazı Meselelerin Düzenlenmesi." Yunanistan Resmi Gazetesi, 1109/1972 (FEK A' 17, 31.1.1972) (05.06.2022)

Mülakatlar / Görüşmeler

1- Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi Genel Müdürü Pervin Hayrullah ile görüşme (internet aracılığıyla), 19.05.2023.

2- Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi Genel Müdür Yardımcısı Kerem Abdurahimoğlu (internet aracılığıyla), 19.05.2023.

3- Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi Başkanı Dr. Hüseyin Bostancı ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

4- Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Bekir Mustafaoğlu ile görüşme. Keşan, 23.03.2022.

5- Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı Hüseyin Baltacı ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

6- Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Sadık Sadık ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

7- Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği Başkanı Mehmet Emin Ahmet ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

8- Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine S. Müftüsü İbrahim Şerif ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022.

9- Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Eski Başkanı İsmet Kadı ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.04.2022.

10- Batı Trakya Türk Azınlığı Encümenler Birliği Derneği Başkanı Başkanı Ahmet Kara ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

11- Batı Trakya Türk Kadın Platform sözcüsü Aslı Ali ile görüşme (internet aracılığıyla) 20.04.2022.

12- Batı Trakya Türk Kadın Platformu sözcüsü Zeynur Bargan ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.

13- Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Aydın Ahmet ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

14- Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği Başkanı Halit Halil İbram ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.

15- Çınar Derneği Başkanı Cengiz Ömer ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

16- Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi Başkanı Ferruh Topal ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 26.01.2023.

17- Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Süleyman Macır ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

18- Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Başkanı Aylan Küçük ile görüşme (internet aracılığıyla), 04.04.2023.

19- Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği Eski Başkanı Aylin Ahmetoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 04.04.2023.

20- Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Genel Başkanı Çiğdem Asafoğlu ile görüşme, Keşan, 07.01.2023.

21- Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Onursal Başkanı Işık Sadık Ahmet ile görüşme, Ataköy-İstanbul, 23.01.2023.

22- Gökçeler Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Eda Fındıkçıoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 26.04.2023.

23- Gümülcine S. Müftü Yardımcısı Fehim Ahmet ile görüşme (internet aracılığıyla), 08.10.2022.

24- Gümülcine Türk Gençler Birliği Başkanı Sedat Hasan ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

25- Gümülcine Türk Gençler Birliği Eski Başkanı Koray Hasan ile görüşme, Keşan, 22.01.2023.

26- Harmanlık Azınlık Eğitim, Kültür ve Spor Derneği Eski Başkanı İdris Hasan ile görüşme (internet aracılığıyla), 19.04.2023.

27- İskeçe İli Koyunköy Kültür ve Folklor Derneği Başkanı Tzenan Tsarektsi (Cenan Çarekçi) ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.01.2023

28- İskeçe S. Müftüsü Mustafa Trampa ile görüşme. Rumeli Kongresi-Tekirdağ 23.10.2022.

29- İskeçe Türk Birliği Başkanı Ozan Ahmetoğlu ile görüşme. Keşan, 16.04.2022.

30- İskeçe Ova Kardeşlik Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ömer Muzafferoğlu ile görüşme (internet aracılığıyla), 29.04.2023.

31- Ketenlik Gençlik Derneği Başkanı Caner Dayı ile görüşme (internet aracılığıyla), 06.04.2023.

32- Köprü Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Fatih Hüseyinoğlu ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 28.04.2023

33- Kurcalı Azınlık Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Dilek Adalı Osman ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 02.02.2023.

34- Mustafçova Gençlik Derneği eski Başkanı Muhammed Kabza ile görüşme (internet aracılığıyla), 16.04.2023.

35- Rodop-Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği Eski Başkanı İdris Hasan ile görüşme (internet aracılığıyla), 11.03.2023.

36- Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı ve BTTÖB sekreteri Şerafettin Hurşit ile görüşme (internet aracılığıyla) 23.01.2023.

37- Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği Eski Başkanı Cevat Abdurrahman ile görüşme (internet aracılığıyla), 24.06.2022

38- Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği Eski Yöneticisi Ramadan Abdurrahman ile görüşme (internet aracılığıyla), 24.06.2022

39- Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Özlem Hüseyin ile görüşme (internet aracılığıyla), 18.04.2023.

40- Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği Kurucu Üyelerinden Memet Nedim Hasan ile görüşme (internet aracılığıyla) 17.04.2023.

41- Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklör Derneği Başkanı Necla Çavuş ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 24.02. 2023.

42- Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Necmettin Kâhya ile görüşme (internet aracılığıyla) 28.02.2023.

43- Şahin Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Oktay Hoçka ile görüşme (internet aracılığıyla), 31.03.2023.

44- Tarım ve Hayvancılık Enstitüsü Başkanı İsmail Molla Ali Memet ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 25.04.2023.

45- Trakya Tarım Kooperatifi (Thrace Coop) Başkanı Erdi Şerif ile görüşme (internet aracılığıyla), 25.04.2023.

46- Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi Başkanı Sinan Ahmet ile görüşme (İnternet aracılığıyla), 25.01.2023.

47- Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği Başkanı Gökhan Mouemin ile görüşme (internet aracılığıyla), 31.03.2023.

48- Yassıören Spor Kültür Eğitim Derneği Başkanı Ahmet Kadri ile yapılan (internet aracılığıyla) görüşme, 02.03.2023.

49- İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği Başkanı Aysel Sağır ile görüşme (internet aracılığıyla), 17.04.2023.

50- Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği Başkanı Emin Emin ile görüşme (internet aracılığıyla). 17.02.2023

51- Batı Trakya Gündem Gazetesi Genel Müdürü ve Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği Kurucusu Hülya Emin ile görüşme, 16.02.2023.

52- Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği Başkanı Gökhan Mümin ile görüşme (internet aracılığıyla), 31.03.2023.

EK-1 STK LİSTELERİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI-GÜMÜLCİNE*					
Nevi	**No**	**Kurum Adı**	**Kuruluş Karar No**	**Kuruluş Tarihi**	**Merkezi**
Çatı Kuruluşlar	1	Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu			
	2	Batı Trakya Türk Kadınları Platformu			
Siyasi Parti	3	Dostluk Eşitlik ve Barış (DEB) Partisi		12.09.1995	Gümülcine
Dernekler	4	Alantepe Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği	117/2005	2005	Kuzuören
	5	Azınlık Okullar Encümenler Birliği	128/2010	2010	Gümülcine
	6	Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği	269/1981	1981	Gümülcine
	7	Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği	293/2010	2010	Gümülcine
	8	Batı Trakya Kutsal Camileri Din Görevlileri Derneği	110	2005	Gümülcine
	9	Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti	269/1981	1981	Gümülcine
	10	Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği			Gümülcine
	11	Beşiktaşlılar Spor ve Kültür Derneği			Gümülcine
	12	Bulatköy Folklor ve Kültür Derneği		2012	Bulatköy
	13	Çevresel Arıcılar ve Arı Dostları Derneği			Gümülcine
	14	Çepelli Kartalları Spor ve Kültür Derneği			Çepelli
	15	Dinkler Kadınları Hanımeli Derneği	91/2008	5.03.2008	Dinkler
	16	Dolapçılar Aslanları Atletizm Derneği			Dolapçılar
	17	Dolaphan Gençlik ve Kültür Derneği			Dolaphan
	18	Rodop İli Domruköy Kadınları Eğitim ve Kültür Derneği			Domruköy
	19	Fenerbahçe Atletizm ve Kültür Derneği	130/2002	30.03.2002	Gümülcine
	20	Galatasaray Atletizm ve Kültür Derneği	355/1999	1999	Gümülcine
	21	Gümülcine Birinci Azınlık İlkokulu "İdadiye" Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği	145/2001	6.06.2001	Gümülcine
	22	Gümülcine İkinci Azınlık İlkokulu İdadi Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği	353/2000	2000	Gümülcine
	23	Gümülcine (Komotini) Türk Gençler Birliği		1928	
	24	Kalkanca Kültür Derneği	243	2000	Kalkanca
	25	Harmanlık Azınlık Kültür Eğitim ve Spor Derneği	186/2009	15.12.2008	Gümülcine
	26	İslam Dini İnceleme ve Araştırma Derneği	68/2013	2013	Gümülcine
	27	Kalkanca Semti Kültür Derneği	95	25.01.1995	Kalkanca
	28	Ketenlik Dayanışma ve Yardımlaşma Gençlik Derneği			Ketenlik
	29	Koşnalar Kültür ve Kalkınma Derneği	22/2007	16.01.2007	Koşnalar
	30	Kozluca Kültür Kalkınma ve Eğitim Derneği	264/2004	31.08.2004	Kozluca
	31	Kozluca Spor Birliği			Kozluca
	32	Payamlar Köyü Azınlık İlkokulu Öğrenci ve Ebeveynler ve Veliler Derneği	45/2002	13.03.2002	Payamlar
	33	Küçük Doğanca Kadınlar Derneği			
	34	Neoktista Perdika Eğitim ve Kültür Derneği	336	2003	Gümülcine
	35	Rodop İli Aşağıköy Azınlık Kültür ve Folklor Derneği	87	2002	Aşağıköy
	36	Rodop İli Azınlık Hacılar Din ve Kültür Derneği	216/2007	2007	Kurcalı
	37	Rodop İli Büyük Müsellim Eğitim Kültür ve Folklor Derneği	129/2009	2009	Büyük Müsellim
	38	Rodop İli Sirkeli Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği	21	2003	Büyük Sirkeli
	39	Rodop İli Kurcalı Kadınları Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği	84/2010	3.03.2010	Kurcalı
	40	Rodop İli Şapçı Azınlık Kültür ve Folklör Derneği	224	2008	Şapçı
	41	Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği			
	42	Rodop İli Yassıköy Belediyesi Azınlık Kültür Derneği	92/2008	22.02.2008	Yassıköy
	43	Rodop Evros İlleri Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği	394	1995	Gümülcine
	44	Rodopi Yardımseverler ve Kültür Derneği	44	1997	Gümülcine
	45	Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği	106/1997	1997	Yukarı Kamberler
	46	Yalımlı Vistonida Kültür Atletizm Futbol Derneği	27/2000	1998	Yalımlı
	47	Yalımlı Gençlik Derneği	206	2000	Yalımlı
	48	Hayriye Medresesi Öğrenci Velileri Derneği			
	49	İslami Öğretmenler Derneği (İerodaskolalar)			Gümülcine
	50	İnsan Hakları İçin Azınlık Hareketi		1996	Gümülcine
	51	Kırmahalle İlkokulu Öğrenci Velileri Derneği			Gümülcine
	52	Melikli Kültür Derneği			Melikli Gümülcine
	53	Yassıköy Azınlık Kültür Derneği			
	54	Yassıören Atletizm ve Kültür Derneği			
	55	Yenice Atletizm Derneği			
Kooperatifler	56	Dağlık Rodop Gümülcine Meyve Sebze ve Kiraz Tarım Kooperatifi			Eşekçili
	57	Tarım ve Havyancılık Enstitüsü			Gümülcine
	58	Trakya Tütün Üreticileri Kooperatifi (Trakya Basma AŞ)			Gümülcine
	59	Trakya Tarım Kooperatifi			Gümülcine

*Tespit Edilebilen STK'lar.

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI-İSKEÇE*					
Dernekler	1	Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi	56	18.05.2007	İskeçe
	2	Çınar Derneği	356	13.11.2007	İskeçe
	3	İskeçe Yeni Ufuklar Atletizm Kültür Birliği	63/2005	15.03.2005	İskeçe
	4	İskeçe Azınlık Eğitim Sağlık Kültür Merkezi	329	21.11.2006	İskeçe
	5	İskeçe Azınlık Hacılar Derneği	Nis.07	2007	İskeçe
	6	24 Kadrolu İskeçe Birinci Azınlık İlkokulu Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği	155	1997	İskeçe
	7	İskeçe İli Gökçeler Azınlık İlkokulu Öğrenci Ebeveyn ve Veliler Derneği	29/2002	2002	Gökçeler
	8	İskeçe İli İmam ve Hatipler Derneği			İskeçe
	9	İskeçe İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Azınlık İlkokulu Öğretmenler Derneği	15	1991	İskeçe
	10	İskeçe İli Türk Kadınlar Kültür Derneği			İskeçe
	11	İskeçe Kırköy Bölgesi Sakinleri Kültür Eğitim Atletizm Derneği Kırköy Aslanları	151/2007	19.04.2007	Kırköy
	12	İskeçe Koyunköy Gençleri Spor Kültür ve Eğitim Derneği			Koyunköy
	13	İskeçe Türk Birliği		1927	İskeçe
	14	Ketenlik Gençlik Derneği		2012	?
	15	Mustafçova Gençlik Derneği			Mustafçova
	16	Şahin Eğitim ve Kültür Derneği		2018	Şahin
	17	Yassıören Derneği			
	18	Yassıören Atletizm ve Kültür Derneği			
	21	Gökçeler Kadın Derneği			Gökçeler İskeçe
	22	İslami Öğretmenler Derneği			İskeçe
	23	İskeçe Azınlık Okulları Öğretmenler Birliği			İskeçe

*Tespit Edilebilen STK'lar.

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI – DEDEAĞAÇ*					
Dernekler	1	Batı Trakya Azınlığı Güney Meriç Eğitim ve Kültür Derneği			Musaköy
	2	Dedeağaç Hacıları Dini Derneği	234	2006	Dedeağaç
	3	Evros Azınlık Gençleri Derneği			Dedeağaç
	4	Dedeağaç Azınlık Derneği			Dedeağaç
	5	Dimetoka Müslümanları Eğitim ve Kültür Derneği			Dimetoka
	6	Musacık Kültür Derneği			

*Tespit Edilebilen STK'lar.

EK-2 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI YÜKSEK KURULU BELGELERİ

BELGE: 2

DUYURU

26 Ocak 1988 tarihinde Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu'nun oybirliği ile seçtiği yürütme kurulu yaptığı toplantıda şu kararları almıştır:

1- Vatanımız Yunanistan'ın en yüksek mahkemesinin Türk olarak varlığımızı, Türklük vicdanımızı inkâr etmesine karşı tüm varlığımızla mücâdeleyi en mukaddes bir vazife kabul eder, yediden yetmişe, 29 Ocak Cuma günü Cuma namazını müteakip, Gümülcine Eski Cami'den Vilâyet Konağı'na kadar elele, gönül gönüle vererek yürümek ve Türklüğümüzü bütün dünyaya haykırmak.

2- 1,2,3 Şubat tarihlerinde bugün TÜRKLÜĞÜ inkâr edilen genç nesillerimiz çocuklarımızı okullara göndermemek.

Batı Trakya Türk Azınlığı
Yüksek Kurulu

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-3 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI YÜKSEK KURULU BELGELERİ

BELGE: 3

DUYURU

27 Ocak 1988

1- 24 Ocak 1988 Pazar günü, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu, İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi başkanlığında yaptığı toplantıda, milletvekilleri, sabık milletvekilleri, politikacılar, dernek başkanları, nahiye müdürleri, belediye azaları, din adamları, basın mensupları ve azınlığın temsili sıfatı olan bütün seçkin şahsiyetleri oybirliği ile, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, Komotini Türk Gençler Birliği ve Ksanthi Türk Birliği'nin isimlerindeki " Türk " kelimesinden dolayı mahkemece kapatılmasını şiddetle kınamışlardır.

2- Ayrıca bu toplantıda Türklüğümüzü inkâr eden bu faşistçe kararа karşı Türklüğümüze yaraşır bir şekilde her türlü yasal mücâdeleyi saptayacak, Faziletli İskeçe Müftüsü başkanlığında tüm dernek başkanlarımızdan oluşacak bir yürütme komitesi oluşturulması yine oybirliği ile kabul edilmiştir .

Yürütme Komitesi üyeleri, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Cahit Aliosman, Komotini Türk Gençler Birliği Başkanı Arif Hüseyin, Ksanthi Türk Birliği Başkanı Kadir Yunusoğlu, Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı İsmail Rodoplu, Va'z ve İrsad Heyeti Başkanı Sedat Karadayı, Muallimler Birliği Başkanı Asım Çavusoğlu, bütün hukukçularımız danışman, milletvekillerimiz siyâsi danışman olarak saptanmıştır.

Her türlü karar alma yetkisine sahip bu komite üyeleri, 26 Ocak 1988 Salı günü kendi aralarında yaptıkları toplantıda aşağıdaki kararları almışlardır:

1- Türklüğümüzü inkâr eden Yüksek Mahkeme kararını, Lozan Antlaşması'nı imza eden garantör devletlere bildirilmesine,

2- Uluslararası demokratik ve insan hakları ile ilgili kuruluşlara, Türklüğümüzü yok etmek isteyen idarecilerimizi şikâyet edilmesine,

3 - İslâm Ülkeleri temsilcilerine ve kuruluşlarına, bugün milliyetimize yarın da dinimize kastedecek olan bu şöven zihniyeti ve kararı duyurulmasına,

4 - 29 Ocak Cuma günü Cuma namazından sonra, Gümülcine'de

Eski Cami'den başlayacak ve tüm Batı Trakya Türklerinin katılacağı bir yürüyüş düzenlenmesine,

5 - Tüm azınlık okulları öğrencilerinin (1,2,3) Şubat günleri okullara gitmemesine karar verilmişlerdir.

İşbu duyurunun Türklük adına tüm azınlık basınında yayınlanması rica olunur.

Batı Trakya Türk Azınlığı
Yüksek Kurulu Adına
Komite Başkanı
Mehmet Emin Aga

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-4 BTTA YÜKSEK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI YÜKSEK KURULU BELGELERİ

BELGE: 4

DUYURU

23 Kasım 1988

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı YÜKSEK KURULU, 23 Kasım 1988 Çarşamba günü saat 17.00'de Faziletli Ksanti Müftüsü Mustafa Hilmi'nin daveti üzerine Ksanti Müftülüğünde toplanarak, Dr. Sadık Ahmet'in 20 ARALIK 1988 Salı günü Selanik İstinaf Mahkemesinde yargılanacağı dava konusunu görüşmüştür.

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın söz sahibi mümtaz şahsiyetlerinden oluşan Yüksek Kurul, dava hakkında çeşitli görüş ve düşünceler öne sürdükten sonra, söz konusu davanın bir AZINLIK DAVASI OLDUĞUNU OYBİRLİĞİYLE" kabul etmiştir.

Azınlık Yüksek Kurulu'nda öne sürülen önerileri tahakkuk ettirmek üzere:

1- Faziletli İskeçe Müftüsü veya Temsilcisi,

2- Kongre Başkanı,

3- Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı,

4- Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Başkanı,

5- Vaaz ve İrşad Heyeti Başkanı,

6- Batı Trakya Müslüman Öğretmenler Birliği Başkanı,

7- Komotini Türk Gençler Birliği Başkanı,

8- Ksanti Türk Birliği Başkanı'ndan oluşan bir YÜRÜTME KOMİTESİ görevlendirilmiştir.

Batı Trakya Türk Azınlığı
Yüksek Kurulu

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-5 BTTA YÜRÜTME KOMİTESİ KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI YÜRÜTME KOMİTESİ BELGELERİ

BELGE: 38

DUYURU

26 Ocak 1993

Uzun yıllardan beri idarecilerimiz maalesef Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın gerek uluslararası, gerekse ülkemiz yasalarından kaynaklanan haklarını çeşitli uygulamalarla inkâr edip, elinden almaya çalışmaktadır.

Bilhassa son günlerde eğitim ve öğretim sahasında özerkliğimizi ilgilendiren, Lozan Antlaşması'nın ilgili maddelerini ihlâl eden, Türkiye ile Yunanistan arasında 1951 yılında yapılan Kültür Anlaşması ile 1968 yılında yapılan Kültür Protokolü'nü hiçe sayan bir takım keyfi uygulamalar sergilenmektedir. Bu kabilden olarak geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 1951 Kültür Anlaşması ve 1968 Kültür Protokolü'nü çiğneyerek Zenginis isimli bir Yunanlı tarafından hazırlanan İlkokul Okuma Kitapları zorla okullarımıza, çocuklarımıza dağıtılmak istenmiştir.

Bu topraklar üzerinde varlığını uluslararası, bilhassa Türkiye ile Yunanistan arasındaki antlaşma ve güvencelerle sürdüren Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı her fırsatta idarecilerimiz tarafından yaratılan bu anormal uygulamalara karşı daima kendi gücü ve imkanları oranında karşı çıkmış ve idarecilerimize taahhütlerini hatırlatmıştır. Hatta ikili anlaşmalar hilafına basılıp okullarımıza zorla dağıtılan kitapları hiçbir şekilde kabul etmediğimizi ve edemeyeceğimizi açık seçik belirtmek amacıyla Batı Trakya Azınlığı'nın temsilcilerinden oluşan 50 kişilik bir heyetle Atina'ya Millî Eğitim Bakanlığı'na giderek binlerce kitabı iade etmişizdir.

Şimdi de, öğrendiğimize göre İskeçe ve Gümülcine'deki İlkokullarımızda görev yapan Müdür ve öğretmenlerimize, okullarımızın bağlı olduğu Müfettişliklerden birer yazı gönderilerek İlkokullarımızın ikinci sınıfları için Stathi Pinelopi adında bir Yunanlı öğretmen tarafından hazırlanmış ikinci sınıf Türkçe kitabını görmeleri ve Müdürler tarafından alınarak çocuklarımıza dağıtılmaları emredilmektedir.

Bu durum karşısında toplum olarak idarecilerimizin bir daha Türkiye ile Yunanistan arasındaki Kültür Anlaşmalarını ihlâl etme girişimlerine topluca tepkimizi göstermek amacıyla Yürütme Komitemiz 26 Ocak

1993 Pazartesi günü olağanüstü toplanarak oybirliği ile şu kararları almıştır:

KARARLAR:

1- Türkiye ile Yunanistan arasında 1951'de imzalanan Kültür Anlaşması ve 1968'de varılan Kültür Protokolüne aykırı olarak basılan ve zorla okullarımıza dağıtılmak istenen bu kitapları kabul etmediğimizi, bütün çocuk velileri, encümenler aracılığı ile bağlı oldukları müfettişliklere bildireceklerdir.

2- İdarecilerimizin bu keyfi uygulamasını protesto amacıyla çocuklarımız 1,2,3,4,5 ŞUBAT TARİHLERİNDE OKULLARA GİTMEMELERİ KARARLARI ALINMIŞTIR.

Halkımıza duyurulur.

Batı Trakya Türk Azınlığı
Yürütme Komitesi

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-6 BTTA DANIŞMA KURULU KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI DANIŞMA KURULU BELGELERİ

BELGE: 78

AÇIKLAMA

21-11-1997

Vatanımız Yunanistan'da demokrasi sürecini kesintiye uğratan Cunta idaresinin yıkılışından sonra başlayan demokrasi ortamında tüm Yunan vatandaşları, 1975 Anayasası'nın tanıdığı haklar ve özgürlükler ortamında örgütlendiler ve seyyar satıcılardan üniversite profesörlerine kadar bütün meslek grupları derneklerini kurdular. Bu esas haktan yararlanmak üzere din adamlarımız da, iki yıl önce "Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği" adı altında bir dernek kurmayı kararlaştırmışlardı ve tüzük taslağını Rodop ili Bidayet Mahkemesine sunmuşlardı.

Dernek tüzüğünün görüşüleceği sırada, Cemali Meço müdahale etmişti ve böyle bir derneğin kurulmasına izin verilmemesini istemişti. Cemali Meço'nun yazılı müdahalesiyle ertelenen tüzük görüşmesi ikinci kez gerçekleşeceği zaman Cemali Meço, diğer iki işbirlikçiyi de yanına alarak müdahaleyi sürdürdüler ve 22-10-1997 tarihinde Mahkemeye verdikleri bir yazıyla üçüncü kez din adamlarımızın masum girişimlerini engellediler.

Bilindiği gibi, Cemali Meço, Mehmet Emin Şinikoğlu ve Mehmet Damatoğlu adlarındaki işbirlikçiler üçlüsü, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın iradesini çiğnemişlerdir; kabul görmemelerine rağmen, bütün olumsuzlukları meşru sayarak müftülüklerimizi işgal etmişlerdir. Bu nedenlerle toplumumuz tarafından red ve tecrit edilmişlerdir.

Yıllardır bu sosyal mahkumiyetin altında ezilen işbirlikçiler üçlüsü, kendi suçlarını gözardı ederek, birlik, beraberlik ve uyum içinde meslekî görevlerini ifa etmekten başka hiç bir amaçları olmayan din adamlarımızı bölücülükle suçlayıp yasal bir dernek kurmalarını engellemeyi kendilerine iş edinmek gafletine düşmüşlerdir.

Kutsal müftülük makamlarımıza musallat olan bu şahısların din adamlarımıza karşı düşmanca bir tavır takınmalarını şiddetle kınıyoruz ve namertlikle hiçbir yere varamayacakları hususundaki inancımızı bir kez daha kamuoyuna duyuruyoruz.

Batı Trakya Türk Azınlığı
Danışma Kurulu

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-7 BTTA DANIŞMA KURULU KARAR ÖRNEĞİ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI DANIŞMA KURULU BELGELERİ

BELGE: 94

DUYURU

İskeçe, 17 Ağustos 1999

Değerli soydaşlarımız,

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu, 17 Ağustos 1999 Salı günü saat 19:00'da olağanüstü toplanarak, Anavatanımız Türkiye'de aynı gün ve tarihte sabaha karşı saat 03:02'de meydana gelen depremin doğurduğu felaketzedelere, Batı Trakya çapında yardım kampanyası başlatılmasına karar vermiştir.

Bu amaçla toplanacak yardımların Belediye Başkanları, Nahiye Müdürleri, imam veya Hatipler, Mütevelli ve Encümenler vâsıtası ile Gümülcine'de Gümülcine Faziletli Müftüsü İbrahim Şerif ile Gümülcine Türk Gençler Birliği Başkanlığına, İskeçe'de ise İskeçe Faziletli Müftüsü Mehmet Emin Ağa ile İskeçe Türk Birliği Başkanlığına teslim edilmesi uygun görülmüştür.

Başta giyecek ve yiyecek olmak üzere her türlü tıbbi malzeme yardımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür yardımların Belediye Başkanlarımız ve Nahiye Müdürlerimiz tarafından toplanılmasına karar verilmiştir.

Şimdilik kan bağışına gerek duyulmamaktadır.

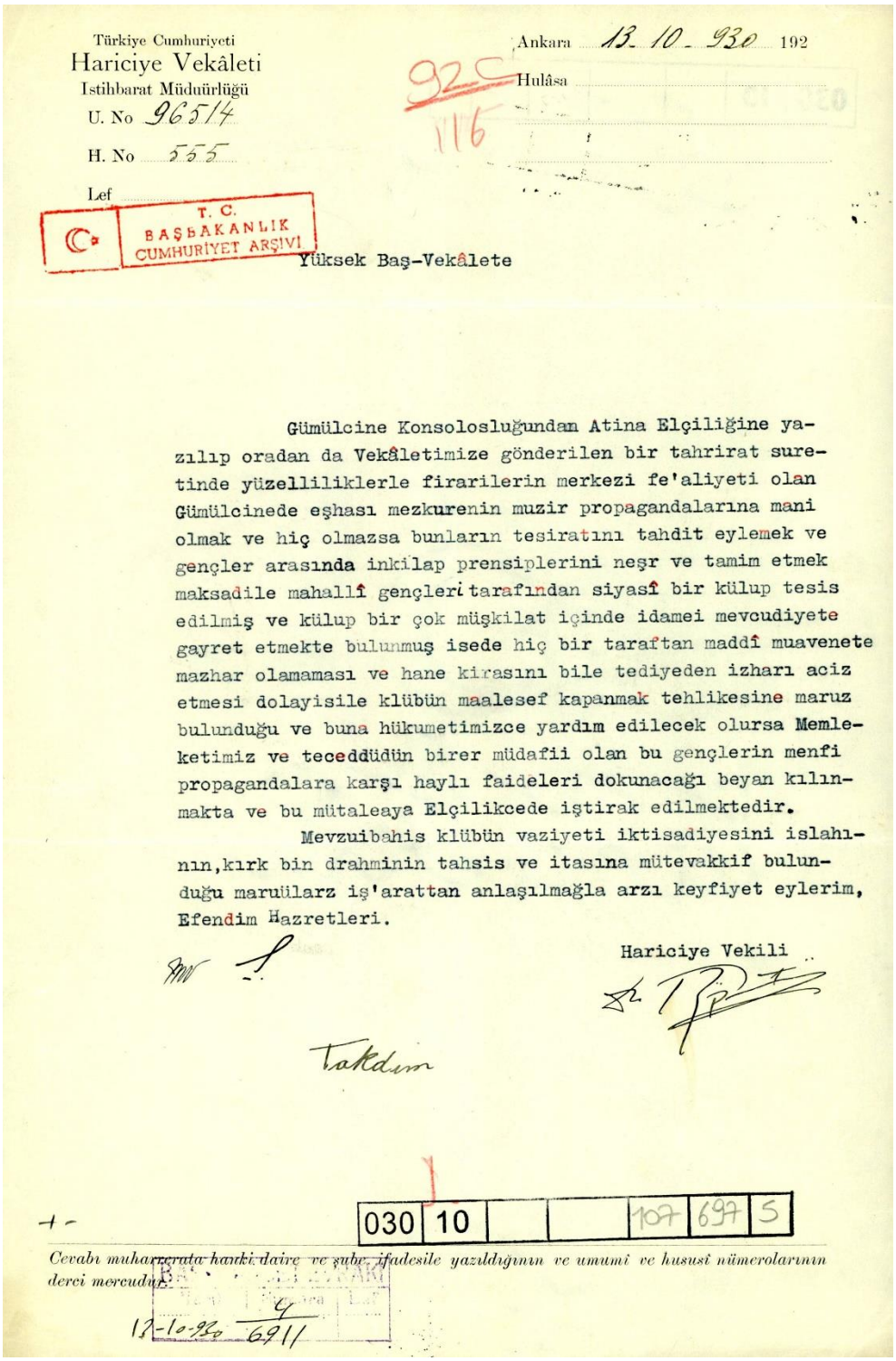
Milli ve dini değerlerimiz gereği, her şeyini kaybetmiş ve acil yardıma muhtaç olan soydaş ve din kardeşlerimize yapılacak yardımın Allah katında kabulünü dilerken, bu gibi afetlerden tüm insanlığı korumasını niyaz ederiz.

Saygılarımızla...

Batı Trakya Türk Azınlığı
Danışma Kurulu

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-8 150'LİKLERE KARŞI BATI TRAKYA'DA KURULAN GENÇLİK DERNEKLERİNİN DESTEKLENMESİ GEREKTİĞİNE İLİŞKİN RESMİ YAZI

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
İstihbarat Müdüürlüğü
U. No 9654
H. No 565
Lef

Ankara 13. 10. 930 192
Hulâsa

925
116

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Baş-Vekâlete

Gümülcine Konsolosluğundan Atina Elçiliğine yazılıp oradan da Vekâletimize gönderilen bir tahrirat suretinde yüzelliliklerle firarilerin merkezi fe'aliyeti olan Gümülcinede eşhası mezkurenin muzir propagandalarına mani olmak ve hiç olmazsa bunların tesiratını tahdit eylemek ve gençler arasında inkilap prensiplerini neşr ve tamim etmek maksadile mahallî gençleri tarafından siyasî bir külup tesis edilmiş ve külup bir çok müşkilat içinde idamei mevcudiyete gayret etmekte bulunmuş isede hiç bir taraftan maddî muavenete mazhar olamaması ve hane kirasını bile tediyeden izharı aciz etmesi dolayisile klübün maalesef kapanmak tehlikesine maruz bulunduğu ve buna hükumetimizce yardım edilecek olursa Memleketimiz ve teceddüdün birer müdafii olan bu gençlerin menfi propagandalara karşı haylı faideleri dokunacağı beyan kılınmakta ve bu mütaleaya Elçilikcede iştirak edilmektedir.

Mevzuibahis klübün vaziyeti iktisadiyesini islahının, kırk bin drahminin tahsis ve itasına mütevakkif bulunduğu maruûlarz iş'arattan anlaşılmağla arzı keyfiyet eylerim, Efendim Hazretleri.

Hariciye Vekili

Takdim

030 | 10 | | | 107 | 697 | 5

-1-

Cevabı muharrerata hariki daire ve şube ifadesile yazıldığının ve umumi ve hususi nümerolarının derci mercudur.

13-10-930 6911

Kaynak: BCA

EK-9 MEHMET HİLMİ'NİN YAZDIĞI MAKALEDEN SONRA ORTADAN KAYBOLDUĞUNA İLİŞKİN ARAŞTIRMA BELGELERİ

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Şifre Müdürlüğü
№ 338

224

Gümülcüne KO.
Yazıldığı tarih 10 / 2 / 929
Geldiği tarih 11 / 2 / 929
Nümerosu .000

Hariciye Vekâletine

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yeni Adım sahibi Mehemmet Hilmî B. gazetesinde Rumların Türkler aleyhinde faaliyetine dair 3 mayıs 928 de yazdığı yazı dolayısile onbeş gün evvel istintak edilmiştir . İstintaktan evvel ve sonra bendenizi gördü . Dokuz şubat sabahı kendisinden mektup aldım . Tevkifine dair rivayet bile olmadığı maruzdur .

Fuat .

-3-

030 10 254 711 3

Kaynak: BCA

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Şifre Müdürlüğü

№338

Gümülcüne KO.

Yazıldığı tarih 10/2929
Geldiği tarih 11/2/929
Nümerosu 000

Hariciye Vekâletine

İskeçede münteşir Yeni adım gazetesi sahibi Mehmet Hilmi B gazetesinde Rumların Türkler aleyhinde faaliyetine dair 3-mayıs 926 de yazdığı yazı dolayısile onbeş gün evvel istin tak edilmiştir. İstintaktan evvel ve sonra bendenizi gördü Tevkifine dair rivayet bile yoktur . Şubatın Dokuzunda - Ve sabahleyin kendisinden mektup aldım.

Fuat.

030 | 10 | | | 254 | 711 | 3

2

Kaynak: BCA

nci Daire Umum Müdürlüğü
1 nci Şube
59713
108

Başvekâlete

422
226

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yeni Adim gazetesi sahibi Mehmet Hilmi Beyin tevkifi hakkında M.M. Komisyonu Türk Heyeti murahhasası Reisi Cemal Hüsnü Bey tarafından yüksek makamınıza yazılıp vekâletimize havale buyurulan telgrafname muhteviyatına dair Atina Elçiliğimiz vasıtasiyle tahkikat yaptırdım . Gelen cevapta,Mehmet Hilmi Beyin 3 mayis 1928 tarihli nushasında Rum muhacirlerinin Türkler aleyhinde faaliyetine dair yazdığı makaleden dolayı 30 kânunusani tarihinde yalnız istintak olunduğu bildirilmektedir. Hilmi Bey hakkındaki takibat şiddetlendiği takdirde,verilen talimata tevfikan , Elçilikçe lâzım gelen teşebbüsatta bulunulacağı arzolunur efendim .

Ankara , 7 şubat 1929

Hariciye Vekili

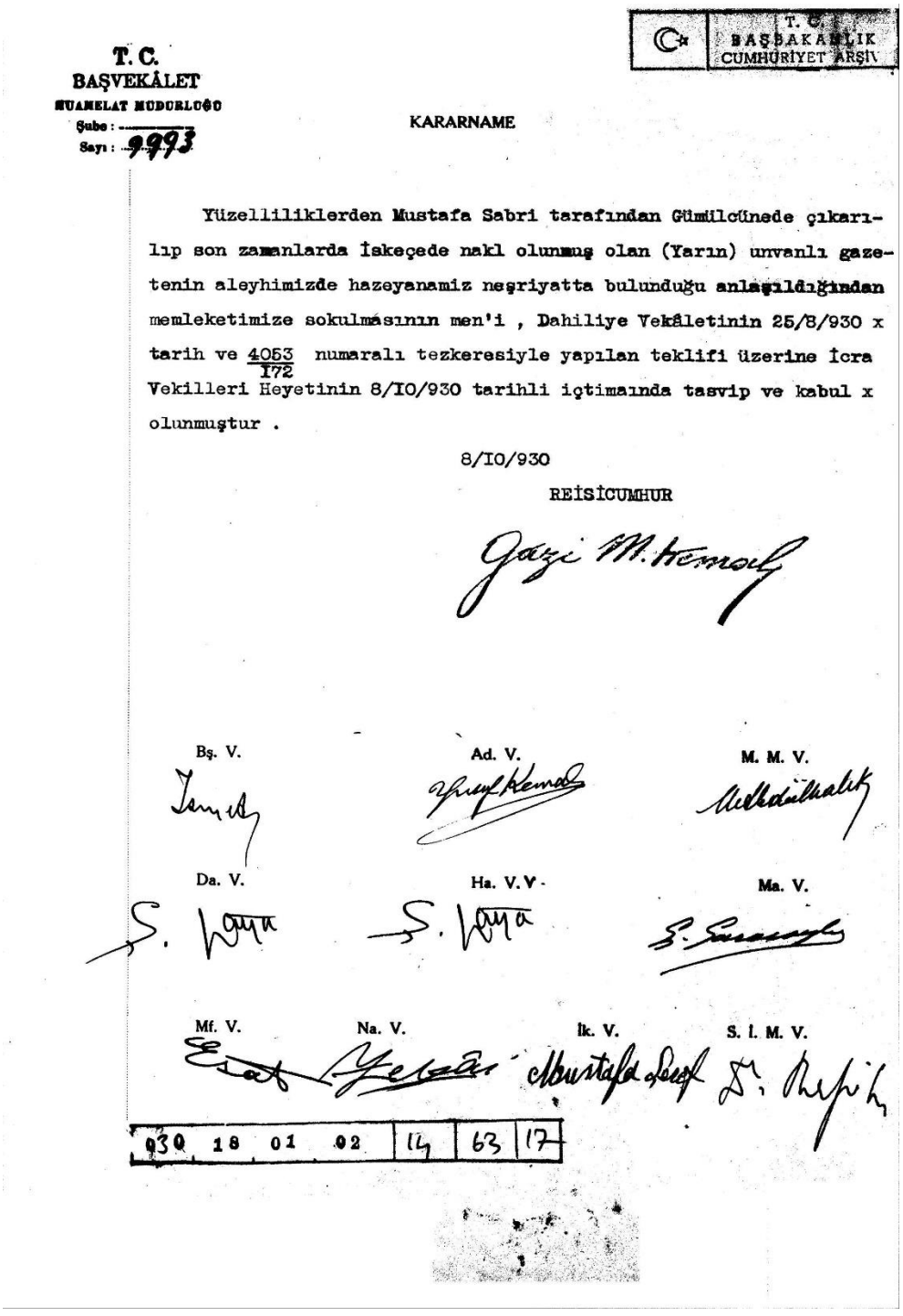
BAŞVEKÂLET EVRAK
Tarih | Numara
B.M. 8-2-29 | 1507

030 | 10 | | | 254 | 711 | 3

3

Kaynak: BCA

EK-10 YARIN GAZETESİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİNİN YASAKLANDIĞINA İLİŞKİN KARARNAME

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube :
Sayı : 9993

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

KARARNAME

Yüzelliliklerden Mustafa Sabri tarafından Gümülcünede çıkarılıp son zamanlarda İskeçede nakl olunmuş olan (Yarın) unvanlı gazetenin aleyhimizde hazeyanamiz neşriyatta bulunduğu anlaşıldığından memleketimize sokulmasının men'i , Dahiliye Vekâletinin 25/8/930 x tarih ve 4053/172 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 8/IO/930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul x olunmuştur .

8/IO/930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V. İsmet

Ad. V. Fevzi Kemal

M. M. V. Abdülhalik

Da. V. S. Kaya

Ha. V. V. S. Kaya

Ma. V. F. Fevzi

Mf. V. Esat

Na. V. Yekta

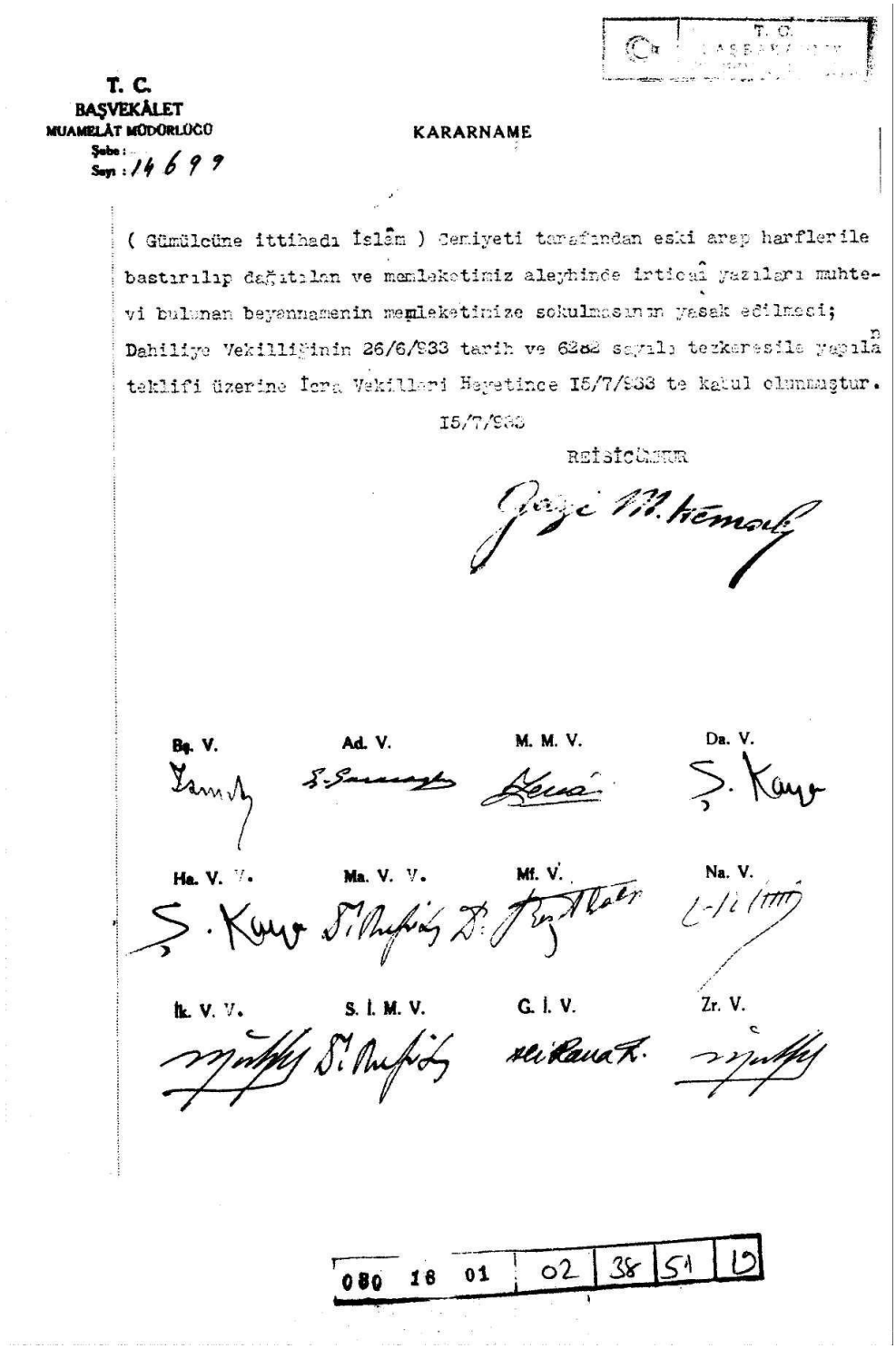
İk. V. Mustafa Şeref

S. İ. M. V. Ş. Recai

930 18 01 02 | 14 | 63 | 17

Kaynak: BCA

EK-11 İTTİHAD-I İSLAM DERNEĞİNİN YAYINLADIĞI BEYANNAMENİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİNİN YASAKLANDIĞINA İLİŞKİN KARARNAME

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube:
Sayı: 14699

KARARNAME

(Gümülcüne ittihadı İslâm) Cemiyeti tarafından eski arap harflerile bastırılıp dağıtılan ve memleketimiz aleyhinde irticaî yazıları muhtevi bulunan beyannamenin memleketimize sokulmasının yasak edilmesi; Dahiliye Vekilliğinin 26/6/933 tarih ve 6282 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince I5/7/933 te kabul olunmuştur.

I5/7/933

Reisicümhur

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V.

Ha. V. V. Ma. V. V. Mf. V. Na. V.

İk. V. V. S. İ. M. V. G. İ. V. Zr. V.

080 16 01 02 38 51 17

Kaynak: BCA

EK-12 BTTADK TÜZÜĞÜ

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI DANIŞMA KURULU TÜZÜĞÜ

Madde 1.

ADI: Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu (BTTADK)

Madde 2.

Amacı: Batı Trakya Türk Azınlığı siyasi ve dini liderlerinin, kuruluş ve yerel yöneticileri temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan Danışma Kurulu, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın haklarını ve çıkarlarını savunmak, Lozan, ikili antlaşmalar, AGİK ve diğer insan hakları sözleşmelerinden kaynaklanan hak ve hukuk mücadelesini birlik ve beraberlik içinde örgütlemek amacıyla kurulmuş en yüksek kurumdur.

Madde 3.

Yukarıda tarif edildiği şekliyle BTTADK aşağıdaki şekilde oluşmaktadır:

1-İskeçe Seçilmiş Müftüsü
2-Gümülcine Seçilmiş Müftüsü
3-Milletvekilleri
4-Eski Milletvekilleri
5-Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı
6-Gümülcine Türk Gençler Birliği Başkanı
7-İskeçe Türk Birliği Başkanı
8-Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi temsilcisi
9-Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Başkanı
10-Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti Başkanı
11-Rodop-Evros İli SÖPA'lılar Derneği Başkanı
12-İskeçe ili SÖPA'lılar Derneği Başkanı
13-Vaaz ve İrşad Heyeti Başkanı
14-Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Başkanı

15-Yerel Yönetici Temsilcileri:

İskeçe (1) ve Gümülcine (1), Nahiye Müdürleri temsilcileri: İskeçe (1) ve Gümülcine (1), İl Meclis Üyeleri Temsilcileri: İskeçe (1) ve Gümülcine (1), Belediye Meclis Üyeleri temsilcileri

Madde 4.

BTTADK Başkanı, 2 Asbaşkanı (1 Gümülcine + 1 İskeçe) ve Genel Sekreteri, Kurulun Şubat ayının ikinci Pazar günü yapılan toplantısında üyeleri arasından oy çokluğuyla seçilir. Seçilenler görevlerini bir yıl süreyle yürütürler.

Madde 5.

ÇALIŞMA DÜZENİ

1-Danışma Kurulu her ayın ilk haftasında toplanır. Üyeler makul bir süre öncesinden gündem hakkında bilgilendirilirler. Başkan, acil durumlarda, Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilir.

2-Kurul üyeleri, toplantıya katılamayacak olmaları halinde, temsil ettikleri kurumun yönetim kurulu üyelerinden birini, o toplantı için vekil tayin edebilirler. Rodop ve İskeçe illeri seçilmiş temsilcileri (milletvekilleri ve sabık milletvekilleri) vekil gösteremezler.

3-Toplantılar dönüşümlü olarak Gümülcine Türk Gençler Birliği ile İskeçe Türk Birliği'nde yapılır. Ayrıca Başkan, yeri müsait olan bir kuruluşta da toplantının yapılmasını sağlayabilir.

4-Başkanın bulunmadığı toplantılarda İskeçe'de yapılan toplantılarda İskeçeli Asbaşkan, Gümülcine'de yapılan toplantılarda ise Gümülcineli Asbaşkan, başkanlığı deruhte eder.

5-Gündemin ve toplantı mahallinin hazırlanması, gündemin üyelere bildirilmesi, toplantı zaptının tutulması, kararların yazımı ve genel olarak tüm yazı işleri özel kalem memuru tarafından icra edilir.

6- Genel Sekreterin vazifesi özel kalem memuru vasıtası ile 5. paragraftaki işlerin yapılmasını sağlamaktır.

7- Herhangi bir toplumsal davada konuyla ilgili bilgi edinmek için başkan, uzman veya bilirkişileri toplantıya davet edebilir. Bilirkişiler davet edildikleri konu hakkında fikir beyan ederler, fakat oylamaya katılamazlar.

8-BTTADK, alacağı kararlarla ilgili bir duyuru yapılması gerektiğinde, bunu kurul adına yapar.

9-Herhangi bir dernek ve kuruluşu ilgilendiren bir konu gündem konusu olduğunda, ilgili kurum veya kuruluş ön hazırlık yaparak toplantıya gelir.

10-Toplantı nisabı, üye tam sayısının yarısının bir fazlasıdır. Kurul kararlarında tercihen oybirliği ve uzlaşma aranır. Bu sağlanamadığı takdirde, azınlıkta kalan görüşe saygı gösterilerek, karar toplantıya katılanların oy çoğunluğuyla alınır.

11-Alınan kararların uygulanması için tüm üyeler ortaklaşa, elbirliğiyle çalışırlar.

12-Danışma Kurulu üyelerinin birbirlerine karşı üstünlükleri yoktur; tümü eşittir.

13-Toplantı tutanakları başkan tarafından saklanır.

Madde 6.

Azınlık Yüksek Kurulu ve BTTADK ilişkileri.

Azınlık Yüksek Kurulu, Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurlu'nun geniş katılımlı istişare organıdır. BTTADK üyeleri (30) ve DK üyesi olmayan diğer yerel yöneticiler (34), Dedeağaç Azınlık temsilcileri (3), Kalkanca temsilcileri(2), gençlik temsilcileri (5), kadın kolları temsilcileri (6), meslek temsilcileri (60), İskeçe ve Gümülcine Azınlık kuruluşları temsilcileri (9) ve Şapçı belediye azalarından oluşur.

Madde 7.

Azınlık Yüksek Kurulu, BTTADK'nun daveti üzerine, tarihi kurul tarafından saptanmak suretiyle yılda en az bir defa toplanır. Azınlık Yüksek Kurulu, BTTADK üye çoğunluğunun talebi veya AYK'nun üye sayısının üçte birinin dilekçesi üzerine, ihtiyaç durumunda olağanüstü toplanır.

Azınlık Yüksek Kurulu, seçilmiş Müftülerin eşbaşkanlığında toplanır,

Toplantı gündemini BTTADK saptar. AYK üyeleri, gündem dışı konuların görüşülmesini, toplantının başında, fakat gündem maddelerinin tüketilmesinden sonra görüşülmesini, kurula önerebilirler.

BTTADK, Azınlık Yüksek Kurulu olağan toplantılarında, faaliyetleri hakkında kurula bilgi verir.

Azınlık Yüksek Kurulu, Azınlık hak ve menfaatlerinin daha ileri götürülmesi amacıyla BTTADK'na öneri ve tavsiyelerde bulunabilir, bu çerçevede oy çokluğuyla alınacak tavsiye kararları BTTADK tarafından uygulanır.

Madde 8.

BTTADK'nun kuruluş esaslarını ve çalışma düzenini saptayan işbu tüzük, Azınlık Yüksek Kurulu'nun ilk toplantısında onaylanmasını müteakip yürürlüğe girer.

Kaynak: Fehim Kelahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi Danışma Kurulu (1984 – 2005)Belgeleri

EK-13 AİHM KARARI (TOURKIKI ENOSI XANTHIS VE DİĞERLERİ)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

TOURKIKI ENOSI XANTHIS VE DİĞERLERİ / YUNANİSTAN DAVASI

(Başvuru No. 26698/05)

KARAR

STRAZBURG

27 Mart 2008

Kararın Kesinleştiği Tarih:

29/09/2008

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© **T.C. Adalet Bakanlığı, 2021.** Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Tourkiki Enosi Xanthis ve diğerleri / Yunanistan davasında,

Başkan

Nina Vajić,

Hâkimler

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou,

Ad Hoc Hâkim Petros Pararas

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Søren Nielsen'in katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Birinci Bölüm), 6 Mart 2008 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Yunanistan Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, isimleri ekte yer alan, iki derneğin ve sekiz Yunan vatandaşının ("başvuranlar") 15 Temmuz 2005 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvuru (No. 26698/05) bulunmaktadır.

2. Başvuranlar, İskeçe Barosuna kayıtlı Avukat O. Hatzibram tarafından temsil edilmektedirler. Yunan Hükümeti ("Hükümet"), kendi görevlisinin delegeleri olan, Devletin Hukuk Danışmanı M. Apessos, Devletin Hukuk Danışman Yardımcısı C. Georgiadis ve Devletin Hukuk Danışmanı dinleyicisi Z. Hatzipavlou tarafından temsil edilmektedir.

3. Başvuranlar özellikle, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası, 9, 10, 11 ve 14. maddeleri açısından, ulusal mahkemelerin kararıyla birinci başvuranın kapatılmasından ve buna ilişkin yargılamanın uzunluğundan ve adilliğinden şikâyet etmişlerdir.

4. Mahkeme, 14 Eylül 2006 tarihinde, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası, 11 ve 14. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerin Hükümete bildirilmesine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 29. maddesinin 3. fıkrası hükümlerine dayanarak, davanın kabul edilebilirliği ve esasının aynı zamanda incelenmesine karar vermiştir.

OLAY ve OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Birinci başvuran, merkezi İskeçe'de bulunan bir kültür ve spor derneğidir. Diğer dokuz başvuran, Yargıtay önündeki yargılama sırasında birinci başvuranın lehine davaya müdahil olmuştur. İkinci, üçüncü ve onuncu başvuranlar dışında, diğerleri, birinci başvuranın üyeleridirler.

1. Davanın Bağlamı

6. Birinci başvuran, 1927 yılında, Müslüman azınlığa mensup olan Yunan vatandaşları tarafından Batı Trakya Bölgesi'nde "İskeçe Türk Gençlik Evi" adıyla kurulmuştur. Birinci başvuranın amaçları, Tüzüğü'nden anlaşıldığı üzere, "Batı Trakya Türkleri'nin" kültürünü korumak ve desteklemek, aralarında dostluk ve dayanışma bağları oluşturmak ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından başlatılan rejim değişikliğinin ardından Türkiye'de gerçekleşen kültürel, sosyal ve dini reformların yayılmasına katkıda bulunmaktır. Dernek, aynı zamanda, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlemiştir.

7. Birinci başvuran, 1936 yılında, İskeçe ilk derece mahkemesi nezdinde, adının "İskeçe Türk Derneği" olarak değiştirilmesini talep etmiştir. İskeçe ilk derece mahkemesi, aynı yıl, birinci başvuranın talebini kabul etmiştir (Karar No. 122/1936).

8. İskeçe Valiliği, 29 Kasım 1983 tarihinde, İskeçe ilk derece mahkemesine başvurarak, birinci başvuranın her türlü tabela, belge veya kaşesi üzerinde "Türk" ibaresini kullanmasının yasaklanması yönünde ihtiyati tedbir talebinde bulunmuştur.

9. İskeçe ilk derece mahkemesi, 2 Aralık 1983 tarihinde, İskeçe Valiliğinin talebini kabul etmiştir (Karar No. 561/1983).

2. İhtilaf Konusu Yargılama

10. İskeçe Valiliği, 30 Ocak 1984 tarihinde, İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesine başvurarak, birinci başvuranın kapatılması talebinde bulunmuştur. İskeçe Valiliği, söz konusu derneğin Tüzüğü'nün kamu düzenini bozduğunu iddia etmiştir.

11. İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesi, 11 Mart 1986 tarihinde, İskeçe Valiliğinin talebini kabul etmiş ve birinci başvuranın kapatılmasına karar vermiştir. İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesi, Derneğin Tüzüğü'nde, Atatürk tarafından başlatılan rejim değişikliğinin ardından Türkiye'de gerçekleşen kültürel, sosyal ve dini reformlara atıfta bulunulduğu, ancak bununla birlikte, bu reformlara ilişkin kesin bir açıklama sunulmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla, Asliye Hukuk Mahkemesi, ilkelerin Yunan rejiminin yol gösterici ilkeleriyle uyumlu olup olmadığını değerlendirecek bir durumda bulunmadığı kanaatine varmıştır (Karar No. 36/1986).

12. Birinci başvuran, 20 Ağustos 1986 tarihinde, 36/1986 sayılı Karar'a karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Birinci başvuran, 18 Aralık 1997 tarihinde, Trakya İstinaf Mahkemesinden bir duruşma günü belirlemesini talep etmiştir.

13. Trakya İstinaf Mahkemesi, 19 Mart 1999 tarihinde, itiraz edilen kararı onamıştır. Trakya İstinaf Mahkemesi, Tüzük'te belirtilen amaçların ve "Türk" ibaresinin kullanılmasının kamu düzenine aykırı olduğu kanısına varmıştır (Karar No. 117/1999).

14. Birinci başvuran, 15 Haziran 1999 tarihinde, temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yargıtay, 8 Aralık 2000 tarihinde, gerekçe yetersizliği nedeniyle temyiz edilen kararı bozmuş ve davayı Trakya İstinaf Mahkemesine göndermiştir (Karar No. 1530/2000).

15. Trakya İstinaf Mahkemesi, 25 Ocak 2002 tarihinde, İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesinin 36/1986 sayılı Kararı'nı [tekrar] onamıştır. Trakya İstinaf Mahkemesi, Tüzüğü'nde belirtilen amaçların ve başvuran şirket tarafından yürütülen faaliyetlerin ulusal kamu düzenine uygun olmadığı kanaatine varmıştır. İstinaf Mahkemesi, bilhassa, derneğin üyelerini, çok taraflı bir antlaşma olarak, başka ülkelerle beraber, Yunanistan ve Türkiye tarafından 1923 yılında imzalanan, Lozan Antlaşması'nda tanındığı üzere, "Yunan vatandaşlığına sahip Müslümanlar" olarak değil, Türkler olarak kabul ettiği kanısına varmıştır. İstinaf Mahkemesi, dahası, birinci başvuranın

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan edilmesi sırasında Mustafa Kemal Atatürk'ün tanımladığı şekliyle, Türk ideallerinin Yunanistan'da yayılmasını amaçladığı kanaatine varmıştır. Bu nedenle, söz konusu Dernek, Yunanistan'da tanınan ve üyeleri etnik azınlıklara mensup olan diğer derneklerden ayrılmaktaydı, zira diğer dernekler, yalnızca kültürel gelenek ve göreneklerini korumayı amaçlamaktaydılar. Son olarak, İstinaf Mahkemesi, Başkanı da dâhil olmak üzere, birinci başvuranın bazı üyelerinin Trakya'daki Müslüman azınlığı "çok baskı altında kalan bir Türk azınlığı" olarak sunduklarını kaydetmiştir. İstinaf Mahkemesi bilhassa, birinci başvuranın Başkanı'nın TBMM İnsan Hakları Komisyonu tarafından düzenlenen bir konferansa ve "Batı Trakya Türk Federasyonu" tarafından düzenlenen uluslararası bir kolokyuma katıldığını tespit etmiştir. Söz konusu kolokyum sırasında, Yunan yönetiminin "Batı Trakya Türkleri'nin" haklarını gasp ettiği hususunun kamuoyuna bildirilmesine karar verilmiştir. Son olarak, İstinaf Mahkemesi, birinci başvuran tarafından "Hürriyet" isimli Türk gazetesine gönderilen bir yazıda, birinci başvuranın "kimliklerini her koşulda savunan Batı Trakya Türkleri'ne" atıfta bulunduğunu kaydetmiştir. İstinaf Mahkemesi, birinci başvuranın yalnızca adıyla, üyelerinin kökenine atıfta bulunmayı amaçlaması durumunda, "Türk derneği" ibaresinden farklı bir ibareyi kullanabileceği sonucuna varmıştır (Karar No. 31/2002).

16. Birinci başvuran, 8 Nisan 2002 tarihinde, temyiz başvurusunda bulunmuştur. Diğer dokuz başvuran, 18 Aralık 2002 tarihinde, birinci başvuranın lehine Yargıtay önündeki yargılamaya katılmıştır. Yargıtay, 5 Aralık 2003 tarihinde, davayı önemi nedeniyle Genel Kurula göndermiştir (Karar No. 1549/2003). Yargıtay Genel Kurulu, 7 Şubat 2005 tarihinde, Trakya İstinaf Mahkemesinin 31/2002 sayılı Kararı'nın yeterli gerekçelere dayandırıldığı, derneğin amaçlarının ve faaliyetlerinin kamu düzenine aykırı olduğu ve dolayısıyla, kapatma tedbirinin gerekli olduğu kanısına varmasının ardından, başvuranların davasını reddetmiştir (Karar No. 4/2005).

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI

A. Anayasa

17. Anayasa'nın 4. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

"Bütün Yunanlılar, kanun önünde eşittir."

18. Anayasa'nın 12. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki gibidir:

"Bütün Yunanlılar, kanuna uygun olarak, kâr amacı gütmeyen dernekler ve sendikalar kurma hakkına sahiptirler; şu var ki kanun bu hakkın kullanımını asla ön izin şartına bağlayamaz."

B. Medeni Kanun

19. Medeni Kanun, kâr amacı gütmeyen derneklere ilişkin aşağıdaki hükümleri içermektedir:

Madde 78

Dernek

"Kâr amacı gütmeyen kişilerden oluşan bir birlik, bulunduğu yerin Asliye Hukuk Mahkemesinde tutulan özel bir kamu siciline (dernek) tescil edilmesinden itibaren tüzel kişilik kazanır. Bir derneğin kurulması için en az yirmi kişi gereklidir."

Madde 79

Derneğin Tescili İçin Başvuru

"Derneğin sicile tescil edilmesi için, derneğin kurucularının ya da yönetim kurulunun Asliye Hukuk Mahkemesine başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu başvuruya, kurucu belgesi, yönetim kurulunu oluşturan kişilerin isim listesi ve yönetim kurulu üyeleri tarafından imzalanan ve tarih belirtilen Tüzük eklenmelidir."

Madde 80

Dernek Tüzüğü

"Dernek Tüzüğü, geçerli olması için a) derneğin amacını, adını ve merkezini, b) dernek üyelerinin kabul edilme, geri çekilme ve çıkarılma koşulları ile hak ve yükümlülüklerini, (...) belirtmelidir."

Madde 81

Derneğin Tescil Edilmesi Kararı

"Asliye Hukuk Mahkemesi, bütün yasal koşulların yerine getirildiği konusunda ikna olması halinde talebi kabul eder. (...)"

Madde 105

Derneğin Kapatılması

"Asliye Hukuk Mahkemesi, (...) c) derneğin Tüzüğü'nde belirlenen amaçtan farklı bir amaç izlemesi veya derneğin amacının ya da işleyişinin kanuna, ahlâka veya kamu düzenine aykırı olduğunun ortaya çıkması durumunda, derneğin kapatılmasına karar verir."

C. Hukuk Muhakemeleri Kanunu

20. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 106

"Mahkeme, yalnızca bir tarafın talebi üzerine hareket etmektedir ve taraflarca ileri sürülen iddialara dayanarak karar vermektedir (...)"

Madde 108

"Usul işlemleri, tarafların inisiyatifi ve özeni dâhilinde gerçekleştirilmektedir (...)"

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞMENİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

21. Başvuranlar, yargılamanın uzunluğunun "makul süre" ilkesini ihlal ettiğini iddia etmektedirler. Ayrıca başvuranlar, İskeçe birinci derece mahkemesinin 561/1983 sayılı Kararı'nın verilmesiyle sonuçlanan seri yargılamanın adilliğinden şikâyet etmektedirler. Başvuranlar, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasını ileri sürmektedirler ve bu hükmün ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

"Herkes, davasının medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan (...) bir mahkeme tarafından, hakkaniyete uygun olarak (...) ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

A. Yargılamanın Süresi Hakkında

22. Hükümet, başvuranların davranışının bu yargılamanın süresinin uzamasına büyük ölçüde katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Hükümet, adli makamlara herhangi bir gecikmenin atfedilemeyeceğini ve söz konusu makamların bu davayı özenle ele aldığını iddia etmektedir. Hükümet, bilhassa, birinci başvuranın İstinaf Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğünden, duruşmanın belirlenmesini talep etmesinin on bir yıl dört ay sürdüğünü tespit etmektedir.

23. Başvuranlar, yargılamanın çok uzun sürmesine ilişkin sorumluluğun Hükümete ait olduğunu belirtmektedirler. Başvuranlar, temyiz aşamasında bir duruşmanın belirlenmesini talep etme konusunda yaşanan gecikmeyi, yargılama masraflarını ödemek için sahip oldukları kaynakların eksikliğiyle gerekçelendirmektedirler.

1. Kabul Edilebilirlik Hakkında

24. İkinci ila onuncu başvuranlarla ilgili olarak, Mahkeme, ihtilaf konusu yargılamanın, söz konusu başvuranların birinci başvuranın lehine Yargıtay önünde üçüncü müdahil taraf oldukları 18 Aralık 2002 tarihinde başladığını ve Yargıtay'ın 4/2005 sayılı Kararı'yla 7 Şubat 2005 tarihinde sona erdiğini kaydetmektedir. Dolayısıyla ihtilaf konusu yargılama, bir dereceli yargılama kapsamında, yaklaşık iki yıl, bir ay sürmüştür. Mahkeme, bu sürenin aşırı olmadığı ve dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında "makul sürenin" aşılmadığı kanısına varmaktadır.

25. Sonuç olarak, bu şikâyet, ikinci ila onuncu başvuranlara ilişkin olarak, açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

26. Mahkeme, birinci başvurana ilişkin olarak, bu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme öte yandan, bu şikâyet bağlamında başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını da saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

2. Esas Hakkında

27. Mahkeme, yargılamanın süresinin makullüğünün, davanın koşulları ve kendi içtihadında belirtilen kriterler ışığında, bilhassa davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili makamların tutumu ile uyuşmazlığın ilgililer nezdindeki ehemmiyeti göz önünde bulundurularak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (bk., diğer birçok karar arasında, *Frydlender/Fransa* [BD], No. 30979/96, § 43, AİHM 2000-VII).

28. Bu durumda, Mahkeme, birinci başvurana ilişkin olarak, ihtilaf konusu yargılamanın İskeçe Asliye Hukuk Mahkemesine başvurulmasıyla, 30 Ocak 1984 tarihinde başladığını ve Yargıtay'ın 4/2005 sayılı Kararı'yla, 7 Şubat 2005 tarihinde

sona erdiğini kaydetmektedir. Bu nedenle, ihtilaf konusu yargılama, üç dereceli yargılama kapsamında yirmi bir yıldan daha fazla sürmüştür. Şüphesiz, Mahkeme, birinci başvuranın İstinaf Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğünden, duruşmanın belirlenmesini talep etmesinin on bir yıldan daha fazla sürdüğünü göz ardı etmemektedir. Ulusal makamlar, bu süre nedeniyle sorumlu tutulamayacaklardır. Bununla birlikte, bu süre birinci başvurana atfedilebilir olsa bile, Devletin sorumlu olduğu bütün yargılama, üç dereceli yargılama kapsamında yaklaşık on yıl sürmüştür. Mahkeme nazarında, bu türden bir süre, özellikle karmaşık olmayan bir yargılama için makul olarak kabul edilemeyecektir.

29. Mahkeme, dahası, somut olayda olduğu gibi, yargılamanın tarafların inisiyatifi ilkesiyle düzenlenmesi durumunda bile, "makul süre" kavramının mahkemelerin yargılamanın seyrini takip etmelerini ve iki duruşma arasında geçecek olan süreye ilişkin olarak daha dikkatli olmalarını gerektirdiğini kaydetmektedir (bk., *Roïdakis/Yunanistan*, No. 7629/05, § 18, 21 Haziran 2007).

30. Mahkeme, bu konuya ilişkin içtihadını göz önünde bulundurarak, somut olayda, ihtilaf konusu yargılamanın süresinin aşırı olduğu ve "makul süre" gerekliliğini karşılamadığı kanısına varmaktadır.

Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ihlal edilmiştir.

B. Yargılamanın Adilliği Hakkında

Kabul Edilebilirlik Hakkında

31. Mahkeme öncelikle, söz konusu yargılamanın birinci başvuranın her türlü tabela, belge veya kaşesi üzerinde "Türk" ibaresini kullanmasının yasaklanmasından ibaret olan ihtiyati tedbir talebiyle ilgili olduğunu kaydetmektedir. Dolayısıyla, söz konusu yargılama, birinci başvuranın kapatılması talebine ilişkin olan, 30 Ocak 1984 tarihinde başlayan ve Yargıtay'ın 4/2005 sayılı Kararı'yla sona eren yargılamadan ayrılmaktadır.

32. Mahkeme, söz konusu yargılamanın, mevcut başvurunun sunulduğu 15 Temmuz 2005 tarihinden altı aydan daha fazla bir süre önce, 561/1983 sayılı Karar'la 2 Aralık 1983 tarihinde sona erdiğini kaydetmektedir.

Sonuç olarak, bu şikâyet süresinden sonra sunulmuştur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

II. SÖZLEŞME'NİN 9, 10 VE 11. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

33. Başvuranlar, ulusal makamların birinci başvuranın kapatılmasını sağlayarak, Sözleşme'nin 9, 10 ve 11. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 27. maddesinde güvence altına alınan haklarını ihlal etmelerinden şikâyetçi olmaktadırlar.

34. Mahkeme öncelikle, yalnızca Sözleşme veya Protokolleri tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğinin iddia edildiği başvuruları incelemeye yetkili olduğunu hatırlatmaktadır; Mahkeme, diğer uluslararası belgelerin ya da iç hukukun ihlal edildiği iddialarına ilişkin başvuruları incelemeye yetkili değildir.

35. Öte yandan Mahkeme bu şikâyeti yalnızca, Sözleşme'nin 9. ve 10. maddelerinde güvence altına alınan haklara nazaran somut olayda *özel bir hüküm* (*lex specialis*) olarak görünen, Sözleşme'nin 11. maddesi açısından inceleyecektir. Bu hüküm uyarınca:

> "1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.
>
> 2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

36. Hükümet, bu şikâyetin ikinci, üçüncü ve onuncu başvuranlar tarafından dile getirilmesi nedeniyle, Mahkemeyi şikâyeti Sözleşme'nin hükümleriyle kişi yönünden (*ratione personae*) bağdaşmadığı gerekçesiyle reddetmeye davet etmektedir.

Hükümet, söz konusu başvuranların iddia edilen ihlalin "mağdurları" olarak kabul edilemeyeceğini iddia etmektedir.

37. Başvuranlar, bu sorun hakkında herhangi bir görüş belirtmemektedirler.

38. Mahkeme, bir başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesini ileri sürmesi için iki koşulu yerine getirmesi gerektiğini hatırlatmaktadır: Başvuran, Sözleşme'nin bu hükmünde belirtilen başvuran kategorilerinden birine girmelidir ve Sözleşme'nin ihlalinden dolayı mağdur olduğunu ileri sürebilmelidir. "Mağdur" kavramıyla ilgili olarak, Mahkemenin yerleşik içtihadına göre, söz konusu kavram, dava açma menfaati ya da ehliyetine ilişkin olanlar gibi ulusal kavramlardan bağımsız ve özerk bir şekilde yorumlanmalıdır (*Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya*, No. 62543/00, § 35, AİHM 2004-III). Nitekim Sözleşme'nin 34. maddesi, "mağdur" ifadesiyle, iddia edilen ihlalin doğrudan ya da dolaylı mağdurunu veya mağdurlarını belirtmektedir (*SARL du Parc d'Activités de Blotzheim/Fransa*, No. 72377/01, § 20, 11 Temmuz 2006). Sözleşme'nin 34. maddesi böylelikle, yalnızca iddia edilen ihlalin doğrudan mağdurunu veya mağdurlarını değil, aynı zamanda, bu ihlalin zarar verebileceği ya da bu duruma son verilmesini sağlama yönünde geçerli bir kişisel menfaate sahip olan dolaylı mağdurları da kapsamaktadır (bk., *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis*), *Tanrıkulu ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), No. 40150/98, 6 Kasım 2001, *Open Door ve Dublin Well Woman/İrlanda*, 29 Ekim 1992 tarihli karar, A serisi No. 246-A, s. 22, § 43, ve *Otto-Preminger-Institut/Avusturya*, 20 Eylül 1994 tarihli karar, A serisi No. 295-A, s. 15-16, §§ 39-41).

39. İkinci, üçüncü ve onuncu başvuranların, birinci başvuranın kapatılması nedeniyle Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edilmesinden şikâyetçi olmaları nedeniyle, Mahkeme, söz konusu başvuranların birinci başvuranın üyesi olduklarını, birinci başvuranın kapatılmasının kendilerini herhangi bir zarara uğrattığını veya bu duruma bir son verilmesini sağlama yönünde geçerli bir kişisel menfaate sahip olduklarını, ulusal mahkemeler ve Mahkeme önünde ileri sürmediklerini kaydetmektedir. Gerçekte, ikinci, üçüncü ve onuncu başvuranlar, yalnızca Yargıtay önündeki yargılama sırasında müdahil üçüncü taraf olarak Sözleşme'nin 11. maddesi bağlamındaki şikâyetlerini ileri sürmektedirler. Hâlbuki bu unsur, ilgililere Sözleşme'nin 34. maddesi bağlamında doğrudan veya dolaylı "mağdur" sıfatını vermek için yeterli değildir.

Sonuç olarak, bu şikâyet, ikinci, üçüncü ve onuncu başvuranlar tarafından ileri sürüldüğü kısım yönünden, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası bağlamında Sözleşme'nin 11. maddesiyle *kişi yönünden* (*ratione personae*) bağdaşmamaktadır ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedilmelidir.

40. Mahkeme ayrıca, söz konusu şikâyetin, birinci ve dördüncü ila dokuzuncu başvuranlar yönünden Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme öte yandan, bu şikâyetin başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını da belirtir. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

41. Hükümet dernek kurma özgürlüğünün mutlak bir özgürlük olmadığını vurgulamaktadır. Hükümet, Lozan Antlaşması'nın Yunanistan topraklarında bulunan etnik bir azınlığı değil sadece dini bir azınlığı, yani "Yunan vatandaşı olan Müslümanları" tanıdığını ileri sürerek, ulusal makamların, birinci başvuranın adının, üyelerinin vatandaşlığı konusunda kafa karışıklığı ve şüphe yaratması sebebiyle, kapatılması konusunda haklı olduğunu belirtmektedir. Hükümet, istinaf mahkemesinin haklı olarak birinci başvuranın amaç ve işleyişinin, Yunan Devleti içinde bir Türk azınlığın varlığı fikrini yaymayı ve üçüncü bir devletin, yani Türkiye'nin çıkarlarına hizmet etmeyi amaçladığı andan itibaren, kamu düzenine aykırı olduğu kanaatine vardığı kanısındadır. Hükümete göre, birinci başvuranın dernek tüzüğünde "Türk" ibaresine atıfta bulunulması, üyelerinin uzak kökenlerini anımsatmayı değil, üyelerini Yunanistan'da bulunan bir Türk azınlığın üyeleri olarak tanımlamayı amaçlıyordu. Hükümet, istinaf mahkemesinin, mülahazalarını, yaşanmış gerçeklere, yani başkanı da dâhil olmak üzere başvuran derneğin bazı üyelerinin, Trakya'daki Müslüman azınlığı "çok baskı altındaki bir Türk azınlığı" gibi sunma faaliyetlerine dayandırdığını tespit etmektedir. Hükümete göre, başvuranları veya Müslüman inancına mensup başkaca tüm Yunan uyrukluları, kanuni şartlara uyan ve adı üyelerinin kimliği ve amaçları konusunda belirsizlik yaratmayan bir dernek

kurmaktan alıkoyacak herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Hükümet, Yunan mahkemelerinin, özellikle kamu düzeniyle ilgili sorunlar söz konusu olduğunda sahip oldukları takdir yetkisini göz önünde bulundurarak, somut olayda orantılılık kriterini karşıladıkları sonucuna varmaktadır.

42. Başvuranlar öncelikle, Lozan Anlaşması'nın, azınlıkların kendilerini "Türk" sıfatıyla tanımlamalarını yasaklamadığı yönünde cevap vermektedirler. Başvuranlar ikinci olarak, birinci başvuranın tüzüğünde "Atatürk İlkelerinin" belirtilmesinin, aslında laiklik, kadın-erkek eşitliği ve bütün demokratik toplumların temellerine atıfta bulunma amacı taşıdığını kaydetmektedirler. Başvuranlar son olarak, birinci başvuranın yöneticilerinin, Hükümetin iddia ettiği gibi, sözde kanun dışı faaliyetler sebebiyle hiçbir zaman bir adli kovuşturmaya tabi tutulmadıklarını tespit etmektedirler.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel ilkeler

43. Mahkeme, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen hakkın dernek kurma hakkını içerdiğini vurgulamaktadır. Vatandaşların ortak bir menfaat alanında toplu olarak hareket etmek amacıyla bir tüzel kişi oluşturma imkânı, dernek kurma özgürlüğü hakkının en önemli yönlerinden birini teşkil etmektedir ve bu imkân olmaksızın, söz konusu hak herhangi bir anlam ifade etmeyecektir. Mahkeme çoğulculuğun ve demokrasinin sürdürülmesi için siyasi partilerin oynadıkları temel rolden sık sık bahsetmiş olsa da, kültürel veya manevi mirasın korunması, çeşitli sosyal veya ekonomik amaçların izlenmesi, etnik bir kimliğin araştırılması ya da azınlık bilincinin ifade edilmesi gibi diğer amaçlarla kurulan dernekler de demokrasinin düzgün bir şekilde işlemesi için ayrıca önem arz etmektedir (*Gorzelik ve diğerleri/Polonya* [BD], no. 44158/98, § 92, AİHM 2004-I).

44. Dolayısıyla, ulusal mevzuatın bu özgürlüğe nasıl yer verdiği ve bu mevzuatın yetkili makamlar tarafından pratikte nasıl uygulandığı hususu, bahis mevzu ülkedeki demokrasi durumunun göstergesidir. Şüphesiz Devletler, bir derneğin amaç ve faaliyetlerinin mevzuatla belirlenen kurallara uygunluğunu denetleme hakkına

sahiptirler, ancak bunu Sözleşme bağlamındaki yükümlülükleriyle bağdaşacak ve Mahkemenin denetimine tabi olacak bir şekilde kullanmalıdırlar.

45. Sonuç olarak, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen istisnalar, dernek kurma özgürlüğüne getirilen sınırlamaların sadece ikna edici ve zorunlu gerekçelerle meşrulaştırılabileceği katı bir yoruma tabi tutulmalıdır. Bu türden bir durumda, Devletler, Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası anlamında bir gerekliliğin varlığını değerlendirirken, mevzuatın yanı sıra bağımsız mahkemeler tarafından verilenler de dâhil olmak üzere, ilgili mevzuatı tatbik eden kararlar üzerindeki sıkı Avrupa denetiminin eşliğinde, sadece sınırlı bir takdir yetkisine sahiptirler (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya* kararı, § 96).

46. Mahkeme, denetimini uygularken, yetkili yerel mahkemelerin yerine geçmekle görevli değildir, ancak bu mahkemelerin takdir yetkileri uyarınca verdikleri kararları Sözleşme'nin 11. maddesi açısından denetlemekle görevlidir. Bu, Mahkemenin, Devletin bu yetkiyi iyi niyetle, dikkatli ve makul bir şekilde kullanıp kullanmadığını araştırmakla yetinmesi gerektiği anlamına gelmez. Mahkeme, "izlenen meşru amaçla orantılı" olup olmadığını ve bunu haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin "ilgili ve yeterli" olup olmadığını belirlemek için, davanın tamamını dikkate alarak, ihtilaf konusu müdahaleyi de değerlendirmelidir. Böylelikle Mahkeme, ulusal makamların kuralları, Sözleşme'nin 11. maddesinde yer verilen ilkelere uygun olarak, dahası, bağlantılı olayların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayanarak uyguladıkları konusunda ikna olmalıdır (*Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan,* 10 Temmuz 1998 tarihli karar, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-IV, s. 1614, § 40; *Bekir-Ousta ve diğerleri/Yunanistan,* no. 35151/05, § 39, 11 Ekim 2007).

b) Yukarıda Belirtilen İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

47. Mevcut davada, birinci başvuranın kapatılmasının, başvuranların dernek kurma özgürlüğü hakkını kullanmalarına yönelik yetkili makamların bir müdahalesi anlamına geldiği hususuna taraflarca itiraz edilmemektedir. Bu müdahale, Medeni Kanun'un 105. maddelerinin yerel mahkemelerin dernek Tüzüğü'nün geçerliliğinin tartışmaya açık olduğunu tespit etmeleri halinde, bu derneğin kapatılmasına karar vermelerine imkân sağlaması nedeniyle, "kanun tarafından öngörülmüştür". Ayrıca

Mahkeme, ihtilaf konusu müdahalenin, Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası bağlamında kamu düzeninin korunmasına ilişkin meşru bir amaç izlediğini kabul etmektedir.

48. Dolayısıyla, geriye özellikle ihtilaf konusu müdahalenin gözetilen meşru amaca ulaşmak için "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını incelemek kalmaktadır. Mahkeme bu noktada, "gerekli" sıfatının "zorunlu bir sosyal ihtiyacı" içerdiğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya*, § 95). Mahkeme, siyasi bir örgütün kapatılması (bk. *Sosyalist Türkiye Partisi (STP) ve diğerleri/Türkiye,* no. 26482/95, 12 Kasım 2003) veya bir derneğin tescilinin reddedilmesi (*Organisation macédonienne unie Ilinden ve diğerleri/Bulgaristan,* no. 59491/00, 19 Ocak 2006) gibi dernek kurma özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin gerekliliğini incelerken, ihtilaf konusu örgütlerin programlarının veya statülerinin kamu düzenine aykırı amaçlar içerip içermediğini araştıracaktır (yukarıda anılan *Sosyalist Türkiye Partisi (STP) ve diğerleri/Türkiye*, no. 26482/95, 12 Kasım 2003, § 41 ve *Organisation macédonienne unie Ilinden ve diğerleri/Bulgaristan*, §§ 70-74). Ayrıca Mahkeme, söz konusu program ve tüzüklerin içeriğini, başvuranların eylem ve tutumlarıyla karşılaştıracaktır. Nitekim Mahkeme, bir siyasi partinin veya bir derneğin, tüzüklerinde belirtilen amaçlar kılıfı altında, bu amaçlarla bağdaşmayacak faaliyetlerde bulunabileceği ihtimalini göz ardı etmemektedir (bk. *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve diğerleri/Türkiye,* 30 Ocak 1998, *Kararlar Derlemesi* 1998-I, s. 27, § 58 ve yukarıda anılan *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan*, § 46).

49. Mahkeme öncelikle, söz konusu kısıtlayıcı tedbirin, yani birinci başvuranın kapatılmasının, radikal niteliğini kaydetmektedir. Bu sebeple, Mahkeme, ilgili olguların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayalı olarak, yerel mahkemelerin, iç hukuk kurallarını, Sözleşme'nin 11. maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde uygulayıp uygulamadığını belirlemek için bu sınırlamanın gerekliliği konusunda titiz bir inceleme yapacaktır (*Stankov ve Organisation macédonienne unie Ilinden/Bulgaristan,* no. 29221/95 ve 29225/95, § 87, AİHM 2001-IX).

50. Mahkeme, birinci başvuranın -dernek tüzüğünden anlaşıldığı şekliyle- amaçlarıyla ilgili olarak, ulusal mahkemelerin, birinci başvuranın adında ve tüzüğünde "Türk" ibaresinin kullanılmasının ve Mustafa Kemal Atatürk ilkelerine atıfta bulunulmasının, kamu düzenine aykırı olduğu kanaatine vardığını kaydetmektedir.

Özellikle, İstinaf Mahkemesi, birinci başvuranın, bu şekilde, üyelerini Lozan Antlaşması'nda tanınan "Yunan vatandaşı olan Müslümanlar" olarak değil, Türkler olarak kabul ettiği kanısına varmıştır.

51. Mahkeme, Davalı Devlet tarafından Batı Trakya'daki Müslüman azınlığa ilişkin konulara verilen ağırlığı değerlendirmenin görev alanına girmediği kanaatindedir. Ancak Mahkeme, mevcut davada, "Türk" ibaresinin sadece birinci başvuranın adında ve tüzüğünde kullanılmasının, derneğin kamu düzeni için tehlikeli olduğu sonucuna varmak için yeterli olduğunu düşünmemektedir. Mahkeme bu konuda, ulusal mahkemelerin, bu ibarelerin kullanımını, derneğin yine kendi tüzüğünden anlaşılan bağlama oturtmadığını kaydetmektedir. Nitekim söz konusu derneğin amacı, tüzüğünde belirtildiği üzere, "Batı Trakya Türklerinin" kültürünü tanıtmaya, geliştirmeye ve aralarında dostluk ve dayanışma bağları meydana getirmeye matuftur. Dernek, bu amaca ulaşmak için aynı zamanda kültürel ve sportif faaliyetler de düzenlemiştir. Dolayısıyla, birinci başvuranın tüzüğünden, birinci başvuranın bir azınlığın üyeleri arasındaki kültürel bağları kuvvetlendirmeyi hedefleyen barışçıl amaçlar izlediği anlaşılmaktadır. Bu noktada, Mahkeme, şu hususu daha önce teslim ettiğini not eder ki; toprak bütünlüğü, milli güvenlik ve kamu düzeni bir bölgedeki kültürün tanıtılmasını amaçlayan bir derneğin işleyişiyle –bu dernek kısmen bir azınlığın kültürünü tanıtmayı hedefliyor olsa bile– tehdit edilemez; bir ülkede farklı azınlıkların ve kültürlerin varlığı, demokratik bir toplumun hoş görmesi, hatta uluslararası hukuk ilkelerine göre koruması ve desteklemesi gereken tarihi bir olgu meydana getirir (yukarıda anılan *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan,* s. 1615, § 41).

52. Ayrıca Mahkeme, birinci başvuranın 1927 yılında "İskeçe Türk Gençlik Evi" adı altında kurulduğu ve ardından 1936 yılında İskeçe ilk derece mahkemesinin derneğin isminin "İskeçe Türk Birliği" olarak değiştirilmesine ilişkin talebi haklı bulduğu gerçeğini göz ardı etmemektedir. Mahkeme yine, söz konusu dönemde ulusal mahkemelerin, birinci başvuranın ismi veya tüzüğünden neşet eden kamu düzenini bozacak nitelikte herhangi bir unsur tespit etmediğini kaydetmektedir. Ayrıca birinci başvuran, 1983 yılında adli bir kararla kapatılmasına kadar, yaklaşık yarım asır, faaliyetlerini hiçbir engel bulunmaksızın sürdürmüştür. Bu nedenle, birinci başvuranın faaliyet gösterdiği süre boyunca, tüzüğünün kamuya açık olarak ortaya konanlardan

başka amaç ve niyetleri gizlediğini gösteren hiçbir unsur görülmemesi önemsiz bir tespit değildir.

53. Nitekim Mahkeme, derneğin gerçek ve tek amacının Yunanistan'da etnik bir azınlığın bulunduğu fikrini yaygınlaştırmak olduğu varsayılsa bile, bunun tek başına demokratik bir toplum için tehdit oluşturduğunun kabul edilemeyeceği görüşünde olup; bu görüşün derneğin Tüzüğü'nde, üyelerinin şiddete veya antidemokratik ya da anayasaya aykırı yöntemlere başvurulmasını savunduğuna ilişkin herhangi bir unsurun bulunmaması karşısında daha da geçerli olduğu kanaatindedir.

54. Dolayısıyla, birinci başvuranın kapatıldığı dönemde, birinci başvuranın kamu düzeni ve toprak bütünlüğü için tehlike teşkil edebilecek faaliyetlerde bulunup bulunmadığı veya demokratik değerlerden taviz verip vermediği incelenmelidir. Mahkeme, Trakya İstinaf Mahkemesinin özellikle birinci başvuranın başkanının, Türk makamları veya "Batı Trakya Türkleri Federasyonu" tarafından düzenlenen söyleşilere katılmasını ve bir Türk gazetesinde "Batı Trakya Türklerine" atıfta bulunduğu bir mektubun yayınlanmasını ilgili unsurlar olarak kaydettiğini gözlemlemektedir. Ulusal mahkeme bu sebeple, birinci başvuranın Trakya Müslüman azınlığını, "çok baskı altında kalan bir Türk azınlığı" gibi gösterdiği sonucuna varmıştır.

55. Mahkeme, bu unsurlardan, birinci başvuranın programının kamuya açık olarak ortaya koyduklarından farklı amaç ve niyetleri gizlediği gerçeğini destekleyebilecek faaliyetlerde bulunduğu sonucuna varılamayacağı kanaatindedir. Trakya İstinaf Mahkemesi tarafından tespit edilen bu faaliyetler, aksine, sadece söz konusu derneğin azınlık bilincine sahip olduğu gerçeğini teyit etmekte olup, bu durum, tek başına, Sözleşme'nin 11. maddesi ile tanınan hakların kullanılmasına müdahalede bulunulmasını haklı gösteremez (bk. yukarıda anılan *Stankov ve Organisation macédonienne unie Ilinden/Bulgaristan*, § 89). Bu noktada, mahkeme içtihatlarına göre, bir grup insanın bir ülkenin topraklarının bir kısmının ayrılmasını talep etmesi veya özerklik talep etmesi durumunda bile, bu tür bir müdahalenin tek başına haklı sayılmadığı unutulmamalıdır (yukarıda anılan *Stankov ve Organisation macédonienne unie Ilinden/Bulgaristan*, § 97).

56. Ayrıca, dosyadan anlaşıldığı üzere, birinci başvuranın başkanının veya üyelerinin, dikkate alınması gereken önemli bir unsur olan şiddet, ayaklanma veya başka demokratik ilkeleri reddetme çağrısında bulundukları görülmemektedir

(*Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP)/Türkiye* [BD], no. 23885/94, § 40, AİHM 1999-VIII). Birinci başvuranın başkanının faaliyetlerinden anlaşıldığı üzere, bir Devletin nüfusunun bir kısmının kaderini ve kimliğini alenen tartışma niyeti, bir derneğe tasfiyesi gibi radikal bir sınırlama getirmek için yeterli değildir. Dernek kurma özgürlüğü aracılığıyla görüşlerini ifade etme hakkı (yukarıda anılan *Stankov ve Organisation macédonienne unie Ilinden/Bulgaristan*, § 97) ve kişisel özerklik kavramı (bk. *Evans/Birleşik Krallık* [BD], no. 6339/05, § 71, AİHM 2007-... ; *Pretty/Birleşik Krallık*, no. 2346/02, § 61, AİHM 2002-III), herkesin, etnik kimliğiyle ilgili inançlarını kanuni olarak ifade etme hakkını ifade eder. Görüşlerin bazı noktaları veya kullanılan ifadeler yetkililer tarafından şok edici ve kabul edilemez görünse de, bunların yayılması, kendiliğinden kamu düzenine ve bir ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit oluşturamaz. Nitekim demokrasinin özü, sorunları açık bir tartışma yoluyla çözebilmektedir. Hukukun üstünlüğü ilkesine dayanılarak kurulan demokratik bir toplumda, kurulu düzene meydan okuyan ve gerçekleşmesi barışçıl yollarla savunulan siyasi fikirlere, dernek kurma özgürlüğünün kullanılması yoluyla kendilerini ifade etmeleri için uygun bir fırsat tanınmalıdır (yukarıda anılan *Stankov ve Organisation macédonienne unie Ilinden/Bulgaristan*, § 97). Demokratik bir sistemin çoğulculuk, hoşgörü ve sosyal uyum gibi içsel değerleri de bunu öngörür (*Ouranio Toxo ve diğerleri/Yunanaistan*, no. 74989/01, § 42, AİHM 2005-X (özetler).

57. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, ulusal makamların, takdir marjlarını aştıkları ve birinci başvuranın kapatılmasının, demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varmaktadır.

Dolayısıyla Sözleşmenin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 11. MADDESİYLE BİRLİKTE 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

58. Başvuranlar, birinci başvuranın, isminde "Türk" ibaresinin kullanılmasından ötürü kapatılmasının, ulusal mahkemeler tarafından tanınan ve üyeleri etnik bir azınlığa mensup olan diğer derneklere kıyasla ayrımcı bir fark yarattığından şikâyet etmektedirler. Başvuranlar, Sözleşme'nin 14. maddesini ileri sürmektedirler, bu hüküm aşağıdaki gibidir:

"(...) Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

59. Mahkeme, her şeyden önce, daha önce açıklanan sebeplerle (bk. yukarıdaki 38 ve 39. paragraflar), bu şikâyetin, ikinci, üçüncü ve onuncu başvuranlar tarafından ileri sürülmüş olması sebebiyle, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında Sözleşme'nin 11. maddesi ile bağlantılı olarak 14. maddesi ile kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmadığını ve 35. maddenin 4. fıkrası uyarınca reddedilmesi gerektiğini kaydetmektedir.

60. Mahkeme ayrıca, söz konusu şikâyetin, birinci ve dördüncü ila dokuzuncu başvuranlarla ilgili olarak, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme ayrıca, başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

61. Hükümet, ulusal makamların, birinci başvuranın kapatılmasına, üyelerinin etnik kökenine dayanarak değil, Lozan Antlaşması'na ve kamu düzenine aykırı olarak, Yunanistan topraklarında bulunan Türk bir azınlığın varlığını ima eden ismi ve tüzüğü nedeniyle karar verdiklerini kaydetmektedir.

62. Başvuranlar, "Helen Kadınları Derneği" veya Roman ya da Pomaklar tarafından kurulan dernekler gibi başka azınlıklara ait olan kişiler tarafından kurulan bazı derneklere kamu makamları tarafından müsamaha gösterildiğini iddia etmektedirler.

63. Mahkeme, bu şikâyetin Sözleşme'nin 11. maddesine dayanan şikâyetlerin içerdiği aynı olaylarla ilgili olduğunu kaydetmektedir (bk. yukarıda anılan *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan* kararı, s. 1619, § 52). Mahkeme, bu hüküm kapsamında vardığı sonucu dikkate alarak (bk., yukarıda 56. paragraf), bu şikâyetin ayrı olarak incelenmesinin gerekli olmadığı kanaatine varmaktadır.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

64. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

> "Eğer Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder. "

A. Tazminat

65. Başvuranlar, manevi zararları için tazminat talebinde bulunmakta olup, tazminat miktarının belirlenmesini Mahkemeye bırakmaktadırlar.

66. Hükümet, ihlal tespitinin, tek başına, başvuranların maruz kaldıklarını iddia ettikleri manevi zarar için yeterli bir adil tazmin teşkil edebileceğini belirtmektedir.

67. Mahkeme, birinci başvuranın, söz konusu davanın aşırı uzun sürmesi nedeniyle manevi bir zarara maruz kaldığından şüphe duymamaktadır. Mahkeme bu bağlamda, hakkaniyete uygun olarak, birinci başvurana, söz konusu miktar üzerinden doğacak her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere 8.000 avro (EUR) ödenmesine karar vermektedir.

68. Ayrıca birinci ile dördüncü ila dokuzuncu başvuranlar, dernek kurma özgürlüklerine yapılan orantısız müdahale sebebiyle, manevi zarara maruz kalmışlardır. Bununla birlikte, Mahkeme, bu zararın, Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlaline ilişkin tespitle yeterince telafi edileceği kanaatindedir.

B. Masraf ve Giderler

69. Başvuranlar, masraf ve giderler bağlamında herhangi bir talep sunmamışlardır. Dolayısıyla bu bağlamda bir miktarın ödenmesine hükmedilmesine yer yoktur.

C. Gecikme Faizi

70. Mahkeme, gecikme faizi olarak, bu miktarlara, Avrupa Merkez Bankasının marjinal kredi faizlerine uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygulanmasının uygun olduğu sonucuna varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun, birinci başvuranla ilgili olarak, yargılamanın aşırı uzun sürmesine ilişkin şikâyetler ve birinci ile dördüncü ila dokuzuncu başvuranlarla ilgili olarak, dernek kurma özgürlüğü hakkının tek başına ve Sözleşme'nin 14. maddesiyle birlikte ihlal edildiği iddiasına ilişkin şikâyetler bakımından kabul edilebilir olduğuna ve geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna;

2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine,

3. Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine;

4. Sözleşme'nin 11. maddesiyle birlikte ihlal edildiği iddia edilen 14. maddesine ilişkin şikâyetin ayrıca incelenmesine gerek olmadığına;

5. a) Davalı Devletin, birinci başvurana, işbu kararın Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kesinleşeceği tarihten itibaren üç aylık bir süre içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek ve her türlü vergiden hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 8.000 avro (EUR) ödemesine;
   b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu miktara, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına,

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 27 Mart 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Søren NİELSEN	Nina Vajić
Yazı İşleri Müdürü	Başkan

Başvuranlar Listesi:

1. Hikmet TZEMILOGLOU tarafından temsil edilen « Tourkiki Enosi Xanthis » (İskeçe Türk Birliği) Derneği,
2. Galip GALIP
3. Ahmet MEHMET
4. Orhan HATZIIBRAIM
5. Ahmet FAIKOGLOU
6. Birol AKIFOGLOU
7. Loutfie NIHATOGLOU
8. Hiousniou SERDARZADE
9. Rassim HINT
10. Murat GIOUNOUZ tarafından temsil edilen « Diplômés de Sciences de la minorité de Thrace occidentale » (Batı Trakya Azınlığı Bilim) Kulüb

EK-14 AİHM KARARI (BEKİR USTA VE DİĞERLERİ AİHM KARARI)

CONSEIL DE L'EUROPE
COUNCIL OF EUROPE

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

BEKİR USTA VE DİĞERLERİ / YUNANİSTAN DAVASI

(Başvuru No. 35151/05)

KARAR

STRAZBURG

11 Ekim 2007

KARARIN KESİNLEŞTİĞİ TARİH

11 Ocak 2008

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

Bekir Usta ve diğerleri / Yunanistan davasında,

Başkan
L. Loucaides
Hâkimler
C.L. Rozakis,
N. Vajić,
K. Hajiyev,
D. Spielmann,
S.E. Jebens,
G. Malinverni
ve *Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* A. Wampach'ın katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Birinci Bölüm), 20 Eylül 2007 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

41. Yunanistan Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, yedi Yunan vatandaşı; Hasan Bekir Usta, Apti Pentzial, Haki Tsiligir, Ali Nalbant, Ali Nizam, Retzep Kahriman ve Süleyman Kara-Hüseyin'in ("başvuranlar"), 23 Eylül 2005 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış oldukları başvuru (no. 35151/05) bulunmaktadır.

42. Başvuranlar, Gümülcine Barosuna bağlı Avukat A. Bekiroğlu tarafından temsil edilmektedirler. Yunanistan Hükümeti ("Hükümet"), kendi görevlisinin delegeleri olan Devletin Hukuk Danışmanı M. Apessos, Devletin Hukuk Danışman Yardımcısı K. Georgiadis ve Devletin Hukuk Danışmanı dinleyicisi M. Papida tarafından temsil edilmektedir.

43. Başvuranlar, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 9, 11 ve 14. maddeleri bağlamında, ulusal mahkemelerin derneklerini tescil etmeyi reddetmesi ve söz konusu yargılamanın süresi hakkında şikâyetçi olmuşlardır.

44. Mahkeme, 14 Eylül 2006 tarihinde, başvurunun Hükümete bildirilmesine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 29. maddesinin 3. fıkrasına istinaden, davanın kabul edilebilirliği ve esasının aynı anda incelenmesine karar vermiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

45. Başvuranlar Meriç ilinde (Evros) (Batı Trakya) ikamet etmektedirler.

46. Başvuranlar ve Batı Trakya Müslüman azınlığının diğer on dokuz mensubu, 15 Mart 1995 tarihinde, "Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği" isimli kâr amacı gütmeyen bir dernek kurmaya karar vermişlerdir. Derneğin merkezi, aynı ilin bir köyü olan Babalar köyü olarak belirlenmiştir. Dernek tüzüğünün 2. maddesine göre derneğin amaçları, "a) azınlık gençliğinin entelektüel imkânlarından istifade etmek, b) azınlığın gelenek ve göreneklerinin sürdürülmesi, korunması ve teşvik edilmesi, c) azınlığın entelektüel, kültürel ve diğer faaliyetlerine katkıda bulunmak, d) bir yandan derneğin kendi üyeleri öte yandan diğer azınlık üyeleri arasındaki entelektüel, kültürel ve kişisel ilişkilerin geliştirilmesi, e) genel olarak halklar ve özellikle Yunan halkı ile Türk halkı arasındaki özgürlük, demokrasi, insan hakları, insani değerler ve dostluğun geliştirilmesi ve korunması, f) dernek üyelerinin eğlenmesi" şeklindedir.

47. Derneğin geçici yönetim kurulunu oluşturan başvuranlar, 14 Aralık 1995 tarihinde, Medeni Kanun'un 79. maddesine istinaden, Dedeağaç ilk derece mahkemesi nezdinde derneklerinin tescil edilmesi başvurusunda bulunmuşlardır.

48. İlk derece mahkemesi, 58/1996 sayılı ve 21 Mart 1996 tarihli bir kararla, Lozan Antlaşmasına göre Batı Trakya bölgesinde bir Türk azınlığın değil, sadece Müslüman bir azınlığın tanındığını peşinen hatırlatarak aşağıdaki gerekçelerle söz konusu talebi reddetmiştir:

> [Derneğin] adı, üyelerinin kökeni konusunda üçüncü şahısları yanıltma riskini doğuracak şekilde oluşturulmuştur (...). Çünkü "Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği" ifadesi, burada Yunan hukuku tarafından tanınan dini bir azınlığın mı yoksa Yunan hukuku tarafından tanınmayan etnik bir azınlığın mı söz konusu olduğunu açıkça belirtmemektedir. Yunan hukukuna göre, Yunanistan'da yaşayan ve herhangi bir şekilde Yunan vatandaşlığı almış herkes Yunan vatandaşı olarak adlandırılmakta olup Yunan vatandaşıdır. Yukarıda hatırlatıldığı gibi, Lozan Antlaşması (...) etnik bir azınlığı değil, yalnızca dini bir azınlığı tanımaktadır. Dolayısıyla, [ihtilaf konusu adın] kullanılması, derneğin fiilen takip ettiği gaye ve genel arzuları konusunda şüphesiz bir karışıklık yaratmaktadır ve bu nedenle kamu düzenine aykırıdır. Çünkü bu durum, Yunan topraklarında Yunanlıların yanı sıra yabancı bir ülke ve özellikle de Türkiye uyrukluların daimi olarak yerleştiği ve bunların, dernek kurarak, Meriç ili Müslüman azınlığının çıkarlarına hizmet etme niyetinde olmadıkları, bilâkis, dernek tüzüğünün 2. maddesinden de anlaşıldığı üzere, derneğin hak ve özgürlüklerini korumak istediği etnik bir azınlığın varlığını açıkça ima ettikleri izlenimi vermektedir. Ancak [azınlığa ait] bu hak ve özgürlükler, Yunanistan Anayasası ve Yunan kanunları tarafından tamamen korunmaktadır."

49. Başvuranlar, 14 Ağustos 1997 tarihinde, bu karara itiraz etmişlerdir. Duruşma, 8 Mayıs 1998 tarihinde gerçekleşmiştir.

50. Trakya İstinaf Mahkemesi, 8 Temmuz 1998 tarihinde, ilk derece mahkemesinin tespitlerini benimseyerek itiraz edilen kararı onamıştır (423/1998 sayılı karar).

51. Başvuranlar, 29 Kasım 2000 tarihinde, İstinaf Mahkemesi nezdinde istinaf başvurusunda bulunmuştur. Başvuranlar, 10 Ocak 2002 tarihinde, temyiz başvurularını Yargıtay'a sunmuş ve bir duruşma tarihi belirlenmesini talep etmişlerdir. Duruşma 17 Mayıs 2002 tarihinde yapılmıştır.

52. Yargıtay, 25 Haziran 2002 tarihinde, itiraz edilen kararın gerekçesinin ne yeterli ne açık olduğunu ve İstinaf Mahkemesinin, ihtilaf konusu derneğin tescilinin reddedilmesinin, ulusal düzen ve kamu düzeni için gerekli bir tedbir olduğunu tamamıyla gösteremediğini, dolayısıyla, ilgili yerel hükümlerin yanı sıra Sözleşme'nin 11. maddesinin somut olayda doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını incelemenin mümkün olmadığını değerlendirmiştir. Bu nedenle, yüksek mahkeme, itiraz edilen kararı bozmuş ve davayı, yeni bir heyet tarafından tekrar değerlendirmek üzere Trakya İstinaf Mahkemesine geri göndermiştir (1241/2002 sayılı karar). Söz konusu karar, 5 Temmuz 2002 tarihinde kesinleşmiş ve onaylanmıştır.

53. Başvuranlar, 12 Şubat 2003 tarihinde, Trakya İstinaf Mahkemesinde bir duruşma tarihi belirlenmesini talep etmişlerdir. Duruşma 9 Mayıs 2003 tarihinde yapılmıştır.

54. Trakya İstinaf Mahkemesi, 24 Haziran 2003 tarihinde, söz konusu başvuruyu reddetmiştir. Trakya İstinaf Mahkemesi, derneğin adının ve özellikle "azınlık gençleri" ifadesinin açık ve net bir şekilde oluşturulmadığını buna karşın, "derneğin dini bir azınlığı mı (Müslüman), yoksa iç hukuk düzenine aykırı ve bu nedenle kanun dışı olan etnik bir azınlığı mı (Türk) temsil ettiğine dair karışıklık ve şüphe" yarattığını değerlendirmiştir (324/2003 sayılı karar).

55. Başvuranlar, 11 Ağustos 2003 tarihinde, diğer hususların yanı sıra, Sözleşme'nin 11. maddesini ileri sürerek temyiz başvurusunda bulunmuşlardır. Başvuranlar, 10 Aralık 2003 tarihinde, temyiz başvurularını Yargıtay'a sunmuş ve bir duruşma tarihi belirlenmesini talep etmişlerdir. Duruşma tarihi olarak ilk başta 19 Kasım 2004 tarihi belirlenmiş, daha sonra iki defa tecil edilmiştir. Duruşma, 2 Aralık 2005 tarihinde yapılmıştır.

56. Yargıtay, 10 Ocak 2006 tarihinde, temyiz başvurusunu reddetmiştir. Yüksek mahkeme öncelikle, dernekleri düzenleyen iç hukuk hükümlerinin Sözleşme'nin 9, 10, 11 ve 14. maddelerine aykırı olmadığını göstermek üzere uzun bir inceleme yapmış ve aynı zamanda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Gorzelik ve diğerleri/Polonya* ve *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan* kararlarına atıfta bulunmuştur. Yüksek mahkeme dahası, "toprak hakkı iddialarına yönelik tüm talep ve isteklere son veren, böylece Yunanistan ile Türkiye arasındaki sınırları kesinleştiren" ve "Batı Trakya'daki Müslüman Yunan vatandaşların varlığını tanıyan" Lozan Antlaşması'na da atıfta bulunmuştur. Yargıtay, İstinaf Mahkemesinin tespitlerini benimseyerek, temyiz konusu kararda, iç hukukun ilgili hükümlerinin ve Sözleşme'nin 11. maddesinin doğru yorumlandığı ve uygulandığını değerlendirmiştir. Yargıtay, derneğin tescilinin reddedilmesinin izlenen meşru amaçlarla orantılı olduğunu ve üyelerinin "kimlikleri konusunda yanıltıcı olmayacak bir adla" dernek kurma imkânına sahip olduklarını eklemiştir (58/2006 sayılı karar). Söz konusu karar, 1 Şubat 2006 tarihinde düzenlenmiş ve onaylanmıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

A. Anayasa

57. Anayasa'nın 4. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

"Bütün Yunanlılar, kanun önünde eşittir."

58. Anayasa'nın 12. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

"Bütün Yunanlılar kanuna uygun olarak, kâr amacı gütmeyen dernekler ve sendikalar kurma hakkına sahiptirler; şu var ki kanun bu hakkın kullanımını asla ön izin şartına bağlayamaz."

B. Medeni Kanun

59. Medeni Kanun, kâr amacı gütmeyen derneklere ilişkin aşağıdaki hükümleri içermektedir:

Madde 78
Dernek

"Kâr amacı gütmeyen kişilerden oluşan bir birlik, bulunduğu yerin Asliye Hukuk Mahkemesinde tutulan özel bir kamu siciline (dernek) tescil edilmesinden itibaren tüzel kişilik kazanır. Bir derneğin kurulması için en az yirmi kişi gereklidir."

Madde 79
Derneğin Tescili İçin Başvuru

"Derneğin sicile tescil edilmesi için, derneğin kurucularının ya da yönetim kurulunun Asliye Hukuk Mahkemesine başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu başvuruya, kurucu belgesi, yönetim kurulunu oluşturan kişilerin isim listesi ve yönetim kurulu üyeleri tarafından imzalanan ve tarih belirtilen Tüzük eklenmelidir."

Madde 80

Derneğin Tüzüğü

"Dernek Tüzüğü, geçerli olması için a) derneğin amacını, adını ve merkezini, b) dernek üyelerinin kabul edilme, geri çekilme ve çıkarılma koşulları ile hak ve yükümlülüklerini, (...) belirtmelidir."

Madde 81

Derneğin Tescili Kararı

"Asliye Hukuk Mahkemesi, bütün yasal koşulların yerine getirildiği konusunda ikna olması halinde, talebi kabul eder (...)"

Madde 105

Derneğin Kapatılması

"Asliye Hukuk Mahkemesi, (...) c) derneğin Tüzüğü'nde belirlenen amaçtan farklı bir amaç izlemesi veya derneğin amacının ya da işleyişinin kanuna, ahlâka veya kamu düzenine aykırı olduğunun ortaya çıkması durumunda, derneğin kapatılmasına karar verir."

C. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

60. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 106

"Mahkeme sadece tarafların talebi üzerine hareket eder ve taraflarca ileri sürülen iddialar temelinde karar verir (...)"

Madde 108

"Adli işlemler, tarafların girişimi ve talebi ile gerçekleşir (...)"

61. Yukarıda bahsedilen maddeler sırasıyla yargılamanın düzenlenmesi ve tarafların girişimi ilkelerine yer vermektedir. Yargılamanın düzenlenmesi ilkesine göre, hukuk ihtilaflarında yargısal koruma, yalnızca taraflarca talep edildiği durumda, talep edildiği ve edilmeye devam edildiği ölçüde verilmektedir. Ayrıca, tarafların girişimi ilkesine göre, bir hukuk yargılamasının ilerleyişi tamamen tarafların özen göstermesine bağlıdır (P. Yessiou-Faltsi, *Civil Procedure in Hellas*, ed. Sakkoulas-Kluwer, s. 45 ve devamı).

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

62. Başvuranlar, yargılama süresinin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla öngörüldüğü şekliyle, "makul süre" ilkesini ihlal ettiğini iddia etmektedirler. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

> "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan, (...) bir mahkeme tarafından, (...) makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

63. Hükümet, başvuranların tutumlarının, yargılamanın süresinin uzamasına büyük ölçüde katkıda bulunduğu kanaatindedir. Hükümet bu noktada, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yargılamanın taraflarca yürütülmesi ilkesine yer verdiğini hatırlatmakta ve başvuranların, özellikle itiraz başvurularını ve duruşma tarihlerinin belirlenmesi taleplerini aşırı derecede geciktirerek, yargılamanın yürütülmesinde özen göstermediklerini ileri sürmektedir. Hükümet, söz konusu davayı özenle ele alan adli makamlara herhangi bir gecikme atfedilemeyeceği sonucuna varmaktadır.

64. Başvuranlar, yargılamanın aşırı uzun olması konusundaki sorumluluğun, yalnızca yerel mahkemelerin kötü örgütlenmesine ait olduğunu iddia etmektedirler. Başvuranlar, mevcut hukuk yollarını kullanma noktasındaki gecikmelerini, somut olayda verilen kararların kesinleşme süreleri ile gerekçelendirmektedir.

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

65. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme ayrıca, başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Değerlendirilmesi Gereken Dönem

66. Değerlendirilecek dönem, Dedeağaç ilk derece mahkemesine başvurulmasıyla 14 Aralık 1995 tarihinde başlamış ve 58/2006 sayılı Yargıtay kararı ile 10 Ocak 2006 tarihinde son bulmuştur. Dolayısıyla bu dönem, üç dereceli yargılama kapsamında on yıldan fazla sürmüştür.

2. Yargılama Süresinin Makullüğü

67. Mahkeme, yargılama süresinin makullüğünün, davanın şartlarına göre ve kendi içtihadıyla belirtilen kriterler, bilhassa davanın karmaşıklığı, başvuranı ve yetkili makamların davranışı ile ilgililer için davanın ne ifade ettiği hususu göz önünde bulundurularak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (bk. diğer birçok karar arasında, *Frydlender/Fransa* [BD], no.30979/96, § 43, AİHM 2000-VII).

68. Ek olarak, yalnızca yetkili adli makamlara atfedilen yavaşlıklar, Sözleşme'ye aykırı şekilde makul sürenin aşıldığının tespit edilmesine yol açabilmektedir. Yargılamanın taraflarca yürütülmesi ilkesine yer veren hukuk sistemlerinde bile, ilgililerin davranışı, hâkimleri Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının gerektirdiği iveditiği sağlamaktan muaf tutmaz (*Litoselitis/Yunanistan*, no. 62771/00, § 30, 5 Şubat 2004).

69. Mahkeme öncelikle, ihtilafın niteliği göz önüne alındığında, davanın tartışmasız bir şekilde belli bir karmaşıklık sergilediğini değerlendirmektedir. Mahkeme daha sonra tarafların tutumu ile ilgili olarak, ilgililerin yargılamanın yürütülmesinde hususi bir özen göstermedikleri kanaatindedir. Mahkeme bu bağlamda, başvuranların, ilk derece mahkemesi tarafından verilen karara karşı itiraz etmek için bir yıl dört aydan ve İstinaf Mahkemesi tarafından verilen ilk karara karşı temyiz başvurusunda bulunmak için iki yıl dört aydan fazla beklediklerini tespit etmektedir. Mahkeme, başvuranların tekrar, söz konusu temyiz başvurusunun bir nüshasını Yargıtay'a göndermeden ve duruşma tarihi belirleme talebinde bulunmadan önce süreyi bir yıl ve bir aydan fazla uzattıklarını kaydetmektedir. Ayrıca, davanın Yargıtay tarafından tekrar Trakya İstinaf Mahkemesine gönderilmesinin ardından başvuranlar, yargılamaya devam etmeden ve söz konusu mahkeme huzurunda bir

duruşma tarihi talep etmeden önce yedi aydan fazla beklemiştir; başvuranların herhangi bir destekli açıklama sunmadıkları bu tutum, Devletin sorumlu tutulamayacağı toplam yaklaşık beş yıl ve dört ay gecikmenin nedenidir. Başvuranlar kararlara itiraz etmedikleri sürece yargılamanın ilerlemesinin mümkün olmadığı izahtan varestedir. Dahası, ilgili taraflar başvurulan mahkemeler önündeki yargılamayı sürdürme isteklerini ifade etmedikleri sürece, mahkemelerin hareket alanı yoktur. Nitekim Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 106 ve 108. maddelerinde yer alan yargılamanın düzenlenmesi ve tarafların girişimi ilkelerine göre (bk. yukarıdaki 20-21.paragraflar), yargılamanın ilerleyişi tamamen tarafların özen göstermesine bağlı olup tarafların geçici veya kesin olarak yargılamayı terk etmesi durumunda mahkemeler kendi girişimleriyle tarafları devam etmeye zorlayamaz. Bu durum, mahkemelerin, örneğin bir erteleme talebini onaylamak, tanıkları dinlemek veya bir bilirkişi raporunun hazırlanması için gereken süreyi gözetmek söz konusu olduğunda dikkatli davranarak sorunsuz bir şekilde ilerlemesini sağlamak zorunda oldukları derdest bir yargılama ile mukayese edilemez (bk. *Liadis/Yunanistan,* no. 16412/02, § 21, 27 Mayıs 2004, *Patrianakos/Yunanistan*, no. 19449/02, § 23, 15 Temmuz 2004, *Karra/Yunanistan*, no. 4849/02, § 20, 2 Haziran 2005).

30. Mahkeme, adli makamların tutumu ile ilgili olarak, mahkemelerin, işlem yapmadan geçen süre ve haksız yavaşlık ile suçlanamayacağı kanaatindedir. Nitekim Mahkeme, ilk derece mahkemesi önündeki yargılamanın üç ay yedi gün, İstinaf Mahkemesi önündeki ilk yargılamanın yaklaşık bir yıl ve Yargıtay önündeki yargılamanın ise başvuranların duruşma tarihi belirleme talebinde bulundukları tarihten itibaren beş ay on beş gün sürdüğünü tespit etmektedir. Yargıtay tarafından davanın geri gönderilmesinden sonraki yargılama ise başvuranların İstinaf Mahkemesi önünde duruşma tarihi belirleme talebinde bulundukları tarihten itibaren dört ay on iki gün sürmüştür. Son olarak Yargıtay, ikinci defa, iki yıl beş aylık bir süre içinde karar vermiştir. Mahkemeye göre, söz konusu süreler aşırı olmaktan uzaktadır. Mahkeme ayrıca, başvuranlar her duruşma tarihi belirlenmesini talep ettiklerinde, başvurulan mahkemelerin makul süreler içinde bir tarih belirlediklerini kaydetmektedir.

70. Mahkeme, toplanan tüm unsurlar ışığında ve yargılamaların toplam süresine rağmen, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında "makul sürenin" aşılmadığı kanaatindedir.

Dolayısıyla, söz konusu hüküm ihlal edilmemiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 11. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

71. Başvuranlar, ulusal mahkemelerin, derneklerini tescil etmeyi reddederek Sözleşme'nin 11. maddesi ile güvence altına alınan haklarını ihlal ettiklerinden şikâyet etmektedirler. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

> "Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.
>
> Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

72. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme ayrıca, başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

73. Hükümet, Sözleşme'nin 11. maddesiyle ilgili Mahkemenin içtihadına ve ardından ilgili iç hukuka ilişkin uzun bir hatırlatmanın ardından dernek kurma özgürlüğünün mutlak olmadığını vurgulamıştır. Yunan topraklarında etnik bir azınlığı değil, yalnızca dini bir azınlığı tanıyan Lozan Antlaşması'nı ileri sürerek Hükümet, ulusal makamların, başvuranların derneğinin tescil edilmesini haklı olarak reddettiklerini, zira derneğin adının üyelerinin vatandaşlığı konusunda karışıklığa ve şüpheye yol açtığını belirtmektedir. Hükümete göre, başvuranları veya Müslüman

inancına mensup başkaca tüm Yunan uyrukluları, kanuni şartlara uyan ve adı üyelerinin kimliği ve amaçları konusunda herhangi bir belirsizlik yaratmayan bir dernek kurmaktan alıkoyacak herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Hükümet, Yunan mahkemelerinin, özellikle kamu düzeniyle ilgili sorunlar söz konusu olduğunda sahip oldukları takdir yetkisini göz önünde bulundurarak, somut olayda orantılılık kriterini karşıladıkları sonucuna varmaktadır.

74. Başvuranlar, Lozan Anlaşması'nın azınlıkların kendilerini "Türk" sıfatıyla tanımlamalarını yasaklamadığı yönünde cevap vermektedirler. Başvuranlara göre, ulusal mahkemeler ve Hükümet tarafından ileri sürülen tüm iddialar dayanaksızdır ve "zorunlu sosyal ihtiyaç" kavramı ile örtüşmemektedir. Dosyada, başvuranların Yunan kamu düzenine zarar vermek istediklerini ve derneklerinin tescilinin reddedilmesinin demokratik bir toplumda gerekli bir tedbir olduğunu gösterecek herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel ilkeler

75. Mahkeme, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen hakkın dernek kurma hakkını içerdiğini vurgulamaktadır. Vatandaşların ortak bir menfaat alanında toplu olarak hareket etmek amacıyla bir tüzel kişi oluşturma imkânı, dernek kurma özgürlüğü hakkının en önemli yönlerinden birini teşkil etmektedir ve bu imkân olmaksızın, söz konusu hak, herhangi bir anlam ifade etmeyecektir. Nitekim Mahkeme, çoğulculuğun ve demokrasinin korunması için siyasi partilerin oynadıkları önemli rolden sık sık bahsetmiş olsa da, kültürel veya manevi mirasın korunması, çeşitli sosyal veya ekonomik amaçların izlenmesi, etnik bir kimliğin araştırılması ya da azınlık bilincinin ifade edilmesi gibi diğer amaçlarla kurulan dernekler de demokrasinin iyi işlemesi için ayrıca önem arz etmektedir (*Gorzelik ve diğerleri/Polonya* [BD], no.44158/98, § 92, AİHM 2004 I).

76. Dolayısıyla, ulusal mevzuatın bu özgürlüğe yer verme şekli ve bu özgürlüğün yetkili makamlar tarafından pratikte nasıl uygulandığı hususu bahis mevzu ülkedeki demokrasi durumunun bir göstergesidir. Şüphesiz Devletler, bir derneğin amaç ve faaliyetlerinin mevzuatla belirlenen kurallara uygunluğunu denetleme hakkına

sahiptirler, ancak bunu Sözleşme bağlamında yükümlülükleriyle bağdaşacak ve Mahkemenin denetimine tabi olacak bir şekilde kullanmalıdırlar.

77. Sonuç olarak, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen istisnalar, dernek kurma özgürlüğüne getirilen sınırlamaların sadece ikna edici ve zorunlu gerekçelerle meşrulaştırılabileceği katı bir yoruma tabi tutulmalıdır. Bu türden bir durumda, Devletler, Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası anlamında bir gerekliliğin varlığını değerlendirirken, mevzuatın yanı sıra bağımsız mahkemeler tarafından verilenler de dâhil olmak üzere, ilgili mevzuatı tatbik eden kararlar üzerindeki sıkı Avrupa denetiminin eşliğinde, sadece sınırlı bir takdir yetkisine sahiptirler (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya*, § 96).

78. Mahkeme, denetimini uygularken, yetkili yerel mahkemelerin yerine geçmekle görevli değildir, ancak bu mahkemelerin takdir yetkileri uyarınca verdikleri kararları Sözleşme'nin 11. maddesi açısından denetlemekle görevlidir. Bu, Mahkemenin, Devletin bu yetkiyi iyi niyetle, dikkatli ve makul bir şekilde kullanıp kullanmadığını araştırmakla yetinmesi gerektiği anlamına gelmez. Mahkeme, "izlenen meşru amaçla orantılı" olup olmadığını ve bunu haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin "uygun ve yeterli" olup olmadığını belirlemek için, davanın tamamını dikkate alarak, ihtilaf konusu müdahaleyi değerlendirmelidir. Böylelikle Mahkeme, ulusal makamların kuralları, Sözleşme'nin 11. maddesinde yer verilen ilkelere uygun olarak, dahası, bağlantılı olayların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayanarak uyguladıkları konusunda tatmin olmalıdır (*Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan*, 10 Temmuz 1998 tarihli karar, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-IV, s. 1614, § 40).

b) Yukarıda Bahsedilen İlkelerin Somut Olayda Uygulanması

79. Mevcut davada, Yunan mahkemeleri tarafından başvuranların derneğinin tescilinin reddedilmesinin başvuranların dernek kurma özgürlüğü haklarını kullanmalarına yönelik yetkili makamların bir müdahalesi anlamına geldiği hususuna taraflarca itiraz edilmemektedir. Bu müdahale, Medeni Kanun'un 79 ila 81. maddelerinin yerel mahkemelerin dernek Tüzüğü'nün geçerliliğinin tartışmaya açık olduğunu tespit etmeleri halinde, derneğin tescili talebini reddetmelerine imkân vermesi nedeniyle, "kanun tarafından öngörülmüştür". Öte yandan Mahkeme, ihtilaf

konusu müdahalenin Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası bakımından, kamu düzeninin korunması yönünde meşru bir amaç taşıdığını kabul etmektedir.

80. Dolayısıyla, geriye özellikle, ihtilaf konusu müdahalenin gözetilen meşru amaca ulaşmak için "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını incelemek kalmaktadır. Mahkeme bu noktada, "gerekli" sıfatının "zorunlu bir sosyal ihtiyaç" anlamına geldiğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya* kararı, § 95).

81. Mahkeme öncelikle, başvuranların derneğinin tescilinin reddedilmesinin esasen, Yunanistan'da idealleri desteklenmesi gereken etnik bir azınlık bulunduğu fikrini yaygınlaştırmaya yönelik başvuranlara atfedilen niyeti engelleme kaygısından güdülendiğini kaydetmektedir. Başka bir ifadeyle, ihtilaf konusu tedbir, sırf derneğin kurucularının gerçek niyetleri ve derneğin işlemeye başladığında yürütebileceği faaliyetler konusundaki bir şüpheye dayanmıştır. Bununla birlikte, somut olayda, derneğin hiçbir zaman tescil edilmemesi nedeniyle, başvuranların niyetleri, derneğin pratikteki sevk ve idaresine referansla tahkik edilememiştir.

82. Mahkeme, kendi içtihadı uyarınca, delillerin yönetiminin öncelikle iç hukuk kurallarına tabi olduğunu ve ilke olarak, ulusal mahkemeler tarafından toplanan unsurları değerlendirme görevinin bu mahkemelere ait olduğunu hatırlatmakla birlikte (bk. diğer birçok karar arasında, *García Ruiz/İspanya* [BD], no. 30544/96, § 28, AİHM 1999-I), kendilerine başvurulan mahkemelerin derneğin kamu düzeni açısından tehlikeli olduğu sonucuna varmak için yalnızca "Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği" adıyla yetinmelerinden hoşnut olmamıştır.

83. Dahası, Batı Trakya'daki Müslüman azınlığa ilişkin sorunlara davalı Devlet tarafından verilen önemi değerlendirme görevi Mahkemeye ait olmasa da, Mahkeme, derneğin gerçek amacı Yunanistan'da etnik bir azınlığın bulunduğu fikrini yaygınlaştırmak olduğu varsayılsa bile, bunun tek başına demokratik bir toplum için tehdit oluşturduğunun kabul edilemeyeceği görüşünde olup; bu görüşün derneğin Tüzüğü'nde, üyelerinin şiddete veya antidemokratik ya da anayasaya aykırı yöntemlere başvurulmasını savunduğuna ilişkin herhangi bir unsurun bulunmaması karşısında daha da geçerli olduğu kanaatindedir. Mahkeme, bu hususta, Yunan mevzuatının kâr amacı gütmeyen derneklerin kurulması için bir önleyici denetim sistemi öngörmediğini hatırlatmak istemektedir: Anayasa'nın 12. maddesi, dernek

kurulumunun önceden bir izne tabi tutulamayacağını belirtmektedir; Medeni Kanun'un 81. maddesi ise, mahkemelerin bu konuda yerindelik denetimi değil, hukukilik denetimi yapmalarına imkân vermektedir.

84. Son olarak, Mahkeme, derneğin, kurulduğunda, Tüzüğü'nde belirtilen amaçlar kılıfı altında bu amaçlarla bağdaşmayacak ve kamu düzenini bozabilecek faaliyetlerde bulunabileceği ihtimalini göz ardı edemeyecektir. Bununla beraber, bu türden bir ihtimal doğrulansa bile, yetkili makamlar yine de çözümsüz halde kalmayacaktır: Medeni Kanun'un 105. maddesi uyarınca, Asliye Hukuk Mahkemesi, derneğin daha sonradan Tüzüğünde belirlenenden farklı bir amaç izlemesi ya da işleyişinin kanuna, ahlâka veya kamu düzenine aykırı olduğunun ortaya çıkması halinde, kapatılmasına karar verebilecektir (bk. yukarıda 19. paragraf).

85. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, başvuranların derneğinin tescilini reddetmeyi gerektiren "zorunlu sosyal ihtiyacı" hemen hemen hiç anlayamamakta ve ihtilaf konusu tedbirin izlenen amaçlar karşısında orantısız olduğu sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 9 VE 14. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

86. Başvuranlar, derneklerinin tesisinin yasaklanma nedeninin, etnik kökenlerine ve Müslüman dinlerine dayandığından şikâyet etmektedirler. Başvuranlar Sözleşme'nin 9 ve 14. maddelerini ileri sürmektedirler. Bu maddeler aşağıdaki gibidir:

Madde 9

"1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.

Madde 14

"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

87. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme ayrıca, başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

88. Hükümet, ulusal mahkemelerin, üyelerinin etnik kökenine veya dinine dayanarak değil, Lozan Antlaşması'na aykırı olarak Yunan toprakları üzerinde Türk azınlığın varlığını ima eden "azınlık gençleri" ifadesinin kullanılması nedeniyle söz konusu derneğin tescil edilmesini reddettiklerini kaydetmektedir.

89. Başvuranlar, dernekler terminolojisinde "Türk" ifadesinin kullanılmasının Yunanistan devleti tarafından sistematik olarak yasaklandığını iddia etmektedirler.

90. Mahkeme, bu şikâyetin Sözleşme'nin 11. maddesine dayanan şikâyetlerle aynı olan olaylarla ilgili olduğunu kaydetmektedir (bk. yukarıda anılan *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan* kararı, s. 1619, § 52). Mahkeme, bu hüküm kapsamında vardığı sonucu dikkate alarak (bk. 46. paragraf), söz konusu şikâyetleri ayrı ayrı incelemeye gerek olmadığı kanaatindedir.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

91. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

> "Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder."

Tazminat ile Masraf ve Giderler

92. Başvuranlar manevi zararlarının tazmin edilmesini ve masraf ve giderlerinin geri ödenmesini talep etmekte ancak miktarı belirleme hususunu Mahkemeye bırakmaktadırlar.

93. Hükümet, ihlal tespitinin, başvuranların maruz kaldıkları iddia edilen manevi zarar için tek başına yeterli adil tazmin teşkil edeceğini ileri sürmektedir. Hükümet ayrıca, masraf ve giderlerin ne sayılarla ifade edildiğini ne de gerekçelendirildiğini iddia etmektedir.

94. Mahkeme, başvuranların manevi zarara uğradıklarından şüphe duymamaktadır. Ancak Mahkeme, bunun Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlaline ilişkin tespitle yeterince telafi edildiği kanaatindedir.

95. Mahkeme, masraf ve giderlere ilişkin olarak, başvuranların iddialarının, doğru bir şekilde hesaplanmalarına imkân veren gerekli kanıtlayıcı belgelerle birlikte sunulmadığını gözlemlemektedir (bk. diğer birçok karar arasında, *Mantzila/Yunanistan*, no. 25536/04, § 33, 4 Mayıs 2006). Bu nedenle, söz konusu talebi reddetmek gerekmektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;

2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edilmediğine;

3. Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine;

4. Sözleşme'nin 9 ve 14. maddelerine ilişkin şikâyetlerin ayrı olarak incelenmesine gerek olmadığına,

5. İhlal tespitinin manevi zarar için tek başına yeterli bir adil tazmin sağladığına;

6. Adil tazmine ilişkin geri kalan taleplerin reddine *karar vermiştir.*

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 11 Ekim 2007 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

André WAMPACH
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Loukis LOUCAİDES
Başkan

EK-15 AİHM KARARI (EMİN VE DİĞERLERİ)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

EMİN VE DİĞERLERİ / YUNANİSTAN DAVASI

(Başvuru No. 34144/05)

KARAR

STRAZBURG

27 Mart 2008

Kararın Kesinleştiği Tarih:

01/12/2008

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© **T.C. Adalet Bakanlığı, 2021.** Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Emin ve diğerleri / Yunanistan davasında,

Başkan

Nina Vajić,

Hâkimler

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou,

Ad Hoc Hâkim Petros Pararas,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Søren Nielsen'in katılımıyla, Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Birinci Bölüm), 6 Mart 2008 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

96. Yunanistan Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, yedi Yunan vatandaşının; Houlia Emin, Aisse Galip, Feriste Devetzioglou, Mediha Bekiroglou, Aisse Molla Ismail, Eminet Mehmet Ahmet ve Gioulsen Memet'in ("başvuranlar"), 19 Eylül 2005 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış oldukları başvuru (No. 34144/05) bulunmaktadır.

97. Başvuranlar, İskeçe Barosuna kayıtlı Avukat O. Hatzibram tarafından temsil edilmektedirler. Yunan Hükümeti ("Hükümet") ise, kendi görevlisinin delegeleri olan, Devletin Hukuk Danışmanı M. Apessos, Devletin Hukuk Danışman Yardımcısı S. Spyropoulos ve Devletin Hukuk Danışmanı dinleyicisi Z. Hatzipavlou tarafından temsil edilmektedir.

98. Başvuranlar özellikle, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası, 9, 10, 11 ve 14. maddeleri açısından, ulusal mahkemeler tarafından derneklerinin tescil edilmesinin reddedilmesinden ve bu yargılamanın uzunluğundan şikâyet etmişlerdir.

99. Mahkeme, 10 Kasım 2006 tarihinde, Sözleşme'nin 11. ve 14. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerin Hükümete bildirilmesine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 29. maddesinin 3. fıkrası hükümlerine dayanarak, davanın kabul edilebilirliği ve esasının aynı zamanda incelenmesine karar vermiştir.

OLAY ve OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

100. Başvuranlar, Rodop'ta (Trakya) ikamet etmektedirler.

101. Başvuranlar, bölgedeki diğer kadınlarla birlikte, 21 Mart 2001 tarihinde, "Rodop Bölgesi Türk Kadınları Kültür Derneği" (Πολιτιστικός Σύλλογος Τούρκων Γυναικών Νομού Ροδόπης) adlı, kâr amacı gütmeyen bir dernek (σωματείο) kurmaya karar vermişlerdir. Derneğin merkezi, ilin merkezi olan Gümülcine'de belirlenmiştir. Tüzüğü'nün 2. maddesine göre, derneğin amaçları "a) Rodop ilindeki kadınların kültür, eğitim ve eğlence ihtiyaçlarının tanıtılması ve karşılanması için bir buluşma yeri oluşturma; b) üyelerinin sosyal, ahlaki ve manevi yönden yüceltilmesi; c) üyeleri arasında kardeşlik bağlarının kurulması ve d) yerel kurumlarla işbirliği halinde, yerel geleneklerin yeniden canlandırılması yoluyla halkın kültürel mirasının korunması ve yayılması" şeklindeydi.

102. Derneğin geçici yönetim kurulunu oluşturan başvuranlar, 5 Nisan 2001 tarihinde, Medeni Kanun'un 79. maddesine istinaden Rodop ilk derece mahkemesine derneklerinin tescil edilmesi talebiyle başvurmuşlardır.

103. Rodop ilk derece mahkemesi, 6 Haziran 2001 tarihinde, derneğin adının üyelerinin kökeni hakkında üçüncü kişileri yanıltma riskine yol açacak şekilde ifade edildiği gerekçesiyle, başvuranların taleplerini reddetmiştir (Karar No. 146/2001).

104. Başvuranlar, 4 Temmuz 2001 tarihinde istinaf başvurusunda bulunmuşlardır.

105. Trakya İstinaf Mahkemesi, 17 Ocak 2003 tarihinde, itiraz edilen kararı onamıştır. İstinaf Mahkemesi öncelikle, Lozan Antlaşması'na göre Batı Trakya Bölgesi'nde sadece bir Müslüman azınlığın tanındığını, Türk bir azınlığın tanınmadığını hatırlatmıştır. İstinaf Mahkemesi ayrıca, iç hukuk uyarınca, yalnızca Yunanlıların dernek kurabileceklerini tespit etmiş ve söz konusu dernek üyelerinin

esasen Yunan uyruklu olduğunu kaydetmiştir. Oysa söz konusu derneğin adı, üyelerinin kendilerini Türk milli bilincine sahip ve Türk ideallerini Yunanistan'da yaymayı amaçlayan Türkler olarak gördüklerine delalet etmekteydi. Sonuç olarak İstinaf Mahkemesi, ihtilaf konusu adın kullanılmasının Yunan topraklarında bir Türk azınlığın varlığı izleniminin yanı sıra dernek üyelerinin kökeni ve vatandaşlığı konusunda da bir karışıklık yarattığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla, Tüzüğü'nde yer alan ifadelerle birlikte derneğin adı, kamu düzenine aykırıdır. İstinaf Mahkemesi, derneğin tescilinin reddedilmesinin izlenen meşru amaçlarla orantılı olduğunu ve derneğin üyelerinin "kimlikleri konusunda yanıltıcı olmayan bir ada sahip olan" bir dernek kurma imkânına sahip olduklarını eklemiştir (Karar No. 23/2003).

106. Başvuranlar, 26 Şubat 2003 tarihinde, diğerlerinin yanı sıra, Avrupa Sözleşmesi'nin 9, 10, 11 ve 14. maddelerine dayanarak, temyiz başvurusunda bulunmuşlardır.

107. Yargıtay, 1 Nisan 2005 tarihinde, Trakya İstinaf Mahkemesinin 23/2003 sayılı Kararı'nın yeterli gerekçelere dayandırıldığı kanısına varmasının ardından, başvuranların temyiz başvurusunu reddetmiştir (Karar No. 586/2005).

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI

A. Anayasa

108. Anayasa'nın 4. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

> "Bütün Yunanlılar, kanun önünde eşittir."

109. Anayasa'nın 12. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki gibidir:

> "Bütün Yunanlılar kanuna uygun olarak, kâr amacı gütmeyen dernekler ve sendikalar kurma hakkına sahiptirler; şu var ki kanun bu hakkın kullanımını asla ön izin şartına bağlayamaz."

B. Medeni Kanun

110. Medeni Kanun, kâr amacı gütmeyen derneklere ilişkin aşağıdaki hükümleri içermektedir:

Madde 78

Dernek

"Kâr amacı gütmeyen kişilerden oluşan bir birlik, bulunduğu yerin Asliye Hukuk Mahkemesinde tutulan özel bir kamu siciline (dernek) tescil edilmesinden itibaren tüzel kişilik kazanır. Bir derneğin kurulması için en az yirmi kişi gereklidir."

Madde 79

Derneğin Tescili İçin Başvuru

"Derneğin sicile tescil edilmesi için, derneğin kurucularının ya da yönetim kurulunun Asliye Hukuk Mahkemesine başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu başvuruya, kurucu belgesi, yönetim kurulunu oluşturan kişilerin isim listesi ve yönetim kurulu üyeleri tarafından imzalanan ve tarih belirtilen Tüzük eklenmelidir."

Madde 80

Dernek Tüzüğü

"Dernek Tüzüğü, geçerli olması için a) derneğin amacını, adını ve merkezini, b) dernek üyelerinin kabul edilme, geri çekilme ve çıkarılma koşulları ile hak ve yükümlülüklerini, (...) belirtmelidir."

Madde 81

Derneğin Tescil Edilmesi Kararı

"Asliye Hukuk Mahkemesi, bütün yasal koşulların yerine getirildiği konusunda ikna olması halinde, talebi kabul eder (...)"

Madde 105

Derneğin Kapatılması

"Asliye Hukuk Mahkemesi, (...) c) derneğin Tüzüğü'nde belirlenen amaçtan farklı bir amaç izlemesi veya derneğin amacının ya da işleyişinin kanuna, ahlâka veya kamu düzenine aykırı olduğunun ortaya çıkması durumunda, derneğin kapatılmasına karar verir."

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 9, 10 VE 11. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

111. Başvuranlar, ulusal mahkemelerin, derneklerinin tescil edilmesini reddederek, Sözleşme'nin 9, 10 ve 11. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 27. maddesiyle güvence altına alınan haklarını ihlal etmelerinden şikâyet etmektedirler.

112. Mahkeme öncelikle, yalnızca Sözleşme veya Protokolleri tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğinin iddia edildiği başvuruları incelemeye yetkili olduğunu hatırlatmaktadır; Mahkemenin diğer uluslararası belgelerin ya da iç hukukun ihlal edildiği iddialarına ilişkin başvuruları inceleme yetkisi yoktur.

113. Öte yandan Mahkeme, bu şikâyeti yalnızca, somut olayda Sözleşme'nin 9. ve 10. maddelerinde güvence altına alınan haklara nazaran özel bir hüküm (*lex specialis*) olarak görünen, Sözleşme'nin 11. maddesi açısından inceleyecektir. Bu hüküm uyarınca:

> "1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.
>
> 2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

114. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme öte yandan, bu şikâyet bağlamında başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin

bulunmadığını da saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

115. Hükümet, Mahkemenin Sözleşme'nin 11. maddesiyle ilgili içtihadına, daha sonra ilgili iç hukuka ilişkin uzun bir hatırlatmanın ardından, dernek kurma özgürlüğünün mutlak olmadığını vurgulamaktadır. Hükümet, Yunan topraklarında etnik bir azınlığı değil, yalnızca dini bir azınlığı tanıyan Lozan Antlaşması'nı ileri sürerek, ulusal makamların başvuranların derneğinin tescil edilmesini haklı olarak reddettiklerini, zira derneğin adının üyelerinin vatandaşlığı konusunda karışıklık ve şüphe yarattığını iddia etmektedir. Hükümete göre, başvuranları veya Müslüman inancına mensup başkaca tüm Yunan uyrukluları, kanuni şartlara uyan ve adı üyelerinin kimliği ve amaçları konusunda herhangi bir belirsizlik yaratmayan bir dernek kurmaktan alıkoyacak herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Hükümet, Yunan mahkemelerinin, özellikle kamu düzeniyle ilgili sorunlar söz konusu olduğunda sahip oldukları takdir yetkisini göz önünde bulundurarak, somut olayda orantılılık kriterini karşıladıkları sonucuna varmaktadır.

116. Başvuranlar, Lozan Antlaşması'nın azınlıkların kendilerini "Türk" sıfatıyla tanımlamalarını yasaklamadığı yönünde cevap vermektedirler. Her halükârda, başvuranların derneği, azınlığa değil, daha geniş bir kavram olan ve etnik köken, dil vb. gibi diğer unsurları içeren Türk kültürüne ait olduklarını hisseden kadınların durumunu iyileştirmeyi amaçlayan bir kadınlar topluluğuydu. Başvuranlara göre, taleplerinin reddedilmesi, yetersiz ve soyut gerekçelere dayandırılmıştır. Dosyada, başvuranların Yunan kamu düzenine zarar vermek niyetinde olduklarını veya derneklerinin tescilinin reddedilmesinin demokratik bir toplumda gerekli bir tedbir olduğunu gösteren herhangi bir unsur bulunmamaktadır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel İlkeler

117. Mahkeme, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen hakkın dernek kurma hakkını içerdiğini vurgulamaktadır. Vatandaşların ortak bir menfaat alanında toplu olarak hareket etmek amacıyla bir tüzel kişi oluşturma imkânı, dernek kurma özgürlüğü hakkının en önemli yönlerinden birini teşkil etmektedir ve bu imkân olmaksızın, söz konusu hak, herhangi bir anlam ifade etmeyecektir. Mahkeme, çoğulculuğun ve demokrasinin korunması için siyasi partilerin oynadıkları önemli rolden sık sık bahsetmiş olsa da, kültürel veya manevi mirasın korunması, çeşitli sosyal veya ekonomik amaçların izlenmesi, etnik bir kimliğin araştırılması ya da azınlık bilincinin ifade edilmesi gibi diğer amaçlarla kurulan dernekler de demokrasinin iyi işlemesi için ayrıca önem arz etmektedir (*Gorzelik ve diğerleri/Polonya* [BD], No. 44158/98, § 92, AİHM 2004-I).

118. Dolayısıyla, ulusal mevzuatın bu özgürlüğe yer verme şekli ve bu özgürlüğün yetkili makamlar tarafından pratikte nasıl uygulandığı hususu bahis mevzu ülkedeki demokrasi durumunun bir göstergesidir. Şüphesiz Devletler, bir derneğin amaç ve faaliyetlerinin mevzuatla belirlenen kurallara uygunluğunu inceleme hakkına sahiptirler, ancak bunu Sözleşme bağlamında yükümlülükleriyle bağdaşacak ve Mahkemenin denetimine tabi olacak bir şekilde kullanmalıdırlar.

119. Sonuç olarak, Sözleşme'nin 11. maddesinde belirtilen istisnalar, dernek kurma özgürlüğüne getirilen sınırlamaların sadece ikna edici ve zorunlu gerekçelerle meşrulaştırılabileceği katı bir yoruma tabi tutulmalıdır. Bu türden bir durumda, Devletler, Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası anlamında bir gerekliliğin varlığını değerlendirirken, mevzuatın yanı sıra bağımsız mahkemeler tarafından verilenler de dâhil olmak üzere, ilgili mevzuatı tatbik eden kararlar üzerindeki sıkı Avrupa denetiminin eşliğinde, sadece sınırlı bir takdir yetkisine sahiptirler (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya* kararı, § 96).

120. Mahkeme, kendi denetimini uygularken, yetkili yerel mahkemelerin yerine geçmekle görevli değildir, ancak bu mahkemelerin takdir yetkileri uyarınca verdikleri kararları Sözleşme'nin 11. maddesi açısından denetlemekle görevlidir. Bu, Mahkemenin, Devletin bu yetkiyi iyi niyetle, dikkatli ve makul bir şekilde kullanıp

kullanmadığını araştırmakla yetinmesi gerektiği anlamına gelmez. Mahkeme, "izlenen meşru amaçla orantılı" olup olmadığını ve bunu haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin "uygun ve yeterli" olup olmadığını belirlemek için, davanın tamamını dikkate alarak, ihtilaf konusu müdahaleyi de değerlendirmelidir. Böylelikle Mahkeme, ulusal makamların kuralları, Sözleşme'nin 11. maddesinde yer verilen ilkelere uygun olarak, dahası, bağlantılı olayların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayanarak uyguladıkları konusunda ikna olmalıdır (*Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan,* 10 Temmuz 1998 tarihli karar, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-IV, s. 1614, § 40; *Bekir-Ousta ve diğerleri/Yunanistan,* No. 35151/05, § 39, 11 Ekim 2007).

b) Yukarıda Belirtilen İlkelerin Somut Olayda Uygulanması

121. Mevcut davada, Yunan mahkemeleri tarafından başvuranların derneğinin tescilinin reddedilmesinin başvuranların dernek kurma özgürlüğü haklarını kullanmalarına yönelik yetkili makamların bir müdahalesi anlamına geldiği hususuna taraflarca itiraz edilmemektedir. Bu müdahale, Medeni Kanun'un 79 ila 81. maddelerinin yerel mahkemelerin dernek Tüzüğü'nün geçerliliğinin tartışmaya açık olduğunu tespit etmeleri halinde, derneğin tescili talebini reddetmelerine imkân vermesi nedeniyle, "kanun tarafından öngörülmüştür". Öte yandan Mahkeme, ihtilaf konusu müdahalenin Sözleşme'nin 11. maddesinin 2. fıkrası bakımından, kamu düzeninin korunması yönünde meşru bir amaç taşıdığını kabul etmektedir.

122. Dolayısıyla, geriye özellikle, ihtilaf konusu müdahalenin gözetilen meşru amaca ulaşmak için "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını incelemek kalmaktadır. Mahkeme bu noktada, "gerekli" sıfatının "zorunlu bir sosyal ihtiyaç" anlamına geldiğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Gorzelik ve diğerleri/Polonya* kararı, § 95).

123. Mahkeme öncelikle, başvuranların derneğinin tescilinin reddedilmesinin esasen, Yunanistan'da idealleri desteklenmesi gereken etnik bir azınlık bulunduğu fikrini yaygınlaştırmaya yönelik başvuranlara atfedilen niyeti engelleme kaygısından güdülendiğini kaydetmektedir. Başka bir ifadeyle, ihtilaf konusu tedbir, derneğin kurucularının gerçek niyetleri ve derneğin işlemeye başladığında yürütebileceği faaliyetler konusunda basit bir şüpheye dayanmıştır. Bununla birlikte, somut olayda,

derneğin hiçbir zaman tescil edilmemesi nedeniyle, başvuranların niyetleri, derneğin pratikteki sevk ve idaresine referansla tahkik edilememiştir.

124. Mahkeme, kendi içtihadı uyarınca, delillerin yönetiminin öncelikle iç hukuk kurallarına tabi olduğunu ve ilke olarak, ulusal mahkemeler tarafından toplanan unsurları değerlendirme görevinin bu mahkemelere ait olduğunu hatırlatmakla birlikte (bk., diğer birçok karar arasında, *García Ruiz/İspanya* [BD], No. 30544/96, § 28, AİHM 1999-I), kendilerine başvurulan mahkemelerin derneğin kamu düzeni açısından tehlikeli olduğu sonucuna varmak için yalnızca "Rodop Bölgesi Türk Kadınları Kültür Derneği" adıyla yetinmelerinden hoşnut olmamıştır.

125. Dahası, Batı Trakya'da Müslüman azınlığa ilişkin sorunlara davalı Devlet tarafından verilen önemi değerlendirme görevi Mahkemeye ait olmasa da, Mahkeme, derneğin gerçek amacı Yunanistan'da etnik bir azınlığın bulunduğu fikrini yaygınlaştırmak olduğu varsayılsa bile, bunun tek başına demokratik bir toplum için tehdit oluşturduğunun kabul edilemeyeceği görüşünde olup; bu görüşün derneğin Tüzüğü'nde, üyelerinin şiddete veya antidemokratik ya da anayasaya aykırı yöntemlere başvurulmasını savunduğuna ilişkin herhangi bir unsurun bulunmaması karşısında daha da geçerli olduğu kanaatindedir. Mahkeme, bu hususta, Yunan mevzuatının kâr amacı gütmeyen derneklerin kurulması için bir önleyici denetim sistemi öngörmediğini hatırlatmak istemektedir: Anayasa'nın 12. maddesi, dernek kurulumunun önceden bir izne tabi tutulamayacağını belirtmektedir; Medeni Kanun'un 81. maddesi ise, mahkemelerin bu konuda yerindelik denetimi değil, hukukilik denetimi yapmalarına imkân vermektedir (bk. yukarıda 14. ve 15. paragraflar).

126. Son olarak, Mahkeme, derneğin, kurulduğunda, Tüzüğü'nde belirtilen amaçlar kılıfı altında bu amaçlarla bağdaşmayacak ve kamu düzenini bozabilecek faaliyetlerde bulunabileceği ihtimalini göz ardı edemeyecektir. Bununla beraber, bu türden bir ihtimal doğrulansa bile, yetkili makamlar yine de çözümsüz halde kalmayacaktır: Medeni Kanun'un 105. maddesi uyarınca, Asliye Hukuk Mahkemesi, derneğin daha sonradan Tüzüğünde belirlenenden farklı bir amaç izlemesi ya da işleyişinin kanuna, ahlâka veya kamu düzenine aykırı olduğunun ortaya çıkması halinde, kapatılmasına karar verebilecektir (bk. yukarıda 15. paragraf).

127. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, başvuranların derneğinin tescilini reddetmeyi gerektiren "zorunlu sosyal ihtiyacı" hemen hemen hiç anlayamamakta ve ihtilaf konusu tedbirin izlenen amaçlar karşısında orantısız olduğu sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 11. MADDESİYLE BİRLİKTE 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

128. Başvuranlar, "derneklerinin tescili talebinin "Türk" ibaresinin kullanılmasından ötürü reddedilmesinin, ulusal mahkemeler tarafından tanınan ve üyeleri etnik bir azınlığa mensup olan diğer derneklere nazaran ayrımcı bir fark yaratmasından şikâyet etmektedirler. Başvuranlar, Sözleşme'nin 14. maddesini ileri sürmektedirler. Bu hüküm aşağıdaki gibidir:

> "(...) Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

129. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme öte yandan, bu şikâyetin başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını saptamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

130. Hükümet, ulusal mahkemelerin, söz konusu derneğin tescilini üyelerinin etnik kökenine dayanarak değil, ancak Yunan toprakları üzerinde Türk azınlığın varlığını ima eden, "Türk kadınları" ifadesinin kullanılması ve bu durumun Lozan Antlaşması'na ve kamu düzenine aykırı olması nedeniyle, reddettiklerini kaydetmektedir.

131. Başvuranlar, "Helenik Kadınlar Derneği" gibi diğer azınlıklara mensup olan kişiler tarafından kurulan diğer derneklere veya Roman ya da Pomaklar tarafından

kurulan derneklere kamu makamları tarafından müsamaha gösterildiğini iddia etmektedirler.

132. Mahkeme, bu şikâyetin Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamındaki şikâyetlerle aynı olaylara ilişkin olduğunu kaydetmektedir (bk., yukarıda anılan *Sidiropoulos ve diğerleri/Yunanistan* kararı, s. 1619, § 52). Mahkeme, bu hüküm kapsamında vardığı sonucu dikkate alarak (bk., yukarıda 32. paragraf), bu şikâyetin ayrı olarak incelenmesinin gerekmediği kanaatine varmaktadır.

III. SÖZLEŞMENİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

133. Başvuranlar, yargılamanın uzunluğunun Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla öngörüldüğü şekliyle, "makul süre" ilkesini ihlal ettiğini iddia etmektedirler. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

> "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan, (...) bir mahkeme tarafından, (...) makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

Kabul Edilebilirlik Hakkında

134. Mahkeme, yargılama süresinin makullüğünün, davanın koşulları ve kendi içtihadında belirtilen kriterler ışığında, bilhassa davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili makamların tutumu ile uyuşmazlığın ilgililer nezdindeki ehemmiyeti göz önünde bulundurularak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (bk., diğer birçok karar arasında, *Frydlender/Fransa* [BD], No. 30979/96, § 43, AİHM 2000-VII).

135. Mevcut davada, Mahkeme, ihtilaf konusu yargılamanın, Rodop ilk derece mahkemesine başvurulmasıyla 5 Nisan 2001 tarihinde başladığını ve Yargıtayın 586/2005 sayılı Kararı'yla 1 Nisan 2005 tarihinde sona erdiğini kaydetmektedir. Dolayısıyla söz konusu yargılama, üç dereceli yargılama kapsamında üç yıl, on bir aydan daha fazla sürmüştür. Mahkeme, bu sürenin aşırı olmadığı ve dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında "makul sürenin" aşılmadığı kanısına varmaktadır.

136. Sonuç olarak, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olup, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

137. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

> "Eğer Mahkeme, bu Sözleşme ve Protokolleri'nin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder."

A. Tazminat

138. Başvuranlar, manevi zararları için tazminat talebinde bulunmakta olup, tazminat miktarının belirlenmesini Mahkemeye bırakmaktadırlar.

139. Hükümet, bir ihlal tespitinin tek başına, başvuranlar tarafından maruz kalındığı iddia edilen manevi zarar için yeterli bir adil tazmin teşkil edebileceğini belirtmektedir.

140. Mahkeme, başvuranların manevi bir zarara maruz kaldıkları konusunda herhangi bir şüphe duymamaktadır. Mahkeme, bununla birlikte, söz konusu zararın Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiği yönündeki tespitle yeterince telafi edileceği kanısına varmaktadır.

B. Masraf ve Giderler

141. Başvuranlar, masraf ve giderler bağlamında herhangi bir talep sunmamışlardır. Dolayısıyla, başvuranlara bu bağlamda herhangi bir meblağ ödenmesi gerekmemektedir.

C. Gecikme Faizi

142. Mahkeme, gecikme faizi olarak, bu miktarlara, Avrupa Merkez Bankasının marjinal kredi faizlerine uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygulanmasının uygun olduğu kanaatine varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun yargılamanın uzunluğu bağlamındaki şikâyete ilişkin kısmının kabul edilemez ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilebilir olduğuna;

2. Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine;

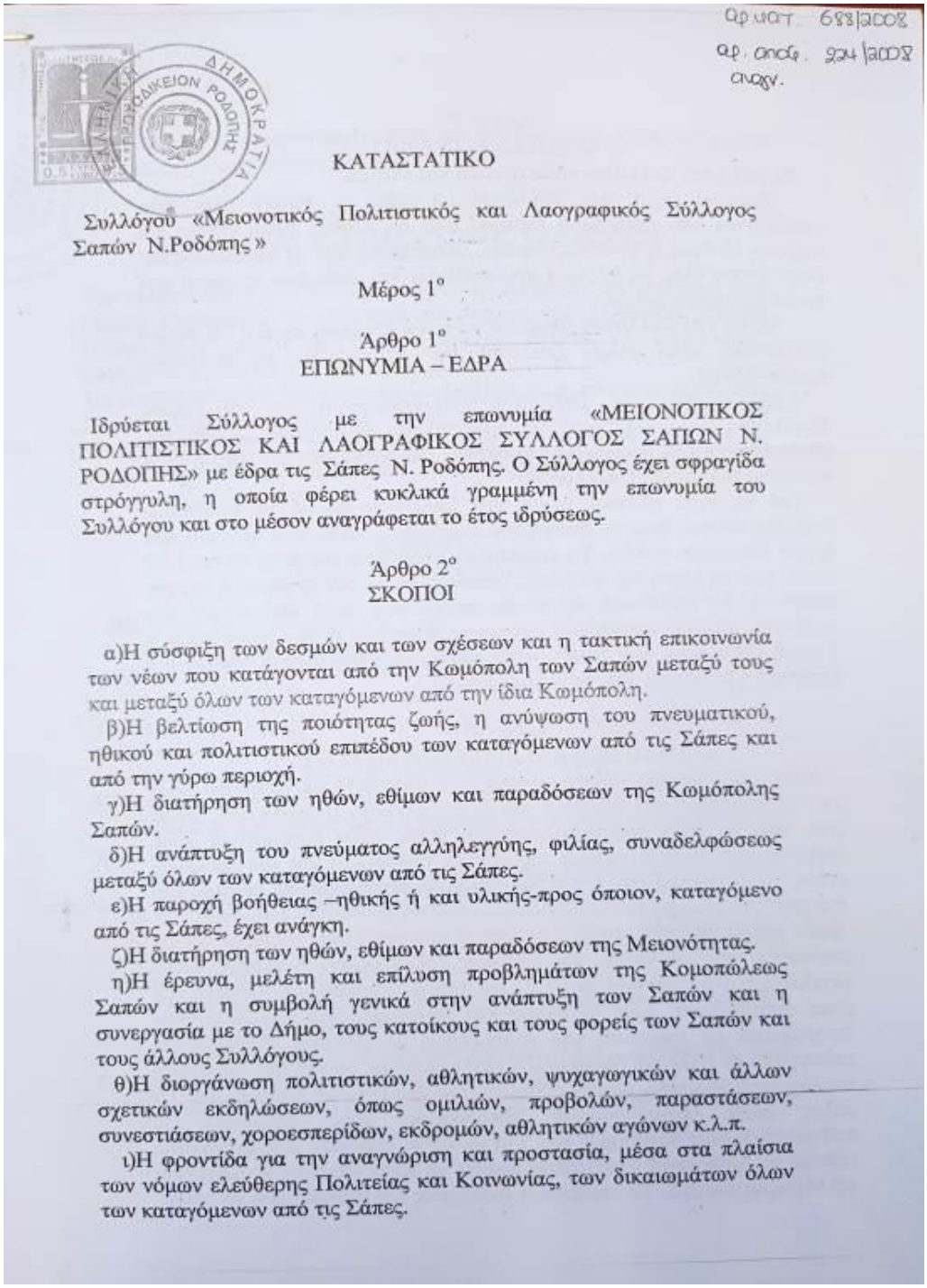
3. Sözleşme'nin 11. maddesiyle birlikte, 14. maddesi bağlamındaki şikâyetin ayrı olarak incelenmesine gerek olmadığına;

4. İhlal tespitinin, tek başına, manevi zarar için yeterli bir adil tazmin sağladığına *karar vermiştir.*

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları gereğince 27 Mart 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Søren Nielsen	Nina Vajić
Yazı İşleri Müdürü	Başkan

ΕΚ-16 TÜZÜK ÖRNEĞİ (ŞAPÇI DERNEĞİ)

Αρ.μητ. 688/2008
Αρ. αποθ. 924/2008
ανοιχν.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ

Συλλόγου «Μειονοτικός Πολιτιστικός και Λαογραφικός Σύλλογος Σαπών Ν.Ροδόπης»

Μέρος 1ο

Άρθρο 1ο
ΕΠΩΝΥΜΙΑ – ΕΔΡΑ

Ιδρύεται Σύλλογος με την επωνυμία «ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΑΠΩΝ Ν. ΡΟΔΟΠΗΣ» με έδρα τις Σάπες Ν. Ροδόπης. Ο Σύλλογος έχει σφραγίδα στρόγγυλη, η οποία φέρει κυκλικά γραμμένη την επωνυμία του Συλλόγου και στο μέσον αναγράφεται το έτος ιδρύσεως.

Άρθρο 2ο
ΣΚΟΠΟΙ

α)Η σύσφιξη των δεσμών και των σχέσεων και η τακτική επικοινωνία των νέων που κατάγονται από την Κωμόπολη των Σαπών μεταξύ τους και μεταξύ όλων των καταγόμενων από την ίδια Κωμόπολη.

β)Η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η ανύψωση του πνευματικού, ηθικού και πολιτιστικού επιπέδου των καταγόμενων από τις Σάπες και από την γύρω περιοχή.

γ)Η διατήρηση των ηθών, εθίμων και παραδόσεων της Κωμόπολης Σαπών.

δ)Η ανάπτυξη του πνεύματος αλληλεγγύης, φιλίας, συναδελφώσεως μεταξύ όλων των καταγόμενων από τις Σάπες.

ε)Η παροχή βοήθειας –ηθικής ή και υλικής-προς όποιον, καταγόμενο από τις Σάπες, έχει ανάγκη.

ζ)Η διατήρηση των ηθών, εθίμων και παραδόσεων της Μειονότητας.

η)Η έρευνα, μελέτη και επίλυση προβλημάτων της Κομοπώλεως Σαπών και η συμβολή γενικά στην ανάπτυξη των Σαπών και η συνεργασία με το Δήμο, τους κατοίκους και τους φορείς των Σαπών και τους άλλους Συλλόγους.

θ)Η διοργάνωση πολιτιστικών, αθλητικών, ψυχαγωγικών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων, όπως ομιλιών, προβολών, παραστάσεων, συνεστιάσεων, χοροεσπερίδων, εκδρομών, αθλητικών αγώνων κ.λ.π.

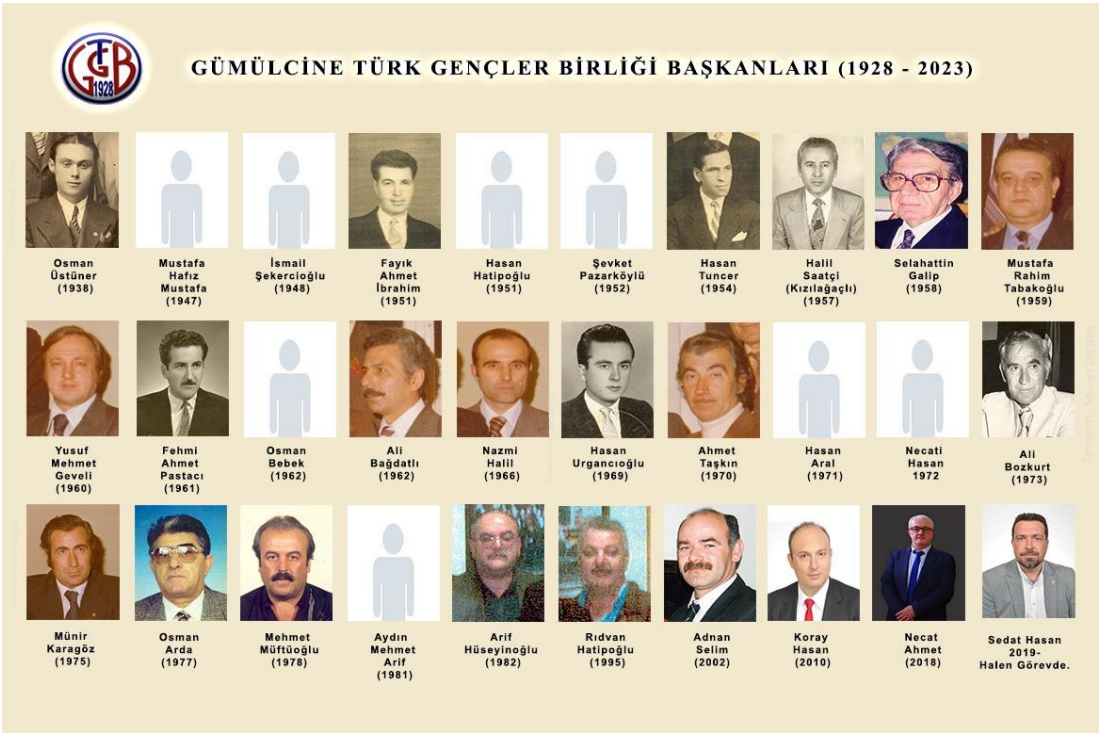
ι)Η φροντίδα για την αναγνώριση και προστασία, μέσα στα πλαίσια των νόμων ελεύθερης Πολιτείας και Κοινωνίας, των δικαιωμάτων όλων των καταγόμενων από τις Σάπες.

EK-17 İTB BAŞKANLAR LİSTESİ

*Araştırmacı tarafından Adobe Photoshop kullanılarak oluşturulmuştur.

EK-18 GTGB BAŞKANLAR LİSTESİ

*Araştırmacı tarafından Adobe Photoshop kullanılarak oluşturulmuştur.

EK-19 BTTÖB BAŞKANLAR LİSTESİ

EK-20 BTAYTD BAŞKANLAR LİSTESİ

EK-21 İTB KURUCU ÜYELERİ, TÜRK ŞEHİT LİSTESİ

1- Ahmet Hamdi	30- Baki Ahmet	59- Lütfü Kazım
2- Bahri Ahmet	31- Hasan Demir	60- Hasan Arap Ali
3- Hayrettin Hüseyin	32- İhsan Mehmet	61- Hilmi Şemi
4- Hasan Hacı Mehmet	33- Mehmet Halim	62- Kemal İsmail
5- Hüseyin Muhtar Mehmet	34- İsmail Mehmet	63- Mehmet Şemi
6- Hilmi Hasan Hoca	35- Mustafa Molla Recep	64- Mehmet Tırgatlı
7- Hasan Basri Ali	36- Mümin Mümin	65- Mehmet Şahinli
8- Hıfzı Abdurrahman	37- Muharrem Mehmet	66- Hüseyin İmam Süleyman
9- Kazım Hafız Ahmet	38- Nuri Hasan	67- Rıfat İbrahim
10- Mehmet Hilmi	39- İbrahim Şairoğlu	68- Mithat Molla Recep
11- Mehmet Demir	40- Abdurrahman Hasan	69- Behçet Tahir
12- Süleyman Kalyoncu	41- Bektaş Ferhat	70- İsmail Ramadan
13- Şaban Ahmet	42- Ferit Menlikli Raif	71- İbrahim Ahmet
14- Ahmet Emin	43- Hakkı Sağır Osman	72- Enver Reşit
15- Fehmi Ömer	44- Hilmi Ali	73- Muzaffer Emin
16- Hüseyin Çorlulu	45- Hasan Hacı Mehmet	74- Ali Cemali
17- İbrahim Demir	46- Raif Necdet	75- Ali Mümün
18- İbrahim İbrahim	47- Rüstem Ahmet	76- Ahmet Hüseyin
19- İbrahim Hasan	48- Yunus Ali	77- Ahmet Süleyman
20- İsmail Hüseyin	49- Ahmet Hamdi Ahmet	78- Tahir Hafız Mehmet
21- Nusret Ali	50- Ahmet İzzet	79- Ahmet Raif
22- Rüstem Mümin	51- İmam Mehmet	80- Rahmi Hasan
23- Hüseyin Tırgatlı	52- Mustafa Mehmet	81- Osman Nuri
24- Rıza Hasan	53- Rıfat Hüseyin	82- Mehmet Ragıp
25- Kadri Demir	54- Yusuf Hasan	83- Ahmet Serezli
26- Mustafa Süleyman	55- Hamdi Mustafa	84- Ali Mustafa
27- Burhan Yavaş	56- Hüseyin Mümin	85- Tahir İsmail
28- Ali Ulvi	57- Mustafa Talat	86- İzzet Ahmet
29- Ali Osman	58- Hasan Basri Edirneli	87- Bilal Ali

İSKEÇE TÜRK BİRLİĞİ 1927

*İTB'nin Giriş Kapısı (Tabelası Sökülmüş)

EK-22 GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü 1188229208 no'lu Doktora öğrencisi Murat DERİN tarafından ***"Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Türk Sivil Toplum Kuruluşları ve Faaliyetleri (1923-2020)"*** başlıklı tezine veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış 30 sorudan oluşturulmuştur. Toplanan veriler görüşülenin izni ile yalnızca akademik alanda kullanılacaktır.

1- STK temsilcisinin adı soyadı:

2- STK'nın resmi ismi:

3- STK'nın kuruluş yeri ve şubesi (varsa):

4- STK türü (dernek/vakıf/birlik):

5- STK'daki yetki/görev/unvanı:

6- Farklı STK'larda üyelikleriniz var mı?

7- STK resmi mi? Resmiyeti düşürülmüş mü?

8- STK'nın resmi kayıt tarihi?

9- STK faaliyetine ara verdi mi?

10- STK'nın kuruluş amacı:

11- STK hangi alanda faaliyet göstermektedir?

12- STK halkın hangi kısmına hizmet vermektedir?

13- STK'nızın gerçekleştirdiği faaliyetler nelerdir?

14- STK'nızın faaliyetleri sürecinde diğer STK'larla işbirliği yaptınız mı?
(Evetse, ne tür bir işbirliği?)

15- STK Uluslararası Kuruluşlar ile irtibat ya da işbirliği var mı?

16- STK'nın yurtdışı ile bir bağlantısı bulunuyor mu? (Örn: Türkiye)

17- Denetime tabi olduğunuz kurum hangisidir? Bu denetimlerde ne gibi sıkıntılar yaşıyorsunuz?

18- STK'da toplam üye sayısı ve yönetim kurulu sayısı:

19- STK üyelerinizin yaş dağılımı nasıldır? (genç nüfus katılımı)

20- STK üyelerinizin cinsiyet dağılımı nasıldır? (kadın – erkek üye)

21- STK üyelerinizin eğitim ve meslek durumları nasıldır?

22- STK'nın gelirleri nelerdir?

23- STK gelirleri giderleri karşılamaya yetiyor mu?
(Yetmiyorsa fark nasıl kapatılıyor?)

24- Yunanistan Devleti'nden herhangi bir yardım aldınız mı?
(Evetse, ne tür bir yardım?)

25- STK'da ücretli çalışanınız var mı?
(Tamamı gönüllü mü?)

26- Faaliyetlerinizin Batı Trakya Türk toplumuna ya da Yunanistan Toplumuna etkileri konusunda ne söylersiniz? (Varlık mücadelesine katkınız var mı?)

27- Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne girmesinin STK'lar üzerinde yansıması nasıl oldu?

28- Batı Trakya'da Türk STK'larının yaşadığı sorunlar nelerdir?
(Ekonomik sorunlar, teknik sorunlar ve azınlık olmaktan doğan sorunlar...)

29- STK iletişim bilgileri nelerdir? (adres, tel, website):

30- Eklemek istediğiniz bir şey ya da öneriniz var mı?

……/…./202..

imza

*Görüşme Formu Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.